C. H. P.
MANİSA HALKEVİ
YAYINLARINDAN
Sayı : XI

XVII. ASIRDA SARUHAN'DA EŞKİYALIK VE HALK HAREKETLERİ

M. Çağatay Uluçay
Manisa Ortaokulu Tarih Öğretmeni

BASILDIĞI YER — İSTANBUL
RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ
1 9 4 4

KİTABIN İÇİNDEKİLER

			Sayfa
A —	Önsöz	M. Azmi Önakın	1 — 2
B —	Kitap hakkında birkaç söz	M. Çağatay Uluçay	3 — 6

I

XVII. yüzyılda Saruhan'ı soyanlar

1 — Kalenderoğlu		11 — 19
2 — Yusuf paşa		20 — 22
3 — Softalar meselesi		23 — 30
4 — Cenneloğlu		31 — 36
5 — İlyas paşa		37 — 49
6 — Karahaydar ve Kalpcıoğulları		50 — 58
7 — Saruhan'da türeyen eşkiyalar		59 — 77
8 — Bölükbaşı'ların eşkiyalığı		78 — 89
9 — Aşiretlerin isyan ve eşkiyalıkları		90 — 96

II

Halk Hareketleri

1 — Saruhan'da halk ve memurlar		99 — 139
2 — Eşkiya ve şehirler		140 — 146
3 — Halkın göçetmesi ve tekrar yerlerine gönderilmesi meselesi		147 — 159

III

Vesikalar

Vesika N.		Sayfa
1 —	Üçüncü Mehmed'in kadı, vezir, beylerbeyı, sancakbeyleri ve adamlarını, yaptıkları yolsuzluktan dolayı meneden, adaletnamesi	163 — 169
2 —	Askeri Resmikismete dair yeni kanunname	169 — 171
3 —	Harac defterlerinin iltizama verilmesi yüzünden, hasıl olan yolsuzlukların önlenmesi için alınan tedbirler hakkında	172 — 173
4 —	Mahayıf müfettişi, paşazade kapucubaşı, Mustafa ağanın, eşkiya teftişine, memur olduğuna dair	173 — 174
5 —	Mahayif müfettişi, Mustafa ağaya hüküm, kapukulu şeklinde gezen ve seferlere iştirak etmiyenlerin, tedibine dair	174 — 175
6 —	Sefere gelmiyenlerin, timarları bedelinin alınmasına, vermiyenlerin timarlarının başkalarına tevcih edilerek, bedellerinin onlardan alınmasına	175 — 177
7 —	Karada softa eşkiyası yürüdüğünden, Saruhan'ı muhafaza için, otuz sipahinin sefere gitmemesine dair	177 — 178
8 —	Beylerbeyi, Sancakbeyi subaşıları ve askerin reaya üzerine konub; bedava yem ve yemeklik almaması; kanunsuz vergi alınmaması, kadıların nahiyelerini naiblerine iltizama vermemesi hakkında	178 — 180
9 —	Şehirlerde mahallelere ve köylere yığılbaşı ve onbaşı tâyini	180 — 181
10 —	Zuama ye erbab-ı timarın; Celâli üzerine memur olduklarına dair.	181 — 182
11 —	Eşkiya üzerine me'mur iken, sancağı elinden alınan. Saruhan sancağı beyi Hüseyin paşa'ya, sancağın tekrar tevcih edildiği hakkında.	182 — 183

Vesika No.		Sayfa
12 —	Mahayif Müfettişi Ali Ağanın, softalarla, sipahileri barıştırması, sipahilerin softaların işlerine karışmıyacaklarına ve softaların da silâh taşımamağa ahdetmeleri	183 — 184
13 —	Memleket içinde on atlıdan fazla gezenler her kim olurlarsa olsunlar, haklarından gelinmesi, bedava yem ve yemeklik alanların cezalandırılması, köy ve şehirleri muhafaza için birer yiğitbaşı tâyin edilmesi, bu hususta halkın ittifak ederek, yolsuzları temizlemesine dair	184 — 186
14 —	Aydın muhassılı Mehmed paşanın, Saruhan kadısına, ildeki eşkiyaları ne yolda te'dib edeceklerine dair gönderdiği mektub	186 — 187
15 —	Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı, Mehmed paşanın, eşkiya takibi için toplanan askerlerin parasına dair gönderdiği mektup	187 — 188
16 —	Yusuf paşanın, muhassıllık emri	189 — 190
17 —	Üveys paşa oğlu Mehmed paşa öldüğünden, hayvanlarının miri için zabtedilmesi hakkında	190
18 —	Engürus ve eşkiya seferine iştirak eden Mehmed Çavuşa, timarının verilmesine dair	191 — 192
19 —	Anadolu beylerbeyi Ahmed paşa'ya, zuhur eden eşkiyayı te'dip etmesi hakkında	192 — 193
20 —	Saruhan sancağı mutasarrıfı Kurd Ahmed paşanın, sancağındaki eşkiyayı temizlemesine dair	193 — 194
21 —	Şark seferi için toplanacak sursat bedelini, Aydın, Saruhan, Menteşe, halkının vermiyeceklerine dair	194 — 197
22 —	Hacı Mehmed Beye, Saruhan sancağının tevcihi	197
23 —	Sancak beylerinin tahvilleri esnasında, ortaya çıkan yolsuzluklara dair	198
24 —	Eşkiya ile gezen, adam öldüren, köy basan, bir sipahinin tımarının başkasına verildiği hakkında	198 — 199
25 —	Hacı Mehmed Beye, sancağını muhafaza etmesi emri	200
26 —	Eşkiya seferine gelmiyen, Canbulatoğlu muharebe	

Vesik No.		Sayfa
	sinde bulunmıyan sipahi Mehmed'in tımarının Çafer'e verildiği	200 — 201
27 —	Yusuf paşa adamlarının. zorla at aldıkları hakkında	201
28 —	Manisa'lıların, Kalenderoğlu'na verecekleri para hakkında	202
29 —	Celâli perişanlığında, kaybolan merkebini, bulduğuna dair	203
30 —	Hasırcı tımarında, Yusuf paşa adamlarının, soygunculuk yaptığı hakkında	203 — 204
31 —	Celâli perişanlığında; kayıp olan ineğin, bulunduğu hakkında	204
32 —	Yusuf paşa perişanlığında; kayıb olan merkebin; bulunduğu hakkında	205
33 —	Eşkiyanin, Hürrem Çavuşun, at ve elbisesini çaldığına dair	205
34 —	Celâli eşkiyası, Manisa'yı soyduğunda Yanko'nun, Yorgi'ye bazı şeyleri emanet ettiğine dair	206
35 —	Yürük Osman'ın Yusuf paşa yanından kaçtığına dair	206 — 207
36 —	Yusuf paşanın Menemen'i soyduğu hakkında	207 — 208
37 —	Sancakbeylerinin fazla atlı ile sık sık devre çıktıklarına; Sancakbeyleri ve Kadıların haslarını, fazla para ile voyvoda ve naiblerine iltizama verdiklerine; Reayadan bedava yem ve yemeklik ve yolsuz vergiler aldıklarına; halkın bunların zulümüne dayanamıyarak, başka yerlere gittiklerine; memleketin bu yüzden harab olduğuna, bundan sonra öşr-ı diyyetin kaldırıldığına; sancakbeyleri voyvoda ve subaşılarının devre çıkmıyacaklarına; salgın salmıyacaklarına; eşkiyadan kaçan halkın yerlerine gönderilmesine, sancakbeyi haslarının mu'temet adamlara emaneten verilmesine; muhtekirlerin ağır cezaya çarpılacaklarına dair gönderilen adaletname	208 — 214

Vesika No.		Sayfa
38 —	Murad paşanın silâh toplanmasına dair gönderdiği mektup	215
39 —	Kalenderoğlu eşkiyasının, köy ve adam soydukla-rına dair	215 — 216
40 —	Sancakbeyleri subaşılarınının devre çıkub, reayadan badeva yem ve yemeklik aldıkları; selâmlık, kaftan baha na'l baha ve divan ağırlığı gibi, paralarını al-dıkları; eşkiya ve softalara yem ve yemeklik veril-diğine; halka yataklık yaptınız deye zulüm yaptıkla-rı ve paralarını aldıklarına, bundan sonra reaya-dan kaftan bah', na'l baha, divan ağırlığı gibi, pa-raların alınmıyacağı, bedava yem ve yemeklik teda-rik edilemiyecği, emre muhalif hareket edenlerin ce-zaya çarpılacaklarına dair	216 — 218
41 —	Saruhan sancağı beyi Hacı paşaya; Anadolu beyler-beyi Mehmed paşanın yanına varub Abaza üzerine serdar tâyin edilen Mahmud paşa yanına, maiyeti ile gitmesi hakkında	219 — 220
42 —	İsyan eden Abaza üzerine gidilmesine dair	220 — 222
43 —	Saruhan sancağı beyi, Hacı Mehmed paşanın, Ana-dolu beylerbeyi Yusuf paşa yanına varub, onunla beraber, Abaza üzerine serdar tâyin edilen Mahmud paşa yanına gitmesine dair	222 — 223
44 —	İsyan eden Cennetoğlu'nun te'dibine; Aydın muta-sarrıfı; Şaban paşa me'mur olduğundan, Saruhan mütesellimin yardımına gitmesi hakkında.	223 — 224
45 —	Cagala zadenin bir duruşması	224
46 —	Dişlenk Hüseyin paşanın Cennetoğlu üzerine baş-buğ tâyin edildiğine, eşkiyadan bir kaçını öl-dürdüğü için, gördüğü hizmete mukabil bir kat elbise gönderildiğine dair	225 — 226
47 —	Saruhan mütesellimin, Hüseyin paşa yanına; Cen-netoğlu'nu takibe gitmesine dair	226 — 228

Vesika No. Sayfa

48 — Eşkiyadan bir kaçını öldüren Hüseyin paşaya bir kat elbise gönderildiğine, Cennetoğlunu yok ederse mükâfatlandırılacağı hakkında ——— 228 — 229

49 — Çennetoğlu'nun, Tire, Manisa ve Aydın kadılarına; yalancı emirler gönderdiği bunlarda Hüseyin paşanın Celâli olduğunu yazdığı; İstanbul'dan böyle bir emrin gönderilmediği hakkında ——— 229 — 231

50 — Cennetoğlu'nun, Tire, Manisa ve Aydın kadılarına: Hüseyin paşa Celâli oldu deye yazdığı mektubun uydurma olduğu, Hüseyin paşanın başbuğ olduğu, herkesin söz ve buyuruklarını yerine getirmesi hakkında ——— 231 — 232

51 — Sancak beyi, beylerbeyi subaşı, kethüda ve ağalarıyla askerlerin zulmünden reayanın bıkkınlık getirdiği, onların zulümlerini yoketmek için bir araya gelüb; Cennetoğlu'nu başbuğ seçdikleri, zalimleri rel'edeceklerine dair eltikleri şarttan dolayı karılarının boş olmıyacağı hakkında, Cennetoğlu'nun öldürülmesine dair şeyh-ül-islâmın verdiği fetva ——— 232 — 233

52 — Cennetoğlu'nun te'dibine dair, Hüseyin paşaya hükûm ——— 234 — 235

53 — Cennetoğlu eşkiyası ve reayanın tüfenklerinin toplanması hususunda, Hüseyin paşa'nın, Manisa kadısına gönderdiği meklup ——— 235 — 236

54 — Cennetoğlu eşkiyasından olanların, yakalanub gönderilmesi, reayadan toplanan tüfenklerin, İstanbula yollanması hakkında ——— 236

55 — Turgutlu hassı zabiti Hasan Ağanın, Cennetoğlu ile beraber oldunuz deye halktan kendisine para aldığı ——— 237

56 — Turgutlu hassı zabiti Hasan Ağanın, Cennetoğlu ile beraber oldunuz deye halktan, kendisine para aldığı ——— 237

Vesika No.		Sayfa
57 —	Turgutlu hassı zabiti Hasan Ağanın, Cennetoğlu ile beraber oldunuz deye halktan kendisine para aldığı	238
58 —	Turgutlu hassı zabiti Hasan Ağanın, Cennetoğlu ile beraber oldunuz deye halktan kendisine para aldığı	238 — 239
59 —	Eski sekbanlardan Buruncuk serdarının, Cennetoğlu eşkiyasından olduğu, halka zulüm yaptığından tahkikat yapılmasına dair	239 — 240
60 —	Cennetoğlu adamlarının şap tevziine mani' oldukları hakkında	240 — 241
61 —	Zamanla ve Cennetoğlu muharebesi esnasında, kal'anın bazı yerleri harap olduğundan, tamir edilmesi hususunda, gönderilen arz	241
62 —	Serdar tarafından, Manisa'da bulunan Cennetoğlu'ndan kaçan reayayı yerlerine göndermiye me'mur edilen, bölük zabiti, sipahi Ahmed Ağanın, halka iyi muamele ettiği hakkında, mahzar	242
63 —	Cennetoğlu üzerine me'mur olan bölük halkının, kışı evlerinde geçirmeleri hakkında	242 — 243
64 —	Gani Beyoğlu Kalender, Cennetoğlu'nun zuhuruna sebeb olduğu gibi, birçok askeri de öldürdüğünden katline	243 — 244
65 —	Eşkiyalık yaparken, yakalanub Manisa kal'asında hapsedilen Ahmed'in öldürülmesine dair	244 — 245
66 —	Manisa Kethüdyeri olan Akhisar'lı; Mahi Hatunoğlu Hasan Ağa; Manisa'ya gelemediğinden, Manisa sipahileri tarafından, Doğanî Mustafa Ağanın, kayımmakam olarak seçilmesi	245 — 246
67 —	İlyas paşadan Manisa Kadısına, İshak adındaki zatın hakkının, alıverilmesine dair	246
68 —	İlyas paşadan Manisa Kadısına, eşkiyaların soyduğu Hasan'ın hakkının alıverilmesi hakkında	247

Vesika No.		Sayfa
69 —	Adam öldüren Hacı Hızır oğullarının, muhakeme edilmek üzre, Balıkesir'e, gönderilmelerine dair.....	247 — 248
70 —	Evvelce kendisine bir zaviye tevcih edilen Taylesanî adındaki Rafızı şeyhinin elinden zaviyesi alınarak Manisa'dan koğulması hakkında	248 — 249
71 —	Rafızı şeyhinin elinden zaviyesi, geriye alınarak Manisa'dan koğulması hakkında	249
72 —	Boz köy civarında adam soyanları, İlyas paşanın gönderdiği mübaşirin, muhakeme ettirmesi	249 — 251
73 —	Mübaşirle gelen İlyas paşa sekbanlarından birisinin, bir yeniçeriyi öldürüldüğü hakkında	251 — 252
74 —	Bazı fesadı görülen, Manisa'lı Tabak Osman'ın malzemesinin, İlyas paşa adamları tarafından zabtedildiği	253 — 254
75 —	Rıdvan adında birisi, Manisa'dan İlyas paşa yanına, murafaaya götürülürken, yoldan kaçtığı hakkında	254 — 255
76 —	Anadolu beylerbeyi Ahmed paşa'nın, Manisa kal'asını teftişe gönderdiği, Mehmed Ağanın, kal'a kethüdası Mahmud Beyi bulamadığına dair	255
77 —	Manisa mutasarrıfı İbrahim paşaya, İlyas paşa isyan ettiğinden, tenkiline serdar tâyin edildiğine, serdar gelinceye kadar Saruhan'daki askerle, Bergama civarını muhafaza etmesine dair	256 — 257
78 —	İbrahim paşaya, isyan eden İlyas paşayı tenkile vezir Mehmed paşanın serdar tâyin edildiğine, sancağı askeriyle yanına gitmesi hakkında	257 — 258
79 —	Anadolu beylerbeyi küçük Ahmed paşaya, serdar Mehmed paşa gelmeden, İlyas paşayı yakalaması mümkün ise, yakalamasına dair	258 — 260
80 —	Şam Beylerbeyi İlyas paşanın, sekban bölükbaşılarından; Mehmed Ağanın, Manisa'daki derviş Ali mescidine yaptığı vakfa dair	260
81 —	Ahmed paşanın, İlyas paşa ile harp yaptığına, İlyas paşanın yenilerek kaçtığına, Saruhan'daki İlyas paşa	

Vesika No.		Sayfa
	adamlarının yakalanması ve mallarının müsaderesine Şamî Mehmed Ağanın gönderildiğine dair	261
82 —	İlyas paşanın maiyyeti başlarından; Alay Bey zade, Mehmed Ağanın, mallarının zabti hakkında	262 — 263
83 —	İlyas paşa ile beraber olan bir sipahinin tımarının alındığına dair	263
84 —	Manisa kal'ası dizdarı İbrahim'in Manisa kal'asını İlyas paşaya teslim etliği hakkında	264
85 —	Akhisar'lı Mahi Hatun oğlunun adamlarından, Yusuf Beyin, Turgutlu'ları soyduğuna dair	264 — 265
86 —	Mahi Hatun oğlunun adamlarından, Yayaköylü Yusuf'un, Turgutlu'lu bir sipahiyi, İlyas paşa yanına götürmiye çalıştığı hakkında	265 — 266
87 —	İlyas paşa, Manisa'yı aldığında, adamlarının ev soyduğu hakkında	266
88 —	İlyas paşanın, Manisa kal'asından, yedi topu alıp Alaşehir muharebesinde kullandığı hakkında	267
89 —	İlyas paşa Manisa'yı zabtettiğinde, Köse Hasan Ağanın, bütün emvalini zabtettiği hakkında	268
90 —	İlyas paşa Manisa'da iken bezestanı soyduğu ve 5500 kuruş aldığı hakkında	269
91 —	İlyas paşa perişanlığında; kaybolan; katırın bulduğu hakkında	270
92 —	İlyas paşa, Manisa'yı alır almaz, şehri soyduğu hakkında	270 — 271
93 —	İlyas paşa, Manisa'da iken, adamlarından birisinin, bir kızı zorla nikâhladığı hakkında	271
94 —	Ahmed paşanın, Bergama muhasarası	271 — 272
95 —	İlyas paşa adamlarının, Manisa'da ev soyduklarına dair	272 — 273
96 —	İlyas paşa adamlarının, Manisa'da on sekiz gün kaldıklarına dair	273

Vesika No.		Sayfa
97 —	İlyas paşa adamlarının ev soyduklarına dair.....	274
98 —	İlyas paşa, Bergama kal'asına kapanınca, Bergama halkının sağa sola kaçtığı, küçük Ahmed paşanın halkı tekrar geri getirdiğine dair	274 — 275
99 —	İlyas paşa Manisa'yı aldığında, Hacı paşanın oğlu Mustafa Beyin de, eşkiya ile şehri soyduğuna dair	275 — 276
100 —	İlyas paşa adamlarının, ev soyduklarına dair ———	277 — 278
101 —	Sancakbeylerinin değişmeleri esnasında meydana gelen yolsuzluğa dair ———	278 — 279
102 —	İlyas paşa Manisa üzerine yürüdüğünde, Manisa kal'ası dizdarı İbrahim'in dört beş top ile kal'a anahtarını İlyas paşaya verdiğine dair ———	280 — 281
103 —	Koyuneri köyünden Abdurrahman'ın, eşkiyaya yataklık yaptığı duruşması ———	281 — 282
104 —	Karaidlû köyü halkından, Anadolu beylerbeyi adamlarının zulümle para a'dığı ———	282 — 284
105 —	Ilıca - i Saruhan Kadısı Mustafa Efendiyi öldüren ve oğlunu yaralıyanların duruşması ———	284 — 285
106 —	Konya Alay beyinin arazisinden kalkup, Balıkesir, Bursa, ve Aydın'da yerleşen, raiyyet oğullarından çift bozan resminin alınmasına dair ———	285 — 286
107 —	Celâli eşkiyası zamanında, Hamit sancağından kalkup Manisa'da yerleşen reayadan, sipahisinin yersiz tekliflerde bulunduğu hakkında ———	286 — 287
108 —	Yunddağı köyleri voyvodası Osman'ın, halktan, kanunsuz vergi aldığı hakkında ———	288 — 289
109 —	Nasuh paşa oğlu Hüseyin paşa, Üsküdardan kaçtığından, kellesinin kesilmesi hususunda, Anadolu Beylerbeyi Hüseyin paşaya hüküm ———	290
110 —	Sadrazamın, Nasuh paşa eğlunun, yakalanması hususunda, gönderdiği mektub ———	291
111 —	Yaylak ve kışlağa gidip gelirken, ekinlerin çiğnendiğine dair ———	291 — 292

Vesika No.		Sayfa
112 —	Adala kadısı Süleyman'ın, yerinde oturmayıb il üzerine çıktığı, reayanın evlerine konduğu; bedava yem ve yemeklik aldığı; kanunsuz vergiler topladığına dair	292 — 294
113 —	Perakende-i Türkman voyvodası Kazzaz Ahmed'in; Ali Beyli köylerine, yaptığı zulme dair	294 — 295
114 —	Bursa'da medfun olan Sultan Murat reayası, âvarız hanelerinden muaf iken, bedel-i nüzül eminlerinin para aldığı hakkında	295 296
115 —	Havass-ı hümayun nazırı Mustafa Ağayı, Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı; Şemsi paşa zade; Ahmed paşa adanlarının, soyduğu hakkında.	297 — 298
116 —	Manisa kadısı Handan Efendinin, halktan kürekçi akçesini fazla aldığı, nahiyelerini naiblerine sattığı hakkında	299
117 —	Sahte emir ile tütün teftişine çıkub halkı soyan; Defterdar oğlu Mustafa'nın; zabtedilen mallarının gönderilmesine, hüküm	300
118 —	Bazı eşkiyalar, Şaban paşanın adamlarıyız deye, halka zulüm yaptıklarından, men'ine	301
119 —	Eşkiyadan, Marmara'lı Köle oğlu Ahmed ve arkadaşlarıyla yapılan savaşta, yakalanan arkadaşlarının duruşmasına dair	302 — 303
120 —	Karahaydaroğlu'nu yakalamıya memur olan Anadolu beylerbeyi vezir İbrahim paşa yanına, Karaman beylerbeyi İbşir Mustafa paşanın, gitmesi hakkında	303 — 304
121 —	Eşkiya, dayı Hüseyin, Menemen yolunda, yolcuları soyub, bazılarını öldürüb, yaraladığından, yakalanan arkadaşlarının öldürülmesine dair	305 — 306
122 —	Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı İshak paşaya, halkın te'min ettiği bir günlük iaşe defteri	306 — 307
123 —	Karahaydaroğlu üzerine başbuğ tâyin edilen, Anadolu beylerbeyi Mehmed paşanın; Saruhan'daki ka-	

Vesika No.		Sayfa
	dılara, zaim ve timarlıları acele maiyetine gönderilmesine dair, yolladığı mektup	307 — 308
124 —	Karahaydaroğlu üzerine Anadolu beylerbeyi Mehmed paşanın serasker tâyin edildiği, Karaman beylerbeyi Mehmed paşa ve Anadolu ve Karaman askerlerinin, maiyetine gitmelerine dair	308 — 310
125 —	Karahaydaroğlu Mendehorya'dan, Adala'ya doğru gittiğinden, yakalanması için, serdar Mehmed paşadan, Saruhan beyi Mehmed paşaya mektub	310 — 311
126 —	Manisa içinde geceleri bazı eşkiya dolaştığından, fenersiz gezenlerle, eşkiya hey'etinde dolaşanların yakalanmasına, ulema ve ileri gelenlerin, ahdetmeleri	311 — 312
127 —	Saruhan Mutasarrıfı Mehmed paşanın mütesellimi Ahmed Ağanın, yeniçerilerden Dağlı zade Mehmed Beşenin, evini soyduğuna dair	312 — 313
128 —	Eşkiyanın, kaçırdığı kadın hakkında verilen fetva	313 — 314
129 —	Kara Piri ve Kaşıkçı oğlu eşkiyasıyla, birleşib yol kesen, yeniçeri Veli Beşenin Allah, Muhammede ve Muhammed'in Anasına, küfretliği hakkında	314 — 316
130 —	Manisa Ahalisinin, ordu ihracından ve sayir tekâlif-i şakkanın mecmuundan muaf ve müsellem olduğu hakkında	316 — 317
131 —	Menemen köylerinden, zabitlerininin, resm-i bennaki; fazla aldıkları hakkında	317 — 318
132 —	Horozom barze ve Güne barzı haslarının voyvodası olan, Küçük hısım Mehmed Ağanın, perakendeden, yersiz olarak, resm-i raiyetlerini istediği hakkında	318 — 319
133 —	Abaza Hasan Ağa İsyan ettiğinden, tenkili için Sivas beylerbeyi İbşir Mustafa paşanın başbuğ tâyin edildiği, sancak askerile, sancak beyinin paşa maiyetine gitmesi hakkında.	320 — 321
134 —	İbşir Mustafa paşa, Bağdad'a tâyin edildiğinden, Abazanın tenkiline, Karaman beylerbeyi Mehmed	

Vesika No.		Sayfa
	paşanın tâyin edildiği, Saruhan mütesellimi vekilinin, sür'atla bunların maiyetlerine gitmesi hakkında.....	321 — 322
135 —	Yeniil Ağası Abaza Hasan Ağanın, Saruhan'daki yürüklerin rüsumunu toplamıya me'muren gönderdiği Ağaya verildiği mektub	322 — 323
136 —	Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı; Mustafa paşa, Manisa'ya gelince, yapılan masrafların defteri	323 — 329
137 —	Yayla'lı Seyyid Hasan, yol kestiğinden, Allah ve Peygambere küfrettiğinden ve Hacca gidenlere kâfir olmıya gidiyorlar dediğinden: derhal oldürülmesi hakkında	330 — 331
138 —	Sefere gelmiyenlerin, cepheye sürülmesi ve yeniçeri kıyafetinde gezüb halka zulüm yapanların hakkından gelinmesine dair	331 — 332
139 —	Muhassıl-ı emval Mustafa Ağanın ibka emri	332 — 333
140 —	Ayılar cemaatından olan yürüklerin, köy basub eşya çaldıkları hakkında	333
141 —	Türkman Tafifesinden, Şahin Beyin, Bintepelere gidip, hayvanlarını etrafa bırakub, fazla hasar yaptığından, oradan kalkıb gitmesi hakkında	334
142 —	Fena olan, yengi serdarı, mübaşir vasıtasiyla, Asitaneye götürüleceği zaman, tevbe ettim, hacca gidiyorum deye kendini affettirib, Katırcı Mehmed paşanın yanına gittiği, hakkından gelinmezse, yengililerin göç edecekleri hakkında	335
143 —	Anadolu Beylerbeyi adamlarından Kartalcı'nın, bin kadar maiyetile, Manisa köylerini, soyduğu hakkında	336 — 338
144 —	Anadolu Beylerbeyi adamlarından olub, yakalanan Kartalcı adamlarının köylerden çalıpta yanlarında bulunan, eşyaların defteri	338 — 341
145 —	Saruhan mutasarrıfı Zeynelâbidin paşanın, Çobanisa'lılardan, aldığı para ve onlara yaptığı zülme dair	341 — 342

Vesika No.		Sayfa
146 —	Zeynelâbidin paşanın; beş yüzden fazla atlı ve Sarıca ile köy köy dolaşarak, halktan konakcı akçası, bedava yem ve yemeklik aldığı hakkında	342
147 —	Kartalcı eşkiyası yüzünden, Manisa ahalisi, perişan olduğundan, ahali üzerine konak konulmıyacağına dair	343
148 —	On dokuzuncu Ağa bölüğünden Hızır Beşe, Karayahşili obasından, Bekdaş oğullarından ikisini, emir vardır deyerek, ellerini bağlayub Manisa'ya götürürken öldürdüğünden, katilline hüccet	344 — 346
149 —	Saruhan mutasarrıfı Zeynelâbidin paşa, halka zulüm yaptığından, mübaşir olarak gönderilen kapucubaşı Mehmed ağanın yaptığı tahkikata dair birkaç vesika,	346
150 —	Zeynelâbidin paşa oğlu Saruhan mütesellimi Osman'ın, zimmiden, oğlun kayıboldu, deye fazla para aldığı hakkında	346
151 —	Osman Ağanın öşr-i diyet lâzım değil iken, Karayunus mahallesi halkından, aldığı para hakkında.	346 — 347
152 —	Mütesellim Osman Ağanın birisinin evini basub parasını aldığı hakkında	347
153 —	Mütesellim Osman Ağanın, Şahin'in bir elini kestiği hakkında	347
154 —	Osman Ağanın, otamışlar yürüklerinden; Beşir Ağa vasıtasıyla; para aldığı hakkında	347
155 —	Yaylalı halkından bir kaçını, Osman ağanın 12 gün habsedüb, mübaşir gelince, bırakıldıkları hakkında	347 — 348
156 —	Yorganizade Mehmed Çelebi'nin, Gürcü Abdünnebi'nin adamlarından olduğu, daima soygunculuk yaptığı, hakkında	348 — 350
157 —	Memlâha Emini Yorganizade Mehmed'in, birkaç kişiyi ve develerini yaraladığı hakkında	350 — 351
158 —	Manisa ahalisi üzerine sancakbeyleri, beylerbeyi ve ehl-i örf taifesi konarak bedava yem ve yemeklik aldıklarına dair.	351 — 352

Vesikâ No.		Sayfa
159 —	Abaza ve tevabii hakkında verilen fetva	352 — 354
160 —	İsyan eden Abaza Hasan paşa üzerin, başbuğ tâyin edilen Ken'an paşanın yanına gidilmesine dair	354 — 355
161 —	Saruhan, Sığla, Hamit ve Menteşe sancaklarından toplanacak askerlerin, Bursa'ya götürülmesine, Sancakburnu Kal'ası muhafızı, Hısım Mehmed Ağanın; sürücü tâyin edildiğine dair	355 — 356
162 —	Hısım Mehmd Ağanın, müteferrika Ahmed Ağaya, ihtiyar olduğundan, eşkiya üzerine gidemiyeceğine dair verdiği temessük	356
163 —	Eşkiya Kara İbrahim'in, arkadaşı Kadri'nin, Manisa mütesellimi Torak Ağanın evini soyduğu hakkında.	356 — 357
164 —	Manisa'da yaşıyan reayadan, muafiyetleri mukabilinde bildar bedeli istenince, aşcı Ahmed'in başbuğluğunda, reayanın vermemek için isyana çıkarub, mahkemeyi bastıkları hakkında	358 — 359
165 —	Aydın'da zuhur eden Bölükbaşılar üzerine, Dünya Ağanın mübaşirlik emri	359 — 361
166 —	Sancakburunu muhafazasında bulunan, Manisa Yeniçerilerinden, Mustafa Beşe'nin karılarına, sancak mütesellimi Sarıcalarının, tasallût ettiği hakkında.	361 — 362
167 —	Hısım Mehmed Ağaya, Saruhan'dan toplanacak askeri, serdar tâyin edilen Anadolu Beylerbeyi, Ali paşanın bulunduğu Çartak nam mahalle, götürmesi hakkında	362 — 363
168 —	Abaza'ya mağlub olan serdar Murtaza paşanın serdarlıkta ibka emri	363 — 365
169 —	Sefere me'mur olanların, serdar Murtaza paşanın maiyetine gitmeleri için, Anadolu muhafızı kayimmakamı Ali paşanın, mektubu	365 — 366
170 —	Abaza Hasan paşa üzerine padişahında sefere çıkacağına dair	366 — 367
171 —	Vezir İsmail paşanın, geniş selâhiyetle, eşkiya teftişine ve silâh toplamağa me'mur edildiği, hakkında	367 — 369

Vesike No.		Sayfa
172 —	Sinirli ve Paşaköy halkı üzerine, sancak beyi adamlarının devre çıkup, yeyeceği bedava aldıkları hakkında	369 — 370
173 —	Saruhan sancağı mütesellimi Ali Ağanın, Gördes köylerini, köy köy gezerek bedava yem ve yemeklik ve para aldığı, bazı gençlerin namusuna taarruz ettiği hakkında	370 — 372
174 —	Eşkiya Donanmacıoğlu ve Sivri bölükbaşı'nın, elbirliği ile yakalanması, yakalanmadığı takdirde, bu işle ilgililerin reaya ve berayasiyle, kılıçtan geçirileceğine ve mallarının müsadere edileceğine dair	372 — 373
175 —	Eşkiyadan Donanmacı Mehmed, Hasan ve Çalık Mehmed'i, İbrahim paşanın, otuz güne kadar yakalamıya söz verdiği.	373 — 374
176 —	İncili köyünden Uhud'un, Aydın'lı Sivri'nin sekbanı olmadığına dair	374 — 375
177 —	Saruhan mutasarrıfı, Kaplan Mustafa paşaya; gönderdiği baş ve eşkiyalardan dolayı, bir kat elbise hediye edildiği, Sivri'nin de hakkından gelirse, büyük iltifata mazhar olacağına dair	375 — 376
178 —	Foçadan birisinin eşkiyaya yataklık yaptığı, istediklerini öldürdüğüne dair.	376 — 377
179 —	Aydın, kütahya, Saruhan, Menteşe, Karasi, Hamid, Biga ve Sigla'daki eşkiyaların te'dip edilmesi hakkında	377
180 —	Eşkiyadan, Sinirlioğlunu, İstenilen zamanda getirmiye kefil oldukları hakkında	378
181 —	İzmir'de yakalanub, İstanbul'a gönderilen eşkiyaların iyi muhafaza edilmesi hakkında	378 — 379
182 —	Saruhan'da türeyen eşkiyanın, mütesellim tarafından temizlenmesi, aksi takdirde mütesellimin ağır cezaya çarpılacağına dair	379 — 380
183 —	Esedler köyü sipahisinin, salâriyeyi, sekizde birden fazla aldığı, bundan başka Ağalık, Yemlik, Residiyye, ve hizmetkâr akçası gibi, yolsuz paraları da aldığından men'ine.	380 — 381

Vesika No.		Sayfa
184 —	Dördüncü Mehmed'in, doğan oğlu sultan Mustafa için yapılan donanma masrafının defteri	381
185 —	Levend şeklinde gezenlerle, Sivri'nin tenkiline, Sultanönü sancağı mutasarrıfı Ali paşa'nın tâyin edildiği ve Manisa mütesellimin, onun yanına gitmesi hakkında	382 — 384
186 —	Atik valide sultan reayası olan, Yeni il ve Türkman - ı Haleb reayası, yerlerinden kalkub, sağda solda yerleşüp, rüsum vermediklerinden; derhal voyvodalarına teslim edilmelerine ve yerlerine gönderilmelerine dair	384 — 385
187 —	Manisa kadısı Hoca Mehmed'in elleri bağlı olarak, İstanbula gönderilmesi hakkında	385 — 386
188 —	Bağlı olarak İstanbul'a istenilen Manisa kadısının; hakkında yapılan şikâyetlerin, doğru olub olmadığını, soran şeyh - ül - islâm'ın, müderris Mehmed Efendiye gönderdiği mektup	386
189 —	Eşkiya Köse Ahmed ve arkadaşları, adam öldürüp, yol kestiklerinden öldürülmek üzre, Saruhan kaymakamına teslim edildiklerine dair	386 — 388
190 —	Mahmut paşaya verilen hediyeye dair	389
191 —	Hayvan hırsızlığı ve eşkiyalık, Manisa'ya Rumili çobanları geleli arttığından, Manisa'dan çobanların atılmasına dair	389 — 390
192 —	Her nahiyeden ayrılan reayanın, âvarızhanelerini o nahiye halkı ödeyeceği hakkında	390 — 391
193 —	Etrafa dağılan Oüre halkının, yerlerine gönderilmesine dair	391
194 —	Yeniçeri geçinenlerin âvarızlarını vermelerine dair	391 — 392
195 —	Turgutlu'da şeyh ve hatip olan; Alaşehir'li Mustafa; ehl - i örf ile birleşerek, halka eziyet yaptırub, Para aldırdığından; memleketi olan, Alaşehir'e gönderilmesi hakkında	393

Vesika No.		Sayfa
196 —	Mübaşir olarak gelen, müteferrika İbrahim Ağaya yapılan masarif	394 — 395
197 —	Manisa ahalisi, şarap satmadıkları halde, zabitleri hamir akçesi aldıklarından, men'edilmesine dair	395 — 396
198 —	Manisa ahalisinden bazıları, dükkânların kapanmasına, camilerde ezan okunmamasına sebeb olup, halktan zorla para aldırdıklarından, men'edilmesine dair	396 — 397
199 —	Türkmenlerin, Tekeliler köyünde, buğday tarlasına koyun salıp, adam yaraladıkları hakkında	397 — 398
200 —	Turgutlu'da yeniceri geçinen iki kişinin reaya evlerini bastırıp, mallarını aldıkları, halkı ehl-i örfe gamzederek, zulüm ettikierinden, sürülmeleri hakkında	398 — 399
201 —	Demirci kazasına bağlı, şehir, Ortapare ve Karataş reayası, cemiyet ile, Demirci'ye gidip, nakib-ül-eşraf kaymakamını öldürdüklerinden, haklarından gelinmesine dair	399 — 400
202 —	Sekiz yüz kadar reayanın, Demirci kazası nakib-ül-eşraf kaymakamı, Es-seyyid Şeyh Ali Efendiyi öldürdükleri hakkında	400 — 403
203 —	Demirci nakib-ül-eşrafı Seyyid Mustafa Efendiyi, öldürenlerin, kısasan yirmisinin mahallinde katlolunması hakında	403 — 404
204 —	Saruhan sancağı mutasarrıfı müsahip Mustafa paşanın ehli örfin yolsuzluklarını önlemek için, gönderdiği bazı talimat	405 — 406
205 —	Acem tüccarlarını, Ballıca ile Palamut arasında soyan, Kürt eşkiyasının, sol ayakları ile sağ elleri kesilerek, kısas yapılmasına dair	406 — 407
206 —	Tahrir esnasında Simav'da bulunan, Musalar ve Karayaycı cemaati, Saruhan'a gidip yerleştiklerinden tekliflilerini vermediklerine dair	408

Vesika No.		Sayfa
207 —	Kayseri ve Amasya mulasarrıfı Seyyid Mehmed paşanın; Anadolu, Karaman, Adana ve Sivas eyaletlerinde türeyen eşkiya üzere müfettiş tâyin edildiği hakkında	409 — 410
208 —	Anadolu'nun sağ kolunda türeyen eşkiyaların sebebi, idarecilerin ihmalkârlığı olduğu hakkında	410 — 412
209 —	Bozulus Türkmanından Tabanlı cemaatından, Manisa'da oturanlarının, tahrir esnasında Ankara ile Karaman arasında bulunduklarından, tekrar oraya gideceklerine ye izinsiz başka taraflara gidemiyeceklerine dair	413
210 —	Bolu ve Çankırı sancaklarından maada cancaklarda türeyen eşkiyayi te'dibe, Eskişehir sancağı mutasarrıfı, Hüseyin paşanın memur olduğuna dair	414 — 415
211 —	Yeniçerilerin bir kısmının sefere gitmedikleri, bir kısmınında eşkiyalık ettikleri anlaşıldığından, böylelerinin hakkından gelinmek üzere kal'a bent edilmeleri hakkında	415 — 416
212 —	On eşkiya zincirlere vurulup, müfettiş paşa yanına götürülürken, eşkiyaların önlerine inüb, bağlı eşkiyaları kaçırdıkları hakkında	416 — 417
213 —	Manisa'lıların, Anadolu müfettişi Ömer paşayı, şehre uğratmamak için, verdikleri hediye parasının defteri	417 — 420
214 —	İşbu sene-i mübarekede asker sürmeğe me'mur olan saadetlû Ahmed paşa hazretlerine hediye ve vaki' olan masraftır zikrolunur	420 — 423
215 —	Anadolu'daki valiler ve mutasarrıflar, seferde olduklarından, bazı yerlerde eşkiya zuhur edüb, te'diblerine müfettişler tâyin edildiği, fakat onlarında, bin iki bin kişilik maiyetleriyle halka, zulüm yaptıkları anlaşıldığından, ref' edildikleri, eğer bir yolcu soyulursa, kayıp olan mallarının, parasını, mütesellimlerin ödeyeceğine dair	423 — 425
216 —	Anadolu'da bulunan mütesellimler, yanlarında taşıdıkları sarıca ve sekban ile, bir bahane ile köylere	

Vesika No.		Sayfa
	gidip halka eziyet ettiklerinden, sarıca ve sekbanların atılması hakkında	425 — 426
217 —	Perakende ve perişan olan Bozulus türkmenlerinin yeniden yazılarak, eski yerlerine gönderilmesi hakkında	426 — 427
218 —	Turgutlu ahalisinden, voyvoda, beylerbeyi ve mütesellimler, öşr-i diyyet alub, bedava yem ve yemeklik aldıklarından men'ine dair	427 — 428
219 —	Manisa yeniçeri serdarı Acem bölükbaşının, Sarıca bölükbaşısı olduğu, yol kestiğine dair	429 — 430
220 —	Yeniçerilerin bulundukları kasabalarda, eşkiyalık ve hırsızlık, yaptıkları anlaşıldığından, te'diblerine Haseki Muharrem Ağan'nın mübaşir tâyin edildiği hakkında	430 — 431
221 —	Müfettiş Ömer paşaya, kurtulmak için dört yüz kuruş rüşvet verdiğine dair	431 — 432
222 —	Marmara'nın yazıcı köyunden Boşnak İsmail, Mehmed, Osman ve Türkmenlerden Firuz bölükbaşıların, başlarına topladıkları yetmişir seksener atlı ile yolları soydukları köylerden yiyecekelrini bedava temin ettikleri, eğer haklarından gelinmezse, civar köy halkının dağılacaklarına dair	432 — 435
223 —	Anadolu'da kapusuz Levent, Kürt ve Türkmenler eşkiyalık ettiklerinden, haklarından gelinmesine dair	435 — 437
224 —	Bozulus ağasından ayrılıp, müsellim yanında bulunan, Çomar bölükbaşının. kafasının kesilerek, gönderilmesi hakkında	438
225 —	Sarıca ve sekbanların kaldırılıb, isyan eden Sivas Beylerbeyisinin hakkından, gelinmeri hususunda, Hüseyin paşaya hüküm	438 — 440
226 —	Saruhan ve Aydın sancaklarındaki, eşkiyanın yakalanması, Muhassıl Ahmet paşaya ait iken, Hamit sancağı mutasarrıfı Ali paşa müdahale ettiğinden, mal-ı mîrînin toplanmasına engel olduğundan, Ali paşanın müdahale etmemesine dair	440 — 441

Vesika No.		Sayfa
227 —	Türkmen eşkiyasından Veli Beyoğlu, topal Yusuf, batı Anadolu'ya kaçtığından, yakalanmasına dair	441 — 442
228 —	Danişmendlû Türkmanı eşkiyaları, bir adamı yaralayıp, hayvanlarını çaldıklarından, yakalanıp, ihkak - ı hak edilmelerine dair	442 — 443
229 —	Anadolu Beylerbeyi Ebubekir paşaya, Aydın ve Saruhan sancaklarını soyan, Bölükbaşıları, Turgutlu voyvodası Altıparmakoğlu, Hüseyin mübaşereliyle, yakalamasına dair	443 — 444
230 —	Aydın'da türeyen Bölükbaşılar üzerine Teke mutasarrıfı Mevlûd Mehmed paşanın tâyin edildiği, Menteşe sancağı Beyi İbrahim paşanın da onunla memur olduğu hakkında	444 — 445
231 —	Aydın'da zuhur eden on bülükbaşı 200 - 300 maiyetleriyle, köyleri ve halkı soyduklarından, Saruhan müteselilminin maiyetiyle yardıma gitmesi hakkında	446
232 —	Aydın'da türeyen Bölükbaşıları te'dibe, Kapucubaşı genç Mehmed Ağa memur olduğundan, Manisa, Nazilli ve Sultanhisar, ileri gelenlerinin yardımına gitmesi hakkında	446 — 448
233 —	Kapusuz gezen Leventler, evvelce iskânı emredilen kürd ve türkmenlerin yerlerine gitmiyenleri halka zulüm yaptıklarından, şer'ile haklarından gelinmesine, kürt ve türkmenlerin yerlerine gönderilmesine dair	449 — 450
234 —	Aydın muhassıllığı dahilinde vergilerin toplanamadığı, Bölükbaşı ve adamlarının mani olunduğu bildirildiğinden, bunların temizlenmesine, muhassıl Seyyid Ahmed paşanın tâyin olunduğu	451 — 452
235 —	Yeni il türkmanından bazı türkmenler, Menteşe ve Manisa sancaklarında, yerleştiklerinden, eski yerlerine gönderilmelerine dair	452 — 453

Vesika No.		Sayfa
236 —	Manisa'da, eşkiyadan Yürük, Derviş ve Sındırgı'lı Deli İvaz dolaşıb, yol kesip, kadınlara taarruz ettiklerinden, haklarından gelinmek üzere, Musa Ağanın mübaşir olarak gönderildiği hakkında	453 — 454
237 —	Levendlerin kaldırıldığı, onların yerine piyade, deli ve gönüllü yazılacağı, nerede açık levend bayrağı görülürse, taşıyanların katlolunacaklarına dair	454 — 455
238 —	Müfettiş Genç Mehmed paşa ve Anadolu beylerbeyi Mustafa paşanın, Manisa ve Turgutlu'lardan, haksız yere aldıkları paraların, eğer doğru ise, alınıp sahiblerine iade edilmesine dair	456 — 457
239 —	İskâna me'mur türkmenlerden bazılarının Saruhandan gitmedikleri, köyköy dolaşıb, hayvan ve mal çaldıkları, ekinleri çiğnettikleri ve otlak resmi vermedikleri hakkında	457 — 458
240 —	Saruhan'daki, eşkiyanın temizlenmesi hususunda; Genç Mehmed paşanın gönderdiği buyuruldı	459 — 460
241 —	Seyyid Ahmed paşaya, Anadolu Beylerbeyi İbrahim paşa, iki bin kadar Levend maiyetiyle, sefere giderken, yanından bin beşyüz kadarı ayrılıb, Anadolu yakasında kaldıklarından, paşasının yanlarına gönderilmerine dair	461 — 462
242 —	Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarında eşkiya teftişine me'mur olan, Ser Bostaniyan Mustafa Ağa, buralar halkından, yolsuz para aldığından, Manisa da yaptığı masarifi gösteren defter	462 — 463
243 —	Sekbanların, bazı şartlar dahilinde, tekrar Yeniçeri ocağına alındığı hakkında	464 — 467
244 —	Geçen senedenberi, Saruhan'da eşkiya yürüdüğünden, âvarız hanelerinin tenzil edildiğine dair	468 — 469
245 —	Eşkiyadan türkman Kara Süleyman, altmış nefer arkadaşıyla; Belen ve Palamud nahiyeleri köylerini soyub, köylerden yem, yemek ve at aldığından maada, genç oğlanlarını da kaçırmaktadır sabık müte-	

Vesika No.		Sayfa
	sellim Ahmed ile yaptığı çarpışmada birkaç arkadaşı ölü ve bir kaçı da diri yakalanmasına rağmen Kara Süleyman kaçtığından, yakalamıya,] yine Ahmed ağaya izin verildiğine dair	469 — 470
246 —	Evvelce İzmir yolunda, kervanları soyan Hüseyin bölükbaşının, öldürüldüğü hakkında	471
247 —	Kütahya valisi Tancı Mehmed paşanın Mânisa'ya uğramaması için, Manisa'lıların gönderdiği arz.	471 — 472
A —	17 ci yüz yılda Saruhan'ı idare eden sancak beyleri ve muhassıllar	473 — 484
B —	İndeks	485 — 533
C —	Kaynaklar :	534 — 536

ÖNSÖZ

Cümhuriyet gününe kadar Türk milletinin tarihini yazanlar bu büyük kitlenin yalnız kabuğunu görenlerdir. O kabuk ki herşeyde olduğu gibi, içini göstermiyen ve içinin ne olduğunu bildirmiyen sadece bir dıştır.

Osmanlı devletinin maddeten ve manen çöküşünü, Türk milletinin çöküşü sananlar bu basit işi anlamıyan zavallılardır. «Sevr» de vasiyetnamesi imzalananın ve mirası taksim edilenin kim olduğunu, 19 Mayıs kahramanları kılıçlarile İnönün'de, kalemlerile Lozan'da, isbat ettiler.

Anadolu'da Selçuk, Anadolu beylikleri, Osmanlı devleti namları altında yaşıyan bu millet, kılığı ne olursa olsun, haksızlığa, âdaletsizliğe ve zulme aslâ tahammül etmemiş, fena idarelerin getirdiği yolsuz hareketlere daima kafa tutmuş, hürriyeti uğruna için, için mücadele etmiştir.

Bu hakikatı bütün dünyaya anlatıncaya kadar, bu ana yurdun nelerle mücadele ettiğini, bu toprağın asıl evlâtları pek iyi bilirler. 29 Birinciteşrin ihtilâli bu mücadelelerinin son yumruğudur. Bilhassa son üç asrın Osmanlı idaresi bu mülkün hakikî sahiplerile hiç alâkadar olmamış, imperatorluk sınırları içine giren çeşitli din ve çeşitli milletten yuğrulmuş Osmanlı hamurunun içinde büyük Türk milletini âdeta bakımsız bir mevkie terketmişti. Bütün yabancıların itibar gördüğü bu memlekette silik bir vaziyetimiz vardı. Fakir kalışımız bundan, eski zengin kültürümüzü asrın icaplarına göre ilerletemeyip geride kalışımız bundan ve nihayet bütün dünyanın bize «Hasta Adam» etiketini takışı, bundandı.

Türk milletinin üç düşmanı vardı. İçindekiler . Başındakiler.. Karşısındakiler.

İçindekiler : Ağalar, Eşraflar, Saltanat çömezleri, Osmanlı zabıtası ve memurları idi.

Başındakiler : Bunların daha büyükleri, daha azılıları idi.

Karşısındakilere gelince: Türk milleti şerefi ve tarihi ile mütenasip olarak bunların hakkından her zaman gelmiştir. Onu en çok yıpratan birinci ve ikincilerdir. Elinin emeğini hile ile çalan, icap ederse silâhile soyan bunlardı. Bu ikisi en son Dersim dağlarında, üçüncüsü de İzmir sularında Türk milletinin elinde tarihi cezalarını gördüler.

M. Çağatay Uluçay arkadaşımız mevzuunu «Saruhan'da eşkiyalık ve halk hareketleri» diye isimlendirdiği bu kitabında, yukarıda kısaca bahsettiğimiz meseleleri tarihî vesikalara dayanarak aydınlatmaktadır. Bundan önceki «17 inci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı» adındaki eserinde olduğu gibi, bunda da tarihimizin aydınlanması bakımından yepyeni bir mevzua temas eden arkadaşımızı takdir etmekten kendimi alamıyorum.

Umarım ki, güzel memleketimizin diğer bölgelerinde de mahalli olarak ortaya çıkan bu gibi neşriyat çoğalsın ve dünümüzü bize daha aydın olarak aksettiren bir meş'ale olsunlar.

Gözlerini Atatürk ve İnönü günlerinde açan gençlerimiz, bugün rahat bir kompartımanda seyahat ettikleri güzel yurdumuzun bu yollarında vaktile dedelerinin ne müşkülât içinde kervanlarını gezdirdiklerini, nasıl soyulup hürriyetlerinin nasıl tehdit altında bulunduğunu görerek, Cümhuriyetin erişilmez nimetlerinin kadrini daha iyi bilsinler.

Bize dünümüzü göstererek bugünümüzün kıymetlerini daha çok ve içten sevdirmeyi aşılıyan bu eserin bastırılmasında bize her zaman olduğu gibi yüksek yardımlarını esirgemiyen C. H. P. Genel sekreterliğimize; minnet ve şükranlarımı tazelemeği de bir borç sayarım.

30 Ağustos 1944

Manisa Halkevi Reisi

T. T. Azmi Önakın

KİTAP HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ

Kitabın kapağında: «17. yüz yılda Saruhan'da Eşkiyalık ve Halk hareketleri»ni görünce, sayın okuyucularımızın; mevzu' bahsolunan asırda; Sancaktaki bütün cinaî vak'aları ele alıp işlediğimizi zannetmemelerini rica ederim. Katil vak'aları, ev hırsızlıkları, bu kitabın mevzuu dışında kalır.

Aynı zamanda bu kitap, 17. yüz yılda Osmanlı İmparatorluğunda meydana gelen isyan ve eşkiyalık hareketlerinin de tarihçesi değildir. Böyle çetin bir konuyu ele alıp işlemek ve muayyen neticelere ulaşmak, bugün için imkânsızdır. Çünkü: Bu hususa dair kaynaklarımızda yeter malûmat olmadığı gibi, neşredilen vesikalar da pek mahduttur. İmparatorluktaki eşkiyalık ve halk hareketlerinin tarihçesini yazabilmek için uzun yıllar çalışmak ve bu hususa dair gerek halk arasında ve gerek resmî kayıtlarda mevcut olan bilgi ve dökümanın toplanarak neşredilmesi lâzımdır. İşte bu eser, bu konuyu işliyeceklere yardımı olur, ülküsü ile yazıldı. Eğer o büyük mesaiye azıcık yardımı ve faydası dokunursa, müellifi, bununla iftihar edecektir.

* * *

Buraya şunu da ilâve edeyim ki; bu kitap, hacminin bu kadar büyük olmasına rağmen, 17. asırda, Saruhan'da vukua gelen eşkiyalık ve halk hareketlerini de tamamiyle aydınlatmaktan çok uzaktır. Bunun da, birçok sebepleri vardır:

Birçok memleketlerimizin terihçeleri, yahut da o memleketlere ait muhtelif risaleler yazılmış; bu gün de onlardan istifade edilerek mükemmel memleket tarihleri meydana gelmiştir. Manisa

şehri. Türklerin eline geçtikten sonra, Saruhan oğulları zamanında, önemli bir mevki tutmasına rağmen, maalesef; bugüne kadar, bu memleket hakkında yazılmış bir risale veya tarihçeye rastlanmamıştır. Manisa kütüphaneleri, yazmalar bakımından, memleketimizin en zengin kütüphanelerinden sayılır. Bu kütüphanelerde mevcut kitaplar, elden geçirildiği gibi, mülhakattan toplanıp, Gazi okulunda depo edilen yazmalar da, taraftımdan tarandı; maalesef orada da, burayı ilgileyen bir mecmua veya tarihçeye raslanamadı. Bundan başka, daha ziyade siyasî ve harp tarihi ile tercemei hale ehemmiyet veren Osmanlı kaynaklarında, Manisa şehri için verilen malûmat, pek noksan ve bazan da kusurludur. Manisa'ya ait yazılan bütün kitaplar, buranın, daha ziyade, idarî ve mimarî durumuna ait bilgiyi haizdirler.

Bu asırda yaşayıp, Manisa'ya uğrıyan Kâtip Çelebi ve Evliya Çelebi de; üzerinde çalıştığımız konuya yardım edecek malûmatı vermemektedirler. Bundan başka, daha ziyade yazma eserler bulunan Manisa kütüphaneleri, Osmanlı tarihinin her devrini aydınlatacak yerli ve yabancı kaynaklara malik değildir. Bu itibarla, bu mevzuun, Manisa için biricik kaynağı, siciller oluyor. Fakat, sicillerde de, bu mevzuu tamamen aydınlatacak vesikaların mevcut olmadığını söylemeliyiz. Bazı yıllar defterlerinin kaybolmasından; yahut, bazı defter yapraklarının yırtılmasından; yahut da, rütubet tesiriyle, bazı sayfaların okunamıyacak hale gelmesinden; herhangi bir konu, tam ve mükemmel olarak işlendi, denemez. Binaealeyh, bir taraftan da bu eserin, Saruhan'daki eşkiyalık ve isyan hareketlerini belirten gayet güzel bir eser olduğunu iddia etmek pek basit bir hüküm ve gurur olur. Esasen vesikaları tetkik eden okuyucularımız da, derhal, bunun farkına varacaklardır. Tarihî kaynakları pek kıt olan Manisa şehri için, ilerde başvurulacak bir kaynak, ve Osmanlı tarihininde, çok tali derecede, bu hususa dair yardımcısı olacağını düşünerek, bu çetin ve girift mevzuu ele aldım ve bu gaye ile yazdım. Tarihçi ve âlimlerimizin bu kitabı tetkik ederlerken, müellifin ne kadar güçlük ve zorluk içinde çırpındığını düşünerek, kritiklerini ona göre yapmalarını, bilhassa istirham eyliyeceğim.

* * *

Kitaptaki vesikalar, dışarıdan gelip Manisa'yı soyan eşkiyalarla, Manisa'da türeyip kasaba, yol ve köyleri soyan eşkiyalara aittir. Bundan başka, bu konu ile ilgili olduğunu tahmin nttiğim diğer bazı önemli vesikaları da, bunların arasına koymayı münasip gördüm. Bazı vesikalarda vardır ki; bunlar, Abaza Mehmet Paşa, Nasuh Paşa oğlu Hüseyin Paşa ve Abaza Hasan Paşaya aittirler ve bura ile hiç alâkaları bulunmadığı halde; eşkiyalık konusu ile ilgili olduklarından, ilerde bu mevzuu ele alacak olanlara, yardımları olur, maksadiyle konuldu.

Manisa tarihi hakkında, kaynakların az oluşu göz önünde tutularak, bu vesikalardan, yalnız ilim adamlarımızın değil, aynı zamanda, bura tarihi ile alâkadar olanların da istifadesini temin için, Saruhan sancağının ileri gelenleri, idarecileri, şehrin eşkiya karşısında aldığı tedbirleri yazmayı uygun gördük.

Eşkiya, halk, memurlar ve memleketin, bu konu ile çok sıkı alâkası olduğundan; sebep netice bakımından; onlara da bir fasıl ayırmayı muvafık gördük. Bu itibarla, eşkiya karşısında halk ve memleket, memurlar karşısında halk ve memleketin durumunu, elimizden geldiği kadar, tesbite uğraştık. Konularda da bu esas, gözönünde tutularak, mevzular, ona göre sıralandı.

Eşkiyalığın, Saruhan sınırları dışında ve içinde zuhur ettiğini göre, konunun iki kısma ayrılması lâzım geldiği hatıra geliyor ve mantığa da uyuyorsa da; bunlara Saruhan'dan da birçok eşkiyanın taraftar oldukları ve karıştıkları, gözönünde bulundurularak, zuhur tarihlerine görn sıralamayı, daha münasip gördük. Gerçi bu hususta da, sıranın tam yapıldığı iddia edilemez. Çünkü hadiselertn birçoğu, aynı zamanda vukua gelmiş ve birbiri içine girmiştir.

Vesikalarda geçen Hicrî yılların mukabili, Milâdî yıllarla köy isimleri (Köylerimiz, Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürlüğü, İstanbul 1933; Manisa'nu 5 yıllık köy kalkınma proğramı, tarihsiz, Manisa) adlı eserlerden istifade edilerek, vesikaların alt tarafında, haşiye halinde gösterildi: Vesikalarda, boş bırakılan yerler (. . .) ile: para ve ölçüye ait boş bırakılan yerler de (?) işareti ile gösterildi. Okunamıyan kelimeler veya şüpheli görülenler, aynen yazıldı.

Kitabta, birçok önemli vesikalar da mevcuttur. Bu vesikaları, evvelki veya aynı çağ vesika ve malûmat ile karşılaştırmak, tenkidini yapmak lâzım idiysede, bu işi bu sahanın üstadlarına bıraktık.

Çok çetin ve bâkir bir mevzuu ele alarak, Saruhan'ın tarihine nisbetle, bir an sayılan, bir devrini aydınlatmıya çalıştım; yukarda arzerttiğim sebeplerden dolayi, bu eserin, mutlâk surette, tam ve mükemmel olduğu iddia edilemez. Yalnız, ilerde elde edilecek yeni bilgi ve vesikalarla, atılan bu ilk adım, tamamlanabilir.

Bu eserden, benim duyacağım yegâne zevk ve saadet: Saruhan ve Osmanlı tarihine ait bazı önemli vesikaları neşretmek fırsatını buluşum ve bu sahanın üstadlarına bunları daha cazip ve daha ilmî bir şekilde ilim âlemine tanıtmak imkânlarını hazırlamış oluşumdur.

Manisa
30 Ağustos 1944
M. Çağatay Uluçay

I

Kalenderoğlu 1

I

İran Harbinin başlaması :

Avusturya harpleri devam ederken, bir de İran'lılarla harp başladı. İran cephesine Serasker, Cağalazade Sinan Paşa tayinedildi. Sinan Paşa, Kalenderoğlu Mehmet Paşayı da çağırdı. Mehmet Paşa, binbir türlü bahane uydurarak sefere iştirak etmedi; arkasından da isyanetti (1013).

Canbuladoğlu'nun isyanı:

O sıralarda, Haleb valisi olan Canbuladoğlu Hüseyin Paşa da sefere memur olmuş; fakat İran seferine, Sinan Paşa yenildikten sonra, Paşanın maiyetine geldiğinden, kabahatsiz olarak, Serdar tarafından öldürülmüştür. Canbuladoğullar'ından, kardeşi oğulları Ali ve Hızır, amcalarının ölüm haberi üzerine, isyan bayrağını açtılar [1].

Cağalazade'nin hatası :

Bu surette, İran harbi, birçok Timarlıların dirliklerinin ellerinden alınmasına sebep olduğu gibi, diğer taraftan, iki azılı adamın da eşkiyalığına sebep oldu. Sinan Paşa, Haçova muharebesini müteakip, gösterdiği şiddetle, Karayazıcı isyanının sebebi olduğu gibi, bu sefer de Canbuladoğulları ile Kalenderoğlu'nun isyanına vesile olmuştur.

Diğer eşkiyalar :

Bu devirde, eşkiyalık ve isyan eden, yalnız, bu ikisi değildi. Bundan başka, İçel'de Muslı Çavuş, Adana taraflarında Cemşid, Aydın ve Saruhan taraflarında Yusuf Paşa, Tavil Halil [2] ve Sivas'lı Kara Sait [3], Ağaçdan Piri... ilah gibi diğer eşkiya başları da vardı.

Kalenderoğlu :

Fakat, bunların içinde entehlikeli görünenleri, Anadolu'nun Cenup yakasını ellerinde tutan Canbuladoğulları ile, İç ve Batı Anadolu'da at oynatan Kalenderoğlu Meh-

---

[1] Naima tarihi C 2, Sf 5-7.
[2] Naima tarihi C 2, Sf 4-5.
[3] Naima tarihi C 2, Sf 4.

met Paşa idi. Kalenderoğlu, aslan, Ankara'lıdır. Bazı Beylerbeyilere Çavuşluk ve bazı Sancakbeylerine de Kethudalık ve Mütesellimlik yapmıştı, Karayazıcı isyan ettiği zaman, onunla beraber çalışmış ve Karayazıcı'nın sağ kolu olmuştu. 1012 de, Karayazıcı affedilince, diğer eşkiya şefleri gibi, o da, affa uğramış bir mansıba tâyin olunmuştu; fakat, Paşaya, halk memleketi zaptettirmemiş, açıkta kalmış, ayni zamanda, çağrıldığı sefere de gitmemiş; askerlerini geçindirmek için 1013 yılından itibaren, eşkiyalığa başlamıştır [4].

Nasuh Paşanın Serdarlığı :

Rumeli ve Şarkta savaşların devam ettiği sırada, Anadolu'nun muhtelif yakasında eşyikanın zuhur etmesi, hükûmeti telâşa düşürmüş; Anadolu'yu muhafaza ve eşkiyanın tenkilinde Serdara yardım şartiyle, Geçdehan Ali Paşa, Anadolu Beylerbeyi tayin edilmişti. Canbuladoğulları ile aralarında zuhur eden mücadele ve muharebeden sonra, çarnâçar Haleb Vilâyetinden ayrılmıya mecbur olan Nasuh Paşa de eşkiyayı tenkil etmiye Başbuğ tayin edilmişti [5].

Macar Seferine giden askerlerin geri döndürülmesi :

O sıralarda, Tavil Halil, Ankara cihetlerini soymakta idi. Eşkiyanın sür'atle tenkil edilmesi istendiğinden, Anadolu'dan Macaristan seferine memur edilen ve Gelibolu'ya kadar gitmiş olan asker, geri çevrilerek, Serdar Nasuh Paşanın emrine verildi [6]. Serdar Nasuh Paşa, yanında Anadolu Beylerbeyi Geçdehan Ali Paşa da olduğu halde, eşkiya ile Bolvadin sahrasında, çok şiddetli bir savaşa tutuştu.

Bolvadin Savaşı :

Serdar, bu muharebede, Tavil Halil'e yenildi ve kaçtı. Yenilmesine sinirlenen Nasuh Paşa, kabahati, Ali Paşaya yükleterek, onu öldürdü. Yerine, Anadolu Beylerbeyiliğine Davud Paşa, biraz sonra da, Yahya Paşa tayin edildi.

---

[4] Naima tarihi C 2, Sf 4.

[5] 1013 « ... Ramazanın yirmisinde Haleb valisi Nasuh Paşa Vezaretle Celâlî eşkiyası def'ine memur oldu... » Yazma Solakzade tarihi varak 253.

[6] Bakınız, vesika : 15... 1014 yılı evasıtı şehri Zilkade tarihli Anadolu Beylerbeyi Yahya Paşanın Buyrultusu: «Engürus seferine giderken emri şerifle Gelibolu'dan avdet ettirilüb Celâlî Tavil muharebesinde maa hidmette olup yoklamda mevcut iken diğer Ahmet nam kimesne bunun içün bu def'a Estergon kal'ası fethinde mevcud bulunmadı deyu Timarı mezburu aldığından maada Tavil muharebesinde mevcut bulunmadı deyu bir tarikle bu canibden sehven temessük almağla dahlü niza'dan hâlî olmayub lâkin mezbur Ahmed bu def'a Tavil muharebesinde bulunub yoklamada mevcud olub ve eşkiyadan ehli fesad Ramazan nâzırı elegetürmekde kılavuzluk edüb Timarı mezbur hakkı olmağın mukarrer kılınub...» Yahya Paşanın imzası; «Minel fakir Yahya Mirimiranı Anadolu Hâlâ» dır. Aynı yıl sicilleri.

Naima, bu harbi, 1014 yılının Recebi iptidasında diye yazıyorsa da, bizdeki vesikalar ve sicillerde rastladığım bazı kayitlara nazaran, savaş, 1014 yılının ilk aylarında olmuştur [7].

Üveys Paşa oğlu Mehmet Paşa :

O sıralarda, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı olan Üveys Paşa oğlu Mehmet Paşa, eşkiyayı tenkil etmek için, Başbuğluk istemiş; bu arzusu yerine getirilmiş ve bu husus görüşülmek üzere, Bursaya çağırılmış ise de gitmemiştir. Bu mıntakadan topladığı askerle, Kalenderoğlu'nun üzerine gideceği yerde, Güzelhisar'a gidip oturmayı daha uygun gördü [8].

Haksız yere Bazı Dirliklerin alınması :

Askerin bir kısmının Macar seferine, bir kısmının Nasuh Paşa maiyyetine ve bir kısmının da Üveys Paşa oğlu Mehmet Paşa emrine verilmesi, hayli karışıklığı mucip olmuş; her Paşa, diğer Paşanın yanına giden askeri, sefere gelmemiş gibi sayarak, dirliğini elinden alarak seferde bulunan lâyıklarına vermiştir. Esasen Anadolu'da, Avusturya seferinden kaçanlarla uğraşılmaktadır. Bir sürü sipahi, eşkiyaların arasına karıştığı gibi, kendileri de ayrı ayrı bulundukları mıntakada, soygunculuk yapmakta idiler.

Padişahın Bursa'ya Gidişi :

Nasuh Paşa, Ali Paşayi öldürdükten sonra, doğruca İstanbul'a gitmiş ve Birinci Ahmed'e eşkiyaların çoğalmasının sebebini, Paşaların ihmalkârlıklarından ve yolsuz hareketlerinden ileri geldiğini söylemiş, bizzat Padişahın da Celâlî üzerine sefere çıkmassını rica etmişti. Padişah, 12 İkinciteşrin, 1605 de İstanbul'dan Bursa'ya mütevecciheh hareket etti.

Kaçak Sipalerin Eşkiyalıkları :

Hükûmetin, dış işleri ile uğraşmasından cesaret alan Sipahiler de, bu sıralarda şımarıklıklarını daha fazla arttırmışlardı. Hükûmet, siyasî gaileler yüzünden, kaçak Sipahileri temizleyememiş; bilâkis, bunlardan Gedus'lu Ali, Deli Derviş, Köse Hamza, Kızılbaş Mehmet, Arnavut Hüseyin, Küçük Halil, Tepesi Tüylü ve Kumkapulu... İlah gibileri de sivrilerek, diğerlerini da peşlerine takup salgınlar salmağa, yolları ve köyleri haraca kesmiye başlamışlardı. Padişah, Bursa'ya gelince, bunların bir çoğu, müracaat ettiler, hükûmet, defi

Sipahilerin affedilmesi :

---

[7] 18 Cemaziyelevvel tarihli tahvil mektubundan : «... Dergâhıâli Çavuşlarından Ali Çavuş Bolvadin sahrasında Celâlî muharebesinde fevtolub Zeameti mahlûloldukda...» denmektedir. 1014 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

[8] Bakınız, vesika : 15, 17.

belâ kabilinden, bunlardan dört beş bin kadarına dirliklerini verdiği gibi, azılı olanlarını da terfi ettirdi. Bunlar, Anadolu'da eşkiya takibine memur olan Nasuh Paşa ile Anadolu Beylerbeyisi Davud Paşanın maiyyetine verildiler [9].

Paşaların azilleri : Anadolu'daki eşkiyaları, ne Nasuh Paşa ve ne de Davut Paşa yatıştıramadı. Davut Paşa, biraz sonra azledilerek yerine Yahya Paşa, o da azledilerek yerine Ahmet Papa tayin edildi. Anadolu'da, Bolvadin muharebesinden sonra, eşkiye şefleri, Kalenderoğlu'nun maiyyetinde toplanarak, Ankara, Bolu ve Geyve taraflarını yakup yıkmıya başladılar.

II

Saruhan'da Eşkiyalık : Aynı yıllarda, Saruhan'da da eşkiyalar çoğalmıştı. Saruhan'daki eşkiyanın en meşhurları : Sipahi Şeytanoğlu, İnegöllüoğlu ve Kara Seferdi [10].

Anadolu'daki karışıklıklar yüzünden Beylerbeyi, ve Sancakbeyleri sık sık değiştiriliyor; bu yüzden ne giden ve ne de gelen Paşa, eşkiyaları tenkil edemiyordu. Kalenderoğlu, Manisa'ya gelmeden evvel, 1014 ve 1015 yıllarında, Saruhan'da türiyen eşkiyaları, Saruhan Mutasarrıfı Kurd Ahmet Paşa ve Hacı Mehmet Beyler, temizliyememişlerdi. Haçı Paşa eşkiyalari temizlemiye uğraşırken [11], Kalenderoğlu da Saruhan'a doğru gelmekte idi. Bu sıralarda Anadolu Beylerbeyi Ahmet Paşa, azledilmiş, yerine Dişlenk Hüseyin Paşa, getirilmişti 1606.

Kalenderoğlu Manisa'da : Kalenderoğlu'nun Geyve taraflarında görünmesi üzerine, Anadolu'daki dirlik sahipleri, eşkiya tedibine memur oldular. Eşkiya, Geyve'den, Saruhan sancağı içerisine girdi. Eşkiyayı tedibetmek için, Anadolu Beylerbeyi Hüseyin Paşa, sabık Anadolu Beylerbeyi Ahmet Paşa ve Saruhan sançağı Mutasarrıfı Hacı Bey tayin edildiler.

[9] «... Nusuh Paşa, Celâlinin ifsadını inba eyleyüb Padişahın Bursa zorbalarına habı hargûş verüb cem'iyyetlerin perişan etmek içün azimet buyurmaları münasibdir demekle mahı Recebin dokuzunda göçettiler Bursa'da Sipah zorbalerına istimalet olub Sağ Bölüklü Davud Paşa ile Kütahya'ya vusul Kul Nasuh Paşa ile Engüriyye'ye (Ankara) irsal olundu...» Yazma Solakzade tarihi, varak 253.

[10] Bakınız : Vesika, 20, 24, 33.

[11] » » 33.

Başlar, Kalenderoğlu ile, Nif civarında yaptıkları muharebede mağlûp oldular (17. İkincikânun. 1607 [12].

Kırkdört yük haraç:

Paşalar mağlûp olunca, herbirisi bir tarafa kaçtı. Manisa'lılar, bu vaziyet karşısında, Kalenderoğlu'nun şehri yağma etmemesi ve yakmaması için, ricaya gittiler; Kalenderoğlu, kırkdört yük akçe mukabilinde, Manisa âyan ve eşrafı ile anlaşma yaparak, Manisa'yı yakmak ve soymaktan vazgeçti [13]. Kalenderoğlu daha Manisa'ya gelmeden önce halkın şehri korumak için, bir takım çarelere baş vuruldukları sicillerden anlaşılmaktadır; bu tedbirlerini başında, şehrin etrafına çektikleri sur gelir.

Veba salgını:

O yıl memlekette kıtlık olmuş; veba hastalığı çıkmış; birçok kimseler ölmüştü. Halk, harp tekliflerini veremiyordu. Böyle olmakla beraber, Kalenderoğlu'nun şerrinden korkarak, kırkdört yük akçeyi ödedi [14].

Halkın göçü:

Saruhan'ın bu seneki durumu, gayet fena idi. Eşkiyanın dolaştığı yerlerden birçok kimseler, Saruhan sancağına

---

[12] 1015 : «...Ramazanın on sekizinci günü Kalenderoğlu yanında olan eşkiya Saruhan'da kasabai Nif havalisinde Anadolu Beylerbeyi Hüseyin Paşa ve gene Anadolu'dan mazul Ahmet Paşa ve Saruhan Beyi Hacı Beye mukabil oldukda bunlar mağlûb ve ol galib çıkub Manisa'ya müstevli olması mukarrer olmağın Bursa muhafazasında tekayyüd olundu.» Fezlekei Kâtip Çelebi Sf 284. Naima tarihi C 1, Sf 462... Naima, bu harbin tarihini, 1014 yılı gösteriyorsa da, tabiatiyle yanlıştır. O da, savaşın, 18 Ramazanda olduğunu yazar; fakat yılı, yanlış yazmıştır. Naima tarihi C 1, Sf 462, vesika 24.

[13] 1017 yılı Muharreminin dokuzunda yapılan duruşmadan: «... Hâlâ Mirilivayı Saruhan olan bais-ül-izzi vel-ihtişam Elhac Mehmet Bey taraflarından işbu bais-ül-kitab fahr-ül-akran Abdullah Çavuş makamı kazada bundan akdem mahrusai Manisa'ya Celâlî istilâsı zamanında firar eden frenk taifesinden استيفنو nam zimminin şeriklerinin vekili olan hâlâ şehir Kethudası Hüseyin Biğ muvacehesinde takriri kelâmedüb Celâlii merüzzikr ile nice def'a cenkolub mukavemete mecal olamıyacak bilâhare ittifakı âyan ve eşraf ile kırkdört yük akçeye kesilüb nefsi Manisa'da olan tavaife meblâğı merkumu tahsil içün hakku adl üzre tevzi olundukta merkum frenge ve şeriklerine dahi kırkbin akçe tevzi olunmuş idi...» Aynı yıl sicilleri. Bk : Vesika : 23.

[14] Bakınız : Vesika 21.

sığınmıştı; bir sürüsünün hayvanları da kaybolmuştu. Şimdi de Saruhan'dan başka taraflara akın başladı [15].

Kalenderoğlu'nun, Manisa civarında ne kadar kaldığını tâyin elmek, bu gün için, mümkün değil. Bununla beraber; Kalenderoğlu'nun kırk yük akçeyi alıncaya kadar Manisa çevresine gelip yerleştiği sicillerden anlaşılıyor.

Kalenderoğlu, Nif savaşından sonra, Manisa eşraf ve âyaniyle, anlaşma yapmış ve şehrin civarına gelip yerleşmişti. Şehir kurbunda olan gürle ve Hasırcı tımarında Kalenderoğlu adamları, bir çok kimselerin mallarını ve eşyalarını soymuşlardı. Sicillerde bu hususa dair bir çok duruşmalar vardır, yine sicillerden : Kalenderoğlu'nun, Maiyetiyle şehre giremediği anlaşılıyor. Manisa'lılar, sancak beyi Hacı Mehmet Bey, Manisalı, eski Van Beylerbeyi Mehmet Paşa ve Kadı Handan Efendinin yardımı ile bu parayı toplayıp eşkiyaya veriyorlar. Kalenderoğlu, kırk yük akçeyi aldıktan sonra, Manisa'yı Gediz köprüsünden seyrederek şehir civarından uzaklaşıyor.

Yusuf Paşa'nın Emirileri Dinlememesi :

Hükûmet, eşkiyanın Bursa üzerine geleceğinden korkarak, muhafazasına kuvvet verdi. Eşkiyanın Saruhan'dan temizlenmesi için, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassalı Yusuf Paşaya emirler verdi ise de, Paşa aldırmadı [16].

---

[15] Bakınız : Vesika 25, 29, 38, 39 ... 1018 yılı evaili Şabanında yapılan duruşmadan : «... Bundan akdem Tekeli Mehmet Paşa hazretleri Celâlî Kalenderoğlu üzerine memur iken asakiri islâm ile Manisa'ya gelüb Akhisar tarafına giderken karındaşım Yusuf Bey bunların kariyelerine zahireye vardıklarında Celâlî perişanlığı olmağla. Celâlî ademlerinden kıyas ile zikrolunan kariyeler beyninde (Mahfiller, Kalemlû, Paşalı köyleri) katlolunub emval ve erzakı yağma olunmağın...» Aynı yıl sicilleri.

1018 Recebinde yapılan duruşmadan : Hamid sancağının Borlu kasabasından Reyhan adındaki kadın Kadıya derdini şöyle anlatıyor : «...Zevcim Hacı nam kimesne vilâyetimizde fevtoldukta Celâlî perişanlığı olmağla kariyemizden birkaç rüfekamız ile Manisa'ya gelirken Ortakçı kazasına geldiğimizde mezbur Hamza beni cebra alub sağır oğlum Üveyesi Ortakçı Kadısına bey'edüb beni bunda getürüb cariyemdir deyu bey'etmek ister...« Aynı yıl sicilleri.

[16] Kalenderoğlu, Saruhan'da iken : «... Sahibi cem'iyyet olan Yusuf Paşaya mezbur üzerine var deyu emir gittikçe ana canibdar olub varmamak ile şerrü fesadı mütezayid olmuşdu...» Fezlekei Kâtip Çelebi Sf 285; Naima tarihi, C 2, Sf 8-9.

Sadrazam Kuyucu Murad Paşa :

1606 yılı İkinciteşrinin onbirinde, Sadrazam olan Kuyucu Murad Paşa, vehamet kesbeden eşkiya zulmüne karşı, daha cezrî tedbirler aldı. Eşkiyaların en tehlikelisi Canbuladoğlu Ali Paşa'yı buldu. Ali Paşa, Dürzi emiri olan Maanoğlu Fahreddin'den de geniş mikyasta yardım görüyordu. Sadrazam, aynı sene, Canbuladoğlu üzerine hareket etti. Yanında, meşhur Kanije fatihi, Tiryaki Hasan Paşa da vardı.

Kalenderoğlu'nun Ankara Beyliğine Tâyini :

Sadrazam, Kalenderoğlu'na, yolunu kesmesin diye, memleketi olan Ankara sancağını tevcih etti. Lârende'de Muslı Çavuş kuvvetlerini bozdu. Adana'da Cemşid'i yenip öldürdükten sonra, Canbuladoğlu Ali Paşa ile Beylân civarında Oruç ovasında savaşa tutuştu. Bu savaşta, Canbuladoğlu Ali Paşa yenildi ve ikibin kadar maiyeti ile kaçtı (24. Birinciteşrin. 1607).

Ankara'lılar ve Kalenderoğlu :

1607 de Ankara sancağı Beyliği'ne tâyin edilen Kalenderoğlu Mehmet Paşa, Saruhan'dan itibaren, yol üzerinde bulunan köy ve şehirleri soyarak, hayvan sürülerini beraberinde sürükliyerek, Ankara'ya gitti. O sıralarda Ankara Kadısı bulunan Vildanzade Ahmet Efendi, eskiden Ankara'lıların ondan çok çekliğini bildiği için, şehre almadı. Kalenderoğlu, adamlarının öldürülmesini bahane ederek, şehri kuşattı. Vildanzade, Kalenderoğlu ile karşı karşıya geldiği zaman, yüzüne karşı : «Gerçi sancak sana tevcih olunmuş amma, siz bunda mirilivalar vasfında gelmezdiniz, gene Celâliler suretinde geldiniz. Delil budur ki evvelâ mezarii müslimanan içre kondunuz ve gasba memaliki âlemden sürdüğünüz mevaşi sürülerin müslümanların ekinlerine saldınız. Celâliden gözleri korkmuş fukaranın gözleri sizden ürktü. Anın içün hisarı berkittiler. Şehre girdiğinizde dahi katil ve gazab ve tazib ve tahrib idersiz deyu vehme düştüler...» söylemekten çekinmedi [17].

Vildanzade'nin şehri teslim etmemesi üzerine, Kalenderoğlu, Ankara'yı kuşattı. Tenkiline memur edilen Kastamonu Sancakbeyi Tekeli Mehmet Paşa'nın imdada yetişmesi üzerine, Bursa taraflarına gitti.

Bursa'nın Kuşatılması :

Murad Paşa'nın Cenubî Anadolu'da uğraşmasından yüz bulan Kalenderoğlu Bursa'yı kuşattı. Bu sırada, Kınalıoğlu adındaki eşkiya da, ona iltihak etti. [18].

[17] Naima tarihi. C 2 Sf 2.

[18] «... Kınalı nam bir şaki ki Sancakbeyi iken ehli bagi olmuş idi. Bin nefer eşkiya ile gelüb ana mülhak ve fesada şüru'etmiş idi...» Naima tarihi, C 2, Sf 19.

Canbuladoğlu'nun Öldürülmesi: Murad Paşa'dan kurtulup kaçan Canbuladoğlu Ali Paşada, ikibin maiyeti ile Kalenderoğlu,nun yanına geldi. Fakat Ali Paşa, Kalenderoğlu'nun niyetlerine vakıf olduğundan, bir gece misafir olduğu evden maiyetini bırakarak kaçtı. İstanbul'a gitti. Padişaha rica ederek affolundu ve Tamşuvar'a, Beylerbeyi tayin edildi 1607. Orada da uslu durmadığından, bir sene sonra katlolundu.

Kalenderoğlu'nun Bursa'yı Soyması : Kalenderoğlu, Bursa'nın dış mahallelerini alıp, soyduktan ve birçok evlerini yaktıktan şonra, kaleyi almıya uğraştı ise de muvaffak olamadı. Bursa'nın felâket içinde çalkalandığı haberi duyulunca, İstanbul'dan Nakkaş Hasan Paşa denizden, Yusuf Paşa da karadan Bursa'ya imdada gönderildi. Kalenderoğlu, Paşaların geldiğini işidince, Bursa, muhasarasını kaldırarak, Mihalıc'a gitti. Paşaların maiyetine gelen Silistire Sancakbeyi Dalkılıç Mimar Ahmet Paşa'yı Manyas civarında yenip Paşayı öldürdü ise de, oralarda tutunamıyarak tekrar, Aydın ve Saruhan taraflarına geldi 1608.

Kalenderoğlu ve Muslı Çavuş : Aydın, Saruhan, İsparta, taraflarını soyduktan sonra, Ağaçtan pirinin getirdiği bin kadar eşkiya ile, daha ziyade kuvvetlenerek, Karaman'a gitti. Murad Paşa ise, İçel taraflarında eşkiyalık eden Muslı Çavuş'a sefere gelmemek şartiyle İçel sancağını tevcih etti. Biraz sonra da, Karaman Beylerbeyliğini vereceğini vadederek, iki şakinin birleşmesine mani oldu. Murad Paşa'nın olmayışından ve şimdiye kadar ciddi bir darbe yemiyen Kalenderoğlu, artık Üsküdar'dan berisine hâkim olduğunu zannediyor; Murad Paşaya da bir ders verirse, bütün Anadolu'nun eline düşeceğini tahmin ediyordu. Onun, bu isteğini, Muslı Çavuş'a yazdığı bu mektuptan anlıyoruz :

Kalenderoğlu'nun Muslı Çavuşa yazdığı mektup : «Baad-el-ünvan sergüzeştim âleme malûmdur. Fitne-engiz ve ahitşiken Osmaniyan mütegallibe olmağla gururları kemale erüb âleme cevrü cefayı pişe kılmakla taatlerinden üz çevirüb izharı hulûsu terkeyledikten sonra Mihaliç ve Aydın ve Saruhan illerini yağma ve talan eyleyüb ganaimi bişümar ile döndük. Cem'iyyetimiz yevmen feyevmin ziyade olub Konya şehrine geldiğimizde Karaman Beylerbeyisi Deli Zülfikar Paşa anda mevcud bulunub kal'aya kapandı. Üzerine varılub etraf ve eknaf yağma ve garet olundu. Badehu Küçük Karaman'a nüzul eyledik. Bu ana gelince Âli Osman tarafından minveçh kat'ı nüzul ümid eyleyüb serkeşlik olunamazdı,

Canbuladoğlu vak'asından sonra minbaad Osmanlı tarafından kat'ı ümid edüb can tende oldukça serfiru eylemek yoktur. Haktealâ muin olursa yanımızda olan bişümar kârgüzar dilâverler ile koca fertulu [19] bertaraf eyleyüb Üsküdar'dan berusunu Osmanlıya feragat ettirmek vardır. Eğer fırsat kocanın olursa hod bizim etdüğümüz işler dillerde destan olduğu heman bize kâfidir...» [20].

Göksün Savaşı:

1708 yılında, Murad Paşa, Halep'te işlerini bitirdikten sonra, Kalenderoğlu üzerine yürüdü. İki kuvvet, Göksün yaylasında karşılaştı. Savaş çok çetin olmasına rağmen, galibiyet Murad Paşa da kaldı (5. Ağustos. 1608). Bozulan eşkiya, panik halinde firar etmiye başladı. Çoğu yakalanarak öldürüldü.

Kara Sait:

Kara Sait, Tokat ve Amasya şehirlerini yağmaladıktan sonra, Şarkî Karahisar kalesine sığınmak istedi. Kaçan eşkiyayı, Sıvas'a kadar takip etmiş olan Murad paşa, Halep Beylerbeyi Hüseyin Paşayı Serasker tayin edip yanına Sivas Beylerbeyi Canik'li Osman Paşa, Malatya Sancakbeyi Karakaş Ahmet Paşa, Kastamonu Mutasarrıfı Tekeli Mehmet Paşa ve Kefe'den mazul diğer Mehmet Paşayı verip Kara Sait üzerine gönderdi. Hüseyin Paşa, Merzifon ovasında, Kara Said'e yetişerek üç günlük çarpışmadan sonra, onu yendi (5. Eylûl. 1608).

Kalenderoğlunun İran'a Kaçması:

Kalenderoğlu ve ölmiyen bütün şefleri, hududa kadar Murad Paşa'nın memur ettiği paşalar takip edilirlerse de yakalayamadılar. eşkiyalar, İran sınırlarına girip İran hükûmetine teslim oldular.

---

[19] Murad Paşayı kasdediyor.
[20] Naima tarihi, C 2, Sf 29.

Yusuf Paşa 2

Üveys Paşaoğlu Mehmet Paşa hakkında birkaç söz:

Yusuf Paşa, Aydınlı Üveys Paşaoğlu Zor Mehmet Paşanın Kethudasıdır. Zor Mehmet Paşa, 1007 tarihinde Tamşvar Beylerbeyiliğinen Aydın ve Saruhan sancakları Muhassıllığına tâyin edildi. 1011 yılında da, Anadolu Beylerbeyi olarak, Kara Yazıcı üzerine sefere memur oldu [21].

Fakat, Mehmet Paşanın, bu vazifede bulunup bulunmadığına dair, kaynaklarımızda bir kayda rastlıyamadık. Yalnız, 1013 yılı hükümlerinde, Paşayı, tekrar Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı olarak görmekteyiz.

Paşanın, Muhassıllığındaki eşkiyayı tedib etmek için asker topladığı ve buralardaki eşkiya ile uğraştığı, elimizde mevcut hükümlerde yazılıdır [22].

Naima, Üveys Paşaoğlu Mehmet Paşanın, Birinci Ahmed'in Hocası; Aydınlı Mustafa Efendiye yazdığı mektuptan bahsederek, Metmet Paşanın Mustafa Efendiye; 20000 kadar asker topladığını, eğer Vezirlik rütbesi verilirse. Celâlî üzerine Serdarlığı kabul edeceğini yazmış olduğunu bildiriyor. Bunun üzerine, Mustafa Efendinin, Padişaha, vaziyeti arz ve ricası ile, Mehmet Paşaya Vezirlik rütbesi tevcih edilip Serdarlık emri gönderiliyor ve bu hususa dair talimat alması için, Padişah Birinci Ahmet Bursa'da olduğundan; Bursa'ya gelmesi yazılıyor [23] 1605 - 1014.

---

[21] Bk : Vesika 10.
[22] Bk : Vesika 14, 15.
[23] Naima Tarihi : C : I, Sf, 434 - 435.

Mehmet Paşanın ölümü:

Fakat Mehmet Paşa, ne Bursa'ya, ne de eşkiya üzerine gidiyor. Bu tâyinden birkaç ay sonra da, ya Ramanın sonunda, yahut Şevval iptidasında, Aydın'da ölüyor [24] 1606 - 1014.

Yusuf Paşanın Muhassıllığı

Mehmet Paşa ölünce, Kethudası Yusuf Paşa, Paşanın bütün emval ve emlâkini zaptediyor. Hükûmet, içte ve dışta, birçok gaile ile meşgul olduğundan, Yusuf Ağaya Beylerbeyilik rütbesi verek, efendisi yerine, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı tâyin ediyor 1014 evasıtı Şevval - 1606 Şubat ortaları [25].

Kalenderoğlu, Batı Anadolu'ya doğru ağdığı için, sancaklarda bazı tedbirler alınmıya başlanıyor. Bu meyanda, Yusuf Paşa da, Güzelhisar'lılarla beraber, İstanbul'a muracaat ederek, kasabanın etrafına sur çekmek müsaadesini istiyor; bu müsaade, kendisine verildiğinden, halkın ve kendisinin yardımı ile, Güzelhisar'ın etrafına sur çekiliyor [26].

Yusuf Paşanın Azli:

Yusaf Paşa, Kalenderoğlu'nun, Anadolu Beylerbeyi ve Hacı Mehmet Beyle yaptığı Nif savaşında bulunmadığı gibi, eşkiya, sancağın içinde dolaştığı, kasaba ve köyleri soydu sıralarda da, İstanbul'dan, Kalenderoğlu üzerine gitmesi, Saruhan'dan eşkiyayı uzaklaştırması emredildi ise de, Yuşuf Paşa, bunlara aldırış etmediği gibi, bilâkis, Kalenderoğlu tarafını tutuyor. Bunun üzerine, 1607 - 1016 yılında, Muhassıllıktan azlediliyor [27].

Yusuf Paşanın Manisa köylerini soyması:

Bizim elimizde mevcut olan vesikalarda, Yusuf Paşanın, Kapusunun nekadar olduğuna dair bir kayıt yoksa da, Naima, Paşanın üç dört bin tüfekendaz ile birkaç bin atlı maiyyeti olduğunu yazmaktadır [28]. Yusaf Paşa, azledildikten sonra, Saruhan sancağı köy ve kasabalarını

[24] Bk.: Vesika 17. Aydın İli Tarihinin muhtelif yerlerinde, Mehmet Paşanın ölüm tarihi, 1016 yılı olarak gösterilmektedir. Şüphesiz ki, yanlıştır. Bk : Sf. 130, 152.

[25] Bk : Vesika 16.

[26] Evliya Çelebi Seyahatnamesi C : 9, Sf. 151. Bu surun, Yusuf Paşa zamanında yapıldığı gözönünde tutulursa, Evliya Çelebi'nin yazdığı, Karayazıcı değil, Kalenderoğlu olması lâzımdır. Nitekim, Naima Tarihi de, bu surun Yuruf Paşa zamanında yapıldığına işaret ediyor. Aydın İli Tarihi'nde, sur fermanını getiren Selim Ağa olduğu halde, Salih Ağa şeklinde yazılmıştır; Aydın İli Tarihi Sf 115; Evliya Çelebi Seyahatnamesinin dokuzuncu cildinin 151 inci sayfası ile karşılaştırınız.

[27] Bk : Vesika 27.

[28] Naima Tarihi C : 2, Sf 63.

soymıya başlar. 1608 Nisan - 1016 evahiri Zilhiccesinde, Yusuf Paşa, Manisa'nın 3 - 4 kilometre yakınlarına kadar gelir; adamları, bu mıntakada rastladıkları köy ve insanların eşya ve hayvanlarını çalarlar. Yusuf Paşanın, bu kadar kalabalık bir maiyyet ile Aydın ve Saruhan sancaklarını içinde dolaşması, halkı korkuya düşürdüğünden, daha evvelki zamanlarda olduğu gibi, sancak dahilinde göç başlar. 1016 ve 1017 yıllarında, Yusuf Paşanın bu hali, hükümlerde «Celâlî perişanlığı» diye tavsif edilmektedir [29].

Fakat Yusuf Paşa, Manisa'yı soymak maksadiyle mi gelmiştir ? Saruhan sancağı Mutasarrıfı Mehmet Paşa ve o sıralarda, bu taraflarda bulunan Tekeli Mehmet Paşa ile bir savaş yapmış mıdır ? Hükümlerde, bu noktaları aydınlatacak malûmat yoktur. Yalnız Yusuf Paşa adamlarının Gürle'de, Menemen yolunda ve hatta Hasırcı tımarında, insan soyduklarına; hayvan çaldıkları; yol kestiklerine dair, birçok belgeler vardır. Yusuf Paşanın, Menemen'den [30] başka, hangi kasaba ve nahiyeleri soydüğuna dair de, vesikalarda hiçbir kayda rastlıyamadık.

Yusuf Paşanın öldürülmesi :

Kuyucu Murat Paşa, cessur bir adam olduğu kadar, zeki idi. Celâlî Kalenderoğlu'nun hakkından geldikten sonra, şimdi de, İçel Mutasarrıfı Muslı Çavuş ve Yusuf Paşa ile mücadeleye girişti. Fakat, Murat Paşa, bunları kan dökerek değil, zekâsı ile avladı.

Şark seferi bahanesiyle, otağını Üsküdar'a kuran Murad Paşa, bu sefere gelmek şartiyle, Saruhan sancağı Muhassıllığını tekrar kendisine vereceğini, bütün günahlarını affedeceğini, gayet tatlı bir dille yazılan mektubla Yusuf Paşaya bildirdi.

Yusuf Paşa, Murat Paşanın sözlerine kanarak - Ağalarının, gitme, demelerine rağmen - İstanbul'a gitti [31]. Murad Paşa tarafından, Üsküdar'da misafir edildi; malûm olduğu üzere, Muslu Çavuşun ölüm haberi gelinciye kadar, Yusuf Paşayı, Üsküdar'da avuttu; Muslu Çavuş'un ölüm haberi gelince, Yusuf Paşayı, çadırına, bir sabah kahvaltısına davet ederek, boğdurdu 1609 - 1018 [32].

[29] Bk : Vesika 27, 30, 31, 32.

[30] Bk : Vesika 36.

[31] Bk : Vesika 35.

[32] Murat Paşanın Yusuf Paşaya yazdığı mektup ve onu nasıl boğdurduğuna dair, fazla malûmat için, Naima Tarihi C 2, Sf 65 - 71 e bakınız.

Softalar Meselesi 3

I

Medreseler

Osmanlı İmparatorluğunun sınırları, ençok, on altıncı yüz yılda genişlemiş. İlim ve medeniyeti de, o asırda, çok ileri gitmişti. İmparatorluğun heryanına, diğer asırlardan daha fazla, han, hamam, cami, mescit, yol ve köprüler yapılmış; memleket imar edilmişti.

Devrin Padişah, Paşa ve hayırsevenleri, yaptırdıkları medrese, mektep ve imarethanelere, birçok şeyler vakfediyorlar; hoca ve talebelerin çoğalmasına yardım ediyorlardı. İmar hususunda, İstanbul, Bursa, Edirne, diğer şehirleri gölgede bırakmıştı. Buraların imarethane, medrese ve mektepleri, zamanlarının en meşhurları idi. O devirde, medrese talebelerine softa (Suhte) deniyordu.

Saruhan' daki Medrese ve İmarethaneler :

Zengin olan Manisa'da da İshakiye, Veled Bey, Sinan Bey, Muradiye, Sultaniye. İbrahim Çelebi, Alay Beyi ilah... mektep ve medreseleri yapılmış; Suruhan kazalarının bir sürü talebesi, okumak için buralara kadar gelmişlerdi.

Bu asırda, Saruhan'ın en meşhur medresesi, İshak Çelebi medresesi idi. 16 yüzyıl, ilim bakımından, diyebiliriz ki, Manisa'nın en müterakki zamanlarından bisidir. Şehzadeleri okutmak için, İmparatorluğun çok değerli hocaları Saruhan'a gelmişler; onların ilminden, Saruhanlılar da çok istifade etmişlerdir [33].

Softaların Bozuluşu:

Kanuni'nin ölümünden sonra, bozulan yalnız devlet bünyesi değildi. Halkta, ilim müesseselerinde de birçok bozuk gidişler görülmiye ve bariz olarak göze çarpmıya

[33] Bu hususta, Manisa'daki Sarayı Âmire adlı kitabımıza bakınız.

başladı. Bilhassa medreselerde bulunan softalar, şehirlerin ahengini bozacak haretketler yaptıkları gibi, şeriatın yasak saydığı şeyleri de, yapmaktan hiçbir vakit, çekinmiyorlardı.

Softaların İaşesi

Softalar, ya medreselerde veya şehirde bulunan imarethane ve hanlarda oturuyorlar; yiyecek ihtiyaçlarını da, ya bizzat kendileri yahut bulundukları imarethaneler temin ediyordu [34].

Softaların Halktan Aldığı Yolsuz Paralar ve Eşya :

Müderris ve hocalar, her sene cerre çıktıkları gibi, softalar da, üstadlarını taklit ederek cerre çıkıyorlar ve halktan Zekât akçesi, cer akçesi gibi teklifler alıyorlardı [35]. İş bununla kalsa, çok iyi. Daha aşırı giderek, köylülerin çoluk çocukları ile sâkin oldukları evleri üzerine konuyorlar; bedeva yem ve yemeklik aldıktan gayri, salgınlar da salıyorlardı. Bir senelik zahire ve odunlarını,

---

[34] 1024 yılı evasıtı Cemaziyelevvel tarihli Manisa Kadısı ve Sancakbeyine gönderilen buyruldı : «... Nefsi Manisa'da talibi ilim suhte taifesi süddei saadetime âdem gönderib kazayı mezburede vaki Sultan Süleyman ve Sultan Şehinşah validesi ve Saruhanoğlu imaretlerinde taam alınub ve gece gündüz medaris ve camilerde şugledüb kendi hallerinde iken zikrolunan evkaf mütevellileri mücerred bahane edüb şartı vâkıf üzre tayin olunan taamların vermemek içün Beyli Mehmet suhte me'killere komanuz emir vardır deyu rencide eylemekden hâli olmadıklarından maada olugelene ve şartı vâkıfa muhalif bunları me'killere komamağla ziyade zulüm ve hayfeylediklerin bildirüb bunlar yarağı yasağla gezmeyüb ve kimesneye hilâfı şer'i şerif renc'de etmeyüb bilfiil şugl'lerinde ve talebi ilimde olub ol veçhile taallül ve bahane etmeyüb me'killerin şartı vâkıf mucibince açub..» ve tayin verilmesi. Aynı yıl, Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

[35] 1026 yılı evaili Rebiyyülâhire tarihli Saruhan Sancağı Beyi ve Kadılarına gönderilen hüküm : «... Hâlâ Anadolu'da birkaç senedenberu suhte eşkiyası fesad ve şenaat üzre olub zulüm ve şekaları müşted olub İl üzerine çıkub zekât ve cer akçesi deyu külli akçe alub ve sekiz nefer kuzatı cümle tevabileri ve nüvvabları ve hizmetkârları ile katledüb ve müslümanların emred oğlanların çeküb alub yollara Billere inüb katli nüfus ve gareti emval etdikleri Bursa Kadısı Razi zidet fazailuhu ve ahalii vilâyet ve âyanı memleket arz ve mazhar eyledikleri payei seriri alâya arz ve telhis olundukda suhtevat makarrı saltanatım olan İstanbul'dan gayri yerden ref'olunub tahsili şugledecek yerleri İstanbul'a munhasır olub evvelki tarzlarından çıkub eyuları kemlerinden tefrik olunub asitanei saadetime taifei mezbur müfettişi memur olan akza kuzat-il-müslimin Mevlâna Mehmet çeşmi zidet fazailühumun defterine eşkâli ve kefili yazılıb ve mumaileydan temessük alınadan sılasına gitmeyib memaliki mahrusamda vaki olan me'killer kapanıb tahtı hükûmetinizde suhte şeklinde gezmemek babında hattı hümayunu saadet makrunumla fermanı âlişanım olmağın

imeci suretiyle, halktan tedarik ediyorlar; bazı hallerde de, köylülerin kız ve oğlanlarını, gece meclislerine getirerek oturak âlemleri yapıyorlardı [36].

Yeniçeri ve Sipahi kıyafetinde gezmeleri :

Halk kendilerine kafa tuttuğu zaman, derhal, kılık kıyafet değiştirip, Yeniçeri ve Sipahi kıyafetine giriyorlar; askerler gibi silâh taşıyarak, köylülere eziyet ediyorlardı [37].

Şarap içmeleri, oğlan ve kız kaçırmaları :

Bir senelik iaşelerini bu suretle halktan zorla tedarik eden softalar, tahsil zamanlarında da, bulundukları şehirlerde, en çirkin hareketleri yapmaktan çekinmiyorlardı. Şeriat kanunların menettiği şarabı içtikleri gibi, bugün bile hoş görülmiyen edepsizlikleri, fenalıkları yapmaktan vaz geçmiyorlardı. Reayanın, oğul ve kızlarını kaçırıyorlar; onlarla, en iğrenç şekillerde eğlenmiye çalışıyorlardı[38].

Softaların Tecziyesi :

İstikbalin ilim ve hükûmet adamlarının çığırdan çıkması, hükûmeti bir takım cezrî tedbirler almıya sevketti. Anadolu'ya fermanlar gönderilerek, Reayaya eziyet yapan şarap içen, kapukulu şeklinde gezen softaların, yakalanıp cezalandırılması, emredildi [39].

Softaların, Yeniçeri, Sipahi ve halk ile mücadeleleri :

Hükûmetin verdiği emirler, şehirlerde, tatbik edilmiye başladı. Softalarla inzıbatı tesis eden hükûmet kuvvetleri [40] timarlı Sipahiler [41] arasında mücadele başladı.

---

sen ki mirimiranı müşarünilehysin ve siz ki mumaileyhim kadılarsız bu hususa onat veçhile mukayyed olub ol caniplerde suhte şeklinde kimesneler gezdirilmeyib ve imarette ve zaviyelerde koymayub ve âyendelerinden bir nesne eda etdirmeyüb ref'edüb ve deftere yazılmağa mumaileyhe gönderesiz ve illâ yazılmağa gelmeyüb anda fesad ve şenaat üzre olanların bieyyi veçhegân ele getürülüb demler heder olmak üzre haklarından gelinmesi babında fermanı âlişanım sâdır olmuştur...» 1026 yılı Manisa Mahkemei Şer'iye sicilleri.

[36] Bakınız, vesika : 8.

[37] » » : 4, 16. Asırda Bursa şehri, vesika : 184, Sf 117.

[38] Bakınız. vesika : 8. 16. Asırda Bursa şehri, vesika : 106, Sf 16; vesika : 31, Sf 86; vesika : 104, Sf 16.

[39] Bakınız, vesika : 8, 13, 16. Asırda Bursa, vesika : 159, Sf 104, vesika : 161, Sf 105-106.

[40] 16. Asırda Bursa, vesika : 104. Sf 71-72.

[41] «.... Sipah taifesiyle Suhte taifesi mabeynine hilâf ve şikak ve bürudet ve nifak vaki olmağla cantire iki fırka dahi azim zorbalar tuğyan ve hareket ve daima fesad ve şenaat üzre olub hususa bu sebeple Suhte taifesi külli yat ve yarak edinmekle fitne ve fesad ve şenaate mübaşeret eylemişlerdir deyu mes'muu hümayunum olmağın bu makulelere asla ruhsat ve vücut vermeyüb külliyet ile cem'iyyet edüb fesad ve mübaşeret etmeden def'ü izaleleri mühimmatı umuru dinü devletten olmağın...» 1012 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

Hükûmet, bunların fesatlarını önliyebilmek için, silâhlarının toplanmasına ve silâhsız gezmelerine karar verdi.

Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarına 1604 - 1012 yılında mehayif müfettişi tâyin olunan, Silâhdar Ağası Ali Ağa aynı yıl Şevvalinde (Mart) Manisa'ya geldi : Sultan camisinde, memleketin ileri gelenlerini, altı bölüğün çavuşlarını ve talebelerin kefilleri olan sekiz kemerbaşılarını, başkanlığında topladı. Bu içtimada talebeler bundan sonra, yay, tüfek ve sair aleti harp taşımamaya, altı bölüğün vekilleri olan çavuşlarda, talebelerin işlerine karışmıyacaklarına söz verdiler (Bk : Vesika 12).

Hüsnühal sahibi softaların, bulundukları şehirlerin ileri gelenlerinden birisini kefil göstermeleri, kefilsiz softaların, medreselerde okuyamıyacağı esas olarak kabul edildi. Bu esasa göre, ayıklanma yapılması için, Anadolu'ya fermanlar gönderildi. Bu fermanlarda, halleri iyi olanların bırakılması, şüpheli görülenlerin ise, tecziye edilmesi, bilhassa işaret edildi [42].

II

Softaların Yarım Asırlık Şekavetlerinin Başlaması :

Hükûmetin, muhtelif devirlerde, verdiği şiddetli emirlere rağmen, medreselerde, iyi bir ayıklama yapılamadı. Bu yüzden Softalar, 16. yüz yılın son seneleriyle 17. yüz yılın ilk senelerinde şehirlerin inzibatını bozan, kuvvetini kıran en kuvvetli fesat kaykaklarından biri haline geldi.

Devlet, hariçte İran ve Avusturya'lılarla, dahilde Karayazıcı, Kalenderler ve Canbuladoğlu eşkiyaları ile uğraşıyordu. Şehirlerin başlarında bulunan Beyler ve Paşalar, cephelerde idiler. Şehirleri bekliyen inzibat kuvvetleri, gayet azdı. Meydanı boş bulan ve bükûmetin isteklerini

[42] 1023 evalii Cemaziyelevvel tarihli Manisa Kadısı ve Sancakbeyine yazılan hüküm : «... Sen ki Kadısın süddei saadetime mektup gönderüb Saruhan sancağında sâkin durendegânı fermanı hümayunu Gani ve Mehmet ve Ahmet ve Mustafa ve Livayı mezburda sâkin olan sair talebe taifesi nam kimesneler kendu hallerinde ilmü marifet olub ekseri tahsili ilimle mukayyedler iken dağı bağı eşkiya suhtegândan memaliki mahrusayı mutahhar (tathir) için sabıka Anadolu Beylerbeyisi olan Tekeli Mehmet dame ikbalühu emr ile tâyin olub kendular varub âlet ile gezmeyüb kendu hallerinde olmak içün yarar kefiller verüb tahsili ilimde oldukça rencide olunmamak içün Mirimiranı müşarünileyh ruhsat verüb filvaki efraddan bir ferd zarar görmediklerin malûm olduğun bildirib mezbur (ûn) tahsili ilimde oldukça bir ferd rencide ve remide eylemmek babında emri şerifim vermek ricasına arzetmeğin buyurdum ki...»Aynı yıl Manisa sicilleri.

yerine gelirmek istemiyen softalar, parti parti birleşerek, yolları soymıya, köyleri basmıya ve adam öldürmiye başladılar [43].

Harplerden ve eşkiyalık hareketlerinden istifade ederek, imparatorluğun her tarafında, Softa eşkiyası yürümiye başladı. Bunların üzerlerine, Müfettişler ve Serdarlar gönderildi ise de, bu sıralarda, onlardan daha tehlikeli bazı eşkiyanın türemesi üzerine, Softalara lâyıkı veçhile düzen verilemedi. Sıkıyı gören bir çok softalar da, eşkiyaların maiyetine ve Sancakbeylerinin yanına gidip Sarıca ve Sekban yazıldılar [44].

Köy ve Şehirlerin, Softalara karşı aldığı tetbirler :

Softalara karşı, kasaba ve köylerl korumak için, Yiğitbaşılar ve Onbaşılar seçildi. Eğer, Softalar, zorla köyü soymak isterler, bedeva yem ve yemekiik tedarikine kalkışırlarsa, köylüye salgın salarlarsa, bunları vermemeleri, zorluk karşısında, onlarla harp etmeleri ve kanlarının helâl olduğu bütün Anadolu'ya fermanlarla bildirildi [45].

III

Kuyucu Murat Paşa, Anadolu'daki azılı eşkiyayı temizledikten sonra, diğer zorba ve softalardan da memleketi kurtarmıya uğraştı. Paşanın gönderdiği mübaşirlere, çok yerde, halk silâhlarını vermiyor; müderris ve softalara veriyordu.

---

[43] 16. asırda Bursa, vesika : 107. Sf 73 - 74; vesika; 148,Sf 97 - 98. Vesika : 159, Sf 101; vesika : 161, Sf 105 - 106; vesika : 179, Sf 114 - 115.

[44] Bakınız, vesika : 22.

1025 evalii Şevval tarihli hüküm : «... Sen ki Manisa Kadısısın süddei saadetime mektup gönderüb Marmara kazasına tâbi Selendi nam kariye halkı meclisi şer'e gelib gene kariyei mezbure sâkinlerinden Karamanlı Alâeddin demekle maruf kimesne ,mukaddema suhtalık edüb sonra, Celâli eşkiyası ile gezüb badehu Müderris namında olmağla kariyei mezburede vaki Hatuniye evkafı reayesından nice müslümanları şetmi galiz ile şetmedüb ve bazıların döğüb ve bıçak ile urub taaddi ve tecavüzünün nihayeti olmayub cümlemiz terki diyar ve cilâyı vatan edüb perakende ve perişan. olmamız mukarerdir deyu izharı tazallüm eylediklerin bildürüb nefyi beled olunması babında emri şerifim ricasına arzeyledüğün Payei Seriri Âlâya telhis olúndukda mezkûr Alâeddin kariyei mezburdan kaldırılub ahar diyara gönderilmek babında hattı hümayunu saadet maknunumla fermanı âlişanım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki...» 1025 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

[45] Bakınız, vesika : 13.

Tekeli Mehmet Paşanın Softalar üzerine serdarlığı :

Murad Paşa ve ondan sonrakiler, softalara nizam vermek için, çok uğraştılar. Softalar hakkında, daha evvelce alınmış olan tedbirlerin kâfi gelmediğini gördüler. Eskiden alınan tedbirler üzerinde de, daha sıkı takibata başladılar. Bu hususların tatbikine, softa teftişine, eski Anadolu Beylerbeyi Tekeli Mehmet Paşa Serdar tayin edildi. [46]

Edirne, İstanbul ve Bursa'dan gayri yerlerde okuyan talebelerin, softa şeklinde gezmesi men'edildi (1022 - 1613) [47]. Saruhan Sancağı Beyi Hacı Paşa, softa eşkiyasını tedipte gösterdiği ihmal ve betaetten dolayı, azledilerek,

---

[46] 1022 evasıtı Rebiyülâhir tarihli Anadolu'daki Kadı, Sancak beyi ve mütesellimlere gönderilen hüküm : «. . . Eyaleti Anadolu'nun bazı yerlerinde Suhte eşkiyası zuhur edib ahalii memlete zulum ve taaddi üzre olup def'ü izaleleri mühimmattan olmakla zikrolunan eşkiyanın def'i ve ref'i sabıka Anadolu Beylerbeyisi olan Emir - il - islâm vel kiram Mehmet dame ikbalühuya sipariş olmağın ve anun gibi bir mahalde Suhte eşkiyası zuhur edüb mumaileyh tarafından mektub ve âdem vardıkda bilâ tehir kalkub mumaileyhe imdad edüb hıdmette bulunmanız babındâ fermanı âlişan sâdır olmuşdur. . .» 1022 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

[47] 1022 evasıtı Cemaiyelâhir tarihli fermanda, Saruhan Sancağı Beyi Mehmet Paşa ve Anadolu'daki kadılara, şöyle denmektedir :...» Anadolu'da fesad üzre olan Suhteyi Beylerbeyisi gamzeylemiş deyu kenduların ve evlâd etbaını kılıçtan geçirüb fesadları günden güne ziyade olub mademki Bursa ve İstanbul ve Edirne'den gayri vilâyetlerde Suhte namında ve ol libasta kimesne gezmeyüb Suhte libasında ve ziynetinde gezenler ahzolub haklarından geline vilâyet şuru şerlerinden emin olmaz deyu ehli vukuf olanlar tarafından ilâm olunmağın veçhi meşruh üzre olunmak emredüb buyurdum ki (Hükmü) şerifi vacib-ül-ittibaım vüsul buldukda hususu mezbura mukayyed olub Anadolu Eyaletinin Kütahya sancağından maada sancaklarında ol makule kıraat eylemek namiyle gezen Suhte eşkiyasın tedbir ve tedarik ile ele getirib üzerlerine lâzım hukuku nâs baad-es-sübut eshabına alıvırildikten sonra muhkem haklarından gelesin ki saire ibret ola..»

Gene aynı yılın evasıtı Zilhicce tarihinde gönderilen bir hükmde, suçlu softaların, cezalarının orada verilmemesi, defterleriyle beraber İstanbul'a gönderilmeleri yazılmaktadır. Bu fermanda, Saruhan sancağı Beyine ve Livadaki Kadılara, şöyle deniyor : «... Mukaddema ve hâlâ Livayı mezburda cürmü galizi sâbit ve zahir olub ahzü habs ve haklarından gelinmesi lâzım olan eşkiya ve ehli fesadın cürümleri mukabelesinde lâzımgelen herneyse ol canibde icra olunmayub ve cerime alınmayub ve evvelden cürmü galizi olub katil sadedinde iken bir tarikle halâs olan haramzadeden yüz nefer kimesneyi Asitane'i saadete irsal olunmak babında fermanı âlişanım sâdır olmuştur...» Aynı mealde ve aynı tarihli, Veziri âzam Nasuh Paşanın da bir buyrultuso vardır. 1022 evasıtı Zilhicce tarihli Manisa sicilleri.

yerine Adana Beylerbeyi Mehmet Paşa tâyin olundu 1021 - 1612 [48].

Softalardan, Anadolu'nun Temizlenmesi:

Tekeli Mehmet Paşa, ehli fesat ve softa takımının bir kısmını öldürdü; bir kısmını da, aldığı emir üzerine, İstanbul'a gönderdi. Masum olanları kefalete raptetti. Ele girmiyen diğer softalar ise, yolsuzluklarını, daha ziyade arttırdılar [49].

Eskiden olduğu gibi, köyleri soymıya, adam öldürmiye, oğlan ve kız kaçırmıya başladılar. Hükûmet, aldığı yeni tedbirlerin de yaraya merhem olmadığını görünce, İstanbul'dan gayri yerlerde softaların okumasını men'etti 1617 - 1026. Aynı zamanda, bunların, imarethanelere ve zaviyelere sokulmamaları; softa kıyafetinde gezdirilmemesi hususunda da gayet şiddetli emirler verdi.

Tahsilde bulunan softaların, suçlularının adalete teslim edilmesi, iyilerinin ise, birer kefil göstererek İstanbula gönderilmesi, kaide haline konuldu. İstanbul'a giden

---

[48] 1021 evaili Receb tarihli Adana-Beylerbeyi Mehmet Paşanın Manisa'ya tayini kararnamesinde, Hacı Paşanın, azli şöyle izah ediliyor : «... Saruhan sancağı Beyi olan Mehmet dame izzühuya Suhtevat eşkiyası def'ine varmak içün müstakil emri şerifim gönderilmişken varmayub badehu Emir-ül-ümera-il-kiram Anadolu Beylerbeyisi Mehmet dame ikbalühu ile dahi Suhte eşkiyası def'ine memur iken müşarünileyh ile dahi varmayub rızayı hümayunuma mugayir il üzerine çıkub fukaradan selâmlık namiyle külli akçe almağla zulüm ve taaddi edûb ve beşer yüz akçe üzre Ümera mübaşereti ile bedeli nüzul tahsil içün Serdarı zaferşiarım canibinden mustakil âdam irsal olunmuş iken noksan üzre teslim olunduğundan gayrı Şahı Acem elçisi Serdarı Âli mikdarım ile Asitanei saadetime müteveccih olmağla her Beylerbeyiliğe dahil olduklarında izharı şevketi islâm için mirimiran ve ümera umuma askeriyle istikbal eyliyeler deyu mükkid emri şerif gönderilmiş iken müşarünileyh itaat etmemekle hâliyâ Mirimiranı müşarünileyh ile dahi gelmeyüb daima kendi havasında olmağla azle müstahak olub...» 1021 yılı Manisa Mahkemei Şer'iye sicilleri.

[49] 1025 Rebiyyülevvelde yapılan duruşmada, Ayazmend'den Hacı Ahmet aynı yılın Rebiyülevvelinin 26 ıncı günü, kardeşi Muhmut ile Manisa'ya gelirken : «... Yunddağı nahiyesinde Çungara obasında (bir kelime okunamadı) evine misafir olduğumuzda o gece sabah namazı zamanında Karası Sancağı Suhtelerinden on nefer Suhte bizi basub karındaşım mezbur Mahmud'u ahzedüb zikrolunan obasının içinde biri başı ve biri ayağı üzerinde oturub muhkem serdeste ile darbedüb (yırtık) bırağub gittiklerinden üç gün sonra ol darbdan karındaşım mezbur Mahmud fevt oldu...» Aynı yıl Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

softaların, talebe kaydına Müfettiş Çeşmi Mehmet efendinin defterine kaydolunmasını, ondan izin almadan sılaya gidilemiyeceğini; sılaya gideceklerin, ancak onun izin pusulâsı ile gidebileceğini, Anadolu'ya, hükümlerle bildirildi.

Softa Mansur oğlu :

Hükûmetin bu kararına, dörtyüz kadar maiyeti ile, bu mıntakada kafa tutan, softa Mansur oğlu oldu. İlk defa, Bigadiç taraflarını soymıya başladı. Hakkında yapılan şikâyetler üzerine, tedibine, Hüdavendigâr, Karesi, Biga ve Manisa Mütesellimleri ile Balıkesir Kadısı Mevlâna Abdullah, memur edildi [50].

Diğer softaların tedibine de, Anadolu Beylerbeyi Hüseyin Paşa tâyin edildi 1618 - 1028 [51].

Bu son softa süzgecinden sonra, bir daha Manisa'da softa eşkiyasına ve yolsuzluğuna rastlanmadı. Fakat bu müesseselerden yetişen Kadı ve Naiblerin yolsuzluğu ise, bütün Osmanlı tarihi boyunca devam etti.

---

[50] 1027 yılı evaili Ramazanda, Saruhan Mütesellimine yazılan hüküm : «... hâliyâ Suhtevat eşkiyasından Mansur oğlu dimekle maruf şaki havasına tâbi yanına dört yüz mikdarı Suhte taifesi alub Bigadiç nam kasaba kurbunda olan kariyeleri basub ahalisinden nice kimesneyi katl ve emval erzakın garet ve hasaret ve nice kurayı ihrakedüb fesad ve şenaat eyledikleri ilâm olunub def'ü mazarratları dinü devletten olmağla Hüdavendigâr Karasi ve Biga sancakları mütesellimleri ve bilfiil Balıkesir Kadısı Mevlâna Abdullah zide fazlühu yanlarında olan yarar ademleri ile varub maiyyet ile zikrolunan Suhtevat eşkiyasının haklarından gelüb mazarratların def'eylemeleri içün herbirine müstekil evamiri şerife gönderilüb muhkem tenbih olunmuşdur Sen dahi zikrolunan mütesellimler ve kadı mumaileyh ile haberleşüb hüsnü ittifat ile üzerlerine varub bieyyi veçhegân mazarratların def'inde cümleniz mukayyed ve ihtimam eylemek babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... » 1027 yılı Manisa Mahkemei şer'iyye sicilleri.

[51] 1028 evasıtı Recep tarihli Anadolu'daki bütün sancak beyleri ve kadılara gönderilen hüküm : «... Hâliyâ eyaleti mezburenin bazı yerlerinde Suhte taifesi zuhur edüb Reaya ve Beraya ve ahalii vilâyete zulmü taaddi ve katli nüfus edüb daima fesad ve şenaatten hâli olmadıkların ilâm olunmağın bilfiil Anadolu beylerbeyi olan Emir-ül-ümera-il-kiram Hüseyin dame ikbalühu Astane-i devletmedarının emekdarı ve tedbirü tedariki hüsnü itimadı hümayunum olmağla hususu mezbure bizzat mukayyed olub o makule Suhte taifesi herkande zuhur ederse ahsen veçhile ele getürüb def'ü izalelerinde sayi ikdam eylemesi şiar olmağla siz dahi bu babda onat veçhile mukayyed olub tahtı hükûmetinizde anun gibi Suhte taifesi her ne veçhile def'ü izaleleri mümkin ve müşarünileyhden ne veçhile haber gelüb iktiza ederse sa'yü ikdam ve dikkatü ihtimam eylemenüz babında fermanı âlişanım sâdır olunmuşdur buyurdum ki...» Aynı yıl Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

Cennetoğlu 4

I

Cennetoğlu: Cennetoğlu, cennet isminde, Birgi'li bir kadının oğlu olduğundan, tarihlerimizde "Cennetoğlu„ adıyla anılmaktadır [52]. Bazı ferman ve tarihlerde ise, «Cenetkarıoğlu» adı ile ismi geçmektedir [53]. Dişlenk Hüseyin Paşanın sözlerine nazaran, Cennetoğlu kendisinin, Sultanlar sülâlesinden olduğunu iddia edermiş [54]. İsyanettiği sıralarda, Timarlı Sipahiydi [55].

Sancakbeyi ve Beylerbeyi Adamlarının halka zülmü : Halk, yer yer toplanarak, Beylerbeyi, Sancakbeyleri Subaşısı, Kethuda, Ağaları ve askerlerinin kendilerine yaptığı zulmü, birer birer saydıktan sonra, artık bu zulmün, son hadde geldiğini, ortaya koymuşlardı. Asker ve hükûmet memurlarından olup halka zulmedenler, salgın salanlar, herkim olursa olsun; evvelâ güzellikle, yaptıkları işin kanunsuz olduğu, ihtar edilecek; güzellikten anlamayıp da zorla almak isterlerse, Reaya da elbirliği yaparak, zalimi ortadan yokedeceklerdi.

Timarlı Sipahilerden birisi olduğu anlaşılan Cennetoğlu, birbirile iltifak eden ve and içen halkın yanına gelip, kendilerine zulüm yaptırmıyacağını, zalim olanları ko-

[52] «Birgi'li Celâlî Cennet oğlu namanı haramiyyan beşer altışar ay bu kal'ayı muhasara edüb (Denizli'deki Honas kalesidir) bir veçhile zafer bulunmayub haibi hâsir gitmişlerdir.» Evliya Çelebi seyahatnamesi, C 9, Sf 191.

[53] Bakınız, vesika 54: «... Cennet Karıoğlu Aydın vilâyeti dahilinde zuhur ve huruc etmiş ve (1634. M. : ve 1034 H.) tarihinde Saruhan sancağı ve havalisini ziri tahakküme geçirmiş bir adamdır.» Lûgatı tarihiye ve coğrafiye, C 3, Sf 51.

[54] Dişlenk Hüseyin Paşa, Erzurum civarında, Abaza Mehmet Paşanın gönderdiği Erzurum Kadısına kızarak : «... Abaza ne oğlandır. Ben Cennet oğlu gibi bir Aznavur (Anzavur) ki padişah neslinden olmak üzre dava ederdi sübuletle ele getürdüm deyu lâf urub Kadıyı kovmuştu. » Naima tarihi, C 2, Sf 405 Devleti Osmaniye tarhi. C 9, Sf 78.

[55] Vesika : 51 ... Devleti Osmaniye tarihi C 9, Sf. 54.

vacağını, buna mukabil, halkın da kendisine yardım etmesini istemiş; reaya da bu uğurda yardım edeceğine; üçten dokuza kadar şarteltmişlerdi [56].

Halkın fena durumda oluşu :

Cennetoğlu hakkında yazılan bütün ferman ve hükümler incelenecek olursa, hemen hepsinde de, Cennetoğlu'nun halkı kandırdığı zikredilmektedir. Halbuki, ne halk ve ne de Cennetoğlu, kandırılmış değillerdir. Beylerbeyi ve adamlarından, halkın nekadar fenalık görmüş oldukları, inkâr edilmez bir hakikat halinde, anlaşılacaktır.

Hükûmetsizlik :

Bağdad muharebelerinin, an şiddetli anlarını yaşadığı, Abaza gailesinin yatıştırılmak üzere olduğu, dördüncü Murad'ın henüz devleti idare edecek bir çağda bulunmayışı, devletin kadınlar elinde oyuncak oluşu, hulâsa hükûmetsizlik, memleketi, içte ve dışta, felâketlere sürükliyordu. Cennetoğlu isyanı, halkın çektiği acıların ve istırapların bir timsali idi. Halk, hudutta öldüğü gibi, içerde de haksızlıklar içinde kıvranıp duruyordu.

II

Cennetoğlu'nun kuvvetli ve sekban akçesi :

Cennetoğlu, Aydın, Karesi, Saruhan ve Tire sancaklarından halkından söz aldıktan sonra, isyan etti. Kazdağı, Sındırgı ve Bigadıç taraflarından [57] 1600 piyade ve 1000 kadar süvari topladı [58]. Maiyyeti askerlerini beslemek için, bu sancaklar ahalisi, Âyan ve eşrafına «Sekban Akçesi» namiyle salgınlar saldı [59].

Hükûmet kuvvetlerinin mağlûbiyeti :

Cennetoğlu'ndan başka, Sındırgı ve Bigadiç taraflarında, Mumcu Musa, Çatma Şaban ve Kulhalife de şekavete başlamışlar; biraz sonra da Cennetoğlu ile birleşmişlerdi [60]. Tarihlerimizin; hemen hemen hepsi; Cennetoğlu'unu isyanını 1034 yılı olarak gösteriyorlarsa da, sicil-ler, bunun yanlış olduğunu gösteriyor. Cennetoğlu, Aydın'da isyan edince, te'dibine evvelâ, Aydın sancağı beyi Şaban Paşa tâyin edildi, Saruhan mütesellimininde yardımına gitmesi, emredildi (Bk : Vesaka 44).

Sicillerde, kat'i bir malûmat olmamakla beraber, bir az sonra Şaban Paşa yerine, Cağala zadelerin kapu halkı

[56] Naima tarihi, C 2, Sf353 ; vesika : 46, 47.
[57] Bakınız vesika. 47. 51. 52; Naima tarihi, C 2, Sf 353
[58] Devleti Osmaniye tarihi, C 9, Sf 54.
[59] Bakınız : Vesika 47. 51; Naima tarihi, C 2, Sf 353
[60] Bakınız ; Vesika; 30 46

tâyin edildiği hem Hammer'de hem de sicillerde yazılıdır. Cağala kardeşlerin Kethudaları, üçbin maiyyetleri ile üzerlerine gönderildiler [61] Cennetoğlu, Bursa taraflarını soyduktan sonra, Saruhan ve İzmir taraflarına doğru yönelmiş, Tire civarında Kâhyaları, yenerek öldürmüştü [62].

Bu mağlûbiyet üzerine, Anadolu'daki Sipahiler, Sadrazama müracaat ederek, mal ve eşyalarını çalan Cennetoğlu'nun, en kısa bir zamanda tenkil edilmesini istemişlerdi. Sadrazam da, Kethudası Kanlı Mehmet Ağaya, Paşalık payesi vererek Cennetoğlu üzerine serdar tâyin etti. [63].

Dişlenk Hüseyin Paşanın serdarlığı :

Naima tarihinin, bu hususta yazdıklarını, siciller teyit etmiyor. Cağala zadelerin mağlûbiyeti üzerine âsilere nasihat etmek üzere, dergâh - ı âli Çavuşlarından Mustafa Çavuş bir fermanla gönderildi. Mustafa Çavuş getirdiği ferman ve mektupları halka okuyup, âsilikten vaz geçmeleri yolunda nasihatlarda bulundu ise de ne halk ve ne de eşkiyalar, buna aldırmadılar. O sıralarda orada bulunan Dişlenk Hüseyin Paşa ile Yeniçeri Çavuşu Mustafa'nın birleşerek, asilerle harbettikleri ve bu harpte, Cennetoğlu eşkiyasından birkaçının öldürülerek kesilen başlarının İstanbul'a gönderildiği yazılıdır. Belki, Kanlı Mehmet Ağa, Serdar olarak tâyin edilmiş, fakat o sırada, mazulen Balıkesir'de oturan Hüseyin Paşanın bu işle alâkadar olması, Serdarlık kendisine verilirse, Cennetoğlu'-

[61] Bak : Vesika, 45.

«... Bir Sipahi olan Cennet oğlu. süvarileri ile Bursa'ya doğru yürüyor. Haziran. 1625. Cennetoğlu, yeniden İzmir üzerine gitmiştir. Kâhya üç bin kişiyle mukabelesine gelerek. bir sahrada. şeciane harbetmiş ise de, Kâhyanın ve maiyyetinden iki bin kişinin telef olması üzerine, Cennetoğlu galebe eylemiştir. «Devleti Osmaniye Tarihi. C 9, Sf 54.

[62] Cennet oğlu, İzmir'e beş mil mesafede bir mahal olan Tire de bulunmaktadır. Sancak Mutasarrıfı ve Cağale kardeşlerin iki Kâhyası, Cennetoğlu'nun üzerine yürüdüler. Cennetoğlu, bin altı yüz piyade ve bin süvari toplıyatak, Tiryanda'da mukabeleye çıktı. Kâhyaların ikiside adamlarından iki bin kişi ile maktul oldular. » 9 Temuz 1625. Devleti Osmaniye Tarihi. C 9. Sf 54.

[63] «Mahı Ramazanda mülâzım yazılub haraç defterleri verildikten sonra Anadolu sipahileri bir yere gelüb Rum Mehmet vasair başların kaldırub Veziri âzama varub Cennetoğlu Aydın ve Saruhan diyarını garet ve emlâk ve eşyaların talan ve nice hasarat etmededir. Elbette üzerine asker tâyin olunub hakkından gelinsin deyu ibrametmeleriyle Veziri âzamın Kethudası kanlû Mehmet ağaya paşalık rütbesi verilüb ol semte serasker tâyin olundu» Naima Tarihi, C 2, Sf 353.

nu tenkil edeceğini ileri sürmesi üzerine, Kanlı Mehmet Ağa, bu taraflara gelmemiş; Serdarlık Hüseyin Paşaya verilmiştir (1625 Ağustos ortaları) [64].

Hüseyin Paşaya hil'at gönderilmesi:

Hüseyin Paşanın maiyyetine Tire, İzmir, Manisa, Bergama, Balıkesir ve Mihalıç'ın, seferde bulunmıyan askerleriyle, sabık Zülkadriye Beylerbeyi oğlu Mustafa Paşa memur edildi [65]. Aynı zamanda, Hüseyin Paşaya, eşkiyayı yendiğinden dolayı, bir kat elbise gönderildi. Eğer Cennetoğlu'nu kolayca ortadan kaldırırsa, taltif edileceği de vadedildi [66].

Cennetoğlu'nun hilesi:

Hüseyin Paşa, cesur ve iyi silâh kullanan bir adamdı. Kabahati, asabî oluşu idi. Balıkesir'li olduğundan, bu mıntakada, muhtelif tarihlerde Sancakbeyliği yaptığından, maiyyetine memur olan askerleri, kısa zamanda topladı. Cennetoğlu, Hüseyin Paşanın üzerine Serdar tâyin edildiğini duyunca, kendiliğinden bir ferman uydurdu. Bu fermanda: Dişlenk Hüseyin Paşanın Celâlî olduğunu, verdiği emirlerin dinlenmemesini, Kadılara ve Sancakbeylerine bildirdi. Adamları vasıtasiyle, bu uydurma hüküm ve mektubları, Manisa, Aydın ve Tire Kadılarına gönderdi. Hüseyin Paşa, Cennetoğlu tarafından yapılan menfi propağandanın önlenmesini, hükûmetten rica etti. Hükûmet, aynı yerler kadı ve halkına, fermanlar göndererek Cennetoğlu'nun, Paşa hakkında söylediklerinin yalan olduğunu, Paşanın Cennetoğlu üzerine Serdar tâyin edildiğini, emirlerinin dinlenmesi lâzım olduğunu, dinlemiyenlerin ağır cezalara çarpılacaklarını bildirdi [67].

Hükûmetin mukabil tedbirleri:

Hükûmet de, Cennetoğlu hakkında, mukabil tedbirler almakta gecikmedi. Şeyhülislâm Yahya Efendiden bir fetva alarak, buralar ahalisine gönderdi. Bu fetvada: Hükûmet memurları ve askerlerin zulmüne karşı, Cennetoğlu ile kimler ittifak ve şarttetmişler ise, bu hususta kendisine yardım etmezlerse, karılarının boşolmıyacağı, açık olarak yazılmıştı [68].

Diğer taraftan, Serdar Hüseyin Paşaya da, muhtelif fermanlar gönderilerek Cennetoğlu tenkil edildikten son-

---

[64] Bakınız vesika, 46,47.
[65] » » 47. 49
[66] » » 46, 48
[67] » » 49, 50
[68] » » 51.

ra, Cennetoğlu ile beraber gezdiniz, ona ekmek verdiniz, yataklık yaptınız diye, zulüm ve işkence yapılmaması, ısrarla tenbih edildi. Bu hükümler, Aydın ve Saruhan sancaklarında halka okundu [68].

III

Cennetoğlunun Yenilmesi:

Cennetoğlu, Tire'den sonra, Turgutlu'yu zaptetti. Saruhan'ın diğer köy ve şehirlerinden de, Sarıca ve Sekban topladıktan sona, Manisa'ya yürüdü. Hüseyin Paşa ile Manisa sahrasında yaptığı çarpışmada, yenildi ve kaçtı (1625. İlkkânunu) [70].

Cennetoğlunun öldürülmesi:

Biraz sonra, Denizli sınırlarında tutuldu; Birgi'de kazığa oturtuldu. Cennetoğlu'nun, 1034 yılı Zilhiccesinden önce öldürüldüğünü su kayıtlardan anlıyoruz: 1034 yılı Zilhiccesinin 23 nde yapılan duruşmada, Cennetoğlu'na yardım ettiğinden dolayı ittham edilen şehir zahirecisi Ali bin Süleyman, müdafaasında şunları söyliyor:

> « ... Ashab-ı ağrazdan bazı kimesneler benim hakkımda na-şayeste kelimat edüb liva-i Aydın'da zuhur edüb hâlâ maktul olan Cennetoğlu'na Barut ve Kurşun alıvirmiş deyu iftira ve bühtan itmişlerdir...» [1034 yılı sicilleri]

Hüseyin Paşa, Cennetoğlunu yendikten sonra, adamlarını eşkiyanın gezdiği yerlere göndererek, oralarını zorbalardan temizledi. Halkta bulunan silâhları toplatarak İstanbul'a gönderdi. Hüseyin Paşaya, gördüğü bu önemli vazifeye mukabil, 1626 yılı Mayıs ortalarında vezirlik rütbesi ile Anadolu Beylerbeyliği tevcih edildi. Aynı za-

---

[69] Bakınız. Vesika : 52.

[70] » » : 55. 56. 57, 58. 61 «... Rebiyyülevvelde Manisa sahrasında tekabülü saffeyn vaki oldu. Cennetoğlu dedikleri duzahî onn mukavim olmayub baad-el-muharebe münhezim olub ve badehu Denizli'de giriftar ve eşed siyasetle Birgi'de katlolundu. Naima tarihi C 2. Sf 352.

«. Bin otuz dört tarihinde tuğyan edüb reisi eşkiya olan Cennetoğlu medinei mezbure üzerine teveccühü mukarrer oldukda kal'anın merimmete muhtac yeri olmağla ahalii şehir ittifak edüb Bezestende mevcud olan yüzelli üç guruş ? Alâ veçhelkarz alınub badehu gene cem'olunub yerine vaz'oluna deyu ittifak etmeleriyle...» II. Saber. 1045 yılı duruşmasından... Aynı yıl sicilleri.

manda, Bağda'da gidecek askere, Serdar tâyin edildi [71].

Cennetoğlu'nun te'dibinden sonra, Anadolu mahayif müfettişliğine Mustafa Paşa tâyin edildi. Cennetoğlu'nun isyanında büyük rol oynayan eşkiya şeflerinden Karaağaç kazasının Kızılhisar köyünden yeni Beyoğlu adıyla meşhur Kalender'i Manisa'da yakalayıp öldürdü (Bk : vesika : 64).

Cennetoğlu adamlarından Mıntakanın temizlenmesi:

Buraya şunu da ilâve etmek lâzım: Cennetoğlu, yenilmiş ve öldürülmüştü. Fakat mıntaka, tamamen, onun taraflarından temizlenmemişti. Hattâ bazı Cennetoğlu eşkiyasının şefleri, bir kolayını bulup kurtulmuşlardı. İlyas Paşa'nın isyanı zamanında yakalanan bu şakiler, birer birer onun tarafına geçtikleri gibi, bu zamana kadar da Saruhan ve civarını soymaktan hiçbir zaman çekinmediler [72].

Korkudan Halkın Göçetmesi:

Kalenderoğlu'nun Saruhan'a saldırdığı zamanda olduğu gibi, bu zamanda da halk, eşkiya korkusu ile, mal ve mülkünü bırakıp kaçmıştı. Cennetoğlu, Karesi, İzmir, Aydın ve Saruhan sancakları içinde muhtelif şehirleri soyduğundan, bu sancaklar ahalisi ile soyulmasından korkulan şehirler ahalisi, korkularından, diğer memleketlere kaçmışlardı. Hüseyin Paşa, eşkiyayı tenkil ettikten sonra, Cennetoğlu'nun gezdiği yerlere mübaşirler gönderdi ve bunlar vasıtasiyle, göç eden halkı yerlerine göndermiye çalıştı [73].

Mütesellim ve Mübaşirlerin Yolsuz Hareketleri:

Cennetoğlu, yakalandıktan sonra, halka zulüm yapılmaması, muhtelif hükümlerle bildirdiği halde, mübaşir ve mütesellimlerin bu hususta pek âdilâne davranmadıkları, halkın bir çoğunu, kendi hesaplarına soydukları ve öldürdükleri de görüldü [74].

---

[71] 1035 yıl: Manisa Mahkemei şer'iyye sicilleri.
[72] Bakınız vesika : 59, 60, 61.
[73] " " 62.
[74] " " : 56, 57, 58, 59.

Ilyas Paşa 5

I

İlyas Paşayı Sevenler :

İlyas Paşa, aslan, Soma'nın Fidanlı köyündendir. Babası, Solak Mehmet Ağa, dedesi Recep Ağadır. İlyas Paşanın, Mustafa adında, Manisa'da oturan bir de kardeşi vardı [75]. İlyas Paşa, softalar ve Kalenderoğlu'nun tedibinde, oynadığı önemli rolden dolayı, çok itibar kazandı. Enyakın dostları, Şeyhülislâm Yahya Efendi ve Hafız Ahmet Paşa idi. İlyas Paşanın, alçalıp yükselmesi, bu iki şahsın bahıtlarına bağlı kaldığı, hayatının tedkikinden, pek vâzıh olarak anlaşılmaktadır. İlyas Paşa, gördüğü hizmetler sayesinde, muhtelif tarihlerde, Rumeli ve Anadolu Beylerbeyiliğini yaptı.

Husrev ve İlyas Paşalar :

1031 yılı 12 Şevval tarihli bir mukarrernamede : Hacı İlyas Paşanın, Hüdavendigâr sancağına ber veçh - i arpalık mutasarrıf olduğu yazılıdır. 1033 evayil - i Zilhicce tarihinde, Saruhan'a gönderilen hükûmlerde ise, İlyas Paşanın Anadolu Beylerbeyi olduğu yazılıdır [1031, 1033 yılı Manisa mahkeme - i şer'iye sicilleri].

Sibahî Zorbalarının Türemesi :

İlyas Paşanın, 1627 de Sadrazam olan Husrev Paşa ile arası iyi değildi. Husrev Paşa, cesur, irada sahibi olmakla beraber, devlet adamına lâzım olan vasıfları haiz değildi. Caddar, kinci, tecrübesiz ve bilgisizdi. Çabuk kızar, etrafındaki cahillerin sözlerine bakarak, masumlara da, mazlûmlara da aynı muameleyi yapardı. Huzuruna gelen şikâyetçileri, daima azarlar ve koğardı. zamanında, birçok günahsız adamları da, günahkârlar gibi, öldürttü.

---

[75] XVII yedi ve XVIII yüz yıllarda. Bulıkesir şehir heyeti. Sf 25.

Husrev Paşanın dostları, Yeniçerilerle - bilhassa - Sipahilerdi. Sipahiler, Sadrazam Husrev Paşa zamanında, Kalenderoğlu devrinden daha çok yüz bulmuşlar, dirliklerinden başka, Anadolu'daki bir çok Mukataaları da ellerine almışlardı. Hükûmetsizliğin sürdüğü bu zamanlarda, Husrev Paşanın koltuğuna sığınarak, köylülerden, şer'î tekliflerden maada çizme baha, tavuk baha, arpa baha, nal baha ilah... Buna benzer teklifleri de alarak halkı ezmiye başlamışlar; saltanatlarını devam ettirebilmek için birer kapı da düzmüşlerdi.

Halk, bunlardan sık sık şikâyette bulunur, fakat halkın gönderdiği arz ve mahzarlar, çok kerre sepete atılırdı. Dördüncü Murad, henüz genç·; Devleti idareden ´acizdi. Sadrazam, Zorbalarla beraberdi; onların yaptıklarına göz yumuyordu. İşte İlyas Paşa, Anadolu'nun her tarafını, örümcek ağı gibi Sipahi Zorbalarının sardığı sıralarda isyan etti.

İlyas Paşanın Şüphesi

Husrev Paşa, Sadrazam olunca, Abaza Mehmet Paşa üzerine giderken, uğradığı şehirler ahalisinden ve Sancakbeylerinden bazılarını, öldürdü. İlyas Paşa, onun kinci ve haşin tabiatını bildiği için, Sadrazamın, bir gün kendisini de öldüreceğinden şüphe ederek, aynı sene tekaütlüğünü istedi. Balıkesir'e gelip oturdu 1627.

İlyas Paşanın Sarıca ve Sekban Yazması :

Husrev Paşa, adam üldürmekte devam ediyordu. Bilhassa, Abaza Mehmet Paşa gailesinin tarafından yatıştırılması, Akıska işlerinin yoluna sokulması, Paşanın zulüm ve gururunu birkat daha arttırmıştı. Husrev paşanın hayatını ve yaptıklarını yakından takip eden İlyas paşa; günün birinde kendisine de bir oyun oynıyacağından korkarak; Balıkesir ve civarından, Sarıca ve Sekban yazmıya başladı. Nerede ünlü bir adamın adını işitti işe, onu yanına çağırıp maiyyetine aldı.

İlyas Paşa, Mahayif Müfettişi

Hükûmet, İlyas paşanın gitlikçe artan kuvvetini gözönünde tuttu, yurtta Zorbaların türediği, Bağdad kıyılarında kanlı savaşların yapıldığı bir sırada, Anadolu'da diğer bir gailenin çıkmasını istemedi; dostu Hafız paşa ve Şeyhülislâm Yahya Efendinin delâletleriyle, paşaya Vezirlik rütbesi verilerek, Balıkesir ve civarı Mahayif Müfettişi tâyin edildi 1629 [76].

[76] «... Sabıka Rumeli Beylerbeyisi olub hâliyâ mahayif teftişine memur olan İlyas paşa damet maaliyehu.. » 1039 evahiri Rebiyyülâhir tarihli fermandan. Aynı yıl sicilleri.

İlyas paşa, cesur olmasına rağmen, gaddar, mağrur ve hırslı idi. O, bu kuvvet ve dostları sayesinde, en kısa bir zamanda daha ziyade yükseleceğini zannediyordu. İlyas paşa, yeni vazifesine başlar başlamaz, zulmünü daha ziyade arttırdı. Maiyyetinda, bir sürü adam vardı. Bu kadar Sarıca ve Sekbanı beslemeye, dirliği kâfi değildi. Bunun için, yolsuzluk yapmıya mecburdu, sık sık uygunsuz meseleler çıkarmaktan geri kalmıyorlardı. Bunun en iyi misali, Midilli hadisesidir.

İlyas Paşanın Yolsuzlukları :

İlyas paşa, Midilli'den birkaç nüfuzlu adamı getirtmek için, adamlarını yollamış; bunlar, ora halkına, bugünkü ahlâk telâkkimize çok aykırı olan teklifleri yaptıklarından, Midilli'ler tarafından katledilmişlerdi. Paşa, buna kızarak Edremid ve etrafını soyduğu gibi, o mıntakada bulunan Midilli'lere ait araziyi zaptetmiş; yakaladığı Midilli'leri de öldürtmüştü [77].

Midilli Vak'ası :

Bu sıralarda, Manisa Sancakbeyi, sabıka Cezayir Beylerbeyi olan, ibrahim paşa idi. Yurdun diğer taraflarında olduğu gibi, Manisa civarında da, bu zamanda, soygunculuk hadiseleri eksik olmıyordu. İlyas paşanın gözü, zengin Manisa'da olduğundan, ve mektuplarında kullandığı manidar sözlerden, İbrahim paşa ile, arayı bozmak istediği, pekeyi anlaşılmaktadır.

Saruhan Sancağı Mutasarrıfı İbrahim Paşa :

İlyas paşa, esas itibariyle arazi davalarının ve bu yüzden çıkan meselelerin Müfettişi iken, hırsından, Sancakbeyinin hak ve salâhiyetlerini çiğniyor; sanki Manisa'da Balıkesir'in bir kazası imiş gibi, idare etmek istiyordu. Ufak tefek meseleler için, Manisa'ya kadar Mübaşirler gönderiyor; müsebbiplerinin duruşmalarının yapılması için, Balıkesir'e yollanmasını istiyordu [78]. Bu hususta, iyi bir fikir edinebilmek için, İlyas paşanın müdahale yollu yazdığı mektuplardan iki tanesinin gözden geçirilmesi, kâiidir :

İlyas Paşanın iki mektubu :

«... Manisa ve İzmir ve Menemen ve Tire yollarında ve Sabuncuderbendlerinde bölük bölük onar ve onikişer nefer eşkiyalar zuhuredib âyende ve revendeye tecavüz ve ebnayı sebilin yollarına inüb katl-i nüfus ve garet-i emval-i müslimin-

[77] Naima tarihi. C 3. Sf 128-129.
[78] Bakınız. vesika : 65, 67, 69, 70. 71. 72, 73, 74. 75.

den hali olmadıkların bildirüb gerçi bu ane değin bu makule eşkiya ve haramzade zuhur eylememek ile bu taraflarda herkes âsudehal ve müreffeh-ül-bâl ve refahında itminan üzre mururü ubureylemeleriyle hususu mezkûr içün Kapucıbaşılarımızdan kıdvet-ül-emasili vel-akran Celâset جلاست Ağa . . . » gönderildi Eleğetirilüb tecziye edilmesi... [79].

Diğer mektup :

«İzzetlû Efendim Hazretleri Bizim sizin ile sözümüz sözdür ve kavlimiz dahi kavildir Bilürsüz ve Saruhan sancağına berveçhi arpalık Mutasarrıf olan İbrahim Paşa Hazretleri dahi kendu karındaşımız ve sancağı dahi bizimdir Müşarünileyh sancaklarında beynennas adam katlolunub yedi sekiz nefer müslimanı birkaç haramzadeler mecruhedeler reva ve seza olmadığı malûmlarıdır Mektub birle varan... bendelerine bu fesadı eyliyen iki karındaşlar Elhac Hızıroğullarını ikisin dahi babaların ve sureti sicilleriyle mahpus ve mukayyed bu canibe gönderesiz Zira bizim gibi adamın koltuğu altında ve sizin gibi âdil Efendi Kadısı olub Şehzadegân tahtı Manisa gibi yerde bu makule fesad ve kabahat ideler dahi bunun gibi haramzadelerin haklarından gelinmiye bundan sonra nice zaptü raptolub eşkiya taifeleri nice yüze çıkmasınlar...» [80].

[79] 1040 yılı Manisa Mahkemei şer'iyye sicilleri.

[80] » » » » » kanaatimia göre, İlyas Paşa ile İbrahim Paşanın aralarının açılması, bu mektup yüzünden olsa gerek. Çünkü. bundan sonra. Paşanın mektuplarına ve buyuruldılarına; hemen hemen: rastlanamıyor.

İbrahim paşa da, asabiydi. İlyas paşanın vazifesine, çok zaman müdahale etmesini, ilk zamanlarda, sessizlikle karşılamış; fakat gittikçe paşanın âmirane vaziyetinin artması, İbrahim paşayı kızdırmış; o da, İlyas paşanın gönderdiği Mübaşiri asdırmıştı [81].

İlyas Paşa Manisa'da :

Esasen böyle bir fırsatı çoktanberi beklediğini tahmin ettiğimiz İlyas paşa, Mübaşirin öldürülmesine kızarak, Manisa üzerine yürüdü. İbrahim paşayı yendi. Daha evvelce İlyas paşa, bu mıntakadaki Sipahi Zorbalarını da ele geçirmişti. İlyas paşa, Manisa'ya yaklaştıkça, Sipahiler de kendisine birer birer iltihak ettiler; Manisa Kalesi Dizdarı İbrahim de İlyas paşa ile birleşekrek, Manisa kalesindeki 7 di topu ve kale anahtarlarını, İlyas paşaya teslim etti. Bekçisiz kalan Manisa şehri. İlyas paşanın eline düştü 1631 [82].

İlyas Paşanın Manisa'yı Soyması :

İlyas paşa, Manisa'yı aldıktan sonra, askerlerinin bir kısmını, civardaki köyleri söymıya gönderdi, kendisi de şehre yerleşti. İlyas paşa, adamları vasıtasiyle çarşı, bezesten ve evleri soydu. Halk, korkusundan, dağlara kaçtı [83].

---

[81] «... Bir dava vakı olub ihzar olmak için İlyas Paşa buyuruldı ve mübaşir gönderdi İbrahim Paşa gazaba gelüb bir Celâlî benim sancağıma niçin karışır diye buyurıldısını şakkedüb ademisini salbeyledi... «Naima tarihi, C 2. Sf 130.

[82] Bakını«, vesika : 88. 90, 95. 100.

«... Bundan akdem bin kırk bir tarihinde ben hacca şerifteyken İlyas Paşa dalâlet istinas yanında olan eşkiyası ile Medinei mezbureye müsteyli olub nefsi şehre dahil oldukta merkum Ahmed Çelebinin babası salif-üz-zikr Receb Biğ bana beş bin güruş lâzım oldu deyu bezestanda (Bir kelime okunamadı) sanduğumuz açub içinde olan nukuddan alâveçhelkarz bin altun ve üç yüz âded riyal guruşumuz kabzeylemiş...» 1045 yılı sicilleri.

[83] ...Buharici ezedeb vaz'a İlyas Paşa gazablanub Manisa üzerine âzim esker çeküb muhasara eyledi Manisa'nın kura ve nevahisine İlyas Paşanın Sarıc ve Levendatı müstevli olub emval ve erzakları yağma ve garet ve kariyeleri ihrak ve tahrib ile âzim hasaret edüb bilâhare Bıçakçı İbrahim Paşa firaretmekle Manisa'ya müstevli oldu Şehri dahi yağma edüb intihaki meharimi müslimine Levandatı müfsidi rüsumu şenaat ve fezahati takdim eylediler İlyas Paşa Manisa'da üç gün oturub askerî âzim fazahat etdiler Sâdat ve erbabı ırzdan olanlar ehlü iyallerin kuyulara ve mağaralara ihfa etmekle güçle taarruzu erazilden hıfzeylediler. Bu vek'adan sonra gene Balıkesri'ye gelüb karar eyledi... » Naima tarihi. C 3. Sf 130: bundan başka, Bk: vesika 88, 89, 91. 92. 97. 99.

İlyas paşanın Saruhan sancağındaki, en ünlü tarafları, dergâh-ı âli müteferrikalarından, Alay Beyzade Mehmet Ağa ile, mahi Hatun oğlu Hasan Ağadır.

Alay Beyzade Mehmed Ağa; Saruhan sancağı Alay Beyliğini 1002 den 1012 yıllarına kadar yapan; Hüseyin Ağanın oğludur. Babası öldükten sonra onun dirliğine ve servetine sahip olarak, az zamanda Manisa'nın en nüfuzlu adamı oldu.

Mahi Hatunoğlu Hasan Ağa ise, Akhisar'lı Mahi Hatun adında bir kadının oğlu olduğundan, Anasının adıyla anılmaktadır. Kendisi Sipahi idi 1038 yılında Manisa Kethüdayeri olarak tâyin edildi ise de, Akhisar'daki işlerinden dolayı Manisa'ya gelemediğinden, vekilleri ile idare etti (Bk: Vesika 66).

İlyas paşanın kolayca Manisa'yı zabtetmesinin, bu mıntakadaki birçok Sipahilerin İlyas paşa yanına gitmelerinin en önemli sebeblerinden birisi de, böyle iki mühim şahsın onun safında yer almasıdır [Bk: Vesika 25, 26].

Naima, İlyas paşanın, Manisa'da üç gün kaldığını söylüyorsa da, vesikalardan ve Evliye Çelebinin verdiği bazı mütemmim malûmattan, bunun, üç gün değil, üç haftaya yakın bir zaman olduğu anlaşılıyor [84].

---

[84] Bakınız. vesika : 96. 100

Evliya Çelebi'nin kız kardeşi İnal. ilyas Paşaya nişanlanmış; fakat Paşa isyan edince. Evliyaa Çelebi ve babası, vermek istememiş; bu haber 'lyas Paşaya Manisa da ulaştırılınca : «... Manisa şehrinden altı sancak Sekban ve Sarıca haşeratı .le İmameyn ve âyanı Vilâyet allâmelerin ve Kethudasın ılgar ile Kütahya'ya gönderüb alelgafle hanemizi basdırıub yedibağ'a firar edüb ol saat hemşireyi cümle cevahiri cihaz ile hemşireyi araba ile getürüb Sandıklı sahrasındaki çiftliğimizden yedi bin koyun ve üç yüz kolanlı kısrak ve at ve gayrı hayvanatları !? alâtarik-üc-cihaz gasban alub Manis'ya götürüb hemşiremiz namzedi iken menkûhası olub günden güne isyanı tuğyanı âşikâre olub Asitane tarafından ve gayri eyaletlerden askeri bipâyân ile Küçük Ahmed Paşa Serdar tâyin olunca Manisa'da kararı firara mübeddel olub cümle askeri ile ve hemşiremiz ile bu Bergama'da mütehassın olunca...» Evliya Çelebi Seyahatnamesi C 9, S1. 82.

III

Bağdat Dönüşü :

1632 yılının Şubat ve Mart ayları, İstanbul için, felâket ayları olmuştu. Sadrazam Husrev Paşanın kumanda etmekte olduğu Cenub orduları, Bağdad muhasarasını, kendisinin yaptığı hatalar yüzünden, başaramamış; hatayı, bazı Paşalara, yükleterek, öldürmüştü. Bu bozgunluktan sonra, asker kışlamak için, Diyarıbekir'e gelmişti.

Hafız Ahmet Paşanın Sadrazamlığı :

Esasen çoktanberi, Paşadan şikâyet edilmekteydi. Bağdat muvaffakiyetsizliği, neticede, birkaç suçsuz Paşanın öldürülmesi, İstanbul'da duyuldu. Dördüncü Murad artık idareyi eline almaya yeltendiğinden, Sadrazamı azlederek yerine Hafız Ahmet Paşayı getirdi (25. 12. 1631).

Asker ve Zorbaların İstanbul'a gelişi :

Azil fermanı, Diyarıbekir'de, Husrev Paşaya tebliğ edildi. Zorbalar ve Yeniçeriler, fermanın okunmasını müteakip: «Biz senden gayri Serdar istemeyiz.» diye bağırıp, isyan alâmetleri gösterdiler. Paşa, bunları teskin etti. Askerler, İstanbul'a kadar gidip müsebbiplerden intikam almak ve tekrar Paşayı Sadrazam yapmak istediler. Paşa, askeri, Diyarıbekir'de bırakıp yoluna devam ettti. Hükûmet, askerin evvelki sene, dışarıda kışladığını, sefalet çektiğini gözönünde tutarak, İstanbul'a gelme emrinin yazılması, Hafız Paşanın ölüm kararını, kendi eliyle imzalaması demekti. Asker, İstanbul'a geldi. Anadolu'daki Sipahi zorbaları da, koruyucularının intikamını almak üzere, birer birer İstanbul'a geldiler. Hanlar ve bütün menziller, asker ve sergerdelerle dolmuştu.

Recep Paşanın Tahriki:

Sadrazamlıkta gözü olan kurnaz Recep Paşa Sipahi zorbalarından istifade etmesini bildi. El altından, onları, Hafız Ahmet Paşa ve Şeyhülislâm aleyhinde tahrik etmiye başladı Sipahî ve Yençeriler, isyan ederek, Husrev Paşayı, azlettirenleri istediler. Padişaha, onyedi kişilik bir ölüm listesi takdim ettiler ki, bunlar: başta Sadrazam Hafız Ahmet Pasa, Şeyhülislâm Yahya Efendi, Yeniçeri ağası Hasan Halife, ilâh... gibi, Recep Paşanın sevmedikleri adamlardı.

İsyan Alâmetleri :

Hafız Paşanın Öldürülmesi :

Bu listede yazılı olanlardan, Sadrazam ile Şeyhülislâmı, yalnız Husrev Paşayı azlettirmekle ittiham etmiyorlar, aynı zamanda, Anadolu'da isyan eden İlyas Paşanın hâmileri olarak da gösteriyorlar ve vücutlarının, mutlaka, kalkması lâzım olduğunu söyliyorlardı. Dördüncü Murad, Hafız Paşayı sevdiğinden, öldürtmemek için, büyük

gayretler sarfetmesine rağmen göz yaşları arasında, onu teslime mecbur oldu. Sadrazam, zorbalar tarafından parçalandı. Yerine, Recep Paşa, Sadrazam oldu. Şeyhülislâm azledildi. Listede adları yazılı olanlar, birer birer yakalanıp öldürüldü 1632.

Husrev Paşanın Öldürülmesi:

Dördüncü Murad ceryan eden vak'alarda, isyanların müsebbiplerinin kimler olduğunu anlamakta, gecikmedi. Çıbanın başı, eski Sadrazam Husrev Paşaydı. O sıralarda Tokat'da Nekris hastalığından yatıyordu. Dördüncü Murad Murtaza Paşayı, Diyarıbekir valiliğine tâyin ederek Husrev Paşayı öldürmesini, emretti. Murtaza Paşa, ufak bir çarpışmadan sonra, Husrev Paşanın da kellesini kesip İstanbul'a gönderdi.

1041 Yılı Şaban Ayı Kıyamı:

Sadrazamın ölüm haberi, İstanbul'da duyulunca, zorbalar, gene Recep Paşanın teşviki ile, isyan bayrağını kaldırıp birkaç kişinin başını daha istediler. Hattâ, Padişahı bile hal'a kalktılar. Fakat Yeniçeri ağası Köse Mehmet Ağa ile meşhur Sipahi zorbası Rum Mehmed'in bu işe yanaşmaması yüzünden, bunda muvaffak olamadılar.

Dördüncü Murad'ın Vaziyete Hâkim oluşu:

Şu iki ay içinde, ceryan eden vak'alar, dördüncü Murad'ın üzerinde, silinmez bir iz bıraktı. Bu tarihten itibaren, ölümüne kadar, serkeşlerin ve zorbaların amansız düşmanı olarak kaldı. Belki de hayatı boyunca Murad'ın askerlere karşı çok şiddetli davranmasının, en mühim âmilleri, 1041 yılı Recep ve Şaban ayları içinde vukua gelen hâdiseler oldu.

Merkezi hükûmet ve Anadolu, serkeşlerin elinde idi. İki baldırı çıplağa, dadişah, sözünü dinletememişti. Gençlik ve kin hisleriyle, Murad herşeyi göze aldı. Aynı tarihten itibaren, devlet mekanizmasını bizzat idare etmiye başladı 1632.

IV

İlyas Paşanın Tenkiline Doğru

İlyas Paşanın iki dostunun öldürülmesi, kendisinin de tenkit edileceğine dair en iyi işaretlerdi. Hükûmet, bu iki koruyucu sayesinde, şimdiye kadar İlyas paşaya, ses çıkaramamıştı. Halbuki zorbalar ve İstanbul âsileri, İlyas paşanın öldürülmesini istiyorlardı. Recep paşanın da onun tenkilinden başka bir isteği yokfu. İlyas paşa, Anadolu'da isyan halinde bulundukça, o yakada, hükûmetin sözü geçemezdi. Belki de paşa, günün birinde, Recep

paşadan, dostlarının intikamını almıya kalkışırdı. Esasen İlyas paşa, bir senedenberi, hükûmetin gönderdiği emir ve fermanlara kulak asmıyor; diğer eşkiyalar gibi, müstakilen hareket ediyordu.

İlyas Paşanın Şam Valiliğine Tâyini :

Recep paşa, İlyas paşayı daha kolay avlamak için, Balıkesir'den ve kuvvetlerinden ayırmak çaresini buldu. İlyas paşaya Şam valiliği verildi (1041 Şaban 1632 Şubat sonları). Fakat İlyas paşa, buna kanmadı. Şimdiye kadar İstanbul'da olan vakayii, dört gözle takip etmişti. Kendisinin Şam'a tâyin emriyle beraber Anadolu ve Karaman eyaletlerine de İlyas paşanın isyan ettiğini gösterir fermanların yollandığını duymuştu (85). Bu sebepten Şam'a gitmekten vazgeçti. Adamlarından Yusuf Ağayı, müteselim tâyin ederek yolladı. Eşyasını ve çocuklarını da, Lâçin Ağa ile, Bergama kalesine gönderdi.

Sicillerden, İlyas Paşanın, Manisa üzerine yürümesinin, Şam'a tâyininden sonra olduğu anlaşılıyor : kuvvetli bir ihtimalle, İlyas paşa, Manisa'yı; 1041 yılı Ramazan ayı içinde, soymuştur (Bk: Vesika : 80, 91).

Gürcü Mehmet Paşanın Serdarlığı :

İlyas paşayı tenkile, Gürcü Mehmet paşa Serdar tâyin olundu. Maiyetine, Anadolu, Beylerbeyi ile Karaman Beylerbeyi Dilâver paşalar da memur edildiler. İki eyaletin, gediklilerinden maada bütün askerleri, İlyas paşa üzerine gideceklerdi. Serdar gelinciye kadar, memur edilen paşalar ve askerler, Kütahya'da toplanacaklardı (86).

Küçük Ahmet Paşanın Serdarlığı :

Ayrıca Anadolu Beylerbeyi Küçük Ahmet paşaya da bir ferman gönderildi. Bu fermanda, Serdar gelinciye kadar, kendisinin İlyas paşayı yakalaması mümkün ise, maiyetine memur askerle bu işi başarması; mes'uliyeti göze alamadığı takdirde, maiyetine memur olan askeri, çabukça Kütahyada toplaması emredildi (1632 Şubat sonraları ile Mart başları) [87].

Hâdiselerin gelişine nazaran, Ahmet paşa, kendisine yapılan teklifi kabul etmiş ve İlyas paşa üzerine Serasker olmuştu. Paşa, Karaman ve Anadolu eyaletinin İlyas paşa üzerine memur olan askerlerini cem'ettikten sonra, Manisa'ya doğru yürüdü.

Adala Savaşı ve İlyas Paşanın Yenilmesi :

İlyas paşa da, en güvendikleri adamlardan Kuleli Sefer Ağa, Mahîhatunoğlu, Koca Kethuda, Mehmet Zaman

[85] Bakınız, vesika : 79, 81.
[86] » » 79
[87] » » 79, 81, 86,

Ağa ve Şemsi paşa oğlu Murad Ağalarla birlikte, on bin kişilik Sarıca ve Sekbanı ile, Ahmet paşanın geldiği taraflara doğru gitti. Küçük Ahmet ve İlyas paşa kuvvetleri, Adala civarında Karataş.da muharebeye tutuştular. Bu çarpışmada, İlyas paşa yenildi. Ağırlığını bırakarak kaçtı (3. Mayıs, 1632) [88].

Kaçanların Yakalanması : Manisa'nın, İlyas paşa işgalinde olduğu gibi, bu sefer de İlyas paşaya, Manisa mıntakasında bulunan Sipahiler karışmışlar veyahut bir çoğu, memur oldukları sefere gitmemişlerdi. İlyas paşanın mağlûbiyeti üzerine, bu gibiler tesbit edilerek, dirlikleri ellerinden alındı, vazife görenlere verildi [89]. İlyas paşanın yenilmesi üzerine maiyeti perişan olarak, Saruhan sancağı içine yayıldılar. Ahmet paşa, bunları yakalamak, mallarını zaptetmek üzere, sancağın her tarafına adamlar gönderdi. Bu meyanda, Manisa'ya da Şamlı Mehmet Ağa gelerek, Alaybeyzade Mehmet Ağanın ve diğer bazı kimselerin mallarını zaptetti [90].

Bergama Kalesinin Kuşatılması : Ahmet paşa, İlyas paşa kuvvetleri ile muharebe ederek Akhisar yolu ile [91]. Bergama'ya gitti. İlyas paşanın sığındığı Bergama kalesini kuşattı [92]. Daha öncei,

---

[88] «... Mezbur Mükrime hatunun zevci Mehmet Çelebi İlyas Paşa âdemlerinden olub bundan akdem 41 senesi Şevvalin on üçüncü günü nefsi Adala'da Karataş demekle maruf mevazide Ahmed paşa ile olan muharebede Kovukdere nam mahalde Mehmed Çelebi maktul olub...» 1043 yılı Rebiyyülâhirinin yirmisinde yapılan duruşmadan. Aynı yıl Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

[89] Bakınız, vesika : 81, 83, 84

[90] Bakınız, vesika : 82.

Alaybeyizade Mehmed Ağa, Dergâhıâlî müteferrikalarındandır. Sicillerdeki imzası, şöyledir : «Mehmed Ağa El-müteferrika Eş-şehir Bi - Alaybeyizade» ... İlyas Paşa, Manisa Kadısınaa yazdığı bir mektubta, Alaybeyzade Mehmed ağa için şu lisanı kullanıyor: « ... Bizim Alay Bey zade Mehmed Ağa... » ve aynı mektubun altında da, şöyle bir derkenar vardır : « ... Benim Efendim Hazretleri bu babda ziyade tekayyüd ve ihtımam buyurub zira malûmu şerifleridir ki bizim Alâybiğzade Mehmed Ağa muhibleri deri devlette olmağla, alub âdemisi ile göndermişdir. İmdi siz dahi tekayyüd üzere olub ziyade tenbih buyurasız...» 1040 yılı Manisa Şer'iyye sicilleri.

Alaybeyzade Mehmed, birkaç gün habsedildikten sonra, Mahihatunoğlu ve diğer birkaç kişi ile birlikte boğdurulmuşdur.

[91] Bakınız, vesika : 83

[92] » » : 84, 94, 98, Naima Tarihi, C 3, Sf 132.

[93] » » : 57.

Saruhan ve Bergama taraflarına, İlyas paşanın hücüm edeceğinden şüphe edilerek, Manisa Mutasarrıfı İbrahim paşa, muhafız tâyin edilmişse de [1], İlyas paşanın Bergama kalesine, eşyasını koyması ve mağlûp olduktan sonra da gidip oraya kapanması, İbrahim paşanın bu vazifeyi başaramadığını, binnetice azledildiğini göstermektedir. Bu civarda olan savaşlar yüzünden, İlyas paşanın şerrinden, Bergama ahalisi, civardaki dağlara bilhassa Yund dağlarına kaçtı. Aylarca bu dağlar üzerinde, açlık ve sefaletle karşı karşıya kaldılar [94].

Recep Paşa'nın öldürülmesi

Küçük Ahmed paşanın Adala muvaffakiyetine; dördüncü Murad'ın ilk muvaffakiyeti, hüviyetini ortaya attığı ilk hadisesidir, nazariyle bakılabilir. Dördüncü Murad, Küçük Ahmed paşa tarafından, İlyas paşanın yenildiğini ve kaçtığını duyunca, Adala muzafferiyyeti için, büyük bir resmi ayin yaptı. Zorbaların bir çoğu, İstanbul'dan

[94] 1041 tarihinde Serdar Ahmed Paşadan, Manisa Kadısına gönderilen buyurıldı'dan: «...Nevahii Bergama kazasına tâbi Hatuncuk İli ve Küçük Etmekçi ve Köseler ve Poyracık nam kariyelerin ahalileri bu canibe gelüb bundan akdem isyaneden İlyası Bednas münhezim oldukda koyunlarımız vesair memleketimiz garet olunmamak babında Yurtdağı semtinde Korucu nam mevzie nüzul ettiğimizde Palamut nahiyesine tâbi Kalemli nam kariye ahalileri ve Yurtdağı nahiyesinde Recepli ve Sakallı ve Uhudlar nam kariyelerin ahalileri üzerimize gelüb Celâlî malı olmak zuumiyle bin iki yüz koyunlarımız ve bu kadar kısarak ve at ve oğlak ve esvabımız garet edüb bize ziyade gadrü hayf olmuşdur deyu alıverilmek babında mektubla Mübaşir rica etmeleriyle bundan akdem hususu mezbur yerlûyerinden teftiş ve tafahhus olunub bunların koyunların sürüb ve giybet eden kurayı merkume ahalileri hucceti şer'iyye mucibince bir nesnelerin zayi etmeyüb Ağalarımızdan Mübaşir tâyin olunan fahr-ül-akran Ali ağa mübaşereti ile teslim etmeleri için tenbih ve takid olundukda ...» 1041 yılı sicilleri.

Ahmed Paşadan, Manisa Kadısına: «... Bergama Kadısı bu canibe mektub gönderüb nevahii Bergama'da İlyası şekavet esas şerrinden ve havflerinden niceleri firar ve perişan olub dağlarda tahassun ve korucu demekle maruf yere ehlü iyalleri ve davarı ve arız ile konub ve konmak üzreler iden Kalemli kariyesinden Hamza ve Tülü oglu ve Çunkara Mehmed ve Aşçı ve Karesi kariyesinden Aşçı ve Hallacoğlu ve Emirlû'dan Uhudoğlu ve Do(ğan) hisarından Çingen Mustafa ve Sakallu'dan Mehmed Şahoğlu Ahmed ve Müezzinoğlu Kara Mehmed ve Recebli'den Uzun Durmuş ve biraderi ve tevabii eşkiyalar ile mezkûrlarına varub emval ve erzakların nehbü gâret eyledikleri ecilden... Mektub birle varan ağalarımızdan kıdvet-ül-emasili vel-akran alâ zide kadrühu tâyin ve irsal olunub vusulünde gerektir ki mezkûrlar herkangınızın tahtı hükûmetlerinde ise eleverdürüb...» Alttaki imza, «El-fakir Ahmet Mirimiranı Anadolu». 1041 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri. Bakın vesika: 98.

gitmişti. Fakat onları tahrik eden baş, Sadrazam Recep paşa, hâlâ duruyordu. Dördüncü Murad, bizzat, memleketi idare etmek istediğinden, Zorbalar şefini huzuruna getirterek öldürttü (20 Mayıs 1632). Yerine, Mısır'dan mazul, Tabanıyassı Mehmed paşayı, Sadrazam yaptı. İstanbul'da yakaladığı zorba Sipahileri temizledi. Yeniçeri ve Sipahilere, hükûmete sadık kalacaklarına, yemin ettirdi. İstanbul'da kanlı sahnelere sebeb olanları ve onların artistlerini, bu ve bu zamandan sonra, nerede yalakadı ise, öldürttü.

Bergama, Kal'ası muhkemdi; zaptı kolay değildi; çoktan bunu anlamış olan Ahmed paşa, İlyas paşayı güzellikle elde etmek çarelerini aradı. İlyas paşa ile müzakereye girişti. Ahmed paşanın, Bergama'yı muhasarası 1041 yılı şevvel'inden ertesi yılın muharremine kadar sürer [Bk: Vesika 94].

İlyas Paşa'nın teslimi: İlyas paşa, şahsına birşey yapılmıyacağına ve affedileceğine dair, Ahmet paşa kefil olursa, teslim olacağını söyledi. Ahmed paşa, belki de, samimi olarak bu teklifleri kabul etti. İstanbul'dan, İlyas paşanın affedildiğine dair ferman getirtti. İlyas paşa da, belki, hakikaten, Abaza Mehmed paşa gibi, öldürülmiyeceğini umduğundan, belki de, muhasaraya tahammül edecek erzak ve cephanesinin azalmasından, Ahmed paşaya teslim oldu (1632).

İlyas Paşa'nın öldürülmesi: Ahmet ve İlyas paşalar, İstanbul'a gidüp dördüncü Murad tarafından kabul edildiler. Bu sıralarda, dördüncü Murad, asileri ve sergerdeleri temizliyordu. Serdar, Küçük Ahmed paşa hakkında da, İlyas paşanın takibinde iken yaptığı yolsuzluklardan, Padişaha şikâyet edilmişti. Padişah, bundan dolayı, Ahmed paşaya kızgındı. Paşalar huzura girer girmez, Ahmed paşa, söze başlamadan dördüncü Murad hiddetlo :

«Bre kâfir sana Şam Eyaletin verdim Niçin muhalefet edib gitmedin ve evamiri şerifeme ittiba' ve inkiyat etmedin dedikde özrü lenk ile söze gelüb Padişahım hasta idim Anın için tehirettim deyu cevab vericek Padişah Hezretleri tekrar Bre mel'un benim memleketime tegallübedüb ecdadı pâkimin tahtı kadimi olan Manisa şehrini urub garet ve hasa-

ret itmekte hasta değil idin Emrime itaette neaceb hasta oldun Bre kesin şu kâfirin başını deyüb ateşi hışmı Padişahî mültehib oldu Bostancılar seğirdüb طلوزجی lâkabiyle mülekkab bir Bostancı İlyas Paşayı Kapub altına alub bıçak ile boğazlayub başını meydana galtan eyledi» (1632) [95].

İlyas paşa ile beraber, maiyyeti Ağaları da, birer birer öldürüldüler. Padişah, Ahmed paşaya da hayli söylendikten ve bazı nasihatlerde bulunduktan sonra, gördüğü bu güzel hizmete karşılık, Şam Eyaletini tevcih etti 1632.

İlyas paşa, öldürülmekle beraber, bu civar, onun eşkiyalarından hemen temizlenemedi [96]. Manisa, soyulduğu zamandan beri, çalınan malların hesabı da, kimseye sorulamamıştı. İlyas paşanın ölümünden sonra, çalınan mal ve paranın, ancak pekaz mikdarı, sahibleri tarafından alınabildi [97].

---

[95] Naima Tarihi, C 3, Sf 135.

[96] 1044 yılı evasıtı Şevvalinde Manisa Kadısına ve Sancakbeyine gönderilen hüküm : «... Darendegâni fermanı Hümayunum kazayı Gelenbe'den Ali ve Mustafa ve diğer Ali ve Sinan ve Hacı Yusuf ve Receb ve Muslihiddin nam kimesneler orduyı Hümayunuma arzıhal edüb bundan akdem mağzuba katlolunan İlyas Paşa Hazinedarı namında Ahmed nam şaki gelüb bunların kazasında tavattun edüb kiminin akçelerin gasbedüb ve kiminin oğlun çeküb alub ve كدلر nam kariyede ayende ve revende içün bina olunan hanı basub kapuları alub çiftlik ve anbar kurdurub bu makule tasaddisinin nihayeti olmadığın bildürüb hükmü Hümayunum rica eyledikleri ecilden...» yakalanub, duruşmasının yapılması. Aynı yıl silleri.

[97] Bakınız vesika : 90, 95, 100

Karahaydaroğlu 6

I

Karahaydar: Karahaydar, bir Kadıyı öldürdüğünden dolayı, eşkiya olmuştu ?. Eskişehir'den İzmir yanlarına kadar, yol ve bellerde gezen, kervanları ve tüccarları soymıya başlamıştı. Veziri âzam Kara Mustafa paşa zamanında, üzerine asker sevkolundu; Uluburlu'da, Velibaba tekkesinde yatarken, öldürüldü [98].

Oğlu Mahmet : eşkiyalığının sebebi : Karahaydar'ın oğlu Mehmet, 1647 de eşkiyalığa başladı. Evliya Çelebi ve Naima'ya göre, eşkiyalığının sebebi, babasının intikamını almaktı. Nitekim, babasının öldürüldüğü yeri basarak, birçok kimseleri öldürmesi de [99] bunu gösteriyorsa da, Hammer'in eşkiyalık sebebi olarak, ileri sürdüğü fikrin, daha doğru olması ihti-

---

[98] «... Evvelâ Karahaydar nam şâki bir kadıyı katledüb İbrahim Hanın hini cülûsunda isyan ve tuğyan ederek nicesine sakal tutan. Kir. Felâket. Direkli, Çengelli. Sarmaşıklı, Domaliç (Domanıç). Sabuncu - İzmir kurbunda - belleri ile daha sair bu gibi bellerde binlerce kerbanı basıb haramilik ederdi. Ahar Kara Mustafa Paşa fermaniyle Anadolu Eyaletinde nefiriâm çıkub Karahaydar (Işıklı) nam kasaba kurbunda bir hane içre kapandı. Haneye ateş verilüb yanarken Karahaydar can hevliye taşra çıkub katledildi. Kellei bihayri devlete geldi. Cemi tariki âm emnniyet buldu. Amma Karahaydar oğlu nam bir veledizınası zuhur edüb babası mel'unun kanını talebederek Anadolu'da yirmi Sancaklık yerde yüzbinlerce ibadullahı rahatsız etti. Ta cülûsu Mehmed Hanı rabi' iptidasına gelinceye kadar üç Eyalet yeri harab ve yebabetmekte idi. Bir veçhile ele getirilemedi. «Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 472.

[99] «... Oğlu Mehmed nam şaki bir gece intikam içün Velibaba tekyesini basub müteallikatı ile cümlesin katledüb ve yanına bir kaç eşkiya cem'edüb babasından ziyade fesada uruc ve Söğüt dağında buruceyledi.» Naima Tarihi. C 4, Sf 233.

malı, vardır. Hammer'e göre, bu sebep, Sadrazam Ahmed paşanın bir sancak için, Karahaydaroğlu'ndan otuz bin kuruş aldığı, fakat sancağı tevcih etmediğidir [100]. Bunu, teyit edecek, elimizde ipucları da vardır. Karahaydaroğlu'nun, isyan ettiği zaman, Sadrazam Ahmed paşa devrine rastladığı gibi, birkaç defa Sancakbeyliği istediği de, malûmdur [101]. Şüphesiz, babasının kanı davasında bulunması da, onun eşkiyalık sebeplerinden birisidir.

Karahaydaroğlu'nun arkadaşları :

Karahaydaroğlu, Velibaba tekkesini basıp, birkaç kişi öldürdükten sonra, Söğüt dağına çıktı 1647. Karahaydaroğlu'nun, yanındaki meşhur diğer eşkiya; Katırcıoğlu Mehmed, Akyakalıoğlu, Oynağanlıoğlu, Yeğen Hasan, Kara Memi, Dayı, Dadaylıoğlu ve Kara Veli idi [102].

İbşir Mustafa Paşa'nın Serdarlığı :

Karahaydaroğlu, Isparta, Afyon ve Manisa taraflarını soyduğundan, 1647 de, Anadolu Beylerbeyi olan İbrahim paşaya, eşkiyanın tedibine, Karaman Beylerbeyi İbşir Mustafa paşanın tâyin edildiği ve maiyyetine gitmesi için, ferman gönderilmişti [103]. İbşir Mustafa paşa nın Serdarlığından, tarihlerimizde, bahsedilmemektedir. Sebebini öğrenemediğimiz bazı hallerden dolayı, İbşir Mustafa paşa , Karahaydaroğlu üzerine gitmemiştir. Bunun üzerine 1648 yılı Martında, Anadolu Beylerbeyi İbrahim paşa yerine, Yeniçeri Ağası, Küçük Çavuş adı ile meşhur olan Ahmed paşa, Anadolu Beylerbeyi tâyin edildi ve Karahaydaroğlu üzerine Serdar oldu.

Ahmet Paşa'nın öldürülmesi :

Ahmet paşa, o sıralarda, Karahisar civarlarında dolaşan Karahaydaroğlu'na, Sandıklı civarında rastladı. Serdarla eşkiya arasında meydana gelen çarpışmada, Karahaydaroğlu yenilerek kaçtı. Ahmed paşa, galibiyyetinden

[100] Devleti Osmaniyye Tarihi, C 10 . Sf 140. «... Anadolu'da zuhur eden Haydaroğlu nam müfsid ziyade cür'etler edüb Veziri maktul Ahmed Paşa otuz bin guruşumu aldı deyu kat'ı tarik ve fesadı azime şüru'eyleyüb...» Naima Tarihi. C 4, Sf 341.

[101] «... Haydaroğlu'nun deri devlete ademisi gelüb sancak talibi olduğun 'arzeyledikde gelen âdemisi habsolunub şakii bedbahtın üzerine Anadolu Valisi tâyin ve Serdarlıkla taslit olunub Eyaleti Karaman maa memur kılındı.» Naima Tarihi, C 4, Sf 242; Devleti Osmaniye Tarihi, C 10, Sf 141.

[102] Evliya Çelebi, tesadüfen, Ankara civarında bir köyde, Karahaydar oğlu ve arkadaşları ile görüşmüştür. Evliya Karahaydaroğlu ve eşkiyalar hakkında mufassal malûmat vermektedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 472 - 479.

[103] Evahiri Zilkaide 1057 tarihli Anadolu Beylerbeyi İbrahim Paşaya yazılan hüküm. Aynı yıl sicilleri.

sonra, yersiz olarak, gururlandı. Sandıklı civarında ordugâh kurup hiçbir ihtiyati tedbir almıyarak istirahate çekildi. Karahaydaroğlu, adamları vasıtasiyle, paşanın tedbirsizliğini haber aldı. Bir gece, yediyüz kişilik kuvveti ile, Ahmed paşanın onbin kişilik askerleri içine saldırıp perişan etti. Bu bâdirede, paşa, kaçamıyarak esir düştü. Karahaydaroğlu, Ahmed paşaya : «... Bayıraşmazlara itimad ile serinden geçen kimesnenin önüne geldiğin nadanlığa terahhuma seni azadeyledim Yürü var bir dahi kullanamadığın askerle galip gelemiyeceğin hasım önüne gelme deyüb soyub anteri (Entarı) ve kellepuş ile bir bargire bindirüb azadeyledi vesair etbaını umuma soyub ordusunu ve tabılhane ve otağını umama zapteyledi...» [104].

Bu sıralarda, Ahmed paşa, askerlerini takibden gelen Katırcıoğlu, Karahaydaroğlu'nun, Serdarı bıraktığını duyar duymaz, tersyüzetti; Ahmed paşayı yakalayıp öldürdü 1648.

Serdar Mehmet Paşa :

Karahaydaroğlu, Ahmed paşayı yenip öldürdükten sonra, Kırşehir, Beyşehir, Akşehir, Seydişehir, Alaşehir, Eskişehir ve sair memleketlerden asker toplamıya ve soygunculuk yapmıya başladı. Ölen Ahmed paşa yerine, Anadolu Beylerbeyiliğine ve Karahaydaroğlu üzerine Serdarlığa 1648 Ağustosunda, Ketenci Ömer paşazade Mehmet paşa tâyin edildi [105]. Paşa ile beraber, Karaman Beylerbeyi Mehmet paşaya da, Karahaydaroğlu üzerine, Anadolu Beylerbeyi maiyyetinde memur olduğu bildirildi. Anadolu ve Karaman Eyaletlerinde, seferde bulunmıyan, Müteferrika, Çavuş, Divanı Hümayun ve Defterhane Kâtipleri ve Timarlılar, paşaları seferde ise, Mütesellimleri ile, değilse, bizzat Paşaları ile; Serdar Mehmet paşanın yanına gitmeleri emredildi [106]. Aynı zamanda, hertarafa fermanlar gönderilerek, Karahaydaroğlu'nu, kim yakalarsa, beşyüz guruşla bir Zeamet verileceği vadinde bulunuldu [107].

[104] Naima Tarihi, C 4, Sf 342.

[105] Bakınız, vesika : 124.

[106] » » 124.

[107] «...Karahaydaroğlu'nu ele getirüb haklarından gelmek için, Kethuda Beyi tâyin edüb âdemlerin ile ve İleri ile ele getürüb haklarından gelmiye bezli ikdamı ihtimam edüb başı benim malı katleyliyenindir. Ve herkim hakkından gelir ise beşyüz guruş ile bir Zaamet verilmek fermanım olmuşdur. Bu hususu dahi ilâmedüb elbet ve elbet mezburu ele getürüb hakkından gelüb başın Asitane'i saadetime isâl ve irsâl eylemek babında fermanı âlişanım saadır olmuşdur. Buyurdum ki...» 1058 evahiri Receb tarihinde Anadolu Beylerbeyine yazılan büküm. 1058 yılı Manisa Mahkemei Şer'iyye sicilleri.

Karahaydaroğlu - oğlu Saruhan Sancağında :

Karahaydaroğlu, Afyon'u soyduğu gibi, Manisa'nın da birkaç kazasını soydu. Mendehorya, Adala ve Alaşehir, soyulan kazalar arasındaydı [108]. Dörtyüz kadar atlı ile Karahaydaroğlu'nun bu kazaları soyduğu, Serdara şikâyet edildi; memleketin korunması rica edildi. Serdar tarafından, Saruhan sancağı Beyi Mehmet paşaya, eşkiyanın yaklaşması hususunda, emirler gönderdi. İki paşanın arası açık olduğundan, Serdar tarafından, eğer yakalıyamazsa, başına zarar geleceği de tehditle, Saruhan sancağı Beyine bildirildi [109].

Afyo'nun Soyulması :

Karahaydaroğlu, Ahmet paşayı öldürdükten sonra, Afyon'u başıp birçok kimseri öldürdü. Çarşı ve pazarını yağma ettikten sonra, Isparta'ya saldırdı. Karahaydaroğlun'u yakalamak üzere, Isparta sancağı, dördüncü Murad'ın Silâhdarı, Hacı Sinanzade'nin kardeşi, Mehmet paşaya verilmişti. Mehmet paşa, sancağı zaptetmek üzere, Abaza Hasan Ağayı, Mütesellim olarak gönderdi.

Abaza Hasan Ağa :

Karahaydaroğlu'nun Isparta üzerine hücum ettiği öğrenilince, Abaza Hasan Ağaya, haltı Hümayun gönderilerek : «Karahaydaroğlu'nun ya başı veya başın» şeklinde, Ağa tehdit edildiği gibi; eşkiyayı kolaylıkla ele geçirirse, «Bağdad ve Türkmen Ağalığı» verileceği de vadedilerek, okşandı.

Karahaydaroğlu'nun yenilmesi :

Karahaydaroğlu, Isparta'ya geldi. Halk, şehri soymaması için, eşkiya Reisine, istediğini vereceğini söyledi. Haydaroğlu, Isparta ahalisi üzerine, üçbin kuruş salgın salarak, şehrin kenarında, zevku sefaya daldı. Abaza Hasan Ağa da, Isparta'dan bine yakın asker topladıktan sonra, bir gece, Karahaydaroğlu'nu, uyurken bastı. Karahaydaroğlu, ikiyüz kadar arkadaşı ile, çemberi yararak, ikindiye kadar, Abaza Hasan Ağa ile savaştı. Yorulan atını değiştirirken, oyluğundan vurularak, birkaç adamı ile kaçtı 1648. [110].

---

[108] «... Bir gün, Söğütdağı nam mahalde Katırcı oğlu Akyakalıoğlu Oynağanlıoğlu Yeğen Hüseyin Kara Memi nam haramilerle Isparta dağlarında Söğüt ve Aydın cebelleri ile Saruhan ilerinde gezüb tüccar ve ahaliyi rencide ettiği...» Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 473.

[109] Bakınız, vesika : 125.

[110] Naima tarihinde, Karahaydar oğlu'nun topuğundan mızrakla yaralandığı yazılı ise de, doğru değildir. Yolda ve İstanbul'da, Karahaydar oğlu ile konuşan Evliya Çelebi, onun, oyluğundan ve kurşunla yaralandığını yazar. Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 472-479 ; Naima tarihi, C 4. Sf 369.

Karahaydaroğlu'nun yakalanması:

Karahaydaroğlu'nun yarası ağır olduğundan, uzun müddet yola dayanamadı; Isparta'nın bir köyünde kaldı. Abaza Hasan Ağa, etrafa haberler gönderdi: «Karahaydaroğl'unun nerede olduğunu kim haber verirse, beş at ve beşe kese vereceğini, yanında olup haber vermiyenin, evi başına yıkılacağını... » ilân etti. Çarpışmanın üçüncü günü, bir Yürük gelerek: «Müjde Sultanım! Karahaydaroğlu, kurşun yarasından köyde kalıp haşeratları dağılararak kendusu üç âdem ile bir damda kapanmıştır.» Haberini verir. Hasan Ağa derhal, [111] Karahaydaroğlu'nun saklı bulunduğu köye gider ve sığındığı evi basar. Karahaydaroğlu, yaralı olmasına rağmen, yattığı yerde kurşunla, yedi kişi daha öldürdükten sonra, teslim olur. İstanbul'a götürülür ve Parmakkapı'da asılır. 1648 [112]. Abaza Hasan Ağaya da, vadedildiği üzere, Yeniil Voyvodalığı verildi.

Karahaydaroğlu'nun Öldürülmesi:

II

Katırcıoğlu

Karahaydaroğlu yakalandıktan sonra, arkadaşlarından Katırcıoğlu, Akyakaoğlu Bekir, kaçıp eşkiyalığa başladılar. Katırcıoğlu Afyon köylerinden birkaçını yaktı. Akşehir'e vergi tarhetti. Bu senelerde, idare bozukluğundan, İstanbul ve İmparatorluk, için için kaynıyordu. Bu sıralarda, Sultan İbrahim tahttan indirilmiş ve öldürülmüş; yerine henüz beş yanında olan dördüncü Mehmet geçirilmişti.

Sipahi ve Yeniçeri Mücadelesi

Sultan İbrahim zamanında olduğu gibi, idare, kadınların ve Yeniçeri Ağalarının elinde idi. Genç Osman'ın ölümünden sonra olduğu gibi, Sultan İbrahim'in öldürülmesini müteakip de, Yeniçerilerle Sipahiler, birbirine girdiler. Yeniçeriler, Sultan Osman vak'asından ibret dersi aldıkları için, katillerin, Sipahiler olduğunu iddia ediyorlar; Sipahiler de, bu isnadı kabul etmiyorlardı. İkisi arasında, kanlı bir sokak muharebesi oldu. Bu mücadelede, Sipahiler, yenildiler ve içlerinden bir çoğu öldürüldü; bir kısmı Anadolu'ya kaçtı.

Gürçü Abdünnebi

Dördüncü Murad zamanında sinen, seslerini çıkaramıyan Anadolu'daki Zorba Sipahiler, Sultan İbrahim'in za-

---

[111] Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 475.

[112] Evliya Çelebi, Abaza Hasan'la Karahaydaroğlu'nun savaşına, yaralı olarak İstanbul'a getirilirken de, yolda, Karahaydar oğlu ile, karşılaştığını, onun, vaziyetini uzun boylu tasvir ettikten sonra, yaralı ve esir olmasına rağmen, hâlâ soğukkanlılığını ve cesaretini muhafaza ettiğini yazar. Evliya Çelebi Seyahatnamesi C 2, Sf 472-479.

yıf idaresi zamanında, tekrar canlandılar. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde, Sipahî Zorbaları türedi. Bunların en meşhuru, Gürcü Abdünnebi idi (1649).

Abdünnebi'nin dâvası :

Gürcü Abdünnebi, Vezir Mehmet paşa ile Adana valisi Cafer paşanın akrabası idi. Dördüncü Murad zamanında, isyan etti ve affedildi. Daha sonraları, Niğde taraflarına çekilerek, bazı Mukataaları iltizam etti. Verdiği taksitlerin, tekrar istenmesi üzerine, isyan etti.

Sipahilerin hâmiliği sıfatını takınıp onların intikamını almıya ahdetti [113]. Etrafa mektuplar yazarak Sipahileri davet etti. Sipahiler, bölük bölük gelip Gürcü'nün bayrağı altında toplandılar. Abdünnebi, İzor'lu Kürdlerinden çok cesur bir adam olan Çomar'ı kendisine Bölük başı yaptı [114].

İstanbul Üzerine Yürüyüşü :

10000 - 15000 kadar Sarıca ve Sekban toplayıp bayrağı altındaki Sipahilerle, meslekdaşlarının intikamını almak üzere, İstanbul'a yürüdü. Anadoln içerisinde ilerledikça, uğradığı yerlerin Sipahileri de, kendisine iltihak ediyordu.

Katırcıoğlu ve Abdünnebi'nin birleşmesi :

O sıralarda, Akşehir civarında bulunan Katırcıoğlu, baş eşkiyalardan diğer biri olan Kazzaz Ahmet'de kuvvetlerini Gürcü Nebininki ile birleştirdiler.

Yeni Sadrazam olan Kara Murad paşa, Gürcü Nebi'yi fikrinden vazgeçirmiye uğraştı ise de, muvaffak olamadı. Gürcü Nebi'yi önlemek için, Sivas Beylerbeyi İbşir Mustafa paşa, Serdar tâyin edildi. Gürcü Abdünnebi, evvelâ Bursa'ya hücum edecekmiş gibi davrandı; sonradan istikamet değiştirerek İstanbul'a yürüdü.

---

[113] «Sipah eşkiyası Anadolu'da Gürcü Nebi Ağa namında kenduların Başbuğ ve Katırcızade Mehmed namında bir nefsine bahadır haramî ve kesici ittihaz ve muin nâsır edinüb Sultan İbrahim'in ve At meydanında katlonan yoldaşların kanın talebeylemek içün yüz bin âdemden ziyade Üsküdar'da Bulgurlu nam mahalli mevzie gelüb kondular ve bu taraftan Veziri Âzam Üsküdar'da hendekler kazdırub ve toplar kurdurub ve iki tarafdan cenge mübaşeret olundukda iki tarafdan âzim kanlar dökülüb...» Tarihi Gılmanî. Tarihi Osmanî mecmuası, cüz : 79, Sf 26.

[114] Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 3, Sf 80. 83. Çoma Bölükbaşı, Bulgurlu mağlûbiyyetinden sonra, kaçarken, Evliya Çelebi tarafından kandırılarak,. Şam Valisi Murtaza Paşanın maiyyetine yazılmıştır. Murtaza Paşa, Sivas Valisi olduğu zaman, tarafından Niksar Voyvodası tâyin edilmiş; altı ay sonra, yerine Merzifonlu Dilâver Ağanın tâyin edildiğini işidince, Ağanın çiftliğini bastıktan sonra, tekrar eşkiyalığa başlamıştır.

Gürcü, isyan ettiği zaman, Yeniçeri Ağaları ile Sipahi Ağaları da, İstanbul'da birbirleri ile ağız kavgası yapıp duruyorlardı. Bazı kimseler, araya girerek, iki sınıfın aralarını buldular.

Sadrazam'ın İstanbul'u müdafaa için aldığı tedbirler :

İstanbul'dan, Tavukçu paşa, Serasker tâyin olunarak, Üsküdar'a geçti. İzmid'e varup hendekler kazmıya başladı. Bu esnada, Katırcınoğlu 400 maiyyeti ile, ansızın İzmid'e gelerek, hendek kazan Yeniçerileri kandırdı. Gürcü Abdünnebi de Tavukçu paşaya, bir ültimatom göndererek, yolundan çekilmesini, aksi takdirde, akibetinin fena olacağını bildirdi. Tavukçu paşa, kandırılmış Yeniçerilerin, harpten çekindiklerini gördü, gitmiye mecbur oldu. Veziri Âzam Murad paşa, Üsküdar'a geçip Çamlıca'da, Bulgurlu'da, istihkâmlar kazdırmıya başladı.

Bulgurlu savaşı :

Gürcü Nebi ile Sadrazam kuvvetleri arasında, iki saat süren bir savaş oldu [115]. Gürcü Nebi, yenildi. Harp sahnesini bırakarak «Anadolu yakası, bizim olsun; Rumeli yakası sizin olsun. Biz gidip Kütahya'da otururuz» gibi sözler mırıldanarak, çekilip gitti (5. 8. 1649).

Eşkiyaların, birbirlerinden ayrılmaları

Bulgurlu savaşından sonra, eşkiya şefleri arasında, ihtilâflar çıktığından, birbirlerinden ayrıldılar. Firarlarını müteakip, ardlarından, Anadolu'ya fermanlar yollanarak, başlarının kesilmesi emredildi. Sipahi Kazaz Ahmet ve kardeşi Akşehir'de; Gürcü Abdünnebi de, Kırşehir mutasarıfı İshak paşa tarafından, Karapınar'da ansızın basılıp ufak bir savaştan sonra, yakalanıp başı kesildi ve İstanbul'a gönderildi.

---

[115] Naima tarihinde. Gürcü Nebi'nin İstanbul üzerine yürüyüşü esnasında, İstanbul'da yapılan içtimalar ve alınan tedbirlere dair. uzun malûmat vardır. Naima Tarihi C 4, Sf 405 - 424.

Evliya Çelebi'de, bu harb hakkında, şunları yazıyor : «... İnhizamı Gürcü Nebi Katırçı oğlu bedesti Veziri dilir Kara Mustafa Paşa. Seksen bin askerle Gürcü Nebi nam şaki isyan eyledi. Elli Vilâyeti ta Üsküdar'a gelince garet edüb zulmederek Bulgurlu ve Çamlıca nam mahallerde hayme ve çergâhı ile mekseyledi. Yetmiş âdemin katli ile Haleb Eyaletini talebedib durdu ve cenge âmade olduğunu söyledi Beri tarafdan asker derya misal fevc fevc mevc mevc olub Defterdar zade Mehmed Paşa taliai asker oldu Zeyli Çamlıca'da bir cengi azimettiler. Murad Paşa dahi yetmiş yerde cümle Mirmiranların tabillarını döğerek imdada yetişdi. Dört saat kadar daha savaşı pürhaş olub ol an bihamdi Hüda cümle Celâliler münhezim oldular. Dağlara firar etdiler Askeri islâm muzefferen deri devlete avdet eyledi...» Evliya Çelebi Seyahatnamesi C 1. Sf 288.

Katırcıoğlu'nun affı :

Katırcıoğlu Mehmet ise, Mudurnu civarında Ada kasabasına uğrayıp şehri yaktı, yıktı. Şehirde bulduğu iki yüz kadar kadını, askerlerine dağıttı. İki kızı, erkek kıyafetine soku; Söğüt dağlarına kaldırdı. Seydişehir ve Beyşehir havalilerini soyduğu sıralarda, Isparta Mutasarrıfı Topal Mehmet paşa, Katırcıoğlu'nun ardından yetişerek onu yendi. Savaştan kurtulup kaçan Katırcıoğlu, Çay kasabasında bulunan Zuamadan, İstanbul'da Ağalar nezdinde sözü geçer İsa Ağa'nın çiftliğine gelip «Ya beni affettirirsin, ya başını keser, Acem Şahına kaçarım.» diye Ağayı tehdit etti. İsa Ağanın tavassutu ile, affedilerek Beyşehir Mutasarrıfı tâyin edildi (1649). Biraz sonra da, Karaman Beylerbeyi, tâyin edildi (116). Katırcıoğlu Mehmet paşa, Girit harpleri esnasında, 1668 tarihinde, savaşta öldü.

Sancak beyliği:

Dasni Mirza Vak'ası :

Gene bu kabilden, Dasni Mirza paşa vak'ası da mühimdir. Dasni Mirza, Kürt beylerinden olup Şark seferlerinde gösterdiği fedakârlık karşılığında, Musul Beylerbeyi oldu. Biraz sonra azledilerek İstanbul'a gelip oturdu. Ağalara ve paşalara, kendisine bir mansıp vermeleri için, yalvarmasına rağmen, hiç kimse aldırış etmedi. Varını yoğunu, İstanbul'da sattı.

Karaman Deftarlığından mazul Nesimi Efendi ile, Sipahi Aydınlı Yeğen Bey de, Ağalardan bir vazife alamayıp İstanbul'da hayli sefalet çelikten sonra, paraları kalmadığından. Anadolu'ya geçmiye karar verddiler.

Ağalar, bunların, kendilerine kızdıklarını ve Abaza Hasan Ağa ile birleşerek büyük fitneler çıkaracaklarını, Sadrazama söylediler. Melek Ahmet paşa da, bunlar üzerine, Mehmet Emin paşayı, Serdar tâyin etti. Serdar, Das-

---

[116] «... İbşir Paşanın ardınca bu kullarının müstakil ademlerimiz vardır Elbetde bugün de yarın da inşaallahü Tealâ sıhhati üzre haber gelür. Nihayet şimdilik Katırcı oğlu'na Karaman Eyaletin ve Mahmud Paşaya Adana ve Topal Mehmed Paşaya ve Çavuş oğlu'na Şehrizor Eyaletin ipka ve mukarrer edüb birer mukarrername ile bir mutemed kulları varub anın haberin bir âdemisi ile ileri gönderüb badehu kendu dahi cümlesinin ahvaline vaakıf oldukdan sonra gelüb sahih haber getürmek içün tâyin olunmuşdur. Emri şerifleri bugün irsal olunur...» Isparta Halkevi'nin çıkardığı Ün mecmuasının 87. 88, 89, 90 ıncı sayılarında ve 1251 - 1252 sayfalarında. H. Turhan Dağlıoğlu'nun neşrettiği vesika.

ni Mirza paşa ile Nesimi Efendiyi, Lefke ile Söğüt arasın da sıkıştırdı ve çarpışmadan sonra hepsini yakalıyaral kafarını kesti (1061 Şaban sonu - 1651 Ağustos orta· ları) [117].

[117] «... Daşnik Emirza داشنيك امرزا Celâli Haneli Halife - (Daşnik Emirza), (Celâli Haneti Halife) namlarındaki Celâlilere Türkman Ağalıkları ihsan olunmadığından Veziri Âzam Melek Ahmed Paşaya dilgir olub Üsküdar'dan hayli asker cem'edüb Anadolu'yu nehbü garet azimet epleyüb Hersek dilinden deryayı ubur ederek rastgeldikleri kerbanı perişan eylemeğe başladılar (Lefke) ile (Söğüt) kasabaların arasında hayme ve hargâhlarını kurub mekseytediler. Filhal Melek Aamed Paşa ve Bektaş Ağa ve Yeniçeri Ağası ve Kar Çavuş ve Kul Kethudası Çelebi Mustafa Ağalar cümle askerleri il yetişüb vakti seherde âlemi ağyardan bihaber iken bu ağyare Alla deyüb kılıç uruldukda anlar dahi dilirane cengedüb şebhuneden Ver askerlerinden heyli benam yiğitleri hake saldılar Ahar anlar dahi h lâs olmayub dendanı tigdan geçtiler Bakiyye - tüs - süyufu dağlara r ar edüb amma Serdarı Daşnik Emirza ve Hanefi Halife birçok âde leri ile...» öldürüldüler. Evliya Çelebi Seyahatnamesi C 1, Sf

Saruhan'da Türiyen Eşkiyalar 7

Bu hususa dair bazı düşünceler ;

Saruhan sancağı dışında doğup Sancağı soyan eşkiyaların yanına, Saruhan'dan karışan eşkiyanın ve bunların kimler olduğunu, fasıllarında zikretmiştik.

Bu kısımda da, Saruhan sancağı içinde türeyip, köy ve yolları soyan eşkiyaların önemlilerini gözden geçirmiye uğraşacağz. Bu eşkiyalar hakkında bir fikir edinmeden önce, şunu da arzedelim ki, Saruhan sancağı, dışardan gelen eşkiyalar kadar, içte zuhur eden eşkiyalardan, o kadar zarar görmedi. Çünkü, burada türiyen eşkiyalar, ne Karayazıcı, ne Cennetoğlu ve hattâ ne de Aydın'da türiyen Bölükbaşılar kadar geniş kadroya malik değillerdir. Nihayet, bunların mevcutları, 5 - 6 şar kişiden tutun da, 80 - 90 kişiyi aşmıyordu.

Bir de buna şunu ilâve edelim, bu eşkiyalar, yalnız Manisa şehrinin uzaklarında değil, bilâkis, civarındaki köylerde ve hattâ kasabaya 4-5 kilometre uzakta bulunan; Kırtık, Sabuncubeli ve Temaşalık mevkilerinde soygunculuk ve eşkiyalık yapıyorlardı. Daha garibi, Manisa şehrini basıp, ev soyanlara, kadın kaçıranlara ve adam öldürenlere de çokça rastlanmaktadır :

Yirik Ebubekir :

Hacı Mehmet paşa'nın ölümünden sonra, Saruhan Mutasarrıfı tâyin edilen İbrahim paşa zamanında, bu çevrenin en ünlü eşkiyası, Yirik Ebubekir'le arkadaşı Murad'dı. Yirik Ebubekir ve arkadaşları, Menemen yolunda Ali'yi soyup yaraladıklarından, İlyas paşaya şikâyet edildildiler. İlyas paşa, Osman Ağayı Mübaşir olarak gönderdi Osman Ağa, Ebubekir'i yakaladı ise de, Murad'ı kaçırdı [118]. Yapılan duruşmada, Ebubekir'in

[118] Bk : Vesika, 72

hırsız ve eşkiya olduğu tesbit edilerek, ölüm cezası verildi 1631 - 1041.

Hacı İbrahim: 1635 - 1045 yılında, Saruhan sancağı. İşbir Mustafa paşa, Veziri Sanî Mustafa paşa, Tutici Hasan paşa ve Mehmet paşaya tevcih edildiğinden, bu paşaların bazıları gelmeden, yahut mütesellimleri henüz gelmişken, diğer Sancak Beyinin emri ve adamı geliyor; bu suretle, sancağın idaresi, pek düzgün gitmiyordu. İşte bu karışık idare zamanında, Alibeyli'den Hacı İbrahim, on arkadaşı ile, Kayacıklı Ali'nin evini basıp eşyasını soydu; uşağı Yusuf'u kaçırdı. Ali'nin şikâyeti üzerine, Adala kadısı Şaban Efendiye ferman gönderilerek, Şer'le Hacı İbrahim.in hakkından gelinmesi emredildi [119].

Kızıl Halil ve arkadaşları: Manisa tüccarlarından Hasan, ticaret yapmak üzere yola çıktığında, Temaşalık denilen yerde; Karahıdırlı'dan: Mehmet oğlu Halil. Demircioğlu Halil, Kör Hacı, Mustafa, Şaban, diğer Mustafa, Hacı Abbullah, Yürükoğlu, Kızıl Halil ve Karabıyıkoğulları, bunun önüne geçip, sabun çuha ve kahvesini soydular. Mahkemeye çağırıldıkları halde, gelmedikleri gibi; yakalamıya çalışılınca da, Yunddağına kaçıp saklandılar. Peşleri bırakılmayıp bir müddet sonra, köylerine dönünce öldürüldüler [120] 1640 - 1050.

Ilıca Kadısı Mustafa efendiyi öldürenler: Ilıca - i Saruhan Kadısı Mustafa Efendi, oğlu Ali Çelebi ile Karaitlû köyünde iken; Yenibeylû'dan: Peşebalı; Turgutlu'dan: Mustafa, Kara Yunus, Çocukveli, Elhacveled, Turan ve Köroğlu; tarafından basılıp öldürüldü. Bu meyanda, oğlu Ali Çelebi de yaralandığı gibi, Kadının yanında bulunan para ve eşyası da çalındı [121]. Yakalandıkları zaman, suçlarını itiraf ettiklerinden, haklarında, ölüm kararı verildi 1640 - 1050.

Havass - ı Hümayun nazırı Mustafa ağayı soyanlar: Hıvassı Hümayun Nazırı Mustafa Ağa: topladığı dört bin kuruşu, Hazineye teslim etmek üzere, İstanbul'a giderken; Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı Şemsi

---

[119] Evahiri Cemaziyelevvel 1045 tarihli, Adla Kadısı Şaban Efendiye yazılan hüküm: «... Kayacık sakinlerinden darende - i ferman - i Hümayun Ali nam kimesne süddei saadetime arzuhal sunub bundan akdem bunun Yusuf nam abdi memlûkini Âlibeyli nam kariye sâkinlerinden Hacı İbrahim nam kimesne on nefer ûdem ile nısfılleyl de gelûb çeküb alub götürûb evin basub ve esvab ve erzakını yağma ve garet edüb zulm - ü taaddi eylediklerin bildirûb ahvali şer'le görülmek babında emr'i şerifim taleb itmeğin...»

[120] Bk: Vesika 102.

[121] Bk: Vesika 104, 105.

paşa zade Ahmet paşanın bölükbaşılarından Osman ve Üzümcü Bölükbaşısı, otuz kadar atlı ve Sekban ile; Selendi'nin Yassıyurt köyünde; Mustafa Ağayı basarak dört bin kuruşla bazı eşyasını alırlar [122]. Mustafa Ağanın şikâyeti üzerine, bu işi halletmiye, Ahmet Ağa Mübaşir olarak gönderildi. Ahmet Ağa vasıtasiyle, Manisa Mahkemesine getirilen Osman Bey, duruşmada, hırsızlığını inkâr etti ise de, hırsızlık yaptığı ve Mustafa Ağayı soyduğu, şahitlerle tsbat edildi 1647 - 1057.

Köleoğlu ve arkadaşları :

Aynı sene, Marmara'nın كوبز köyünden Kısrakçı adı ile meşhur olan Köleoğlu Ahmet ve Bergama'lı Bayram; Bakırovasından : Maksut, Musa; Kocalar köyünden Süleyman; Selendi'den Koğa Yusuf, Mehmet; Akhisar'dan Uzun İvaz, Manisa köylerini ve yollarını soyduklarından, bu köyler halkı, bir araya gelerek, eşkiyayı yakalamıya ahdettiler [123]. Günün birisinde, eşkiyanın Karaçam mevkiinde bulunduğunu duyup üzerlerine vardılar; haylı çarpışmadan sonra, Köleoğlu Ahmet'le Bergama'lı Bayram'ı yakalayıp Manisa mütesellimine teslimettiler; diğerleri kaçtılar 1647 - 1057.

Dayı Hüseyin :

Manisa Tüccarları, ticaret yapmak üzere, Menemen'e giderlerken, Menemen yolu üzerinde Köprübaşı'nda, Dayı Hüseyin, onbeş arkadaşı ile bunları bastı. Tüccarlar, soyulmamak için, bunlarla çarpışmıya mecbur oldular. Bu çarpışmada, tüccarlardan birisi öldü; bir diğeri de yaralandı ve kervanları, Dayı Hüseyin tarafından soyuldu. Biraz sonra, bunlardan İzmir'li Abdülkerim ve Ahmet yakalanıp vaziyeti inkâr ettilerse de; halk, bunların eşkiya ve katil olduklarını isbat ederek; ölüm cezasına çarpıldılar 1647 - 1057 [124].

Manisa'da eşkiyalık çoğaldığından, geceleri fenersiz sokağa çıkılmıyacağına dair :

1649 - 1059 yılında, Manisa çevresinde, eşkiyalık çoğaldığı gibi, şehrin içinde de hırsızlık ve ahlâksızlık artmıştı. Hırsızlık ve eşkiyalığı önliyebilmek için Manisa Mutasarrıfı Mehmet paşanın Kethudası Ahmet Ağa, Yeniçeri Serdarı Mehmet Beşe, Kethudayeri Kaymakamı Mehmet Biğ, Kadı huzurunda ve halkın ileri gelenleri önünde; Manisa'da Eşkiya çoğaldığından, hırsızlık ve eşkiyalığı önliyebilmek için, geceleri fenersiz sokağa çıkma-

[122] Bk : Vesika 115.
[123] Bk : Vesika 119.
[124] Bk : Vesika 121.

mıya ve eşkiya kıyafetinde gezenleri yakalamıya, halk ve ehli örf, and içtiler [125].

Saruhan müteselliminin, Dağlızadenin evini basıp soymrsı :

23 Rebiyyülevvel 1059 - 1649 gecesi, Saruhan Mutasarrıfı Mehmet paşanın Mütesellimi Ahmet Ağa, Manisa da oturan Yeniçerilerden, Dağlızade Mehmet Beşe'nin evini, kırktan fazla maiyyeti ile basıp soydu. Dağlızade ile iki yoldaşı ve dört kadın, bu esnada yaralandılar [126].

Karapiri ve Kaşıkçioğlu :

Bu iki eşkiyadan, bu vesika ile haberdar oluyoruz. 15 - 20 senedenberi bu mıntakada eşkiyalık yapıyorlarmış. Karapiri'ye, Adala'nın Bozhavlı köyünden, Yeniçeri Velibeşe de iltihak etmiş ve onlarla eşkiyalığa başlamıştı. Köylülerden bazıları, Velibeşe'ye: Eşkiyalığın fena olduğunu, Allah'tan ve Muhammed'den korkmasını, nasihat yolunda söylemişlerse de, o, Allah'a, Muhammed'e ve Muhammed'in anasına küfür ederek mukabelede bulunduğundan şikâyet edilmiş; yapılan duruşmada, hırsız ve katil olduğu; Allah'a ve Muhammed'e küfrettiği isbat edilerek, katline ferman gönderildi [127]. İcrasına, Dergâhi-âli Gediklilerinden Mumcu Musa Şaban memur edildi 1649 - 1059.

1060 yılı kayıtlarında, Karapiri'nin yakalanıp öldürüldüğü yazıldır. Ne şekilde ve kimin tarafından öldürüldüğüne dair bir kayıt yoktur.

Allah ve Muhammed'e küfreden Yaylalı Seyyid Hasan :

1652 - 1062 yılında, Yaylalı köyünden Seyyid Hasan' da Muhammed'e, Allah'a küfrettiğinden maada hacca gidenlenre de, Kâfir olmıya gidiyorsunuz, dediğinden; aynı zamanda, eşkiya olduğu da isbat edildiğinden, katline ferman geldi [128].

Deveci Ali :

Uzun yıllardanberi, Manisa çevresinde eşkiyalık yapanlardan birisi de, Deveci Ali'dir. Maalesef, bunun hakkında da diğerlerinde olduğu gibi, vazıh ve tam malûmatımız yok. Daha evvelki kayıtlarda, Deveci Ali'ye yataklık yaptıklarından ve arkadaşlık ettiklerinden, birçok kimseler, mahkûmedilmiş iseler de, Deveci Ali'nini nerede ve nekadar adamla soygunculuk yaptığına dair, bu belgelerde malûmat verilmemektedir.

---

[125] Bk : Vesika 126.

[126] Bk : Vesika 127.

[127] Bk : Vesika 129.

[128] Bk : Vesika 137.

Yalnız, 1653 - 1063 Recebinde yapılan bir duruşmada : Ebubekir bin Abdullah ve Mehmet bin Abdullah ve Şehbaz bin Ali, Bodur Mehmet bin Halil yakalanıp mahkemeye celbedildiklerinde, Davacılar ve şahitler, bunlar ve Deveci Ali hakkında, şunları söyliyorlar :

« .. Reis-i eşkıya olan Deveci nam kuttaı tarikin rüfekasından olduklarından maada nice ebna-i sebilin emval ve erzakını garetedüb katl-i nefs ve garet-i emval etmekten ve bunun emsali fesaddan hâlî olmayub bundan akdem mezburlar merkum Deveci Ali Marmara kazasına tabi Bınarbaşı nam mevzide iken hâlâ saadetlû ve izzetlû Mehmet Paşa yessarrallahü teâlâ mayeşa' hazretleri taraf-ı âlilerinden ba ferman-ı âlî ref'ü izaleleri için irsal eyledikleri Şahin Ağa rast gelüb mukatele eylediklerinde şaki-i merkum Deveci Ali münhezim olub firar eyledikte rüfekasından bazı katlolunub ve bazı firar etmekle merkumlar dahi ol mahalden firar ve karyei mezbureye gelip karar eylediler...» [129]. Şahitler, eşkiyadır, katilleri lâzımdır, diye şehadet ederler.

1065 yılı Zilhicceinin 27 inde yapılan duruşmadan da hâlâ Deveci Ali'nin eşkiyalık yaptığı anlaşılıyorsa da, daha evvelki malûmatımıza bir şeyler ilâve etmiyor : Saruhan Mütesellim Salih Ağa ibn Hüseyin, Akhisar'a tâbi Karsonya köyünden Ali bin Mustafa hnzurunda, şunları iddia ediyor :

«... Merkum Ali şaki ve ehl-i fesad ve kuttaı tarikten olub daima kârı ebna-i sebilin emval ve erzakını nehbü garet ve kendularını katleylemek olduğundan maada bundan akdem reisi eşkiya olan Deveci Ali nam Kuttaı tarikin rüfeka-

[129] 1063 yılı Manisa Mahmei şer'iyye sicilleri.

sından olmağla daima katl-i nefs ve garet-i emvali fesaddan hâlî değildir...»[130]. Salih Ağanın ileri sürüldüğü şeyler, mahkemede isbat edilmiş ve üldürülmesine hüküm verilmiştir.

1655-1065 yılı Saruhan'da, idarenin en bozuk ve karışık olduğu zamandı. Belki de buna sebep, bu tarihte Saruhan sancağı Mutasarrıfı olan Zeynelâbidin paşa ile, oğlu ve Mütesellimi olan Osman Beydir. Halkın yaptığı şikâyet üzerine, Zeynelabidin paşa, sancaktan uzaklaştırıldı. Onun yerine, Manisa Âyanından, Hasan Ağazade Mustafa Bey tâyin olundu. Mustafa Bey, gerek Manisa içinde, gerekse köylerinde zuhur eden eşkiyanın yakalanmasında ve haklarından gelinmesinde, çok önemli rol oynadı :

1656-1060 yılı bu tarihten evvelki devirde, Manisa'nın çok nüfuzlu ailelerinden birsi de, Yorganizadeler ailesidir. Bu ailenin Reisi de, Mehmet Çelebi idi. Bu tarihlerde, Mehmet Çelebi, Memleha Emini idi. İsyan eden Gücü Abdünnebi ile alâkası olduğu gibi, ortakçısı Esseyyid İbrahim'le, sağa sola sarkıntılık yaptığından şikâyet edildi. Yorganizade'yi şikâyet edenlerin başında, Manisa'lı Recep Ağa vardı. Recep Ağa mahkemede, Yorganizade ile ortakçısı Esseyyid Ömer, Kurt Mehmet Çoban, Yahya Coban, Recep bin Mustafa ile beraber yol kesip hırsızlık yaptıklarını çiftliğini basıp hayvanlarını çaldıklarını iddia etti. Mehmet Çelebi inkâr etti ise de, şahitler, Recep Ağanın dediklerini teyid ettiler. Buna rağmen, Yorganizade, bu işten kurtuldu ve daha sonra da Saruhan ve Aydın Mufassıl-ı Emvali oldu ! [131].

Diğer eşkiyalar : Aynı yıllarda, Manisa çevresinin diğer eşkiyaları Marmarada'da oturan Karayahşili Yürüklerinden Bektaş

---

[130] 1065. yılı Manisa mahkemei şer'iyye sicilleri.
[131] Bk : Vesika 156.

oğulları adı ile anılan Divane Mahmud ve ارضان [132]; Bergamalı Hızır Beşe [133]; Deveci Süleyman [134]; Tire ile İzmir yolunda Tire kervanını oniki arkadaşı ile

---

[132] — 1066 yılı Saferinin 8 inde yapılan duruşmadan: «... Marmara kazası dahilinde sâkin Yürükân taifesinden fesad ve şenaat ile şöhreti tammeleri olan Bekdaş oğulları demekle maruf Divane Mahmut ve ارضان biraderleri ile bundan akdem hâlâ Kapudan olan saadetlû Vezir Mustafa Paşa Hazretlerinin birkaç adamlarını katledüb ve bundan maada Marmara kazasında vaki Küstüm nam kariye sakinlerinden Mehmed bin Eyne Ali ابنه علی nam kimesnenin mezburlar beş ay mukaddem mahı Şabanda bir kısrağını sirka edüb mezbur Mehmed varub talebeyledikde anı dahi katlettiler...» Şer'a davet edenleri de yaralıyorlar. Bu iki kardeş, aynı sene içerisinde, Mustafa Beyin adamları tarafından öldürüldüler.

[133] — 1066 yılı 16 Saferde yapılan duruşmada, Bergamalı Hızır Beşe, Marmara'da Mehmed Beşe'nin obasını basub: «...Mezbur Hızır Beşe sekiz nefer eşkiyası ile sakin olduğumuz obamıza gelüb bigayrı veçh-i şer'î murisimiz mezburanı mızrak ile mezbur Ahmed Beşe'yi katleylediler...» Katleyledikleri isbat edilir. Hızır Beşe'nin arkadaşları şunlardır: Alibeyli'den Yolculuğu Mustafa, Ilıca kazasına tâbi Kemer'den İbrahim, Bergama'ya tâbi karyei Karahıdır'dan Künbetli oğlu Mehmed, Karyei Işıklardan kazayı Ilıca kazasına tâbi Kara Ali'den Musa, Karaali'den Ilıcı kazasına tâbi Mustafa, Yeni oda'da 19 uncu Aga bölüğünden (isim yok). Aynı yıl Manisa mahkeme-i şeuyi'e sicilleri.

[134] — 1066 Muharreminin dördüncü günü duruşmasında Karayunus mahallesinden Ali Çelebi ve karısı, mahkemede, şunları söyliyorlar: «... Hâla Liva-i Saruhan'a mukataatı ile mutasarrıf olan ifihar-ül-emacid-i vel-ekârim Mustafa Biğ ibn-ül-merhum Hasan Ağa Nif kazasına tâbi كردمه nam kariyede ahzolunan Deveci Süleyman ibn.. mahzarında üzerle.ine dava ve takriri kalâmedüb mezbur Deveci Süleyman şaki ve ehli fesad ve kuttaı tarik olub daima kârı gece ile evler basub emval ve erzakını nehbü garet olduğundan maada tarihi kitabdan beş ay mukaddem on beş nefer eşkiya rüfekası ile nısf-ül-leyl mahallinde mahallei merkumede sakin olduğumuz menzilin duvarını delüb haremimize dahil oldukdan sonra üzerimize yorgan bürüyüb cemian esası beyt ve nukuddan yetmiş dokuz bin nakd akçemizi nehbü garet eyleyüb bize küllî gadreylemişlerdi...» Dedikleri doğru olduğundan katillerine hüküm.

soyan İzmir'li Ali [135]; Sinirli'li Yirik demekle meşhur Mustafa bin Abdullah'dır [136]. Bunlar, Mustafa Bey tarafından birer birer yakalanarak lâyık oldukları cezayi gördüler.

Kara Halil ve Kadri:

Girit ordusu Serdarı Hüseyin paşanın kethudası olan Torak Ağanın, Adala'nın Bozhavlı köyünde bulunan odasını; Reisi eşkiya olan Kara Halil'in arkadaşlarından Kütahyalı Kadri, elli arkadaşı ile bastı [137]. Torak Ağa-

---

[135] — 1066 yılı Muharreminin 12 isinde tanzimedilen İzmir'li Ali'nin ölüm huccetinden : «... Medinei Tire'de Karakadı mahallesinden Hasan Bey ibni Mustafa nam cündi meclisi şer'e medine - i İzmir'de Doğancılar mahallesinden olub Dünya Ağanın ahzeylediği eşkiya ve kutta' - ı tarikten Ali bin Vell mahzarında üzerine dava ve takrir - i kelâm edüb Ben ebna - i sebil ile medine - i merkumeden ticaret veçhi üzerine mahmiyye - i İzmir'e gider iken Oğlananası demekle şehir mevzie geldiğimizde mezbur Ali ve refiklerinden hazır - i bil - meclis Mehmet bin Hasan ve Kara Ahmed bin Hüseyin vesair cemia on iki nefer eşkiya ve kutta'-ı tarik yolumuz basub kârban halkının emval ve erzakını nehbü garet ve ahzü kabz eylediklerinden maada mevcud olan sekizbin dört yüz seksen akçe kıymetli... cemia üçyüz guruşluk esvabımı nehbü garet ve ahzü kabzeyleyüb ve 'sağ kolumun dirseğini kılıç ile vurub mecruh edüb ve kârbandan Hasan nam emredi alub gitmişlerdi...» Bunların doğru olduğunu, eşkiya tasdik ettikden sonra yakalandıklarını da şöyle anlatıyorlar : «... Muslı nam kariye başında taksim sadedinde iken medine - i mezbure mütesellimi قجوز بيك beni ve mezburun eşkiya ve kutta'-ı tariki basub işbu mevcud olan... ve iki çakmaklı tüfek ve bir yeşil serhaddi ile mezbur Hasan yedim de firar eyledim. .» İdamına karar verilir.

[136] — 1066 yılı Muharreminin onunda yapılan duruşmadan : « ... Liva - i Saruhan'a mukataatı ile bil - fiil mutasarrif olan iftihar - ül - emacid - i vel - ekârim Mustafa Biğ ibnülmerhum Hasan Ağa tarafından vekili.., Meclisi şer'i şerifte medine - i Manisa'ya tâbi Sinirli nam kariye sükkânından Yirik demekle şehir Mustafa bin Abdullah nam şakiyi ihzar ve mahzarında takrir - i kelâm edüb mezbur Yirik Mustafa daima kendi halinde olmayub Reis-i eşkiya ve kutta'-ı tarik olan Deveci Ali nam şakinin rüfekasından olduğundan daima kârı ebna - i sebilin yolun basub emval ve erzakını nehb - ü garet ve katli nefs olub veçhi arzdan izalesi lâzım şakidir... » İleri sürülen şeyler, isbat edildiğinden ölüm kararı verilir.

[137] — Bk : Vesika 163.

nın ellerini bağlayıp malını soydu. Torak Ağa, Manisa Mütesellimi iken, bu hadiseden dört ay sonra Kadıi'yi yakalıyarak hırsız ve eşkiyalığını isbat etti ve ölüm cezasına mahkûm ettirdi 1657-1067.

Manisa'lı Aşçı Ahmet :

Manisa'lılar, tekâlifi divaniye vesair rüsumdan muaf olduklarından, muafiyetleri mukabilinde, ordu için 40 nefer Bildar karşılığı dört yük akçe istendi ve bu parayı toplamıya Mehmet Ağa geldi. Para, mahallelere tevzi edildiği sıralarda, Sultan İmareti aşçısı Ahmet, Bildar bedeli vermeyiz, diye, başına birkaç yüz kişi toplıyarak Manisa mahkemesini bastı. Bu işten vazgeçmesini nasihat edenlere de küfretti. Yaptığı hareket yolsuz olduğundan, yakalandı. Daima böyle hareketler işlediği tesbit edilerek, Sultanlar evkafı mütevellisi Yahya Ağaya, ıslâh oluncaya kadar, küreğe konulmak üzere teslim edildi [138] 1658-1068.

Veli Beşe :

Küçük Mehmet paşanın, berveçhi arpalık Saruhan Mutasarrıfı ve İzmir Muhafızı bulunduğu sıralarda, Nif ahalisi, Parsalı eşkiya Kara Veli'den çok şikâyet etti; Mehmet paşa da adamlarından Halil Ağayı gönderip Veli Beşe'yi yakalattı. Şahitler, Manisa mahkemesinde; Kara Veli hakkında; şu şayanı dikkat sözleri söyliyorlar :

«... Filhakika şaki-i mezbur sai-i bil-fesad-ı filarz ve kat'î-üt-tarik ve me'va-i (Bir kelime okunmadı) ve şarib-ül- hamr ve lûtî olub cebra ve kerha Müslümanların emred ağlanlarını çeküb koyunlarını basub alub ve bağların üzümünü gasbedüb şarab sıkdırub alena içüb ve içirdüb ve teehhül edenlerin cebrile hediyelerin alub bu makule zulm-ü tecezzi ve fesad ve taaddisinin nihayeti olmayub bâlâda tasrih olunan şeka ve fesadatı cümle sahihdir Sefk-i dimâ ve katl-i nefs ider velhasıl veçhi arzdan izalesi lâzım bir şakidir deyu herbiri suihalini ve mümasil

[138] — Bk : Vesika 164.

şekavetini alâtarik-iş-şehade ihbar eylediklerinde mucibiyle şaki-i mezburun hakkından gelinmesi için Paşayı Müşaranileyh Hazretlerine teslim olunub...„ [139].

Divane Ali ve Kazıklı Halil :

Saruhan köylerini soyan ünlü eşkiyalardan birisi de Divane Ali'dir. Bir gün, Divane Ali, Yunddağında, Çobanyurdu denilen yerde, arkadaşları ile eğlenirken, bir kısım halk, Manisa Mütesellimi İbrahim ağaya haber veriyorlar; İbrahim Aga da, yakalamak üzere Bölükbaşını gönderdi ise de, Dedeoğlu denilen yerde, Divane Ali Bölükbaşıyı; tüfek ile vurub kaçtı. Divane Ali'nin arkadaşlarından: Mustafa, Ali, Dimo, Yorgi, Nikola, diger Yorgi, Sinirli'de yakalandı 1661-1071 [140].

Diğer arkadaşı Kazıklı Halil'de 1661 - 1072 yılında yakalanıp öldürüldü [141].

Kaplan Mustafa paşanın Saruhan cancağına Mutasarrıf tâyin edilmesi ile birkaç yıl sancak rahata kavuştu ise de, onun ayrılmasından sonra, tekrar Manisa'nın içinde ve köylerinde, eşkiya başgöstermiye başladı :

---

[139] — 1068 yılı Manisa mahkeme-i şer'iyye sicilleri.

[140] — Manisa Mütesellimi, mahkemede, yakalanan eşkiyalar önünde şunları söyliyor: «...Bundan akdem kutta-'ı tarikden Reis-i eşkiya olan Divane Ali'nin rüfekasından olmağın tarihi kitabdan üç gün mukaddem zikrolunan ağılda işu işret eylediklerin merkum İbrahim Ağa haber alub mezburunu ahz içün merkum bölükbaşıyı irsal edüb ol dahi salif-üz-zikr Dede oğlu nam mevzide bulub ahiz murad eyledikde merkum Divane Ali mezbur Bölük başıyı Dedeoğlu nam mahalde tüfenk ile sinesinden urub katleyledi Badehu merkumun çobanları dahi salif-üz-zikr mahalde ahzeylediler Velhasıl merkumun çobanlar mezbur Divane Ali'nin şerikleridir. Her veçhile haklarından gelinmesi lâzım şakilerdir...»

[141] — 1072 Saferinin 19 undaki duruşmadan : «...Kazayı Timurcu'ya tâbi Kovancık nam kariyeden Ramazan bin Mehmed nam kimesne meclis-i şer'i şerif-i hatırı lâzım-üttevkirde hâlâ liva-i Saruhan'a berveçh-i arpalık mutasarrıf olan Emir-ül-ülmera-il-kiram Şaban Paşa Hazretleri tarafından mübaşir tâyin olunan Mustafa Ağa ianetiyle ihzar olunan Kazıklı Halil nam şaki mahzarında üzerine dava ve takrir-i-kelâm edüb merkum Kazıklı Halil daima kendi halinde olmayub Reis-i eşkiya ve kutta'-ı tarikdan olan Divane Ali'nin rüfekasından olub...» İzalesi lâzımgeldiğine karar verilir.

Gökçe Himmet :

Manisa'nın, bu sıralarda, en tehlikeli ve ahlâksız hırsızı, Gökçe Himmet idi. Bu yıl sicillerinde Gökçe'ye ait birçok duruşma vardır. Duruşmaların hepsi de; aynen şu yazacağımız duruşma mahiyetinde olduğundan; diğerlerini almadık. Gökçe hakkında bir fikir edinebilmek için; 7 Zilkade 1076 - 11 Mayıs 1666 tarihli şu duruşmayı gözden geçirelim :

"Medine-i Manisa'da Bölicek Cedit mahallesi sükkanından sahib-i haza-el-kitab Elhac Hüseyin bin Halil nam kimesne meclis-i şer'i şerifte Bektaş Sağir mahallesi sükkânından Gökçe demekle şehir Himmet nam şaki mahzarında üzerine dava ve takrir-i kelâm edüb mezbur Gökçe daima kendi halinde olmayub müslümanların ehil ve taze evlâdına taarruz eylemek mutadı olduğundan maada tarihi kitabdan otuz gün mukaddem karındaşım Elhac Musa oğlu hazır-ı bil-meclis Mustata nam emredi ticaret veçhi üzre mahrusa-i Menemen'e maa alub gittiğimde şak-i mezbur gece ile sekrene hemcivarım Elhac Hüseyin nam kimesneye benim içün emred-i merkum Mustafa'yı niçin mahrusa-i mezbureye alub gitmişler varub yolda katl ve emred-i merkumu alub diyar-ı âhare giderim...." dediği mahkemede 7 Zilkade 1076 yılında sabit olduğundan, evahiri Zilkade tarihinde gönderilen fermanla Himmet'in katledilmesi emredildi [142].

Köse Ahmet ve arkadaşları :

Yunddağı köylerini soyanlardan birisi de Köse Ahmet ile onbeş arkadaşıdır. Bunlar, Yunddağı üzerinden Manisa'ya gelen yolcuları soydukları gibi, Yunddağı'nın Dere köyünden Ali ve Ramazan'ı soyub öldürdükten sonra, Mihaliç'a gidiyorlar. Oranın ileri gelenlerinden; Receb Bey oğlu Mehmet Ağanın; evini basıp eşyasını çalıp gi-

[142] — 1076 yılı Manisa mahkemei şer'iyye sicilleri.

derlerken, Mehmet Ağa, civardan topladığı kuvvetlerle, ardlarından yetişip bunlarla savaşa tutuşuyor. Bu çarpışmada, eşkiyadan altısı ölüyor; Köse Ahmet, Bulgar İstamyon ve Şahin yakalanıyor. Diğer altısı kaçıyor. Mehmet Ağa, herüç şakiyi Manisa'ya getirip Mütesellime teslim ediyor [143].

Biraz sonra da, kaçanlardan; Ramazan ile Petro'da; Palamut nahiyesinde, Tuzkuyusu denilen yerde çalınan eşya ile yakalanıyor. Eşkiyalar, cürümlerini, mahkemede itiraf ettiklerinden, haklarından gelinmek üzere Manisa Mütesellimine teslim edilirler 1666 - 1076.

İzmir'li Seyyid Ali

İzmirli Seyyid Ali ve yor. Mehmet, yirmi kadar eşkiya ile 1667 - 1077 yılının bir gece yarısı, İbrahimçelebi mahallesinde oturan Hacı Ali Çelebi'nin evini basıyorlar; Ali Çelebi'nin ellerini bağlayıp üzerine yorgan örterek, evde buldukları para ve eşyayı soyarak kaçıyorlar. Hacı Ali Çelebi'nin şikâyeti üzerine Manisa Mütesellimi Ahmet Ağa, Mübaşir tâyin ediliyor; eşkiya şefi olan Seyyid Ali ile yor. Mehmed'i yakalayıp Manisa'ya getiriyor; yapılan duruşmada, iddia edilen şeylerin doğru olduğu ve bunların hırsız olduğu isbat ediliyor [144].

Rumeli çobanları, Manisa'ya geleli, hırsızlık arttığından, şehirden kovulmalarına dair :

1668 - 1079 yılında, Saruhan'ın ileri gelenlerinden Hacı Mustafa Bey; Kuzattan Abdullah Efendi, Mehmet Efendi;

---

[143] — Bk : Vesika 189.

[144] — 1077 yılı Zilkadesinin 20 sinde yapılan duruşmada, Ali Çelebi, şunları söyliyor : «... Mahrusa - i İzmir'e tâbi Pınarbaşı nam kariyeden olub ba ferman - ı âli Mütesellim - i müşarünileyh mübaşereti ile irsal olunan Seyyid Ali ve yor Mehmet bin Hasan mahzarlarında üzerlerine dava ve takrir - i kelâm edüb mezburan Seyyid Ali ve yor Mehmed Reis - eşkiya olub gaiban - ı an - il - meclis Acem Ha lil ve Hacıoğlu vesairleri yirmi nefer eşkiya ile nısf - ül - leyl mahal linde tarihi kitabdan dört ay mukaddem pürsilâh evim basub benim ellerim ardıma bend ve üzerimi yorganla örtüb menzilim içinde mevcut olan beş kise guruş ve beş kise kıymete müsavi cevahir ve esası beytimi yağma ve garet ve sol elimin başparmağını kılıç ile mecruh edüb firar ettiklerinden sonra eşkiyayı merkumeden bir feracemi kariyei merkume sükkânından olub mezburların refiki olan gaib - i an - il - meclis Bozoğlu Ahmet nam kimesnenin yedinde bulub baad - el - isbat ahzeyledim...»

Müderrisinden Elhac Ahmet Efendi, Elhaç Mahmut Efendi, Elhac Hüseyin Efendi; Sadattan Esseyyid İbrahim Efendi; Ahmet Ağa vesaireleri, mahkemeye giderek, Manisa'ya Rumeli çobanları geleli hayvan hırsızlığı ve eşkiyalık arttığından, çobanların, şehirden atılması hususunda, kendilerine, Kadının yardım etmesini rica ettiklerinden, halkın bu ricası, İstanbul'a arzedildi [145].

Bundan evvelki diğer eşkiyayı tedkik ederken, bunların arasından birçok çobanların da mevcud oluşu, halkın bu dilek ve iddiasının çok yerinde ve doğru olduğunu göstermektedir.

Manisa'dan sürülmesi istenenler :

1671-1082 Muharrem ve Recebi kayıtlarına göre, halkın şehir dahilindeki durumunun, pek de iyi olmadığı görülmektedir. Saruhan sancağı Mutasarrıfı, Muhasip Mustafa paşanın Müteselllimi Hasan Ağa ve aynı yıl Hasan Ağa yerine tâyin edilen Abdüllâtif Ağanın iyi adamlar olmayıp halkın bazıları ile işbirliği yaptıkları ve bu şekilde, şehirde, işlerin düzgün gitmediği; şikâyet ve duruşmalardan, anlaşılmaktadır.

Halk, Sipahi mütekaidi Kuyumcuzade Halil Ağa, Beyli Muslihiddin İmam, Sekbanşı oğlu İbrahim, Zaim Murtaza, Veli oğlu Ali, Kuzattan Haddadî zade Mehmet, Kölezade Sadık, Müderris Beylizade Mehmed'in dükkânları kapatılmasına. minarelerde ezan okunmasına sebep olduklarını; mahalattan para toplıyarak fıkaraya gadreyledıklerini; arz ve mahzarla hükûmete bildirmiş ve bunların şehirden sürülmelerini rica etmişlerdir; isteklerine uygun ferman geldi ise de, daha sonraki duruşma ve hükümlere bakılırsa, bu zatların sürülmeyip Manisa'da kaldıkları anlaşılmaktadır ? [146].

Kara Mehmet Beşe :

Bu sıralarda, Manisa'nın en meşhur eşkiyası ve ırz düşmanı, Kara Mehmet Beşe'dir. Kara Mehmet Beşe, geceleri evleri basıyor; kadınları kaçırıyor; birkaç arkadaşı ile yol vebel soyarak adam öldürüyordu. Öldürülen bir adam dolayısile, mahkemeye celbedilen Kara Mehmet Beşe hakkında davacılar, şunları ileri sürüyorlardı :

«...Mezbur Kara Mehmet Beşe daima kendi halinde olmayıb bundan akdem

[145] — Bk : Vesika 191.
[146] — Bk : Vesika 196.

Serdar-ı Manisa Elhac Ali Çavuş'un katli hususunda bile şerik olub ve kârı gece ile evler basub ve ebna-i sebilin yolunu kat' ve malını garet olduğundan maada tarihi kitabdan on gün mukaddem mezbur Kara Mehmed Beşe nısf-ül - leyl mahallinde refikleri olan İsa Beşe ve Ahmed Beşe ile evim basub müsaferet veçhi üzere menzilimde olan Gülistan nam hatunu ahiz ve cebra ve kerha taşra sahraya götürmek sadedinde iken murisimiz Mehmet dahi niçin bu hatunu cebra ve kerha taşra sahraya götürürsün deyu men-ü def murad eyledikde mezbur Kara Mehmet Beşe elinde olan kılıç ile zevcimiz merkum Mehmed'in başını çalub depesini (tepesini) mecruh edüb onuncu gün ol cerahatten vefat eyledi...» [147].

Davacılar, iddialarını isbat ettilar; komşular da Mehmet Beşe'nin hırsız olduğunu; ölüme lâyık bulunduğunu söylediler.

Demirci Reayasının isyanı ve Demirci Nakib-ül eşraf Kaymakamını öldürmeleri :

Bu sırada, Saruhan sancağında vuku bulan hâdiselerin en önemlisi, 8. Şubat. 1673 günü akşamı, Demirci'de oldu. Elimizdeki vesikalar, bunun sebebinin ne olduğunu izah etmiyorlar; yalnız vak'ayı anlatıyorlar : 8. Şubat. 1673 günü, Demirci'nin Şehir, Ortapare ve Karataş nahiyelerinden 800 kada Reaya, silâhlanıp Demirci üzerine yürüyorlar. Reaya kalabalık olduğu için, halk, karşı koyamıyor; şehre giren reaya, doğrudan doğruya Demirci Nakib-ül-eşrafı Seyyid Şeyh Ali Efendinin evine gidiyorlar; evin kapısını kırıp soyduktan sonra, Ali Efendiyi alıp Musallâya götürüp öldürüyorlar.

Herhalde bu katil vak'asından sonra, halk biraz harekete geçiyor; eşkiyaların bazısını yakalayıp hapsediyor. Fakat, ertesi sabah 9. Şubat. 1673 de, mütearrızlara, mülhakattan da bin kadar reaya karışarak, şehre hücum edi-

[147] — 1082 yılı, Manisa mahkemei Şer'iyye sicilleri.

yorlar; Demirci'lilere, hapisleri vermezlerse, şehri zaptedeceklerini söyliyorlar; halk korkudan, gece tutulanları iade ediyor.

Bu hadiseyi, Demirci Naibi Ahmet Efendi, İstanbul'a olduğu gibi yazıyor [148]; İstanbul'dan gönderilen fermanla, Sasuhan Mütesellimi Ahmet Ağa, bu işin tahkikine Mübaşir tâyin ediliyor; Reayanın elebaşıları yakalanıp yerinde mürafaa yapılıyor. Neticede, vak'anın anlatılan şekilde cereyan ettiği anlaşıldığından, reayayı kandıran şeflerin isimleri yukarıya bildiriliyor [149].

1673 - 1084 Mayıs ortaları tarihinde gönderilen bir fermanla, Nakibüleşraf Kaymamı Seyyid Şeyh Ali Efendiyi öldürenlerden yirmi kişinin, yerinde kısasen öldürülmesi emredildiğinden, yirmi elebaşı, Demirci'de katlolunuyor.

Acem tüccarını soyan kürtler :

1674 - 1084 tarihinde, Acem tüccarlarından مناص arkadaşları Hacı Mehmet ve Sekban Ahmet ile Manisa'ya gelirlerken, Palamut ile Ballıca arasında, ötedenberi eşkiya ve yolkesicilikle meşhur, Kürtlerden: İsmail, Kara Mustafa, Çerkez Osman, Ali, Haydar, Musa, Abdülhalim ve Aydın önlerine inip eşya ve hayvanlarını almışlardır. Yakalandıklarında, mezkûr tüccarları soyduklarını itiraf ettiklerinden, kısasen, sağ elleri ile sol ayaklarının kesilmesine ferman geldi [150].

Bergamalı Topal Ali :

1677 - 1088 yılının en ünlü eşkiyası da, Bergama'lı Kulaksız oğlu Halil ile dokuz arkadaşıdır [151]. Topal

---

[148] — Bk : Vesika 201.
[149] — Bk : Vesika 202.
[150] — Bk : Vesika 205.
[151] — 1088 yılı Rebiyyülâhirinin üçünde yapılan duruşmadan Manisa mütesellimi Ali Ağanın Vekili Elhac Mehmed Ağa, mahkemede. Hüseyin hakkında, şunları söyliyor : «... Fil-asıl Akhisar'dan olub badehu nefsi Bergama'da tavattun edüb kat'ı tarik ve sarik olmak töhmetiyle ihzar edildiği Hüseyin bin Abbas nam şahsemred muhatabasında takrir-i kelâm edüb mezbur Hüseyin tarihi kitabdan on... gün mukaddem Bergamalı Kulaksızoğlu Halil nam Reis-i kutta'-ı tarik ve dokuz nefer rüfekâsı ile İzmir yolunda Sabuncu beli nam mahalle karib Killik demekle maruf mevzide ebna-i sebilin yoluna inib emval ve erzaklarını garet eyledikleriden maada Keçili köylü katırcı Kara Bayram nam kimesne firar etmekle tüfekle vurub katleyleneğin...»

Halil, Menemen yolunda, Sabuncubeli'ne yakın Killik mevkiinde, yolcuların önüne inip onları soyduktan sonra, Keçili köyden katırcı Kara Bayram'ı öldürdü; az sonra, yakalanıp Manisa'ya getirildi. Eşkiya, hırsız ve katil olduğu isbat edildiğinden, öldürüldü.

Yunddağı'nda eşkiya teftişi:

Manisa ve civarının, eşkiyalık hususunda, en tehlikeli bölgesi, Yunddağı kısmıdır. Bunun da mühim sebepleri: Bu dağda, Yürük ve Türkmenlerin yaşaması; bu geniş dağ bölgesinde, yalnız bir nahiyenin bulunması ve bir de, buranın çok dağlık ve geniş bir araziye malik olmasıdır. Birkısım eşkiyanın bu dağa sığındığı görüldüğü gibi, birçoklarının da bu mıntakadan zuhur ettiği tesbit edilmektedir.

1681 - 1092 yılında, gerek tüccar ve gerekse bu mıntıka halkının yaptığı şikâyetler üzerine, mahallinde eşkiya teftişi yapmıya mecbur kalan Saruhan Mütesellimi Ahmet Ağa, tarafından vekil olarak Mustafa Beyi Mübaşir, mahkeme tarafından da, Manisa'lı Kuzattan Sanizade Abdullah Efendi gönderildi. Teftiş heyeti, eşkiyanın en çok zuhur ettiği, Tavukçukuru, Seklik ve Özlüce bölgerinde yaptıkları eşkiya taramasında, bu mıntakada, şu eşkiyanın mevcut olduğunu tesbit etmişlerdir:

"... Tavukçuhuru kesiminde vaki onyedi kariye ahalisi teftiş ve tafahhus olundukta kariyei mezbureden Abdullah Beşe ve Peymanoğlu ve Kara Veli ve Kavakcı nam kimesneler ve Balabanlı nam kariye İmamı Mustafa Halife daima ebna-i sebilin önüne geçüb şekâvet üzre olub kat'ı tarikten ve mevcut olan eşyalarını nehbü garetten hâlî değillerlerdir...„ [152]

Aynı yılda yapılan diğer bir duruşmada ise: «... Mahrusa-i İzmir'de rüfekası ile ahiz ve hapsolunan Bergama'lı Kulaksızoğlu Topal Halil nam Reis-i kutta'-ı tarik ile rüfekası mübaşereti ile maktulen fevt olan Kara Bayram bin Durmuş'un...» mürafaası yapılır; bu mürafaa da katil ve eşkiya olduğu isbatedilerek ölüm cezası verilir.

[152] — 1092 yılı Maniea mahkemei şer'iyye sicilleri.

Dereköylü Hacı Süleyman :

1096 - 1685 yılında, eşkiy Müfettişinin gönderdiği Mübaşir Musa Ağa; Güzelhisar kazasının Kilise Köyünden Küçük Hatip ve Münevveroğlu ve Bayrakdar İmam ilah... On eşkiyayı zincire yurup Müfettiş Paşaya götürürken; Yunddağı'nın Dere köyünden Hacı Süleyman; elli kadar eşkiya ile, Musa Ağanın önüne geçip, zincirli eşkiyaları kurtarıp, ağa ve tevabiini soyup Ağanın iki arkadaşını mecruhetti ve birini de alıp götürdü.

Gene aynı sene, Seyyid İbrahim, Hazineyi İstanbul'a götürürken, Kilise ile Güzelhisar kurbunda, Zeytinlibel'de Eşkiya önlerine geçip Hazinei ve götürenleri soydular. Eşkiyanın yakalanmasına Mübaşir gönderildi ve bu bölgede bulunan Mütesellim, Kethudayeri ve Yeniçeri Serdarının da, Mübaşire yardım etmeleri, emredildi [153].

Manisa şehrinin, 1106 ve 1107 seneleri kadar, çok çirkin hadiselere sahne olduğu, bu asırda görülmedi. Bu tarihlerde, Saruhan Mutasarrıfı Moralı Ali paşa idi. Fakat, Ali paşa, Halil paşa ile Mora muhafazasında bulunduğundan, sancağın başına gelememiş; Manisa'yı Mütesellimi ile idare etmişti.

Irz düşmanları

Manisa şehri içinde, asker kaçakları ile bir sürü kötü niyetliler, askerin ve şehirde bulunan emniyet kuvvetlerinin seferde bulunmalarından istifade ederek, evleri soymıya ve bilhassa kadınları dağlara kaçırmıya başladılar. Bunları yazmakla, daha evvel, kadın kaçırmanın, Manisa'da mevcut olmadığını iddia etmek istemiyoruz; bilakis arasıra kadınların, dağa kaçırıldığı; sık sık kadınlı eğlentiler yapıldığı, sicillerde görülmektedir. Fakat, bu kadınlar, esasen ahlâksız kadınlardır. O zaman hükûmet, fuhuş ile mücadelede bulunduğundan, nihayet gizli olarak oturak âlemleri yapılmakta idi.

1694 - 1106 yılının kadın kaçakçıları ve ırz düşmanları, şunlardı : Elhac İlyas Kebir mahallesinden Baldırlı Mehmet [154]; Husrev Ağa mahallesinden Hasan ve

[153] — Bk : Vesika 212.

[154] — 1106 Zilhiccesinin beşinde Saruhan Mütesellimi Mustafa Ağa, mahkemede : «... Medine - i mezbure mahallâtından Elhac İlyas Kebir mahallesi sükkânından Baldırlı Mehmed bin İbrahim nam şakiyi ihzar ve mahzarında üzerine takrir - i dava edüb mezbur Baldırlı Mehmed kendi halinde olmayub ümmet - i Muham med'in avretlerini gice ile cebren ihrac ve dağlarda gezdirüb

Göktaşlı mahallesinden Cafer; [155]; Mehmet, Kancıkeşeklioğlu Musa Beşe, Kara Ahmet, Mustafa, ve Elhacoğlu'nun oğlu, Çalık'dır. [156].

Bu tarihten itibaren, bu bölgede, Manisa'da türiyen eşkiyaların hangilerinin gezdiği ve mevcut olduğu, hükümlerde yazılı değilse de, eşkiyanın, sancakta çok olduğuna dair elde, birçok hükümler mevcuttur.

1107 yılında, Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığala, Teke ve Hamit sancaklarında eşkiya yürüdüğünden, buraların askerleri ile eşkiyayı tedibe, sabıka Aydın Muhassılı

---

ebna-i sebilin önüne inüb kat'ı tarik ve tatl-i nüfus ve gareti emval etmeyi kenduya âdet edinüb ümmeti Muhammed kendudan mutazarrır olub sai-i bilfesad-ı fil-arz olmağın...» Eşkiye ve zampara olduğu isbat edilir.

[155] — 1106 yılı Zilkaidesinin 22 isinde Mütesellim Mustafa Ağa, mahkemede : «... Medine-i mezbure mahallâtından Husrevağa mahallesi sükkânından Hüseyin bin Abdullah ve Göktaşlı mahallesi sükkânından Cafer bin Hasan nam şakileri ihzar ve mahzarlarında üzerlerine takrir-i dava edüb mezburan Hüseyin ve Cafer kendi hallerinde olmayub ismi na malûm sekiz nefer rüfekası ile ümmeti Muhammed'in avretlerini gece ile cebren evlerinden ihrac ve dağlarda gezdirüb ebna-i sebilin önüne inüb kat'ı tarik ve katl-i nüfus ve gareti emval etmeyi kendulara âdet edinüb ümmet-i Muhammed her halde kendulardan mutazarrır olub sai-i bil-fesad-ı fil-arz olmağın...» Eşkiya ve zampara oldukları isbat edilir.

[156] — 1106 yılı Zilkaidesinin ikisinde, Manisa dağındaki Susendiraz yaylasında, yakalananların durusmasında, Manisa Mütesellimi Mustafa Ağa, şunları söyliyor : «... Medine-i mezbure mahallâtından Elhac İlyas muhallesi sakinlerinden... nam avreti menzilinden gice ile cebren ihraç ve mezbur yaylağa götürüb nice zaman gezdirdiğinden maada ebna-i sebile taarruz birle kat'ı tarik ve zikrolunan yaylaktan çobanların yedlerinde olan koyunlarını cebra alub eklü telef etmekle teşekki olunmağın tarafımızdan âdem tâyin edüb fesad üzre iken alızeyledim sual olunub takrir-i tahrir olundukdan sonra keyfiyeti hali dahi mahallesi ahalisinden istihbar olunub mucibi şer'isin icra olunmak talebederim dedikde gıbb-es-sual şaki-i mezbur Mehmed cevabında filhakika bundan akdem veçhi meşruh üzre refiklerim gaib-i an-il-meclis Kancıkeşekli oğlu Musa Beşe ve Kara Ahmed ve Mustafa ve Elhacoğlu'nun oğlu ve Çalık nam kimesneler ile mezbur avreti menzilinden gice cebra ihrac ve yaylak-ı merkuma götürüb ve çobanlardan dahi dört koyunlarını alâeyyü halin ahzedüb eklü telef eyledik .. »

ve Hâlâ Saruhan Mütesellimi olan; Dergâh-ı Muallâ Kapıcıbaşılarından Mehmet Ağa tâyin olundu [157].

1108 yılında ise, Saruhan ve Aydın sancağında pek çok eşkiya bulunduğundan, Eşkiya Müfettişi tarafından, bunları yakalamak için, Hüseyin Ağa, Mübaşir olarak gönderildi.

1109 yılında, Saruhan, Aydın ve Menteşa sancaklarındaki eşkiyanın teftişine ve yakalanmasına Bostancıbaşı Mustafa Ağa me'mur edildi [158].

1109 yılı Rebiyyülevvelinin beşinde (21. Eylûl. 1697) Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, Recep Paşazade; Kasım Paşaya, Macar seferine gitmek şartiyle, tevcih edildiği halde; birkaç gün sonra gelen bir fermanda, sancağında eşkiya : (Kesret ve vefret» üzere olduğundan : sefere gitmeyip eşkiyayı temizlemesi emredildi [159].

Fakat Kasım Paşanın da, bu temizleme işinde muvaffak olamadığını, Saruhan sancağı Mutasarrıfı Şehsüvaroğlu Mehmet paşaya gönderilen diğer bir hükümden anlıyoruz [160].

---

[157] — Bk : Vesika 226.
[158] — Bk : Vesika 242.
[159] — Bk : Vesika 240,
[160] — Bk : Vesika 240.

Serçeşme ve bölükbaşılara dair bazı düşünceler :

Yeniçeri ocağı. muhtelif odalara ayrılmış; onaltıncı asırda, Ağa Bölükleri teşekkül ettikten sonra, bu ortanın odalarına «Oda» yerine «Bölük» adı verilmiş ve onların zabitlerine de Bölükbaşı, hepsinin kıdemlisine de Başbölükbaşı adı verilmiştir [161].

Sekbanların, ocaktan ayrılıp Vilâyet ve Sancaklarda bulunan vali ve Sancakbeylerinin maiyyetlerinde hizmet etmelerine müsaade edildikten sonra [162], Ocakta olduğu gibi, paşaların kapısı yani maiyyetleri, yüz veya daha az Sarıca ve Sekbanı havi olmak üzere Bölüklere ayrılmış, bunların zabitine Bölükbaşı, Bölükbaşılarının en kıdemlisine de, Başbölükbaşı adı verilmiştir.

Bölükbaşıların, hükûmet merkezinde, vezirler yanındaki Başbölükbaşıları tâyin ve serkeşlerini ferman ve şer'ile haklıyan maaş ve tayinat işlerini takibetmek üzere, bir de Serçeşmeleri vardı. Serçeşme, hepsinin büyüğü, âmiri olup hükûmet merkezinde bulunur; onları temsil ederdi.

17. Yüzyılda, seferlerin çokluğu ve uzunluğu; nihayet, Beylerbeyi ve Sancakbeylerinin de sık sık Kapuları ile sefere çağırılmarı; eşkiya takibine memur edilmeleri; bu savaşlarda ölmeleri memur oldukları işe ve sefere gitmek istememeleri, nefy ve ölümleri halinde başsız ve kapısız kalan Sarıca ve Sekbanlar, Bölükbaşıları ile, serseriyane dolaşmıya başlıyorlar; atlarını ve karınlarını doyurmak için uğradıkları köy ve kasabalardan bedava yem, yemek ve para alıyorlardı.

Bu hal, bilhassa, asrın ikinci yarısında, Girit ve Viyana seferleri esnasında, deha bariz bir şekilde ortıya

[161] — Uzunçarşılı, İsmail Hakkı : Osmanlı Devleti Teşkilâtında Kapukulu Ocakları, Sf : 162-166.

[162] — Bk : Vesika 243.

çıktı. Anadolu'dan öte yakaya geçmek isteyenler, sefere giden Kapıkulu askeri gibi, çok zaman, bahşiş istemiye ve tayinat bedellerinin arttırılmasına çalıştılar. Verilmediğinde, yahut ağır basıldığında, tersyüz edip şekavete başladılar.

I

Sivribölükbaşı ve arkadaşları

Abaza Hasan paşanın, Anadolu'da isyan ettiği 1658 - 1068 yılında, Aydın'lı; Köşk, Sultanhisarı, Arpaz, Balyanbolu, Kelez kazanlarında oturan Kara Mehmet, Ilıca - i Bergama'dan Donanmacıoğlu Mehmet, Abdurrahmanoğlu, Sivribölükbaşı, Arapbölükbaşı, Babakerim, Karga ve Tarhala'dan Çalık Mehmet, başlarına topladıkları eşkiya ile yol kesmiye, köy ve kasabaları soymıya başlamışlardı [163].

Silâhdar Fındıklılı Mehmet Ağa, tarihinin birinci cildinin 224 üncü sayfasında, Sivribölükbaşı'nın eşkiyalığa 1072 tarihinde başladığını yazıyorsa da, şüphesiz yanlıştır. Aynı çağ kaynaklarından olan Naima tarihinde, bu hususa dair hiçbir kayıt olmadığı gibi, Silâhdar tarihinde verilen malûmat da pek az ve kifayetsizdir.

Aynı çağ tarihleri, tam olarak, Aydın'da eşkiyalık yapan Bölükbaşıların adlarını vermedlği gibi, kuvvetleri ve niçin isyan ettiklerine dair de malûmat vermiyorlar. Bizdeki vesikalar da, maalesef, Bölükbaşıların, neden dolyaı isyan ettiklerini izah etmiyor.

Bölükbaşılar üzerine dünya Ağanın mübaşirliği :

Aydın'da zuhur eden Bölükbaşıları yok etmiye; o sıralarda Kula'da oturan; Adala kazasının Bazirgânlı köyünden Dünya Ağa Mübaşir tâyin edildi [164]. Dünya Ağanın, daha evvelki tarihlerde de, bazı eşkiyayı yakaladığı, sicillerde kayıtlıdır. Dünya Ağa, ilk Mübaşirliğinde, Bölükbaşılardan Baba Kerim ve Kargayı yakalamışsa da, öbürlerinin hakkından gelememişti; diğer eşkiya şefleri birer tarafa kaçmışlar; Dünya Ağanın Aydın'dan ayrılması üzerine, tekrar Aydın'a gelerek başlarına topladıkları 40-50 şer kişi ile sancak içinde dolaşıp yolları ve belleri soyuyor; Salvatlı köyünden de iki adamı öldürüyorlar;

[163] — Bk ; Vesika 165.

[164] — 1075 yılı Zilhiccesinin 5 indeki duruşmadan «...Adala kazasına tâbi Bazirgânlı kariyeden olub bundan akdem maktul olan Dünya Biğ ibn... nam...»

eşkiyanın gittikçe artan zulmünden korkan Sultanhisarı Kadısı ve ileri gelenleri, çoluk çocuklarını alarak; Güzelhisar kalesine sığınıyorlar ve bu vaziyeti de İstanbul'a bildiriyorlar [165].

Hükûmet, tekrar Dünya Ağayı Bölükbaşıları yaklamya Mübaşir tâyin ediyor ve Güzelhisar, Köşk, Sultanhisarı, Arpaz. Nazilli, Balyanbolu ve Keles'de bulunan Kethudayeri ve Yeniçeri Serdarlarına da, Ağaya yardım etmelerini emrediyor 1658 - 1068.

Dünya Ağanın, aldığı emri yerine getirdiğini, Sivri ile savaştığını 1069 Ramazanın 25 inde yapılan bir duruşmadan anlıyoruz [166]. Fakat, Dünya Ağa, bu çarpışmada da, Sivri bölükbaşıyı yakalamıya muvaffak olamıyor.

Eğer. Fındıklılı Silâhdar Mehmet Ağanın, tarihinde yazdığı doğru ise, ya bu çarpışma sonunda, yahut da biraz sonra, Dünya Ağa da, Sivribölükbaşı ile birleşmiş gibi görünüyor: «Anadolu'da vaki Aydın ve Saruhan semtlerinde Kördünya ve Sivribölükbaşı nam türedi eşkiyaların...» [167].

Biraz evvel, 1075 tarihinde yazmış olduğumuz, Dünya Ağa'nın katline dair not da, Silâhdar Fındıklılı Mehmet Ağanın yazdığını teyidediyor gibi görünüyorsa da, bu hususta, şimdilik kat'i bir hüküm vermiye, maalesef, imkân yok. Yalnız, bunlardan, bu savaşta, ya Dünya Ağa ölüyor; yahut Sivribölükbaşı ile beraber oluyor veyahut da, bazı sebeplerden dolayı, katledildiği neticesine varabiliniyor.

Bölükbaşılar ve Müfettiş Vezir İsmail Paşa :

Salâhiyetle, eşkiya ve Mahayif teftişine memur olan Vezir İsmail paşa, Manisa ve İzmir'e geldiği sıralarda, Sivribölükbaşı ve Domancıoğlu Mehmet ile de uğraşmış ise de, bizzat takibedip etmediğine dair, kaynaklarda ve sicillerde bir kayıt yoktur. Yalnız, Manisa'da bulunduğu sıralarda, maiyyetinden İbrahim paşayı; Ilıca-i Bergama'dan Domancıoğlu Mehmet ile Tarhalalı Çalık Mehmed'i,

---

[165] — Bk : Vesika 165.

[166] — 1069 yılı Ramazanının 25 inde yapılan duruşmadan: «... Medine-i Manisa'da Cami-i Kebir mahallesinde olub bundan akdem Aydın sancağında zuhur eden Sivri bölükbaşı cenginde mecruhan vefat eden Muslı bin Abdullah'ın...»

[167] — Silhdar tarihi; C. 1, Sf 224.

yakalamıya memur etmiş; bu hususta, paşayı da, muhtelif kefillere bağlamıştı [168] 1660 - 1070.

Sivri Hakkında Köprülü'nün Aydın'lılara gönderdiği, çok şiddetli hüküm :

Vezir İsmail paşa ve İbrahim paşanın, Sivribölükbaşı ile Donanmacı Mehmed'i yakalıyamadığını ve Köprülü'nün, bunların yakalanmamasından mütevellit, çok canı sıkıldığını, İsmail paşanın buralardan uzaklaşmasından birkaç ay sonra, Aydın'daki : Kadı, Kethudayeri, Yeniçeri Serdarı, Âyan - ı Vilâyet ve İşerlerine yazdığı şu çok şiddetli hükümden anlıyoruz :

"... Hâliya Donanmacıoğlu ve Sivribölükbaşı nam şakiler oltarafta zuhur ve yanlarına bir mikdar eşkiya cem'edüb fesad ve şekavet üzre oldukları mesmu'-u Hümayunum olmağla cümleniz mes'ul ve muateb olmuşsuzdur Bundan sonra canınız ve evlâdü iyal ve malü menaliniz size gerek ise cümleniz umuma reaya ve beraya ve ahali - i memleket ile gönül birliği edüb bieyyi vechegân ol şakileri ve yanlarında olan eşkiyayı elegetürüb şekavet ve fesadlarını def'idesiz Şöyle ki bundan sonra müsamaha edüb elegetürmiyesüz katliâm olunmanıza izin ve ruhsat verilüb ve müstakil adam tâyin olunub cümleniz reaya ve beraya ile maa kılıçtan geçirilüb emval ve erzakınız miriye kabzolunmak mukarrerdir Vebaliniz kendi boynunuza Sonra bilmedük demüyüb..." [169].

Sarı Ali :

Köprülü'nün bukadar şiddetli emir vermesine rağmen Sivribölükbaşı elde edilemediği gibi öbür taraftan Mihalıç, Susurlık ve Bergama taraflarında da 120 kişilik maiyyeti ile Sarı Ali türeyip bu kasabalarda yol ve köyleri soyduğu gibi, adam da öldürdüğünden, Sarı Ali'nin takibine, Saruhan Mutasarrıfı, Şaban paşa memur edildi. Aydın Mütesellimini de yanına getirerek, Sarı Ali'nin hakkından

[168] — Bk : Vesika 175.
[169] — Bk : Vesika 174.

gelmesi yazıldı. 1070 Evaili zilhicce - 1661 yılı Temmuz sonları ile Ağuştos iptidaları [170].

Şaban ve Küçük Mehmet Paşaların öldürülmeleri :

Aydın taraflarını Sivribölükbaşı; Mihalıç, Bergama ve Susurluk taraflarını da Sarı Ali soyarken, Sarı Ali üzerine tâyin edilen Şaban paşanın, yerinden bile kımıldamadığı görülmektedir. 1072 yılı Muharremm ve Safer duruşmalarında paşanın, Manisa'da bulunduğuna dair, bir çok hükümler ve kayıtlar vardır. Şaban paşa ve berveçhi arpalık Aydın sancağına Mutasarrıf Küçük Mehmet paşa, bu ilhamkârlıkklarından dolayı İstanbul'a çağırılarak 1072 Rebiyyülevel 1661 Eylûl ayında, Üsküdar'da başları kesildi. Aynı ay içinde, Şaban paşanın muhallefatını zapta Hüseyin Ağa ibni Mehmet Ağa, Manisa'ya gelip paşanın Mütesellimi Yusuf Ağa ibni Mustafa'dan Paşaya ait malları ve bilhassa atlarını, miri için zaptetti [171].

Kaplan Mustafa Paşanın Serdarlığı ve eşkiya Müfettişliği :

Öldürülen Şaban paşa yerine, Saruhan sancağı Mutasarrıflığına, evvelâ Ahmet paşa; iki ay sonra da, Sabıka Karaman Beylerbeyi olan Mehmet paşa tâyin edildi. Mehmet paşadan dört ay sonra da, Tarablusşam'a berveçhi arpalık Mutasarıf olan Kaplan Mustafa paşa, Saruhan sancağı mutasarrıfı; aynı zamanda Sivribölükbaşı ve Sarı Ali üzerine Serdar ve Anadolu eşkiya müfettişi oldu. 1662 - 1072.

Kaplan Mustafa paşa, eşkiyalarla yaptığı savaşlarda,

---

[170] — 1071 yılı evaili Zilhicce tarihinde Saruhan sancağı Mutasarrıfı Şaban Paşaya yazılan hüküm : «... Hâliyâ Balıkesri (Balıkesir) sancağında Mihalıc'ın ötebaşında ve Susığırlık (Susurlık) ve Bergama altında Çınar nam mahallerde yüz yirmi mikdarı kutta' - üt - tarik ve haramzade ve başları Sarı Ali nam şaki olub hâliya zâhir olmağla ümmet - i Muhammed'in yoluna inüb kârban bozub katli nüfus eyledikleri ilâm olunmağla sen bu hususa tâyin olunmuşsundur ve bilfiil Aydın sancağına berveçh - i arpalık Mutasarrıf olan Küçük Mehmed Paşanın Mütesellimi kendi Levendi ile ardından gelmek üzre olmağın hâliya ol dahi bu maslahata tâyin olunub eşkiya ele gelince seninle maan tâyin olunmuşdur ve kenduya Paşayı Müşarünileyh mektub göndermesin tenbih etmişdir İmdi sen acele üzre gitmeyüb Mütesellim - i mezburu yanına getirdüb cem'iyyetlerin dağıdub cezasın verüb ve bir kaçın Mütesellimi mezbur ile orduyı Hümayunuma gönderüb ortalığı pâk ve tathir etmedikçe mansabına gitmeyüb...»

[171] — 1072 yılı Manisa mahkeme - i şer'iyye sicilleri.

bir çoğunu yakalamış ve öldürülmüş; bir çoklarını da İstanbul'a göndermiştir [172]. Fakat, Sivribölükbaşı, bu badireden, gene kurtulup kaçmıştır. Kaplan Mustafa paşanın gördüğü bu hizmete karşılık, kendisine bir kat elbise gönderilmiş; eğer Sivribölükbaşı'yı yakalarsa, daha çok iltifata mazhar olacağı kendisine bildirmiştir [173].

Fakat, biraz sonra, Kaplan Mustafa Paşaya, başka vazifeler verildiğinden, bu mıntakadan uzaklaştı; sırasiyle, Paşanın Mütesellimliğini, Ali Ağa İbn-ül-hac Ahmet, Arslan Ağa ibn. Abdülmennan ve en sonra da Salih Ağa yapıı. 1665 - 1075 yılına kadar, gerek Sivribölükbaşı ve gerek arkadaşları, bu sancakları soymıya devam ettiler [174].

Buraya şunu da ilâve edelim ki, gerek vesikalarda ve gerek duruşmalarda, Sivribölükbaşı ve arkadaşlarının; Aydın ve Saruhan cancaklarında, hangi kasaba ve köyleri soyduğuna dair bir kayıt yoktur. Fakat bütün kayıtlarda, Bölükbaşıların her iki sancağı da soydukları sarih surette yazılmaktadır.

Sivribölükbaşı üzerine Ali Paşanın Serdarlığı ve Sivri'nin yakalanması :

Kaplan Mustafa paşa, bu sancaklar ahalisine ve bilhassa Mütesellimi Salih Ağaya, sancakların eşkiyadan temizlenmesi hususunda, çok şiddetli emirler göndermesine rağmen, sancaklardaki memurların, işi ağırdan almaları yüzünden, müsbet bir netice alınamadığından, Sivribölükbaşı'nın tenkiline, 1664 - 1075 Saferinde, Sultanönü Mutasartıfı Ali paşa, Serdar tâyin edildi. Aynı zamanda, Aydın ve Saruhan sancakları Mütesellimlerine de çok şiddetli emirler gönderilerek, Paşanın yardımına koşmaları, aksi takdirde, kafalarının kesileceği, kendilerine bildirildi. Her halde bu emrin tesiriyle olacak ki, aynı yılın Saferinde, Aydın zabitleri tarafından Sivribölükbaşının arkadaşlarından Kemançelioğlu ve bir zenci arap yakalanarak Edirneye gönderildi ve orada öldürüldü [175].

Birkaç ay sonra da, Ali paşa tarafından, Sivribölükbaşı yakalanıp Edirne'ye gönderildi (11 Nisan 1663 - 3 Ramazan 1075) günü, orada öldürüldü. Köşeye bucağa

---

[172] — Bk : Vesika 172, 181.
[173] — Bk : Vesika 177.
[174] — Bk : Vesika 170, 185.
[175] — Silâhdar Tarihi ; C 1, Sf 275.

dağılan maiyyeti de birer birer yakalanarak cezalarını gördüler [176].

II

Sivribölükbaşı'nın tedibinden birkaç sene sonra, bu mıntakada meydana gelen en belli başlı eşkiyalık hareketi, birkaç Bölükbaşının birleşsrek köy ve şehir soymasıdır :

> Anadolu Müfettişi Mehmet Paşanın Manisa Kadısı ve Mütesellimi ile Saruhanda'ki Kadılara 1083 yılında gönderdiği buyruldu : «Bitimiz inha olunur ki eşkiya ve haramzade ve kutta'-üt-tarik zümresinden olup Güzelhisar'dan Murad Bölükbaşı ve Gölcük'den Seyyid Alioğlu Bölükbaşı ve kazayı Sultanhisar'ından Yahyaoğlu Bölükbaşı ve Abdullah Bölükbaşı ve Kuzu Hacıoğlu Kethudası Hacı Ebubekir ve Karatepe'den Mehmet ve Köşk kazasından Kurdbalıoğlu Ahmet ve Arap Bölükbaşı ve kazayı Nazilli'den Kolcaklı قولجاقلی Bölükbaşı ve Demircioğlu Elhac ve Kıtmir Bölükbaşı ve Ömer Bölükbaşı ve Kadıoğlu Bölükbaşı ve ka-

---

[176] — Evahiri Safer tarihi ile Manisa Kadısına yazılan hükümde : Aydın ve Saruhan sancaklarında dağınık bir halde bulunan eşkiyanın tutulmalarına, bazıları mâni olduklarından : «... Nefsi Manisa'da bazı eşkiya peyda olub bir tarikle ele getürüldükde bu ulema hidmetkârı ve kimi dahi Sipahi ve Yeniçeri hidmetkârıdır deyu elinden alub haklarında hükmü şer'iyye icra olunmak da bazı kimesneler mâni oldukların bildirüb ol makule men' - ü def' olunmak babında emri şerifim rica eylediği ecilden imdi Dirilikde olub cürmü zuhur edenlerin zabitleri ma'rifetleriyle haklarında hükm - ü şer'i ne ise icra olunub Dirlikde alâkası olmıyanların Kadı ve Mütesellim - i mumaileyh ma'rifetleri ile ahvali şer'iyyeleri görülmek babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur...»

zayı Bozdoğan'dan Kavaklıoğlu Bölükbaşı ve Kazoğlu Hamza Bölükbaşı ve kazayı Kuyucak'dan Yusufbeşeoğlu Bölükbaşı ve kazayı Keles'den Köleoğulları demekle maruf beş nefer karındaşlar ve sair kendu hevalarına tâbi olan... mıkdarı ve daha ziyade eşkiya ile bundan akdem Yazılı ve Sultanhisarı nam mahallerde tuğyan ve şekavet üzre azîm dernek ve cem'iyet üzre olub ol etrafda olan ümmeti Muhammed'e fesad ve şekavet ettiklerinden maada Balyanbolu ve Birgi ve Tire'ye doğru gelip niceleri katli [nüfus ve garet-i] emval ve erzakların garet ettikleri mukarrer olub hâliyâ etraf ve eknafa perakende ve perişan olmuşlardır...» görüldükleri takdirde, yakalanmaları.

1097 yılındanberi, Sarıca ve Sekbanlar ile Bölükbaşılar, isyan ve tuğyan halinde idiler. Hükûmet, bunların kimisine paye vererek, kimisini de eşkiya Müfettiş ve Serdarları vasıtasiyle temizleterek haklamıya uğraşıyordu.

1098 yılında eşkiya Müfettişi ve asker sürücüsü olan Ahmet paşanın Bölükbaşısı ile, Alaşehir'e girip mahkemeyi basarak, Alaşehir Kadısı Mehmet Efendiyi soyan, bundan başka, maiyyetinde bulunan Sarıcalarla köyleri basıp bedava yem ve yemeklik alan Acem Bölükbaşı, bir kolayını bulup Manisa'ya Yeniçeri Serdarı olmuştu 1688 - 1099. Acem Bölükbaşı :

Böyle bir şakinin başlarına Serdar olmasını istemiyen Manisa'daki ocak ihtiyarlarından : Mehmet Beşe, diğer Mehmet Beşe, İbrahim Beşe, Hasan Beşe, Ömer Ağa,

Abdürrahman Beşe, Kâmuranoğlu İbrahim Beşe ve sairleri mahkemeye giderek Acem Bölükbaşı'nın, Sarıca Bölükbaşısı olduğunu, hırsız ve eşkiyadan olduğunu; isbat ederek, bu vaziyetin yukarıya arzedilmesini, Kadıdan rica ettiler [117].

Marmara'lı Bölükbaşılar :

1688 - 1000 yılı Sarıca, Sekban ve Bölükbaşıların, en çok eşkiyalık ve hırsızlık yaptıkları zamandır. Hükûmetin takip ettiği iki taraflı siyaset yüzünden, askerle, Sarıca ve Sekban arasında, çok çetin bir mücadele başlamış; iki taraf da birbirini mahvedercesine vuruşmıya başlamıştı. Nihayet, askerler, Anadolu'nun bu karışık durumunda, sefere gidemiyeceklerini ileri sürünce, hükûmet, Sarıca ve Sekbanları, askere feda ederek, Levendlerin, görüldükleri yerlerde öldürülmelerine fetva alıp hertarafa fermanlar gönderdi.

Bu meyanda, birçok Bölükbaşılar da, Suruhan'ın bazı nahiye ve köylerini soyuyorlardı. Bunlar, Marmara'nın Yarcı köyünden Boşnak İsmail, Mehmet, Osman ve Türkmenlerden Firuz Bolükbaşıları idi. Herbiri, başlarına topladıkları 70 - 80 er atlı ile Palamut ve Belen nahiyelerinin : Yaya, Hacıhaliller, Gökçeköy, Tatar ve Saruhanlı köylerini soymuşlar, bu köylerden bedava yem ve yemeklik aldıklarından maada, her köyden 40 - 50 şer kuruş da almışlardı. Sancağın köy ve kazalar halkı, bunların şerlerinden, evlerinden dışarıya çıkamıyorlar; diğer bir memlekete gidemiyorlardı. Bu köyler ve civardaki köylüler, Kadıya gelerek, eğer bu Bölükbaşıların hakkından gelinmezse, hepimiz terki diyar ederiz diye tenkillerini Kadıya rica ettiklerinden, esasen bu nevi eşkiyanın tenkillerine ferman ve fetva da olduğundan, eşkiyanın hakkından gelmiye ve mahallinde tahkikat ve mürafaa yapmıya, mahkeme tarafından Kuzattan İbrahim Efendi, Dergâh-i âli Kapucubaşılarından Genç Mehmet Ağa, Saruhan Müteselimi Ali Ağa, Kethudayeri Halil Ağa, Yeniçeri Serdarı Ömer Ağa, Âyandan Hüseyin Ağa, Esseyyid Mehmet Ağa ve Abdürrahman Efendi ve sairleri, memur edilip gönderildiler.

Eşkiya, heyetle karşılaşınca, gelenlerin üzerlerine ateş ettiklerinden, aralarında üç saat kadar çarpışma oldu; bu çarpışmada yenilen Bölükbaşılar kaçtılar; arkadaşlarından İbrahim, Musa, Hasan, Mehmet yakalandı [178].

[177] — Bk : Vesika 219.
[178] — Bk : Vesika 222.

Bu Bölükbaşıların da, biraz sonra, haklarından gelindiğini 20 - 1 - 1689 (27. R. 1100) tarihli, Saruhan Kadısı, Müteaellim, Yeniçeri Serdarı ve Kethudayerine gönderilen bir buyruldudan anlıyoruz. Yalnız, bunlardan, Marmara'lı Ahmet'le arkadaşı yakalanamadığından, onların da yakalanması emrediliyor [179].

Çomar Bölükbaşı:

Bölükbaşılar, her taraftan sıkıştırılıp haklarından gelindiğinden, Bozulus Ağasından ayrılıp Manisa'da Müsellim yanına gelen Çomar Bölükbaşının da yakalanıp kellesinin kesilerek gönderilmesine, Saruhan Kadısı, Mütesellim, Yiniçeri Serdarı ve Kethudayerine emir gönderildi 1689 - 1100 [180].

III

Aydın'da Türiyen Bölükbaşılar:

1691-1102 yılı, Aydın'ın muhtelif kazalarında, her birinin yanında 200-300 er kişi olmak üzere, Bölükbaşılar yürümiye başladı. Bunlar, Aydın sancağının : Balyanbolu kazasından Koca Mehmet; Kestel kazasından İncelûoğlu; Bozdoğan kazasından Osmanoğlu ve Eyüboğlu; Sultanhisar kazasından Ebubekir ve Solakoğlu Süleyman; Köşk kazasından Veli; Güzelhisar'dan Abaza Bölükbaşılar idi.

Aynı çağ matinlerinde, ne bu, Bölükbaşıların adlarına ve ne de isimlerine raslıyamadık. Keza, elimizdeki vesikalarda, bunların neden dolayı eşkiyalık ettiklerini, Aydın ve Saruhan sancaklarında nereleri soyduklarını açık surette göstermemektedir. Yalnız vesikalarda, dunların, Aydın ve Saruhan sancaklarında dolaştıkları, uğradıkları yerlerden, bedava yem, yemek ve para aldıkları, bundan maada birçok kimseleri de, haksız yere öldürdükleri yazılmaktadır. Haklarında yapılan şikâyet üzerine, izalelerine ferman gönderildi [181].

Turgutlu Voyvodasının Serdarlığı :

İlk defa, bunları, Turgutlu Voyvodası Altıparmakoğlu

[179] — 1100 yılı 27 R. tarihli Marmara Kadısı ile Manisa Mütesellimi, Kethuda yeri ve Yeniçeri Serdarına gönderilen buruldı : «... Hâlâ ba emr-i şerif haklarından gelinen türedi ve kutta'-üt-tarik eşkiyalarından olub nefs-i Marmara'da sâkin Ahmed Bölükbaşı ve kazayı mezbura tâbi Selendi nam kariyede sâkin Çukadar... nam şakileri ahiz ve hakklarından gelinmesi lâzım-ı din oldukda...»

[180] — Bk : Vesika 224.

[181] — Bk : Vesika 229, 230

Hüseyin vasıtasiyle yakalamıya, Anadolu Beylerbeyi Bekir paşa memur edildi ise de [182]; biraz sonra, bu ödevin Teke sancağı Mutasarrıfı Mehmet paşaya verildiği görülmektedir 1691 - 1102. Aynı zamanda, Mehmet paşanın maiyyetine, Menteşe sancağına berveçh-i arpalık Mutasarrıf olan İbrahim paşa ile, Aydın ve Saruhan sancakları mütesellimleri de; sancaklarındaki eli silâh tutanlar ve maiyyetleri ile; verildiler. Mehmet paşa, gönderdiği bir buyruldı ile Saruhan sancağı Mütesellimini yanına çağırdı [183].

Mehmet Paşanın Serdarlığı :

Genç Mehmet Ağanın Müfettişliği :

Aynı yılda gönderilen diğer bir hükümde, Mehmet paşanın bunlarla savaştığı, Bölükbaşıları yendiği, bir kısmını öldürdüğü, bir kısmının da kaçıp yüksek dağlara sığındıkları anlaşılıyor. Fakat, bu Bölükbaşılardan hangileri ölmüştür ve ne kadar kuvvetleri kalmıştır; bu hususta hiçbir kayıt ve malûmat yoktur [184]. Arta kalan eşkiyayı temizlemiye Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşılarından Genç Mehmet Ağa, Mübaşir tâyin edildi. Mehmet Ağanın yanına; Saruhan'ın ileri gelenlerinden Kuyumcuzade Halil Ağa, Karaosman ve kardeşi İsmail Ağa, Arıkoğlu Mehmed'in de; gitmeleri emredildi. Biraz sonra da, Genç Mehmet Ağa, Anadolu'da Eşkiya Müfettişi tâyin edildi. Silâhdar Tarihinde, 1103 Muharreminde, Genç Mehmet Ağanın, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarından kestiği seksen eşkiya başının İstanbul'a geldiği yazılıdır [185]. Genç Mehmet Ağaya, gösterdiği bu muvaffakiyetlerden dolayı, Sivas Beylerbeyiliği tevcih edildi.

1103 ve 1104 tarihlerinde gönderilen hükümlerden, Bölükbaşıların, tekrar Aydın'a geldikleri 40 - 50 şer kişi ile yolları ve köyleri soydukları, adam öldürdükleri, gönderilen hükümlerden anlaşılmaktadır. Hatta bir aralık halk, Bölükbaşılar ve adamları ile birleşerek, verginin toplanmasına bile mani olmuşlardır [186]. Bunları yok etmiye ve temizlemiye; halkın şikâyeti üzerine; Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı Seyyid Ahmet paşa memur edildi.

Elimizde, bu konuya ait başka bir vesika olmamakla beraber, diğer vesika ve mamûlatımıza dayanarak, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancaklarında; Bölükbaşılar faaliye-

[182] — Bk : Vesika 229.
[183] — Bk : Vesika 231.
[184] — Bk : Vesika 232.
[185] — Silâhdar Tarihi : C 2, Sf 602
[186] — Bk : Vesika 234.

tinin 1698 - 1109 tarihine kadar devam ettiğini zannediyoruz. Nihayet, Bölükbaşı ve Sekbanların; Ocakağalarının delâletiyle, affolunmaları [187] üzerine Anadolu'da nisbî bir sükûnet başladı ise de, gene de zaman zaman Bölükbaşıların eşkiyalık ve soygunculuk yaptıkları görülüyordu [188].

[187] — Bk : Vesika 243.
[188] — Bk : Vesika 246.

Aşiretlerin Şekavet ve İsyanları 9

I

Bu sırada, İmparatorlukta yaşıyan halkı, genel olarak, oturak ve gezginci, diye, iki kısma ayırabiliriz. Oturak halk, şehir ve kasabalarda yerleşerek, ziraat, ticaret ve san'atla uğraşırlar [189]. Gezginci halk ise, Yürükler, Kürtler ve Türkmenlerdir. Bunlar, Osmanlı Beyliğinin kuruluşundan bu asra kadar seyyal durumlarını muhafaza etmişler, siyasî ve diğer bazı sebeplerle, Rumeli, Arabistan, Suriye ve Palestin taraflarına da gönderilmişlerse de, gene birçokları, aşiret hayatını bırakmamışlardır.

Aşiretlerin eşkiyalık sebepleri :

Yürük ve Türkmenler, İmparatorluğun, gezen köyleri ve şehirleri mesabesinde idiler. Yazın ve kışın, kendilerine tahsis edilen yerlere giderler; oralarda ömürlerini geçirirlerdi. Yürük ve Türkmenlerin, iskân edilmiyerek uzun müddet bırakılması, devleti kuruluşundan, 19. yüz yılın son senelerine kadar; üzen bellibaşlı mevzularından, birisi oldu.

Yaşayışları ve meşgaleleri icabı, otluk yerleri ve mer'aları her zaman tercih eden Yürük ve Türkmenler, mevsimden mevsime, otun bol bulunduğu yerlere gitmiye mecburdurlar. Erzurum,dan Van'a; Manisa'dan Balıkesir'e; Ilgaz'dan Kastamonu'ye hareket eden bir aşireti tasavvur ediniz; bunlar, gidiş gelişlerinde, yollarda neler yapmazlar? Kendileri için lâzım olan gıdanın, yanlarında bulunduğunu farzetsek bile, hayvalarının iaşesi güçtü. Bu itibarla, yaylak ve kışlağa giderken, muhakkak surette, şehir ve köylerin tarla, bağ ve bahçelerini çiğnetip hasara uğratıyorlardı.

1643-1053 yılında, Mamaklı köyünde oturan aşiretler,

[189] — Bu hususta, 17. yüz yılda Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı adlı eserlerimizin 11-82 sayfalarına bakınız.

Yorgaköy Sipahisi Hızır Biğin arazisi içine, baharda çoluk çocuk ve hayvanları ile yerleşmişler; tımarındaki ekinleri tahrip etmişlerdi [190].

1654-1064 yılında, Türkmenlerin başı olan Şahin Bey, 400-500 kadar cemaati halkı, hayvan ve develeri ile, yaylağı olmadığı halde, Sard'ın Bintepe'lerine gidip yerleşir. Hayvanları, o mıntakada bulunan Manisa'lıların ve civar köylerin ekinlerini tahrip ettiğinden, Manisa halkı mahkemeye giderek, Şahin Beyin oradan kaldırılmasını, kadıdan rica ederler; bu istekleri yerine getirilir [191].

1669-1079 yılında, Manisa'da oturan Türkmenler, bin kadar hayvanları ile, Tekeliköy civarına gidip orada, aynı köyden, Boşnak Mustafa Ağanın, kırk dönüm, ekili buğday tarlası içine hayyanlarını salıverirlar; Mustafa Ağa, hayvanların yemesine mani olmak isteyince, çobanlar, Ağanın üzerine saldırarak, çoban âsasıyle başından yaralarlar [192].

Vergi yüzünden:

Yürük ve Türkmenler, ya bir evkafın veya bir dirliğin reayası olduklarından, haiz oldukları dirliğin defterine kayıtlı olup, kanunen bir takım vergileri, zabiterine vermiye mecburdular. Bazıları, yer değiştirmek suretiyle, gittikleri yerlerin zabitlerini aldatıyorlardı. Bazan da, zabitleri, bunlardan fazla para alıyor; bu suretle bir takım şikâyetlerin yapılmasına sebep oluyorlardı.

Nezl Eminin Fazla Para Aldığı:

1645 - 1055 yılında, Sultan Murad evkafı reayası, bir takım vergilerden muaf olduğu gibi, bedeli nezilden de muaf iken, Nezlemini, bu evkaf reayası Yürüklerinden fazla para aldığından şikâyet edildi [193].

Yeni il ve Türkmanıhaleb Reayasından bazılarının Vergilerini Vermemek için Firar Ettikleri

1665 - 1075 yılından önce, Atik Valide Sultan'ın evkafı reayası Haslarından olan Türkmanıhaleb ve Yeniil reayasının bazıları, vermeleri lâzım gelen rüsumu eda

---

[190] — Bk : Vesika 111.

[191] — Bk : Vesika 141.

[192] — Bk : Vesika 199, 239. Bundan başka Saruhanoğulları ve eserlerine dair Vesikalar : Vesika 41, Sf 69-70 ; Vesika: 44, Sf 73-75 ; 17. Asırda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf teşkilâtı : Sf 58 ; Anadolu'da Türk aşiretleri : Vesika 108, Sf 57 ; Vesika : 111, Sf 58 ; Vesika: 119, Sf 64 ; Vesika : 127. Sf 72 ; Vesika : 144. Sf 93 ; Vesika: 164, Sf 112 ; Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler : Vesika 52, Sf 45- 48.

[193] — Bk ; Vesika 114.

etmemek için, Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığacık, Hamit, Teke ve Alaiye sancaklarına firar edip yerleşmişlerdi.

Keza gene bu Haslan, Kürt Mihmatlu cemaati de Kuşadası'na gidip oda ve evler yaparak yerleşmişler; İsmail paşa tahririne de gitmemişlerdir. Etrafa dağılan bu reaya, 1662 - 1072 yılındanberi mali mak'tularını, Sür Sat koyun ve İştira devesini de vermemektedirler; bu yüzden, vakıf, çok zarar gördüğünden, dağılan bu reayanın, hemen yerlerine gönderilmesi, bu memleketler Kadı ve zabitlerine emir edildi [194].

Simav'dan, Musalar ve Karayaycıların, Saruhan'a gelip yerleşmeleri :

Simav Avarızhanelerine kaydolunan, Musalar ve Karayayıcılar cemaati, muhtelif tahrirlerde ve en son, Halil Ağanın yaptığı tahrirde Simav reayası defterine kaydedildikleri halde, bulundukları yerlerden kalkarak Saruhan'a gelip yerleşmişler; üzerlerine düşen vergileri vermemekte, inad ve israr etmişlerdir. Zabitleri, bunların avarızhanelerini, oradaki reayadan alıp gadreylediğinden, bunların tekrar eski yerlerine gönderilmesi hususunda, Manisa Kadısı ile Mütesellimine hüküm gönderildi [195].

Yeni il Türkmanından ayrılanların, yerlerine gönderilmesi:

1694 - 1105 yılında, Yeniil Türkmanından Çunkar cemaati, tahrirde beraber Avarızhaneleri yazılan, Yeniil Türkmanından bazıları, bulundukları yerlerden kalkıp, Menteşe, Marmara, Akhisar, Tire ve Kuyucak'a; gidip oturmuşlardır. Gidenlerin vergisini, Voyvodaları, bunlardan istediğinden, bu yerlere giden reayanın hemen eski yerlerine gönderilmesi hususunda, bu sancak ve kazalar Kadı, Naip ve Voyvodalarına emredildi [196].

1696-1107 yılında, Şatır Mehmet paşaya gönderilen bir fermanda, Saruhan'da oturan Türkmenler, İnönü, Hamid ve Karahisar'a iskân edilmişken, gitmeyip köy köy gezerek halka zulmedip otlak resmi vermediklerinden hemen iskân edilmesi lâzım gelen yerlere gönderilmeleri emredilir [197].

Hırsızlıklarından :

Aşiretler, gidiş geliş esnasında, yol ve köyleri soymaktan vaz geçmiyorlardı.

1654 - 1064 yılında, Ayıcılar Yürüklerinden bazıları

[194] — Bk ; Vesika 186.
[195] — Bk ; Vesika 206.
[196] — Bk ; Vesika 235.
[197] — Bk ; Vesika 239. Anadolu'da Türk aşiretleri ; Sf 57, 71, 113.

Tarhala'yı basıp birçok kimseleri soydularından. haklarında tahkikat ve takibata başlanıldı [198].

1690-1102 yılında, Danişmendlû Türkmanından birkaçı, gene aynı cemaatten birisinin bir atını cerh, hayvanlarını helâk ve mallarını gasbederek firar etmişlerdi. Bu cinayeti işliyenler, Kütahya, Aydın ve Saruhan sancaklarının hangisinde yakalanırsa, gönderilen Mübaşir vasıtasiyle, şikâyetçilerin haklarının, şer'an alıverilmesi hususunda, bu yerlerin kadılarına ferman gönderildi [199].

İskân edilen yerlere gitmel istemiyişle - rinden

Aşiretler, iskân edildikleri yerlerden, ya eşkiya yüzünden, ya zabitlerinin zulmünden, veyahut başka sebeplerle ayrıldıktan sonra; bunların, tekrar yerlerine gönderilmesi, çok güç oluyordu. İskân yüzünden, aşiretlerle mübaşirler ve Voyvodaları arasında, bazan, pek kanlı çarpışmalar oluyordu.

Vazifeye gitmemeleri yüzünden :

Aşiretler, bir sefer ve vazifeye memur olduklarında işten, çok zeman, kaçıyorlar; yerlerini ve izlerini belli etmemiye çalışıyorlar; bu esnada da, üzerlerine düşen vergileri vermedikleri gibi, bir takım yolsuzluklar da yapıyorlardı. Vazifeyi yapmadıklarından dolayı, haklarında takibata başlanınca, binnetice, dağlara çıkıp eşkiyalık yapmıya mecbur oluyorlardı. Gerek eşkiya takibinde, gerekse muharebelerde, sıkıyı görünce, ilk defa kaçanlar, aşiretler oluyordu. Abaza Mehmet paşanın ve hattâ Murtaza paşanın yenilmelerinin baş sebebi, maiyetlerinde bulunan aşiretlerin, çarpışma başlar başlamaz, kaçmalarıdır. Anadolu'da türiyen eşkiya ve âsilerin en çok kullanıldığı elemanlar, seyyar vaziyette olan aşiretlerle Kürtlerdi.

Bu saydığımız sebeplerden, aşiretlerin, halk ve zabitleri ile araları açılıyor haklarında tahkikat ve takibat başlayınca, silâha sarılıp eşkiyalık yapıyorlardı :

II

Firuz bölükbaşı :

1688-1100 yılında, Bölükbaşılar içerisinde, bu bölgeyi soyanların en meşhurlarından birisi de, Yürüklerden Firuz Bölükbaşı idi [200].

1688-1100 yılında, Leventlerle, Kürt ve Türkmenler, isyan ve tuğyan halinde olduklarından, iskân mıntakası-

[198] — Bk ; Vesika 140.

[199] — Bk ; Vesika 228, 236, 239, 245. Anadolu'da Türk aşiretleri ; 117 Sf 63 ; Vesika ; 119, Sf 64 ; VeVesika ; sika ; 134, Sf 79 ; Vesika, 142, Sf 92.

[200] — Bk ; Vesika 222.

na gitmiyen Kürt ve Türkmenlerin de, Leventler gibi, haklarından gelinmesine fetva verilmişti [201].

Veli Beyoğlu ve Topal Yusuf

1689-1101 yılında, Türk eşkiyasından olup; Hudavendigâr, Aydın, Saruhan ve Karesi sancaklarına doğru kaçan; Veli Beyoğlu ile Topal Yusuf'un yakalanması hakkında, bu yerlerin Kadı, Mütesellim, Kerhuda yeri, Yenişeri Serdarı ve işerlerine çok sıkı emirler gönderildi [202].

Yürük ve Derviş:

1695-1106 yılında; Palamut nahiyesinde, Arabacı Bozköy civarında oturan, Yürük, Derviş; Sîndırgı'dan Deli İvaz, birkaç arkadaşı ile, bu mıntakadaki köyleri basıp halkın mal, can ve ırzına taarruz ettiklerinden bunların yakalanması ve şer'le haklarından gelinmesi için; Müfettiş Genç Mehmet paşa tarafından, Musa Ağa, Mübaşir olarak gönderildi [203].

Danişmend ve Bozulus'luların eşkiyalıkları:

Danişmendlu'lardan 22 cemaatin, Karahisar ve Hamit sancaklarında, sahipsiz ve harap köylerde; Bozulus Türkmenlerinin, Aydın'da oturanlarından مهادلو cemaatinin de, Şatır Mehmet paşa iltiması ile Bolvadın ve İnönü'nde iskân edilmelerine karar ve emir verilmişken, bunlar, memur oldukları iskân mıntakalarına gitmiyerek [204]; Saruhan sancağında, köy köy gezip, halkın mallarını alıp, hayvanlarını sürüp, mezruatı çiğnetip, resmi otlaklarını da vermediklerinden maada halka da zulüm ve işkence yaptıklarından, bunların iskân mıntakalarına gönderilmeleri, yaptıkları zararların ödetilmesi hususunda, Şatır Mehmet paşaya ferman günderildi 1696-1107.

Türkman Kara Süleyman

Saruhan'da eşkiyalık eden Türkmenlerin meşhurlarından birisi de, Kara Süleyman'dır. 1698 tarihinde, bu mıntakada bulunup da sefere memur edilen askerler, bu bölgeden uzaklaşınca, meydanı boş bulan Kara Süleyman, başına topladığı altmış kişi ile, aynı yılın Haziranında, Palamut ve Belen nahiyeleri köylerini basıp, bedava yem yemek ve zahire ile; 20-30 şar kuruşlarını aldığından, hiç kimse, dışarıya çıkamaz oldu.

Halkın kadıya müracaati üzerine, eski Manisa Mütesellimi Ahmet Ağa, mahkeme tarafından, Kara Süleyman'ı, tedibe memur edildi. Ahmet Ağa, Palamut nahiyesinin Dere köyünde, Kara Sülymanı bulup şer'e davet etmesine rağ-

[201] — Bk; Vesika 223.
[202] — Bk; Vesika 227.
[203] — Bk; Vesika 236.
[204] — Bk; Vesika 239.

men, kabul etmeyip üzerlerine ateş ettiğinden, aralarında savaş başladı. Bu çarpışmada, Kara Süleyman, Ahmet Ağa'nın üç adamını mızrakla öldürdü; birkaç adamını da yaraladı. Ahmet Ağa da, Kara Süleyman'ın arkadaşlarından yedisini öldürüp dokuzunu yaraladı; fakat baş eşkıya Kara Süleyman, diğer arkadaşları ile ateş çemberinden sıyrılarak kaçtı. Bu yakalanan dokuz kişinin de eşkiya ve kaatil oldukları sabit olduğundan, başları kesilerek İstanbul'a gönderildi. Kara Süleyman, biraz sonnra, başına adam toplayıp soygunculuğa başladığından, tedibine, gene Ahmet Ağa ile Manisa Mütesellimi memur edildi [205].

III

İskân Siyaseti:

Hükûmet, aşiretlerin haklarında; bilhassa bu asırda, yapılan şikâyetlerden dolayi, aşiretleri ve eşkiyadan kaçmış olan halkı yerleştirmiye çok uğraştı. Dağılmış olan şehir ve köyler halkı, kısmen eski yerlerine gönderilebildi; fakat aşiretlerin iskânı işi, hükûmeti, yüzlerce yıl üzen bir mesele halinde kaldı.

Aşiretlerin eşkiyalık ve yolsuzlsklarına mani olabilmek için tek çare, onları bir yere oturtup toprağa bağlamaktı. Çadırı ev, her güzel otlağı kendi mer'ası sayan bir aşiretin, yolsuzluk yapmamasına imkân yoktu. Fakat, hükûmet bu işte, iyi karar verdiği halde, yerleştirme işinde, müdebbir hareket edemediği, bazı hâdiselerden sezilmektedir. Şark memleketinin aşiretini Garba, cenubunkini şimale vererek, onların senelerce yaşadıkları toprağa ve iklime gönderilmemeleri, aşiretleri düzene koyacağına, bilâkis, çileden çıkardı. İsyan ve şekavetleri, daha ziyade arttı.

Hükûmetle mücadele:

Hükûmetin gönderdiği yerleri beğenmiyen, benimsemiyen aşiretler, korku ve kuvvet karşışında, oraya gitli iseler de, hükûmet zayıf düşünce, bir fırsat zuhur edince, tekrar eski yerlerine döndüler. Uznn mesafeler kat'eederken de, önlerine gelen şehirleri soydular; bağ ve bahçeleri takrip ettiler. O zamana kadar, yalnız zabiti ile, yalnız Voyvodası ile mücadele eden aşiretler, bu asır da dahil olduğu halde, bunu takip eden yüz yıllarda da hükûmetle mücadeleyi elden bırakmadılar.

Aşiretlerin iskânı işi, bu asrın sonlarından itibaren mil-

[205] — Bk ; Vesika 245.

let ve memleketin, en belli başlı dertlerinden biri halini aldı [206].

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan, Aşiretlerin iskânına kadar geçen zamanda; Aşiretler üzerinde, ciddi bir etüd yapılmamıştır. Bilhassa bu asırda, Anadolu'daki halk, akan bir su gibidir; Şarkta ve Cenuptaki savaşlardan, halkın yerlerini bırakıp içe doğru kayması; içte zuhur eden eşkiyalardan, Orta Anadolu ahalisinin de, kenarlara göçetmesi, bugünkü Anadolu halkının, ne gibi tahavvüller geçirdiğini göstermiye yarıyan en iyi bir tarih safhasıdır. Bu itibarla, Osmanlı İmparatorluğundan, eşkiya ve harplerden kaçan memleketler halkı ile aşiretlerin durumları üzerinde durulmıya, tedkik edilmiye değer, çok şayanı dikkat bir mevzudur.

Bu milletin içtimaî bünyesini anlamak, folklorunu tesbit etmek, başından geçen vak'aların sebeplerini izah edebilmek için, bu konuların üzerinde, çok hassas davranmamız ve en ince noktalarına kadar tedkik etmemiz lâzım gelmektedir.

---

[206] — Anadolu'da Türk Aşiretleri : Vesika 165, Sf 113; Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler ; Vesika 44, Sf 33-35 ; Vesika 45, Sf 35-36 ; Vesika ; 46, Sf 36-38; Vesika ; 45, Sf 50; Vesika ; 57, Sf 54.

II

Saruhan'da Halk ve Memurlar 1

Meselenin mahiyeti :

Bu kısımda, Saruhan'ı idare eden memurlar ve askerlerle, halk arasındaki münasebeti tedkik edecek ve bu hususla görebildiğimiz esaslı noktaları arzedeceğiz.

Buriya, şunu da ilâve edelim, hükûmet, kanunları, mutlak surette, olduğu gibi tatibk etmekte ve bu yolda, elemanlarına da emir ve direktifler vermektedir. Eğer, halk ile memur ve askerler erasındaki meselelere ait vesikaları tetkik edecek olursanız, ilk nazarda, hükûmetin, nekadar hüsnüniyetle, kanun ve emirlerin, tatbik edilmesine uğraştığını görürsünüz.

Hükûmet, prensip itibariyle, kanun ve göreneğe sadık kalıp, bütün düzenlerini, buna göre kurup işletirken, acaba, sancak, vilâyet ve kazalarda bulunan memurlar da bu esası kabul edip aynı şekilde çalışmışlar mıdır ? Yoksa, verilen emirleri ve elde mevcut kanunları, hiçe sayarak istedikleri gibi mi hareket etmişlerdir? İşte, bizim burada, asıl tedkik edeceğimiz memur ve halk münasebeti, budur.

Neşrettiğimiz vesikalar, mutlak surette, İmparatorluğun her tarafında, aynı şeylerin, aynı şekilde cereyan ettiği manasına alınmamalıdır. Şu veya bu sebeplerle, bunlar, yalnız Saruhan'da vuku bulabilir; yalnız bunlar, halk ile memur ve askerler arasındaki ihtilafların, hangi hususlarda ve ne şekillerde olduğuna dair, hiç olmazsa, bir fikir verebilir.

I

Sancak beylerine dair bazı düşünceler :

Saruhan, geçen asırda olduğu gibi, bu asırda da, Anadolu eyaletine bağlı bir sancaktı. 1594 - 1103 tarihine kadar, Şehzade sancağı idi; bu tarihten itibaren, Şehzadelerin, Sancaklardaki stajiyerliklerinin kaldırılması üzerine, Beylere ve Beylerbeylerine tevcih edilmiye başladı.

Bu asırda, savaşlar ve şekavet çok olduğundan; paşaların da seferlere, Kapuları ile memur olmalarından; Saruhan sancağı, Bey ve Paşalara, ekseriyetle, bilhassa Hacı Mehmet paşanın ölümünden sonra; 1627 - 1037; arpalık suretiyle tevcih edilmiye başladı [207].

Arpalık suretiyle tevcihlerde, paşa başka bir ödevde, veya başka bir yerde olduğu için, ya sancağı başına hiç gelemiyor; yahut da, arasıra uğrayıp tekrar yerine gidiyordu. Paşanın yerine, bu ödevi Ağalarından birisi yapıyordu ki, buna «Mütesellim» veya «Kaimmakam» adı veriliyordu. Mütesellimler da, sancaktan, bir iş için ayrılınca, onlar da kendi yerlerine, sancağın işini görecek vekil, tâyin ederlerdi.

Sancak paşası, Manisa'da oturuyor; kazalarını da; ya kendi adamları, veya kazaların şayanı itimad ve nüfuzlu adamları vasitasiyle idare ediyordu. Kazalardaki paşa vekillerine de, Voyvoda deniliyordu. Paşalar, hemen hemen, bugünkü Valilerin gördüğü vazifeleri görüyorlardı. Yalnız, sefer vukuunda, Kapusu ile sancağında bulunan Tımarlılar, Zaim ve Cebelûlara da kumanda ederlerdi. Kısaca söylemek lâzım gelirse, Sancak Paşası, bulunduğu memleketin, askerî ve mülkî işlerine bakardı.

Paşalar, tâyin edildikleri zaman, bir takım harç, resim ve bahşiş verirlerdi. Bunları da, tâyin edildikleri sancaklar ahalisinden almaları kanundu. Beylerbeyiler ve Sancakbeyiler, memuriyetlerine giderlerken, uğradıkları yerlerde yaptıkları daire masrafı, Ağırlık masrafı, gelip gitme masrafı ve devir parası adı ile anılan paraları da, keza halktan alırlardı.

Paşa kapısı :

Her paşanın, işlerini görmek, sancak ve vilâyetteki eşkiyaları tedip, âsayiş ve inzibatı temine, bir de Kapusu= maiyyeti vardı. Paşanın Kapusu, nekadar disiplinli ve nekadar mükemmel ise, o paşanın itıbarı da, okadar çoktu.

[207] — Kitabın sonundaki, Sancağı idare eden Sancakbeyleri'nin adlarına bakınız.

Paşa Kapularında hizmet edèn asker ve siviller, çok disiplinli iken, Yeniçeri Ocağında olduğu gibi, sonradan, bunlar da bozuldular. Paşa Bölükbaşları, Sarıca adı verilen sivilleri, gelişigüzel topladılar; bilhassa, Kapuya, Kürt, Türkmen ve Yürüklerin girmesinden sonra, Kapular, hem çalışma kabiliyyetini, hem de disiplin ruhunu kaybetti.

Eşkiya paşalar, hırsız paşalar, haklarından şikâyet edilen paşalar, yahut da çok önemli ve güç işlere memur edilen paşalar, nerede belâlı, cesur, gözükanlı adam ve Bölükbaşı varsa, yanına alıyor; işlerini bunlar vasıtasiyle gördürüyordu.

Sancaklar idaresinin bozukluğu tedkik edilirken; gözönünde tutacağımız esaslı noktalardan birisi ve belki de İlki, Sancak paşasının şahsiyeti ve Kapusu olmalıdır. Arpalık suretiyle, bir vilâyetin ve sancağın başına getirilen bu çeşit bir paşayı düşününüz; nihayet, paşa, o memlekette kendisine ait vazifeleri, bunlar vasıtasıyle görecèğinden, bu dermeçatma vekillerin ve maiyyetlerinin de, halka neler yapacağı, kendiliğinden meydana çıkmış olur.

17. Yüzyılda; Manisa sancağına, bir Bey veya Paşa tayin edilir edilmez; derhal, sancak emri ile beraber, paşanın tayin ettiği Mütesellimi, kendi emriyle, sancağı teslim almıya gelir. Paşanın, sancak, dirliği olduğundan, diğer paşa veya Mütesellimden, dirliğe ait hesap ve defterleri teslim alır; çok zaman da, bu devir ve tesellüm işinde, aralarında ihtilâflar zuhur ederdi [208]. Bunun sebebi de, ya vergilerin evvel toplanmış veya toplanamayıp bekayaya kalışıdır.

Sancak teslim alındıktan sonra, dirliğe ait mukataaların rüsumunu toplamıya, memleketin ileri gelenlerinden ve bilhassa kendi adamlarından, lüzumu kadar insan tâyin eder [209].

Paşaların yaptığı yolsuzluklara dair :

Sancak paşaları, bu asırda söylediğimiz sebeplerden dolayı, ekseriyetle Manisa'da bulunmadıklarından, bunların yolsuzluklarına dair elimizde, pek okadar vesika yoktur. Buna mukabil, paşa adamlarının ve Kupularının yolsuzluklarına dair vesikalar ise, pek çoktur. Yalnız, bizim bulduğumuz vesikalar arasında bazıları var ki. bunlar da, paşaların, bu meselelerde, kanunsuz hareket ettikleri görülüyor :

[208] — Bk : Vesika 23, 101.

[209] — Bu husus için, 17. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf teşkilâtı adlı eserimize bakınız.

Bedeva yem ve yemek :

Paşa ve adamlarının, sık sık devre çıkmamaları lâzımken, sancak paşaları, eşkiya veya başka sebeplerle, fazla atlı ile, kaza ve köyler üzerine devre çıkıp [210], halkın çoluk çocukları ile oturdukları evlerine konuyorlardı [211]. Halbuki, kanun mucibince, paşa veya adamları, herhangi bir yere gittiklerinde, köyün odasında, veya halkın rıza gösterdiği bir yerde kalmıya mecbur idiler. Nerde kalırlarsa kalsınlar, yiyecek ve içeceğe ait şeyleri, halktan, para ile ve narh üzere almaları kanun iken, bedava alıyorlar; verilmeyince de, halka eziyet ediyorlardı [212].

Halkın evlerine konmalar

Haslarını iltizama vermeleri :

Paşaların, Haslarını, emanelen idare etmeleri kanun iken, iltizama vermeleri de bir takım yolsuzluklara sebep oluyordu. Bilhassa bu hâl, asrın ikinci yarısından sonra, âdet haline geldi. Mansıpların satılması, her mansıp sahibi, verdiği para, harç, resim ve rüşveti çıkarabilmek için, belki de, bu yola sapmış; bu suretle, yolsuzluğun artmasına sebep olmuştur.

Zeynelabidin Paşanın yaptıklarına dair:

Bir sancak paşasının, halka yaptıklarını, iyi anlıyabilmek için, 1655-1065 yılında, Saruhan sancağı Mutasarrıfı Zeynelabidin paşaya ait şu iki hadiseyi zikredeceğiz:

Devir memnu iken, Zeynelabidin Paşa, 600 den fazla atlı ile, Çobanisa köyüne gidip, halka, bir hayli eziyet yaptıktan sonra, tutarı 15514 akçeyi bulan bedava yem, yiyecek, içecek ve konakçı akçesi ile zahire almıştı [213].

Diğer şikâyet Toyyusuflu köylülerinindir: Paşa 500 den fazla atlı ve Sarıca ile, Toyyusuflu kariyesine giderek, halktan, Konakçı akçesi diye otuz kuruş, 70 kile arpa, 10 kuzu ve ikiyüz tavuk alır. Yapılan tahkikatta, paşanın uğradığı diğer köylerde de, aynı şekilde hareket ettiği meydana çıkar [214].

Beylerbeyi, Muhassıl' Müfettiş ve Mübaşirlere dair düşünceler

Saruhan sancağının, mutasarrıftan başka, daha birçok paşalarla alâkası vardı. Anadolu Beylerbeyliğine tâbi bir sancak olduğundan, bu Beylerbeyininde; bu sancak üzerinde teftiş hakkı olduğu gibi sancaktaki bazı dirlikler de, Beylerbeyinin hassasından olduğu için, sık sık; Beylerbeyi ve adamları, buraya uğramakta idiler.

---

[210] — Bk : Vesika 1, 8, 37, 40, 122.
[211] — Bk : Vesika 37, 51, . 158.
[212] — Bk : Vesika 40, 158.
[213] — Bk : Vesika 145.
[214] — Bk : Vesika 146.

Bir de sancakta, Devlete ait mal ve emlâk vardı. Bu hususta, Saruhan ile Aydın birleştirilerek, bir muhassılık addedilmis; bazan da bunlara, Sığala, Menteşe, Hamit, Teke, hülâsa bütün Anadolu sancakları ilâve edilerek «Aydın, Saruhan ve tevabii sancakları muhasssıllığı» adı verilmişti [215]. Muhassıl paşa, Aydın'da oturur; hükûmete ait mal ve mülkün gelir ve rüsumunu, ya kendi veyahut da şehir ve kasabaların tanınmış adamları vasıtasiyle toplardı.

Bu asırda, savaş ve eşkiya çok olduğu için, memleketin her tarafına, sık sık sefere memur askeri sürmiye, sürücülerle eşkiya müfettişleri gönderiliyor; bunlarda, yollu yolsuz halktan yiyecek, içecek ve para alıyorlardı.

Bilhassa, asrın ikinci yarısından sonra, Saruhan sancağı, âdeta, paşaların bir konak yeri olmuştu. Anadolu'dan, Girit'e ve Viyana bozgunluğundan sonra da, Adala'rın muhafazasına memur olan paşalar, kapuları ile beraber şancaktan geçtikleri gibi, mansıplarına dönerlerken de, gene Manisa'da durakhyorlardı. Eşkiya ise, fasılalarla, arsın sonuna kadar, sancakta devam etmişti. 500-1000-2000 ilâh... maiyeti olan paşaların, iaşeleri, hediyeleri ve nihayet sağa sola dağılan maiyetlerinin, yapabileceği yolsuzluklar, çok açık olarak düşünebilir [216].

Birde bunlara, sık sık sancağa gelen Mübaşirleri ilâve ediniz, o zaman, sancağın durumunu, ağırladığı adamların, şöylece, bir kadrosunu çizmiş olursunuz [217].

Müfettişler :

Fevkalâde zaman ve hallerde, Anadolu'daki halkın durumunu tetkik ve gereğinin yapılması için, bir takım müfettişler tâyin edilirdi. Bu müfettişlerin salâhiyetleri,

[215] — Bu hususta, kitabın sonundaki, Muhassılların adlarına bakınız.

[216] — Bk : Vesika

[217] — Mübaşir, bazı kayıtlarda, ferman, buyurultı ilâh... Getiren adam, diye izahediliyorsa da, siciller ve diğer kayıtlar, bunu tekzibetmektedir. Benim anladığıma göre, Mübaşir, hükûmet veya salâhiyetli makamlar tarafından yazılı, resmî evrakı getiren adamlara dendiği gibi, aynı zamanda, önemli işleri görenlerdir : Bir davanın görülmesine Mübaşir, bir eşkiyanın yakalanmasına mübaşır, bir teklifin toplanmasına mübaşir, bir adamın nefyedilmesine memur mübaşir diye, sicillerde, sık sık kayıtlara rastlamaktayız. Nitekim, bu kitabdaki vesikalar da bizi teyidetmektedir.

oldukça genişti. Bize göre en önemli müfettişlikler, Mahayif Müfettişliği, Eşkiya Müfettişliği ve Silâh Müfettişliği idi.

Halkın, arazi ve göç yüzünden çıkan davalarını, reayanın tahrini, yerinden oynıyan halkı tekrar eski yerlerine gönderme işi, Mahayif müfettişleri; eşkiyaları yakalamak, takip etmek, kimlerin eşkiya olduğunu da tetkik ederek gereken muamelenin yapılmasına tevessül edenler de, Eşkiya Müfettişleri idi. Çok zaman bu iki müfettişlik, bir adama verilirdi.

Silâh tefişi: Devlet, çok yerinde olarak; eşkiyalığın başsebeplerinden birisini de, reayanın elinde silâh bulunuşunda görüyordu. O devir hükûmet adamlarının noktai nazarına göre, halkın elinde bulunan silâh «baisi fesad» sayılıyordu [218]. Bu görüşten dolayı, Anadolu'ya sık sık silâh teftişine çıkılır ve reayadan toplanan silâhların, yer yer defterleri tanzim edilerek, bu defterler silâhlarla beraber İstanbul'a gönderilirdi [219].

Eşkiyalıktan sonra, silâh taplanması

Bilhassa, eşkiyalık ve isyan hareketlerini müteakip, ya eşkiyanın yürüdüğü yerde veyahut bütün Anadolu'da, silâh teftişine çıkmak ve silâhları toplamak bir âdet halini almıştı. Kalenderoğlu'nun tenkilinden sonra, Kuyucu Murad paşa [220]; softaların takib ve tedibi esnasında Tekeli Mehmet paşa [221]; Cennetoğlu'nun öldürülmesinden sonra da, Dişlenk Hüseyin paşa, [222]; Abaza Hasan paşanın yok edilmesinden sonra da, Vezir İsmail

[218] — Dağlıoğlu, Hikmet Turhan: 16. Asırda Bursa Vesika: 88, Sf 62; Vesika; 99, Sf 69; 128. Sf 84-85; Vesika: 148, Sf 97 - 98; Vesika: 135, Sf 116-117.

[219] — Bk: Vesika 38. 53, 54, 169.

[220] — Bk: Vesika 38.

[221] — Tekeli Mehmed Paşaya ve Anadolu'daki Kadılara: «... Malûm ola kibundan akdem varid olan hükm-ü Hümayunum mucibince Suhte eşkiyasından ve akrabalarından ve Sekban taifesinden herkimin elinde tüfenk bulunursa ellerinden alub cem'edüb muaccela Asitane-i saadetime gönderilmesin emredüb buyurdum ki Dergâh-ı Muallâm Çavuşlarından Kudvet-ül-amsali-i vel-akran Mustafa zide kadrühu vusul buldukda bu babda herbiriniz bizzat onat veçhile mukayyed olasız....» denmektedir. 1022 Ramazan ortalarında yazılan hüküm. Aynı zamanda 1022 Şevval iptidalarında, Manisa Kadısına; Lâzikye sahrasından; yazılmış bir hüküm daha vardır. Bu da, muhteva itibariyle, diğerinin aynıdır.

[222] — Bk: Vesika 53 - 54.

paşa, Anadolu yakasında bulunan eşkiyayı teftiş ve silâhları toplamıya, geniş salâhiyetle, memur edildi [223]. Halktan silâh toplıyanların en meşhuru, bu zattır. Hatta İsmail paşa, silâh hususunda, halkı okadar sıkıştırmış ve okadar çok silâh toplamış ki, halk bir vahşi hayvanı veya eşkiyayı gördüğü zaman, İsmail paşa için, uydurduğu tekerlemeleri kullanırmış. Bu hususa dair, gerek Evliya Çelebi seyahatnamesinde gerekse Naima, tarihinde enteresan fıkralar vardır.

İsmail paşanın, Abaza Hasan paşanın, Sarıca ve Sekbanlarını öldürmesinden, böyle geniş mikyasta silâh taraması yapmasından ötürüdür ki, aynı çağda yazılan Gılmanî Tarihinde, artık, bundan sonrr, Anadolu'da eşkiyanın kalmadığı ve : «... Bir kimesne başında ve altun ve cevahir götürse kimse alur yok...» Diye yazılıyorsa da, vesika ve hadiseler, müellifin, bu hususta, tamamen yanlış düşündüğünü ve meseleyi yanlış yazdığını isbat etmektedir. [224].

Paşalara yapılan masraf ve verilen hediyelere dair :

Saruhan'a gelen Beylerbeyi, Muhassıl, Müfettiş ve Mübaşirlere, Manisa'lıların yaptıkları masraflar ve verdikleri hediyeler hakkında bir fikir edinebilmek için, bunlara ait bazı masraf ve tevzi defterlerini tedkik etmemiz lâzım. Bunların hepsine ait masraf ve tevzi defterlerini, almıya imkân olmadığından, bir kaçını örnek olarak yazıyoruz.

Sancak paşası geldiği zaman, yollara, daha evvel bez döşenirken, bu asırda, hasır döşemek, paşanın konağını temizlemek ve tefriş etmek de, halkın vazifesi idi. Yabancı paşalar gelince de, bu merasimin yapılıp yapılmadığına dair bir kayda rastlıyamadım. Yalnız, bir paşa gelir gelmez, paşa ve maiyyetinin ileri gelenleri, derece ve itibarlarına göre, halkın konak ve evlerine dağıtılıyor; kaldıkları müddetçe; ev sahipleri tarafından ağırlanıyorlardı. Bunu da, Mahayif ve eşkiya teftişine memur olan İsmail paşa, Manisa'ya geldiği sıralarda yapılan tevzi defterlerinde gördüm.

Muhassıl İshak Paşaya verilen zahire defteri :

1648 - 1058 yılında, Saruhan'a gelen; Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı İshak paşa ve maiyyetine; 9. Ağuştos 1648 gününde, halkın verdiği zahire defteri tedkik edilirse, paşa ve maiyyetinin, halktan, hayvanları ve

[223] — Bk : Vesika 171.
[224] — Tarih - i Gılmanî, Türk Tarihi Osmanî Encümeni Mecmuası Cüz : 28 Sf 65.

kendileri için, neler aldıkları görülür. Bu defiere nazaran paşa adamlarına: Pirinç, sade yağ, bal, et, ekmek, şeker, kahve, arpa, saman, odun ve mum verildiği görülmektedir [225].

Sefere memur Mehmet ve Kenan Paşalar:

Keza aynı sene, Sakız ve Çeşme'yi muhafazaya memur, Mehmet ve Kenan Paşalar da, Manisa'ya uğramışlar; üç dört gün kadar, Manisa'da kalmışlardı. Bu müddet zarfında, paşaların masrafı, 100 300 akçeyi bulmuştu: «..Zikrolunan mahallâttan alınan 100 300 mebläğ bu senei mübarekede cezire-i Sakız ve cezire-i Çeşme muhafazasına memur olan izzetlû ve saadetlû Mehmet paşa hazretleri Medinei Manisa'ya geldiklerinde üç dört güne değin harcü sarfolunmuştur... Tahriren fi evaili Rebiyyülevvel li-sene-ti semane ve hamsine ve elf» [226].

Muhassıl Mustafa Paşaya yapılan masarifin defteri:

1652 - 1062 yılında, Manisa'ya gelen; Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı Mustafa paşaya; Manisa'lıların verdiği yiyecek ve içeceğe ait maddelerin listesi ile, bedelleri, zikredeceğimiz vesikada gösterilmektedir. Paşa, Manisa'da üç gün kalmış ve bu müddet zarfında, bir haylı masraf yapmıştır. Eğer, defter, dikkatle tedkik edilecek olursa, paşa adamlarının, çok iyi şekilde beslendikleri, zahire ve yiyeceğin, ne suretle temin edildiği ve bunların fiatları hakkında, iyi bir fikir edinilir. [227].

Müfettiş İsmail Paşaya verilen hediye ve yapılan masraf:

Abaza Hasan ve tevabii eşkiyasını teftişe memur, Vezir İsmail paşa, 1659 - 1070 yılı Muharremi iptidasında, Manisa'ya gelmiş ve beş gün kadar kalmıştır. Bu müddet zarfında, gerek kendisinin ve gerek maiyyetinin iaşeleri için 511641 akçe sarfedilmişti. İş, bu kadarla kalsa, kâfi idi; bir de, paşa hazretleri ve maiyyetinin ileri gelenlerini, memnun etmek için, muhakkak surette, hediye lâzımdı. İsmail paşaya ve maiyyetindeki ağalara, Manisa'lılar tarafından 144000 akçe kıymetinde, muhtelif şeyler hediye edilmişti. Bu hediyeler, yukardaki masariften hariçti. «Saadetlû Müşarünileyh İsmail paşa hazretlerine ve tavabiine teslim olunan hediyedir ki tahrir olunmuştur. An yed-i Nakib Efendi ve Osman Çelebi:

---

[225] — Bk: Vesika 122.
[226] — 1058 yılı, Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.
[227] — Bk: Vesika 136.

Katır Rüus adet	Beher katıra 60 guruş fi		Atlas donluk 5 fi 120	
8 Sekizdir	480 Dörtyüz seksen guruş			
Külheylan at Re's fi	Çuka donluk adet 1 fi	Hazinedar Mehmet paşa Hazretleri Mebâğ	An yed-i Nakib Efendi ve Osman Çelebi	
400	30	7000		
bi-hesab meblağ 3600	An yed-Nakib Efendi ve Osman Çelebi			
Cemian				
127000	Yalnız Yüzyirmi yedibin akçedir Sah 30 guruştan gayri bahayı çuka			
17000	Defterdar Paşanın mektubu üzre Baki kuluna teslim onyedibin akçedir			
144000	[228].			

İsmail Paşa ve maiyetinin, beş gün zarfında, Manisada yaptıkları masarif ile, aldıkları hediydler, bahası ecm'edince, bunun, çok büyük bir yekûn tuttuğu, derhal göze çarpar.

Bunlardan başka, Mahmut paşaya verilen hediyeile [229]; sancağın bazı işlerini görmiye gelen Mübaşir İbrahim Ağaya yapılan masraf [230] karşılığı 408 kuruşla, asker sürmiye memur Ahmet paşaya da 1607-1098 de yapılan masraflar karşılığı tutarı 2352 kuruş Manisa mahallerine tevzi' edilmiştir [231].

Müfettiş Paşalar ve yolsuzluklarına dair :

Eşkiya Müfettişleri ve Mahayif teftişine memur olanların da, zaman zaman, yolsuzlukları görülmekte; teftiş akçesi, devir akçesi diye, halktan para aldıkları, bedava yem yemeklik temin ettikleri, hattâ rüşvet kabul ettikleri, tesbit edilmektedir [232]. Bunlara da bir örnek olsun diye, şu üç misali zikretmekle iktifa eyliyeceğiz :

Müfettiş Ömer Paşanın rüşvet aldığı:

1687-1098 yılında, eski Manisa Yeniçeri Serdarı Mahmut Çavuş; katline karar verilecek bazı şeylerden dolayı;

[228] — 1070 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.
[229] — Bk : Vesika 190.
[330] — Bk : Vesika 196.
[231] — Bk : Vesika 214.
[232] — Bk : Vesika 40, 52.

Eşkiya Müfettişi Ömer paşaya şikâyet edilmiş; canını, paşaya, dörtyüz kuruş; rüşvet vererek kurtarmıştı [233].

1696 - 1107 yılında, Eşkiya Müfettişi olan Genç Mehmet paşa, Saruhan'daki eşkiyayı teftişe; Anadolu Beylerbeyi Mustafa paşa ve Aydın, Saruhan sancakları Muhassılı Abdülbaki paşa ile, gelmiştir.

Müfettiş genç Mehmet Paşanın Turgutlu ve Manisa'lılardan aldığı yolsuz paraya dair :

Bu teftiş esnasında, Genç Mehmet paşa, beş binden fazla maiyeti ile, Turgutlu gibi ufacık bir kasabaya gidiyor ve orada beş gün kalıyor; bu müddet zarfında, halktan 1500 keselik zahire alıyor.

Manisa'ya gelince de, 15000 kuruş kendisi için, 15000 kuruştan fazla mübaşirleri için, ayrıca Manisa köylerinden de, Devir ve Kaftanbaha adiyle 30 - 40 ar kuruş almıştır. Bundan başka, paşalara, halkın verdiği yiyecek ve içecek masrafı da, 9340 kuruşu bulmuştur.

Bu vaziyet karşında, Turgutlu ve Manisa'lılar, Müfettiş paşadan şikâyet ederek, yolsuz aldığı paraların geri verilmesini rica etmişler, 1696 - 1107 yılında gönderilen bir fermanla,eğer halkın ileri sürdüğü şeyler doğru ise, paranın geri verilmesine, Manisa Kadısına emir verildi [234].

Eşkiya Müfettişi Bostancıbaşının yolsuzlukları :

1697 - 1109 yılında, Saruhan, Aydın ve Menteşe sancaklarında, eşkiya teftişine memur olan Bostancıbaşı Mustafa Ağa da, halka eziyet ederek, yolsuz para aldığından şikâyetlin doğru olup olmadığını anlamak için, Ağanın Saruhan'da yaptığı masrafların defteri istenerek yukarıya gönderildi [235].

Uydurma Müfettişler

Bazan da, herhangi bir hususu, teftiş etmiye memur imiş gibi, uydurma emirlerle, sanacak ve kasabalara gelenler de oluyordu. Bu vesile ile, halktan bedava yiyecek ve para alıyorlardı. Bunun en tipik misali, 1647-1057 yılında, ben, tütün müfettişiyim, diye, uydurma, emirlerle, Manisa'ya gelip teftiş yapan Defterzade Mustafa Ağanın durumudur. Bereket versin ki, sahte müfettiş olduğu, derhal anlaşılmış; Mustafa Ağa, bütün eşyasını bırakarak, şehirden, zorla kaçabilmiştir [236].

Bundan başka, 1032 yılında, Manisa'lılar, sahte tüfek müfettişlerinden şikâyet etmişlerdir :

---

[233] — Bk : Vesika 221.
[234] — Bk : Vesika 238.
[235] — Bk : Vesika 242.
[236] — Bk : Vesika 117.

«... Taht-ı kazanızda vaki reaya taifesi Dergâh-ı Muallâma arzıhal gönderüb bazı kimesneler tüfenk teftişi namiyle üzerlerine varub ve sahte emir peyda etmeleri ile tüfenk teftişine memuruz deyu mücerred ahz-ü celb içün fukarayı taciz eylediklerin bildirüb men'-ü def' olunmak babında emri şerifim rica eyledikleri ecilden imdi tüfenk teftişi memnu'dur Minbaad tüfen teftişi içiün Asitanei Saadetimden emir verilmemiştir Men'-ü def'edüb tüfenk teftişi namiyle bir ferdi rencide ettirmeyüb ol makule emr ibraz edenleri emirlerin alub Asitane i Saadetime göndermenüz [babında] emredüb ferman-ı Âlişanım saadır olmuşdur Buyurdum ki...» [237).

Şuraya kadar verdiğimiz misallerle, yüksek rütbeli memurlarla, fevkalâde mübaşirlerin, halk ile münasebetlerini tetkik ve bunlara ait bazı vesika ve malûmatı arzettik.

Uzun seferler dolayısile halk, ağır vergiler ve yeni yeni teklifler altında ezilirken, birde bunlara paralel olarak paşaların ihdas ettikleri yeni vergileri ve halktan aldıkları masrafların karşılıklarını, bunlara ilâve edecek olursak, halkın durumunu, daha iyi tasarlıyabiliriz. Paşaların bu yolsuluklarından ve ağır masraflarındandır ki, Manisa ahalisi, eşkiya müfettişi Deli Ömer paşanın Manisa'ya uğramaması için, paşaya, para ve hediye göndermiye mecbur olduğu gibi [238]; Anadolu Beylerbeyi Danacı Mehmet paşanın, eyaletine giderken, Manisa'ya uğramaması için, halkın gönderdiği Yalvarma Arzı'nı okumak kâfidir [239].

Eşkiya Müfettişlerinin kaldırılması:

Müfettişlerin, yaptıkları zulümden dolayı, 1687 - 1098 yılında, gönderilen bir fermanla, müfettişliğin kaldırıldığı, bütün Anadolu'ya yazıldı. Aynı zamanda, Eşkiya Müfettişi

[237] — 1092 yılı evaili Rebiyyülevveli tarihli, Manisa'daki Kadılara yazılan hükümden.
[238] — Bk; Vesika 213.
[239] — Bk; Vesika 247.

ve o sıralarda Boğaz muhafızı olan Halil paşadan çok şikâyet olunduğundan, öldürüldü.

Müfettişliğin kaldırılmasında ileri sürülen esbabı mucibede, müfettişlerin, 1000-2000 kişi ile kasaba ve köyleri dolaşıp bedava yem ve yemek tedarik ettikleri; teftiş bahanesiyle, halktan «teftiş akçesi» namiyle para aldıkları; halka zulüm yaptıkları zikredilmektedir. Hükûmet, bu kararara, ancak, bir sene kadar sadık kalabildi; ertesi sene, tekrar, Maraş Beylerbeyi Hüseyin paşayı, Anadolu Eşkiya Müfettiş tayin etti [240].

Hükûmet, asrın başından sonuna krdar, .Beylerbeyi, sancak beyleri ve mütettişlerin, teftiş akçesi, devir akçesi, nalbaha ve kaftanbaha ilâh... namlar altında halktan aldık ları parayı almamalarına, çok uğraştı ise de, maalesef muvaffak olamadı [241].

III

Mütesellim, Voyvoda Subaşı ve Eminler :

Paşaların, sancaktan uzaklaşması üzerine, bütün işlerin adamlarına bırakıldığını, daha evvelce, Sancakbeyi faslında görmüştük. Bu kısımda da, paşa adamlarının, halk ile münasebetlerini ve aralarında zuhur eden ihtilâfları tetkik edeceğiz.

Halkın, Şikâyetlerinin toplandığı esaslı notlar :

Bu asırda, Saruhan sancağında yaşıyan reayanın, bunlar hakkındaki şikâyetleri, şu esaslı noktalarda toplanmaktadır: Devir memnu' iken, Mütesellim, Subaşı ve Eminler, sık sık, fazla atlı ile devre çıkmakta; halkın, çoluk çocukları ile oturdukları evlere konmakta; bedava yem ve yemek almakta; kadın ve çoçuklarına taarruz etmekte...

Bu hnsusa dair sicillerde, birçok vesikalar vardır. Bu vesikaların, hepsini almak mümkün olmadığından, biz, ancak mahdut bir miktarını seçip arzetmeyi münasip gördük.

İnceliyeceğimiz vesikalarda, hükûmet, Paşa adamlarının yaptığı bu yolsuzluğu kabul ediyor; önliyebilmek için,

---

[240] — Eşkiya Müfettişleri için, 208 inci vesikanın haşiyesine bakınız.

[241] — Bu fasılda. daha evvelce verdiğimiz vesikalarla; Unat, Faik Reşit; Kemankeş Kara Mustafa Paşa Lâyihası, Tarih Vesikaları Cüz; 6, Sf 449, bakınız.

sık sık emirler de gönderiyordu. Devir akçesi ve benzerleri, kanunda mevcut iken, daha evvelce de söylediğimiz gibi, hükûmet tarafından kaldırıldı ise de, önüne geçilmesi mümkün olamadı [242].

Halktan aldıkları paralar :

Mütesellim, Subaşı ve Eminler, şu bu vesilelerle, kendilerine ait olan mıntakalara teftişe çıkıyorlar; halktan, ayrı ayrı adlarla anılan çeşitli masrafları karşılığı, para alıyorlardı. Vesikalara nazaran, Paşa adamlarının aldığı paralar, şu isimler altında toplanabilir : Selâmlık(Selâmiyye, selâmetiyye), nalbaha, Çizmebaha, Tavukbaha, Kaftanbaha, Konak ve Göçek akçesi, Çubuk Akçesi, Öşrü Diyet, Devriyye (Devr Akçesi), Yemlik, Ağalık, Kethudalık, Anbar Akçesi, Deve kirası, Huddam akçesi. Düzenlik, Karşılık, Kazık Akçesi, Otluk, At Bekçisi... Bunları, bir iki misalle izaha çalışalım :

1640 - 1050 yılında, Ilıca-i Saruhan kadısı Mustafa Efendi öldürülünce, Anadolu Beylerbeyinin gönderdiği Mübaşir Yusuf Ağa, cürümle alâkaları olmıyan , diğer köyler ahalisini sıkıştırmış ve onlardan haksız yere, Nalbaha ve Öşrü Diyyet almıştı. [243].

1643 - 1053 yılında, Yaylalı Hassı Voyvodası Osman Ağa; Babaköy, Bostancı, İsmailce ve Urganlı köyleri ahalisinden; vergi toplanmasına üç dört ay varken, Bennak, ve Duhan resimlerini alıyor; biraz sonra da, Voyvodalıktan ayrılıyor. Tabiatiyle, bu köyler halkının yerdiği paralar da yanıyor. Halk, ikinci Voyvodaya da tekrar vergi vermemek için Osman Ağayı şikâyet ediyorlar. Osman Ağa, mahkemede, bu köylerden, bir kısım para aldığını; fakat köylülerin iddia ettikleri kadar almadığını söylüyorsa da, aldığı ispat ediliyor [244].

1653 - 1063 yılında, Manisa Mütesellimi bulunan Baltacı Mahmut Ağa, Muhassılı Emval Mustafa Ağa ile bir olarak, halka eziyet ediyorlar; kanunsuz para alıyorlar; bu, halkın canına değdiğinden, Manisa'lılar ve kadı tarafından

[242] — 1082 evaili Rebiyyülâhir tarihi ile Manisa'daki Kadılara yazılan hükümden ; «... Bundan akdem Liva-yi mezbure Mütesellim olanlar Teftiş Mehteranı alem ve Konakçı ve Sürücü akçesi ve Zahire akçesi ve Otlukçu akçesi ve Mirahur akçesi ve Arpaemini akçesi ve Samancı akçesi ve Oduncu akçesi namiyle küllî akçelerin alub teaddi ve tecavüz etmeleriyle olveçhile alınan tekâlif *ref'* olunub...»

[243] — Bk ; Vesika 104.

[244] — Bk : Vesika 108.

tanzim edilen Mahzar, yukarıya arzedilerek, bunların kaldırılması rica edilmiş ise de, Mustafa Ağa, tekrar muhassılı emvallikte ipka ediliyor [245].

1656 - 1066 yılında, Saruhan Sancağı Mutasarrıfı olan, Zeynelabidin paşanın oğlu Osman Bey, Manisa Müteselimleri içinde, en haşin ve en usulsüz hareket edenlerden birisidir. Yaptığı zulümlerden dolayı, halkın şikâyeti üzerine, tahkikatına, Dergâh-ı Âli Kapucubaşılarından Mehmet Ağa, Mübaşir olarak gönderildi [246].

Yapılan tahkikat neticesinde, Osman Beyin, Karayunus mahallesi ahalisinden, Öşrüdiyyet lâzım değil iken, 93 kuruşlarını, aldığı; Bektaş mahallesinden birisinin evini basıp parasını gasbettiği ve Otamışlar Yürüklerinden de, 50 kuruş aldığı tesbit ediliyor.

Emin, Nazır ve Âmillere dair :

Saruhan sancağı, hem geniş, hem de zengindi; çeşitli mahsulleri vardı. Buradaki arazinin mühim bir kısmı, fertlerin, bir kısmı Devletin tasarrufunda bulunuyordu; arta kalan kısmı da, Vakıflarındı. Manisa'da önemli evkafı bulunan Vakıflar : Saruhanoğlu İshak Bey, Temurtaşoğlu Ali Bey, İvaz paşa, Hatuniye, Sultaniye, Muradiye ve bir de Elvanbey oğlu Sinan Beyinki idi. Bunlardan başka, diğer Mukataalar da vardı [247]. Bunların başında da, Nazır veya Eminler bulunuyordu. Ayrıca her Vakfın Mütevellisi de vardı.

Bunların da halk ile münasebetleri, doğrudan doğruya, Vergi ve arazi işlerinde idi. Bunlara ait yolsuzluklar da : Fazla atlı ile köylere gidip bedava yem ve yemeklik almak; reayanın kadınları ve çocukları ile sâkin oldukları evlerine konmak; Konak ve Göçek, Selâmlık, Nalbaha ilah... Namlar altında toplanan paraları almaktı [248].

[245] — Bk ; Vesika 139.

246] — Bk ; Vesik 149 - 155.

[247] — Bu hususta, 17 inci yüz yılda, Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf teşkilâtı adlı eserimizin 38 inci sayfasına bakınız.

248] — 1023 yılı tarihli hüküm ; Bazı Nazır ve Eminlerin, köylere konub müft ve meccana yem ve yemek aldıkları, köylülere eziyet ettiklerinden şikâyet.

1022 yılı Cemaziyelevvelinin 29 u tarihli ferman : Sinirli karyesi Havassı Hümayun Reayasıdır. Resmi Bennaklerini, defter mucibince verdikleri halde, Havassı Hümayun Nazır ve Eminlerinin fazla adamla gelip bedava yem ve yemeklerini ve fazla para aldıklarından şikâyet.

Emin ve Zabitlerin yolsuzlukları, Reayadan fazla para almakla kalmıyor; aynı zamanda, birtakım tekliflerden muaf olan Evkaf Reayasına da eziyet ediyorlar ve muaf oldukları vergiyi almıya çalışıyorlardı [269].

Bu mıntakada, halkın, en fazla ihtilâfta bulunduğu Eminler, Susam Yağı Emini ile Tuzla Eminidir. Tuz, bu sancak ve komşu sancaklarahalisi ne dağıtıldığı ve mukabilinde para alındığı için, reaya bazan satın almak istemiyor; bazan da, deveciler, memur oldukları halde, tuzları, istenilen yerlere götürmüyorlardı. Bu yüzden, deveciler, reaya ile Emin arasında, bir takım hadiselerin çıkmasına sebep oluyorlardı. Sancaktaki Nazır ve Eminlerin, halk ile olan münasebetinini tebellür ettirmek için, şu birkaç misali, zikretmekle iktifa edeceğim :

1025 Evahiri Safer tarihli, Anadolu Eylerbeyi Ahmed Paşanın Buyrultusu ; Emin. Nazır ve Subaşıların, halktan Konak ve Göçek parası diye para aldıklarından men'ine ; bundan sonra alacakların, cezalanacaklarına dair.

1027 Evasıtı Zilkade tarihli hüküm : Saruhan'daki Nazırlar. 60 - 70 atlı ile köylere konulduklarından ve fazla para aldıklarından ref'edilmeleri hakkında.

1028 Evahiri Cemaziyelevvel tarihi Hüküm : Anadolu'daki Kadılara ; Karayağmurlu Türkmenleri. her sene, üzerlerine düşen rüsumu ödedikleri halde. bazı illerde, Beylerbeyi Voyvadaları ; Sancakbeyi Subaşıları ve adamları, Alaybeyi. Zaim. Emin, Âmil ve çingene Haraççılarının ve Mevkufat ve Havassı Hümayun Eminlerinin, fazla atlı ile bunların evlerine kondukları bedava yem ve yemek aldıkları ; bu meyanda. Selâmlık Nalbaba gibi bazı kanunsuz vergiler de aldıklarından, ref'edilmesine.

1058 Evaili Şaban tarihli hüküm ; Tuz Nazırı. 50 atlı ile Manisa köylerine konub bedava yem ve yemek ile kanunsuz yüz yirmişer kuruşlarını aldıklarından, ref'edilmesi hakkında.

1087 Cemaziyülevvelinin 2 isi tarihli hüküm ; Kadıköyüne Emin ve Nazırlar. alâkaları yokken gelüb bedava yem ve yemek aldıklarından, ref'leri hakkında.

[269] — Saruhanoğulları ve Eserlerine dair vesikalar; Sf 57, 60-61, 75-76.

«... Medine-i Manisa muzafatından Elliciyan-i Yunddağı reayasının rüsumunu cem'e memur olan Nazır Abdürrahman Yunddağı nahiyesine tabi Muarrifler ve Unduklu ve Uzunmemîler ve Hacılar ve Öküzler ve Tavukçukuru ve İsmailli ve Okçular nam kariyeler reayasının rüsumunu miri için cem'ü tahsile mübaşeret eyledikte zikrolunan kura ahalileri bir yere cem'olub Nazırı mezburun üzerine aleti harple yürüyüb içlerinden biri sol böğründen kurşun ile vurub katledüb ziyade fesad etmekle Saruhan Müteselliimi tarafından Mübaşir tayin olunan Ali maktulü mezburun maiyyitini medinei mezbureye getürüb zikrolunan kura ahalisinden Halil, Mehmet ve Mustafa ve Balı nam kimesneler meclis-i şer'i şerife ihzar olunub sual olundukda iki yüzden mütecaviz reaya ittifak edüb otuz iki akçeden ziyade rüsumu raiyyet vermiyelim ve içimizden her kim ziyade akçe verirse ve Nazır yanına varır ise, pare pare edelim Nazır kendusu gelir ise üzerine varub katledesüz deyu ahd ve ve şart etmiş idik ol şart üzerine ikiyüz mıkdarı adam ile Nazırı mezburun etrafını ihata eylediğimizde içimizden Bostan nam kimesne kurşun ile katleydi deyu ikrar ve irtirafı maktulü mezburun varisleri talebiyle sicil ve huccet olunduğu...» (1049 Cemaziyülâhir tarihinde Anadolu Beylerbeyine ve Manisa Kadısına yazılan hüküm).

1065 yılında, İzmir, Manisa ve Nif Kadılarına gönderilen hükümde, buralardaki Kadılar, ve reaya, Saruhan memlehası Nazırından şöyle şikâyet etmektedirler :

«... Saruhan Memlehasında hasıl olan miri tuzu senede bir defa kanun-u kadim üzre ücretle örüsü olan yerlere götüre gelmişken hâlâ Memleha Emini olanlar ücretlerimize tahmil ettirdikleri kanun-u kadime muhalif tuzu fuzuli üzerimize bırağub ve bahası içün deve başına ikişer kuruş taleb edüb zulmü taaddi ederler deyub bildirüb...» Men'lerine ve haklarının alıverilmesine [250].

1088 evahiri Cemaziyülâhir tarihli, Manisa Kadısına gönderilen hükümde şöyle denmektedir:

«Biz devlerimizle Menemen ve İzmir boğazlarında mürur ve ubur eylediğimizde kimesne rencide eylemezler iken hâlâ Menemen memlehası Emini ademler tayin edüb develerimizi tutub Memlehanın tuzun alun deyu hilâf-ı şer' cebredüb cebra kaldırdıktan sonra gelüb her deve başına ikişer buçuk guruşumuzu alub zulüm ve taaddi eyledikferinden gayri bazımıza ikişer yüz değnek urub ve Memlehada tuz olmaduğu senelerde siz mukaddema memlehadan tuz alur idiniz bu sene tuz olmamağla tuzun bahasını verin deyu her deve başına ikişer buçuk guruşumuzu alub külli zulüm ve taaddi ederler Mademki kendu rızamızla tuz almadıkça bu sene tuz olmadı tuzun bahasın verin deyu ol veçhile hilâfı şer'i şerif zulmü taaddi ettirilmeyüb men-ü def' olunmak babında emri şerif rica eyleriz deyu bildirdikleri ecilden...» men'lerine [251].

---

[250] — 1065 yılı sicilleri. Aynı mealde, 6. Şaban. 1063 tarihli Menemen ve Manisa Kadılarına yazılan bir hüküm daha var.

[251] — 1088 yılı sicilleri.

1664 - 1074 yılında, Gördes'in Esedlerarası; Borlu'nun Esedler köyü ahalisi, Sipahilerine, kanun mucibince, Öşür ve Salâriyyelerini sekizde bir verirlerken, Sipahi Sarı Mehmed'in teşviki ile, köylülerden, Ağalık, Yemlik, Residiye, Hidmetkâr akçesi gibi kanunsuz vergileri istemiye başladığından, yapılan şikâyet üzerine men'edildi [252].

1671 - 1083 yılında, Fazıl Ahmet paşanın gönderdiği çok şiddetli Şarap Men'i emri üzerine, Manisa'daki meyhaneler kapatılıp hiç kimse içki içemez bir halde iken, şehir Zabiti, Manisa'da yaşıyan Müslümanlar, şarap satmadıkları halde, siz şarap satıyorsunuz, diye, her sene beşyüz kuruşlarını aldığından men'edildi [253].

1688 - 1099 yılı, Turgutlu'nun en çok çile çektiği bir yıldır. Turgutlu, Has olduğu için, buraya sık sık uğrayan Beylerbeyi adamları, birisi ağaçtan düşüp ölse, yahut soğuktan döşse, yahut da, kahve köşesinde eceliyle ölse, bu gibilere Öşrüdiyyet lâzım dğil iken; kasaba halkından 150 - 200, köylerinden ise, 1000 kuruş alıyorlarmış.

Aynı zamanda, Kasaba Voyvodası olan Mustafa, İhtisap İhzariyyesi avarızhanelerini fazla topladığı gibi, halk, hayvanlarını baharda, çayıra çıkarınca, at bekçisi, Kazık akçesi ve Olluk namiyle akçelerini alıyor; dışardan gelenlerden de, Duhan Resmi diye akçe toplıyor, diye şikâyet edildi [254].

Devre çıkmaları : Devir, zaruret halinde ve az atlı ile yapılması lâzım gelirken, paşa adamları, sık sık ve fazla atlı ile devre çıkıyorlardı [255].

Halkın evlerine konmaları : Devr esnasında, maiyyetlerinde bulunan 40 - 100 ve belki de daha fazla atlı ile, köylere iniyorlar; halkın çoluk çocuğu ile oturduğu evlerinde konaklıyorlardı. Halbuki köylü için ev ve ailesi, herşey olduğundan, sık sık şikâyete sebep oluyorlardı [256].

Bedava yem ve yemeklik Almaları : Gittikleri yerlerde, yiyecek ve içeceklerini de, halktan, bedava alıyorlardı [257]. Bir köye gittiklerinde, halktan,

---

[252] — Bk : Vesika 183.
[253] — Bk ; Vesika 197.
[254] — Bk ; Vesika 218.
[255] — Bk ; Vesika 1,8, 40, 122, 208.
[256] — Bk ; Vesika 37, 40, 122, 172.
[257] — Bk : Vesika 37.

en çok: arpa, saman, koyun, kuzu, tavuk, yağ, bal ve ekmek alıyorlardı [258].

Halkın Kız ve Oğlanlarına taarruz etmeleri

Misafir bulundukları yerlerde, çok zaman, rahat da durmuyorlar; halkın kız ve oğlanlarını kaçırarak âlemler yapıyor; ırzlarına tasarruf ediyorlardı [259].

1659 - 1069 yılında, Saruhan sancağı Mutasarrıfı, Küçük Mehmet paşanın Mütesellimi Ali Ağa'nın Subaşları,

---

[258] — Bk; Vesika 172.

[259] — Bk; Vesika 1,18. 1015 evahiri Safer tarihiyle Saruhandaki Kadılara yazılan hüküm: «... Adala Kadısı südde-i saadetime mektub gönderüb Vilâyet-i mezbure ahalisi meclis-i şer'e gelüb hâlâ Sancağı Beyi Kethudaları ikişer üçer yüz atlu ile ve Subaşıları dahi otuzar kırkar ve ellişer atlu ile ve Ümena ve Ummal ve Mültezimin ve Nuzzar dahi yüzer ve ikişer, yüzer atlu ile gezüb devreylediklerinde evlerimizde konub müft ve meccana yem ve yemeklerin cebra yedürdüklerinden maada evlerimizde olan esvab ve erzakımız nehb-ü gâret edüb ve herbirimizi darb-ü let'edüb ırzımızı payimal eyleyüp ve Sancakbeyleri Kethudaları dahi kariye bekariye gezüb hilâf-ı şer'i şerif ziyadece ve bilâ sebeb zulmen beşer onar bin akçemiz alub bu veçhile her sene ikişer yüzbinden ziyade akçemiz alub ve Subaşıları dahi mah bemah devredüb Konak ve Göçek namına altışer yedişer yüz akçemiz alub ve bazılarımızdan daha ziyade akçemiz alub ve Ummal ve Ümena ve mültezimin ve Nuzzar dahi mütekaddümden yirmi dörder akçe alınagelen yerlerden yüz ellişer ve iki yüzer akçemiz alub ve otuzüçer alınmak icabedenlerimizden dahi ikişer yüzden ziyade alub akçe ve Kanun-u cedit üzre rüsum-u ağnam her koyun başına birer akçe tâyin olunmuş iken onar ve daha ziyade akçemiz alub ve Müslümanlara kemalü mertebe tazyik edüb niçin ziraat etmezsiz elbet ziraat edin ve dokuzar gün sürünüz deyu bunlârdan hilâfı şer'i şerif Boyunduruk akçesi namına herçift başına yüz ellişer akçemiz alub hububatı Taşir eylediklerinde bunların öşrün almayub kendu üzerimizde koyub narh-ı carinin men'inden ziyade akçelerimiz alub ve yüzer ikişer yüzer atlu ile gezüb kendularından maada otuzar kırkar atlu üzerlerine havale edüb anların dahi zulüm ve taaddilerine nihayet olmayub şöyle ki mezburların zulüm ve taaddileri üzerimizden def'ü izale olmıya elimizde ism-i mal itlâk olunur nesnemiz kalmamağla cümlemiz cilâyı vatan ve terki mesken edüb herbirimiz bizzarure bir diyare perakende ve perişan olmamız mukarrerdir deyu şekva eylediklerin bildirmeğin...» Aynı mealde, Subaşı ve Sancakbeyi Kethudalarından, Foça ahalisinin de, 28 Zilhicce 1014 tarihli şikâyetleri vardır.

ziyade atlı ile Gördes'e gidiyorlar; bedava yem ve yemek aldıkları gibi, Delil köyünden Ali'nin de ırzına tasallut ediyorlar [260].

Zaman zaman da, gittikleri yerlerde, hırsızlık yapıyorlar [261]; halkın yolsuzları ile birleşip bir takım kimseleri hapsediyorlar; paralarını alıyorlardı [262].

Adam öldürmeleri ve yaralamaları:

Bu ikinci derecedeki memurların, zaman zaman, adam öldürdükleri ve yaraladıkları da görülüyordu. Meselâ, 1643 - 1053 yılında, parekende-i Türkman Voyvodası; Kazzaz Ahmet; Alibeyli köyünde, Türkmen olmadığı halde, geç vakit bu köye geliyor; kadınlardan, şarap ve yiyecek istiyor; istediklerini alamayınca, üzerlerine saldırıp birkaçını yaralıyor ve köylülere de küfrediyor [263].

1649 - 1059 yılında, Manisa Mütesellimi Ahmet Ağa, Manisa'lı Dağlızadenin evini, kırktan fazla atlı ile basarak, dört kadın ve iki arkadaşını yaralıyor [264].

Memlâha Emini Yorganizade Mehmet Ağa, 1656 - 1066 yılında, Bozulus Türkmenleri, buğday yüklü develerle, Manisa'ya gelirlerken, önlerine geçip üç deve ve iki kişiyi yaralıyor [265].

1656 - 1066 yılında, Saruhan Mütesellimi Osman Bey, birisinin elini kesiyor [266]; 1658 - 1063 yılında, Manisa Mütesellimi olan Baltacı Mahmut Ağa da, Akhisar halkından, Ağıl resmi istemek için, kırk elli kişi gönderiyor; Vekili, pazara gelen yolcuların önüne inerek, ayaklarına bukağı, ellerine bilekçek, boğazlarına zincir vurarak köy köy dolaştırıyor: [267].

Bunlardan başka eşkiya üzerine ve sefere memur oldukları zamanlarda da, çok ihmalkârlıkları görülüyor; bu yüzden, azl ve tecziye ediliyorlardı. Bu hususlaki sefer emirleri ile, eşkiya takibi için yazılan hükümler, bunların en canlı misallerindendir. Hükûmet, Mütesellimlerin, bu hususlaki ihmalkârlık ve ağır hareketlerini bildiğinden ötürü,

---

[260] — Bk; Vesika 173.
[261] — Bk; Vasika 1, 14, 115.
[262] — Bk; Vesika 150, 155, 195.
[263] — Bk; Vesika 113.
[264] — Bk; Vesika 127.
[265] — Bk; Vesika 157.
[266] — Bk; Vesika 153.
[267] — 1063 yılı Manisa Mahkeme-i şer'iyye sicilleri.

bunlara gönderdiği hükümlerde, eşkiyaların türemesi ve genişlemesi sebeplerini, kendilerine atfetmekle, eğer bu şekilde harekete devam edecek olurlarsa, başlarının kesileceğini ve soygun eşyası bedellerinin tazmin ettrileceğini bildiriyordu. Ara sıra, halkı, arazilerinde çalıştırıldıkları da [268], gürülmektedir

[268] — 7 Cemaziyelevvel 1028 tarihinde, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancakları Muhassılı, Vezaretten Mütekait Şemsi Paşaya hüküm : «... Tahtı muhassıllığında olan kasabat ve kura ahalisi basrühüm Südde-i saadetime âdem ve arzuhal gönderüb Vilâyetiniz halkından bazı Beylerbeyi ve sancak beyleri ve zikudret kimesneler ve Kuzat ve Müderrisin ve Sipah ve Yeniçeri ve Çavuş ve Zuama ve Erbabı Timar vesair bunun emsali Kapukulları hersene bizim ziraatimiz zamanlarında kendi ziraatimizi ve maslâhatımızı görmiye komayub kendilerinin ziraat eyliyecek tarlâlarına bilâ ücret imeci deyu teklif edüb zulm ve taaddi eylemekden hali değillerdir. Şöyle ki her kimler şer'le men'ü def' olunmazlar ise terk-ü diyar ve cilâyı vatan olmamız mukarrerdir deyu tazallüm eyledikleri ilâm olunmağın minbaad raiyyete bu makule tekâlif teklif olunmamak emrim olunmuştur...»

1019 evaili Zilhicce tarihinde yazılan hüküm : Gördük ahalisi ve Saruhan Sancağıbeyi, Hacıbey'in kazaya, kırk elli neferle Subaşı gönderdiği, bedava yem ve yemeklik aldığı şikâyet edildiğinden, tahkikine.

1022 Cemaziyelevvel ortasında yazılan hüküm : Manisa'da bulunan Rumlar, şehir dahilinde, han ve menziller bulunduğu halde, Beylerbeyi ve Muhassıl adamlarının, evlerine konub bedava yem ve yemeklik almalarından şikâyet ettiklerinden, ref'edilmesine.

1022 Recebinde yazılan hüküm : Saruhan'da yaşıyan Yürükler, Beylerbeyi Subaşılarının, fazla resim, bedava yem ve yemeklik aldıklarından şikâyet etmişlerdir.

1023 Rebiyülâhir sonları tarihli fermanda : Saruhan Yürüklerinin, Beylerbeyi raiyyeti olduğu ; Subaşılarının, koyun başına birer akçe almaları lâzımken, on iki ve daha ziyade akçe aldıkları; bundan başka 70-80 atlı ile çoluk ve çocukları ile sakin oldukları yerlere kondukları ; bedava yem ve yemeklik aldıkları ; bunlar yetmiyormuş gibi, Selâmlık, Nalbaha, Çanak akçesi gibi teklifleri de topladıklarını ileri sürdüklerinden, ref'edilmerine.

1029 Muharrem ortası tarihli hüküm: Yunddağı köylüleri, Sancakbeyi Subaşılarının, devr maksadiyle, fazla atlı ile üzerlerine geldiklerinden ; çoluk ve çocuklarının, oturdukları evlerine konduklarından;

IV

Kapukulu, yerlikulu ve Evkaf Zabitleri Hakkında :

Manisa'da, Timarlı Sipahiler ve Zaimler olduğu gibi, Yeniçeriler de vardı. 1081 yılında, yapılan Yeniçeri teftişinde, Manisa'nın hangi mahalle ve köylerinde, ne kadar Yeniçeri vardır ve adları nelerdir, tesbit edilerek sicille

---

bedava yem ve yemelik aldıklarından : hayvanları saydırdıkları adamlarına, «Çubuk akçesi» diye bir nevi akçe ile koyun akçesini de fazla aldıklarından, men'ini rica etdiklerinden, men'ine.

1038 Evaili Safer tarihli hüküm : Aydın ve Saruhan sancaklarında oturan Buğurciyan reayası, Beylerbeyi, Sancakbeyleri adamlarının, Subaşı ve Ehliörf taifesinin, fazla atlı ile, üzerlerine konduklarından maada, bedava yem ve yemek aldıklarını ; Salgınlar saldıklarını şikâyet ederek, men'ini rica etmişlerdir.

1042 Evaili Şaban tarihli hüküm : Elhac İbrahimli köyü halkı, Sancakbeyi ve Beylerbeyi Subaşlarının, fazla atlı ile oturdukları yerlere konub bedava yem ve yemekliklerini aldıklarını, muhtelif bahanelerle, birçok paralarını da aldıklarından, şikâyetle men'ini rica etmişlerdir.

1045 Evaili Safer tarihli hüküm : Saruhan'da bulunan Otamışlar Yürükleri ; Beylerbeyi, Sancakbeyleri, Subaşıları ve Ehliörf taifesinin, fazla atlı ile üzerlerine konduklarından; yem ve yemeklik aldıklarından; Tekâlifi Şakka dolayısiyle de, fazla para aldıklarından şikâyette bulunmaları ile, men'lerine.

1049 Evaili Şevval tarihli hüküm : Manisa köyleri ahalisi ; Beylerbeyi, Sancakbeyleri Subaşları ve adamlarının, fazla atlı ile evlerine konduklarından ; bedava yem ve yemeklik aldıklarından, devir bahanesiyle de Devriyye, Selâmetiyye, Kaftanbaha akçesi namiyle, bir sürü paralarını aldıklarını şikâyet etdiklerinden ; bunlar memnu olduğundan, men'ine.

1059 Evaili Rebiyyülâhir tarihli hüküm : Miriliva Haslarından olan : Kadılar, Saruhanlu, Kemaloğlu ve Rahmanlı köyleri ahalileri sekizde bir öşürlerin verirlerken ; Sancakbeyi adamları kanaat etmeyüb, vakitli vakitsiz ziyade atlu ile gelüb, ailece oturdukları yerlerinde, üzerlerine konub, bedava yem ve yemeklik aldıklarından gayrı ; Ağalık, Kethudalık, كلجيلك, Anbar ve deve kirası ve Huddam akçesi namiyle paralarını aldıklarını ileri sürerek, bunların zulümlerininin kaldırılmasını rica ettiklerinden men'lerine.

geçirilmiştir [269[. Yeniçerilerin, buradaki zabiti, Yeniçeri Serdarı; Sipahilerin zabiti ise, Kethudayeri idi; bunlar, Ocakağaları tarafından tâyin edilirler: kararnameleri, sicille kaydettirildi.

Paşakapısında olanların ise, âmirleri, başta Paşa olmak üzre, Vekilleri ve Böllükbaşıları idi. Paşakapısında olan askerlere, umumiyetle «Levent» adı verilirdi. Birçok lûgat kitaplarında, Levend kelimesi, sür'atli, çalâk, boylu boslu, cesur manalarına alınıyorsa da, sicillerde, bu manada kullanılmadığı anlaşılıyor. Kat'i suretle, manasını tesbit

1063 Tarihli hüküm: Saruhan Mütesellimi Baltacı Mahmud Ağa: 40-50 kişi ile, adamlarını, Manisa köylerine gönderüb Ağıl resmi namiyle bir teklifi toplamıya memur ettiğini, gönderdiği vekili dahi: «... Şer-i şerife müracaat etmeyüb, Akhisar Bazarına gidüb, fukaranın yollarına bölük gönderüb abzettirüb boğazlarına zincir, ellerine bilekçek ve ayaklarına bukağu vurub kariye bekariye gezüb baliğan mabelâğ akçelerin almayınca salıvermeyüb...» halka eziyet etdiği ileri sürülerek şikâyet edilmiş ve hakkında takibata başlanmışdır. Akhisar Kadisi halkın şikâyeti üzerine, bunları mahkemeye çağırmışsa da, gelmediklerinden, haklarından gelinmesine.

1069 Evasıtı Rebiyyülevvel tarihli hüküm: Sinirli Paşaköy ilâh...» köylor ahalisi, Beylerbeyi, Sancakbeyleri Subaşılarının ve adamlarının, fazla atlı ile üzerlerine konub bedava yem ve yemeklik aldıklarından gayri devr akçesi, Selâmetiyye, düzenlik, Karşuluk, nalbaha, kaftanbaha, konak ve göçek ve hidemetkâr akçeleri namları ila paralarını alub kendilerine zulmettiklerinden. Şikâyet etmişlerdir; bu zulmün üzerlerinden kaldırılmasına.

1070 Evaili Muharrem tarihli hüküm: Manisa ve Gördek kazalarında oturan reaya, Saruhan Mütesel-liminden, şöyle şikâyet ediyorlar «... Saruhan Mütesellimi olan... Namkimesne, her üç ayda bir, kırkar nefer adamla Subaşı irsal edüb kariye bekariye bunların ehlü iyalleri ile sakin oldukları evleri üzerine konub emval ve erzakların garet edüb Devr ve Selâmiye memnudur deyu, ellerinde emri şerifim var iken, Devr ve Selâmetiye deyu ziyade zulmedüb, akçelerin alub mezburlara zulmü tanddi eylediğin bildirüb ol veçhile Devriye ve Selâmetiyye namiyle akçe aldırmayub men'ü def' olunmak babında tekrar emri şerifim rica eyledikleri ecilden buyurdum ki...».

[269] — 1081 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.

edememekle beraber; bunun, kapısız askerlere, Sarıca ve Sekbanlara unvan olarak verildiğini, fermanlardan öğreniyoruz. Biz de, Levend'i, Sarıca ve Sekban masın kullanmaktayız.

Daha evvelce de bir münasebetle bahsetliğimiz gibi, Paşakapısında bulunan Sekbanlar, Yeniçeri ocağından ayrılmış Sekban ortalarına mensup olup Sarıcalar da, halktan toplanmış sivil askerlerdi. Maaşlarını ve tayinatlarını, Paşa verirdi. Bunlardan başka, Paşakapısında hizmet eden, Kürt. Yürük ve Türkmenler de, vardı. Paşa, sefer vukuunda, Kapukulu askerleri ile, kendi kapısının başına geçer; emredilen yere giderdi. Bazı hallerde, sefere veya memur oldukları yere gitmiyenleri yerlerlerine göndermek üzere, sürücü'ler, yollanır; bunlar vasıtasiyle, mahallerine ulaştırılırdı. Gitmemekte ısrar edenlerin de, cezaları verilirdi.

Paşa maiyyetinde bulunan sivil askerlere, Yeniçerilerin, iyi bir gözle bakmadıklarını, birbirlerine kızınca: «Sarıcadan kötüsünün», «Sarıca gibisin», «Sarıca eşkiyası» deyişlerinden pek âlâ anlıyabiliyoruz [270].

Zaim ve Sipahilerin de, halktan kanunsuz para aldıkları [270]; bedava yem be yeniçeklik alıp salgın saldıkları [271]; reayanın kız ve oğlanlarını kaçırıp evlerini soydukları [372]; kaçan halkın yerlerini zaptederek ev, dam yaptıkları [273]; eşkiyalık ettikleri ve böylelerini korudukları da görülmektedir [274].

Zaim ve Sipahilerin Reaya ile esaslı İhtilâf noktaları:

Zaim ve Sipahilerin, reaya ile aralarında ihtilâfa sebep olan esaslı nokta, arazi işleri idi. Meselâ: Sipahiler, bazan, kendi Dirlikleri olmadığı halde, başka dirliklere müdahale ederek, Sipahisine veya Zabitine ait olan rüsumu, reayadan alıyorlar; bazan da, Evkaf reayası, bazı resimlerden muaf iken, sanki onlar, muaf değillermiş gibi, resim alarak, şikâyete yol açıyorlardı [275].

---

[270] — Bk; Vesika 131.
[271] — Bk; Vesika 8, 13, 107.
[272] — Bk; Vesika 8, 23, 115.
[273] — Bk Vesika 37,
[274] — Bk; Vesika 5, 6, 8, 13, 24, 65, 181.
[275] — Bk; Vesika 131. Saruhanoğulları ve Eserlerine dair Vesikalar; Vesika: 37, Sf 56, Vesika: 35. Sf 63-64; Vesika; 4 2, Sf 70-71; Vesika: 49, Sf 79; Vesika: 105, Sf 142-143; Vesika; 127, Sf 178-180.

Halk, şu bu sebeplerle, göçetmiye mecbur oulnca, halkın çiftliğine sahip çıkıyorlar; işletiyorlar; üzerine, ev ve dam yapıyorlardı. Halk, dönünce, çok kere, bunların şerrinden, arazisine sahip çıkamıyor; perakende oluyordu.

Yahut, sahip olduğu Timarı yanındaki halkın tapulu arazisine sahip çıkıyorlar; bunları, kendi çiftliklerine ilâve ediyorlar; bazan da; sahipli, nadas edilmiş ve ekilmiş tarlalara tasarruf ediyorlar, köylüleri, çiftliklerinde ücretsiz çalıştırıyorlardı. Bir de, bunlara, Sipahinin hayvan ve adamlarının. köyde yaptıkları tahribatı ilâve edecek olursak, Reaya ile toprak sahipleri arasındaki arazi münasebet ve ihtilâflarını, dahaiyi anlamış oluruz.

Vergi ve Öşür Yüzünden :

Sipahi ile halk arasında ikinci önemli mesele de, vergi ve öşür işleridir. Sipahi, arazisi dahilinde bulunan halktan, bir takım kanunî vergiler alırdı; bunlar, kanunnamelerde yazılıdır; bazı sipahiler, bu vergileri ve öşrü, kanunda yazıldığı şekilde değil, çok fahiş olarak alırlardı. Bazan da, Sipahilerin; köylülerden, bir senelik buğday ve odunlarını temin ettikleri gibi, onlardan birer kalıp sabun ve koyun da topladıkları görülmüştür [276].

[276] — Bk ; Vesika 8, 13, 23.

1019 Evahiri Rebiyyülevvel tarihli hüküm : Muradiye evkafı köylerinden olan ; Demirciluderesi, Kızılöşık ve Hatıplar köyleri öşür ve rüsumlarını, Mütevelli, Cabi veya yekillerine verirlerken. Sipahi ve Yeniçerilerin, bunlardan, raiyyetimizdir, diye, fazla para aldıklarından şikâyet etmektedirler, Reaya şikâyetinde. zulümleri def'edilmezse perakende olacaklarını yazdıklarından, men'edilmesine.

1029 Evasıtı Receb tarihli hüküm: Elliciyan-ı Yunddağı zabitlerinin. köyleri üzerlerine fazla atlı ile gelüb bedava yem ve yemeklik aldıklarından şikâyet ettiklerinden, ref'lerine.

1037 Tarihli hüküm : Saruhan'daki Evkaf reayası, Mütevellilerini, davet etmeden, üzerlerine geldiklerinden ; çoluk çocukları ile oturdukları evlerine konduklarından ; kendilerine fazla zulüm yaptıklarından şikâyet ettiklerinden, ref'lerine.

1038 Yılı 3 Safer tarihli hüküm : Saruhan'daki şap tevzii, Şaphane Eminlerinin ödevi iken ; bu ödevi Yeniçeri ve Sipahilere verdiği ; bunların da, fazlâ atlı ile, çoluk çocukları ile sakin oldukları evleri üzerine kondukları yem ve yemeklik aldıkları ; Reayaya eziyet ettikleri, yapılan şikâyet ve tahkikattan anlaşıldığından, zulümlerinin, reaya üzerinden ref'edilmesi.

Sipahi ile halk arasında zuhur eden ihtilâfları ve halka, Sipahilerin neler yapabildiklerini, iyi anlıyabilmek için, 985 yılında, Manisa ve Ayasuluğ Kadılarına yazılan şu hükmü, gözden geçirmemiz lâzımdır :

«... Ermenas nam kariye halkı Südde-i Saadetime âdem gönderüb şöyle arzeylediler Bunların Sipahileri olan Hüseyin nam kimesne her zamandan ziyade atlu ile gelüb ehlü iyalleri ile sakin oldukları evlerine konub müft ve meccana yem ve ye meklerin ve koyun ve kuzu ve tavuk vesair kerestelerin alub ve her zaman bunları ve davarların sencereye tutub istihdam edüb üzerlerine arpa ve saman vesair zehair teklif edüb ve öşürlerin vaktinde ve mevsiminde almayub üzerlerine bırağub sonra gelüb bahasın narh üzerinden ziyade tarhedüb ve resmi zemin ve bağ kanunu defter mucibince almayub ziyade talebedüb ve defterde kadimden resmi kısmet olmuşken hilâfı defter Taşir ederim deyu tazyik edüb ve üzerlerine bi-hasb-iş-şer'-iş-şerif cerime icabeder günah sabit olmadan bunlardan cerime talebedüb ve Rıdvan nam kulun Yusuf nam kimesne katledüb kaatili malûm ve sabit olub bi-hasb-iş-şerif bunlar anun kefil ve buldurması lâzım değil iken hilâf-ı şer-i şerif bunların huccetleri ve fetvaları dahi var imiş..» [277].

Buralar Kadısına, bu meselenin şer'ile halledilerek, lâzım gelenlere cezalarının verilmesi emredilir.

Yaniçeriler ve yolsuzlukları :

Yeniçerilerin, Sipahiler kadar, arazi ile alâkaları yoktu. Bunlar, ticaret ve esnaflıkla uğraşıyorlardı. Daha sonra-

---

[277] — 985 yılı, Manisa Mahkeme - i Şer'iyye sicilleri.

ları ise, Sipahilerle Yeniçeriler, Saruhan'ın birçok mukataalarını, iltizam etmişlerdi.

Yeniçerilerin, halk ile ihtilâfları, yukarıda zikrettiğimiz hallerde zuhur ediyor; bu surette, ortaya bir takım yeni meselelerin çıkmasına vesile oluyorlardı. Yeniçerilerin, halk ile ihtilâfları, belki de, en mühim ihtilâf; bunların, sefere gitmedikleri zamanlarda oluyordu; Hükûmet, sefere veya serhadde memur olanları çağırınca, gitmek istemiyenler, sağa sola dağılıyorlar; yoklamalarda bulunmuyorlar; haklarında takibat başlayınca da, silâha sarılıp eşkiyalığa kalkıyorlardı. Bunlardan başka, içki içen, kadınlarla âlem yapan, halka taarruz ve küfreden, birçok Yeniçeri duruşmalarına, sicillerde rastladım. Fakat, bunlar, bu kitabın mevzuu dışında kaldıklarından, burada zikredilmiyecektir. Biz, burada, eşkiyalık yapan ve yolsuz hareket eden Yençerilerden bahsedeceğiz.

Manisa'daki Yeniçerilerin eşkiyalıkları, daha ziyade, sefer zamanına rastlıyordu. Girit harbi ve Viyana seferine gitmeyip şehir ve köyde kalan Manisa Yençerileri, ortalığı boş bularak, eşkiyalığa başlamışlardı :

1654-1064 yılında, Yengi ahalisi, Serdarları Nasuh Beşe'nin yolsuz hareketleri dolayısile, İstanbul'a şikâyet etmişler; Mübaşir gelince, günahlarının affedilmesini, bütün yaptıklarına tövbe edeceğini, Hacca gideceğini, binaenaleyh, kendisinin affedilmesini Mübaşirden ve halktan rica ederek kurtulmuştu. Fakat, Nasuh Beşe, Hacca gideceğine, Katırcı oğlu Mehmet paşanın yanına gidiyor; Yengililer bunu duyunca, korkuya düşerek. İstanbul'a tekrar müracaat ediyorlar; hakkından gelinmezse, hepsinin tarümar olacaklarını bildirmişlerdi [278].

1655-1066 yılında, 19. Ağa bölüğünden, Bergama'lı Hızır Beşe, Alibeyli'den Yolcuoğlu Mustafa, İlicaibergama'nın Kemer köyünden İbrahim ve Kara Cafer; Işıklardan Isa; Karaali'den Musa ve Mustafa adlı arkaşdaşları ile, Karayahşi obasına giderek, ihkakı hak için; Manisa'ya götüreceğim diye, Ahmet Beşe ve Mehmed'i alıp yolda ellerini bağlayıp öldürüyor. Ölenlerin veresesinin davası üzerine, katillerine karar verilmişken; öldürülenlerin de eşkiya olduğu ileri sürülerek; halkın ricası üzerine affediliyor [279].

[278] — Bk ; Vesika 142.
[279] — Bk ; Vesika 148.

1695-1106 da, Manisa'da sivillerden, birçok eşkiya türeyip evlere saldırarak, kadınları kaçırdıklarını, daha evvelce görmüştük. Sivillerle beraber, Yeniçerilerin de, sefere gitmiyerek eşkiyalık yaptıkları ve kadınlara taarruz ettikleri, bu yıl sicillerinde kayıtlıdır.

Sefer kaçakları ve ırz düşmanları :

Sefere gitmeyenlerden, İsafakih mahallesinden, Duruca دروجه ile [280] Babakuyusu'ndan Mehmet Beşe, sivil eşkiyalardan daha fena hareket ettiklerinden şikâyet olunup haklarında takibata başlanıldı [281]. Mehmet Beşe, yalnız

[280] — 7 Zilhicce 1106 yılında yapılan duruşma : «... Medinei Manisa'da seferi Hümayuna memur iken itaat-i hattı Hümayun etmeyüb ihrac içün cümle âyanı Vilâyet ve Ulema ve Suleha ittifaklariyle yedine mürasele verilen Ali Ağa Medine-i mezbure mahallâtından İsafakih mahallesi sükkânından Duruca دروجه Beşe ibni Halil nam şakiyi alız ve meclis-i şer'e ihzâr ve mahzarında takri-i dava edüb mezbur Duruca Beşe memur olduğu sefere gitmediğinden maada kendi halinde olmayub ümmeti Muhammed'in avretlerini gice ile cebren evlerinden ihrac ve dağlarda gezdürüb ve ebnay-i sebilin önüne inüb kat'-ı tarik ve katl-i nüfus ve garet-i emval etmeyi kenduya âdet edinüb ümmet-i Muhammed her halde kendudan mutazarrır olub sai-i bil-fesad-ı fil-arz olmağın...» Mütesellimin ileri sürdüğü şeyler, Manisa'lılar tarafından, mahkemede, isbat edildi.

[281] — 1107 Rebiyyülevvelinin üçünde yapılan duruşmada, Manisa'nın âyan ve eşrafı mahkemeye gidüb Ali bin Elhac Mehmed huzurunda : «... Bundan akdem, sefer-i Hümayuna memur olan tevaif-i askeriyyeden itaat-i emri şerifi devlet Serdarı ile revan olduklarından sonra terk-i sefer-i Hâmayun edenlerden vesaireleden bazı erazil ve eşkiya derun-u habaset meşhunlarında merkûz olan envai şekavetlerin icra edüb cevfi leyalde nice ümmet-i Muhammed'in evlerin basub taht-ı nikâhlarında olan hatunların kaldurub cibal ve sahralarda envai fezahatı irtikâbdan sonra, bazısın dahi katledüb ve nice ebna-i sebilin tarikin kat' ve katl-i nüfus ve garet-i emval idüb şer ve zararlarından ümme-i nûs perişan-ı hâl ve mağmum-ül-bâl olduklarında hâkimi mevki-i Sadr-ı kitab Hazretleri cümle ahali iltiması ile mezbur Ali Ağayı kazayı mezbur eşkiyasını zaptürabt ve ihzarı meclis-i şer' etmek için kıbel-i şer'den mürasele ile tâyin etdikde ol dahi ikdamı tam ve say'-i ihtimam edüb salif-üz-zikr erazil ve eşkiya ve kutta'ı tarik ve eşirrayı tecessüs ve ahz ve ihzar-ı meclis-i şer' edüb marifet-i şer'i şerifle haklarında alâmuktaza-iş-şer' lâzımgelen emri İlâhi icra olunub ve terki sefer edenler dahi Adalar muhafazısına

kadın kaçırmakla iktifa etmemiş; aynı zamanda, birkaç arkadaşı ile, adam öldürmüş; yol kesmiş ve ev soymuştur. Bilhassa bu yıllarda, Yeniçerilerin bir çoğu, sefere gitmiyerek Manisa'da kalmışlar; bir sürü Mübaşir ve Sürücülerin gelmesine, halkın mutazarrır olmasına sebep olmuşlardır. Bu sefer kaçakçılarının, yaptıkları rezalet ve ahlâksızlık üzerine, muhtelif tarihlerde, bunların sefere gönderilmeleri; ahlâksızlıklarının da, haklarından gelinmek üzere, Kal'abend edilmelerine ferman gönderilmiştir [282].

Uydurma Yeniçehriler:

Viyana bozgunluğundan sonra, cephelerin çoğalması ve Yeniçerilerin azalması dolayisiyle, sağdan soldan, Ocağa, yeni asker kaydedilmek için, emirler gönderildi. 1103 yılında, Saruhan, Sığala ve Menteşe sancaklarına gönderilen bir fermanda, Hanya muhafazasında, asker az olduğundan: « ... taht-ı kazalarınızda, kasabat ve kurada sakin yarar ve tuvana Kuloğlanlarından ve cengü harbe kaadir olub Dirliğe ragib olan garib yiğitlerden müsellâh ve müretteb 600 nefer oğlan, kanunu kadim üzre müceddeden ve bedergâh ve bir gün ve bir saat mukaddem İzmir iskelesine gelüb hazır ve âmade ettirilmek babında fermanı Âlişanım saadır olmuştur [283].

1106 tarihinde, Sofya sahrasından yazılan diğer bir buyruldıda, Bozcaada, Midilli, Sakız, İstanköy adalarına, asker lâzım olduğundan, bu adalara:

> «... Sîğacık ve Aydın ve Saruhan semtlerinde seferi Hümayunuma gelmeyüb vilâyetlerinde kalub Yeniçerilik iddiasında olanlardan memur defter mucibince ikibin kadar Yeniçeri tashih ve Bedergâh olunub ve mahallerine irsal olunmak üzre ferman olub...»

yeniden yazılıp gönderildi [284].

---

gitmek üzre emri şerif ile Ocak ağalarından Kıdavet-ül-emacit-i vel-âyan Mehmed Ağa Kaza-i mezbure geldiğinde mezbur Ali Ağa'yı mezbur marifetiyle Sakız ve Midilli adalarına taifei mezbureden mümkün olduğu mertebe âdem ihracedüb eda-yi hidmet-i Padişahî etmekle...» Bu meyanda Mehmed Beşe de, hakkından gelinmek üzre, Manisa kulesine hapsedilmişdir.

[282] — Bk; Vesika 211, 220.

[283] — 1103 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.

[284] — 1106 « « « « «

Daha evvelki tarihlerde de, Ocaktan atılmış Çalıklar, tekrar Ocağa alınarak cephelere gönderildiler.

Fakat, bunların, bir kısmı Yeniçerilik iddia ettikleri halde, seferlere gitmiyorlar; üzerlerine düşen resimleri vermiyorlar; eşkiyalık yapıyorlardı.

1071 - 1081 yılında, Saruhan'daki Yeniçerileri teftişe, Ocak tarafından, Behram Çavuş gönderildi. Mübaşir, Manisa ve köylerde oturanların, künyelerini ve şekillerini tesbit ederek defterlerini, İstanbul'a gönderdi [285].

Bu esnada, Turgutlu'da bulunan Nasuh ve Âşık, Yeniçerilik iddia ettikleri halde, sefere gitmedikleri gibi, ehli Örfle birleşek, halka zulmettikleri tesbit edildiğinden, sürülmelerine ferman geldi [286].

Tashih edilen ve Yeniçerilik iddiasında bulunanlar, sefere gitmeyib yolsuzluklara başladıklarından, Manisa'lılar tarafından şikâyet edilip teftişlerine, Muharrem Ağa, Mübaşir olarak gönderildi [287] ve bnnların birçoklarının şer'ile haklarından gelindi [288].

Levent'lerin yaptıkları :

Sekban ve Sarıcalar; yolsuzluklarını, devir ve sefer

[285] — Bk : Vesika 194.

[286] — Bk : Vesika 200.

[287] — Bk : Vesika 220.

[288] — 1100 yılı Zilkadesinin yirmi birinde yapılan duruşma: «... Medine-i Manisa muzafatından Belen nahiyesine tâbi Tatar nam kariye sükkânından Halil bin Mehmed ve Mustafa bin Ramazan ve Hüseyin bin Mustafa ve Ahmed bin Fethi ve Seyyid Mehmed bin Seyyid Himmet nam kimesneler meclis-i şer-i şerif-i enverde Medine-i mezburda Alaybeyi mahallesinden olub Yeniçerilik iddia eden Deli Mustafa ibni Ahmed ve Kızılcalı Mahmud bin Mehmed nam kimesneler mahzarlarında herbiri üzerlerine dava ve takrir-i kelâm edüb mezburan Deli Mustafa ve Serrak Mahmud kutta'-üt-tarik eşkiyalarından olub ebna-i sebilin emval ve erzakların nehbü garet eylediklerinden maada tarihi kitabdan yedi gün mukaddem kariye-i mezbure kurbunda vaki Yeniçeriler tabir olunan mahalde harmanlarımız üzerinde yatur iken gaibun-u an-il-meclis isimleri namalûm sekiz nefer eşkiyalar nısf-ül-leyl mahallerinde basub herbirimizi kayd-ü bend edüb bir res'dor u kısrak ve bir re'sal aygır tay ve bir re's taylarımızı sirka ve ahzedüb firar etmişlerdir...» Mahkemede, hırsızlık ve eşkiyalıklarını inkâr etmişlerse de, isbat edilmiştir.

esnasında [289]; yahut da, mensub oldukları paşa, isyan, sürgün, azledildiği ve öldüğü sıralarda yapıyorlardı.

Şaban Paşa kapusunun yaptıklarına dair :

1647 - 1057 de, Sakız'ı muhafazaya giden Şaban paşanın maiyyeti, perakende olarak, Afyon'dan Manisa'ya doğru yayılmış; geçtikleri yerlerde, halka yapmadıklarını bırakmamışlardı. Bu civar halkının şikâyeti üzerine, Şaban paşa, ellerinde temessük olmıyan kimselerin, kendi Kapusundan olmıyacağını; binaenaleyh bunlara, eşkiya muamelesi yapılmasını, Manisa Kadısına yazmışsa da, paşanın Kapusu, yapacağı zararı yapmıştı. Nitekim paşa ve Adamları, Sakız'da da aynı şeyleri yaptıklarından, ora halkı tarafından şikâyet edilerek öldürüldü. Paşa, Manisa'dan geçerken, Manisa Yeniçerilerinden, Matracıbaşısı vasıtasiyle, bir sürü para almış; ölümünden sonra, Manisa Yeniçerileri, Matracıbaşıyı şikâyet ederek verdikleri parayı geri almışlardır. Bu vesika, sefere memur bir Paşa Kapusunun, bir mıntakadan geçerken, neler yapabileceğini gösteren en ufak bir misalidir [290].

Kartalcıoğlu:

1654 - 1064 yılı, Anadolu'nun en karışık zamanlarından biridir. Bu sırada Sadrazam olan İbşir Mustafa paşa, maiyyetinde bulunan leventlerin bir coğunu, İstanbul'a götürmiyerek, Anadolu Beylerbeyi tâyin ettiği Seyyid Ahmet paşanın yanına bırakmıştı. Aynı çağ tarihleri, Seyyid Ahmet paşa kapusunun, Anadolu halkına ve Kütahya'lılara yaptıklarını, anlatmakla bitiremezler. Nihayet, paşa hakkında yapılan müteaddit şikâyetler üzerine, Seyyid Ahmet paşa, Anadolu Beylerbeyiliğinden azledildi. Sadrazamın öldürülmesi, Seyyid Ahmet paşanın azledilmesi. Anadolu'da bir takım karışıklıklara sebep oldu.

Kartalcıoğlu'nun soyduğu köyler :

İşte, tam bu karışık devirde, Anadolu Beylerbeyi adamlarından Kartalcıoğlu, maiyyetinde bulunan 700 - bazı kayıtlara göre 1000 - kişi ile, Manisa köylerini soymıya başladı 1655 - 1065.

Kartalcıoğlu, uradığı köylerden, bedava yem, yemek ve para alıyordu. İlk hamlede, Kartalcıoğlu'nun soyduğu ve para aldığı köyler, şunlardı : Geriköy'den Siyavüş Ağadan 90; Yeniceköyden 65; Halilbeyli'den 20; Hocalı'dan 130; Kemaloğlu köyünden 45 guruş... Bundan başka, Çalışlar köyünden de, Hasan, Süleyman, Mehmet ve Himmet'i de yakalayıp beraber götürmüşlerdi [291].

[289] — Bk : Vesika 5, 6, 8, 13, 26.
[290] — Bk : Vesika 118.
[291] — Bk : Vesika 143.

Bu köyler ve civar köylerde oturan halkı, dehşet ve korku bürümüş; birçoğu soluğu Manisa'da almışlar; diğerleri de emin yerlere gitmişlerdi. Civardan şehre gelen halk ile Manisa'lılar, Kadıya giderek meseleyi anlattılar; Kartalcıoğlu'nun zulmünün ref'edilmesine arz ve mahzar yazdırarak, bu perişanlığı anlatmak üzre, ellibeş kişilik bir heyeti, İstanbul'a gönderdiler. Bu yıl, Manisa'nın, en çok çile çektiği bir yıldı. Bir taraftan eşkiya, bir taraftan Zeynelabidin paşa ve oğlu Osman bey, öbür taraftan da Kartalcıoğlu, Saruhan köylerini soyarak halkın perişan olmasına sebep olmuşlardı. İstanbul'a giden heyet, bu vaziyeti, etraflıca, devlet büyüklerine anlattı. Hallerine merhameten, Manisa'ya Konak konmamak fermanı geldi [292].

Kartalcıoğlu adamlarının çaldığı eşyalara dair :

Sağa sola dağılan Kartalcıoğlu adamları, perakende olarak, köyleri soymıya devam ediyorlardı. Bunlardan 12 tanesi, Çalışlar köyünü soyarken, Saruhan Mütesellimi Kâhyası Hüseyin Ağa tarafından yakalandı.

Bunların adları ve yanlarında bulunan eşya ve hayvanat, tesbit edilerek, sicille kaydedildi. Yanlarındaki eşya, iyice tedkik edilirse, bunların neler çaldıkları hakkında, iyi bir fikir edinilir. Bunlar arasında, muhtelif atlar, bilhassa mutaf malzemesi, eski gömlekler, ağaç lüle, sarık, biber, çakmak, ağaç testi, ustura, eski makrama, taş bileği, iğne, bez, don, muhtelif ibrikler, boncuk, tas, sapan, makas, süpürge, tazı çulu, sabun, fincan, külâh, ilâh... vardır [463].

Sarıcaların, ırza tecavüzü:

1658-1068 yılında, Manisa'da oturan Cebeci, Acemioğlan, Oturak ve Korucular; İzmir'de inşa edilen Sancakburnu kalesi muhafazasına tayin edilip gitmişlerdi. Bunlar gittiğinde, Saruhan sancağı Mütesellimi İbrahim ve Ali Ağalar, Yeniçeri teftişine memur değiller iken, «Sarıca eşkiyalarını», Yeniçeri teftişi bahanesiyle, etrafa gönderiyorlardı. Sarıcalar, Dönmezler köyüne gelince, o köyde oturan Yeniçeri Mustafa Beşe'nin evine konuyorlar, Fatma ve Ayşe adındaki nikâhlı karılarının ellerini bağlayıp, sabaha kadar, onlara tasaaruf ediyorlar; bunu işiten Mustafa Beşe Manisa'ya geliyor; Sarıcaları dava ediyor; onların inkârlarına rağmen, kadınlara tasarruf ettiklerini ispat ediyor [294];

---

[292] — Bk : Vesika 147.
[293] — Bk : Vesika 144.
[294] — Bk : Vesika 166.

Sarıca ve Sekbanların eşkiyalıkları:

1683 Viyana bozgunluğundan sonra, Sekban ve Sarıcaların eşkiyalıkları, daha ziyade arttı. Bilhassa 1097 yılı ve onu takip eden yıllarda, Anadolu, Sarıca ve Sekbanlardan, kanağlamıya başladı. Bunun üzerine 1687-1098 de, Mütesellim ve Voyvodaların yanında, Sarıca ve Sekbanların bulunamıyacağı, bayraklarının açılmıyacağı, Anadolu'ya, bu meyanda, Saruhan Kadısına da bildirildi[295].

Birçok yerlerde, bunların hakkından gelinirken, Levent severlerin şefaati ile, âsilerin bir kısmına mansıp ve rütbe verilerek teskin edildi iselerde; gayrı memnunlar, gene soygunculuğu elden bırakmadılar, Anadolu'da bulunan Yeniçeriler, memlekelte bu perişanlık varken, sefere gitmek istemiyorlar ve: «... Eğer gidersek nisvan ve sübyanımızı, fahişe misal, bayrakları altına getirip mal ve emlâkimizi garet ve hasaret etmeleri mukarrerdir ... » diyorlar ve sefere gitmek istemiyorlardı [296],

Sarıca ve Sekbanların kaldırılmaları:

Nihayet, hükûmet, Sarıca ve Sekbanları, korku ve mansıpla yola getirmenin imkânsız olduğunu gördü. Bunların kaldırılmasına ve bunların kılık kıyafetinde gezenlerin, bayrak açanların, bayraklarının toplanmasına; eşkiyalığa devam edenlerinin katlolunmalarına fetva alarak, bir fermanla, bütün Anadolu'ya bildirdi. Her tarafta, eli silâh tutanlar, Sarıca ve Sekbanları öldurmiye başladılar. Bunlarla beraber isyan eden ve eşkiyalık yapan Türkmenlere de, emir mucibince, aynı şeyler yapıldı 1688-1000 [297].

Nefir-i Âm:

Biz, Bölükbaşılar, kısmında, Manisa'daki Sarıca ve Sekbanlara dair de malûmat verdiğimizden, burada, tekrar etmiyeceğiz. Yalnız burada, Sarıca ve Sekbanların yürüdüğü, köy ve yol soydukları, muhtelif fermanlarda yazılmaktadır [298]. Manisa Kadısına ve Mütesellimine yazılan bütün hükümlerde, eli silâh tutanların, Leventler üzerine tâyin olunan memurlarla birleşerek, şer'le haklarından gelinmeleri emredildiği gibi, Yürük ve Türkmenlerden, isyan mıntakalarına gitmiyenlerin de, haklarından gelinmesi yazılıyordu. Gene bu fermanlara göre, bu yıldan itibaren, Sarıca ve Sekbanlar, tamamen kaldırılarak, onların yerine, yeniden asker yazılacağı bildiriliyordu.

---

[295] — Bk : Vesika 216.
[296] — Silâhdar tatihi C ; 2. Sf 403.
[297] — Bk : Vesika 223, 225. 233, 239.
[298] — Bk : Vesika 216, 233. 237, 240.

Sefere memur Anadolu Beylerbeyi İbrahim Paşa kapusunun Anadolu'ya dağılması :

Sekban ve Sarıcaların eşkiyalıklarını, daha iyi anlıyabilmek için şu küçük, fakat çok mühim misalı zikredeceğiz.

1697 - 1108 yılında, sefere memur olan, Anadolu Beylerbeyi İbrahim paşa; öte yakaya geçinciye kadar; ikibin kişilik Kapusundan, bin beşyüzü ayrılmıştı. Anadolu yakasında kalan bin beşyüz kişi ise, Kapusuz olarak, sağa sola dağıldı.

Bu hadise, bize, sefere memur paşa maiyyetinden, bir çoklarının memur oldukları mahalle varıncıya kadar, ne şekilde perakende olduklarını; ne şekilde soygunculuk yaptıklarını göstermesi itibariyle, çok şayanı dikkattir. Esasen, vesikalara dikkat edecek olursanız, asrın başından sonuna kadar: sefere memur paşaların bir kısım maiyyeti ya sefere gitmek istememelerinden, veya Anadolu'da kalıp hayatı daha kolay kazanmanın umudu iledir ki, etrafa dağılıp eşkiyalık ve hırsızlık yapıyorlardı [299].

Gene bu vesika, iyi tedkik edilecek olursa, Anadolu yakasında kalıp, hırsızlık ve eşkiyalık yapanların; yalnız İbrahim paşa maiyyeti değil, aynı zamanda, diğer paşalara ait Kapuların da bulunduğu, sarih surette görülür. Böyle paşa kapusundan ayrılıp da, sefere memur olanların gönderilmesi hususunda, o tarihte, Anadolu Beylerbeyi payesiyle Eşkiya müfettişi olan Seyyid Ahmet paşaya emir verildi.

Sekbanların affedilmesi :

Eğer Silâhdar tarihinin ikinci cildi ile, bizim bu hususa dair neşrettiğimiz vesikaları gözden geçirirseniz, halk ve hükûmetin, Sarıca ve Sekbanlarla, ne şekilde mücadele ettiklerini, daha iyi anlamış olursunuz. Hükûmet ve halkın, 1097 yılından 1108 yılına kadar, Leventlere açtığı; on bir senelik mücadele; bazan çok şiddetli bazan da zayıf olmasına rağmen, Sarıca ve Sekbanlarda, mukavet imkânlarını bırakmadı. Nihayet, 1108 yılında, bunları idare eden Bölükbaşılardan Şişman Bölükbaşı, Pehlivan Bölükbaşı, Kürt Yusuf Bölükbaşı, Ebubekir Bölükbaşı, Sıvaslıbey Bölükbaşı, Abaza Bölükbaşı, Hacı Mehmet Bölükbaşı, Solak Bölükbaşı, Sekbanoğlu Ahmet Bölükbaşı, Sefer Bölükbaşı, Abdürrahman Bölükbaşı, Arnavut Kara Ali Bölükbaşı, Ocakağalarına giderek, affedilmeleri hususunda tavassut etmelerini rica ediyorlar.

[299] — Bk : Vesika 251.

Bunun üzerine Yeniçeriağası, Sekbanbaşı, Zağracıbaşı, Başçavuş, Huzuru Hümayuna çıkarak. Sekbanların affedilmesini rica ediyorlar. Bu ricaları kabul edilerek, gene, Sekbanların, Kapularda çalışmalarına ve bayrak açmalarına ve bir takım şartlarla müsaade edildi. Fakat af, yalnız Sekbanlara aitti. Sarıcılar, affedilmiyor; tamamen kaldırılıyordu. Sekbanların afları esbabı mucibesinde; bnuların Ocaktan, Sekban ortasından ayrılmış bulundukları; paşa kapularında, seferde ve memur oldukları işlerde, canla başla çalışmış bulundukları zikrediliyordu.

Sekbanlara verilen haklar ve Sekbanlaran taahhürleri:

Hükûmet, affedilen Sekbanların, şu haklarını tanıyordu: «... Baad-el-yevm hidmet-i aliyyede ve vaki olan seferlerde can ve başı ile sadakat üzre hidmet edelim Şol şartla ki sefer-i Hümayuna azimet olundukta onikişer guruş bahşiş ve altışar aylık ulûfelerimiz berveçhi peşin tayinlerimiz dört üzerine ve yemlerimiz beş üzerine verilip yem ve yemek bulunmadığı mahallerde ehl-i sefere beşer pare verilüb Paşalar Kapularında tutarı mansıplarının tahammüllerine göre alub ve seferden bazıları avdetlerinde bir ferdin bir harcın kesmeyüb ve bayrakları kapanmayub mansıblarına bile götüre Buna razı olmayub itibar etmiyen Lavendin kadimî üzre Serçeşme ve Bölükbaşılarımız marifetiyle ferman-ı âli ile haklarından geline ve Paşalar mansıblarında Levendi çok sıkmayub sefere memur ve deryayı ubur murad eylediklerinde nısfının harcın kat'etmeleriyle Kapuzus kalan Levendattan şekaveti mezkûr olanları kendu hallerinde durmamağla (fesada) bais olmağın eğer deryayı ubur esnasında ve eğer mansıblarında paraların kesmeyüb ve vaid üzerine riayet olunduktan sonra; eğer Paşalar yanından dağılıb ve bir mahalde müçtemi ve izharı şekavet ider olurlarsa avn-i hakla Serçeşmemiz ve Kapulardan olan Bölükbaşılarımız ittitfak ve itttihad edüb zuhur eden eşkiyanın bieyyi hal haklarından gelüb ser-i maktuların der-i devlet-i medarıma gönderüb ve Anadolu ve Rumili'de olan Vüzera-yi izam ve Beylerbeyi Kapularına Başbölükbaşı ve Serçeşme tarafından ferman-ı âli ile nasbolunur ise cümlemiz baad-el-yevm Anadolu'da eşkiya zuhur etmemek üzre müteahhid oluruz...». Affedilen Sekbanlar üzerine Amasya

Sancağıbeyi Recep paşa serçeşme tâyin edildi [300]. Sekbanlar, böyle bir taahhüde girdikleri halde, gerek Bölükbaşıların, gerek Leventlerin, Anadolu'da eşkiyalık yaptıkları, sicillerden ve tarihlerimizden anlaşılmaktadır.

V

Kadılara dair düşünceler

Kadı, bulunduğu memlekette, şer'i işlere bakan, adliye mekanizmasının, en büyük mümessilidir [301].

Bu yüz yılda, Manisa'ya, Kadılar, Arpalık suretiyle tâyin edilmiyorlardı. Manisa kazasının ve teyabii nahiyelerinin Naiplerini, Kadı tâyin ederdi. Merkezde bulunan Naiplerin, sık sık değiştikleri görülmektedir. Mülhakattakilerin de, böyle sık sık değiştirdiklerine dair sicillerde fazla malûmat yok.

Kadılar, tâyin edilince, ilk önce emri gelir; bu emir sicille kaydedilir; Kadının ismi de, sicil defterinin kapağı ile ilk yaprağına, mutantan elkab ile yazılırdı. Aynı zamanda, Kadının tâyin ettiği merkez Naibinin emrini de yazmak, usuldendi.

Kadıların, kazalarını, emaneten, Naipleri vasıtasiyle idare etmeleri, kanundu. Sonraları, mansıpların satılmasından, bir mansıba tâyin olunabilmek için, rüşvet, şu, bu gibi paraları vermelerinden, onlar da, kazalarını ve nahiyelerini, Naiplerine iltizama vermişler ve bu suretle yolsuzluğun artmasına sebep olmuşlardı [302].

Manisa'nın yüz senelik hayatına nisbetle, ancak birkaç tanesinin, yolsuzluklarından dolayı, şikâyet ve azledildikleri görülmektedir.

Kadılarla halk arasında meydana gelen ihtilâflar

Gördükleri muamelelerden aldıkları paralar :

Kadılar, gördükleri davalardan, İtakname, Huccet ve Kısmet ilâh... dan, kanunda yazılı olan parayı alırlardı. Fakat, Kadılar, çok zaman, kanuna riayet etmiyerek, yaptıkları muamelelerden fazla para alır; bu suretle, şikâyete sebep olurlardı. Kadıların yolsuzluklarını iyi anlıyabilmek için, onların, hangi muamelelerden ne kadar para alacaklarını bilmemiz lâzım gelmektedir : «... Mekatibi şer'iyye vesair rüsum-ü örfiyye kaza hususunda ka-

[300] — Bk ; Vesika 243.

[301] — Kadıların gördüğü vazife için, 17. Yüzyılda Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilâtı adlı eserimizin 20-25 inci sayfalarındaki malûmata bakınız.

[302] — Bk : Vesika 37, 116.

nun-u kadim budur ki nikâh vaki oldukta eğer tezvic olacak bekâr ise resm-i akd-i nikâh Kadı için yirmi akçe alına ve beş akçe hademei mahkeme için cem'an yirmi beş akçe olur Eğer seyyibe ise Kadı için onbeş akçe ve nakl-i şahadetten vesair arzlardan resmi kitabet Kadı içün yirmi akçe ve hademe-i mahkeme için beş akçe alına Amma bu babda huccet alan kimesne muhtardır kendu rızasiyle bilâ ikrah ve bilâ ibram hediye ne verir ise alına Eğer az ve eğer çok hemen ol alına Âdetimiz bu değildir deyu nesne teklif olunmıya ve yalnız sicille sebtoulunan kazayadan resm-i sicille akçe ve İtaknameler-den altmış akçe alına Ellisi Kadının on akçesi Naibin altısı Emin ile Kâtibin ola ve imzadan oniki akçe ve mürsaseleden altı akçe ve Resm-i kısmet dahi mütevef-fanın varisleri kebir olub kısmet taleb olunmaz iken cebra kısmet olunmıya Yahut° verese sagir ve sagire yahut gaip ve gaibe olub beyn-el-verese kısmet olunmak lâzım geldikte müteveffanın deyni ihrac olunduktan son-ra müteveffa malından resm-i kısmet binden onbeş akçe alınub ziyade almayub ve Naiblerine dahi aldırmıyalar deyu hükm-ü şerif verilmek kanundur... Müteveffanın metrukâtını ziyade tutmaktan hazer edüb ehli hibre ile göre ve sicillât ve huccet akçeleri ifrat ile almayub ka-nun-u kadim ile sicille yedişer ve sureti siclle on dörder ve huccete otuz ve Ümena ve Mütevelliler muhasebesi-ni ve Haraççı ve resm-i ağnamcı defterlerini imza içün on ikişer alub ziyade alanlar, sebebi azlola...» [303],

Fazla resm almaları :

Kadıların, işlerini, buna göre ayarlamaları lâzım iken; kadıların, bazıları, kanunlara göre değil, içtihat ve kana-atlarına göre, bazan da hırslarına kapılarak, hareket et-tikleri görülmektedir.

1594-1004 yılında, gönderilen adaletnamede, kadı ve naiplerin eskiden kanuni kanunnamesine göre hüküm verirlerken, şimdi: «...hâlâ ol kanunname-i adalet zamin-i mazlumin gibi mahbes-i sanduka salub istedikleri bid'at-ları ihdas edüb baş yaruğundan bu makule merasimden ellişer ve ikişer yüz akçe alına gelmiş iken hâlâ 1000 ve 1500 akçe cerime alınıp...» diyerek [304], kadıların yol-suzluklarına işaret ediliyordu [305].

[303] — Kanunname-i Cedit, verak : 71. 112 ve 116 ıncı vesika ile karşılaştırınız.
[304] — Bk : Vesika 1.
[305] — Bk : Vesika 37, 112, 116.

Resm-i kısmeti fazla almaları :

Bilhassa kadıların, en çok yolsuz hareketleri kısmet işinde oluyordu. Kanunnamede birisi öldüğü zaman,eğer veresesi kısmet istemezse ve çocuğu da vasiye muhtaç değilse, kadıların ve naiplerin zorla kısmet yapmamaları lâzımdı. Halbuki kadılar ve naipler, devre çıktıklarında, mezarları gezip ölenleri tesbit ederek, zorla resmi kısmet alıyorlardı. Kısmet istiyenlerden de, kanundan fazla para alıyorlardı :

«...Ve siz ki kadılarsız nahiyelerünüzü iltizama vermeyüb ve bir canibden Naibleriniz Voyvoda ile müttefik olub gezüb reayanın koyun ve kuzu ve yağ ve bal ve arpasın alduğunuzdan maada, her kariye ve kasabaya geldiğinizde yeni makbereleri defter edüb bize haber vermeden defneylediniz deyu taaddi edüb ve kefereden mürdolanlardan birkaç guruş almayınca defne izin vermeyüb müteveffanın muhallefatını yazub ikiyüz akçe değer esbabı bin ve bin beşyüz akçe tutup ve beğendiğiniz esbabı çeküb alub ve sizden mukaddem Kadı olanlar bu def'a kısmet eyledüğü mütevaffa içün kısmet-i âdile olmamıştır Rüsum-ü kısmete gadreylemişsiz deyu tekrar ikişer üçer kerre kısmet olunmağla malı eytamın nısfı resmi kısmete kifayet eylemeyüb ve resm-i kısmet binden onbeş akçe iken birer guruş ve huccet ve nakl-i şer'i ve müraseleden ve emirlerin ve beratların sicille kaydettirenlerden beş ve onar kuruş ve nizalı zeamet ve timarlar bir canibe mukarrer olub eline kat-ı hükmü Hümayunum verilmiş iken tarafı aharden beş ve on kuruş alub verilene amel eylemeyüb müraseleniz üzre istedikte zabtettirüb...» [306].

Kadıasker ile Kadıların ihtilâfları :

Kadıların, bu ihtilâfları, yalnız halk ile değil, aynı zamanda, Anadolu Kadıaskeri ile de oluyordu. Çünkü, Saruhan sancağında olan asker ve tekâlif-i örfiyeden muaf olanların resmi kısmet, nikâh, ilakname ve bu esnada meydana gelen huccet ve sicillerin resimleri, Anadolu Kadıaskerinin Kassamları veya Vekillerine ait iken, Manisa Kadıları müdahele ediyorlardı. Kanun mucibince, şunlar, asker sayılıyorlardı: Hatipler, imamlar, Eminler, Kâtipler, Mütevelliler, Cabiler, Nazırlar, Şeyhler, Zaviye ve tekkelere mutasarrıf olanlar, Yaya, Müsellem, Yürük, Tatar, Canbaz, Voynuk, Cephaneciler, çeltikçiler, tuzcular, Elliciler, Celepler, Kadı Naipleri ve Sehir Kethu-

[306] — Bk ; Vesika 37.

daları... Bunlara ait resm-i kısmet ve nikâh vukuunda, bunları Anadolu Kadıaskerlerinin Kassamları yaparlarken, Kadılar, bunlar, reaya hanesine yazılı idi, Kısmeti biz yapacağız diye, üzerlerine lâzım olmıyan kısmet resmini alıyorlardı. Bazan da, böylelerinden, her iki taraf da alıyordu [307].

Kadı ve Naiplerin devre çıkmaları :

Kanun mucibince, Kadı ve Naiplerin, devre çıkmamaları lâzımdı [308]. Devre, ancak, fermanla, veya davacıların isteği ile çıkabilirlerdi. Daha evvelleri de, bu noktaya, adaletnamelerde temas edilmiş Reayanın perakende olmamasını önliyebilmek için, sıkı emirler verilmesine rağmen, arasıra Kadı ve Naiplerin, devre çıktıkları görülmektedir :

Adala Kadısı Süleyman :

1644 - 1054 yılında, Adala Kadısı olan Süleyman Efendi, Naip ve Kethudası ile, devre çıkıyor; reayanın çoluk çocukları ile oturdukları evlerine konuyor ve bedava, yem, yemeklik, arpa, saman, bal, yağ, koyun, kuzu, tavuk, odun ve otluk alıyor. Gördüğü muamelelerden de, kanunda yazılı olanlardan fazla aldığı tesbit edilerek şikâyet ediliyor [309].

Manisa Kadısı Handan :

1647 - 1057 yılında, Manisa Kadısı olan Handan Efendi de, Manisa'dan istenilen Kürekçi bedellerini tevzi ederken, hane başına, yedişer guruş almak lâzım gelirken, ondörder guruş alıyor; bunun üçbin kuruşunu cebine atıyor. Nahiyelerini de, Naiplerine, 100 - 200 er kuruşa, iltizama veriyor. Naipleri de, her ay devre çıkarak, her kariyeden 8 - 10 kuruş alıyorlardı. Bütün bunlardan başka, Handan Efendi, Hacı Şaban'ı öldürenlerden, öşrü diyet alınmış iken, tekrar elliyedi kişiyi, Subaşıya yakalatıp cürümle bunların alâkası vardır, diye, eziyet ettiriyor ve bu eziyetten, üçü, ölüyor. Kadı Handan Efendinin, buna mümasil, yaptığı kanunsuz hareketler, yukarıya bildirilmiş; bunun üzerine, duruşması yapılmak üzere, Handan Efendi İstanbul'a istenmiştir [310].

---

[307] — Bk : Vesika 23.

[308] — «... ve emri şerif veya davacılar talebleri ile lâzımgelmeyince kura ve nahiyeye salıverilmiye ve kefere nikâhından resim alınmıya ve beylerbeyi ve Sancakbeyi mektubları ile ve kul göndermeleri ile hariç kazada kaziye istima' etmiye...». Kanunname - Cedit. Verak; 73.

[309] — Bk : Vesika 112.

[310] — Bk : Vesika 116.

Borlu Kadısı Veli :

1664 - 1075 yılında, Borlu Kadısı olan Veli Efendi, aynı kanunsuz hareketleri yaptığından, şikâyet edildi ve hakkında tahkikata başlandı. Veli Efendinin, neler yaptığını anlıyabilmek için, hakkında yapılan şikâyeti, gözden geçirmeliyiz :

«... Devir memnu iken, devre çıkıb kariye bekariye gezüb müft ve meccana yemek vesair zahirelerin aldığından gayri ikişer def'a devredıb her kariyeden binbeşyüz akçelerini aldığından maada ahırlık namına birer koyuların alub ve tekâlif vaki oldukda kendusu içün dörderbin akçalerin alub ve huccet vaki oldukda her huccette onar guruşların ve imza etdikte beşer guruşların ve hilâf-i şer' üzerlerine bir nesne sabit ve zahir olmadan bazılarından onarbin akçelerin alub bunun emsali zulüm ve taaddisinin nihayeti olmadığın bildürüb hilâfı şer' ve kanun ziyade alduğu hakların kendulara alıverilmek babındn emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden...» [311].

Kadılara dair diğer bazı noktalar

Arasıra da, tevcih edilen Tımarları, yeni sahiplerine vermeyip istediklerine verdikleri [312]; eşkiya korkusu ile göçeden halkın, arazisini zaptederek, oralara ahır ve evler yaparak yerleştikleri [313]; halkı zorla tarlalarında çalıştırdıkları ve ehli örfle birleşerek, halka karşı çok zalimane harekellerde bulundukları da görülmektedir [314].

[311] — 1075 yılı Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.
[312] — Bk : Vesika 1.37.
[313] — Bk : Vesika 37.
[314] — 1088 Evahiri Rebiyyülevvel tarihi ile Manisa Kadısına yazılan hüküm : «... Kasaba-i Akhisar-ı Saruhan'da sakin ulema ve suleha ve eimme ve huteba vesairi südde-i saadetime mazhar gönderüb bilfiil kasaba-i mezburede Kadı olan Seyyid Muharrem celb-i mal içün havasına tâbi Poyrazoğlu demekle maruf Ebubekir nam Müderris ile Ferhad nam sipahi ile yekdil ve yekcihet olub ve her emirde vaki olan tekâlif-i örfiyye ve şakkada mezburu fermandan ziyade istedikleri kadar akçe konub? reayaya Salyane ve cebra tahsil edüb eklü bel'-

İzah edemiyeceğimiz bazı sebeplerden dolayı, 1640 - 1050 yılında, Ilıcai Saruhan Kadısı Mustafa Efendi, eşkiyalar tarafından öldürüldüğü gibi [315]; 1666 - 1076 yılında, Manisa Kadısı olan Hafız Mehmet Efendi de, elleri bağlı olarak İstanbul'dan istenip gönderildi [316].

Manisa, bu asırdan sonra, Kadılara Arpalık suretiyle tevcih edildi [317].

eylediklerinden maada tezvic ve tezevvüc umuruna dahi gayet müşkül olub akd-i nikâh mahallinde mani-i şer'-iyyesi vardır deyu Kadi-i mezbur dört beş guruş almadukça izinname vermeyüb ve mezburan Ebubekir ve Ferhad dahi muratları üzere rüşvet almadıkça akd-i nikâh mümkün olmayub ve Kadı-i mezbur bazı tezvir ve telbis ile meşhur şerirün dava-yı batılları icra içün tamaı hâm sebebiyle külli müsaade ve mukavet etdiklerinden maada şühud-u zor ile meşhur fitnenin bilâtadil... Şehadetlerini kabul etmekle isali hukuk ve şuhud-u zorun zuhur ve izdiyadına bais olub ve kısmet-i mevta vaki oldukda muhallefat kısmetinden üç dört mertebe ziyadeye yazub ve bin akçede yüz akçeden ziyade resm alub vereseye cebir ve cefa ettüğünden gayri vaki olan hucec ve sicillâtdan yirmi guruş alduktan sonra ve yemin verdiği kimesneden dahi ikiser ve üçer guruş alub...»

[315] — Bk : Vesika 104, 105.

[316] — Bk: Vesika 187, 188.

[317] — 1019 Evaili Rebiyyülevvel tarihli hüküm : Güzelhisar Kadısı, haktan zorla koyun aldığından halka zulüm yaptığından, murafaai şer' yapılması emredilmektedir.

1029 Evahiri Rebiyyülevvel tarihli adaletnamede : Evvelce yazılan emirlerle, Beylerbeyi Subaşı ve Voyvada ve Kadıların, devre çıkmaması selâmetiyye, Nalbaha, diye para almamaları yazılmış iken, aldıklarından, alınmamasına.

1029 Evasıtı Zilkade tarihli hüküm : Reayadan birisi ölünce Kadıların, zorla resmi kısmet aldıkları ve bunu almak için, sık sık devre çıktıkları : reayanın aileleriyle oturdukları evlerine kondukları ; bedava yem ve yemeklik aldıkları; bunlardan başka, konak göçek akçesi, Muhzıriyye ve Nüvvabiyye gibi birtakım kanunsuz teklifleri aldıklarından ref'lerine.

1034 Evasıtı Şevval tarihli döndüncü Murad'ın Adaletnamesinde, Reayanın zulme maruz kalmasının, biricik sebebi, ümera ve kuzatın ihmalkârlığından olduğu, yazılıyor ; bir daha böyle hallere meydan verirlerse, haklarından gelinileceği ve halka böyle kötü işler yapanlara, ümera ve kuzatın nasihat etmesi yazılıyor.

1049 Evaili Rebiyyülâhir tarihli hüküm ; Saruhan'da bulunan Zuama ve Erbabı Tımarın, reayaları ile muhakemeleri oldukda, Sancakbeyi adamları ve Subaşıları ; Kadı ve Naibleri, çok atlu ile devre çıkıb bunlara zulüm ve hakaret eylediklerinden şikâyet ediliyor ve bu hallere sebebiyet verenlerin, Alaybeyleri vasıtasiyle şer'a celbedilmesi yazılıdır.

Eşkiya ve Şehirler 2

I

Eşkiyalar, umumiyetle, memleketin savaş içinde bulunduğu, yahut hükûmetin, çokzayıf olduğu zamanlarda türeyorlardı. Anadolu askerleri ve paşaları, sefere giderlerken, şehirlerin ve dirliklerin muhafazasına, pekaz er bırakıyorlardı.

Bundan başka, o zamanki şehirlerimizin hepsinde kale ve sur yoktu. Bilhassa mahfozolmıyan şehir ve köyler, ahalisi, eşkiyanın yürüdüğü, kendi illerine doğru geldiğini duyunca; metin kale varsa, içine; yoksa civarlarında bulunan dağlara sığınırlar; kıymetli eşyalarını, oralarda saklarlardı.

Halkın, kalelere eşya saklamaları :

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, eşkiyalar yüzünden, Amasya halkının, Amasya kalesine [318]; Silifke halkının, Kızılhisar kalesine [319]; Adana'lıların da, Savranlı kalesine sığınıp mal ve eşyalarını oralara sakladıklarını yazar [320].

Halkın dağ ve kuyulara saklanması :

Kalesi olmıyan köy ve şehirliler, dağlara ve mağaralara sığınıyor, eşyalarını ve kendilerini, oralara saklıyor-

---

[318] — Evliya Çelebi. Amasya'dan bahsederken; «Hattâ Celâli Karayazıcı Kara Said asırlarında âyan ve eşrafı Vilâyet cümle zikıymet esbab ve eskallerini bu mağralarda hıfzederek ehli iyalleri ile içlerinde masun ve mahfuz kalmışlardı.» Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C 2, Sf 185.

[319] — «... Cümle Karaman ve Silifke sancaklarının halkı zikıymet eşyaların bunda pinhanederler hattâ Karayazıcı nam Celâli bu kal'ayı yedi ay muhasara edüb bir veçhile zafer bulamayub haibü hâsir gitti.» Evliya Çelebi Seyahatnamesi. C: 9. Sf 302.

[320] — Evliya Çelebi. Adana vilâyeti topraklarında bulunan Savranlı kalesinden bahsederken: «... Mukaddem Celâli Karayazıcı girani-aha zikıymet eşyaların bunda hıfzetmiş bir kal'ai bihemtadır...» der. Aynı cilt. aynı eser, Sf 343.

lardı. İlyas paşa zamanında, Manisa'lılar, kuyulara ve mağaralara; Bergama'lılar da, Yunddağlarına kaçmış; günlerce oralarda kalmışlardı.

Bazı kalelerin yıkılması :

Bazı hallerde, eşkiyalar sığınmasın diye, kaleler ve surlar yıkılırdı. Cennetoğlu zuhur edince, Birgin kalesi [321]; Karayazıcı çıktığı zaman da, Zağnos paşa tarafından, Gördes kalesi yıkılmıştı [322].

Bazı kelelerin yeniden yapılması veya tamiri :

Çok kere de, eşkiya korkusu ile, halk, mal ve canlarını korumak için, şehirlerin etrafına, yeniden kaleler ve surlar inşa ediyorlar; yıkık yerler varsa, tamir ediyorlar; sur etrafına hendekler kazıyorlardı. Manisa kalesinin, Karayazıcı, Kalenderoğlu, Cennetoğlu ve İlyas paşa vak'aları esnasında ve tenkillerini müteakip tamir edildiği, sicillerde yazılıdır.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde, Celâli Karayazıcı ve kardeşi Deli Hasan'ın korkusundan, Akhisar'lıların, Akhisar kalesini tamir ettiklerini [323]; Kalenderoğlu ve Kara Sait korkusundan, Güzelhisar ahalisinin, şehrin etrafına

---

[321] — Evliya Çelebi, Birgi'den bahsederken, Cennetoğlu yüründen dış kalenin yıkıldığını yazar ; ...» Celâli Cennetoğlu bu şehirden tulû, edüb maskatı re'si olmak ile bu kal'ayi tamir ve termim edüb tahassün edüb elli bin askeri haşerat ile ili Vilâyeti nehbü garete iderler. Âhir sene 1016 (!) tarihinde, Kuyucu Murad Paşa Serdar oldu. Cennetoğlu'nu katledüb (!) canın cehennem kapusuna Murad Pasa koyub cündü cünudun Serdarı zaferşiar kûşe kûşe berdar edüb cümle darü diyar emnü eman olub ahalileri berkarar oldular. Badehu Murad Paşaya re'yi ahseni tedbir edüb bir dahi Celâli ve Cemali bu kal'aya mütehassın olmasunlar içün taşra kal'ası cabeca münhedim edüb Dizdar ve neferatların ref'etmişlerdir. » Ayn eser, aynı cild. Sf 174.

[322] X Evliya Çelebi, Gördes kalesinden bahsederkan ; «...Hâlâ kal'ası Celâli Karayazıcı mütahassın olmasın içün Zağnos Paşa bu Gördes'li olmakla fermanı şehriyari getürüb kal'ayı cabeca münhedim etmişdir...» Aynı, eser, aynı cild, Sf 55.

[323] — Evliya Çelebi, Akhisar kalesi için ; «Sene 1007 tarihinde Celâli Karayazıcı ve karındaşı Deli Hasan havfinden fermanı şehriyari ile ahali-i Vilâyet cem'olunub fatihi Eğri Sultan Mehmed'i Salis asarında müceddeda bu kal'ayı bina...» ettiklerini söylemektedir. Ayni eser, aynı cild, Sf 60

bir sur ve içe de metin bir kale yaptıklarını [324]; Uşak'lılar, [325] Bursa'lılar [326], Nazilli'lerin de, şehirleri etrafına sur çektiklerini ve içine kale bina ettiklerini [327]; Kuyucu Murat paşanın da, Mut kalesini tamir ettiğini yazmaktadır [328].

---

[324] — «... Ahali-i memleket Celâli ve Cemoli Karayazıcı (!) ve Said Arab havfinden ehli belde bir yere cem'olub nassı fermanı üzre meşveretlerinde yekdil ve yek cihet olub Vilâyetlerinin Celâli havfinden rikâbı Hümayuna arzedüb arzuhallerine kendu malımız ile şehrimizin etrafına sur çeküb devleti şehriyaride ehlü iyalimiz ve ensabımız ile Celâli zalemesinden emin olmamız rica edüb Vali-i Anadolu'yu Mübaşir talebederiz deyu arzları cemi cemalin manzuru saadetleri olub ricaları hayyizi kabulde vaki olub hattı Hümayunu saadet makrun ile serbevvabandan Selim Ağa nam selim-ül-kalb Ağayi zişan gelüb Güzelhisar'lı Yusuf Paşaya evamiri Sultanî ve hattı şerifi Şehnişahi Yusuf Paşa rızaanillâh kendi malından bin kise ve aynı Vilâyetten üçbin kize cem'edüp Aydın sancağının cümle kazaları Reaya ve Berayaları imdadile taş ve kireç ve benna ve mismar ve Ahşâbâdkeşanlık ederek derya misal askeri bipayan cem'olub sene tarihinde Sultan... asrında bu şehri azimin canibi selâsesine bu sur ve cedid bir kal'a misal cedid bina edüb aşağı şehri kadim taze bulub ilâhazelân günden güne âbâdan olmadadır...» Aynı eser, aynı cild, Sf 151.

[325] — 1007 de. eşkiya korkusundan, Uşaklı'ların da, kalelerini tamir ettiklerini, Evliya Çelebi yazmaktadır. Aynı, eser, aynı cild. Sf 38.

[326] — Evliya Çelebi, Bursa'nın aşağı kalesinden, şöyle bahsediyor : «... Fatihi Eğri Sultan Mehmed Hanı Salis asrında Karayazıcı Kalender oğlu Deli Hasan Cennetoğlu (!) nam Celâlîlerin Bursa üzerine hücumlarını âyanı Bursa istima' edüb fermanı Şehriyari ile şehrin canibi selâsesine bürc ve bârûlu köşe ve bendli dirsekli hertarafı mazgallı yalınkat bir kal'a bina etmişlerdir. Amma o kadar metin değildir...» Aynı eser, C 2. Sf 11.

[327] — Evliya Çelebi, Nazilli'den de şöyle bahseder : «... Sene tarihinde Celâli Karayazıcı ve Kalenderoğlu havfinden ahali-i Vilâyet bir yere cem'olub emri Padişahi ile bu şehrin canibi erbaasına kızıl kerpiçden bir azim bir kal'ai mamur eylediler kim ilelan âbâdan bir kal'ai darı bahadır. .» Aynı eser, C 9, Sf 184 - 185.

[328] — Evliya Çelebi, Mut kalesini, Karamanoğlu İbrahim Beyin yıktığını ; fakat Silifke'de softa eşkiyası türeyince, halkın sığınması için tamir ettiklerini yazar : «... Sultan Ahmed devletinde Celâli kıran Kuyucu Murad Paşayı sahibkıran Silifke'de suhtevat eşkiyasını def' için

Keza Evliya Çelebi, eşkiya korkusundan, daha bazı tedbirlere de baş vurulduğunu ilâve eder. Bu meyanda, Davas'lıların, kale kapısı önünde; eşkiya girmesin diye, büyük bir hendek kazdıklarını kaydetmektedir [329].

Kale muhafızlarının azlığı ve barutsuzluk:

Buraya şunu da ilâve etmek lâzım: birçok kaleler içte olduğu için bu yüz yılda, eski kıymetini kaybetti. Bu itibarla kalelerin bakımı, eski önemini kaybettiği gibi, neferleri de azaltıldı. Her kalede, Dizdar ve Kethuda bulunmakla beraber, muhafızlarının sayısı pek azdı. Hele ekserisinin barutu, ya yoktu veyahut herhangi bir mukavemet karşısında, derde şifa olacak derecede değildi.

Kaleleri sağlam olan şehirler, barutları ve topları, ihtiyacı karşılıyacak kadar olan kaleler; muhafızları kâfi miktarda bulunan memleketler eşkiyaya karşı, kendilerini uzun müddet koruyabildiler. Deli Hasan, Kütahya'yı; Kalenderoğlu, Bursa'yı Cennetoğlu, Honas kalesini, Abaza Ahmet paşa, Ankara; Seydi Ahmet paşa, Halep ve Konya şehirlerini alamadılar.

Eşkiyaların yaptığı rezaletler:

Şehirler, müdafaa kabiliyetini kaybedince, içeri giren eşkiya, halkı soyduğu gibi, şehirleri de yakıp yıkmaktan vaz keçmiyordu. Şehirleri, yalnız yakmakla, yıkmakla kalsalsalar iyi [330]; aynı zamanda, şehir ve köylerde yapmadık rezalet de bırakmıyorlar; halkın oğlan ve güzel kızlarını kaçırıyorlar; onları garip kıyafetlerle dolaştırıyorlar; en ahlâksız şekillerde onlarla münasebette bulunuyorlardı [331].

---

ahalii vilâyet masun olmaların murad edinüb· bu kal'ayi yeniden inşa edüb içinde Dizdari ve yirmi· neferatı vardır...» Aynı eser, aynı cild. Sf 316.

[329] — Evliya Çelebi. Davas kalesinden bahsederken de: «... Bu kapu önüne cahı gayyadan nişan bir hendeği var Celâli tahassun etmesün içün kazmışlardır...» diye yazar. Aynı eser. aynı cild, Sf 197.

[330] — Evliya Çelebi. İstanos'dan bahsederken. Celâliler zamanında, kalesinin harab olduğunu ve sonradan kerpiçle tamir edildiğini. yazdıkdan sonra, şehrin soyulduğunu: bu meyanda, Sultan Alâeddin camiinin de kurşunlarının çalındığını yazar: «... Celâli Karayazıcı gelüb kurşunun Sekbanı bipayanına verüb bu camii münevvereyi ihrakı binnareder. Badehu sene Sultan Ahmed asrında Kuyucu Murad Paşa ruyü arzı celâlî hesaratından tathir edüb bu camii termim etmiştir» aynı eser, aynı cild, Sf 282.

[331] — «... Mudurnu civarında Ada kasabasını. Katırcıoğlu takımı basarak. dağlara çekilmiş olan ahalinin, kasabada bırakmış oldukları ikiyüz kadın hakkında, envai şe-

Halkın dövülmesi, öldürülmesi, her şeyden mukaddes olan ırz ve namusuna tecavüz edilmesi yüzünden, ahali, eşkiya yürümiye başlayınca, onların şerrinden korkarak, evinden ocağından ayrılarak, yer ve yurt değiştirmiye mecbur oluyordu.

Dedelerimiz, yalnız büyük bir İmparatorluk kurmakla kalmadılar; aynı zamanda, Anadolu'da büyük bir medeniyet de meydana getirdiler. Salip seferleri ile yanan, yıkılan Anadolu'ya yeni bir yüz veren camiler, köprüler; han, hamam, çeşme, medrese ve yollar ilâh... ile Anadolu'yu süsliyen ve dünyanın en müreffeh memleketlerinden birisi haline soakn, Türklerdi.

O zamana kadar, Timurlenk'ten gayri, hiçbir kimse tarafından istilâ edilmiyen Anadolu, bu fetret devresinden sonra da, büyümiye ve güzelleşmiye başladı. Minareler, camiler, medreseler, çeşmeler, Anadolu'muzun çehresine, güzellik ve neşe verdi; Ovalar, dağlar işlenerek tarla, bağ, bahçe haline kondu. Çiftçi ve köylü huzur içinde yaşamıya başladı.

Halbuki, 17. yüz yilda, iç cephelerin teşekkül etmesi, eşkiyaların Anadolu'muzun Doğusundan Batısına, Güneyinden Kuzeyine derinlik ve genişliğine yürümesi Anadolu şehirlerini yakıp yıkması; soyması, güzel Anadolu'muzda, düzenin bozulmasına sebep oldu.

Eşkiyaların soyduğu şehirler :

Karayazıcı Abdülhalim ve kardeşi Deli Hasan: Urfa, Tokat, Sivas, Amasya, Çorum, Çankırı, Kastamonu, Kütahya, Afyon; Kalenderoğlu: Bolu, Geyve, Ankara, Bursa, Mihaliç, Tokat, Amasya, Afyon; Muslı Çavuş: İçel,Çemşid: Adana, Abaza Mehmet paşa: Erzurum, Şebin Karahisar, Tokat, Sivas, Çorum, Kayseri, Çankırı, Niğde, Cennetoğlu: Biga, Sındırgı, Tire, Turgutlu, İzmir, Manisa, Aydın, İlyas paşa: Balıkesir, Edremit, Bergama, Manisa, Menemen, Dağlardelisi ve Deliilâhî: Seydişehir, Kırşehir, Konya, Beyşehir, Rum Mehmet: Konya, Zile, Antep; Karahaydaroğlu: Afyon, İsparta, Kırşehir, Eskişehir, Beyşehir, Seydişehir, Akşehir, Alaşehir, Adala, Mendahorya, Gürcü Nebi: Niğde'den İzmit'e; Vardar Ali paşa: Sivas, Tokat, Amasya, Çankırı, Gümüşhacıköy, Osmancık, Hacıhamza, Kurşunlu, Çerkeş; Abaza Hasan paşa: Gerede, Bolu, Eflâni, Kastamonu, Ankara, Eskişehir, Sivas, Halep,

---

nayi' icra etdiler ve gayet güzel iki kızın saçlarını keserek erkek kıyafetine sokub söğüt dağlarına kaçırdılar.»
Devlet Osmaniye tarihi, C : 10, Sf 154.

Konya, Antep: Seydi Ahmet paşa, Sıvas, Halep, Kütahya, Konya eyalet ve sancakları ile, bu memlekete civar olan, yerleri soydular.

Şehirlerin kuşatılmasında, müdafaası esnasında, bir sürü güzel eser, yanıp yıkıldı. Eşkiyaların dolaştığı ve muharebe ettiği şehirler, umumiyetle, eski kültür şehirleri idiler. **Eserlerimiz ve eşkiya:**

Eski medeniyetlerden, bilhassa dedelerimizden, birçok anıtlar, bu memlekette yaşamakta; o günlerin hatırası olarak kalmaktaydı, Eşkiya istilâsı zamanında, onlarla yapılan savaşlarda, bu eserler, ya tamamen yakılıp yıkıldılar; yahut da hârabiye yüz tuttular.

Hükûmetin fakirliği, halkın muhtelif tarihlerde, eşkiya süzgecinden geçmesi, yanan, yıkılan eserlerin, tekrar ihyasına meydan vermediği gibi, birçok köy ve şehirlerimiz de, bu aralarda, tarihin karanlık sayfalarına gömülüp gitti.

Eskiden, büyük bir şehir ve kasaba olanların, bugün tamamen yok oluşu; yahut ufacık bir köy halinde kalışı hususunda rol oynıyan sebepler, yalnız iktisadî, idarî ve sıhhî değildir. Bilhassa eşkiya korkusu, eşkiya şerridir de. Evi, barkı yanan, yeri yurdu asker ve memurlar tarafından zaptedilen halk, çok kerre yerine dönemiyor. Bu suretle, mamur şehirler, çiftlikler, birer köy veya bozkır haline geliyordu. Koçu Bey, Dördüncü Murad'a takdim ettiği risalesinde, bunu, ne güzel anlatır:

> «...: ve mukaddema Anadolu ve Karaman vilâyetlerinde Celâli eşkiyası 1004 tarihinde zuhur edüb Anadolu ve Karaman ye Sivas ve Mer'aş ve Haleb ve Şam ve Urfa ve Diyarbekir ve Erzurum ve Van ve Musul eyatetlerinde olan kura ve kasabatı garet ve yağma edüb nice memleketler harab ve yebab oldu Hatta Payitahtı kadim Bursa dahi yağmalanub nice mahallâtı ihrakı binnar olundu Urban ve Türkmen taifesi dahi itaatten çıkub Reaya fukarasına zulüm ve taaddiyi hadden efzun etmekle ol cihetten dahi

nice köyler haraboldu. . Baki kalan memleketleri dahi kendi zalememiz yakub Reaya ve Bearya perişan oldu Bu musibet ne musibettir Velhasıl Saltanatı aliyyenin şevket ve kudreti asker ile ve askerin bekası hazine ile ve hazinenin tahsili Reaya iledir Reayanın bekayası adli vedad iledir Hâlâ âlem harb ve Reaya perişan ve hazine noksan üzre ve erbabı seyf bu haldedir Bir taraftan memaliki islâmiye elden gitmede gene tedbiri görülmez ve ilâcı sorulmaz Envaı sefahet eksik olmaz Bu gaflet ne gaflettir...» [332].

[332] — Ahmed Rasim, Resimli ve haritalı Osmanlı Tarihi, C : 1, Sf 396 - 399.

Halkın Göçetmesi ve Tekrar Yerlerine Gönderilmesi Meselesi 3

I

Biz, ayrı ayrı fasıllarda, bu hususun aydınlanmasına yarıyacak vesikaları ve lâzım gelen malûmatı yazdığımızdan tekrardan kaçınmak için, burada, her eşkiya zuhurunda, meydana gelen perişanlığı, uzun boylu izah edecek değiliz.

Elimizdeki vesikalara nazaran, Saruhan'da, halkın yer değiştirmesinin başlıca sebepleri, bize göre, şunlardır :

Harp yüzünden :

Bu asırda, Saruhan çevresinde, istilâ ve ihraç gibi, bir düşman faaliyeti görülmediğinden, halkın göçettiği iddia edilemez. Fakat, 19. Yüzyılda, Mora isyan ve harbi esnasında, batı Anadolu'dan içerlere doğru, bir halk akını olduğu, tarihen müsbettir.

Memurlar yüzünden :

Saruhan sancağında bulunan memur ve askerlerin de; zaman zaman, halka zulmettikleri, bedava yem, yemeklik ve para aldıkları, daha evvelki fasıllarda görülmüştü. Memur ve askerlerden şikâyet eden halk, şikâyetinden müsbet bir netice elde edemeyince, göçetmiye mecbur oluyordu. Eğer bu hususa dair elde bulunan vesikalar, etraflıca tedkik edilirse, halk, yaptığı şikâyetlerde; Zabit, paşa, Mütesellim ilah... Zulüm ve işkenceye devam edecek olurlarsa, yerlerini terkedeceklerini ve perişan olacaklarını yazmaktadırlar [333].

---

[333] — Bk : Vesika 2, 3, 8, 24, 37, 40, 51, 55. 56, 57. 58, 85, 86, 104, 105, 107, 108, 112, 113, 114; 115. 116, 117, 118, 130, 143, 144, 145. 146, 147, 148, 150. 151, 152, 153. 154, 155. 156, 157, 158, 163, 165, 172, 173, 183, 193, 197. 198. 215, 216, 218. 219, 220, 222, 223, 228, 229, 230, 231, 232, 234, 237. 242, 244.

Eşkiya yüzünden:

Eşkiya, bazan, ufak guruplar halinde, bazan da, binlerce kişilik maiyyetleri ile yürümiye başlayınca, halk, korkudan, çoluk çocuğunu alıp, daha emin yerlere veya şehirlere kaçıyordu. İsparta, Burdur, Muğla, Erzurum ve Sivas ilah... taraflarından, birçok kimseler, Kalenderoğlu, Karayazıcı, ve daha sonraki devirlerde, eşkiya şerrinden kaçıp Manisa'ya gelmişlerdi. Aydın ve Manisa'da Cennetoğlu; Balıkesir ve Manisa'da İlyas paşa; Aydın ve Saruhan'da Bölükbaşılar yürümiye başlayınca, keza bu sancaklar ahalisi, sağa sola dağılıp perakende ve perişan olmuşlardı [334].

Otlak ve kışlak yüzünden :

Aşiretler de, hayvanlarına ve kendilerine, daha iyi yaylak ve kışlak bulabilmek için, göçediyorlardı. Bilhassa asrın sonunda, bu seyyaliyet, daha ziyade arttığından, hükûmet, bunları iskâna lüzum gördü ise de, yerleştirme hususlarında, birçok güçlüklerle karşılaştı.

Diğer bazı tali sebepler.

Bir de, bunlara; şehir zorbalarının, ehli örf ile birleşerek, halka zulmettiklerini, bu yüzden, gadre uğrıyanların, şehri terketmiye mecbur olduklarını da, bunlara ilâve etmemiz lâzımdır [335].

Türk köylüsü, ziraat ve hayvancılıkla geçindiğinden, arttırabildiği zahire ve mahsulünü de, istediği şekilde satamıyordu. Bu işte de, bir takım zorbalar, köylünün serbestçe hareketine engel oluyorlardı. Köylü, mahsülünü, şehre götürdüğü zaman, tüccar ve esnafın, zorbaları yollara dökülüyorlar; daha mallar, pazar yerine gelmeden; ucuz fiatla ellerinden alıp stok yapıyorlardı [336].

Hükûmet, esnaf ve tüccarların, bu yolsuzlarını önliyebilmek için, daha onaltıncı asrın ikinci yarısından itibaren, onlarla mücadeleye girişti ise de, önlediği ileri sürülemez. Bu asırda, bu mesele, daha ziyade şümullendi ve memleketin yaralarından birisi haline geldi.

Köylüde, herzaman, para bulunmadığından; borçla, bir tüccar veya esnaftan, sene içinde, zarurî ihtiyaçlarını karşılayacak eşya ve maddeleri, ateş bahasına alır; mahsulü erince, bir hiç bahasına, zahiresini, binbir rica ile ona satar; borcunu kapamıya çalışırdı.

---

[334] — Bk : Vesika 29, 30, 31, 32, 92, 98, 107, 132, 142, 143, 147, 165, 186, 192, 193, 217, 218, 222, 244.

[335] — 142, 195, 198, 200.

[336] — 17. Yüz yılda, Manisa'da, Ziraat, Ticaret ve Esnaf teşkilâtı adlı esere bakınız.

Bu asırda, köylü, köyünde, Sipahi veya Dirlik sahibinin; şehirde ise, esnaf ve tüccarın, daimî gelir kaynaklarından birisi haline gelmişti. Çalışan o olduğu halde, kazanan, bu mesaiden istifade edenler, yukarda saydığımız parazitlerdi.

Eşkiya tarafından soyulan veya zorbaların hışmına kurban olanlar, dirlik ve düzenlerini, devam ettirebilmek için, para bulmıya mecburdular. Fakat, bu da, reayanın yarasına merhem olaçağı yerde, bilâkis, yarayı azıtıyor ve kangren haline sokuyordu. Kanunda, onda bir buçuk faiz alınması yazılı olduğu halde, mürabahacılar, binde beşyüz ve hatta daha fazlasını alıyorlardı. Bu vaziyette, halk, değil parayı vermek, faizini bile ödeyemiyor; bu yüzden, bedava çalışmıya veyahut hapisanelerde sürünmiye mecbur oluyordu. Bazıları da ödeme kudretini kaybedince, memleketi terketmek zorunda kalıyordu [337].

II

Eşkiya ve hükûmet :

Eşkiya türeyince, yalnız halk değil, aynı zamanda hükûmet de çok mutazarrır oluyordu. Eşkiyanın türediği zamanlar, ekseriya harp ve sefer anı olduğundan; hükûmet, bir kısım askerini, bunları takibe, bir kısmını da, önemli şehirleri muhafaza için ayırmıya mecbur kalıyordu [338].

Bu bölgede, eşkiya yürüdüğü zamanlarda, hükûmete ait mal ve emlâkin geliri toplanamadığı gibi; tuz ve şâpiri dağılmasında da, çok güçlük çekiliyordu. Hükûmetin, gelirini topladığını farzetsek bile çok kere de, hazine İstanbul'a giderken, eşkiya tarafından soyuluyordu [339].

Eşkiya, yürüdüğü müddetçe, halk, perakende ve perişan oluyor; fakirleşiyor; vergi ve öşür verme kudretini kaybediyordu. Bu hallerde, hükûmet, bazı rüsumu affetmiye veya indirmiye mecbur oluyordu [340].

Toprakla geçinen halkın karşılaştığı zorluklar :

Bir de, buraya, şunu ilâve edelim : birkaç ay veya sene, bir ilde eşkiyanın yürüdüğünü tasavvur ediniz; bunlar, kendileri ve atları için lâzım olan zarurî ihtiyaçları, gezdikleri mıntakadan tedarik ediyorlardı. Türk köylüsünün,

[337] — Bk : Vesika 37.
[338] — Bk : Vesika 10, 240.
[339] — Bk : Vesika 60, 115. 164, 212, 226. 234.
[340] — Bk : Vesika 121, 244.

biriçik kazanç vasıtası, toprak ve hayvan mahsulleri olduğundan, ambarları boşalıyor; tarlası harap oluyor, hayvanları kayboluyor ve çalınıyordu. Bu işi yalnız eşkiya değil, aynı zamanda eşkiya takibine memur olan Serdar, Mübaşir ve maiyetleri de yapıyordu. Bunlara. aşiretlerin yaptıklarını da ekliyecek olursak, o zaman, tabii gelir kaynaklarımızın başlıca düşmanlarının neler olduğunu, Daha iyi anlamış bulunuruz [341].

Eşkiya takibini müteakip, bazan, çekirge zuhur etmesi, kuraklık, fazla yağmur, Gediz'in taşması, don ve kırağı gibi tabii afetleri de, yukarıdakilere ilâve edersek, bu bölgede yaşıyan halkın, nelerle mücadele etme zorunda kaldığını, daha iyi öğrenmiş oluruz [342].

Göç yüzünden ortaya çıkan meseleler :

Asıl en büyük zarar, dirliklerdeki düzen ve ahengin, bozulmasıdır. Malûm olduğu üzere, Osmanlı İmparatorluğunda arazi; muayyen tutarlar karşılığı olarak; Has, Timar, Zeamet, Vakıf ve Ocaklık ilâ... namları altında, muhtelif kısımlara ayrılmıştı. Dirlikler bir hizmet mukabilinde ehillerine ve mansıp sahiplerine tevzi ediliyordu. Dirlik sahipleri; ve reaya adı verilen dirlikler hakkından; aldıkları öşür ve vergi ile geçiniyorlardı. Eşkiyanın yürüdüğü memleketlerdeki dirlikler halkı, ya tamamen veya kısmen göçlüğünden, Sipahi veya Zabit lâzım gelen vergi ve Öşrü alamıyor; bu suretle dirlik, tutarından kaybediyordu.

Biz burada, uzun boylu, toprak meseleşi üzerinde duracak değiliz, Yalnız eşkiya yüzünden göç eden halka, ortaya çıkan yeni meselelerde, kabataslak temaş edip geçeceğiz.

Dedelerimiz, Dirliklerde yaşıyan halk ile, mansıp sahiplerini, karşılıklı mukavelelerle birbirine bağlamışlardı. Her dirliğin, arazisi, halkı ve tutarı, muharrirler tarafından yazılır; bu defterler, dirlik tevcih edildikçe sahibine verilirdi. Her dirliğin, muayyen miktarda geliri vardı. Dirlik sshipleri, halktan, bir takım vergilerle öşür alırlardı.

Dirlik gelirinin azalmaması için, toprağın,.. sebepsiz yere, boş bırakılması lâzımdı. Üç sene, sebesiz yere, tasarruf ettikleri araziyi işlemiyenlerden, Çiftbozan resmi alınırdı. Eğer bu boş bırakılan yer, bütün çift ise, 300,

---

[341] — Bk : Vesika 29, 31. 111, 141. 199. 239.

[342] — Bu hususta. 17. Yüzyılda Manisa'da Ziraat, ticaret ve Esnaf teşlâtı adlı eserimize bakınız..

yarım çift ise, 150, dörtte bir çift ise, 75 akçe cereme alınırdı [343]. Fakat, raiyet, sakin olduğu kariyeden alâkasını kesip başka köye giderse; ödemesi lâzım gelen resimleri, verirken, eski sipahisi, ondan, Çiftbozan resmi raiyet ve İspence alamazdı [344]. Amma bir reaya, bilâ sebep, tarlasını boz ve hâlî bıraksa, başka yere gidip orada da ziraat yapsa, eski Sipahisi onu çağırsa, o da gelmese, ondan ceza olarak iki öşür alınırdı [345].

Bir köyden kalkan reaya gittiği yerde, ziraat etmeyip başka işlerle meşgul olursa, o zaman ondan, Çiftbozan resmi alınır; ziraat edenden, hem iki öşür ve hem de resmi alınamazdı [346].

Reaya, hem kayıtlı bulunduğu Sipahinin çiftliğinde ziraat yapsa, hem de başka dirlik arazisinde ziraatle uğraşsa, ondan da, iki öşür alınamaz. Keza reaya, tapulu arazisini, ekip biçmek üzere, başka birisine verse ve üzerine düşen resimleri de ödese, gene Sipahisi, ondan Çiftbozan resmi alamazdı [347].

Eşkiya [348], yahut memurların zulmü dolayisiyle [349],

---

[343] — Kanunname-i Cedid Varak : 31; 31 inci vesika ile karşılaştırınız.

[344] — Kanunname-i Cedid: Varak 52.

[345] — Kanunname-i Cedid: Varak 52 - 53.

[346] — « « « 53.

[347] — « « « 53.

[348] — « Eşkiya müstevli olmağla reaya ve bereya kadimîyerlerinden (de) Karara mecalleri olmayub bizzarure firar eyleyüb hâlâ herkişi yerlu yerine varmağa ferman olunmağın ol makule perakende olanların yerleri üç yıldan ziyade boz ve hâlî kalmağla değirmen ve bağ ve bağçelerinde takdir olunan öşür ve resim verilmemekle sahib-i arz olanlar eshab-ı menasıb ve kul taifesine ve gayrilere tapuya verüb ve bazı fuzulî tasarruf eyleyüb bu babda reaya ve berayaya ziyade zulüm olduğu paye-i serir-i âlûya arzolundukda bin onsekiz Muharreminin gurresinde üç yıla değin yerlerine varan reayanın yerleri ve çayırları ve mülkleri kendularına teslim olunub kemakân mutasarrıf olub anın gibi tapuya alanlar akçelerin sahib-i arzdan alalar geri almağa ferman olmuşdur. Kanun-u Derzaman-ı Sultan Ahmed Han . . . » Kanunname-i Çedid; veruk 58.

[349] — «Zeyd cilâyı vatan edüb ahali-i kariye sahib-i arz marifetiyle yerlerin amre rehin koyub bir mikdar akçe alub tekâlifi lâzımasına verilüb yerleri amr üç sene tasarruf ettikten sonra zeyd gene kariyesine amrden yerlerin almıya kaadir olur mu ve aldıkda amr akçesin

göçeden halk, üç yıl sonra, dirliğine gelince, eski yerlerini almak kanundu [350]. Eşkiya yürüdüğü zaman, yazılı bulunduğu yerleri terkedenler, başka memleketlere gidenler, on sene içinde, yerlerine dönmiye mecburdular. Bu müddet zarfında, Zabit veya Sipahi, Reayasını nerede bulursa, oradan alıp getirebilirdi. On yıl geçtikten sonra, Sipahi Reayasını bulsa da, eski yerine getiremez; fakat ondan, Çiftbozan resmi alabilirdi [351]. Derbent Reayası, Evkaf Reayası ve kıptiler için, sene mevzuubahis değildi [352].

«Cilâyı vataneden üç sene yerleri muattal kalan zeydin yerlerin sahib-i arz tapu ile vermiya kaadir olur mu? Elcevab: Cilâ-yı vatan edenin yeri fil-hal ahare vermiye memurdur Pir Mehmed» (353).

---

zeydden mi yoksa ehl-i kariyeden mi istirdad edilir? Zeydin firarı cilâ-yi vatan tarikiyle olıcak Sipahinin tefvizi nafizdir Arz-ı mirî rehin olmaz Nihayeti tefviz rehinle tâbir olunmuş olursa nitekim örf-ü âmmede bey'ile tâbir olunduğu gibi eğer firarı zulümden ise geldikde alur ulülemr fermanı üzerine zeyde hükmolunursa amr ve ahali-i kariyeden istirdad ederler Pir Mehmed» Kanunname-i Cedid. verak 53.

[350] — Kanunname-i Cedid: Verak 53.

[351] — Kanunname-i Cedid: Verak 54.

[352] — «Defterde yazulur raiyyet kadimi yerlerinden kalkub ahar kariyede varub tavattun eyleseler on yıldan beruda kaldırılub kadimi kariylerine gönderilüb iskân ettirilür amma on yildan ziyade mürur eyliyen reayayı kaldırmak olmaz. Oturdukları yerde ahare raiyyet yazılmış değiller ise resmi raiyyetlerin defter mucibince Sipahileri alur amma Derbend reayasında ve Evkaf Reayasında bu kanun icra olunmaz Derbend hâlî kalmağın kaldırılüb kariyelerine ilettirüb Derbend hıfzı hiraset ettirilür Kıbtiyyanı tutub kendu cemaatine katmak kanundur ve mezraa derbend olmaz Köy derbend olur... Zeyd sipahinin raiyyeti kariyesinden cilâ-yı vatan edüb âhar kariyede mütemekkin olsa on sene mürur etmeden sipahi bulub eski kariyesine iletmiye kaadir olur mu? Elcevab; Olur. Pir Mehmed.

Zeyd Sipahinin raiyyeti amr kariyesinden firar edüb Bekir Sipahinin kariyesinde tavattun edüb yirmi yıldan sonra Zeyd bulub kariyesine iletmiye yahud Çiftbozan resmin almıya kaadır olur mu? Elcevab on yıldan ziyade mürurundan sonra cebra nakle memur değildir Arzdan muattal yeri kaldı ise tatile göre tazmine kaadirdir Resm-i Çiftbozan dedikleri budur Pir Mehmed...» Kanunname-i Cedid Verak; 53-54.

[353] — Kanunname-i Cedid; Vesika 54.

III

Göç eden halkın yerlerine gönderilmesi:

17. asra kadar, Anadolu'da, halkın refah ve saadet içerisinde yaşadığı, tarihen mevsuktur. Dedelerimizin, toprak sahipleri ile reayası arasında kurdukları şu esaslı münasebetlerden dolayıdır ki, her iki taraf da, Dirliklerine, dört elle sarılmışlar; Dirliklerin verimini ve şenliğini arttırmıya çalışmışlardır. Bu sayededir ki, Osmanlıların ve Selçukluların, Bizans'lılardan harabe olarak aldıkları Anadolu'muzu, Dünyanın en güzel ve şirin yerlerinden biri haline sokmuşlardır.

Fakat, bu asırda başlıyan eşkiyalık, memurların yolsuz hareketleri, nihayet, reayayı yerinden oynatmıya; yer değiştirtmiye, eski düzen ve ahengin bozulmasına sebep oldu. Bu sebepler altında, yerlerinden kımıldıyan halkı da, tekrar, vatanlarına göndermek pek kolay olmadı. Bu hususta, iskâna memur olan Sipapiler ve Mübaşirler, bir takım güçlüklerle karşılaştılar.

Buraya; yanlışlığa meydan vermemek üzere; şunu da ilâve edelim: Biz, bu kısımda, yalnız, defterde kayıtlı reayadan bahsediyoruz. Mal mülk sahibi olanlar ve bir Dirliğin reayası olmıyanlar bu kanunun dışında kalmaktadır.

Bunun muhtelif sebepleri vardır; bunların en önemlileri: Hükûmetin, dışta sürekli seferlere girişmiş olması; içte de eşkiyanın yürümesidir. Meselâ, Karayazıcı ve Kalenderoğlu'nun eşkiyalıkları; bir senelik fasıladan sonra, on sene devam etmiş; eşkiyanın yürüdüğü memleketler halkı, bu müddet zarfında, yerlerine dönemekte çok güçlük çekmişlerdir.

Memleketlerinden ayrılıp diğer memleketlerde yerleşen aileler hayatlarını kazanmıya mecburdular. Bu itibarla, gittikleri yerlerde, ya çiftçilik, yahut da başka bir sanatla meşgul olurlardı. Eşkiya tenkil edildikten sonra, reayanın yerlerine gönderilmesi, kanun olduğundan, tayin edilen Zabit ve Mubaşirler vasıtasiyle, kaldırılıp yerlerine yerleştirilmiye çalışılırdı. Fakat, bu iş, pek okadar kolay olmuyordu. Çünkü, bazı mansıp sahipleri, bunlara sahip çıkıyorlar; eski yerlerine göndermek istemiyorlardı [354].

Hükûmet zoru ile, kanun kuvveti ile, bunların, yerlerine gönderildiğini farzetsek bile, eski yerlerinde, evini

[354] — Bk: Vesika 37.

ve tarlasını, ya harabolmuş; yahut Kadı, Müderris, Voyvoda, Sipahi tarafından zaptedilmiş görüyor; bunlarla da uzunboylu uğraşmıya mecbur oluyordu.

Bu hal, bir taraftan toprak servetimizden istifade kabiliyetimizi azaltmış; zengin topraklarımızı boz ve hâlî bırakmış; öbür taraftan da, halkın verdiği ceremelerle, fakirleşmesine sebep olmuştu. O zamana kadar, şen ve şirin olan Dirlikler, bu tarihten itibaren, renksizleşmiye, harabiye doğru yol aldılar. Hele, bazı zengin Mukataaların da, silâh ve kalem sahiplerinin ellerinden alınarak hükûmete maledilmesi, millet ve memleketin harabisine daha büyük bir yol açtı.

Saruhan'dan sağa sola göçenler olduğu gibi, diğer illerden de buruya birçok göçmenler gelmişti. Eşkiyalık, asrın başından sonuna kadar; fasılalarla devam ettiğinden, halk da göçetmiye ve yer değiştirmiye mecbur oldu. Hükûmet, yerlerinden ayrılan halkı, mümkün mertebe, eski yerlerine göndermiye çalıştı ise de, bunda tamamen muvaffak olduğu iddia edilemez [355]. Göçen halk, tamamen. yerlerine getirilemeyince, gidenlerin avarızhanelerini de, kalanlar, ödemek zorunda olduklarından, onlar da. ya göçmiye, yahut da avarızhanelerini tenzil ettirmiye uğraşıyorlardı.

Hükûmetin, Karayazıcı ve Kalenderoğlu'ndan sonra, bu mıntakaya gelip yerleşenleri, eski yerlerine göndermek için, aldığı tedbirleri ve verdiği emirleri tedkik edersek, bu hususta, daha ziyade bilgi edinmiş oluruz.

Kanunda, reayanın, on sene içerisinde, memleketlerine iade edileceği yazılı olduğu halde, daha sonraları bu müddet, kırk seneye kadar çıkarılmıştır.

Manisa şehri, tekâlifi divaniyyeden, Üçüncü Murad'ın, bir fermanı ile affedilmişti. Karayazıcı ve Kalenderoğlu zamanlarında, Manisa'nın etrafında oturan kasaba ve köyler halkı, şehre gelip yerleşmişlerdi.

Bunlar, Sipahilerine, öşür ve resimlerini veriyorlardı. Kalenderoğlu, tenkil edilince, her tarafa fermanlar gönderilerek göçen halkın, eski yerlerine gönderilmesi emredildi. Fakat, Manisa'da oturanlar, Manisa'lıların muafiyetinden istifade ederek, yerlerine gitmek istemediler; 1019

[355] — Bk: Vesika 37, 62, 98, 186, 193.

yılının evaili Ramazanı tarihinde Manisa Kadısına yazılan hüküm :

«... Manisa ahalisi südde-i saadetime âdem göderüb nefs - i Manisa'da sakin olanları hilâf-ı şer'-i mutahhar kimesne rencide etmemek, babında ecdad-ı izamım zamanlarında müteaddit evamir-i şerife verilüb mucibince südde - i saadetimden dahi emr-i şerifim verilmiş iken Celâlî taifesi zuhur edeli ve civarında ve kasabat ve kurada sakin olanların nicesi nefs - i Manisa içinde mülk ve emlak ve bağ ve bağçe satun alub öşrü salâriyye ve hukuku şer'iyyelerin Sipahilerine eda ederken mukaddema reayayı yerlerine göndermiye elimizde emir vardır deyu bazı kimesneler Sipahileri değil iken varub bunları rencide edüb hilâf-ı şer'-i mutahhar nice akçelerin alub rencide eyiedikleri ilâm olundu İmdi mademki raiyyetim ve raiyyet oğullarıdır Sipahileri südde-i saadetimden ihrac olunmuş suret-i defteri cedid-i Hakani ibraz edüb varub Manisa içinde sakin olanları kadimi yerlerine iskân ettirmiye talib olmıyalar...» [356].

1020 evasıtı Safer tarihinde, Manisa Kadısına yazılan diğer bir hükmede, Dergâhı Muallâ Çavuşlarından, Ali Çavuşun sahip oldnğu Timarı kariyeterinden bazıları kalkıp başka işlerle uğraşıp Çiftbozan resmini vermediklerinden, dirliğine haylı zarar geldiğinden şikâyet etmektedir. Ali Çavuşun reayası olup da Manisa'da bulunanlardan, Çiftbozan resminin alınıverilmesi ; Manisa Kadısına ; emredilmektedir :

"... Berat-ı şerifimla mutasarrıf olduğu kariyelerinin reayasından bazıları kariye-i mezbure tasarrufunda olan yer-

356] — Aynı yıl Manisa Mahkeme - i Şer'iyye sicilleri.

lerin bırağub çift ve çubuğun dağıdub âhar sanata meşgul olmağla bunun timarı ve mahsulüne külli noksan müterettib olur imiş İmdi mukaddem Çiftbozan resmi yetmiş beşer akçe alınır idi Lâkin reayanın ekseri çift ve çubuğunu dağıdub kimi yerinde ahar sanata meşgul olub ve kimi dahi hariç yerlere gidüb ticarete ve gayrı mesleğe salik olmağla evkaf ve emlâk hususan Zeamet ve Timara külli noksan müterettib olmağla bu makulelerden cebr-es-sehim bütün çifti olanlardan üçyüz akçe ve nim çifti olanlardan yüz elli akçe ve nim çiftten akal olanlardan kanun-u kadim üzre yetmişbeşer akçe Çiftbozan resmi alınmak fermanim olmuşdnr...,, [357].

1018 yılındanberi, bu mıntakada oturan göçmenlerin, nakledilmesine uğraşıldığı, fakat Aydın ve Saruhan'dakilerin yerlerine gönderilmediği, şu kayıttan anlaşılmaktadır: 1021 Ramazanın üçünde Aydın ve Saruhan sancaklarındaki Kadılara şöyleden mektedir:

"... Zikrolunan Kadıklıklarda ahar vilâyetlerden bazı reaya perakende ve perişan olub gelüb sakin olmağla vaki olan avarız ve tekâlif-i sairelerin eda eyledikleri (eylemedikleri) ecilden canib-i miriye külli gadrolmağın anın gibiler mukaddema yerlerine gitmek fermanım olmuş iken gitmedikleri mesami-i allyyei-i Husravaneme ilka olunmağın hükm-ü şerifimle nam kulum zide kadrühu vusul buldukta.'.,, yerlerine gönderilmeleri emredilmektedir [358].

---

[357] — Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.
[358] — Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şer'iyye sicilleri.

Nihayet, 1022 yılında gönderilen fermanla, Erzurum, Maraş, Sivas taraflarından kalkıp Manisa'da yerlerleşerek, hizmetkâr şeklinde çiftliklerde çalışan reayanın, mutlak surette yerlerine gönderilmesine, emir verildi, Daha evvelce emir, kışın verildiğinden reayanın hazırlanıp gönderilmesi için, bahara kadar mühlet verilmiştir. Bahar geldiğinden reayanın yerlerine gönderilmesine emir veriliyordu :

"... Bundan akdem Erzurum ve Maraş ve Sivas vesair eyaletlerin بواسنی mahallerinden mukadema vaki olan fetret ve ihtilâl sebebiyle ekser Havas-sı Hümayunum ve Evkaf-ı kadime ve zuama ve erbab ı Timar kariyelerinin reayası terk-i diyar edüb taht-ı hükûmetinize müteallik deniz yalılarına ve bazı kasabat ve kuraya varub temekkün edüb kimi ecir ve kimi hidmetkâr şeklinde bazı çiftliklerde yerleşib kalmakla mezburların cümlesi kaldırılub kadimden sakin oldukları kariyelerine gönderilmek fermanım olub lâkin fasl-ı şita olmakla reaya acz çeküb yol tedarikini görmek ve alâkalarını kat'. etmek içün herbirine mehl verilmiştir Hâlâ mevsimi bahar olmağla mezburlar bir an ve bir saat eğlendirilmeyüb ferman-ı sabık üzre herhangi kasaba ve kariyede herkimin çiftliğinde ve yanında bulunursa kaldırılub evtanı kadîmelerine gönderilmek babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuştur...,, [359].

Fakat, Kadılarla gönderilen Mübaşirlerin, bu hususta, ihmalkâr hareket ettikleri ve reayanın mühim bir kısmını, gene burada bıraktıkları, gönderilen hükümlerden anlaşılmaktadır. Bunun üzerine, 1022 Zilhiccesinde, Karesi Mutasarrıfı ve Muhassılı Emvalı Mehmet paşanın Saruhan ve civarına yerleşenlerin, kaldırılmasına memur edildiğini,

[359] — Aynı yıl Manisa Mahkeme-i Şeriyye sicilleri.

şu fermandan anlamaktayız. 1022 evasıtı Zilhicce tarihinde, Karesi sancağı Mutasarrıfı ve Muhassılı Emval olan Mehmet paşaya yazılan ferman :

"... Bundan akdem kadimi yerlerinden kalkub ahar yerde sakin olan reaya taifesinin yirmi yıl veya yirmi yıldan ekal olanları yerlerinden kaldırılub kadimî yerlerine gönderesiz deyu vilâyet Kadılarına emri şerif gönderilmiş iken varan Mübaşirler ahzü celb sebebiyle himayet edüb ve Kadıları dahi birbirine şehadet etdirüb reayanın ekseri kaldırılmayub geru yerlerine oturdukları ilâm olunmağın o makule geru emr - i sabık mucibince sen sürüb yerlerine göndermen babında ferman-ı âlişanım saadır olmuştur...„ [360]

Fakat Mehmet paşanın da, bu işte muvaffak olamadığını, 1029 evahiri Rebiyyülevvel tarihli Manisa Kadısına yazılan bir hükümden, anlamaktayız. Bu fermanda, eşkiyalar zamanında Manisa'ya gelenlerin buraya yerleşerek, ev, bark, bağ, bahçe sahibi oldukları duyulduğundan, hemen yerlerine gönderilmesi, emredilmektedir [361].

Manisa şehri tekâliften muaf olduğundan, buraya gelen göçmenleriden mühim bir kısmı; bundan istifade ederek. Manisa'dan kaldırılamamış; yerlerine gönderilememiştir. Nihayet, 1045 yılında, gönderilen bir fermanla, mutlak surette göçmenlerin yerlerine gönderilmesi : Manisa, Nif, Marmara, Akhisar, Gördük ve Ilıca Kadılarına emredildi. Fakat, bunda da, muvaffak olunamadığını daha sonra gönderilen hükümlerden anlıyoruz [363]. 1045 evasıtı Rebiyyülâhir tarihinde, yukarıdaki kazalar Kadılarına gönderilen fermanda, şöyle denilmektedir :

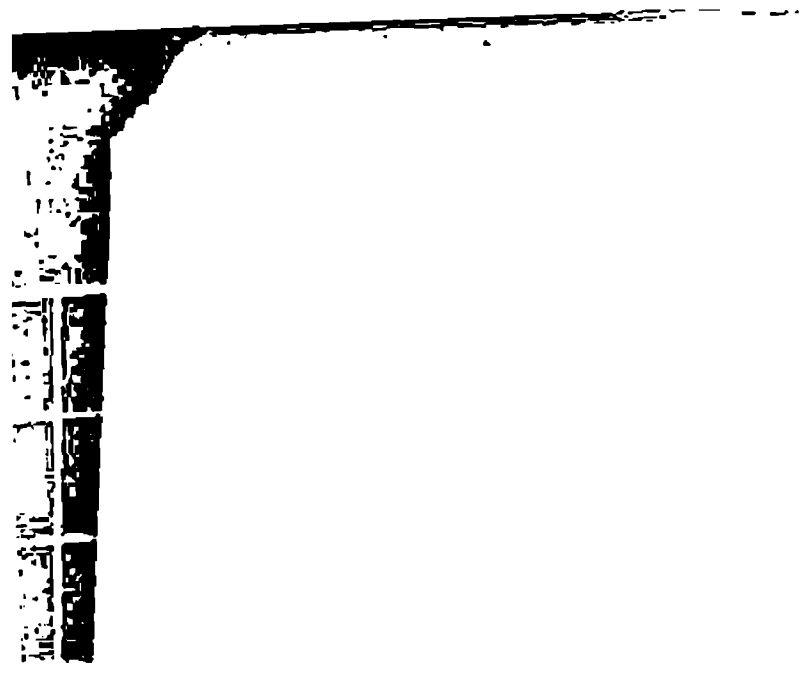
---

[360] — Aynı yıl Manisa Mahkeme - i Şer'iyye sicilleri.
[361] — Aynı yıl Manisa Mahkeme - i Şerr'iyye sicilleri.
[362] — Bk ; Vesika 37, 62, 98, 186, 193 ve sonraları.

"... Celâlî istilâsından beru reaya taifesi yerlerin bırağub âhar Vilâyetlerde sakin olmağla Zuama ve erbab-ı Timar ve mahsullerine gadr ve noksan terettüb eyleyüb bihamdil-ıl-lâhil melik-il-müstean hâliya Vilâyet emn-ü eman bulub memalik-i Mahrusa - il - mesalikim mamur ve âbadan olmak aksayı murad - ı Hümayunum olmağla ol makule zaleme taaddisinden terk-i mesken eyliyen reaya taifesinin kırk yıldan berusu kaldırılub yerli yerine gönderilmek babında hatt-ı Hümayunu saadet makrunumla ferman-ı âlişanım saadır olub etraf-ü eknafa evamiri şerifem gönderilüb ve mahrusa-i İstanbul ve Edirne ve Bursa'da olan reaya kaldırılub yerlerine gönderildikde mahrusa-i Manisa muaf olmağın sürgüncü girmez deyu ekseri reaya varub Manisa'ya girüb ve ol etrafta tahassun eyledikleri ilâm olunmağın ol makule varub mütemekkin olan reaya kaldırılub yerlerine gönderilmek babında ferman-ı âlişanım saadır olmuştur...,, [363].

SON

[363] — 1045 yılı Manisa Mahkeme - i Şer'iyye sicilleri.

III

Vesika — 1

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam Elmuhtas bimezidi inayet - il - melik - il - allâm Anadolu Beylerbeyisi Mehmed [364] dame ikbalühu Mefahir - ül - kübera - il - kiram Raci' - ül - kübera - ül - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Elmuhtas bimezidi inayet - il - melik - il - allâm Vilâyeti Anadolu'da vaki olan sancakbeyleri dame izzühu ve mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm ve maadin - ül - fazailü vel - kelâm Temyüz - ül - hallâli an - il - meram Elmuhtas bimezidi inayet - il - melik - ül - allâm Vilâyeti mezburede vaki olan kadılar zide fazlühum Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hamdü firavan Cenabı hayyi müteane minnetü bipayanı melik - il - mennan ki nışanı saadet nişanımı a'deli salâtini cihan ve zatı adaletünvanımı ekmeli havakini devran eyledi Pes uhdei aliyyei şahaneme lâzım ve vacib ve dikkati seniyyei Padişahaneme لازب وحصم oldur ki adli saai hayr fehvasını pişi nihad eyleyüb واعدلوا هوا قرب التقوى emri şerifime imtisalen muttasıl adli vedada bezli içtihad etmekle memaliki mahrusai mülûkânemde mütemekkin olan âyan ve eşraf nevali adlü insafına ve iklimi mahmiyyei Hudavendimde mütevattın olan reaya [365] ve beraya vesair ecnas ve esnaf hillei mekârimi eltafıma vasıl olub her biri refahiyyeti nümude ve huzurü re'fette asude olalar Öyle olsa bu metalibi mühimmatın husuli ve bu bedidi ümidini makamı merama husuli vülât ve hükkâmın ve kuzatı enamın hüsnü ihtimam ve kemali diyanet ve islâmlarına manut ve merbut olmağın buyurdum ki hükmü şerifi cihanmekânım ve vacib - ül - ittiba'ile derğâhı izzet destigâhım Çavuşlarından kıtvet - ül - emasili vel - akran Mustafa Çavuş zide kadrühu vusul buldukda eyyamı adalet ve hengâmı hilâfetimi sair zamana kıyasetmeyüb subhü mesa ahvali reaya ve beraya

---

[364] — Lala Mehmed Paşadır.

[365] — «Müslüman ve halk tabakası kasdedilmektedir. Reaya, tabirinin gayri müslimlere âlem olması, 18. asırdan itibaren başlamıştır.« 14 ve 15. asırlarda halk ve toprak idaresi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı Sf; 1.

ile mukayyed olub ولا تركنو الى الذين ظلموا fehvayı lâtifin mülâhaza edüb dahi zalemeye edna meylile mail olmayub adüvvü ve şakiyyi fehva-ı lâtifin mülâhaza edüb dahi zalemeye edna meyl ile mail olmayub mefhumu ile mümsik olub narı cahim ve azabı elimden içtinabeyleyüb hervakit ve saatte zalimlere ihanet ve mazlûmlara imdad ve ianetedüb aceze ve zuafa ve mesakin ve fukara ve eramil ve eytam ve behaim ve enamı eyyamı adalet in'amımda asudehal ve fariğ-ül-bâl olub mekaidi şüd ideni masun ve müberra olub bezli kudret ve sarfı miknet eyliyesiz ve ecdadı izamımdan firdevsi mekânı cennetmenal merhum sultan Süleyman Hân eskenallahü Taalâ feradis-ül-cinan hazretlerinin zamanı iktidarlarında kanunname yazılub beher şehirde olan kadılar mahkemesinde kanunnamei Hümayun vazolunmağla ol asrın hâkimi ferid-üd-dehri olanlar mazmunu adalet Hümayunu ile amel eyledikleri ecilden bir ferde zulüm ve taaddi olunmayub cümle umur ve ahval kemaliyle görülmeğin reaya ve beraya ki vedayii cenabı Kibriyadır muntazam-ül-ahval olurlar imiş hâlâ ol kanunnamei adalet zamini mazlûmin gibi mahbesi sanduka salub istedükleri bid'atleri ihdasedüb başyaruğundan bu makule ceraimden yüzellişer ve ikişer yüz akçe alunugelmiş iken hâlâ bin ve binbeşyüz akçe cerime alunub ve terekeleri ayniyle ta'şir olunmayub harman üzerinde alınmayub ziyadeye kesilüb ve resmi çiftleri [366] ve bennakleri [367] ve cinayetleri [368] ve âdeti ağnamları [369] dahi sair hukuku şer'iyye [370] ve rüsumu örfiyye [371] şer'i mutahhar ve kanunu defter üzere

---

[366] — Kanunen, iki öküzün sürebileceği bir yer, bir çift itibar edilmiştir. Heryerde bundan alınan vergi, bir değildir.

[367] — Sahibi arzın, kendisine raiyyet kaydolunan kimseden aldığı bir resimdi. Yarım çiftlikden daha az araziyi ekib biçen reayadan alınan vergi, âlâ yerden seksen, orta yerden yüz ve aşağı mahsul veren yerden yüz ve aşağı mahsul veren yerden yüz otuz ile yüzelli akçe alınırdı.

[368] — Timar dahilinde, ziraî cezalardan alınan vergidir. Heryerin teamülüne göre, türlü türlü alınırdı.

[369] — Koyundan alınan vergidir. Bazı yerlerde Timar ve Zaamet sahiblerine, bazı yerlerde ise, hazine hesabına tahsil olunurdu. Bunun da, birçok nevileri vardı.

[370] — Hükümleri Fıkıh kitablarında mufassalca yazılan ve taksimatı şeriata müstenit teklifler olub, dört tanedir: Zekât, öşür. haraç ve gayri müslimlerden alınan cizye.

[371] — . Avarız, tekâlifi örfiyye ve Divaniyye namiyle anılan bu vergi, devletin ihtiyaçlarını karşılamak veyahut da fevkalâde hallerde, Hü-

alınmayub ez'afı muzaaf ziyade alunub ve Vüzere ve Beylerbeyiler ve Voyvodaları [372] ve Sancakbeyleri ve Subaşıları [373] ve emlâk ve evkaf ve başmaklık [374] kariye zabitleri ve ümena [375] ve ummal [376] ve mübaşirini emval [377] daima onbeş atlu ile il üzerine çıkup ve Naibler dahi [378] havalarına tabi olub Vilâyetten müft ﻣﻔﺖ ve meccanen yem ve yemeklerin ve sığır ve koyunların ve tavukların ve cebra emval ve esbabların ve mal buldun deyu bigayri sübutu şer'î akçkların alub oğlanların ve kızların çeküb ve âmlar garibane kefil yazdırub envaı zulüm ve taad-

---

kûmetin emriyle, alınırdı. Doksan yedi kadar nev'i vardır. Sonraları, daimî vergi haline gldi. Eğer bir ihtiyaç için, vergi kaidelerine uygun olarak tarhedilmez ise, buna, tekâlifi şakka denirdi. Bu vergi, idare adamları ve memleketin ileri gelenleri tarafından, o memleketin erkekleri veya haneleri üzerine taksim ve tevzi edilirdi. Ruzû Hızır ve Kasım olmak üzre iki taksitte alınırdı.

[372] — 15 ve 16 ıncı asırlarda Sultanlar ve Ulemaya dirlik suretiyle verilen haslardaki geliri toplamak ve onları idare etmek üzre hâs sahibi tarafından o mıntaka ahalisinin nüfuzlularından seçilen kimselere denirdi. Has usulünün kalkub maliye tarafından idaraye başlanması veyahut Hükümdarın kardeş ve kadınlarına tevcib edilişinden sonra da gene aynı vazifeyi görmek üzre aynı evsafı taşıyan o bölge ahalisinden seçilen kimselere verilen isimdir.

[373] — Sancak Beyi ve beylerbeyinin adamları olub Sancak Beyinden iltizam ettikleri bazı köy ve nahiyelerin rüsumlarını toparlardı. Subaşıların önemli ödevleri gece gündüz çarşı ve pazarları dolaşmak, kanuna aykırı hareket edenleri yakalamak, fena kadınları ve sarhoşları Kadıya götürmekti. Subaşı hakkında bakınız: 17. yüzyılda Manisa'da ziraat, ticaret ve Esnaf teşkilâtı, Sf. 17. 19. 35, 36, 42. 56, 170, 171, 182.

[374] — Sultanlara ait Hâs ve arpalıklar.

[375] — Bir işin idaresini düzgün olarak yürüten kimselere verilen isimdir.

[376] — Amil, cem'i ummaldır. İslâm devletlerinde muhtelif mânalarda kullanılmakla beraber Osmanlılarda tahsildar karşılığı kullanılırdı.

[377] — Hükûmet tarafından bir hadise veya vak'anın incelenmesi veya bir emrin tebliği veya bazı şeylerin mübayaası için gönderilen adamlara verilen işimdir.

[378] — Bir kaza arpalık suretiyle bir kadıya tevcih edildiğinde, kendisi gitmeyüb yerine gönderdiği vekiline verilen isimdir. 17. yüz yılda pek Manisa, arpalık sureti ile Kadılara tevcih edilmedi ise de, bu asırdan sonra, arpalık suretiyle tevcih edildi.

di eyledikleri erbabı şekvanın rikâbı Hümayunuma sundukları refa'larında mufassalan mestur ve mukayyed olub ve bilcümle devlet ve ikbal ve saadet iclâl ile cuma ve seyrü şikâre çıktığımda o hahların ve dahi eflâki peyveste olmağın nairei akimi şuledar olub zalemei hükkâmı şedaidi ikab ve âlâma mazhar olmak değil belki eşed siyasete müstahak olmuşlardır İmdi siz ki Valii memleket ve Hâkimi Vilâyetsiz bilmiş ve işitmiş olasız eyyamı adalet encamımda bir ferde zulüm ve taaddi olunduğuna asla rızayı şerifim yoktur Asrı nühüfte حصرمده كذبان و رينك جويان كوسفند ve levendanı güzide pasban mazlumu müstemend olmak gerektir Narı gazabı pür şerarım muntafi ve seyfi meslûlu derniyamım muhtefi ola Şöyle ki adaletnamei Hümayunum size vasıl olduğu gibi bir alay cebabire ve zalemenin cebir ve zulmünü bir bölük âciz ve mazlumların üzerlerinden def' ve ref' eylemeyüb ve siz ki Kadılarsız bu makule bunlar Vüzera Voyvodalarıdır ve Beylerbeyinin Subaşıları ve Ümena ve Ummaldir deyu vukuu üzre arz ve ilâm eylemekden içtinab eyleyesiz Ecdadı izamım ruhu için Kuzzat dibekte dövülüb helâk ve Beylerbeyiler Subaşıları ve ümena ve Ummal vesair Zabitlerdir salbü siyaset olmak mukarrerdir Ana göre mukayyed olub her hususu şer'i şerif üzre mahkemelerde vazolunan kanunnameler muktezasınca görüb hilâfı şer' ve kanun ve mugayiri emri Hümayun ibda' olunan bid'atleri bilkülliye re'f edüb Vilâyetin emni emanın ve reaya ve berayenın itmi'anınıa say'i cemil ve hüsnü ihtimam eyleyesiz Ve siz ki Beylerbeyiler ve Beylersiz ki eğer Vüzera Voyvodalarıdır ve sizin Subaşılanızdır eğer kethudalarunuzdur ve eğer kaimmakamlarınızdır muttasıl onbeş ve yirmişer atlu ile Vilâyet üzerine çıkmayub iktiza ettikçe iki üç ayda bir dört beş atlu ile çıkub devreyleyüb müteaddit evleri olmıyanların ehlü iyali üzerlerine konmayub müft ve meccanen yem ve yemeklerin ve sığırların ve kuzu ve tavukların almayub her ne alurlarsa narhı ruzî üzerine akçaleriyle alub ve terekeleri harman üzerinde ziyadeye kesüb üzerlerine bir akçe ve fazla ta'şiredüb ayniyle öşrün alub deranber eyleyüb ve cebra esbab ve emvallerin ve davarların ve mal buldun deyu akçalarını almayub ve gaibane Ümenaya kefil yazmıyasuz Eğer mabeynlerinde şaki ve müttehim kimesne var ise toprak Kadıları [379] marifetiyle hak üzre teftiş ve tafahhus edüb zuhura getürüldükten sonra anun gibi cürmü galizi sabit olanlar-

[379] — Bir nevi Kadastro hâkimi.. Bunlar arazi davalarını yerinde hallederlerdi. Ayrıca bu teşkilâtın toprak subaşıları da vardı.

dan şer'a kısas lâzımgelenlere siyaset edüb ehli fesada asla ruhsat vermiyesiz ve cerime alınmak lâzım gelenlerden mukaddema mahkemelerde vaz'olunan kanunnamei Hümayunumda tâyin olunduğu üzre cerime alub cüz'i ceraimden alınmayub heman tedib ile iktifa edüb daima itidal üzre hareket eyliyesiz Şöyle ki bir dahi sizden ve Subaşılarınızden Asitane'i saadetime şikâyetçiler gelüb Divan Âlide şekva edüb veya Rikâbı Hümayunuma ref'alar ref'ideler bir veçhile özrünüz makbul olmayub mazharı eşeddi ikab ve sezayı hakaretten itabolursuz Sonra nedametlerinizin faidesi olmaz Minbaad celb ve ahiz sevdasından feragat edüb tâyin olunan hâslarunuz ile kanaat eyliyesiz Bihamdillâhil melikil Mabut eyyamı adaletimda babı irtişa mesdud ve mürteşiler mahzul ve merdud olmuşlardır Siz dahi ye'cucü tamaı hamme sed çeküb ve irtişadan kasrı yed edüb caddei emanet ve istikamette sabit kadem olasız Amma Hükkâmı zevilihtiramdan şunlar ki islâhı endişe ve adalet bişe hüsnü sülûk ile husrevi memlûk âsude olalar Anın gibilere azli dari olmayub yedenbeyed menasıbı âliyeye vasıl olub mazbut-ül-ahval ve makbul-ül-imtisal olmaları mukarrerdir Heman emri celil-ül-kadrimin icrasında bezli makdur ve sa'yi na mahsur eyliyesiz Şöyle ki bir Sancak Beyi tamaı hâmından Subaşılarına irhayı inan edüb hırsuz ve haramiler ile şerik olub reayaya zulüm ve taaddi veyahut tahtı livasında bazı eşkiya zuhur edüb katli nüfus ve gareti emval eyliyeler ol Sancak Beyi kalkub cümle memaliki ol emvali ol garet olanlara verildikten sonra kenduya aman ve zaman vermeyüb tigi hakaret ve seyfi siyaset ile hakkından gelinmek mukarrerdir Ve bölük halkı ve Yeniçeri ve Cebeci ve Topçu ve bilcümle ulûfeye mutasarrıf olan muttasıl divanı Hümayunum hizmetine müdavemet ve daima babı saadet meabıma mülâzemet üzre oldukları için bunlara Bölük halkı ve Kapu Kulu itlâkolunub hüsnü itibar bulmuşlardır Bu takdirce hariç yerlerde sakin olanlar bu şereften mahrum olub Kapu Kullu itibarından sakıt olmak lâzım gelür Hususa etrafü eknaftan Kapu Kulu namına haylı ecnebi ve sablamalar peyda olub kızıl ve sarı bayraklar kaldırub ve kimi dahi Yeniçeri börklün geyüb ve nicesi dahi Topçu ve Cebeci kisveti ile kasabat ve kurada gezüb reaya ve berayayı payimal ve ahalii memleketi perişan-ül-hal edüb zulüm ve taaddilerinden ekseri cilâyi vatan ve terki meskeن itmişlerdir Hâşa ki bu devleti sezada neşvü نشف nema bulub haremi muhteremimden çıkan bölük ve devşirme olub müddeti medid Yeniçeri ocağında perveriş bulmuş kullarım şer'i şerife muhalif ve rızayı Hü-

mayunum mugayir baz'ı irtikâbeyleyeler benim etmeğim (ekmek) rızayı şerifim üzre hareket edenlere helâl olsun Siz ki Hâkimlersiz bu emri celil-ül-kadrimi mecma'ı nâs olan yerlerde ilâm ve ilân eyliyesiz ki Kapukulu namına olanlar eğer ulûfeden mahzuz ise herbiri sâkin oldukları yerlerde alâkaların kat'edüb hemen muaccelen kalkub İstanbul'a gelüb seferi nusret eserime teveccüh ve azimet eyliyeler. İnşaallahül eaz seferi Hümayunumdan avdet eylediklerinde sair kapum kulları gibi Asitane'i saadetimde hizmet ve mülâzemet üzre olalar Şöyle ki mütenebbih olmıyalar dirlikleri [380] kat'olunub mürdi timar olmaları mukarrerdir Sonra bilmedik veya işitmedik demiyesiz Ve bazı şehirlerde ve kasabat ve nevahide sakin olan Asitane'i Saadetim Müteferrikaları ve Dergâhı Muallâm Çavuşları kendü hallerinde olmavub muttasıl medhali olmadığı mesalihi müslimine karuşub avanı ensarı ile gâh Beylerbeyi divanına ve gâh mahkemeye varub hakkı hususları batırub icrayı ahkâmı şer'iyyeye mani ve zulüm ve taadileri yevmen fe yevmen ziyade olub fukaraya zulmedenleri bu mertebeye varmış ki müslümanların kızları onların ma'rifeti olmayınca âhar kimesneye nikâh etmiye kaadir olmadıkları mesami'i aliyyei hüsrevaneme ilka olundu İmdi bu makule zalimleri ve bu bid'atleri himayet etmeyüb her kime tabi olursa isimleri ve resimleri ve şöhretleri ile yazub Süddei Saadetime arzeylersiz Ve vaki olan zulüm ve taaddilerin müfredatiyle defterler eyleyüb imzalayub ve mühürleyüb bile gönderesüz ki asla mecal verilmeyüb muhkem ve müttehi haklarından gelüne ve bu husus dahi ehemmi mühimmatındandır İhmal ve müsaheleden ziyade ihtiyat olalar Amma Vilâyet âsude olmalarına kemal mertebe tekayyüdü şerifim olduğu ecilden tebdili suret ile her diyare mu'temedün aleyh ve nafiz-ül-ukulkullarım ve Kapucularım gönderem Hafiyeten yoklasam gerektir Şöyle ki bu mezkûr olan münkiratı menhi olmayub ademi ihtimamınız ile ateşi zulmü meş'al olub reaya ve fukara kemakân suzan ve

---

[380] — Veya ikta'; arazii emiriyenin, yani, devlete ait arazinin «senevî vergi ve hasılâtı öşriyesinin, bir hizmet mukabilinde herhangi bir şahsa ferağ demektir: ıkıta' memuriyetle ve hezmetle kaim olduğu için icabında bu arazinin öşür ve resmi hazinece de idare edilir veya başka birine de verilebilir. «Osmanlı Devleti teşkilâtına medhal, Sf:17. İkda'ın diğer bir şekli de bir vilâye veya vilâyetin bütün varidatı vergileriyle beraber kumandan veya valiye verilir, o zat ya buna mukabil hükûmete muayyen bir mikdar vergi verirdi. Reaya vergi ve öşürlerini, dirlik kime tevcihedilmişse, ona yahut da adamlarına verirdi.

giryan olalar ol zalimlere olacak siyasetten size dahi ziyade olub envai hakarete mazhar olursuz Gafil olmıyasız ki hâkimlersiz Âyanı Vilâyet ve sükkânı memlekette hazır ve mevcut olanları cem' edüb bu adaletnamei hümayunu müvacevhelerinde kıraat edüb fehvayı rahat ihtivası temam olduktan sonra siz ki Kadılarsız bir ehil kâtibe sicilli mahfuza evvelinden ahirine değin tarihi ile naklettiresiz ki reaya ve beraya ve ali ve esafilden her kim gelüb suretin taleb ederlerse mahkeme kâtibine her sureti ellişer akçeye sahihce yazdırub ve siz akçelerin almayub hasbî imza edüb ellerine veresiz ki lâzım olduğu yerlerde ibraz edeler ve şerefi selâtinsiz biri dahi sikkei Hümayunumdur Ol diyarda altın ve guruş rayiç imiş imdi emri şerifim mucibince minbaad her diyardan flori yüz onsdkiz akçeye ve guruş altmış sekiz akçe ziyade ile bey'ü şira edenleri tutub Dersaadet'ime günderesiz ki berveçhi تأبید کوزکه verile ve Osmanî akçe dahi sekizi bir dirhem olmak üzre rayiç olub kallablar var ise muktazayı şer'i kavim üzre haklarından gelesiz Şöyle (bilesiz) alâmeti şerife itimat kılasız Tahiren fi evail-i şehri rebiyyülâhir li-senet-i erbaa ve elf [381]

1596

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

هذه صورة الامر الشريف السلطانى مطابقة لا صلها
وموافقة للصورة الشريفة التى وصلت اليا بامضاء
شريف مولانا ابو بكر افندى وختمه النايب محكمة تيره المحميه
وانا الفقير رسول بن على المولى بحكمة ازمير خلافة عفى عنهما

Vesika — 2

Askerî Kısmet kimlerdir. Anun kanunnamei cedidir

Emir-ül-ümera-il-kiram Kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadr-vel-ihtiram Sahib-ül-izzi vel-ihtişam El-muhtas bi mezidi inayet-il-melik-il-allâm Vilâyeti Anadolu'da vaki olan Beylerbeyiler dame ikbalühüm ve mefahir-ül-ümera-il-kiram Meraci'-il-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram El-muhtas bi mezidi inayet-il-melik-il-allâm Vilâyeti Anadolu'da vaki olan Sancakbeyleri dame izzühüm tevki-i

[381] — 1596 yılı Mart iptidaları.

refi-i Hümayun vasıl olıcak maîûm ola ki â'lem-ül-ulema-il-mütebahirin yenbu'-ül-fazlı vel-yakin Keşşaf-ül-müşkilât-üd-diniye Halâl-il-mu'dilat-il-yakiniyye Künuz-ül-hakayik Mısbahı rümuz-üd-dekayik El-muhtas bi mezidi inayet-ül-melik-il muin Hâlâ Anadolu Kadıaskerim olan Mevlâna Mehmed Edamallahu Taalâ Fazailühu tarafından Süddei Saadetime şöyle arzolundu ki Vilâyeti mezburede müşarünileyhime aid ve raci' olan resmi kısmet [382] ve nikâh ve itakname [383] vakfiyye ve esnayı kısmet ve vaki olan huceç ve sicillât mumaileyhin kassamı veyahud vekillerinde mevcnd iken Kuzat tarafından daholunub rencide iderlermiş İmdi beratı Hümayunum ile hitabet ve imamet ve emanet ve kitabet ve tevliyet ve cibayet ve nezaret ve meşihat ve cüz' ve tesbih ve vakıf mezraa ve tekye vesair bunun emsali tasarruf edenlerin vazifeleri bir akçe ve nim akçe ile küllî ve cüz'î askeriden fevt olduk-ta müşarünileyhin Kassamları kısmet edüb kanunu kadim üzre rüsumunu

---

[382] — Kadılar, vazifelerini yaparlarken muhtelif adlarla anılan harçlar alırlardı. Bunlar kanunnamelerde gösterilmiştir. Bu hususta, Fatih'in Kanunnamei Âli Osmani'sinde şunlar yazılıdır: «... ve kaza ve tedris ve Meşihat ve tevliyet ve nezaret vesair anların emsali menasıbtan şol ki Atebi ulyaya mülâzemet ile verilür anların (Ehli) askeridir...» Bu zikrolunan kimesnelerin rüsumu kısmetleri Kadıaskerindir. Kadıasker kassamı kısmet edüb resmi kısmet Kadıasker içün ala. Amma askerî itakname ve huccet babında muhtardır Kangı canibe dilerse ana rücu' id (e). her kime müracaat ederse ana vire (deyu kanun mukarrer idi)... ve doğancı ki beratı hümayun ile bilfiil doğancılık hizmetinde ola kimesnenin yazılur raiyyeti olmıya Eşer yaya ve Müsellem ve canbaz ve Yürük ve tatar ve Voynuk dahi askeridir ve lâkin anlardan şol (kimesneler ki) gani olub resmi kısmetleri yüz veya yüzden ziyade ola Kadıaskerindir ve yüzden aşağı (sı) Vilayet Kadılarınındır Cuz' ve tesbih vesair vezaif gibi anların eshabı (ve) dahi Yaya ve Müsellem ve canbaz ve tatar yamakları yağcı ve güreci (madenci yahut madenlerde çalışan amele demektir) ve Naibleri sair halk gibidir. Bu mezkûrların rüsumu kısmet ve nikâh ve hucceti Vilâyet Kadılarınındır...» «ve Kuzat bir sicilde yedi akçe ve huccetten otuz iki akçe ve sureti sicilden on iki akçe ve imzadan on iki akçe alalar ve kısmeti emvalden binde yirmi iki akçe ve nikâhtan ise otuz iki akçe seyyibe ise onbeş akçe alırlar...) Tarihi Oomanî Encumeni Mecmuası, Kanunnamei Âli Osman Cüz: 17 Sf: 39,41 ve Cüz: 14 Sf 29.

[383] — Köle veya cariyenin azadında Kadı tarafından tanzim edilen ilâm.

alub kabz ve vazifelerine Kuzat tarafından asla daholunmıya Yaya [384] ve Müsellem [385] ve mensuh ve gayrı mensuh ve Yürük ve Tatar ve canbaz ve Voynuk وينوق [386] askeridir Lâkin sabıka resmi kısmetleri yüz akçeden aşağı olsa Vilâyet kadılarındır denmiş idi Elhaletihazihi bu zikrolunan dahi müşarünileyhime tayin ve tahsis olunmuştur Kanunu cedid ile amel oluna Evlâdı askerî ve Sadat dahi askeridir ve mu'tak ve mu'takaları ve müdür (ve) müdüreleri ve mekâtib ve mekâtibeleri ve evlâdı külliya askeridir ve askerinin zevcatı askeridir Mademki fevtolunduktan sonra reaya taifesine nikâhlanmış olmıya ve beratı şerif ile hasbî imamet ve hitabet ve kitabet ve meşihat ve cibayet ve cebahane ve Çeltikçi tuzcu ve ellici ve celeb ve buğurcu [387] ve Kadı naibleri ve şehir Kethudaları ve tekâlifi örfiyeden muaf olanlar askeridir Bu makule kimesneler fevtolundukta aslında avarız hanesinden idi ve reaya taifesinden idi sonradan ehli berat olmuştur deyu kadılar dahlederler imiş vaki ise men'ü def' idüb eğer zikrolunan taifenin rüsumunda kuzat taifesi nesne almışlar ise geru mumaileyhin kassamlarına alıveresiz İnadedenleri yazub ilâm edesin Tekrar şikâyet olunmalu eylemiyesin ve baad-el-nazar bu hükmü Hümayunumu sicilli mahfuza kaydedüb kassamların elinde ibka eyliyesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Receb-ül-mürecceb sene-te erbaa ve elf [388]

1596

Bi-makam-ı Kostantaniyye

طبق اصله المطاع حرره الحقير
يحيى بن دزوس الداعي بعساكر روم ايلى

[384] — Yayalar Orhan bey zamanında teşkil edildi. Bir zamanlar bırakıldı ise de tekar kullanılmaya başladı. Harp zamanında ikişer ulufe alırlar, sulh zamanında ise kendilerine verilmiş olan bir çiftlik yerde ziraat ederlerdi. Tekâliften muaftılar. Rumeli Yayalarına ise yürük denirdi.

[385] — 15. asırdan önce ordıda süvari gibi kullanılırdı. Bunlar da mirî tekâliften muaftılar. 15. nci yüz yıldan itibaren bu vazifeden ayrılarak toplarla bunları çeken hayvanların âletlerini ve yesairesini muhafazaya, harp esnasında topların gizlenmesine. yol ve köprülerin tâmirinde, zahire naklinde kullanılmaya başlamışlardır.

[386] — Daha ziyade Bulgarlardan alınub seyislik ve çayır hizmetlerinde kullanılanlara, verilen iraddır.

[387] — Deveci.

[388] — 1596 yılı Mart sonları.

Vesika — 3

Nişanı şerif budur ki

Kadim-ül-eyyamdan cizye [389] alınmalu oldukta kullarımın ellerine verilen tuğralu cizye defteri mucibince haraçları alınub bundan maada üçer akçe resmi hane alınub bir akçesi hazinei âmirem için iki akçesi kullarım için alınub bundan ziyade bir akçe ve bir habbe alınmaz idi Birkaç yıldan beru haraç defteri füruht olunmağla reayaya tecavüz olunub her bir zimmiden beşer yüz altışar yüz akçe alınmağla memaliki mahrusamda olan reayanın ekseri perakende ve perişan olumuşlardır Deyu rikâbı Hümayunuma arzolundukta reayanın üzerlerinden zalemenin zulümleri def'i ref' olunub ve maktu' tarik ile her bir zimmiden yüzellişer akçe alınub yüz kırk akçesi Hazinei Âmireme teslim olunub onar akçesi memur olan kullarımın veçhi maaşlarına sarfolunmak üzre berveçhi adalet reayanın üzerlerine yazılub her sal reaya bu veçhile kenduları götürüb dahili hazine eyliyeler deyu emredüb buyurdum ki hükmü şerifimle ulüfeciyanı yesardan yirminci bölükte yevmiye on sekiz akçeye mutasarrıf Mehmed Mustafa Emin ve Silâhdarlardan yüz altmış yedinci bölükte yevmî bir akçe ulüfeye mutasarrıf Korkud [390] vardıkta perakendei Anadolu'da vâki haraçgüzar zimmilerin senete selâse ve elf Ramazanı gurresinden [391] erbaa ve elf Şabanı gayetine [392] gelince vacib olan cizyelerden hesabı mezbur üzre bitarik-ül-maktu' yüz ellişer akçe hesabınca üzerlerine kaydeyleyüb emrim üzere yüz kırkar akçesi üc aya değin Hazinei Âmireme teslim olunub onar akçesi kullarımın veçhi maaşı içün sarfolunub bundan ziyade bir akçe ve bir habbe almıyalar ve aldırmıyasız Şöyle ki minbaad zulümü taaddi ettirile veyahud tâyin olunandan ziyade akçe alına sebeb olanlar ve alanlar ve aldıranlar Vilâyet kadısı dahi zulme rıza verüb şer'i şerif vaz'ı irtikâb ettükleri ecilden haklarından gelinür bilmiş olalar Ana göre her birisi basiret üzre olub reaya ve bearayaya zulüm ve taaddi ettirmekten ve eylemekten veçhi meşruh üzre olan em-

---

[389] — İslâm olmıyanlardan: askerlik karşılığı: alınan vergidir.
[390] — Kâtib. yazılı fakat üzeri silik.
[391] — 1595 yılı Nisan ortları.
[392] — 1596 yılı Mart sonları.

rimin hilâfına salik olmaktan begayet hazer eylîyesiz ve birkaç senedir Vilâyet Kadıları haraç defter [393]. 1004 [394]

1595 - 1956

Vesika — 4

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm maadin - ül - fazaili vel - kelâm Saruhan ve Aydın ve Menteşe ve Karesi ve Teke Hamit ve Karahisarı Sahib ve Kastamonu ve Kângırı ve Niğde ve İçili ve Malatya kadıları zide fazailühüm Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki tahtı kazanızda olan ehli fesat ve suhte [395] vesair eşkiyanın haklarından gelinmemekle ruhsat bulub yollara ve billere بيلاره [396] inüb katli nufus ve gareti emval edüb nicesi kapukulu namına bayrak kaldırub kariye be kariye ziyade atlu ile gezüb nice salgunlar [397] edüb ve fukaranın ehlü iyallerine dahledüb ve bazı eşkiyanın bihasb - iş - şer' fesadı sabit ve zâhir olub yemin olunub hakkından gelinmek üzre iken giybet eylemekle veya himayet ile halâs olub sonra geru fesada mübaşeret edüb zulüm ve taaddilerinden nica reaya terki diyar ettikleri mesmuu Hümayunum olmağın hâlâ Süddei Saadetimde kapucubaşı olan iftihar - ül - emacidi vel - ekârim Elmuhtas bi mezidi inayet - il - melik - üd - daim Mustafa [398] dame izzühu mehayif müfettişi [399] nasbolunub tahtı kazanızda ol veçhile zulüm ve taaddi üzre olan eşkiyanın ahvallerin görüb şer' ile haklarından gelinmek için irsal olunmuştur Buyurdum ki hükmü şerifi vecib - ül - ittibaımla vusul buldukta herkangınızın tahtı kazasına varub dahil olursa

---

[393] — Diğer tarafı yok.

[394] — 1595 - 1596 yılı.

[395] — Softa.

[396] — Bellere.

[397] — Usulsüz ve kanunsuz olarak halktan bazı vergileri toplamak.

[398] — İkinci bir mektub daha var, onun serlevhasında «Paşa zade ağa hazretlerinin getürdüğü emirler» yazılı olduğunan bu Mustafa ağanın bir paşanın oğlu olduğu anlaşılıyorsa da, hangi paşanın oğlu olduğunu tesbit edemedim.

[399] — Osmanlılar, zaman zaman muhtelif mıntakalara müfettişler gönderirler ve oradaki halkın şer'i ve hukukî işlerini gözden geçiritirlerdi. Bunlar, yapılan haksızlıkları tashih edebilirlerdi ki, bunlara, Mehayif müfettişi denirdi.

fesad ve şenaat üzre olan eşkiyayı her kanda ise beherhal şer' ile bul-durması lâzım olanlara buldurub getürüb davayı hak eyliyen hasımları muvacehesinde bir def'a şer' ile görülüb faslolunmayub üzerinden onbeş (yıl) mürur etmiyen hususlarını onat veçhile şer' ile görülüb eshabı hu-kuka müteveccih olanı alıverdikten sonra ehli fesada asla rühsat ve hi-mayet ve mecal vermeyüb müşarünileyh marifetiyle şer'ile haklarından gelesiz Şer'i şerife davet olundukta itaat etmeyüb inadeden eğer suhte taifesinden ve eğer ehli fesat ve gayrı eşkiyadır bieyyi veçhegân ele getürüb aman ve zaman vermeyüb demleri heder olmak üzre haklarından gelesiz Eyyamı adalet encamımda bir ferde zulüm ve hayf olduğuna rızayı hü-mayunum yoktur Ana göre mukayyed olub kimesneye hilâfı şer'i şerif zulüm ve hayf olmakta ziyade ihtiyat edüb ve hini teftişte dahi âmmı caddei hakka zahib olub celbü ahz ile ve garaz ve nisbet ile ve tezvir ve telbis ile hilâfı şer'i şerif ettirilmekten ziyade ihtiraz eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri zilhicce se-ne-te hamse ve elf 1005 [400]

1597

Bi-makam-ı
Kostantaniyye [401]

Vesika — 5

İftihar-ül-emacidi vel-ekârim Cami'-ül-mehamidi vel-mekârim El-muhtas bimezidi inayet-il-melik-id-daim Süddei saadetimde Kapucubaşı olan Mustafa dame uluvvühu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm

---

[400] — 1597 yılı Ağustos ortaları.

[401] — Aynı tarihli bir de Saruhan sancağı beyine hüküm vardır. Bunda sancak beyinin, sancağını muhafaza etmek şartiyle geri bırakıl-ması emredilmişken:

« ... ilimde muhafazaya kalmak için hattı hümayun ve emir var-dır deyu bahane ve taallül ve ihmal ve müsuhele edüb sefere var-mayub veyahut geç varursan sancağın alınmağla konulmayub salbü siya-set olunmak içün müşarünileyh Kapucıbaşıma tenbih olunmuştur Ana göre mukayyed olub berveçhi istical zuama ve erbabı timarın ile seferi hümayunuma varub erişmiye ikdam ve ihtimam edensin...» denmektedir. Aynı yıl Manisa mahkemei şeriyye sicilleri.

ola ki Anadolu'da bazı eşkiye Kapum Kulu namına gezüb reaya ve fukaranın cebren davarların ve esbabların müfti ve meccana yem ve yeməklerin alub ve medhali olmıyan maslahatlara ve davaya mücerred celb ve ahz için karışub müslümanlara envai cefa ve eza edüb ve seferi hümayuna dahi gitmeyüb zulüm ve taaddilerden hali olmadıkları ilâm olunmağın İmdi benim kullarım alettevali seferi hümayuna varanlardır Seferi hümayunuma varmıyanlar kullarım değillerdir Buyurdum ki hükmü şerifi vacib-ül-ittibaımla vusul buldukta bu babta onat veçhile mukayyed olasın Eyyamı adalet encamımda bir ferde zulüm ve taaddi ve hayf olduğuna rızayı şerifim yoktur Reaya ve berayaya vesair zulüm ve taaddisi üzre olanların ahvalini gereği gibi tetebbu edüb göresiz ve eğer alettevali seferi hümayunuma varan sahih kullarımdan ise davayı hakkeyliyen hasımları muvacehesinde bir defa şer'le görüb faslolunmayub ve üzerinden onbeş yıl murur eylemiş ahvalini toprak kadısı huzurunda şer'le görüb bihasb-iş-şer'zimmetine lâzım geleni eshabına alıverdikten sonra fesad ve şenaate müteallik mevadın sureti sicilleri ile ahvalin süddei saadetime arz ve ilâm eyliyesin Amma şöyle ki seferi hümayunuma varmayub kendü havalarında gezüb mücerred Kapumkulu namına gezüb taaddi eyliyenler Kullarım değildir Eşkiyayı her kande ise ele geçirüb şer'le ahvalin görüb mecal ve ruhsat vermeyüb fesat ve taaddisine göre şer'le hakkından gelesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife timad kılasız Tahriren fi evahiri şehri zilhicce sene-te hamse ve elf 1005 [402]

1597

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 6

Kıdvet-ül-ümera-il-kiram Umdet-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram El-muhtas bi mezidi inayet-il-melik-il allâm Saruhan sancağı beyi dame izzühu ve mefahir-ül-kuzatı vel-hükkâm Maadin-ül-fazaili vel-kelâm Livayı mezburede vaki olan Kadılar zide fazluhum tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Livayı mezburede vaki er-

[402] — 1597 yılı Ağustos ortası.

babı timarın beşbin ve beşbinden aşağı olanların binbeş senesinde [403] Dülsturu mükerrem Müşiri müfehham Nizam-ül-âlem Nazımı menazım-il-ümem Serdarım Mehmed Paşa [404] Edamallahü Taalâ iclâlühu ile seferi hümayuna varmıyanların bedelleri alınub dahili hazine ola deyu mukaddema fermanım olmuş iken badehu ref'olunub memer olduklara verin deyu nice def'a evamiri şerife irsal olunmuş iken itaat etmiyenlerin (Bir kelime silik) yazusu bedelleri alınmak için sene selâse ve elf Cemaziyelevvelinin yirmibeşinci günü [405] payei seriri âlâya arzolundukta geçen sene sefere varmayub itaati emretmedikleri içün herbirinden berveçhi istical bin akçeye bin akçe bedel alınub inad ve muhalefet edenlerin timarları bedel akçesi virenlere verilmek üzre fermanı âlişanım sâdır olub arzolunmak emrolunmuştur İmdi cem'olunan bedel akçelerin muaccelâ derkise edüb ve mühürleyüb binaltı Cemaziyülahiresinin yirmibeşine değin [406] yetiştirüb dahili hazine itdirmenüz emredüb buyurdum ki hükmü şerifimle Dersaadet'im Çavuşlarından Kıdvet-ül-emasili vel-akran Mustafa Çavuş Zide kadrühu vardıkta bir an tehiretmeyüb veçhi meşruh üzre Livayı mezburda beşbin ve beşbinden aşağı erbabı timarın [407] binbeş senesinde müşarünileyh Serdarım Edamallahü Taalâ iclâlühu ile seferi hümayunuma varmadıkları içün herbirinden binde bin akçe bedellerin mezbur kulum mübaşeretiyle berveçhi istical cem'ü tahsil ve defter ve derkise eyleyüb ve mühürleyüb mezbur kulum ve yarar adamların ve kifayet mıkdarı Hisar erenleri ile mahı mezburum yirmibeşine değin bittamam dahili hazine ittirmekte ikdam ve ihtimam edüb avku tehirden ve bu zamanı saire kıyas eylemekten ihtiraz eyliyesiz Şöyle ki erbabı timardan bazıları veçhi merkum üzre bedellerin vermekte itaati emri şerif etmeyüb inadetmek isterlerse ol makulelerin hah nahah kendularda mevcud bulunanların yerlerine Toprak âdemlerinden ve reayadan

[403] — 1596 - 1597.

[404] — Satırcı Mehmed Paşadır.

[405] — 4.1.1598.

[406] — 3.2.1598.

[407] — Bir hizmet mukabilinde veya ödev karşılığı devlete ait arazinin bir sene müddetle tevcihine iktâ veya Dirlik denir. Timar da, savaşlarda yararlık gösteren erlere verilirdi. Senelik vergisi 3000 akçeden 20000 akçeye kadar olan devlete ait araziye, Timar denmektedir. Timarlılar, Osmanlı ordusunun Süvari askeri olub sefer ve vazifelerini ihmal ettikleri zaman arazileri ellerinden alınırdı. Bunlar, muayyen mikdarda, gelirlerine göre, asker yetiştirmiye mecburdular.

tahsil etdirüb bu makule inad ve muhalefet edenlerin isimleri ile ve timarlarının nahiye ve başları ile yazub arzeyliye siz ki itaati emri şerif etmedikleri içün timarları âhara tevcih olunub bedelleri onlardan alınub dahili hazine etdirile Sen ki işbu emri şerifimle irsal olunan Çavuşumsun tahsil olunan bedel akçelerin beher hal zamanı mezbure değin yetiştirub bittamam dahili hazine itdiresiz Ve her kimden bedel akçesi alub kabzedersen ellerine mühürlü tezkere veresin ki sonra timar sahibleri reayalardan tekrar akçe taleb eylemelu olmiyalar Ve zikrolunan timar sahiblerinin isimleri ve nahiyeleri ve baş kariyeleri yazub defter edüb toprak Kadısına imza ve mühürletüb zikrolunan defterler bedel akçeleriyle getürüb hazinei âmireme teslim eyliyesin Ve alınan altunu yüz onsekizer akçeye ve guruşu altmışsekizer akçeye alub ziyade ve noksan almıya ve aldırmıyasız Ve ne mikdar altun ve guruş irsal ederseniz mıkdar ve adedin yazub bildiresiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fil-yövm-üs-samin Cemaziyelevvel sene-te sitte ve elf 1006 [408]

1597

Bi-makam-ı Kostantaniyye

Vesika — 7

Kıdvet-ül-ümera-il-kiram Umdet-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram El-muhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-allâm Saruhan sancağı beyi Hacı Mehmed Dame izzühu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Süddei saadetime âdem gönderüb Livayı mezburede vaki bazı nevahi ve kuranın âyan ve eşrafı [409] ve fuakarası sana varub her sene Livayı mezbur muhafazası içün kırk elli nefer Sipahi alıkonulu gelmiş iken bu sene alıkonulmamağla deryadan Karaca Foçalar sakinlerinden ve ehli islâmdan levent gemileri tahassun edecek mahuf ve muhatara yerlerde ve karada suhte namında eşkiya ve ehli fesad hareket

[408] — 17. 12. 1597.

[409] — 1006 evahiri Şaban tarihli Saruhan sancağı beyina yazılan bir fermanda, ilkbaharda, Erdel üzerine akın edileceğinden, Saruhan sancağı beyi Hacı Mehmed beyinde maiyeti ile Belgrad'a gelmesi emredilir. Livanın boş kalmaması, eşkiyadan korunması için, otuz sipahinin muhafaza için, geri bırakılması da bu emirde zikrediliyor.

üzre olub ziyade havfimiz vardır deyu sair senelerde alıkonulduğu üzre muhafazaya Sipah alıkonulmak rica eyledikleri arzeyledüğün ecilde senei sabıkada ne mıkdar Sipah kalmış ise bu sene dahi Livayı mezburun alçak hallülerinden ol mıkdar Sipahi tâyin olunmak emredüb buyurdum ki hükmü şerifimle dergâhı muallâm Çavuşlarımdan Abdullah Çavuş zide kadrühu vusul buldukda Livayı mezburun alçak hallülerinden ne mıkdar Sipah alıkonmuş ise ol mıkdar Sipah tâyin edüb isimleri ile timarlarındri defter edüb Asitane'i saadetime gönderesin ki herbirine müstakil evamiri şerife virile Bu babda Serdarı Mükerremden mektub varid olub sancakda otuz nefer alıkonulmak içün arzetmekle mucibince amel olunmak fermanım olub alçak hallülerinden otuz nefer alıkoyub defter edüb gönderesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili Şevval-il-mükerrem Li-senene-ti sitte ve elf 1006 [410]

1598.

Bi-makam-ı
Kostantaniyye

Vesika — 8

Kıdvet-ül-ümera-il-kiram Umdet-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram el-muhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-allâm Saruhan sancağı beyi dame izzühu ve mefahir-ül-kuzatı vel-hükûm Maadin-ül-fazaili vel-kelâm Manisa ve Menemen ve Yengi بنکی [411] Kadıları zide fazlühum Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Dergâhı muallâma arzıhal sunub ol canibde Sipahi oğlanı ve Silâhdar ve Cebeci ve Topçu ve Mehter ve Kapucu ve Suhta ve Beylerbeyi ve Sancak beyleri Voyvoda ve Subaşıları ve bazı eşkiya zuhur edüb bayraklar ile gezüb kimi Bozdoğan ve kimi yarak ve kimi nacak götürüb kariye bekariye salgun salub, ve birer akçelik Örfiye ve Yamak bırakub cebra birer kile buğday ve birer krlıb sabun yüz yirmi akçelik bir re's koyunları alub ve reayanın nadas ettikleri tarlalarını ve bağ ve bağçelerini cebra tasarruf edüb ve her yıl imeci edüb cebra ziraat edüb ve bir yıldan bir yıla

[410] — 1598 yılı Nisan ortaları.

[411] — 16 ve 17 inci yüzyıllarda Saruhan'ın bir nahyesi idi. 17 inci asrın sonunda yerini Turgutlu'ya terk etti ve bu asırdan sonra, sicillerde bir daha adına rastlanamadı.

kifayet edecek buğdayların ve odunların cümle imeci taşıtırub varmıyanların mübalâğa malların alub muhkem darb ve let edüb ve mübalağa atlu ile bayraklar kaldırub kariye bekariye gezüb kurada ve kásabada müsafir içün vaz'olunmuş kerbansarayları ve menzil evi var iken koymayub reayanın ehlü iyalleri ile sakin oldukları evlerine konub müft ve meccana kenduları için koyun ve kuzu ve tavuk ve atları içün arpa ve saman alub bir akçe bir habbe vermeyüb ve hidmetkâr lâzım oldu deyu müslümanların emred oğlanlarını cebra çeküb yanlarına alub ve nice müslümanların hatunları ve kızların meclislerine getürüb hâşâ tasarruf edüb ve Beylerbeyi ve Sancakbeyi Subaşıları dahi selâmlık ve aylık ve cerime deyu aydan aya her kariyeden mübalâğa akçe alub nice dürlü bunun emsali taaddilerine nihayet olmaduğu ilâm olundu İmdi taifei reaya ki vedayii Hâlik-ül-berayadır Allahütaalâdan korkmayub ve Resulüllahü Aleyhi Efdalüt tahiyyattan utanmayub Ulülemre itaat etmeyüb bu makule zulüm ve taaddi eyliyenler benim kullarım değillerdir Bağilerdir Ol makule ehli fesadın vücudu habaset alûdlârını sahifei âlemden hâk ve nabud eylemek zimmeti himmeti Padişahaname lâzım ve mühim olmağın Livayı mezburede vaki olan karyenin (kariyelerin) ahalisine birer yarar ve tuvana kimesne Yiğttbaşı tâyin edüb dahi cümlesin şartlayup zuhur eden eşkiyanın demeleri heder olmak üzre ele getirmekte müttefik olub dahi ele getürüb mecal vermeyüb şer'le haklarından gelmek babında fermanı kaza cereyanım sâdır olub ol emri şerifim kemakân mukarrer olmağın buyurdum ki hükmü şerifi vacib-ül-ittibaım varub vusul buldukda bir an ve bir saat tehir ve terahi etmeyüb veçhi meşruh üzre her kariye ahalisine birer nefer yarar ve tüvana kimesne Yiğitbaşı tâyin edüb reayaya şart virüb anın gibi Sipahi ve Cebeci ve Topçu ve Mehter ve kapucu namına ve Beylerbeyi ve Sancakbeyi Subaşıları başka köylere gelüb reayaya hilâfı şer'i şerif salgun salub ve bayrak ile gezüb müslümanların ehlü iyallerine mütearrız olub zulüm ve taaddi eyliyen eşkiya her kim olursa olsun onların demleri heder olmak üzre elegetürüb dahi mecal vermeyüb mahallinde şer'le haklarından gelüb ehli fesada vücud vermiyesin ki eyyamı hümayunu saadet makrumunda reaya ve beraya asude hâl ve müreffeh-ül-bâl olub ziraat ve hirasetlerine iştigal üzre olalar Amma reaya taifesine dahi kendi hallerinde olub kariyelerine gelenlerine misafir içün vaz'olunmuş kerbansarayları ve menzil evi var iken kondurub yoğise kariyelerinde bir münasib yere kondurub dahi akçe ile ken-

dutarına ve davarlarına zat ve zevatlarına tedarik ediverüb inad ve muhalefet eylemiyeler Şöyle ki bu bahane ile ebnayı sebil taaddi oluna anların dahi haklarından gelinüb bilmiş olalar Ve bilcümle zamanı şerifimde bir ferde zulüm ve taaddi ve hayf ve teezzi olduğuna rızayı şerifim yoktur Ana göre mukayyed olub basiret ve intibah üzre olasız Ve Beylerbeyi ve Sancakbeyi ve Subaşıları dahi muttasıl reaya üzerine çıkmayub ve kariye halkına salgın salmayub taaddi ve tecavüz etdirmiyesiz Anın gibi lâzım olub bir mahalde katli nefs veya bir mühim husus olub varılmak lâzım geldikte mübalâğa atlu ile varmayub ancak dört beş nefer atlu ile varılub marifeti şer'ile lâzım geleni görüb mahallinde icrayı hak eyliyesiz Eslemeyüb her biri bir bahane ile reryanın üzerlerine çıkub taaddi ve tecavüz ederlerse muhkem tenbih edüb men'ü def eyliyesiz Memnu olmıyanları yazub bildiresiz ve siz ki kadılarsız vebali sizin boynunuza Allahü Tealâ huzurunda cevabın siz verüb ben muateb olmam Ve nahiyelerinizi iltizamlı Naiblerinize vermiyesiz Şöyle ki nahiyelerinizin Naiblere iltizamla verildiği istima' oluna muhkem haklarından gelünür Bilmiş olasız Ve bu hükmü hümayunumu sicilli mahfuza kaydedüb maznunu ile âmil olasız Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili şehri Zilkade-tüş-şerife Li-sene-ti sitte ve el 1006 [412]

1598

Bi-makam-ı
Konstantaniyye

Vesika — 9

Budur ki Babakuyusu mahallesi halkı meclisi şer'i şerife ihzar olunub Asitane saadetten varid olan emri şerif mucibince içlerinden Yiğitbaşı Muhtarları Hüseyin bin Mehmed bermucebi emri şerif eşkiyayı ahiz ve ihzarı şer'i şerif ve Muhammed ümmeti nida olundukta cemian eşkiya muhalefet ederse katlolunub dem ve diyeti heder olmağa mezbur Hüseyin Yiğitbaşı nasbolunduğu sicil olundu Fi evasıtı şehri Zilhicce sene sitte ve elf

Mahallei mezbure vasi' olub iki Yiğitbaşıya muhtac olmağın Ahmed bin Sefer dahi Yiğitbaşı tâyin olunduğu kaydi sicil olundu

[412] — 1598 yılı Haziran ortaları.

Badehu mahallei mezbureden İbrahim bin Balı Onbaşı tâyin olunduğu sicil olundu

Kariyei [413]

Kırtık ahalisi baserehüm ihzar olunub Hüseyin bin Yakub Yiğitbaşı ve İbrahim bin Hacı Mehmed ve Mustafa bin Süleyman Onbaşı nasb-olunduğu sicil olundu

Kariyei [414]

Horos meclisi şer'e ihzar olunub Kayali Yiğitbaşı Demürhan Onbaşı ve Muslu bin Hacı Seydi nam kimesne Onbaşı tâyin olundu [415] 1006 1598

Vesika — 10

Zuama ve erbab-ı timar Celâliye memur olan emri şeriftir

Emir-ül-ümera-il-kiram kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram sahib-ül-izzü vel-ihtişam El-muhtas bimezidi inayet-il-melik-il-âlâ Anadolu Beylerbeyi Üveys Paşa oğlu Mehmed dâme ikbalühü tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki celâli-i dal nikbet (bir kelime okunamadı) memalik ve bilâda fitne ve fesada (bir kelime okunamadı) olub def'i izaleleri mühimmat-ı din-i devletten olub ve hâlâ rum ili sefer [in] den hayli asker avdet eylemiştir İmdi taht-ı eyaletinde zeamet ve timar tasarruf iden erbabı-ı timarını yanına getürüb evvel ba-

[413] — 17. Yüz yıla kadar bu köy mevcuttu. Bugün de Manisa'nın doğusundaki bağlara ve timarlara aynı ad verilmektedir. 17. asırda harab olmuştur.

[414] — Manisa'nın batısında, merkez Manisa köylerindendir.

[415] — 1597-1598; Bu tarihte Manisa'nın bütün mahalleleriyle merkeze bağlı küylerinde Yiğitbaşı ve Onbaşı seçimi yapılmış. sicile isimleri kaydedilmiştir. Biz hepsini buraya almadık. Örnek olmak üzre iki köy ve iki mahalle Yiğitbaşı ve Onbaşılarının isimlerini yazdık. Diğerleride aynen bunun gibidir.

har-ı huceste âsarda vaki olan Rumeli seferi onlara teklif olunmamak üzre bu def'a senin ile maa celâli seferin seferlendirmek babında hatt-ı hümayun-ı saadet makrunumla ferman-ı âlişanım sâdır olmuştur Buyardum ki vusul buldukta asla te'hir ve terahi itmeyüb avdet iden zuama ve erbab-ı timardan eyaletine müteallik umuma zuama ve erbab-ı timarı yanına alub evvel bahar-ı huceste âsarda vaki olacak Rumeli seferi teklif olunmamak üzere murettеb ve mükemmel düşman yarağı ile hazır ve müheyya edüb dahi yarar ademlerinle ve taht-ı eyaletinde ata ve dona kaadir cenk görmüş yarar yiğitler ile cibilliyetinde mezkûr olan celâdet ve dilâverliğin muktazasınca tedbir ve tedarikle eşkiya-yı mezburun üzerine varub def'i izalesi babında var kuvveti bazuya getürüb uğur-u din-i devletle sıdk-ı makdur ve sa'yı na mahsur iyleyesin ve hâlâ seferden gelen zuama ve erbab-ı timara dahi ruhsat ve istimaletler verüb gelecek evvel baharda Rumeli seferi teklif olunmaduğundan maada inşaallahü taalâ itmam-ı maslahattır (üç kelime okunamadı) olmaları mukarrerdir sen dahi bu babda sa'y-i cemilin sarfedüb sudur iden hidmetin zayi' olmayub enva'i riayet-i aliyyeme mazhar olman mukarrerdir ana göre mukayyed olub dekika fevt itmiyesin Şöyle bilesiz alâmet-i (şerife itimat] kılasız tahriren fi evayil-i şehr-i receb-ül-mürecceb sene-te ihda aşere ve elf [416]

1602

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 11

Eşkiya üzerine me'mur iken, sancağı elinden alınan Saruhan sancağı beyi Hüseyin paşaya, sancağın tekrar tevcih edilmesi

Mefahir-ül-kuzatı vel-hükkâm ma'din-ül-fazlı vel-kelâm Saruhan sancağında olan kadılar zide fadluhüm Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bil-fiil Saruhan sancağı beyi olan kudvet-ül-üme-

[416] — 1602 yılı ilk Kânun sonları

ra-il-kiram Hüseyin dame İzzuhu adem gönderüb bundan akden liva-i mezbur müşarünileyhe tevhcih olunub Karahisar'dan Celâlinin def'ü ref'leri içün liva-i mezburdan asker cem'idüb def'i mazarratı eşkiyada buluna deyu ferman olmağla varub kendu yanında ulûfelerin virmek üzre binden mütecaviz adem yazub ve cem'idüb Celâlî üzerine varmak sadedinde iken liva-i mezbur mir-i liva-i sabıka mukarrer olmağla kenduya zulüm ve asker mabeynine ziyade ihtilâl olduğunu bildirilüb inayet rece itmegin imdi Anadolu'dan eşkiya bertaraf olunca liva-i mezbur Hüseyin dame izzuhu ibtida-i tarihten mukarrer kılınmıştır Buyurdum ki liva-i mezbur bunun Karahisar'da olan Celâlî vilâyet-i Anadolu'dan bertaraf olunca ibtida-yi tarihte mumaileyh Hüseyin dame İzzuhuyu zabtu tasarruf ittürüb mir-i liva-i sabıkı ve âharı dahlü tarruz ettirmiyesin ferman-ı sabık mucibince liva-i mezburdan yatu yarağa kaadir olan her kim olursa olsun nefiri âm üslûbu üzre müşarünileyhin yanına gönderesiz ki Karahisar'a azimet iyliyan asker (E) başbuğu olan Haleb beylerbeyisi Hasan dame ikbaluhu ya varüb mülaki olub biinayetullahı taalâ Celâli eşkiyasının def'ü izalesine bezl-i makdur iyliye Şöyle bilesiz alâmet-i şerife itimat kılasız tahriren fi evahir-i şehr-i ramazan sene-te ihda aşere ve elf [417].

1603

Vesika — 12

Mahayif Müfettişi Ali Ağanın, Softalarla Sipahileri barıştıması, Sipahilerin işlerine karışmıyacaklarına ve Softalarında silâh taşımamaya ahdetmeileri:

Budur ki Saruhan ve Aydın ve Menteşe sancaklarında mahayif teftişine me'mur olan zümre-i silâhdaran Ağası olan kudvet-ül-emacidü-vet-ekârim Ali Ağa dame İzzuhu mahrusa-i mezburede vaki Sultan cami-i şerifinde ulema ve suleha ve sair âyan ve eşraf ve fukara kulları akd-i meclis oldukda mumaileyh Ağa ile bile altı bölüğün çavuaları olub sayir dergâh-ı âli kullarımın vekilleri olan talebe tayifesinin kefilleri olan sekiz nefer Kemer başıları meclis-i şer'i şerifde hazurun olub merkumun talebe tayifesi minbaad ok ve yay ve tüfenk ve sayir alat-ı harb götürme-

[417] — 1603 yılı Mart iptidaları.

yüb ve merkumun dergâh-ı âli kulları tarafından vekil olan bölük çavuşları dahi talebe tayifesine dahl-ü taarruz itmeyüb mabeyinlerinden adavet bil-külliye def'ü ref' olmak üzre sulh olunub her biri mushaf-ı şerife yedlerin urub tarafeynden niza' ve cidal mürtefi' olub birbirlerine su-i kasd ve mazarrat sâdır olmamasına ahd-ü yemin eltiklerinden sonra hazır olan cemaal-ı müslimin hayır dua ve sena idüb tarafeyn talebeleri ile mavekaa kayd-ı sicil olundu Cera zalik ve Hurrire fi evayil-i şehr-i şevval-il-muharrem li-sene-ti isna aşer ve elf [418]

1604

Şuhud-ül-hâl

Mefhar-ül-ülema mevlâna Mustafa Efendi el-müderris bi-medrese-i tekye	*Fahr-ül-ulema-ül-kiram Mevlâna Ömer Efendi el-müderris bi-medrese-i Sultan Murad han*
Kudvet-ül-ulema şeyh-ül islâm Mustafa Efendi	*Mefhar-ül-ulema-il-kiram Elhac Mehmed beg mir-i livâ-i Saruhan*
Mefahir ül-kuzat Mehmed Efendi	*Mefhar-ül-kuzat Torak Efendi*
Zuhr-ül-vilâd Mevlâna Mehmed Efendi	*Mefhar-ül-kuzat Niflû zade Mehmed Efendi*
Fahr-ül-kuzat Haydar Çelebi	*Mefhar-ül-kuzat Mehmed Çelebi Dede zade*
Rıdvan Beg ibn Abdullah	*ve gayrihim*

Vesika — 13

Meclisi şerifi şeriat medar ve mahfili münifi adalet kararları canibine daavatı safiyyatı muhabbet ithaf ve ihdasından zamiri münirlerine inhayi muhibbane olunur ki hâliyâ bu canibi muhiblerine hitaben müceddeda emri şerifi vacib-iş-şerif varid olub mazmunu izzet makrununda Aydın ve Saruhan ve Menteşe ve Teke ve Hamid ve Alâiye sancaklarında olan

[418] — 1604 yılı Mart iptidaları.

eşkiyanın haklarından gelüb ve zorba namiyle on atluyu bir yerde yürütmeyüb eger Sipahidir ve eğer Yeniçeridir ve eğer Zaim ve Çavuştur ve eğer sair Levendat (419] ve Suhtevatdır Herkim olursa olsun yad ve yarağı ile ve cemiyet ile yürütmeyüb reaya ve berayanın müfi ve meccana yem ve yiyeklerin بیه کلرن aldırmayub mahasal ke'âm himayet ve sıyanet edüb vilâyete zorba müstevli olub yuhud kimesne bir kimseye zulüm ve taaddi etmek isterse itdirmeyüb evvelâ daveti şer' edüb itaat iderlerse şer'le görüb itmezlerse Vilâyet halkı ile ve Vilâyet Serdarları ve Yiğitbaşıları ile yad ve yarağ ve mükemmel tüfekendazlar ile kalkub üzerine varub cengi cidale mübaşeret iderler ise o makulelerin demleri zarardır Minvali meşruh üzre Vilâyetin evvelâ âyan ve eşrafını sair Vilâyet ahalilerini dikkat ve ihtimam üzre ahidlenüb ve şartlanüb tenbih ve tekideyliyesin! deyu ferman olunmağın imtisalen lil emri âli bu caniblerde ehli Vilâyet veçhi meşruh üzre ahidlenüb ve şartlanmağın mektubu üslûb ile dergâhı âlii Sipahiyandan fahr-ül-akran bizim Hafız Mehmed Biğ bendenüz irsali huzuru izzetmedar kılındı Şerefi vusulünde memuldür ki benim efendim balâda zikrolunduğu üzre nefsi Manisa ve kurası ahalilerin dikkat ve ihtimam edüb ahidlenüb ve şartlanub veçhi meşrulı üzre Vilâyet ahalilerine muhkem tenbih ve tekideyleyüb ve her kariyeye birer yarar ve namdar Serdar nasb ve tâyin eylemiye sa'y ve lûtuf buyurasız Mübaşiri mezbur Hafız Mehmed bey bendenüz marifetiyle kazayı mezbureyi veçhi meşruh üzre şartlayub şartlanan Vilâyet halkının esamilerin defter edüb canibi muhibbinize irsale himmet buyurasız ve şart hususunda memuldür ki ziyadece tekayyüd buyurub emri Padişahiyle bir hizmete varan ve Ümena ve Ummal ve sair kendü yoluna giden ebnayı sebili ol şart ve ahde dahil etmeyüb şart ve ahd mücerred zorba ile gezüb müslümanlara zulüm ve taaddi (eden) haramzade ve ehli fesad içindir İmdi ol takdirde şart ve ahd hususunda Vilâyet ahalisine tenbih ve tekid oluna ki sonra bu bahane ile kendu yoluna giden ebnayı sebili veyahut mektub veya emri şerif ile bir hidmete varan âdeme ve Ümena ve Ummala dahlü taarruz iderlerse sonra iyi olmaz Ana göre bir hoşca iz'an etdirüb muhkem tenbih ve tekid buyurula Himmet buyurasız Baki hemişe eyyamı ömrü devlet müstedam bad [420] 1013

1604 - 1605

---

[419] — Bahriyenin tüfenkçi neferlerine verilen isimdir. Sekbanlar kısmında, bu hususa dair verdiğimiz malûmata bakınız.

[420] — 1604 - 1605. Bu mektub Aydın ve Saruhan Muhasılı Üveys Paşa oğlu Mehmed Paşanındır.

Vesika — 14

Meclisi şerifi şeriat şiar ve mahfili münifi fazilet kararları savbına dü-reri daavatı safiyatı muhabbet âyat ve düreri teslimatı vafiyatı müveddet gayat ilhafından sonra muhibbi muhlis-ül-bâl oldur ki hâliyâ Asitane'i saadet'den müekkid evamiri şerife varid olub mazmunu meymununda Vilâyet her ne makule taife olursa olsun zorba namına olan on atluyu bir yerde gezdirmeyüb mecal vermeyüb haklarından gelesiz deyu bu muhibbinize ferman olunmuştur Öyle اولا olsa hâliyâ bu caniblerde vaki olan Vilâyet ahalisine minvali meşruh üzre ahd ve şart verilmiştir Sizin dahi tahtı kazayı. adalet şiarınızda olan kasaba ve kuraca ahd ve şart verilmek için mukaddema mektub gönderilüb ferman olunan bedeli nüzul akçesinin [421] cem'ine mani olub hâliyâ minvali merkum üzre ahdı mü-nif ve şartlanması lâzım ve mühimmattan olmağın mektubu üslûb terkim olunub istihdam kullarımdan Hafız Mehmed Biğ huzuru âliyelerine irsal olundukta şerefi vusulünde eltafı malanayauuzdan mercudur ki evvelâ tahtı kazayı adalet şiarunuzun âyânı Vilâyetten yarar ve namdar ve müs-takim ve mütemevvil ve halk arasında sözü ve kelimatı dinlenür kimes-neleri Serdar nasbedüb ve Serdar nasbolunan kimesne marifetiyle tahtı kazanızın herbir kariyesine ahalii mezbureden bir yarar namdar kimes-neyi Yiğitbaşı nasbedüb ve cümle âyan ve eşraf ve reayanın sağır ve kebirine üçer talâk muhkem ahd ve şart veresiz ki minbaad tahtı kaza-nızda herkangı taifeden olursa olsun zorba namiyle on atluyu bir yerde gezdirmeyüb ve şöyle ki bâdelmen' memnu' olmayub Vilâyete müstevli olurlarsa cümle Serdarlar ve Yiğitbaşıları ve âyan ve eşraf ve reaya ve beraya cem'olub iptida (Bir kelime okunamıyor) şer'e davet ideler Eğer itaati şer' iderlerse febiha şer'le göresiz ve eğer itaati şer' itmeyüb mu-harebe ve mukateleye şuru iderlerse anlar dahi muharebe ve mukatele idüb bi eyyi vechegân باى جهكان tav'an ve kerhen tutub huzuru şer'e ileteler Badehu bu canibe göndereler ki anun gibi her ne makule taife-den olursa olsun zorba olub gezdikleri ecilden haklarından gelevüz Be-nim efendim bundan akdem mektub dahi gönderilmiş idi giru bu min-val üzre ol mektub mefhumunca şartlayub amma bu bahane ile emri şerif ile bir hidmete memur olan ve bu canibde mektub ile bir hidmete

---

[421] — Harp dolayısile zahireden alınan bir nevi resimdir.

gönderilen kimesnelere ve nüzzar ve Ümeneya cidden dahlü taarruz etmiyeler ve zikrolunan kimesneler şartdan hariçtirler Anlar dahi zulmiderlerse cidden ol canibde taarruz itmiyeler Bu canibe gelüb ilân itsünler Biz getürdüb hem fukaranın hakların alıvirüb ve hem de haklarından gelevüz Zinhar ol canibe taarruz itmiyeler ve bu bahane ile kendu hallerinde olan ebnayı sebile dahlolunmayub ve zaleme ve eşkiyayı def'ide (ler) Ümiddir ki bu def'a dahi ihmal olunmıya Baki hemişe izzü devlet derseccadei şeriat dayimbad 1013 [422]

1604 - 1605

Ahles-ül-vedad
Mehmed Mirimiran-ı Anadolu
Sabika

Vesika — 15

Kıdvet-ül-emasili vel-akran Dergâhı âlî Çavuşlarından Mehmed Çavuş zide kadrühu Bâd-es-selâm Hulâsai kelâm oldur ki bundan akdem eşkiya üzerine teveccüh olundukta Akhisar [423] ve Gördük [424] ve Marmara [425] Kadılıklarından tüfenkendaz getürdüb ve seferde ikişer ay mülâhazasiyie ikişer aylık nafakaları için yevmiye onar akçe hesabı üzre nefer başına altışar yüz akçe alıviresiz deyu sana mektub ve hükmü şerif verilmiş idi Sen dahi zikrolunan Kadılara varub bir mıkdar Sekban [426] getürdün her Kadılıkdan getürdüğün Sekbanın bizim takdir ettiğimiz akçeye kanaatleri olmayub ziyade aldıkları baisden her kadılığın Sekbanlarının ziyadealdıkları akçe reayanın ise avarızları içün senedin yedine

[422] — 1604 - 1605.

[423] — Bugün olduğu gibi 17. yüzyılda da Manisa'nın kazası idi.

[424] — 17. yüzyılda Manisa'ya tâbi bir kaza idi. Bugün Kırkağaç ile Akhisar arasında kendi adı ile anılan çay kenarında enkazı vardır.

[425] — Bugün, Akhisar'ın merkez nahiyesidir.

[426] — Sekban ve Sarıcalar, daha evvelleri başka başka vazifeler görer askere verilen isimdi. Bu asırda ise paşaların maiyetindeki başıbozuk askere verilen ad olarak kullanıldı. Eskiden Anadolu'da düğünlerde hesusi kıyafet ve silâhlarla gelini - getirenlerde «Seymen» adı verilirdi.

canibi mirîye teslim olunmuş idi Hâliya bin on dört [427] tarihine mahsub olmak üzre her haneden ikişer flori avarız ferman olundukta bir kadılığın tüfenkendazı fazlasından tahsil olunan akçeden hane başına kaçar akçe düşer ise ol kadar akçe reayanın ferman olunan ellişer flori avarızlarından fru nihade olmak lâzım ve mühim olmağın deftere nazar olundukta kazayı Akhisar'ın dörtyüz doksan dokuz avarız hanesi olub ve tüfenkendaz fazlasından on altı bin akçe teslim ettüğün bulunub zikrolunan on altı bin akçe haneye taksim olunub frunihade oldukta minbaad reayanın ikişer flori avarızlarından her haneden oturz üçer akçe noksan olub ikişer yüz yedişer akçe tahsil olunmak lâzım gelüb ve Marmara kazasının üçyüz bir avarız hanesi bulunub ve tüfenkendaz fazlasından on dokuz bin akçe teslim ettiğün bulunub meblâğı merkum haneye taksim olundukta her haneye altmış üçer akçe düşüb reayanın ikişer flori avarızlarından minbaad her haneden yüz yetmişer akçe tahsil olunmak lâzım gelüb ve Gördük kazasının ikiyüz yetmiş sekiz avarız hanesi olub tüfekendazları fazlasından beşbin akçe teslim etdüğün bulunub meblâğı merkum haneye taksim olunub frunihade oldukta minbaad her ikişer flori avarızlarından ikişer yüz yirmi birer akçe tahsil olunmak lâzım olub mektub tahrir olunub irsal olundu Vusul buldukta bir an ve bir saat tehir ve terahi itmeyüb Akhisar kazasının her hanesinden ikişer yüz yedişer ve Marmara kazasının her hanesinden yüz yetmişyedişer ve Gördük kazasının her hanesinden ikişeryüz yirmi birer akçe tarihi mezkûrun avarız içün Kadıları marifetleriyle cem' ve tahsil edüb mahı Ramazanın yirminci gününe denlû Kadısiyle maa Güzelhisar'a [425] getürüb teslimi hazine idesin Şöyle ki her kadılıktan tâyin olunan akçeden ziyade akçe alduğun zâhir olsa sonra etdüğün ukubet ile muatab olman mukarrerdir Bilmiş olasın Tahriren fil-yem-üs-sadis şehri Ramazan-il-mübarek Sene-te erbaa aşere ve elf 1014 [429].

1665 *Bi-Medine-i Güzelhisar*

Ve eğer ol zamana denlû reayadan avarız tahsili mümkin değil ise siz ki Vilâyet efendilerisiz Kadılığunuzca akçesi olan ağniyadan karz akçe alıverüb avarızunuz akçelerin tekmil edüb bu canibe alına idesiz *Ol güne denlû isal* Sah

[427] — 1605.
[428] — Aydın Güzelhisar'ı.
[429] — 15. 1. 1605.

Vesika — 16

Kıdvet-ül-ümerayi vel-kiram Umdet-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram El-muhtas bi-mezidi inayet-il-allâm Üveys Paşa oğlu Mehmed Paşa'nın Kethudası olub hâlâ Aydın sancağında olan Yusuf zide izzühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki dinü diyanetine ve hüsnü tedbir ve istikametine itimadı şerifim olmağın vefat eden Mehmed Paşanın yerine senei Muhassıl [430] tâyin eylemek babında hatlı hümayunu saadet makrunum sâdır olmuştur Buyurdum ki bir an tehir etmeyüb mütevaffayı mezburun Muhassıllığa müteallik eklamının cemi' malin şer' ve kanun üzre teveccüh idenlerden teleb ve tahsil eyleyüb hasıl olan malı مقرا اليه süddei saadetime irsal eyleyüb dahili hazine etdirmekte ikdam ve ihtimam eyliyesin kıstelyevmden kimesne zimmetinde bir akçe ve bir habbe kovermiyesin ve ne makule maldan mal kabzeder sen adedi ve ecnası ile yazub defter eyleyüb meskûk ve müşeyyed bir mal komıyasın ve makbuzu olan kimesneye mühürlü ve kavi temessük [431] viresiz ve tatbik olunduktan sonra mahalli mahallerine kaydedirile ve irsal eylediğin altunun ve guruşun ve nakdiyyenin ecnas ve adedin yazub bildiresiz ve şimdiye değin geruda muhasebeleri görülmiyen ümeranın hakku adl üzre dikkat ve ihtimam ile muhasebelerin görüb mucebi muhasebe ve bihesab-iş-şer' vel-kanun zimmetlerinde ne mıkdar malın zuhur iderse aman ve zaman vermeyüb taleb ve tahsil ve defter eyleyüb hasıl olan malı defteri ile kiseleyüb ve mühürleyüb yarar mutemedünaleyh adamların ile atebi ulyaya irsal eyliyesiz ve mütevaffayı mezbur Mehmed Paşanın ne mıkdar nukudu bulunursa kapucubaşılarımdan olub mezburun muhallefatına irsal olunan iftihar-ül-emacidi vel-ekârim Cafer dame mecdühu ile dersaadet'ime irsal eyliyesin ki halen şarkdan ve garbdan gelen kullarım mevaciblerine [432] ve evvelbaharı hucestea-

---

[430] — Sancak ve vilâyetlerdeki malı mirinin muhafazası, bunların itizama verilmesinden mes'ul olan ve paraları toplıyan memurlara verilen isimdir. Muhassıllar, bulundukları yerin en büyük maliye memuru idiler. İlk zamanlarda umumiyetle paşalara verilen bu vazife daha sonraları o bölgenin nüfuzlu kimselerine de verilmiştir.

[431] — Eski malî lisanımız da çok kullanılan bu kelime, imzalı ve mühürlü senet ve evrakı müsbite karşılığı olarak kullanılırdı.

[432] — Maaş, tahsisat.

sârda derya yüzüne çıkacak donanmayı Hümaynnum gemileri masraflarına harcü sarfoluna ve mâdâ esbab ve eşkâlininin nakli kabil olanları müşarünileh kapucubaşı Cafer dame mecdühuya verilen emri şerif mucibince Asitane'i saadetime irsal edesiz Ve müşarünileyhe muhallefat hususunda muavenet ve müzaheret eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmetl şerife itimad kılasız Tahriren fil - yem - ür - rabi' şehri Şevval - il - mükerrem min şühur Li - sene - tl erbaa aşere ve elf 1014 [430].

1606

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 17

Mefahir - il - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - fazaili vel - kelâm Güzelhisar'dan malımiyyei İstanbul'a gelince yol üzerinde vaki olan kadılar zide fazlühum Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâlâ Arpa Emini zide mecdühu mühürlü tezkere gönderüb bundan akdem Muhassılı emval olan Üveys paşa oğlu Mehmed paşa vefat etmekle cümle at ve katır ve deve vesair davarları mirî içün zabt ve kabzolunub Süddei saadetime risal olunmak fermanım olunmağla her kangınızın tahtı kazasına dahil olur ise narhı ruzi üzre zahireleri tedarik olunub ve yedekçiler ihraç ve ihraz olunmak babında emri şerifim rica eylemeğin buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkta bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb vedahi zikrolunan davarlar her kangınızın kazasına dahil olursa narhı carî üzre zahirelerin tedarik ve lâzım olduğu mıkdar yedekçileri ihrac eyleyüb ve bahası içün lâzım olan akçeyi mübaşir olan mezbur kulumdan alub esbabı hukuka hakların bikusur verdirüb kimesnenin bir akçe ve habbesin alıkovirmiyesin Hususu mezbura gereği gibi mukayyed dolub avku tehir ve ihmal ve müsaheteden begayet ihtiraz ve içtinab eylesin Şöyle bilesin Alâeti şerife itimad kılasın Tahriren fil - yevm - ül - âşir - şehri Şevval - il - mükerrem Sene-te erbaa aşeret ve elf 1014 [431]

1606

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

[433] — 12. Şubat. 1606.
[434] — 18. Şubat. 1606.

Vesika — 18

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübeara - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet - il melik - il - âlâ Anadolu Beylerbeyisi Yahya dame ikbalühu ve kıdveti kuzatü قدوة قضاة vel - hükkâm Mâadin - ül - fazlı vel - kelâm Gördos [435] ve Kayacık [436] kadıları zide fezaülühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Dergâhı Muallâm Çavuşlarından darendei fermanı vacib - ül - iz'an kıdvet - ül - emasili vel - akran Mehmed Çavuş zide kadrühu Süddei saadetime gelüb Saruhan sancağında tahtı kazanızda Marmaracık [437] nam kariye ye gayrıdan onbeş bin akçe timara mutasarrıf olub bin on dört senesinde [438] vaki olan Engürus seferine Livayı mezburun umuma erbabı zuama ve erbabı timarı ile memur olmağla tevecciih edüb Gelibolu(Bir kelime okunamadı)ubur etmek sadedinde iken Vilâyeti Anadolu'da zuhur eden Celâlî eşkiyasının ziyade tuğyanı olmağla Anadolu eyaletine tabi olan asker avdet edüb Celâlî def'ine Serdar olan düsturu mükerrem Müşiri mufahham Vezirim Nasuh paşa edam Alllahu Taalâ iclâlühu yanına varub hidmedde bulunanlar deyu fermanı hümaynnum sâdır olmağla ardlarından emri şerifim ile âdem varub bunları döndürüb bu dahi ferman olunduğu üzre Serdarı Müşarünileyh yanına varub cümle hidmetlerde ve muharebelerde ve yoklamalarda mevcud olub Timarı alınmak icabeder hali yoğiken Engürus seferine gelmedü deyu Serdarı Ekrem Veziri âzam Mehmed paşa edamallahu Taalâ iclâlühu tarafından dahi verilmekle dahl olunub ve Üveys paşa oğlu Mehmed paşa dahi Livayı mezburun zuama [439] ve erbabı timarı benimle memurdur deyu ol dahi timarı âhare vermekle dahlolduğun bildirüb timarı bilâsebeb alınmağla giru kat'ı mukarrer olmak babında inayet rica etme-

---

[435] — Bu kelime eski yazı ile كوردوس yazıldığı halde bugün, Gördes diye telâffuz edilmekte ve yazılmaktadır. Biz, eski yazılış şekline göre Gördos diye okuduk.

[436] — Gördes kazasının merkez köylerindendir.

[437] — Demirci kazasının merkez köylerindendir.

[438] — 1606.

[439] — Bir dirliğin, yirmi binden yüzbine kadar vergisi olursa buna, zaamet denir; dirlik sahibine de Zaim denirdi. Cem'i Zuamadır. Zaametler, Padişahlar tarafından tevcih olunurdu.

gin sâdır olan fermanı âlişanım mucibince müşarünileyh Vezirim Nasuh paşa ile seferi mezburu emrim üzre merkum Mehmed Çayuşa eda edüb beratı mucibince zabt ve tasarruf itdirüb Engürus seferine gelmedi ve Üveys paşa oğlu yanında bulunmadı deyu minbaad kimesneyi dahlü taarruz etdirmiyesin ve dahiledüb tahvili tarihine düşen hukuk ve rüsumundan nesnesin dahi almışlar ise baad - es - sübut hükmedüb bikusur alıveresiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız fi evasıtı Şevval - il - mükerrem Sene 1014 [440]

1606

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 19

Emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzu vel - ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Anadolu Beylerbeyisi Ahmed dame ikbalühu Tevki - i ref - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâlâ Vilâyeti Anadoluda bazı eşkiya cem'iyyet ile zorba şeklinde gezüb reaya ve berayaya zulüm ve taadi eyledikleri ilâm olundu İmdi Vilâyet Beylerbeyisi nasbolunnmaktan Murad memleketi دوكورب gözedüb reayayı zalemeden sıyanet eylemek içündür Beylerbeyliğinde eşkiya zorba şeklinde gezüb reayaya zulümü taaddi edüb sen vaktiyle takayyüd etmemen ile azil değil belki envaı itab ve ikaba müstahak olmuşsun ki imdi hâlâ Şark canibine Düsturu Ekrem Müşiri Efham niza (m) - ül - âlem Müdebbiri umur - ül - cumhur Bil - fikr - is - sakib Mütemmimi meham - ül - enâm Birrey - is - saib Müessisi bünyan - üd - devleti vel - ikbal Müşeyyidü erkân - is - saadeti vel - iclâl Elmahfuf bisunufu avatıf - il - melik - âlâ Veziri âzam Derviş paşa edamallahü Taalâ iclâlühu Asitane'i saadetimden kalkub sefere teveccüh edince sen tahtı eyaletine memur olan ümera dergâhı muallâm Müteferrikaları Çavuşları ve Divanı hümayunum defteri hâkanî kâtipleri ve şakirdleri ve zuama ve erbabı timar ve Alaybeyi dirlik ve cemiyet üzre

[440] — 1606 yılı Şubat sonları.

olub Celâlinin ve gayrı eşkiyanın İl eri [441] ittifakiyle haklarından gelinmek emredüb buyurdum ki hükmü şerifimle... tahtı eyaletine tabi olan Ümera ve Zuama ve erbabı timar ve gayriden ve zikrolunan taifeden dirliğe mutasarrıf olanlar ile münasib olan mahalde dirlik ve cemiyet edüb zuhur eden Celâlî eşkiyası ve gayrinin il eri ittifakı ile ve hüsnü ittihad ile mumaileyh Veziri âzamım kalkub sefere teveccüh edince haklarından gelesin Hâfiyeden kapucular gönderüb yoklatsam gerektir Şöyle Müşarünileyh Serdarım çıkar deyu ihmal ve müsahele üzre olub Celâlilerin haklarından gelmiyesin ecdadı izamım ervahı içün bir veçhile haklarınızdan gelünür ki sairelere mucibi ibret ve sebebi nasihat olur Ana göre mukayyed olub bu hükmü hümayunumun mazmunun Ümera vesair asakire bildiresin ki sonradan bilmedik ve işitmedik dimiyeler ve bu hükmü hümayunum sana ne gün vasıl olursa ve ne zaman bu hususa mübaşeret eyledüğünü yazub arzeyliyesin şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tariren fi evahiri Muharrem - ül - haram Sene - te hamse aşere ve elf 1015 [442]

1606

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa [443]

Vesika — 20

Eşkiyanın haklarından gelinmek için emirdir:

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzü vel - ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Sabıka... Beylerbeyisi olub hâliya Saruhan sancağına mutasarrıf olan Kurd Ahmed dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak ma-

---

[441] — Jandarma, Eyalet askeri, bunlar, yerlikulu piyade. serhadkulu Topraklı süvari olmak üzre üç kısımdır. Yerlikulu, Sancakbeyleri ve Beylerbeyinin maiyetinde idiler. Hizmet gördükleri zaman maaş alırlardı. Serhad Kulu ise hudutlarda bulunan bir nevi süvariydi.

[442] — 1606 Yılı Haziran iptidası.

[443] — 1015 Yılı evasıtı Rebiyülevvel ve evasıtı Rebiyülâhir tarihli. Ahmed Paşaya, iki ferman daha vardır: Bunlarda: eşkiyanın Bolu tarafında soygunculuk yaptığı yazıldıktan sonra, ref'edilmeleri yazılıyor.

lûm ola ki hâliya Livayı mezburdan bazı eşkiya ve ehli fesad zuhur edüb üçer dörder yüz ehli fesad bir yere cem'olub reaya ve berayanın emval ve erzakın nehbü garet ve ehlü iyallerine tecavüz ve bazılarını katladüb taaddi ve tecavüz eylediklerinden reaya cilâyı vatan etdikleri ilâm olundu İmdi seni ol Vilâyete Vali etmekden murad reaya ve berayayı hıfzu hiraset ve fesad ve şenaat üzre olanların şer'le haklarından gelinmekdi İmdi buyurdum ki... vusul buldukda bu babda Anadolu Beylerbeyisi Ahmed dame ikbalühuya ve ol canibde olan Ümeraya müekkid emir gönderilmiştir Sen dahi onat veçhile mukayyed olub Livayı mezburede cemiyyet üzre gezüb fukara ve reayaya taaddi ve tecavüz üzre olanları İlerleri ve livayı mezburede olan asker taifesi ile hüsnü tedbir ve tedarik üzre ele getürüb şer'le muhkem haklarından gelüb her veçhile ehli fesada ruhsat vermeyesiz Ve bilcümle eşkiya taifesinin haklarından gelinmek aksayı muradım dır Onat veçhile mukayyed olub eşkiyanın haklarından gelinmeyüb reayanın giru zulüm ve taaddileri ilâm oluna mansıbın alınmağla konulmayub hakkından gelünür Ana göre mukayyed olasız Şöyle bilesiz (âlameti şerife itimad kılasız) Tahriren fi evaili şehri Safer Sene - te hamse aşere ve elf 1015 [444]

1606

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 21

باصله المطاع حرره الفقير اليه سبحانه عبدالعزيز القاضى بجين

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - faham Zül - kadri vel-ihtiram Sahibi - ül - izzü vel - ihtişam El-muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - âlâ Sabıka Çıldır Beylerbeyisi olub Muhassılı emval olan Yusuf dame ikbalühu ve mefahir - ül - Kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - faza - il - i vel - kelâm Aydın ve Saruhan ve Menteşe sancaklarında vaki olan Kadılar zide fazlühüm Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki sen ki Mirimiranı müşarünileyhsin hâlâ Dersaadet'ime arz gönderüb mukaddema Aydın ve Saruhan ve Menteşe sancaklarında bu senei mübarekede vaki

[444] — 1606 Yılı Haziran ortaları.

Şark seferine memur olan asakiri isâmın maişetleri içün ihracı fermanım olunan sursat [445] ve her haneden birer kile dekik ve birer kile şair ve koyun ve asel ve revgan sadenin bermucebi fermanı âlî cem'ine mübaşeret olundukda ahalii vilâyetin ulema ve sulehası fukara ve zuafası gelüb mukaddema her hanede tahsili ferman olunan bedeli nüzul içün üçer sikke altunun ilelan edesına kudretimiz olmamağla cümle mamelekemiz satub ve Vilâyet âyanından [446] istikraz edüb ve muamele ile akçe alub henüz eda eylemeğe kaadir olmadığımızdan mâada Vilâyetimize veba müstevli olmağla nice kimesneler vefat eyleyüb halimiz mükedder olub olmıkdar tekâlife kudretimiz kalmamıştır Şöyle ki elbet sursat alunsun deyu ferman olunursa cümlemiz perakende ve perişan olmak mukarrerdir deyu zikrolunan sursat herkesin haline göre tahsil olunub ve na tahkik olunub veya bedel alunmak ricasına ilhah eylediklerin rica eylediğin onbeş Saferinin on dokuzuncu gününde [447] arzolundukda memaliki mahrusamdan Tuna yalısından ve Buğdan Vilâyetinden mühimmatı mezbure içün iştira olunan iki yüz elli bin kile tereke gemiler ile halâ Trabozon طرەبوزون (Trabzon'a) nakilden mekkâriler (e) tahmil olunub vaktü zamaniyl Erzum'a ارضروم isal olunmak içün mekkâriler hazinei âmiremden ziyade akçe verilmek lâzım gelüb ve elviyei mezburede vaki reayadan Şark seferi mühimmatı için bu sene ihracı fermanım olan sursat ve her bir hanelerinden birer kile şair ve birer kile dekik ve koyun ve yağ ve bal ihracı reayaya gadrolunduğundan gayri mesafei baide olduğu ecilden mahalli memure naklolunmak reayanın herbir hanelerinden bin akçesin kesmek

[445] — Harb dolayısiyle arpa, buğday, bal ve odun gibi şeyler, hane başına tevzi olunur, toplanan erzak, o memleketten tedarik edilen vesaitle nereye götürülmesi emredilmişse, oraya taşınırdı. Bazı hallerde, tedarik edilmesi mümkün değilse, ya bedeli aynen veya bir kısmı affedilmek suretiyle yollanırdı.

[446] — Memleketin nüfuzlu ve ileri gelenlerinden seçilirlerdi. Seçim sonunda hükûmet tarafından âyanlara berat verilirdi. Valiler ve Sancakbeyleri onların bu seçimlerine karışmazlardı. Âyanlar, halk ile hükûmet arasındaki muamelenin yapılmasında aracılık ederlerdi. Hükûmet, on sekizinci asır sonlarında âyanın burunlarını kırmak için onaltıncı asırda olduğu gibi şehir kethudalığını ihdas etmişse de, kethudaların, âyanların yanında sözleri pek sönük kaldığından hükûmet biraz sonra âyanlığı ihya etti. Âyanların başlıca vazifeleri hükûmetin istediği asker, zahire ve hayvanı bulundukları bölgeden toplayub göndermekti. Buna mukabil, halktan para alırlardı.

[447] — 21. 7. 1606.

lâzım gelmekle reayaya terahum olunub zikrolunan teklifat ref' olunub mevadı mezbure reayadan taleb olunmamak üzre bu sene her hanelerinden zikrolunan zahirenin Trabzon'dan Erzurum'a nakli için ücreti mekkâri ancak ikişer sikke flori cem' ve tahsil ve dahili hazine etmeniz emrim olmuştnr Buyurdum ki hükmü şerifimle... vardıkda bu babda sâdır olan fermanı saadetim mucibince amel eyleyüb dahi bir an ve bir saat teahhur ve tevakkuf eylemeyüb elviyei mezburede vaki olan reayanın herbir hanelerinden mevadı mezbure mukabelesinde ikişer sikke flori taleb ve cem' ve tahsil ve kabz ve defter eyleyüb sen ki mirimiranı müşarünileyhsin hasıl olan malı kabzeyleyüb kiseleyüb ve mühürleyüb mahı Rebiyülevvelin onbeşine değin yarar ve mutemedün aleyh âdemlerinle Süddei saadetimde olan hazinei âmireme irsal (ve) isal ettirmekte ikdam ve ihtimam eyliyesin İhmal ve müsaheleden ihtiraz eyliyesin ve cem'eylediğin altını hane hesabı üzre cem,eyleyüb noksanı üzre cem'eylemiyesin ve hini cem'de altını yüz on sekiz akçeye ve kâmil guruşu yetmiş sekiz akçeye alub ziyadeye ve noksanına almıyasın ve bizzaruri akçe alınmak lâzım gelürse dokuz buçuğu bir dirhem gelir halis akçe alasın zinhar kemayar ve nakıs-ül-vezn akçe almıyasız ve siz ki Kadılarsız bu babda tamam ihtimam eyleyüb veçhi meşruh üzre cem'i fermanım olan ikişer sikke flori aletta'cil mirimiranı mumaileyh marifetiyle tahsil kenduya teslim eylemekde bezli makdurunu sarfeyliyesiz şöyle ki ihamal ve imhal veya iğmazı müsamaha eyliyesiz Mirimiranı müşarünileyh arzeylediği takdirce azlolunursunuz Ve itab-ı âzim ile muateb olursız Bilmiş olasız Ana göre basiret üzre olub babı gaflette ihtiyat eyliyesiz ve siz ki Kadılarsız her bir yerde kaç hane üzre alırsanız ahalii kariyenin ellerine mühürlü temessük verüb defterine dahi olveçhile kaydeyleyüb cem'eylediğiniz ikişer sikke altunu ve defterlerinizi Muhassılı müşarünileyhe teslim eyliyesiz ki ol dahi fermanım muktezasınca hazinei âmireme irsal eyleyüb bu husus sonra teftiş olunmak lâzım geldikte reayaya verdiğiniz temessükât ile defteriniz tatbik olunub muvafık bulunursa febiha ve illâ hile ise zahir olanların cezaları verilür Bilmiş olasız ve kadimî canibi کسر ترتیبنده dahi ihtiyat eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife

itimad kılasız Tahriren fil-yevm-ül-hâmis vel-işrin şehri Safer-ül-muzaffer min şühur Sene-te hamse ve aşerei ve elf 1015 [448].

1606

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 22

Kudvet-ül-ümera-il-kiram Umdet-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram El-muhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-barî Sabıka Saruhan sancağı Beyi olan Hacı Mehmed dame izzühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki sen yarar Şecaatşiar uğuru Hümayunumda sarfı iktidar etmiş ve kapun mükemmel olmağla seferlerde külli hizmetlerde ve yoldaşlıklarda bulunmuş iken sancağın ahare verilüb hayf ve gadrolmuştur deyu Şark seferine gitmek üzre mukarrer olmak ricasına seferi mezbura tâyin olunan serdarı zaferşiarım [449] tarafından payeyi seriri âlâya ilâm olunmağın hakkında mezid inayeti Husrevanem zuhura getürüb işbu sene hamse aşere ve elf Rebiyülevvelinin dördüncü gününde [450] Saruhan sancağı Serdarım tarafından ilâm olunduğu üzre sana mukarrer ve ikba kılınub ilâmı içün... tâyin olunmuştur Buyurdum ki tehir ve terahi olunmayub varub Sancağına mutasarrıf olub hıfzı hıraset etdirüb muaccelâ memur olduğun üzre seferi Hümayunuma varub hidmette bulunasın ve Dergâhı muallâma âdem göndrüb beratın ihracettiresin Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili Rebiyülevvel sene-te hamse aşere ve elf 1015 [451].

1606

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

---

[448] — 2. 7. 1606.
[449] — Nasuh Paşa.
[450] — 10. 7. 1606.
[451] — 1606 Yılı Temmuz ortaları.

Vesika — 23

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ - vülât - il - müvahhidin Mâdin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin El-muhtas bi-mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zide fazailühu ve mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maâdin - ül - fazaili vel - kelâm Saruhan sencağında vaki Kadılar zide fazlühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâlâ Saruhan Beyi olan kudvet - ül - ümera - il - kiram Hacı Mehmed dame izzühu Dergâhı Muallâma âdem gönderüb Livayı mezbur kenduye tevcih olunub defteri ceditte öşrü şıra hasıl yazılub müşarünileyhin tahviline düşmüş iken Elviyei mezbureye mukaddema berveçhi arpalık mutasarrıf olan Kurd [Ahmed] Paşanın adamları zikrolunan zaman bizim tahvilimize düşmüşdür deyu niza' eylediklerin bildirmişsin İmdi öşrü şira yazılalı bir yerde üzüm erişüb kemal bulub mı'sıraya geldüğü zamandır ol zaman kimin tahvilinde vaki olmuş ise cümle öşrü şıra anun olur Buyurdum ki hükmü şerifimle âdemi vardıkda hususu mezbure mukayyed olub göresin Şöyle ki zikrolunan ferman mukaddema olan Miriliva tahvilinde vaki olmayub arzolunduğu üzre müşarünileyhin tahvil tarihinde vaki olmuş ise cümle şıra öşrün müşarünileyhe hükmedüb âdemisine bikusur alıveresin Dahl-edüb dahi nesnesin almışlar ise baad - es - sübut hükmedüb anı dahi alıvirüb hilâfı şer'i mutahhar ve mugayyiri defter kimesneye iş etdirmiyesin Eslemimiyeni yazub bildiresin Şöyle bilesin ve baad - el - nazar Bu hükmü hümayunumu âdemi elinde ibka edüb alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evaili şehri rebiyyülevvel sene 1015 [452]

من الهجرة النبويه عليه افضل التحيه

1606

Vesika — 24

Nişan şerifi âlişan hükmü oldur ki

Rafi - i tevki - i refi - i Hakanî Nuh Süddei saadetime gelüb mukaddema eşkiya muharebesinde yoldaşlık eyledüğün Teke sancağı Beyi bil-

[452] — 1606 yılı temmuz ortaları.

dikde Sabık müteveffa Hasan paşa tarafından üç bin akçe timara emri şerif verilüb tecdid olunub ve bir defa bin ikiyüz akçe terakkiye [453] hükmü şerifim verilüb ve Başgelenbe [454] Kadısı Mevlâna Mustafa zide fazlühu süddei saadetime mektub gönderüb İlyas nam kimesne meclisi şer'a gelüb Saruhan sancağında Manisa nahiyesinde Âdilobası [455] nam kariye ve gayriden altı bin dört yüz doksan dokuz akçe timarı olan Hasan kendi halinde olmayub şirret ve şeka ile maruf olduğundan gayri Şeytanoğlu ile İnegöllü nam Celâlilerle gezüb müslümanların emval ve erzakın garet ve ehli iyalin çeküb envai fesad ve şenaat eyledüğünden maada mezbur İlyas'ın evin basub bir çift öküzün ve iki yundun [456] ve nice esbabın garet edüb ve Mustafa nam kimesnenin dahi on kile buğday ile altı müd arpasın alub ve müzevir Beylerbeyi mektubu ile nice müslümanların timarları mahsulün alub daima bu makule fesad ve şenaatten hâlî olmaduğun bildirmekle ahvali ahalii Vilâyetten sual olundukda bu makule fesaddan hâlî değildir deyu haber verdiklerin arzetmekle timarı alınub şer'le hakkından gelinmek babından fermanım (Fermanı) âlişanım sâdır olmağla mezkûr Nuh şakii mezburun timarı kenduya verilmesin rica etmeğin bin beş yüz akçe ziyadesile tevcih edesin deyu hamse aşere ve elf rebiyülahirinin evahirinde [457] hükmü şerifim verildikden sonra bin dört yüz akçe ziyadesile berat olmak fermanım olub ruznamçeye muracaat olundukda timarı mezbur bin akçe ziyade bulunub istihkakı bedelinden rica ederiz deyu arzolundukda berat olmak emrim olmağın kabili ifraz olmıyan iki yüz doksan dokuz akçee ziyadesile yedi bin dörtyüz doksan dokuz akçe timarı mezkûr Hasan tahvilinden tevcih olunub Süddei saadetimden verdim ki zikrolunur Yirmi Cemaziyülevvel Sene 1015 [458]

1606

---

[453] — Erler yararlık gösterdiği zaman terfi ettirilir ve buna terakki denirdi.

[454] — Kırkağaç'ın Merkez nahiyesidir.

[455] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

456] — Hergele, kısrak.

[457] — 1606 yılı Eylûl iptidaları.

[458] — 23. 9. 1606... Köyler ve Timarlar kısmı alınmadı. Bilhassa 1014 yılında birçok Sipahiler, eşkiya seferine gelmediklerinden ve eşkiya ile beraber gezdiklerinden dolayı Timarları ellerinden alınmıştır.

Vesika — 25

Sancağın muhafazası (için) Elhac Mehmed Beye gelen emirdir

Emir - ül - ümera - il - kiram Umdet - ül - kübera - il - fiham Zülkadri vel - ihtiram El-muhtas bi-mezidi inayet - il - melik - il - allâm Saruhan sancağı Beyi Hacı dame izzühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki mektub gönderüb bu defa olan seferi hümayunumu iptidasından intihasına değin seferleyüb hâliyâ sancağın içinde Celâlî eşkiyası hareket etmekle reaya ve berayanın ekseri cilâyı evtan eyledikleri haberi gelmişdir Sancağına müteallik olan müteferrika ve Çavuş ve Zuaama ve erbabı timar ve suhte taifesine ve ilerlerine Baş ve Buğ olub eşkiyanın def'i mazarratları babında hükmü hümayunum (Rica) eyledüğün ecilden evvel bahara dek veçhi meşruh üzre varub sancağının hıfzı hirasetinde olman emredüb buyurdum ki vusul buldukta emri celil - ül - kad(r) im üzre sancağına varub sefer zamanına dek tevaifi mezbureye Baş ve Buğ olub anın gibi eşkiya zuhur ederse cümlesini yanına cem'edüb hüsnü tedbir ve tedarik ile eşkiyanın hakkından gelüb mazarratların def'edüb kemakân hıfzı hiraseti memleket ve zabtü siyaneti raiyyet babında bezli makdur eyliyesin Amma bu bahane ile umum teftişine elimde emir vardır deyu kendu halinde olanları taciz ve tazyik etmekden begayet ihtiraz edesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itmad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Receb-ül - mürecceb Li - sene - ti hamse aşere ve elf 1015 [459]

Vesika — 26

Hazreti Mevlânayı Şeriat Meab

Kudvet - ül - kuzatı vel - hükkâm Mâdin - ül - fazlı vel - kelâm Mevlâna Adala [460] Kadısı zide fazlühu Badesselâm inha olunan oldur ki Saruhan sancağında tahtı kazanızda Köle [461] oğlu nam kariye ve gayriden beş bin akçe timara mutasarrıf olan Mehmed bu sene memur olduğu eşkiya seferine gelmeyüb ve Canbulad oğlu muharebesinde mevcud bulunmamağla timarı mahlûl olmağın elinde emri olan işbu darendei huruf

---

[459] — 1606 yılı Kânunuevvel iptidası.

[460] — Salihli'nin nahiyesidir.

[461] — Eşme'nin nahiyesidir.

Cafer'e sene sitte aşere ve elf Recebinin gurresinden [462] tevcih olunub berat edinciye değin zabtı içün tahvil mektubu verildi Gerektir ki timarı mezburu tarihi mezburdan merkum Cafer'e zabt ve tasarruf ettürüb ahare dahlü taarruz etdirmiyesin Tahriren fit - tarih - il - mezbur [463]

1606

Buyurt - u
Sahray - ı Haleb

Vesika — 27

Budur ki kaza - i Adala'ya tabi' Poyraz nam kariyeden Mehmed Halife ibni [464]İnesi اینه‌سی nam kimesne meclis - i şer'de Yusuf paşa âdemlerinden Muslı bin Hacı muvacehesinde dava idüb bunda akdem alnı yumru mîr kısrağım tarih - i kitabdan iki ay mukaddem Yusuf paşa adamları ile bazar nam kariyede rast gelüb elimden almışlar idi Taleb iderim sual olunsun dedükte gibbe - es - sual mezbur Muslı cevab virüb zikrolunan kısrağı iki ay vardır üç bin beş yüz akçaya Abdi nam kimesneden şira iyledim benüm aldüğum adam dahi Hamza Çelebi nam kimesneden almış dedüğü kayd - ı şüd (Evasıtı Şevval sene 1016) [465]

1608

Sühud - ül - hal

Ali Beşe
ibn Ramazan

Sadık bin Ali

Mehmed bin
Ahmed

Hasan el - muhzır
ve gayrihim

---

[462] — 22. 10. 1607.

[463] — » » »

[464] — Yusuf paşanın, 1016 yılı Şabanı ayından önce muhassıllıktan atıldığı sicillerden anlaşılıyor : «...Sabıka muhassıl - ı emval olan Yusuf paşaya...» şeklinde bir çok duruşmalar var.

Bu yıl sicillerinin bir çoğunda Yusuf paşa adamlarının yaptığı soygunculuğun duruşmaları var. Biz bunlardan yalnız bir kaç tanesini aldık :

[465] — 1608 Şubat iptaları.

Vesika — 28

Budur ki mahrusa - i Manisa sakinlerinden sabıka Van Beylerbeyisi olan Emir - ül - ümera - il - kiram Mehmed paşa ve sabıka Manisa Kadısı olan efdal - ül - ulema - il - mütebahhirin Veli Efendi zidet fezayülühu ve kudvet - ül - ümera - il - kiram Umdet - ül - kübera - il - fiham bil - fiil mir - i liva - i Saruhan olan Hacı Mehmed Bey ve sair âyan ve eşraf meclis - i şer'e gelüb mahrsua - i mezbure sakinlerinen olub dergâh - ı âli çavuşlarından Piyale çavuş ibn Abdülvehhab muvacehesinde takrir - i kelâm edüb bundan akdem Tekevî Mehmed paşa hazretleri sefere me'mur olan asakir ile hisardan taşra olan mahallata nüzul idüb baadehu kalkub gider oldukda asakirin sakin oldukları hanelerin ashabına tevzi' oluna deyu müşarünlleyh Paşa hazretleri yirmi bin akça koyub gidüb meblağ - ı merkum - ı mezkûr Piyale çavuşa emanet vaz'olunmuşdu Hâlâ Celâli Salyanesi içün alâ tarik - ül - karz alınub baadehu yine tahsil olunub zikrolunan mahallat ahalisinin tevzi'lerile mahpus ola dediklerinde cümlenin rey'i ve ittifakları ile meblağ - ı merkum yirmi bin akça alınub müsimmat - ı Celâliye teslim olunduğu kayd - ı sicil olundu Hurrire fi evayil - i şehri - Zilhicce sene 1016 [466]

1608

Sühud - ül - hâl

Receb Ağa müteferrika
Dergâh - ı âli

Mehmed Ağa müteferrika
Dergâh - ı âli

Süleyman Ağa müteferrika
Dergâh - ı ali

İbrahim Ağa müteferrika
Dergâh - ı âli

Ömer Çavuş
Dergâh - ı âli

Kethüda Mehmed Ağa müteferrika
Dergâh - ı âli

ve gayrihim min - el - hazırun

---

[466] — 1608 Mart sonları.

Vesika — 29

Budur ki Balı Fıkıh ibn Hızır Bekdaş mahallesinde Abdülkadir Bin Yusuf muvacehesinde dava edüb işbu kara tülü erkek merkeb mülküm olub tarih-i kitabdan bir yıl üç ay mukaddem Celâlî perişanlığında zayi' olmuş idi Hâlâ bunun yedinde buldum Taleb iderim sual olunsun dedikde gib-es-sual mezbur Abdülkadir mezkûr merkeb bu siyah tülü merkebimden hasıl olmuştur. Hâlâ beş yaşındadır dediği kayd-ı sicil olundu hurrie fi evahir-i Zilhicce sene 1016 [467].

1608

Sühud ûl-hal

Memi Şah bin Hızır — *Hacı Memi* — *Hasan kethüda-yı şehir*

Ramazan bin Receb — *ve gayrihim*

Vesika — 30

Budur ki karye-i dindar'dan دیندار Musa bin Timur saz mahallesinde sakin Hasan fıkıh nam kimesneyi ihzar ve mahzarında dava idüb tarih-i kitabdan üç gün mukaddem iki deve yükü esbab ve bakır evani ve me'kûlât ile şehre gelür iken Hasırcı kurbuna geldüğümde Celâli ademleri alub orada esbabım yükleri ile bırağub gittikleründe mezbur Hasan fıkıh ve oğlu Bektaş yağma idüb Hâlâ mezburun yedinde işbu beledî yorgan ile müsta'mel küçük seccade ve bir beledî yasdığım buldum taleb iderim sual olunsun dedikde gib-es-sual mezbur Hasan Fakıh bunun idüğün malûmum değildir deyücek Bahşayiş bin memi ve Hacı bin Veli nam kimesneler fil-vaki zikrolunan yorgan ve yasdık ve seccade mezbur Musa'nın mülküdür deyü şehadet itdüklerinde baad-

[467] — 1608 Nisan ortalarında. Bu yıl sicilleri, baştan aşağı, aynı tip. Celâli çalgınından doğan davarlarla doludur.

et - ta'dil hayyız - i kabulde vakıa oldukdan sonra mahüvel vaka' kayd - ı sicil olundu Hurrire fi evahir - i Zilhicce sene 1016 [468]

1608

Şuhüd - ül - hâl

Murtaza Bey	*Arpacı Ali bin Mahmud*	*Mehmed bin Ahmed*
Süleyman bin Hasan	*Ahmed bin Merre ... beşe*	*Alin bin Merre ... beşe*

Vesika — 31

Budur ki Murad bin Abdullah meclis - i şer'e Hüseyin bin Hamza'yı ihzar ve mahzarında takrir - i kelâm idüb bundan akdem müstevli olan Celâli perişanlığında işbu hazır - ı fil - meclis olan gök tülü ineğim zayi' olmuştu Hâlâ mezburun yedinde buldum taleb iderim sual olunsun dedükde gib - es - sual mezbur Hüseyin cevab virüb Celâli - i mezkûr Manisa kurbundan kalkub gittikte zikrolunan inek kendu ineğimiz ile bile gelüb sahibi olmamak ile yedimde kalmışidi Bunun mülkü idüğü malûmum değildir deyücek Mehmed bin Hamza ve Muharrem bin Hasan eda - i şehadet idüb işbu zikrolunan inek mezkûr Murad'ın mülküdür şahidleriz şehadet dahi ideriz dediklerinde gıbbe riayete şerayit - il - kabul şehadetleri hayyiz - i kabulde vakıa olduktan sonra mahüvel vaka' kayd - ı sicil olundu Hurrire fi evahir - i Zilhicce sene 1016 [469]

1608

Şuhud - ül - hâl

Hacı Mustafa bin İlyas	*Satılmış bin Ali*	*İbrahim El - muhzır*

ve gayrihin

---

[468] — 1608 Nisan ortaları.

[469] — 1608 Nisan ortaları.

Vesika — 32

Budur ki Kariye-i Hoca Ali'den İlyas dede ibn Tursun Fakih kariye-i mezbureden Ali bin Hasan muvacehesinde dava idüb işbu Hazır-ı fil-meclis olan siyah tülü omuzunda alâmet-i cerh olan erkek merkeb mülküm olub tarih-i kitabdan altı ay mukaddem Yusuf paşa perişanlığında zayı' olunmuş idi Hâlâ mezbur yedinde buldum Taleb iderim sual olunsun dedükde gıb-es-sual mezbur Ali cevab verib zikrolan merkebi ben Hamza nam kimesneden bin akçaya şira ettüm bunun mülkü olub zayi' olduğu malûmun değildir deyu inkâr edüb kayd-ı sicil olundu Hurre-i fit-tarih-il-mezbur (evayil-i cemaziyelâhir sene 1017) [470].

1608

Vesike — 33

Budur ki cemaati Teke Çullusundan Yusuf bin Nasuh mahfili kazada mahrusai Manisa'da dergâhı âlî Çavuşlarından Hürrem Çavuş mahzarında bitav'ı ver-rıza ikrar ve itiraf edüb bundan akdem Kara Sefer nam zorba ve yanında olan refikleri ile Yengi nahiyesine nazil olduğumuzda Miri liva hazretleri üzerimize sefer eyleyüb geldiklerinde merkum Hürrem Çavuş bile gelüb benim aktarmam olub mükemmel rahtiyle bir feracesin ve koynunda kisesi ile bir mıkdar akçesin gasbeyledim Hâlâ merkum Hürrem Çavuş ile ıslâh olunmak içün geldim deyu ikrar ettikde gıb-et-taleb ikrarı kaydolundu Tahriren fi evasıtı şehri Şaban Li-sene-ti 1017 [471]

1608

Şühud-hâl

Mefhar-ül-vilât Karamanî zade Mehmed efendi

Fahr-ül-vilât Abdülcelil efendi

Fahr-ül-vilât Hüsam efendi

---

[470] — 1608 Ağustos ortaları.

[471] — 1608 yılı Sonteşrin sonları.

Vesika — 34

Baisi tahriri huruf budur ki mahmiyei Manisa'ya tabi Horos nam kariyeden Yanko veledi Kayalı يانقو ولد قيالى nam zimmi meclisi şer'de mahmiyei mezburaden sahibi hazel kitab Yorgi veled Mihal يورکى ولد ميحال mahzarında bittav'ı verriza ikraredüb bundanakdem Celâlî vak'asında mezbur Yorgi'ye bir sanduka içinde otuziki adet flori ve elli iki adet gruşu ve bazı esbab ile emanet vaz'üdüb Yorgi'den dava ve talebim olmuş elhaleti hazihi mezbur Yorgi ile hususu merkuma müteallik deavamdan fariga olub terki dava ve faslı husumet eyledim Yedime bunu müş'ir temessük verin dedikte mukirri merkum Yanko'nun veçhi meşruh üzre olan ikrarın el-mukirre lehül merkum Yorgi zimmi bilmüvacehe kabul ve tasdik ve bil-müşafehe tahkik edicek mavaka alâ vukuihi bit-taleb ketbü imlâ olundu Tahriren fi evahiri şehri Safer-ül-muzaffer Li-sane-ti semane aşere ve elf 1018 [472]

1609

Şühud-ül-hâl

Mehmed bin Abdullah *Süleyman bin Mehmed* *Papas Mitol*

Karakaş veledi Nikola *Mustafa bin Ali*

Vesika — 35

Budur ki Yürük taifesinden Murtaza bin Osman meclisi şer'e gelüb takriri kelâm kılub işbu sene semane aşere ve elf Rebiyyülevvelinin yirmibeşinci günü [473] yevmi selâsede vakti zuhurda zikrolunan taife ile mahmiyei Manisa'dan Sarayaltında Yusuf paşadan firaredüb Alacuk ile otururken validem Terane binti İskender tarihi mezburdan vakti merkumda mahmiyei mezbure sukuna giderler iken Hayrani nam nazırın evinden bir camus ineği çıkub Namazgâh [474] kurbunda mezaristan arasında boynuzu ile urub aşağı altına alub kolunu ve ayağını ve sağ yanını karabere eylemiştir Fevtolmak ihtimali vardır Kıbeli şer'den üzerine varı-

[472] — 1609 Yılı Mayıs sonları ile Haziran iptidası.

[473] — 28. 6. 1609.

[474] — Şehzadeler türbesi yanındaki mezarlık.

lub keşfolunmasın talebederim demeğin zeyli kitabda mastur-ül-esami olan kimesnelerle üzerine varılub hal-i merkume Terane'den sual olundukta cevap verüb filhakika tarihi mezburdan mahalli merkumda Hayrani nazırın evinden bir camus ineği çekub boynuzu ile beni vurub ayağı altına alub çiğneyüb zikrulunan yerlerde beni kara bere eyledi Baad-el-yevm zikrolunan kara bereden fevtolur isem mezbur Hayrani nazırın oğlundan gayri kimesneden davam yokdur deyu itirafı alâvukuihi gib-el-taleb kaydi sicil olundu Tahriren fi evahiri Rebiyyülevvel Li-sene-ti semane aşere ve elf 1018 [475]

1609

Şühud-ül-hâl

Ali bin Ahmed *Bekir bin Ömer* *Ahmed bin Nuri*

Hüsam bin Tutmak *Ali bin Ahmed* *Halil bin Ahmed Ömer*

Hüseyin bin Mustafa *Tozkoparan El-Muhzır*

Vesika — 36

Baisi tahriri huruf budur ki nefsi Menemen'den fahr-ül-müderrisin Abdullah efendi ibni Mansur meclisi şer'de Yahya bin Serçe nam kimesne muvacehesinde takriri dava idüb İşbu hazırı bil-meclis olub müşahede olunan kır tülü erkek at benim mülküm olub mukaddema Yusuf Paşa eşkiyası Menemen'i basub ahalisinin üçyüz mıkdarı at ve katırlarını vesair emlâk (ve) erzaklarını nehbü garet ittikleri zamanda benim dahi zikrolunan atımı gasbedüb ve beni tutub hapseylemişlerdi Hâlâ mezburun yedinde buldum Bî veçh tasarruf ettirilmek isterim dedikde gib-es-sual mezbur Yahya cevap virüb ben zikrolunan atı Hüseyin nam kimesneden alub mukabelesinde yediyüz akçe ile bir bargir vermiştim Müşarünileyh Abdullah efendinin mülkü idüğü malûm değildir Dedikde gib-bet-taleb-ül-beyyine min-el-udul kasabai mezburdan Ebubekir Halife El-imam ve Hamza biğ ibni Abdullah li-ecl-iş-şehade hazıran olub istişhad olundukda edayı şehadet edüb filhakika zikrolunan kır tülü at müşarünileyh Abdullah efendinin mülkü sarihi olub eşkiyayı mezbure Menemen ahalisinin hayvanlarını vesair emlâklerini nehbü garet ettikleri

[475] — 1609 Yılı Temmuz sonları ile Haziran iptidaları.

zamanda Abdullah efendinin kendusu (nu) habsedüb zikrolunan atını yedinden cebra almışlardı Bu minval üzre şahitleriz Şehadet dahi ederiz dediklerinde An - it - tabir vet - tezkiye şehadetleri hayyizi kabulde vaki olduklerinden sonra mezbur Abdullah efendiye zikrolunan bargiri [476] tarafı şer'iyeden bir tarik ile mülkünden ihraceylediğine yemin teklif olundukda hulf billah eylemeğin mucibine hüküm birle mahüvelvaki bit - taleb ketbolundu Tahriren fi evasıtı şehri Şaban - il - Muazzam Sene-te semane-te aşere ve elf 1018 [477] من هجرة من له العز والشرف

1609

Şühud - ül - hâl

Mehmed efendi El - Kadı — *Hasan efendi ibni Hasan* — *Süleyman bin Mehmed*

Yusuf big ibni Ahmed — *Mustofa bin Ali*

Vesika — 37

صورت طبق اصله المضى بامضاء محمد افندى القاضى بالحصار والمختوم بختمه

Mefahir - ül - ümera - il - kiram Meraci - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Elmuhtas bimezidi inayet - il - melik - il - allâm Aydın ve Saruhan ve Menteşe ve Sığala sancağı beyleri dame izzehüm ve mefahir - il - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül fazlı vel - kelâm Zikrolunan sancaklarda vaki olan Kadılar Zidefazluhüm Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ Eyaleti mezburede vaki olan reaya ve beraya ki vedayii cenabı Kibriyadır Eyyamı Hümayunu adalet makrunumda ehlü iyal ve erzak ve emvalleriyle asudehal ve müreffeh - ül - bâl olub yevmen feyevmen cümle kura ve büldan mamur ve âbâdan olmak lâzım iken siz ki Sancak Beylerisiz mücerred celb ve ahz için mübalâğa atlı ile bizzat kalkub Vilâyeti mezbureye çıkub devreyleyüb bir kariye toprağında bir kimse soğukdan donub helâk olsa veyahud ağaçdan düşüb suya garkolub fevtolsa veya mecruhan muktul bulunsa kan cürmü ve öşrü bizim hak-

[476] — Beygir.

[477] — 1609 İkinciteşrin ortaları.

kımızdır deyu ol kariyeye varub nice günler oturub ahalii kariyeyi habs ve rencide edüb muhkem darb ve letetmek ile kan öşrü deyu nice yüz altun ve guruşların ve emval ve erzakların olduğunuzdan maada reaya ve berayanın müft ve meccana at ve katır ve deve ve kul ve esbab ve malların ve arpa ve saman ve odun ve otluk ve koyun ve kuzu ve tavuk ve yağ ve bal vesair me'kûlat kısmın çeküb alub ve bunun emsali nice salgunlar salub cebren ve kahren mübalâğa mal cem'edüb ve Haslarunuzu dahi hadden ziyadeye Voyvodalarınıza iltizama virmek ile anlar dahi mübalâğa atlu ile ol canibde Vilâyeti mezbure üzerine çıkub devreyleyüb havassı Hümayun ve Vüzera hasları ve evkaf ve emlâk vesair dimeyüb hilâfı kanun cümlesine girüb kezalik reaya ve berayanın at ve kaz ve tavuk ve kul ve emval ve erzakların ve me'kûlât kısmın müft ve meccana çeküb alub ve her kariyeleri otuzar ve kırkar altun ve guruşa kesüb cebren ve kahren cem'eyleyüb ve Haslarınızda hasıl olan hukuku şer'iye ve rusumu örfiyeyi kanun ve defter mucibince almağa kanaat eylemeyüb istedüğü kadar alub eğer siz ve eğer Voyvodalarunuz eşkiya ve ehli fesadın hakkından gelmeyub mal alub ruhsat verdüğünüz içün eşkiya ve ehli fesad dahi yüzbulub fırka fırka olub anlar dahi bir taraftan reaya ve berayanın üzerine müstevli olub fevk-el-had zulüm ve taaddi eylemekle reaya ve beraya yerlerinde karara mecal olmayub bizzaruri firar ve terki diyar eyledikleri ecilden nice kariyeler harab ve viran olmağın bazı Beyler ve Kuzat ve Müderrisin ve Müteferrika ve Çavuş ve Bölük halkı ve Yeniçeri ve Kapucu vesair Kul taifesinden ve Erbabı Timar ve Vilâyet halkından hasılı kudreti olanlar ehli reayası firar eylemiş kariyelere mülkü mevrusları gibi mutasarrıf olub ve eda eyledikleri yerlerde evler ve ahurlar bina edüb çiftler ve kullar ve hidmetkârlar ve koyun ve sığır getürüb müstakil çiftlik etmekle anların havfinden reayası yerlerine varmağa kaadir olmayub olmakule kariyenin nüzul ve avarız hanesi bozulduğundan gayri ol çiftlik hademesinin zulmünden ve davarlarının taaddisinden etrafında olan kariyeler dahi mamur olmamağa sebeb olub reaya ve berayaya bu makule zulüm ve taaddisinin nihayeti olmadığı sem'i Hümayunuma vusul bulmuştur Her diyarda Beylerbeyi ve Sancak Beyi nasbolunub herbirine müstakil Hâslar tâyin olunmaktan murad Vilâyet üzerine çıkub cem'i emval ve emlâk eyleyüb Vilâyeti viran eylemek içün değildir Belki Vali oldukları Vilâyet emri maruf ve nehyi münker edüb hilâfı ser'i şerif ve mugayiri

kanunu münif bir ferde zulüm ve taaddi etdirmeyüb zuhur eyliyen ehli fesadı hüsnü tedarük ile ele getürüb muhtacı arz ise habs ve arzeyleyüb değil ise şer'le gereği gibi hakkından gelünüb memleket ve Vilâyet gereği gibi hıfzı hiraset edüb mamur ve âbâdan eylemek içündür Kan cürmü ve öşrü diyet namına fukaradan alınan üç ve dörtyüz altun ve guruş ve at ve esbab dahi hilâfı şer'i ve kanundur Bir kariyede kan vaki olsa ikiden halî değildir Katil ya serbest reayasıdır veya serbest olmayan kariye reayasıdır Eğer kaatil serbest reayası olub üzerine şer'le kan sabit olmağla kısas olmuş ise ve kaatil de ehli kariyeden bir akçe ve bir habbe cirmiyye alınmaz Eğer kaatil kısas olunmayub affolunub maktulün varisleri deyn alsalar ol zamanda dahi kaatilin cerime serbest reayası olmağla sahibi serbesti olur Eğer kaatil serbest reayası olmayub eshabı Timar reayası ise kanun üzre alınan cerimenin nısfı sahibi Timarın olub ve nısfı âhar da defterde herkime hasıl yazılmış ise onun olmak kanunu kadimdir Beylebeyiler vesair kimesnelere defterlerde ve kanun namına kanunamei Hümayunda öşrü diyet namına mahsul tâyin ve takdir olunmamıştır Anın gibi bir kerre kan olan kariyelerde hergelen Beylerbeyiler ve Beyler ve Voyvodalar ikişer ve üçyüz atlu ile varub kan öşrü deyu cümle emval ve davarların yağma ve talan etmekle ol ehli kariyeler harab ve viran olmağın memeliki mahrusamda öşrü diyet namına akçe alınmağı ref ettim Minbaad alınduğuna kat'a rızayı Hümayunum yoktur ve emrime muhalif alanların eşed siyaset ile haklarından gelinmek fermanım olmuştur Ve Beyler ve Beylerbeyiler ve Voyvodalar reaya ve berayaya bu veçhile zulüm ve taaddi edüb Havassı Hümayunum ve Vüzera Hâslarına ve Evkaf ve emlâk ve serbest olan karyelere dahleylediklerine ve Vilâyet üzerlerine çıkdıklarına emrim yokdur Anun gibi reayasına zulüm ve taaddiden firar eyliyen kariyelerde bin sekiz [478] tarihinden beru çiftlik tutanlar herkimler olursa olsun bina eyledikleri evleri ve ahurları kenduna karye edüb hıdmetkâr ve çiftlerin ve koyun ve sığırların kaldırub ol kariyeden alâkaların (kat') eyliyeler ki işbu semane aşere ve elf Muharreminin gurresinden [479] üç yıla değin yerlerine varan reayanın çiftlikleri herkimde ise kendulara teslim olunmak babında hattı Hümayunu âlişanım sâdır olub ziyade bu babda müekkid ahkâmı şerife irsal olunmuşdur Herkim bir kariyede ben bir mal harceyledim ve mesken tutdum de-

[478] — 1599 - 1600
[479] — 6. 4. 1609.

yu ol kariyeden alâkasın kat'etmezse veballeri kendi boyunlarına Anun gibi çiftlik sahibleri muhkem habsolunub eşed siyaset ile haklarından gelinmek için Dergâhı Muallâma arzolunmak emrim olmuşdur Bnyurdum ki Dergâhı Muallâm Çavuşlarından Kudvet - ül - emasili vel-akran Mustata Çavuş vusul buldukda siz ki Sancak Beylerisiz bu babda sâdır olan fermanı kaza ceryanıma imtisal ve avakıbı umuru mülâhaza eyleyüb minbaad memaliki mahrusamda hilâ (fı) şer' ve kanun öşrü diyet namına bir akçe ve bir habbe almıyasız ki ve bizzat Vilâyet üzerine çıkmayub Voyvodalarınız dahi çıkarmayub ve salgun salmayub ve tâyin olunan Haslarınız ile kanaat edüb ve Haslarunuzu dahi iltizama vermeyüb âdemlerinizden müstakim olanlara berveçhi emanet virüb eğer Yoyvodalarınıza zaamet ve timar tasarruf eyliyenlere vesairlerine şer' ve kanun ve deftere muhalif bir habbe aldırmıyasız ve zulüm ve taaddi etdirmeyüb ve Havassı Hümayunum ve Vüzera Hâsları ve Evkaf ve emlâk ve serbest olan kariyelere aslâ ve kat'a dahlü taarruz etdirmiyesiz daima şer'i şerifimle amel eylemeyi kendunüze sermaye-i Devlet ve pirayei izzet bilesiz Hilâfı şer'i şerif sudurundan begayet ihtiyat idesiz Anın gibi bir mahalde ehli fesad zuhur ederse ahsen veçhile olmayub kendiniz varmak iktiza ederse veyahud bir müteayyin kimesneyi baş edüb irsal eylemek lâzım gelürse ol zamanda dahi ana göre tedbir ve tedarik edüb kifayet mıkdarı âdem ile varub ehli fesadı ele getürmekden gayri hususlarda Vilâyet üzerine çıkmadan ziyade hazer eyliyesiz Anın gibi bir kimesneden şikâyet olunsa Voyvodalarınız üç dört atludan ziyade ile mahalli hadiseye varmayub şer'le ahvalleri görüldükden sonra size aid ve raci olanı baad - es - sübut alub hilâfı şer' ve kanun bir akçe ve bir habbe almıyasız Anın gibi ehli menasıb ve Kuzat ve Müderrisinden ve Müteferrika ve Çavuş ve Bölük halkı ve Yeniçeri taifesi ve Kapucu vesair Kul taifesi ve erbabı Timar ve Bölük halkı Vilâyet halkından sahibi kudret olanlardan herkim reayası firar eyliyen kariylerde bin sekiz tarihinden bir çiftlik tutmuş kimesnelerdir ol kariyenin reayası gerek gelsün gerek gelmesün bu emri şerifim varduğu gibi bir an tehir ve âram eylemeyüb bina eyledikleri evleri ve ahurları ve ol kariyede (n) bilkülliyye kat'ı alâka eyliyeler ki fermanı Hümayunum mucibince reayası yerliyerine varub mamur ve âbâdan ola Ve siz ki Kadılarsız nahiyelerinizi Naiblere illizama vermeyüb bir canibden siz ve bir canibden Naiblerünüz Voyvoda ile müttefik olub gezüb reayanın koyun ve kuzu ve yağ ve bal ve arpa (sın) alduğunuzdan maada her kariye

ve kasabaya geldiğinizde yeni makbereleri defter edüb bize haber vermeden defneyledünüz deyu taaddi edüb ve kefereden mürdolanlardan birkaç guruş almayınca defnine izin vermeyüb mütevaffanın muhallefatını yazub ikiyüz akçe değer esbabı bin ve binbeşyüz akçe bahaya tutub ve beğendüğünüz esbabı çeküb alub ve sizden mukaddem Kadı olanlar bu def'a kısmet eyledüğü mütevaffa içün kısmeti âdile olmamışdır Rusumu kısmete gadreylemişsiz deyu tekrar ikişer üçer kerre kısmet olunmağla malı eytamın nısfı resmi kısmete kifayet eylemeyüb ve resmi kısmet binde onbeş akçe iken birer guruş alınub ve huccet ve nakli şer'i ve müraseleden ve emirlerin ve beratların sicille kaydettirenlerden beş ve onar guruş ve nizalu Zeamet ve Timarlar bir canibe mukerrer olub eline katî Hükmü Hümayunum verilmiş iken tarafı ahardan beş ve on guruş alub verilene amel eylemeyüb müraseleniz ile istedüğünüze zaptetdirüb ve zâhirde ehli fesadı şikâyetçi umum teftişi memnu iken mücerred celb ve ahz içün Voyvoda ile müttefik olub kasaba kasaba ve kariye bekariye bigünah müslümanları teftiş edüb maldar olanlara sen mal bulmuşsun ve sende helâli çok altun ve akçe varmış deyu ahzettirüb hini teftişte müslümanlar (ın) bu kimesne iyu dedüklerini ayru ve yabandan gelmişdir yaramazlığın görmedik dedüklerini sicil edüb herbirinden birer ikişer guruş aldıkdan sonra kefilname akçesi deyu Voyvodalara külli akçelerin aldırub ve müflis ve medyun olan mültezimlerden biri amel itmekle mütemevvil ve maldar kimesneleri ardından bihaber iken, kefil yazub ve Asitane'mden ve Serdarım tarafından emri şerifede mübhem bir nesne yoğiken her husus ne veçhile ferman olunduğu musarrah iken amel eylemeyüb emri şerife amel olunmadı deyenleri emre imtisal eylemedi deyu sicil etdirüb zulümden âzadetdirüb ve istediğiniz kariyede hane yoğiken mücerred celb ve defteri cedide muhalif ziyade akçe hanesi olub bunun emsali zulüm ve taaddi eylediğiniz malûmu Hümayunum olmuştur Gafil olmayub reaya ve berayaya hilâfı şer' taaddi eymekden ihtiraz eyliyesiz Sonra bir veçhile özrünüz makbul ve cevabınız mesmu' olmak ihtimali yoktur Daima şer'i şerifle iş eyleyüb bir kimesnenin mali miriye alâkası yokken fevtolub emval ve erzakı evlâdına intikal eylemiş iken hazanei Amirem Defterdarları hilâfı şer' malı eytama dahlettiklerine rızayı Hümayunum yokdur Fermanı celil-ül-kadrime dahlü taarruzdan ziyade hazereyleyeler Reaya ve berayanın zulüm ve taaddiden emval ve erzakı garet olub müflis olmağla bazı ribahurlardan muamele ile akçe alub bir altun

ve bir guruş her ayda dörder ve beş akçe faydaya verüb ekser bin akçeyi beşyüz akçe muameleye virmekle reayadan çok kimesneler medyunu müstağrak olmağın ve meccana hidmetlerine istihdam eyleyüb sözüne muhalefet iderse habsettirüb zindanlar kucağında ömrü oldukça yatub helâk olub ribahurların hilâfı şer'i şerif bu makule zulüm ve taaddilerinden terki diyar ederlermiş Onu birbuçukdan ziyade muameleye ruhsat verilmemiştir Herkim onu birbuçukdan ziyade muameleye virüb fukaraya zulmü taaddi iderler ise gelüb sizlere tazallüm eyledikte onu birbuçukdan ziyadeye ne mıkdar akçesin almış ise baad-es-sübut ehli male ilhak ve hisabeyleyüb ziyadesin giru eshabına alıviresiz Herkim memnu olmaz ise mahal vermeyüb muhkem habsedüb yarar adamlara koşub mukayyed ve mahbus Dergâhı Muallâma gönderesiz Müebbed Küreğe konula ve zaleme taifesinden bazı kimseler reaya üzerine hah nahah kimi bir buçuk kimi birer örfiyye ve bu makule bazı nesneler bırağub mukabelesinde darnızlık deyu birer koyun ve birer kovan veyahut ikişer üçer kile tereke cem'edüb ve bazı zaleme dahi kariyelere yük ile meyva ve üzüm götürüb evden eve gönderüb mukabelesinde arpa ve otluk cem'edüb ve bazı zaleme dahi koyun ve sığır getürüb bir kariyede boğazlayub kimesne istemez iken evden eve birer ikişer vukiye gönderüb ve bazı muhtekirler malâtı eshabı istedüğü yere götürüb satmak murad etdükde karşı varub cebren ve kahren edna baha ile elinden alub dilediği yere götürüb dermahzen edüb Vilâyet halkına eksik kile ile ve endaze ile üç ve dört bahasına satmak ile eshabı götürdüğü me'kûlâtı ve melbusatı istedüğü yerde satmak ve değer bahası ile almağa kimesne kaadir olmayub bu babda dahi reaya ve berayayaya zulmolur imiş ol ehli muhtekirlere tenbih ve tekid eyliyesiz ki minbaad gelen me'kûlât ve melbusatı karşılamayub almıyalar Eshabı istedüğü mahalde götürüb kendular satub muzayaka çekilmiye Şöyle ki muhtekirler memnu olmazlar ise mahal vermeyüb muhkem habsedüb mukayyed ve mahbus Dergâhı Muallâma gönderesiz ki müebbet küreğe konula ve her diyarda altun yüzyirmişer ve tamam guruş seksener ve arslanî guruş yetmişer akçeye cari olmak fermanım olub ziyadeye alub ve ziyadeye verenlere asla zaman verilmeyüb haklarından gelinmek emrim olmuştur İmdi altun ve guruşu ziyadeye alub ve ziyadeye harcedenler herkim olursa olsun ikisin dahi mecal vermeyüb muhkem habsedüb arzeyliyesiz ki emri hümayunum gönderülüb eşed siyaset ile haklarından geline ve reaya taifesi çiftliklerin ve bağ ve bağçe

ve esbab ve koyun ve kovanların şer' ve kanunu defter mucibince zabitlerine aid olan rüsum ve hukuku bittamam eda edüb bir akçe ve bir habbesin kateylemiyeler ve öşür ve terekelerin dahi anbara ve haftada bazarı durur tereke satılur ekrab bazara olugeldüğü üzere alub ve gidüb asla taaddi eylemiyeler ve kariyelerine gelen kimesnelerin ehlü iyal ve mal ve menallerine mütearrız olmayub âdemleriyle konmak istiyenlere herkim olursa Azaphanelerde [480] ve boş evlerden bir münasib yer tedarik edüb kondurub kendulara ve davarlarına bulunan me'kûlât kısmından ve arpa ve samandan akçeleriyle narhı cari üzre ihtiyarları ile satanlardan alıveresiz Her kim reayadan bu hususta inad ve muhalefet ederlerse mecal vermeyüb muhkem habsedüb ahvalin arzeyliyesiz ki müebbed küreğe verile velhasıl eyyamı adaletimde reaya ve berayaya bir veçhile zulüm ve taaddi olduğuna kat'a rızayı Hümayunum olmayub her diyar biavnillahil melikül gaffar mamur ve âbadan olmak muradı Hümayunumdur Bu babda benim ziyade ihtimamı Hümayunum vardır Her Vilâyete mutemed kullarım gönderülüb hafiyeten yoklasam gerektir Şöyle ki Beylerbeyiler ve Beylerden ve Kadılardan ve Naiblerden ve Voyvodalardan ve Ulûfelü Kul taifesinden ve Eshabı Timar ve Yeniçeriden ve Vilâyet halkından her kimesne zulüm ve taaddi eylie ecdadı izamın nurullahü merkadehüm ruhları için gazabıma mazhar olub sizin mansıblarunuz ve anların dirlikleri kat' olunmağla konulmayub hakkınızdan gelinmek mukarrerdır Bilmiş olub bilmedik ve işitmedik dimeyesiz Bu adaletnamei Hümayunumu kasabat vesair mecmaı nas olan mahallerde nida etdirüb her kes mefhumu şerifim iz'an eyledikten sonra siz ki Kadılarsız sicilii mahfuza kaydeyleyüb hâlâ ve minbaad mazmunu Hümayunum ile amel eyliyesiz ve reayadan herkim suretin isterse ketmeylemeyüb suretin yazub imzalayub ellerine verüb adaletname-i Hümayunum suretinden akçe almıyasın Şöyle bilesin Alameti şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıtı şehri Ramazan-il-mübarek Sene-te semane aşere ve elf 1018 [481].

1609

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

---

[480] — Bekâr odaları.

[481] — 1609 Yılı Birincikânun ortaları.

Vesika — 38

Cenabı izzetmeab Bey hazretleri Kâmiyab El-hakimun El-adilun bi-Livayı Saruhan

zide fazlühum ilâ yevm-ül-cünun

Tahiyyatı safiyyat ve teslimatı vefiyyat ithafından sonra ilâm olunan budur ki bundan akdem memaliki mahrusai Padişahide vaki olan reayanın ekserinde tüfenk olub ve bu makule sahibi tüfenk olan reayadan tüfenkleri alınmak kanunu kadim olmağla tahtı livanızda vaki olan cümhur reayada olan tüfengi cem'ü tahsil edüb Dersaadet'e irsal olunmak babında emri şerif verilüb ve Kapucubaşılığım hidmetinde olan hâmili mektubu vedad kıdvet-ül-emacidi vel-ekârim bizim Osman ağa zide mecdühu tâyin olunub gönderilmiştir Varub vusul buldukda bermucibi emri âli reayadan ferman olduğu üzre tüfenkleri cem'ü tahsil etdirüb dahi Dersaadetime irsal ve isale ikdam ve ihtimam eyliyesiz Baki hemişe ömrühüm daimbad 1018

1609 - 1610 [482]

(Bir kelime okunamadı)

Murad

Paşa [483]

Vesika — 39

Mahmiyyei Manisa mahallâtından Danişmend Halil mahallesinde sakin Mirza biğ ibn-ül-hac Piri mahfili kazada kasabai Turutlu طرودلو [484] Yunus nam kimesnenin babası ve hususu âtiy-yüz-zikr içün vekili olub elhac Receb bin Mehmed ve Musa bin Veli şehadetleriyle

---

] 482 [— 1609 - 1610

[483] — 1019 evahiri şehri Şevval tarihli aynı maalde bir hüküm daha vardır. Bundan başka 1609 Teşrinievvel ortaları (1018 evasıtı Şabanında) İzmir ve manisa Kadısına, bu taraflarda bulunan silâhların toplanması için Vezir Âzam Murad Paşanın Kapucubaşılarından ve Dergâhı Âli Müteferrikalarından Osman Ağanın gönderildiği, halk, silâhlarını bunlara vermemek için Müderris ve softalara silâhları verdiklerinden, silâh kullanan askerden başka herkimde silâh bulunursa Ağaya vermeleri kat'i surette emredilmektedir.

| 484 | — Turgutlu.

vekâleti sabit olan Veli mahzarında ikrar edüb bundan akdem Celâli Kalenderoğlu istilâsında mezbur Yunus eşkiyasından biri ahiz ve hapse atılırken alâ eyyi veçhegân ıllaka beni vekil eyleyüb ben dahi habseden kimesneye yetmiş guruş ve bin dane at mıhı verüb ıllak ve halâs eyledikten sonra meblağı mezbure müracaat etdiğimde imtina' edüb bazı hileye salik olmağın beynimizde muhasematı şedide vaki olmuş idi Elhaletü hazihi muslihun tavassutu ile on iki floriye müsaleha edüb davayı mezburdan bikülliye fariğ olduktan sonra bedeli sulh olan on iki floriyi vekili mezbur Yunus'un zimmetini hususu mezbure müteallik olan davamı bilkülliyye ibra eyledim dedikde mezbur Mirza veçhi meşruh üzre sâdır olan ikrarında vekili merkum Veli'yi bilmüvacehe tasdik etdikden sonra tarafından sâdir olan ikrar ve tasdik canibi şer'den muteber görülmeğin bu hurufu sebil temessük ketbolunub yedi talibe vazolundu Tahriren fi evahiri Zilkade Sene 1018 [485]

1610

Şühud - ül - Hâl

Receb Çelebi — *Musa bin Veli* — *Karaosman Bey bin Mehmed* — *Elhac Hüseyin bin Murad*

Mustafa bin Hüseyin — *Osman Çelebi ibn Mahmud* — *ve gayrühüm*

Vesika — 40

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - fazaili vel - kelâm Hudavendigâr sancağında olan Kadılar zide fazlühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki memaliki mahrusamda zulüm ve taaddiden perakende ve perişan olan reayaya husus (hususa) Rumeliye giden reayayı yerli yerine gönderüb Vilâyet mamur ve âbâdan olmak üzre iken Sancak beyleri ve Subaşıları âdemleri vasıtasiyle devir bahanesiyle reayanın üzerine çıkub selâmlık ve kaftan baha ve na'l baha ve divan ağır-

[485] — 1610 Yılı Şubat sonları.

lığı [486] deyu vesair veçhile hilâfı şer'i şerif akçelerin aldıklarından gayri siz mukaddema Celâli eşkiyası ile gezdiniz ve Celâliye yem ve yiyecek verüb muavenet eylediniz ve suhte taifesine etmek [Ekmek] verdiniz ve evinize kondurdunnz deyu dürlü bahane edüb cerime namiyle külli akçelerin alub ve bir def'a cerimelerin alub temessük verdikden sonra geru ahzolunub siz mukaddema cürüm etmişsiz ve âdem katletmişsiz deyüb bahane edüb bir tarikle akçelerin alub ve cürümü galiz sâdır olmadan ziyade akçelerin alub ve bir hususun aslı yoğiken mücerred eshabı ağrazdan bazılarının ilâmı ile mektub gönderüb ve kulları tâyin eyleyüb ve divana ihraz oluna deyu tâyin eyleyüb ve birer bahane ile reayaya salgun salub ve bilcümle bir kariyede mukaddema kan olmuşdur deyu bir def'a şer'le görülüb faslolunan mevad içün reaya ve beraya ki vedayi-i Hâlik-ül-berayadır Eyyamı adalet encamımda bir ferde zulüm ve taaddi olunduğuna asla rızayı hümayunum yokdur ve devre çıkmak ve selâmlık ve divan ağırlığı alınmak bilkülliyye ref'olunmuşdur Reayayı yerli yerine götürmekden maksudu humayunum memaliki mahrusam mamur ve âbâdan olub ve müreffeh-ül-bal olmalarıdır Minbaad zikrolunan tekâlif ref'olunub her hakim beratlarında mukayyed olan hâslarına kanaat edüb adalet üzre olmak (ola) deyu fermanı şerifime muhalif reayaya veçhi meşruh üzre zulüm ve taaddi edenler her kimler olursa olsun mansıbları alınmağla konulmayub müstakil âdemler gönderüb gereği gibi haklarından gelinmek babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki vusül buldukda bu hususa mukayyed olub bu emri şerifimi kasabat ve sancak Subaşıları ve Voyvodaları devre çıkarmıyasız ve na'l baha ve kaftan baha ve selâmlık ve divan ağırlığı namına bir akçe ve bir habbelerin aldırmıyasız Anın gibi bir husus vaki olub varub Subaşı ve âdem taleb eylediklerinde ancak iki üç atlu ile ve kıbeli şer'den çıkub müft ve meccana yem ve yemek ve koyun ve tavukların ve arpa ve saman ve yağ ve balların ve otluk ve gayrı bun-

[486] — Harcı evamir. tebşiriyei mutade. harcı baha. kudumiyye. cevaiz. hediye baha. kaftan baha. ruba' nevası: Harcı ferman. her nevi tevcihlerde alındığı gibi cülûslarda da Valilerden tutun da. zaviyedarlara kadar herkesin beratını tecdit ettirmesi ve buna mukabil. bir harç vermesi lâzımdı. Verilen bu harçlar. halktan toplanırdı. Valiler. Sancakbeyleri bir yere geldiklerinde veya tâyinlerinde tebşiriye. kudumiye. caize. hediye baha. kaftan baha ilâh... namlariyle para verirler ve bunları da tevzi' defterlerine koyub halktan alırlardı.

ların emsal me'külâtların aldırmıyasız Her ne lâzım olursa narh-ı cari üzre ihtiyarları ile satanlardan akçeleriyle aldırasız Minbaad zulüm ye taaddi etdiremiyesiz ve zaman [?] olan bir kariyede kan olmuşdur deyu bahane ve bilcümle ol makulelerin cürümleri affolunmuştur ve suhte taifesine ruhsat verilmiye Siz ki Kadılar sancak beyler ve Subaşıları ve Voyvodaları ve âdemleri reayaya zulüm ve taaddi eyliye sizdendir (Bir kelime silik) hususa şerik olmakla mezburları men'ü def itmeğin ademi takayyüdünüz tamaı hamınızdır Baad-el-yevm dahi mukayyed olmayub ihmal eylediğiniz zâhir ola azlile iktifa olunmayub envaı ikaba mazhar olmanız mukarrerdir Bu emri şerifimi (şerifim) vardıkdan sonra mucibince amel eyleyüb mütenebbih olmazsanuz bilmiş olasız ki sizin gibi müstakil kapucular gönderüb saire mucibi ibret olmak içün muhkem hakkınızdan gelünür Bilmedim ve işitmedim demiyesiz Bu emrim ne günde varub zulüm ve taaddi ne veçhile ref'olunduğunu mufassal ve meşruh yazub arz ve ilâm eyliyesiz Zikrolunan ümeranın beratların badihavası hasıl kaydolunan kasabat ve kura ve nevahi ile ahalisinden ecdadı izamım zamanında her dem mukabelesinde ne tâyin olunmuş ise şer'le sabit oldukdan sonra ol makule müteveccih olan rüsumu kanunu kadim üzre aldırub ziyade bir akçe ve bir habbelerin aldırmıyasız ve müft ve meccana yem ve yemeklerin ve mekûlâtların ve gayri veçhile külli bir akçelerin ve bir habbelerin şer'a aldırmıyasız ve devre çıkmak ve setâmlık namiyle ve geçmiş mevad bahanesiyle ve divan ağırlığı namiyle akçe alınmak bilkülliyye ref'olunmuşdur Ana göre mukayyed olub bu babda ikdam ve ihtimam üzre olasız Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Rebiyyülevvel sene-te selâse ve şrine ve elf 1023 [287]

1614

Bi · Medine-i
Kostantaniyye
El-mahrusa

| 487 | — 1614 Mayıs ibtidaları.

Vesika — 41

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam Elmuhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Sabıka Beylerbeyisi olub hâlâ berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan Mehmed dame ikbalühu tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem sana hükmü hümayunum gönderülüb sancağına tabi umuma tavaifi asker ve yarar ve müsellâh âdemlerinle Bağdad caniblerinden ferman olunan hidematı hümayunuma varub hidmette bulunman fermanım olunmuşdu Lâkin sabıka Erzurum Beylerbeyisi olan Abaza Mehmed emrime itaat eylemeyüb isyan ve tuğyan üzre olub rızayı hümayunuma muhalif vaz' ve daima fitne ve fesaddan hali olmamağla kendunun ve havasına tabi ehli fesadının def'ü izaleleri mühimmatı dinü devletimden olmağın Bağdad seferin tehire konnlub ve şakii mezburun def'ine bir namdar Serdar tâyin olunmak iktiza eylediği ecilden düsturu mükerrem Müşiri müfahham Nizam - ül - âlem Vezirim Mahmud paşa edamallahü iclâlühu cümle Mirimiranü ümera ve dört bölük ağaları Bölük halkı ile ve Yeniçeri ocağında Yeniçeri kullarımla vesair asker halkıma Serdar tâyin olunub muaccelâ mahrusai Istanbul'dan çıkub Erzurum caniblerine teveccüh ve azimet üzre olub ve Eyaleti Anadolu'ya tabi Ümera ve rikâbı kâmiyabımla eşmeye memur olan otuzlu müteferrika ve altmışlu Çavuşlar ve kırklu divanı hümayunum ve on mirilu defteri hakanı ve yirmibeşlu maliye kâtiblerinden maada umuma müteferrika ve Çavuşlar ve Divanı Hümayun ve defteri hakani ve maliye kâtibleri ve şakirdleri ve cümlenin oğulları ve Alaybeyi ve Zuama ve erbabı timar ve Çeribaşı ve Çeri sürücüler ve bilcümle birden bine ve binden yüz bine varınca mansıb ve dirliğe mutasarrıf olanlarla emir ; ül - ümera - il - kiram Anadolu Beylerbeyisi Mehmed dame ikbalühu dahi müşarünileyh Serdarım ile memur olmağla muaccelâ Eyalet askeriyle varub erişmesi içün mezkûr emri şerifim gönderilmişdir Sen dahi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb Sancağına tabi umuma tavaifi askeri yanına getürdüb müretteb ve mükemmel ve yarağı ile muaccelâ kalkub iki konağı bir edüb Mirimiranı mumaileyh ile yürüyüb Serdarı müşarünileyhe varub mülâki olub ve münasib gördüğü üzre şakii mezburun ve havasına tabi ehli fesadın ref'inde hidmette

bulunman babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... Vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi bir an ve bir saat tehir ve tavakkuf eylemeyüb livayı mezburda Zaamet ve Timara mutasarrıf olub rikâbı kâmiyabımla eşmeye memur olanlardan maada umuma tavaifi mezbure ve yarar ve müsellâh âdemlerin ile müretteb ve mükemmel ve düşman yarağıyle muaccelâ kalkub bir yerde karar ve âram eylemeyüb Mirimiranı mumaileyh ile maan Serdarı müşarünileyhin yanına varub mülâki olub şakii mezburun ve ehli fesadının def'ü izaleleri babında veçhi münasib gördüğü üzre uğuru Hümayunu nusret makrunumda hidmet ve yoldaşlıkda bulunasın ve bilcümle lâini mezburun ve havasına tabi eşkiyasının def'ü izaleleri aksayı muradı Hümayunumdur Bu babda gayret kemerin meyanı hamiyyete birkaç yerden bendedüb sancağın askeri ve yarar ve güzide âdemlerin ile ve tüfenkendaz yiğitlerin ile ve mükemmel kapu ile bir gün evvel varub Beylerbeyi ile bu babda müşarünileyh Serdarımın şükür ve şikâyeti müsmir ve müessirdir Ana göre rızayı Hümayunum üzre hidmette bulunub külli yüz aklıkları tahsilinde mecdü sâi olasız ve bilcümle zikrolunan tavaif ve askerden maada tahtı Livanda olan mazul Vali ve Emirlûdan seninle hidmete memurlardır Cümlesin düşman yarağı ile yanına cem'edüb mahalli memura varub erişmiye dikkatı tam ve sa'yi malâkelâm eyliyesin Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıtı şehri Ramazan-il-mübarek Sene-te isneyne ve selâsine ve elf 1032 [488]

1623

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 42

Kudved-ül-emacidi vel-ekârim Cami'-ül-mehamidi vel-mekârim Elmuhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-allâm Süddei saadetim Kapucubaşılarından Ömer dame mecdühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki sabıka Erzurum Beylerbeyisi olub hâlâ ol caniblerde isyan ve tuğyan üzre olan Abaza [illegible] Mehmed'in ve yanında olan eşkiyanın

[488] — 1623 yılı Temmuz ortaları.

defü izalesi mühimmatlan olmağla Vilâyeti Anadolu'da olan bazı Mirimiran ve Ümera ve Sancaklarında Zaamet ve Timara mutasarrıf olan tavaif ve asker ile kalkub şakii mezburun def'ine Serdar olan düsturu mükerren Müşiri Müfahham nizam-ül-âlem Vezirim Mahmud Paşa edamallahü iclâlühunun yanında varmaları ferman olduğundan maada müşarünileyhden mukaddem Erzurum Eyaleti inayet olunan Düsturu mükerrem Müşiri mufahham Nizam-iil-âlem Vezirim Murtaza Paşa edamallahü Taalâ iclâlühu ve Erzurum toprağına dahil ve şakii mezburun def'ü mazarratına mübaşeret edüb yanına ziyade asker lâzım olmağla müşarünileyh Serdarımın yanına varub mülâki olmağa memur olan Mirimiran ve Ümera vesair tavaifi asker muaccelâ mumaileyhin yanına sürülmek içün müekkid ve müşedded ahkâmı şerife yazulub irsal olunmuşdur Ol ahkâmı şerifede tâyin olunan Mirimiran ve Ümera sancaklarında Zaamet ve Timara mutasarrıf olub memur olanları kaldırub tâyin olunan mahalle erişdirüb bir ferde taallül ve inad etdirilmemek babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sen bizzat gereği gibi mukayyed olub sana teslim olunan ahkâmı şerife mucibince mezburun def'ine memur olan Mirimiran ve Ümera ve Sancaklarında Zaamet ve Timara mutasarrıf olanlar Rikâbı kâmiyabımla eşmeye memur olanlardan maada Müteferrika ve çavuş ve divanı Hümayunum ve Defteri Hâkani ve maliye kâtibleri ve şakirdleri ve bu cümlenin oğulları ve Alaybeyleri ve zuama ve erbabı Timar ve Çeribaşı ve Çeri sürücüleri ve Mirimiran Çavuşlarını kaldırub ve cümlesin sürüb memur oldukları mahalle erişdirüb bir ferde taallül ve inad etdirmiyesin Anın gibi emrime itaat eylemeyüb kalkub gitmeyüb rızayı Hümayunuma muhalif vaz'edüb gitmekde taallül edüb baad-el-tenbih ve nida oldukda bulunanları sicil ve huccet olundukdan sonra saire mucibi ibret olmak için haklarından gelesin Bu babda gereği gibi mukayyed olub memur olanları sürüp itmamı hidmette ve mahalli memura ulaşdırmakda ikdam ve ihtimam edesin Amma bu bahane ile garaz ve taassub ile ahzü celb sebebiyle memur oldukları seferi Hümayunuma çıkub gidenlere ve ehlü iyallerine dahlü taarruz olunmakdan ihtiraz eyliyesin Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad

Vesika — 43

Emir-ül-ümera-il-kiram Kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram Sahib-ül-izzi vel-ihtişam Elmuhtas bilmezidi inayet-il-melik-il-âlâ Sabıka... Beylerbeyisi olub hâlâ berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan... dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem sana defeatiyle evamiri şerife gönderilüb hükmü sabıkda tâyin ve tasrih olunan Livayı mezburede Zaamet ve Timara mutasarrıf olanlar umuma tavaifi asker ve yarar âdemlerinle kalkub Anadolu Eyaletine mutasarrıf olan Düsturu mükerrem Müşiri Müfahham nizam-ül-âlem Vezirim Yusuf Paşa edamallahü Taalâ iclâlühu ile maa Abaza [illegible] Mehmed'in def'ine Serdar olan Düsturu Mükerrem müşir-i Müfahham nizam-ül-âlem Vezirim Mahmud Paşa edamallahü Taalâ iclâlühunun yanına varub eşkiyanın def'ine hidmette bulunman fermanım olmuş idi Ol emrim alâmakân mukarrerdir Hâliya müşarünileyh Serdarım İznik mid nam menzilden kalkub Erzurum serhaddine teveccüh edeli hayli zaman olmağın sen dahi muaccelâ kalkub iki konağı bir edüb Veziri mumaileyh ile Serdarü müşarünileyhe mülâki ve orduyu Hümayunuma dahil olub hidmette ve yoldaşlıkda bulunman babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki.., Vusul buldukda bu babda mukaddema sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi Sancağın askeri ve yarar müsellâh âdemlerinle herhangi mahalde bulunursan bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb iki konağı bir edüb Veziri müşarünileyh ile orduyu Hümayunuma dahil ve Serdarı müşarünileyhime mülâki olub şaki-i mezburun ve tevabi-i ehli fesadının def'ü izalelerinde veçhi münasib gördüğü üzre hidmette ve yoldaşlıkda bulunasın ve Mirilû ve tavaifi as-

---

[489] — 1623 yılı Eylûl ortaları.

kerden evlerinde bulunanları kapuları önünde salbü siyaset eylemeleri için kapucubaşıları tâyin olunmuşdur Sen dahi Sancağın askerin âgâh eyliyesin Sonradan bilmedik işitmedik demiyeler Şöyle bilesin Âlâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıtı şehri Zilkaide - tüş - şerife Li-seneti isna ve selâsine ve elf 1032 [490].

1623

Bi-makam - ı
Kostantaniyya
Elmahrusa

Vesika — 44

Kudvet - ül - emasil - i vel - akran Saruhan Sancağı mütesellimi zide kadruhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâlâ Aydın sancağında Cennetoğlu namına olan şakinin yanına bazı eşkiya cem'olub reaya ve beraya ve ahali - i memlekele zulm ve taaddi üzre olub ref'ı fesadları mühimmat - ı umur - ı din - i devletten olmağla Aydın sancağı beyi olan Kudvet - ül-ümera - il - kiram Şabân dame izzuhu yarar ve umur-i din olmağla şaki - i mezburun ve tavabiinin haklarından gelinmek babında emr - i şerifim gönderilmegin sen dahi kendu âdemlerin ve ilerleri gelenler ile mumaileyh Şaban dame izzuhu'ya muavenet idüb def' - i mazarrat - ı eşkiyadan hidmette bulunman babında fermanım sâdır olmuşdur buyurdum ki... vusul buldukda varid olan emrim üzre âmel ideler dahi zikrolunan eşkiyanın haklarından gelinmek içün mezbur Şaban dame İzzuhu' tedarike mübaşeret ettikde def'i mazarrat - ı eşkiyada hidmette bulunmağa sa'yi ikdam iyliyesiz ihmal ve müsaheleden ziyade hazer iyliyesiz zikrolunan eşkiyanın reaya ve beraya üzerinden def'ü ref'leri mühimmat umurdan (mühimmat - ı umur - din - i devlet olmağın) bu babda onat veçhile mukayyed olub mumaileyh Şaban dame İzzuhu'ya imdad ve muavenet hususunda ikdam ve ihtimam üzre olasın şöyle bilesin alâmet-i

[490] — 1623 yılı Eylûl ortaları.

şerife itimat kılasın Tahriren fi evayıl - i şehr - i Ramazan - ül - mübarek sene - te selâse veselâsine ve elf. [491].

1624

Buyurt - ı
İznikmid.

Vesika — 45

Sebeb - i tahrir - i şer'i oldur ki dergâh - ı âli dame mahfufa bil - meali yeniçerilerinin seksen yedinci cemaatından meclis - i şer'i şerif - i lâzım - ül - teşrifde Cağala zade dimekle ma'ruf işbu hafız - ül - kitab umdet - ül - ekâbir - i vel - âyan Hüseyin Ağa ibn Abdulmennan nam kimesne mahzarında bi - tav'ihi ıkrar ve itiraf edüb bundan akdem mumaileyh Hüseyin Ağadan dokuz yüz kıt'a sahib - ül - ayar guruş - ı kebir istikraz ve kabz edüb el'an zimmetinde lâzım - ül - eda ve vacib - ül - kaza deyindir dedikde mukur - i mezburun veçh - i muharrer üzre cari ve sâdir olan ıkrarın mumaileyh Hüseyin Ağa bil - müşahede tahkik edicek ma vak'a bil - taleb ketbolundu Tahriren fil - yevm - ül - tasi'min Şevvval - ül - mükerem sene - te erbaa ve selâsine ve elf [492]

1624

Şühud - ül - hâl

Mehmed Efedi ibn Ali el - iman

Fahr - ül - cüyuş Hüseyin Ağa ibn Sinan Ağa

İbrahim Çavuş ibn Mustafa

Mahmud Beşe ibn Mustafa

Mahmud Halife ibn el - iman

Süleyman bin Abdullah

Ahmed bin İlyas

Mustafa Beşe ibn - ül - hac Mehmed

ve gayrühüm min - el - hazirin

---

[491] — 1624 Haziran sonları.

[492] — 25. 7. 1624.

Vesika — 46

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet-il- melik-il-âlâ sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub Balıkesir'de sakin Hüseyin dame ikbalühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Kudvet - ül - ulema - il muhakkikin Bayındır Müftisi Mevlâna Mehmed zide fazlühum ve ol caniblerde evamiri şerife ile gönderilen Yeniçer Çavuşu olan Kudvet - ül - emsaili vel - akran Mustafa Çavuş zide kadrühu ve Aydın sancağı kaimmakamı Osman ile süddei saadetime mektublar gönderüb bundan akdem sınrdıgı ve kasabai mezburede isyan ve tuğyan eden Cennet-oğlu eşkiyasından Mumcu Musa ve Çatma Şaban ve اشق وزمان ve Kul Halife nam haramzadelerin def'i mazarratları hususuna memur olub Asitane'i saadetimden ahalii memlekete hitaben Yeniçeri Çavuşu olan mumaileyh Mustafa Çavuş zide kadrühu ile gönderilen evamiri şerife ahalii memleket huzurunda kıraat olundukda itaat etmeyüb tuğyan ve fesadlarında musir olmağla sen dahi yanında mevcud olan yarar âdemlerinle ve mumaileyh Yeniçeri Çavuşu üzerlerine varub cengü cidal ve harbi kital oldukda avni inayeti bari olub haini hasiri mazmunu üzre eşkiyayı mezburin münhezim olub namdarlarından sekiz nefer kimesnenin başları kesilüb Asitane'i saadetime gönderilüb fitne ve fesada baş ve buğları olan şaki tevaibi ile Bigadiç kalesine kapanub ilelân muhasara üzre oldukların ilâm eylediğiniz ecilden berhudar olub yüzün ağ olsun Senden dahi memul olan bu idigi zuhura götürmüşsin Bu babda vücuda gelen hidematların mukabelesinde hakkında mezid inayeti padişahane ve mezid atıfeti mülûkânem zuhura getürüb hilati fahiremden bir sevb hil'ati muris - il - behiyye erzani kılınub müfsidi mezbur Cennet oğlunun vesair eşkiyanın def'i ve ref'i hususuna memur olan askere sen Baş ve buğ nasbolunmuşsundur Buyurdum ki ... Vusul buldukda irsal olunan hil'ati fahire ve kisvei bahireyi envai izaz ve ikram ile istikbal edüb ve ez'afı tevkir ve ihtiram ile alub geyüb dahi cibilliyetinde merkûz olan şecaat ve şehametin muktezasınca eşkiyayı mezburenin def'i mazarratları hususunda bezli makdur ve sa'yi na mahsur eyliyesin ve Anadoln Beylerbeyisi Müsellimi Eyaleti mezburede olan sancaklar Müsellimleri Vilâyet erleri ve ahalii memleket seninle hidmete memurlar olub her birine müstakil evamiri şerife gönderil-

miştir Cümlesine Baş ve Buğ olub sen dahi canibinden âdemler gönderüb yanında cem'edüb eşkiyanın haklarından gelüb vücudu habaset alûdlarından pâk ve tathir etmen babında ikdam ve ihtimam eyliyesin İnşaallahü Taalâ fimabaad vücuda gelen hidmetin mukabelesinde riayet olunman mukarrerdir Ana göre tabü ikdamı ihtimam ile dakika fevt eylemiyesin Mürur ve ubur ettiğiniz yerde reaya (ve) berayayı himayet ve siyanet edüb bir ferde zulüm ve taaddi etdirmiyesin ve bigûnah olanlara taaddi olunmakdan ihtiraz eyliyesin ve bilcümle bu babda gereği gibi mukayyed olub müfsidi mezbur Cennetoğlu ve kenduya tâbi olan eşkiya ve ehli fesadın üzerlerine varub bleyyi veçhegân def'ü izalelerinde dikkat ve ihtimam üzere olasız Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili şehri Zilkade-tüş-şerife Sene-te erbaa ve selâsine ve elf 1034 [493].

1625

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 47

Kudvet-ül-emasil vel-akran Saruhan sancağı Beyi Mütesellimi... [494]. zide kadrühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliya Cennetoğlu demekle maruf müfsid yanına nice eşkiyayı cem'edüb ve reayayı idlâl eylediğinden gayri daima ahali-i memlekete vesair eşraf ve âyanı Vilâyete salgunlar salub ve Sekban akçesi namına akçelerin ahzedüb muttasıl fitne ve fesad ve rızayı Hümayunuma muhalif vaz'ü hare-

---

[493] — 1625 Ağutos ortaları.

] 494 [— Herhangi bir Vali veya Sancak Beyine, Vilâyet veya sancak, arpalık suretiyle tevcih edilince, yahut da yeni tâyin edilen zat, bir vazifede bulunuyorsa kendi namına memleketi zabtedüb idare etmek üze adamlarından birisini gönderir ki, buna, tarihlerimizde «Mütesellim» veya « Kaimmakam » adı verilmektedir 17. Yüz. yılda uzun süren harbler neticesinde, Valilerin işleri başına gelmemeleri yüzünden, Vilâyetler idaresi çok bozuldu.

ket edüb kendunun ve ana tâbi olan eşkiyasının def'i izaleleri mühimmatı dinü edvlet ve lâzımai ırzı namusu saltanatımdan olmağın sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâliya Balıkesirin'de sakin olan Emir-il-ümera-il-kiram Hüseyin dame ikbalühu yarar ve Asitane'i saadetimin emekdar ihtiyarı ve nice hidmetlerde bezli iktidar etmiş namdar ve kapusu mükemmel ve ol caniblerin ehli vukufu olmağla Bigadiç ve Sındırgı kazalarında zuhur eden Mumcu Musa ve ana tâbi eşkiyasının haklarından gelinmek fermanım olmağın biinayetullahü Tealâ birkaç nefer eşkiyasının geregi gibi haklarından gelüb başların Asitane'i saadetime irsal edüb hâliya müfsidi mezbur Cennetoğlu ve eşkiyasının dahi haklarından gelinmesi için Mirimiranı mumaileyh Baş ve Buğ tâyin olunub müekkid emri şerif gönderilmiştir Sen dahi bir an bir saat tevakkuf ve tehir etmeyüb Livayı mezburdan dirliğe mutasarrıf olub Şark seferine memur olanlardan maada herkim olursa olsun cümlesin yanına getürüb ve yarar ve müsellâh âdemlerinle ve ahali-i Vilâyet ile ve mükemmel düşman yarağı ile hazır ve âmade olub mumaileyh tarafından sana mektub ve âdemi varub yanına davet eyledikde bir an tevakkuf eylemeyüb tâyin eylediği üzre müfsidi mezbur ve yanında olan eşkiyanın geregi gibi haklarından gelüb ol canibleri pâk ve tathir eylemek hidmetinde bulunmak babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb Serdarımla sefere memur olanlardan maada livayı mezburdan umumen dirliğe mutasarrıf olan herkim olursa olsun cümlesin yanına celb vesair ahali-i Vilâyet ve âyanı memleket ve yarar ve müsellâh âdemlerinle hazır ve amade olub Mirimiranı müşarünileyh tarafından sana mektub ve âdemi varub yanına davet eyledikde kat'a taallül eylemeyüb muaccelen kalkıb tâyin eylediği mahalde yanına varub hüsnü ittifak ve ittihad ve veçhi münasib gördüğü üzre şaki-i mezbur ve ana tâbi olanların haklarından gelüb rızayı Hümayunum üzre yüzaklıkları tahsilinde bezli makdur eyliyesin Mumaileyhin hakkındaki şükür ve şikâyeti müsmir ve müessirdir Sözüne muhalefet ve rızasına muhalefet eden ihtiraz edüb reaya ve fukaraya zulüm ve taaddi etmekden dahi ictinab eyliyesin

Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evaili şehri Zilkade - tüş - şerife Sene-te erbaa ve selâsine ve elf 1034 [495].

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 48

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâliya Balıkesir'de sakin ve Cennetoğlu nam müfsidin ve hevasına tabi eşkiyasının def'ine Serasker ve Serdar tâyin olunan Hüseyin dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Sen yarar ve namdar ve Asitane'i saadet-medarımın emekdarı olduğundan gayri hâliyâ fesad üzre olub def'ine memur olduğun Cennetoğlu nam müfsid vesair eşkiyasının def'ü izalelerinde dikkat ve ihtimam üzre olduğundan maada birkaç namdarların başların kesüb Asitane'i saadetime gönderüb ve hâlâ dahi müfsidi mezburun ve havasına tabi olan eşkiyasının emri şerifim mucibince def'ü izalelerinde mecdü sâi olduğun ilâm olunmağın berhudar olasın ki bu ane değin vücuda gelen hidmetin mukabelesinde hakkında mezid inayeti aliyyei Şahane ve mezid refeti celilei Padişahanem zuhura götürüb hil'ati fahiremden bir sevb hil'ati muris - ül - behcet erzani kılınub... ile irsalolunmuşdur Buyurdum ki hükmü şerifimle vusul buldukda inayet ve ihsan olunan hil'ati fahire ve kisvei bahireyi enva ı izaz ve ikram ve ez'afı tevkir ve ihtiram ile istikbaledüb alub geyüb minbaad dahi memur olduğun üzre olan emri şerifim mucibince müfsidi mezbur ve hevasına tabi olan eşkiyasının hüsnü tedbir ve tedarikle bieyyi veçhegân def'ü ref'leri bında bezli makdur ve sa'yi namahsur edüb ol caniblerin pâk ve tathirinde bezli dikkat ve sarfı himmet eyliyesin vé bilcümle bu babda senden külli hizmet memuldür ve zikrolunan eşkiyanın def'ü izaleleri aksayı

[495] — 1625 Yılı Ağustos ortaları... Cennetoğlu, isyan edince, tedibi için Mihalıç, Balıkesir, Bergama, Manisa, İzmir ve Tire'de bulunan Yeniçeri Serdarlarına da, bu mealde ve Şevval ortalarında yazılmış bir Buyruldu vardır. Bunun gibi, Yeniçeri Ağasına da, bir mektubu vardır.

muradı Hümayunumdur Beherhal haklarından gelüb itmamı hidmet etmiye sa'yi beliğ eyliyesin İnşaallahü Tealâ vücuda gelen hidmetin mukabelesinde envaı iltifatı aliyyeme mazhar ve beyn - el - akran mümtaz ve serafraz olman mukarrerdir Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Zilkade Sene-te erbaa ve selâsine ve elf 1034 [496]

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - Mahrusa

Vesika — 49

Emir - il - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - ül - âlâ Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâlâ Aydın sancağında zuhur edüb fesad üzre olan Cennetoğlu ve tevabii eşkiyasının def'ü izalesine Serasker olan Hüseyin dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem evamiri şerife gönderilüb müfsidi mezburun ve tevabii olan ehli fesadın gereği gibi haklarından gelinmek fermanım olmağla sen ki memur olan Miriliva Müsellimlerine vesair asker taifesine mektublar gönderüb yanına davet edüb ve muttasıl dernek ve cem'iyyet üzre olduğundan gayri tevabii eşkiyasından birkaçının haklarından gelüb başların Asitane'i saadetime gönderüb şakii mezburun üzerine varmak üzre olduğun istima eylemekle mücerred reayaya ihtilâl ve idilâl vermek sevdasında olmağla senin için Celâlî oldu deyu müfsidi mezbur kenduya hitaben hakkında bir müzevveir emir sureti peyda edüb ve Naib imzasiyle bir suretin Manisa ve Tire ve Aydın sancağında olan Kadılara kendu mektublar ile (mektubları ile) perakende eylemekle ahalii memleket vesair Âyanı Vilâyet ve reaya ve berayayı tahrik ve ve iğva üzere olub müfsidi mezbur başına cem'eylemek sadedinde olduğu ilâm olundu İmdi müfsidi mezburun ibrazeyledüğü suret emri telbis تلبيس ve müzevvirdir Minbaad Asitane'i saadetimden. ol makule emir verilmemişdir Cümle Kuzat agâh olub tahtı kazalarında olan ahali memleket vesair reaya ve beraya taraflarından mektublar perakende muh-

[496] — 1625 yılı Eylûl iptidası.

Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahrireh fi evaili şehri Zilkade - tüş - şerife Sene-le erbaa ve selâsine ve elf 1034 [495].

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 48

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâliya Balıkesir'de sakin ve Cennetoğlu nam müfsidin ve hevasına tabi eşkiyasının def'ine Serasker ve Serdar tâyin olunan Hüseyin dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Sen yarar ve namdar ve Asitane'i saadet-medarının emekdarı olduğundan gayri hâliyâ fesad üzre olub def'ine memur olduğun Cennetoğlu nam müfsid vesair eşkiyasının def'ü izalelerinde dikkat ve ihtimam üzre olduğundan maada birkaç namdarların başların kesüb Asitane'i saadetime gönderüb ve hâlâ dahi müfsidi mezburun ve havasına tabi olan eşkiyasının emri şerifim mucibince def'ü izalelerinde mecdü sâi olduğun ilâm olunmağın berhudar olasın ki bu ane değin vücuda gelen hidmetin mukabelesinde hakkında mezid inayeti aliyyei Şahane ve mezid refeti celilei Padişahanem zuhura götürüb hil'ati fahiremden bir sevb hil'ati muris - ül - behcet erzani kılınub... ile irsalolunmuşdur Buyurdum ki hükmü şerifimle vusul buldukda inayet ve ihsan olunan hil'ati fahire ve kisvei bahireyi enva ı izaz ve ikram ve ez'afı tevkir ve ihtiram ile istikbaledüb alub geyüb minbaad dahi memur olduğun üzre olan emri şerifim mucibince müfsidi mezbur ve hevasına tabi olan eşkiyasının hüsnü tedbir ve tedarikle bieyyi veçhegân def'ü ref'leri babında bezli makdur ve sa'yi namahsur edüb ol caniblerin pâk ve tathirinde bezli dikkat ve sarfı himmet eyliyesin vé bilcümle bu babda senden külli hizmet memuldür ve zikrolunan eşkiyanın def'ü izaleleri aksayı

---

[495] — 1625 Yılı Ağustos ortaları... Cennetoğlu, isyan edince, tedibi için Mihalıç, Balükesir, Bergama, Manisa, İzmir ve Tire'de bulunan Yeniçeri Serdarlarına da, bu mealde ve Şevval ortalarında yazılmış bir Buyrıtlu vardır. Bunun gibi, Yeniçeri Ağasınıa da, bir mektubu vardır.

muradı Hümayunumdur Behorhal haklarından gelüb itmamı hidmet etmiye sa'yi beliğ eyliyesin İnşaallahü Tealâ vücuda gelen hidmetin mukabelesinde envaı iltifatı aliyyeme mazhar ve beyn - el - akran mümtaz ve serafraz olman mukarrerdir Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Zilkade Sene-te erbaa ve selâsine ve elf 1034 [496]

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - Mahrusa

Vesika — 49

Emir - il - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - ül - âlâ Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâlâ Aydın sancağında zuhur edüb fesad üzre olan Cennetoğlu ve tevabii eşkiyasının def'ü izalesine Serasker olan Hüseyin dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem evamiri şerife gönderilüb müfsidi mezburun ve tevabii olan ehli fesadın gereği gibi haklarından gelinmek fermanım olmağla sen ki memur olan Miriliva Müsellimlerine vesair asker taifesine mektublar gönderüb yanına davet edüb ve muttasıl dernek ve cem'iyyet üzre olduğundan gayri tevabii eşkiyasından birkaçının haklarından gelüb başların Asitane'i saadetime gönderüb şakii mezburun üzerine varmak üzre olduğun istima eylemekle mücerred reayaya ihtilâl ve idilâl vermek sevdasında olmağla senin için Celâlî oldu deyu müfsidi mezbur kenduya hitaben hakkında bir müzevveir emir sureti peyda edüb ve Naib imzasiyle bir suretin Manisa ve Tire ve Aydın sancağında olan Kadılara kendu mektublar ile (mektubları ile) perakende eylemekle ahalii memleket vesair Âyanı Vilâyet ve reaya ve berayayı tahrik ve ve iğva üzere olub müfsidi mezbur başına cem'eylemek sadedinde olduğu ilâm olundu İmdi müfsidi mezburun ibrazeyledüğü suret emri telbis تلبيس ve müzevvirdir Minbaad Asitane'i saadetimden ol makule emir veriimemişdir Cümle Kuzat agâh olub tahtı kazalarında olan ahali memleket vesair reaya ve beraya taraflarından mektublar perakende muh-

[496] — 1625 yılı Eylül iptidası.

kem tenbih ve nida edüb minbaad müfsidi mezburun yanına varmayub cümle Kuzat ve ahalii memleket seninle ittifak ve ittihad ve veçhi münasib gördüğün üzre her umurda imdad ve muavenet eriştirmek için ve mufassal ve meşruh ve müekkid emri şerif gönderilmişdir Bu babda sen dahi tarafından tekidi Müsellimlere mektublar gönderüb herbiri ile hüsnü ittifak ve seninle memur olan Müsellimler vesair asker taifesi yanına cem' ve bir münasib mahalde dernek ve cemiyyet edüb ve sözü yerinde koyub mükemmel askerle kalkub avni inayeti Hüdayı lâyezal ile müfsidi mezburun üzerine varub ahsen veçhile kendunun ve tevabiinin gereği gibi haklarından gelüb vücudu habaset alûdların sahifei ruzigârdan fek ve ol Vilâyetleri eşkiya ve ehli fesadın şerlerinden pâkeylemek babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda mukaddema ve hâliyâ gönderilen emrim üzre amel edüb dahi hidmeti mezburenin itmamına seninle memur olan sabıka Zülkadriye Beylerbeyisi Emir-ül-ümera-il-kiram oğlun Mustafa dame ikbalühu vesair Ümera ve Müsellimleri ve bilcümle memur olan asker halkının cümlesin yanına getürüb bir mahalli münasib gördüğün yerde dernek ve cemiyet edüb mütevekkilen alallahü tealâ müfsidi mezburun üzerlerine varub fırsatı âl verüb mahalli iktiza etdiğine göre hareket ve ahsen veçhile şaki-i mezburun ve tevabi-i eşkiyasının haklarından gelüb ol canibleri pâk eylemekde ve rızayı şerifim üzre hareket ve itmamı hidmetde bezli makdur eyliyesin ve bilcümle müfsidi mezburun ibraz eylediği suret emrinin aslı olmayub müzevvir ve telbisdir Manisa ve Tire Mollalarına ve Aydın sancağında olan Kadılara tarafımdan müekkid mektublar ile Kuzata gönderilen mufassal ve meşruh emri şerifimin bir suretin irsal eyliyesin ki herbiri tahtı kazasında olan ahali-i Vilâyeti yanlarına getürüb ve envai istimaletler verüb ve şaki-i mezburun ibraz eyledüğü sureti emrinin aslı olmayub müzevvir idüğün kasabat ve kura vesair mecmaı nâs olan mahallerde tenbih ve nida etdirüb bu babda senin şecaat ve dilâverliğini ve hüsnü tedbir ve tedarükünü ve sadakati istikametini ve reayaperver olduğuna itimadım vardır Eşkiyayı mezburun mekrü hilesinden gafil olmayıb leylü nihar Karavullar tâyin ve tedarikini ve sadakat ve istikametini ve bizzat kendun mukayyed olub rızayı şerifim üzre hareket ve gereği gibi itmamı himmet ve kendi hallerinde olan reayanın himayetinde sa'yi cemil ve hüsnü ihtimam eyliyesin İnşaallahü Taalâ uğuru Hümayunumda vücuda gelecek hidmetin zayi olmayub muradeyledüğün bir âla mansıb ile behremend olman mukarrerdir Ana göre basiret üzre olasın ve fimabaad ol canibler-

de olan ahvali arz ve ilâmdan halî olmıyasın Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Zilkade Sene-le erbaa ve selâsine ve elt 1034 [497].

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 50

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Mâdin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisü ulûm - ül - enbiya - i - velmürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il melik - il - muin Manisa ve Tire Kadıları zidet fazailühüma ve mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Mâdin - ül - fazaili vel - kelâm Aydın sancağında vaki olan Kadılar zide fazlühüm Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ Aydın sancağında zuhur edüb fesad üzre olan Cennetoğlu nam müfsidin ve tevabii eşkiyasının haklarından gelünüb def'ü izaleleri mühimmatdan olmağla emir - ül - ümera - il - kiram Sabıka Anadolu Beylerbeyisi Hüseyin dame ikbalühu yarar ve umuru dinü (devlet) ve ol canibin ehli vukufu olduğu ecilden Serasker tâyin olunub kendu ile memur olanlar dernek ve cemiyyet üzre olub ehli fesadın birkaçının başların kesüb şakii mezburun üzerine varmak üzre olmuşsız mücerred reayaya ihtilâl ve idlâl vermek içün Mirimiranı müşarünileyh Celâlî oldu ve hakkından gelinmek içün müfsidi mezbur mübaşır olmak üzre size vesair Kuzata hitaben bir müzevvir emir سزاور sureti peyda edüb ve Naib imzasiyle birer suretin siz ki Manisa ve Tire kadılarısız Cemiyyet idelim deyu size gönderüb ve şakii mezbur kendu mektubları ile ol müzevvir emir suretlerin etrafı eknafa perakende edüb tahtı mesami'i aliyyei Husrevaneme ilka olundu İmdi müfsidi mezburun ibrazeyledüğü sureti emri telbis ve müzevvirdir Minbaad Asitane'i saadetimden ol makule emir verilmemişdir Bu babda cümlenüz agâh olub tahtı kazanızda olan ahalii Vilâyet ve âyanı memleket vesair reaya ve berayaya tarafınızdan mektublar gönderüb muhkem tenbih ve nida etdiresiz ki bir ferd müfsidi mezburun yanına varmayub ve siz dahi Seras-

[497] — 1625 yılı Eylûl iptidaları.

ker tâyin olunan müşarünileyh Hüseyin dame ikbalühuya muin ve leylü nihar imdad erişdirüb şakii mezbur ve tevabii eşkiyasının gereği gibi haklarından gelinüb ol caniblerin pâk ve tathirinde siz dahi mukayyed ve ihtimam eylemeniz babında fermanı âlişanım sâdır olub buyurdum ki.. vusul buldukda emrim üzre amel edüb herbiriniz Mirimiranı müşarünileyh ile hüsnü ittifak ve ittihad ve veçhi münasib gördüğü her umurda gereği gibi imdad ve muavenet edüb tahtı kazanızda olan ahalii memleket ve âyan ve eşraf vesair reaya ve berayaya mektublar perakende edüb ve envai istimaletleri ve şakii mezburun ibrazeyledüğü emir sureti müzevvir ve telbis olub ol makule emir Asitane'i saadetimden verilmedüğün ilâm ve herbirisin agâh eyleyüb İnşaallahü Taâla Mirimirani müşarüniley ol canibe varub dahil oldukda hüsnü ittifak ve ittihad veçhi münasib gördüğü üzre müfsidi mezbur ve tevabii eşkiyasının ahsen veçhile haklarından gelüb ol canibin pâk ve tathirinde kendü hallerinde olan reaya ve fukaradan bir ferdin malına ve canına zarar ve keder erüşdürmemekde ve rızayı Hümayunuma muvafık külli yüzaklıkları tahsilinde her birinüz bezli makdur ve sa'yi nakusar eyliyesiz Bu babda Mirimiranı müşarünileyhin şükür ve şikâyeti müsmir ve müessirdir Leyli nihar her hususda imdad ve muavenet erişdirmekde sa'yi cemil ve hüsnü ihtimam eyliyesin İnşallahü Tealâ bu babda vücuda gelecek hidmetin zayi olmayub memulünüzden ziyade riayet olmanız mukarrerdir Ana göre basiret ve intibah üzre olasın Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Zilkade-tüş-şerife Sene-te erbaa ve selâsine ve elf 1034 [498]

1625

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 51

Bu mesele beyanında Eimmei Hanefiyyeden cevab ne veçhiledir ki Memaliki İslâmiyyeden memleketin reayasına Beylerbeyinin ve Sancakbeylerinin Kethudaları ve Subaşıları ve Ağavatı zaleme ve askerî tai-

[498] — 1625 Yılı Eylül iptidaları.

fesinden bazı zalimler daima zulüm ve taaddi edüb erzak ve emval ve iyallerine dahlü taarruz etmekle reaya âciz kalub canlarına geçmek ile bir yere gelüb kendulere zulmetdirmeyüb ve zulüm edenleri men'ü def' içün ittifak ve tedbir etmek istediklerinde gene askerî taifesinden Cennetoğlu nam bir şahıs reayaya Baş ve Buğ olub ben size zulüm etdirmeyin ve znlüm edenleri her ne tarik ile olursa olsun def'ideyin cümleniz ahd ve yemin edüb bana tabi olun deyu mezburları idlâl etmekle reaya dahi şahısı mezburun sözüne inanmak ile başına biriküb şahsı mezbur reayadan her birine minbaad vilâyetinize ol makule zalim gelüb şer'i şerife ve kanuna uymaz akçe teklif edüb zulüm ve taaddiye başlar ise men'ü dei'idelim eğer memnu olmayub bizim ile cenk iderlerse sen dahi tüfenk ve yarağın ile bile hazır olmaz isen avretin üç talâk boş olsun mu deyu ol dahi olsun deyüb evli ve ergen olanların herbiri bir tarik ile talâka şart etdirüb kenduya tabi eylese hâlâ Padişahı İslâm edamallahü Tealâ mülke ve saltanatehu ilâ yevmilkiyam Hazretlerinin canibi âlilerinden ol Vilâyete gönderilen Beylerbeyi ve Sancakbeyleri lâzım olan mıkdarı âdemleri ile varub adalet üzre olub reayadan şer'i şerife ve kanunu münife muhalif akçe almayub ve askerî taifesi dahi zulüm ve taaddi etmedikleri mukarrer olsa reaya kendulara Baş ve Buğ olan şahısı mezburun yanına varmayub sözünü dinlemedikleri takdirce avretleri boş olur mu beyan buyrulub عندالله الملك الجليل باعث اجر جزيل زلال

Allahü â'lem

Elcevab

olmaz ref'i zulüm bahanesiyle reaya tecemmu etmek kendularından dahi nice mezalim suduruna müeddi olmak mukarrerdir Bizzarure saltanatı aliyye tarafından def'i ile tekayyüd lâzım olub garkı fitneden fesadı kat' edince arada mü'minin ve mü'minatdan nice bigünah telef olmak lâzım gelmek ihtimali galib olıcak elbet itdikleri re'yi fasidden rucu ve tevbe ve istiğfar ve Halifei İslâm Halledallahü Mülke ve Eyyede Saltanatehu Hazretlerinin muvafıkı şer'i mutahhar olan emri âlilerine ittiba' ile dünyevî ve uhrevî azabdan necata say'etmeleri lâzımdır

1625

Ketebehu Yahya el-fakir
Afa anhü

Vesika — 52

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - il - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik-il-älä Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olub hâlâ Aydın sancağında zuhur eden Cennetoğlu nam müfsidin ve tevabii eşkiyasının def'ü izalelerine memur Ümera ve Müsellimler vesair asker halkına Baş ve Buğ olan Hüseyin dame ikbalühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ şakii mezburun ve tevabii eşkiyasının haklarından gelinmek fermanım olmağla üzerinize tâyin olunan asker halkı dahi İnşallahu Tealâ üzerlerine varduğunda ahsen veçhile def'ü izalelerine mübaşeret edüb haklarından gelüb pâk ve tathir eyledikden sonra ol cani-bin reayasına siz ahd ve şart edüb müfsidi mezbur veya tevabii eşkiyası ile yürüdünüz ve yoldaş oldunuz deyu Hudavendigâr ve Karesi Saruhan ve Aydın ve Siğala [499] ve Menteşe ve Hamid ve Kütahya sancaklarına mutasarrıf Miriliva ve müsellimler vesair ehli örf [500] tai-fesi ve Voyvodalarına reaya ve fukara vesair ahalii memleketten bir ferdi rencide ve remide etdirilmeyüb ve anın gibi âman ile gelenine envai ria-yet ve sözün söz âmanın âman olub (emri) şerif ve rızayı Hümayunuma muvafık sana yüzaklıkları tahsiline tekayyüd ve ihtimam eylemen babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda müfsidi mezburun ve tevabii eşkiyasının üzerlerine varub def'i ref'ine mübaşeret eyledüğünde ol canibde olan reaya ve beraya vesair ahali Vilâyetten gay-riden eyledikleri fesad-i şenaate nadim ve minbaad bu makule ahvale bir dahi karışmayub günahların tevbe ve انابت eylemek üzre müfsidi mez-burdan ayrılub âman ile gelenlere ruhsat verüb ve herbirine envai riayet ile âmanların kabul eyliyesin ve avni hakla eşkiyanın gereği gibi hakla-rından geldikden sonra minbaad reaya ve beraya vesair ahalii Vilâyetden bir ferde müfsidi mezbur ve tevabii eşkiyası ile bile gezdünüz ve yoldaş oldunuz ye ahdü şart eyledünüz deyu kat'a Sancakbeylerine ve Miriliva Müsellimlerine ve Voyvodalara ve Subaşılarına vesair ehli örf taifesine dahl ve rencide etdirmeyüb men'ü def'eyliyesin ve bilcümlesin yarar ve Asitane'i saadetimin emekdar ve ihtiyarları olub sadakat ve diyanet ve istikametine küllî itikadı Hümayunum olmağla leylü nihar habı huzuru

---

[499] — İzmir sancağı.

[500] — Bir şehir veya kasabanın inzibat ve asayişini temine memur olanlar.

kendüne haram ve gayret kemerin meyanı hamiyyete birkaç yerde bendedüb müfsidi mezburun ve rızayı Hümayunuma muhalif vaz'edüb fesad ve şenaat üzre olanların def'ü izalelerinde ve ol caniblerde nizam ve intizam vermekden ve şer'i şerif ve rızayı Hümayunum üzre hareket ve itmamı hidmetde sa'yi cemil ve kendu hallerinde olan reaya ve fukara vesair ahalii memleketden bir ferde ve emval ve erzaklarına dahlolunmakdan içtinab eyliyesin İnşaallah bu babda vücuda gelecek hidmetin zayi olmayub enval inayatı aliyyeme ve duai hayrime mazhar olub beyn-el-akran mümtaz ve serefraz olursun Ana göre basiret üzre olasın Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Zilkade-tüş-şerife Sene-te erbaa ve selâsine ve lef 1034 [501]

1625

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 53

Faziletlû... efendi Hazretlerinin meclisi şereffeza ve mahfili münifi ferahefzaları savbına düreri daavatı safiyyat ve gureri teslimatı vafiyyatı müvaddet ki mahzı muhabbet takdiminden sonra inhayı muhibbane budur ki tahtı kazayı adaletşiarlarına tabi Palamud [502] nahiyesinde zuhur edüb Cennetoğlu'na tabi ve eşkiya ve ehli fesad ve Sekbanlarının haklarından gelinüb ve eşkiya ve reaya ve yedlerinde olan tüfenklerinin Miri içün cem' ve tahsil olub Asitane'i saadetde Cebehanei âmireme idhal içün bu canibe irsali lâzım olmağın mektub tahrir olunub fahr-ül-emasili vel-akran... zide kadrühu irsal ve isal olundu Vardıkda gereklirki veçhi meşruh üzre nahiyei mezburenin ve eşkiyaların teftiş ve tafahhus etdirüb dahi eşkiya ve reayalarından olan tüfenklerin bermucibi emri âli cem' ve tahsil etdirüb bu canibe irsal buyurasız ki Deri Devlete irsal ve Cebehanei âmireme idhad ve teslim itdirevüz Velhasıl bu babda tekayyüdü şerifiniz mercudur ki bermucibi fermanı âli reaya yedlerinde tüfenk

[501] — 1625 yılı Eylül iptidaları.

[502] — 17. yüzyılda, Saruhan'ın merkez nahiyelerindendi. Bugün, Akhisar'ın Yaya nahiyesine tabi bir köydür.

kalmıya ki fesada müeddi olur Amma bu bahane ile reaya fukarasına hilâfı şer'i şerif ve mugayiri emri münif iş etdirmiyesiz Baki hemişe izzü fazilet ziyadebad bi-rab - il - ibad

1625 *Muhib - ül - muhlis*
Hüseyin
Mirimiranı Anadulu
Sabıka

Vesika — 54

Saadetlû ve faziletlû... efendi hazretlerinin meclisi şerifi şereffeza ve mahfili münifi ferahefzaları savbına tahiyyatı bişümar ve teslimatı sadhezardan sonra inhayı muhibbane budur ki, bundan akdem münhezim ve ahzü habsolunan Cennetkarıoğlu dedikleri bidin ve haramzadeye muin ve zahir olub Manisa üzerine maa varub müstevli olan haramzadelerden tahtı kazayı adalet şiralarında vaki olan Belen [503] nahiyesinden olan kuralarda fermanı âli üzre reayanın ellerinde olan tüfenkleri alınub deri devlette Cebhanei Âmireye irsal ve isali lâzım olmağın Dergâhı Âli müteferrikalarından Kudvet - ül - emacidi vel - ekârim Satı Ağa zide mecdühu tâyin ve irsal olunmuşdur Şereli desti pûsları ile müferrih ve müşerref oldukda mercudur ki veçhi meşruh üzre zikrolunan reayanın ellerinde olan tüfenkleri taleb ve tahsil ve bu canibe irsal etdiresin ki deri devlete cebhaneye gönderile ve gene bakiyye - tüs - süyuf firarı eşkiyalardan nahiyei mezburede olan eşkiyaları teftiş ve tafahhus ve ele getürüb bu canibe gönderilmesi mümkün olanları bu canibe gönderesin ki haklarından geline ve muhalefet üzre olanların mezkûr Satı Ağa bendelerine haklarından geldürüb başların getürsün Filcümle kendi halinde olan reaya fukarasına bu bahane ile hilâfı şer'i şerif rencide ve remide olunmamak mercudur Baki hemişe izzü fazilet ziyadebad [504]

1625 *Muhibb-i Muhlis Hüseyin*
Mirimiran-ı Anadolu
Sabıka

---

[503] — Manisa merkez köylerinden.

[504] — Bu iki mektubun tarihi yoktur. Her ikisi de 1034 defterinde yazılı

Vesika — 55

Es - sabikun

Budur ki tahriri mafil kitab budur ki kazayı Manisa'ya tabi Turutlu طورودلی nam kasabada zabıt olan Hasan Ağa mahfili şer'i hatiri lâzım - üt - tekvirde kasabai mezbure sükkânından Sinancık mahallesinde sakin Ahmet bin Zati ve Mirkulu bin Şahvirdi ve Halil bin Veli ve Veli bin Mustafa vesaireleri müvacehesinde ikrar ve itiraf edüb bundan akdem reisi eşkiya olan Cennetoğlu nam bedbaht ve bedâyin belde - tül - müvahhidin Manisa senehallahü Tealâ an - il - âfatı vel - be'sa cündü şeyatini melâini laanehümullahü Tealâ ilâyevmiddin eylediklerinde mahallei mezbure ahalisi dahi maan gelmişlerdir deyu mezburları ahzedüb cerime namına kendim içün üç yüz guruşların aldım dedüğü merkumun talebleri ile ketbü terkim olundu Tahriren fil - yevm - üs - sadis Aşere min Rbiyyülevvel liseneti hamse ve selâsine ve elf 1035 [505]

1625

Vesika — 56

Budur ki baisi tahriri ma fil kitab budur ki kazayı Manisa'ya tabi kasabai Turutlu طورودلی Hâssı zabiti olan Hasan Ağa mahfili şer'i hatirde kasabai mezbure mâhallâtından Menteşbaba mahallesi sükkânından Hacı İbrahim ibni Mehmed ve Ahmed ibn Mehmed ve İlyas bin Mustafa ve Kuyucu İbrahim biğ ibn Veli ve İmam Mehmed efendi vesairelerin müvacehelerinde ikrar ve itiraf edüb bundan akdem reisi eşkiya olan Cennetoğlu nâm bîdin cündü şeyatin ile belde - tül - müvahhidin Manisa hemallahü Tealâ an - in - nüuhseti vel'besaya müstevli ve aldıkda mahallei mezbure ahalisi dahi maan geldiler deyu merkumuun ahzü habsedüb cerime namına kendum içün beş yüz guruş ve hidmetkârlarım içün yüz kırk guruş cemian altı yüz gurnş aldım dedüğü mezburun talebleri ile ketbü terkim olundu Tahriren fil - yevm - üs - sadis aşere min Rebiyyülevvel Sene - te hamse ve selâsine ve elf 1035

1625

---

[505] — 1025 Yılı 15 İlkkânun.

Vesika — 57

Es-sabikun

Budur ki baisi tahriri ma fil kitab budur ki kasabai Turutlu طوروودلی Hâssı zabiti olan Hasan Ağa mahfili şer'i hatiri lâzım-üt-tevkirde kasabai mezbure mahallâtından orta mahalleden Abdülbaki Çelebi ibn Halid ve Ahmed Halife ibn Ramazan vesaireleri müvacehelerinde ikrar ve itiraf edüb bundan esbak tariki hakdan huruc ve kuleli hiyanet isyanı قلاخیانت huruceden Cennetoğlu nâm bîdini güruhu şeyatin ve cündü melâini laanehümullahü Tealâ ilâvevmüddin ile belde-tül-müvahhidin Manisa sanehallahü Tealâ an-il-be'sa üzerlerine gelüb cengü cidal ve harbü kital etdikde mahallei mezbure ahalisi dahi maan geldiler deyu mezburları ahzü habs edüb cerime namına altı yüz guruşların aldım dedüğü mezburlar talebleri ile ketbolundu Tahriren fil-yevm-üs-sadis aşer min Rebiyyülevvel Li-sene-ti hamse ve selâsine ve elf 1035

Vesika — 58

Budur ki kasaba-i Turutlu'da sakin Ali bin Ahmed nam kimesne mahfili kazada kasaba-i mezburede İskender bin Ahmed mahzarında takriri dava edüb Ben Cennetkarıoğlu Sekbanı olmayub bir veçhile alâka ve medhalim yoğiken Cennetoğlu yanında olan eşkiyası ile bundan akdem kasabai mezbureyi basub badehu mahmiyyei Manisa üzerine gelüb münhezim oldukdan sonra kasabai mezbure Voyvodası kaimmakamı Hasan ağa sabıka Cennetoğlu Sekbanı olub ferağat eden karındaşım Elhac Mehmed'i kazığa vurub siyaset etdikden sonra cemi mamelekin nehbü garet edüb badehu beni dahi habsedüb seni dahi kazığa vururum deyu cebren ve kerhen iki dönüm tarlamın penbesiyle beşbin akçeye ve gene âhar tarlada olan penbemi dörtbin akçeye merkum İskender'e bey' ve teslim etdikden sonra beni hapisden itlâketdi Mezburdan penbemi ve tarlamı talebederim Sual olunsun dedikde gib-es-sual merkum İskender cevab verüb filhakika mesfur مسفور Hasan ağa mezbur Ali'yi habsedüb kazığa vururum deyu kazık hazır edüb badehu ve kerhen zikrolunan tarlâsın

ve penbesin dokuzbin akçeye bana bey' ve ieslim etdirdikden sonra itlâk olunub haddızatında kerhen bey'eylemişdir ve akçesin dahi mumaileyh Hasan ağaya teslim eylemedim deyu itiraf etmeğin mukırr-ı mezkûru Aliye (Bir kelime okunamadı) tenbih olunduğu bit-taleb ketbolundu Tahriren fil-yevm-üt-tasi'i aşer min Safer-ül-hayır Sene 1035 [506].

1625

Vesika — 59

Akza kuzat-il-müslimin Evlâ vülât-il-muvahhidin Maadin-ül-fazlı vel-yakin Huccet-ül-hakkı alel-halkı ecmain Varisi ulûm-ül-enbiyai vel-mürselin Elmuhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-muin İzmir ve Manisa ve Menemen Kadıları zidet fazailihüm ve Kudvet-ül-kuzatı vel-hükkâm Maadin-ül-fazlı vel-kelâm İzmir ve Menemen kadıları zide fazlühum Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem hakkından gelinen Cennetkarıoğlu'nun Buruncuk [507] nam nahiyenin Serdarı namında olan Göllicik گولجك Molla Yusuf için şaki ve ehli fesad ve kadimi Sekbanlardan olmağla nice kimesnelere zarar ve ziyade fesad ve şenaat eyledüğü süddei saadetime nice kimesneler şehadet eyledikleri huccet olunmuş iken mezbur Molla Yusuf bana garaz etmişdir. Hususu mezbur tahtı kazanızda hak üzre görülmek rica eylediği ecilden yarar adamlara koşulub ol canibe irsal olunmuşdur Mezburun ahvali Âyanı Viâyet ve eşrafı memleketten ve bigraz müslümanlardan teftiş ve tafahhus olunub aslı ve hakikatı ile ahvali sicil ve huccet olunub sureti sicilleri ile irsal vukuu üzre süddei saadetime arzeylemenüz babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki Dergâhı Muallâm Çavuşlarından Abdürrahman Çavuş vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre âmel edüb dahi mezburu meclisi şer'i şerife ihzar ve ahvalin ahali-i Vilâyet ve eşrafı memleketten bigaraz kimesnelerden hafiyete ve aleniyyete tecessüs ve tefahhus edüb sureti sicilleri ile Asitane'i saadetime irsal ve vukuu üzre arzeyliysin Bu babda tamam hak üzre görüb himayet ve siyanet ile tarafeynden birine gadrolmakdan herbirünüz ihtiraz eyliye-

[506] — 10. İkinciteşrin 1625.

[507] — Menemen köylerinden.

siz Söyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıtı şehri Cemaziyelevvel Sene - le hamse ve selâsine ve elf 1035 [508].

1625

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 60

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zülkadr - i vel - ihtirm Sahib - ül - izzü vel - ihtişam El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - âlâ Anadolu ve Karaman Beylerbeyi dame ikbalühüma ve efadil - il - Kudat - il - müslimin ve cadil - ül - feda - il - muvahhidin معادل العز ولادة والیقین ورثةالانبیا والمرسلین حجج الحق علی الخلق اجمعین El - muhtassun - bi mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Bursa ve Manisa ve İzmir ve kütahya Kadıları zide fazlühüm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Kütahya kazasında vaki Gedus şabhanesin mukataasına ber veçh-i iltizam emin olan Dergâh - ı âli Çavuşlarından Süleyman Çavuş zide Kadruhu Dersaadetime arzıhal idüb kadim - ül - eyyamdan bu ana degin şabhane - i mezburede hasıl olan şab اوروسی yerlere tarh ve tevzi' olu- na gelüb bir iki senedenberü Cennetoğlu eşkiyası zuhur iylemekle reaya- ya ihtilâl olub mezbur Cennetoğlu'nun serdar namına ve bölükbaşı na- mına olan zorbalarından bazıları şab - ımezburun tevziine mani' olmağla tevzi' olunmayub hâlâ reaya - yı mezburun bazıları şirrete salık olub biz şahinci ve derbendci ve köprücü ve korucuyuz ve muaflarız deyu olı geldüğü üzre tevzi' olunugelân şabı olmakta inat ve muhalefet iderler bu sebeb ile mal - ı miriye gadr ve iltizamına küllî kesr ve zarar müte- rettib olunmuşdur Mukata - i mezburden hasıl olan şab kadimden olıgel- düğü üzre vukiyyesi yirmi sekizer akça hesabı üzre اوروسی olan yerlere tarh - ü tevzi' olunmak babında emr - i şerifim verilmek rıca eylemeğin olgıldüğü üzre tevzi olunmak emredüb Buyurdum ki hükm - i şerifimle... vardıkda bu babda sâdır olan ferman - ı saadetim üzre göreşin fil - vaki zikrolunan kazalar kadîm-ül-eyyamdan mukataa - i mezburenin örüsü olub

[508] — 1625. Yılı Şubat ortaları.

hasıl olan şab her sene vukyesi yirmi sekizer akçaya olmak üzre tevzi' olunub mirî için alıngelmiş iken bir iki senedenberu Cennetoğlu eşkiyası zuhur eyleyüb şab·ı mezbur·ı tarh - ı tevzi ıne mani' olmalarıyla hâlâ dahi bazı reaya şirrete salik olub biz şahinci ve derbendei ve köprücü yüz ve muaflarız deyu kadimden alıgeldükleri şabı almayub malime gadreylemek isterler ise men - ü def' idüb mukataa·i mezbu den hasıl olan şabı emin - i mezbure vaktı ile oligelân âdet ve kanun üzre tevzi olunugelen yerlere tarh - ı tevzi' ettirüb min baad kimesneye inad ve muhalefet ettirmiyesin Amma hin - i tevzi' tamam hak üzre olub hilâf - ı şer' ve kanun kimesneye zulm - ü taaddi ittirmiyesin Şöyle bilesin alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fil - yevm - üs - sani vel - işrin şehr - i Cemaziyel·âhire sene - te hamse ve selâsine ve elf. [509].

Bi - makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 61

Kal'a tamiri için akçe ricasını arz

Budur ki mehdi selâsini izam olan belde - tül - müvahhidin Manisa senahallahü Tealâ an - il - bes'a kal'asının müruru eyyam ve küruru ağvam ile bazı yeri harab ve mütevecciht türab olundukdan maada kabili isti'mal barutu olmamağla reisi güruhu şeyatin Cennetoğlu namına olan badide بادیده istilâsında kemel mertebe zaruret çekülüb istikraz olundu Matekaddümden kal'ai mezbnenin tamir vesair levazımı tarafı saltanatdan verile geldüğün halâ gene kal'ai mezburenin imaret ve merimmeti ve barutun harcü sarfı içün Saruhan mukataatı mahsulünden kifayet mıkdarı akçe tâyin buyrnlub emri şerifi âlişan sadaka ve ihsan buyrulmak ricasına hâl bil - iltimas maruzu Asitane'i gerdun esas oldu Velemri limen lehül umür والامر لمن له الامور [510]

---

[509] — 1626 yılı Mart ortaları.

[510] — Yazma mecmuai münşaat ve gazaliyat. Muradiye kütüphanesi No : 2756, verak : 14.

Vesika — 62

Ahmet Ağa hakkında olan arz

Budur ki işbu sali ferhunde Serdarı ekrem tarafından Cennetoğlu nam müfsid üzerine tâyin olunan Bölük halkının zabili işbu rafii verakai ubudiyyet zümrei Sipahandan Ahmed kulları şecaat ve celâdetde ilmü diyanet ve istikametde serefrazı âlemi şimşir sa'b yarar ve namdar ve basarı basireti beynen emekdar zulmü zalemeye hâmil ve tariki hakka âmil bendeleri olub fukara ve zuafayı himayet ve sıyanet ve yanında olan yoldaşları zabtü rabt babında bezlü kudret ve sarfı himmet eyleyüb ve hâlâ Asitane'i saadetden varid olan fermanı âlî mucibince [yanında] olan yoldaşları nushu pend ve ahdi peymend ile vatanlarına irsal ve cümle memur olduğu hidmete bigayri ihmal velâimhal eda edüb herveçhile avatıfı aliyyei Hüsrevaniyye hakiki ve halûk kulları olmağın uyunu inayeti Padişahiye mazhar buyurulub memulü ile behremend ve behreyab buyurulmak ümidine vakii hâl dergâhı pürfudala ve efdal savbına arzolundu Velemri limen lehül umur والامر لمن لهالامور [511].

Vesika — 63

Mefahir - ül - emasil - i vel - akran serdar - ı ekrem tarafından Cennetoğlu üzerine tâyin olunan bölük zabitleri zide kadruhu baad - es - selâm inha olunur ki hâlâ bi - fadlullahi taalâ Çennetoğlu ve tevabii olan eşkiyanın saye - i Padişahide gereği gibi haklarından gelinüb ol Vilâyetler tathir - ü pâk olmağla gayri tedarike ihtiyaç kalmaduğu ecilden yanınızda olan bölük halkı herbiri kendu evlerinde kışlayub reaya ve berayaya tecavüz olunmamak babında hatt - ı hümayun - ı izzet makrun ile ferman - ı âlişan sâdır olmağın hâlâ emr - i şerif - i vacib - üt - teşrif mektub tahrir ve irsal kılındı inşaallahü taalâ vusulünde gerektir ki sâdır olan hükm - i hümayun mucibince amel idüb dahi yanınızda olan bölük halkına muhkem tenbih ve te'kid iyleyesiz ki herbiri kendu evlerinde varub kışlayub cemiyet bahanesi ile reaya ve fukaraya tecavüz iylemiyeler Saadetlû ve

---

[511] — Yazma mecmuai münşaat ve gazeliyat, Muradiye kütüphanesi No : 2756 verak : 14

izzetlû Padişah - ı alempenah hazretlerinin ferman - ı hümayunları bu veçh üzredir şöyle ferman - ı padişahiye muhalif evza' zuhur idüb fukaraya tecavüz olunacak olursa cümlenüz mes'ul ve mualeb olmanuz mukarrer dir sonra nedameti size raci' olur ve bil - cümle yanınızda olan yoldaşcıklara veçh - i meşrub üzre tenbih idüb rıza'yı şerife muhalif bir mana-dan ihtiraz iyleyesiz herkes varub evlerinde kışlayub inşaallah evvel baharda hizmette bulunmağa hazır ve âmade o'alar ves - selâm 1035 [512]

El - fakir

Mehmed Paşa

Vesika — 64

Liva - i Anadolu'da mahayif teftişine me'mur olan saadetlû Mustafa paşa hazretlerinin taraf - ı âlilerinden husus - ı ati - yül - beyan içün vekili olub vekâleti şer'a sabite olan Osman Ağa ibn İbrahim mahfil - i kazaya gelüb Hamit sancağına tabi' Karağaç kazasına tabi' Kızılhisar nam kariyeden olan Gani Bey oğlu dimekle maruf Kalender nam kimesne şaki ve ehl - i fesad olub sabıka Cennetoğlu nam şakinin hurucuna bais ve bâdi alub ve mukaddeme liva - i Hamid Serdarı âli mıkdar tarafından Hacı Kethüdaya kışlak tâyin olunulmak ile geldiklerinde yanında olan eşkiyayı cem' Kınalı zade karyesi kurbunde mezburları basub bir nice sipahiyi katledüb emval ve erzak ve hayvanların nehb - ü garat iyledüler ana bina' sahib - ü devlet hazretleri ahzü kabz ettirdü vaki - i hâl vukufu olan müslümanlardan istihbar olub haberleri tescil olunması matlûbumuzdur dedikee Hasan Çavuş ibn Mehmed ve ebna - i sipahiyandan Rıdvan ibn Abdullah ve İbrahim Beşe ibn Bayram el - racil ve Hasan Beşe ibn Abdullah el - cündî ve Osman paşa ve Musa paşa ve Karesi beyi va-

[512] — 1625 - 1626.

cib - ül - Katildir sai - i bil - fesad - ı fil - arzdır deyu haberleri bittaleb [ketbolundu] (22 Ramazan 1036) [513]

1627

Şühud - ül - hâl

Ahmed Çavuş bin Abdurrahman

Şaban bin Receb

İbrahim Big ibn Mehmed

İbrahim bin Balı

Çukadar Mehmed Beşe

ve gayrühüm

Vesika — 65

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Maadin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - el - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin El - muhlas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zide fazailühu ve kudvet - ül - emasili vel - akran Saruhan Sancağı Beyi Kaimmakamı Mehmed ve ol canibde Kethuda yeri [514] olan zide kadrühu... Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Sen ki Mevlânayı müşarünileyhsin Mütesellimi mumaileyh ile süddei saadetime mektublar gönderüb Aydın sancağında vaki Bayındır kazasında reisi eşkiya olub Sipahi namında olan Ahmed nice fesadla Manisa'dan (Manisa) ve Tire ve İzmir yolunda olan Kızılcamusa [515] ve Sabuncu [516] ve Nif derbedlerin savb صوب yerlerde hayli zamandanberi katlü nüfus ve gareti emval edüb Bursa ve etrafınd hazır olan kerban için Manisa'ya casus gönderüb ve bir mahalde kenduları muhtefi olduklarında sen ki Mütesellimsin (a)gâh olub yedi ve sekiz nefer refikleri ile elegetürüb şer'le haklarından gelüb lâkin mezbur Ahmed Sipahi namında olmağla marifeti şer'le kal'aya habsolunub ve mukaddema yirmi iki nefer eşkiya

---

[513] — 7 - 6 - 1627.

[514] — Sipahi zabiti.

[515] — Manisa'nın bugün, bu namda, bir köyü yoktur.

[516] — Manisa'nın batısında, İzmir'e giden yol üzerindeki Sabuncubeli'dir.

ile zikrolunan Bayındır kazasında Hacı Mustafa nam kimesnenin evin basub mevcud olan esbabın ve bir yük akçelik mıkdarı erzakın garet ve kenduların mecruhedüb ve Alımed dede nam kimesneyi katledüb ve zikrolunan derbendlerde bunun emsali nice fesad eldüğü üzerine sabit ve sicil ve huccet olunub haddizatında şaki ve ehli fesad olduğun arzeyledüğün ecilden ahvali payei seriri âlaya telhis ve arzolundukda şer'le hakkından gelinmek babında hattı Hümayunu saadetmakrunum sâdır olub bu babda Mandalarağası ماندالر آغاسی tarafından mektub verilmeğin buyurdum ki... vusul buldukda bu babda hattı Hümayunum ile sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim ve Mandalarağası tarafından verilen mektub mucibince şakii mezburun şer'le hakkından gelesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahrîren fi evahiri şehri Zilhicce Sene - te seb'a ve selâsine ve elf 1037 [517]

1628

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 66

Taife - i sipahiyandan Hocalı Mehmed Ağa ve Handan Ağa ve Poyraz zade Abdi ağa ve Biğzade Osman Ağa ve Kara Mustafa Ağa ve Mehmed Ağa ve Paşa zade Halil ağa ve Nalband zade Ahmed Biğ ve Celeb zade Mehmed Ağa ve Hasan Biğ ve Sefer Biğ ve sayirleri meclis - i şer'e bundan akdem gâh asaleten ve gâh vekâleten taife - i mezbure üzerlerine kethüda yeri olan toganî طغانی Mustafa Ağa mahzarında takri - i kelâm idüb liva - i Saruha'nın Kethüda yerlüğü kasaba - i Akhisar'da sakin mahi kadin zade Hasan Ağa'ya [518] verilmeğin kenduları bu tarafa gelmeye kaadir olmamağla cümlemize hitaben mektub göndermeğin hüsn - i ihtiyarımızla mezbur Mustafa Ağa'yı mezkûr Hasan Ağa tarafından vekil

---

[517] — 1628 yılı Eylûl iptidası... Aynı tarihli ve aynı mealli bir hüküm de Kethudayerine vardır.

[518] — Mahi kadin oğlu Hasan Ağa Manisa'da Kethüda yeri idi. Akhisar'a gittiğinde, sipahiler burada ki işlerlerin yüz üzeri kaldığından şikâyet ettiler, bir kethüda yerinin tâyinini istediler.

olub her birinizi zabt-u rabt itmesine razı olduk dedikte gıbbe-et-tastik vel-kabul.. Cemaziyelevvel Sene 1638 [519].

Sühud ül-hol

El-muhzirim

Vesika — 67

İzzetlû ve faziletlû... efendi hazretlerinin huzuru şereffeza ve mahfili münifi ferahefzaları savbına düreri düa ve gureri sena isarından sonra ilâmı muhibbane olunan budur ki darendei mektubu meveddet İshak nam kimesne bu canibe gelüb bundan akdem Hacı Haydar oğlu Mehmed ve Hacı Musa oğlu Ali ve Dobran'lı İlyas nam kimesne bunua müzevvirsin gammazsın deyu İbrahim Paşa hazretlerine gamzedüb dutdurub yüzyirmi guruşun aldurub mukaddema sebeb olanlardan alıverile deyu kıbeli şer'i şerifden hüküm ve yedine hucceti şer'iyye vermeyüb [virilüb] mucibince amel olunmak babında mektubu meveddete ragıb olmağın tahrir olunub şerefi vusulünde me'mul olunan budur ki filvaki bundan akdem sebeb olanlardan hüküm alunub yedine huccet verilmiş ise ve etdüğü dâva şer'i ise henüz idiverüb? muhalefet etdirmemek babında ikdamları buyurula Bu babda hilâfı şer'i şerif bir ferde taaddi ve tecavüz olunmayub hakkı adl üzre müteveccih olan hakkın şer' ile alıvermiye meveddet buyurula Baki ed-düa [520]

1629 -

Min-el fakir İlyas

Paşa

Hususu mezbur için ihzarı şer'i şerif içün bizim Mahmud Ağa tâyin olunmuştur Şer'a icrayı hakkedüb hilâfı şer'i şerif iş olunmıya

Sah Sah

Vesika — 68

Muhibbi şeriati şerefefeza ve mahfili münifi ferahfezaları savbına eva'ı düreri dua ve ez'afı gureri sena isarından sonra ilâmı muhibbane olunan budur ki darendei mektubu meveddet Hasan nam kimesne yedinden emri şerif varid olub mazmunu şerifinde tahtı kazalarında vaki Gümülcelû [521] nam kariyede olub eşkiyadan olan Hacı Seyf (ullah) ve İlyas ve Cennetoğlu eşkiyalardan (eşkiyalarından) Hüseyin şaki bunu muhkem darb ve let eyledüğünden maada bunuu yirmi otuz bin akçelik esbab ve eskalin alub ziyade fesad ve taaddi eylediklerin bildirüb şer' le tafahhus olunub icrayı hak olunmak babında fermanı âlişan buyrulmağın mektubu meveddet tahrir olunub âdemlerimizden fahr-ül-akran Kurd Ağa bendeleri huzuru şerife irsal olundu Şerefi vusulünde me'mul ve mes'uldür ki mezbur şakiler her kande ise şer'i şerife ihzar buyrulub filvaki merkum Hüseyin'i zarbület edüb ve yirmi otuz bin akçelik esbab ve eskalin alub ziyade taaddi eylediklerin alâ veç-el-hasım huzurunda sâbit ve zâhir olursa muktazayı şer'i şerif üzre amel buyurub dahi müteveccih olan hakkın bittemam alıverdikden sonra sureti sicillâtîn varan âdemimiz bendeleleri ile bu canibe gönderesiz Hilâfı şer'i şerif bir ferde' iş olunmıya Baki hemişe fazilet Müebbedbâd Birab-il-ibad [522]

1629

Muhibb-i Muhlis
İlyas paşa

Vesika — 69

İzzetlû ve faziletlû... efendi hazretlerinin meclisi şerif ve mahfili münifleri savbına dürereri daavatı sâfiyyat ve gureri teslimatı saffiyat ithafından sonra inha olunan budur ki Benim izzetlû efendim hazretleri Bizum sizin ile sözümüz sözdür ve kavlimiz dahi havildir bilürsüz ve Saruhan sancağına berveçhi arpalık mutasarrıf olan İbrahim Paşa hazretleri dahi kendi karındaşımız ve sancağı dahi bizümdür Müşarüni-

[521] — Manisa'nın merkez köylerindendir.
[522] — Tarihsiz. 1039 defterinded.

leyh(in) sancaklarında beynennâs âdem katlonlub yedi sekiz nefer müslimanı birkaç haramzadeler mecruh edeler reva ve seza olmadığı malûmlarıdır Mektub birle varan... bendelerine bu fesadı eyliyen iki karındaşlar Elhac Hızır oğulların ikisin dahi babaların ve sicilleri ile mahpus ve mukayyed bu canibe gönderesiz Zira bizim gibi adamın koltuğu altında ve sizin gibi Âdil efendi kadısı olub Şahzadegân tahtı Manisa gibi yerde bu makule fesad ve kabahat ideler dahi bunun gibi haramzadelerün haklarından gelinmiye bundan sonra nice zabtü rabtolub eşkiya taifeleri nice yüze çıkmasunlar İmdi efendi hazretleri mezkûrları ve babaları her kande ise getürdüb sureti sicilleri ile varan adamlara teslim edüb berveçhi ta'cil bu canibe irsal eylemeğe sa'yü himmet buyurasız Baki hemişe izzü rif'at bi-rab-il-ibad [523]

1039-1040

Muhibb-i Muhlis Elhac
İlyas

Vesika — 70

İzzetlü ve faziletlü.. efendi hazretlerinin meclisi şerifi şerefefzaları savbına düreri daavatı safiyyat ve gureri teslimatı vafiyyat ithafından sonra inha olunan budur ki bundan akdem tahtı kazanızda bir zaviye hususu içün Taylesani طايلسانى dirler bir sefih oğlan (Bir kelime okunamadı) Şeyhim deyu bir fakirin üzerine düşüb Şeyhülislâm ve Müftiyyülenam hazretlerine canından niyazedüb berveçhi iştirak zabt ideler deyu beratı şerif götürmekle biz dahi berveçhi iştirak zabtettiresiz deyu mektub vermiş idik Amma bu def'a malûmumuz oldu ki bir sefih ve habis ve naifet oğlan imiş Hayf ki öyle bir fakirin hakkın böyle sefih rafızı oğlan eklü bel'ede biz mezkûr nahemvar mürai sefih oğlanı meclisimizden sürdük İmdi efendi hazretleri ol zaviyenin aslını ve evvel mutasarrıf olan fakirin namını bilmem Tekye Müderrisini getürdüb sual buyurub dahi minbaad mezkûr Taylasanlû'yu dahletdirmeyüb ol fakiri zabt ve tasarruf etdirüb cümle mahsulâtın ana ahzü kabzetdirüb ve sefihe bir habbesin verdirmeyüb şöyle ki inad ve muhalefet iderse men'ü def'edin Şöyle ki men'ü def'e kaadir olursanız ne söz Zira biz anı huzurumuzdan sürmü-

[523] — Tarihsiz. 1039, 1040 defterinde yazıl.

şüzdür Eğer men'edemeyüb müzevvirlik iderse bu canibe hafiyyelen yazub bildiresiz ki ana âdem gönderüb getürdüb bir iş edeyim ki sair onun gibi rafizî suret uğrularına mucibi ibret ve sebebi nasihat olsun Ged'edüb Şeyhülislâm Yahya efendi hazretlerinin ve bizim rızamızda olub hâtırımız mesrur edeler Ved - dua [524]

Muhibb-i muhlis Elhac
İlyas Paşa

Vesika — 71

Benim ruhum ve canı azizim efendim Haddizatında Kasabzade İbrahim Çelebinin hakkı sarihi olduğundan gayri baba ve dedelerinden irsi şer'i üzre mutasarrıflar imiş ve hem gayet öyle bir fakir imiş Ol vacib-ül - katl didesiz Şeyhim deyu müslimanları ıdlâleden şeyh نجدی aslâ ve kat'a zaviyeye değil nefsi Manisa'ya bile komağa rızam yokdur Vallahı ve Tallah bunda iken katleylemediğime peşimanım Zira kabahatinin haddü peyamı yokdur Bir rafızi didesiz ancak bu babda ol fakirlerin başına sadağ vire Vallah ve Tallah agâh olduğum gibi âdemler tâyin edüb anı eşed siyaset ile hakkından gelürüm Zira ol didesiz herhangi memlekete varsa halkını ıdlâleylemeden hali olmazdır Ol mel'un didesize muhkem tenbih ve te'kideylemişizdir Belki varub cenabınızın haberi olmadan zaviyenin mahsulünden bazı nesnesin olub firarede Minbaad şehirde komıyasız Hemvar izzetde olasız [525]

El - fakir İlyas
Paşa

Vesika — 72

Medine - i Manisa mahallatından Çarşu mahallesi sükkânından olub bundan akdem Menemen nam kasabadan Medine - i mezkûreye gelân tarik - i âmda esbabı nehb - ü garet olunub ve kendu mecruh olan Ali bin Mehmed nam kimesnenin garet olunan esbabı Medine - imezkûre mu-

---

[524] — 1039 - 1040 Defterinde yazılı.

[525] — 1039 - 1040 Defterinde yazılı. İlyas Paşanın, bunlara benzer, müdahale yollu, Manisa: Kadısına gönderdiği daha bir çok mektupları vardır.

zafatından Kâfir Boz nam kariyeden [526] Husrev باشه Başe nam racilin yedinde bulunmağla husus-i mezbur-i teftiş içün sahib-i devlet ve âsaf-ı نبت veziri-i mükerrem müşir-i mufahham İlyas Paşa yesserallahü ma yeşa' hazretleri taraf-ı âlilerinden mübaşir tâyin olunan zuhr-ül-emsal Osman Ağa mecruh Ali'yi ve يرلك yirik Ebubekir nam kimesneyi mezbur Husrev Başeyi ve eşya-yı mezbureyi mahfil-i şer'i şerife ihzar idüb evvelâ merkum Husrev Başe'nin yedinde bulunan eşyadan sual olundukda cevabında işbu hazırı-bil-meclis olan esbabı bir ay mukaddem mezkûr yirik Ebubekir karye-i mezbure cemaat-ı müslimin-i mahzarlarında bana virüb sahibi geldikde teslim iyle demiş idi Sahibi gelmemekle ben de kaldı dedikde karye-i mezbure imamı ve cemaatı meclis-i şer'i Mutahharda hazır olmağla vaki-i hal sual olundukda anlar dahi cevablarında bizim huzurumuzda merkuman Husrev Başe yirik Bekirden dedikleri üzre ef'al vaki' olamayıb mücerred kendu amelleri ve kavilleridir dediklerinde mezbur Yirik Bekir dahi bu muameleden benim haberim yokdur deyu inkâr itdikde mecruh-ı mersum Ali'den senin yoluna gelüb seni mecruh idüb esbab ve erzakın alan kimlerdir deyu sual olundukda merkum Yirik Bekir muvacehesinde takrir-i dava idüb tarih-i kitabdan bir ay mukaddem Menemen nam kasabadan Medine-i mezkûreye gelân tarik-ı âmdan gelürken kıbel-i mağribe ardımdan karye-i mezbure sükkânından iki atlu zuhur idüb biri mezbur Yirik Bekir ve biri murad oğlu Hasan serian gelüb yetişdikleri gibi mezbur Bekir üzerime sell-i seyf itdikde kendumu tahlis kasdi ile sol elimi karşu tutduğumda serçe barmağımı urub kat'idüb ve sağ elimi dahi dirsekde iki yerde كولك ile urub mecruh idüb aklım başımdan gitmekle arkamda alaca كوكى ve kırmuzu şirvanımı ve başımda olan dülbendimi ve kırmuzu ve belimde olan kırmuzu kuşağımı ve koynunda olan iki bin beş yüz akçe ve kâmil guruşumu refiki mezbur Murad oğlu Hasan ile alub beni öldü deyu ol mahalde burağub gitmişler irtesi aklım başıma gelüb Medine-i mezkûreye güçle geldüm benim yoluma gelüb mecruh iden ve esbabım mezbur Bekir ile hâlâ firar iden tahsili mümkün olmıyan refiki Hasan'dır dedukte gibb-es-sual vel-inkâr meclis-i şer'i şerife غراز ile gelen esbabı açılub nazara alundukda ayni ile herbiri bulunub inkâra mahal olmamağın Karye-i mezkûre ahalisinden dahi mastur-ül-

[526] — Manisa'nın bu adda bir köy yoktur.

esami olan müslümanlar cevab virüb karye-i mezkûreden olub hâlâ firar iden Murad oğlu Hasan ile mezbur Yirik Bekir refiklerdir daima fısku fücür ve şenaatten hâlî değillerdür ve bilcümle mezkûrun her veçhile vech-i arzdan izalesi lâzımdır deyu âlâ tarik-üş-şehade haber verdiklerinden hakkından gelinmek üzre işbu defter ketb-ü terkim olundu fi-evail-i Rceeb-ül-mücerreb li-sene-ti erbaine ve elf [527].

Sühud-ül-hâl

Fahr-ül-Kuzat Mehmed Efendi
İbn-ül-hac Ahmed

Fahr-ül-müderrisin
Abdüsselâm Efendi el-kâtib

Far-ül-müderrisin Habib Efendi
İbn Sefer Efendi

Şaban bin
Receb

Hızır bin
Receb

Mustafa bin
Osman

Mustafa bin
Hasan

ve gayrühüm

Vesika — 73

Medine-i Manisa'da Karaköyde sakin Mustafa Ağa ibn Mehmed nam cündünin odasında müsafir olan Handan Ağa ibn Abdülmennan tarafından Mehmed Biğ nam Cündi mahkeme-i şerifeye gelüb takrir-i kelâm ve ta'bir-i an-il-merama idüb mumaileyh Handan Ağa ile sahib-i devlet âsaf ريثبت vezir-i mükerrem müşir-i mufahham İlyas paşa yesserallahü ma yeşa' hazretleri taraf-ı âlilerinden tâyin olunan tayifeden Mustafa Biğ ibn İbrahim nam cündinin refiki olan طوبريجالو Dobricalu Kara Musa Küçük tatar tâyin olunan nam geriz كرز Karamanî zade kahvehanesinde kılıc ile urub mecruh itmişler mezkûr Mustafa Biğ hâlâ merkum Handan Ağanın nâzil olduğu mahalde mecruhan yatur [yatar] canibi şer'i şerifden üzerine naib varub keşfolunmasın taleb ider dedikde mumaileyh Handan Ağanın talebi ile keşf-i hâl içün savb-ı şer'i şerifden irsal olunan Abdüsselâm bin Mahmud nam naib medine-i mezbure zabiti olan Mehmed Ağa zeyl-i kitabda mastur-ül-esami olan müslü-

[527] — 1631 Şubat ortaları

manlar ile müşarünileyh Handan Ağanın nâzil olduğu meinzl-i mezkûre varub mecruh-ı mezbur Mustafa Biği Keşfettiklerinde fil-vaki iki oylugünda ve boş bögründe iki yanında kılıc ile urulub mecruh olduğunu ve henüz seylân-ı demini müşahede idüb sual olundukda mecruh-ı mezbua Mustafa Biğ cevabında müşarünileyh sahib-i devlet hazretlerinin سابق الذكر salif-üz-zikr Dobrucalı mezbur Kara Musa Küçük Tatar nam sekban ile zikrolunan kahvehanede musahabet iderken mezbur Kara Musa beni kılıc ile bi veçh urub mecruh eyledi mezburdan gayri kat'an bir ferdden dava ve talebim yoktur dedüğünü mevlâna-yı mezbur mahallinde tahrir ve vukuu üzre mahfil-i kazada imla ve tahrir itmeyin vak-i hal gibb-et-taleb ves-sual ketb-ü sebt olundu fil-yevm-üt-tasi' aşer min Receb-ül-ferd li-sene-ti Eirbaine ve elf [528]

Şühud-ül-hâl

Mustafa Ağa ibn Mehmed ül-cündi

Ahmed Biğ ibn Mustafa el-cündi

Seyyid Mehmed Efendi ibn Seyyid Hüseyin Efendi

Elhac Mehmed ibn Abdunnebi

Muslı bin Hüseyin

Şaban bin Kasım Beşe

Ali Çavuş ibn Ahmed

Hızır bin Receb

Yusuf Ağa ibn İbrahim-ül-cündi

Mehmed Biğ ibn Hasan el-cündi

Nasuh Beşe ibn Mehmed el-racil

Ahmed bin memi

Mehmed Biğ ibn Mahmud el-cündi

Mehmed Çavuş ibn Ahmed

Kara Ali bin Resul

Mustafa bin Hasan

ve gayrühüm

[528] — 21 Şubat 1631.

Vesika — 74

Medine - i Manisa'da vaki Debbağhane erbabından üstad Yusuf bin Hüseyin ve üstad Ali bin elhac Mehmed ve elhac Hüseyin bin Ali ve Seyyid Abdullah bin Veli ve sayirleri mahfil - i şer'i şerifde husus - i ali - yül - beyana vezir - i mükerrem müşir - i muhaham izzetlû ve saadetlû İlyas paşa hazretlerinin taraf - ı faiz - üz - şeriflerinden mübaşir tayin olunan fahr - ül - akran işbu hafız - uz - rakam Handan Ağa ibn Abdulkerim mahzarında herbiri ikrar - ı tam ve takrir - i kelâm idüb medine - i mezburede vaki debbağ hirefinden olub bundan akdem bazı fesadda bulunmağla gaib olan debbağ elhac Osman'ın debbağhanesinde mevcut olan جلود cilüd - ı bakar ve sayiri furuht olunmak iktiza itmek ile mumaileyh Handan Ağa eşya - i mezkûreyi cümlemize kıymeti ile iştira idin deyu teklif iyledikde mezbur elbaç Osman baade zaman gelüb bizden taleb etmek havfi ile imtina' ettüğümüz ecilden ahâr diyara iletüb furuht itmek lâzım gelmeğin cümle جلود mezkûrenin ahâr vilâyete naklü içün lâzım olan cer - i mekâri - i biz tav'an iltizam idüb mumaileyh Handan Ağaya rızamız ile yüz guruş teslim iyledik ve husus - ı mezkûrda etvar ve evza'ından müteezzi olmadık dediklerinde mezkûrların kelimat - ı meşruhası mumaileyh talebi ile ketbolundı fi evail - i şaban sene. 1040 [529]

Şühd - ül hâl

Zati Ağa ibni
Hamza Çavuş

Mahmud Ağa ibni
Memi

Mehmed biğ ibni
Abdullah

Abdurrahman efendi
ibni Abdunnebi

Şaban bin Recep

Muhzırum

ve gayrühüm

Hükümler kısmında, bu hususa dair, İlyas Paşanın Handan Ağaya şöyle bir de mektubu var :

Fahr - ül - emasil - i vel - akran bizum Handan Ağa zide kadruhu Ta-

[529] — 1631 yılı Mart ortaları.

hiyyat - ı safiyat lakdiminden sonra inha olunan bu durki buradan deb. bağ elhaç Osman için Manisa'ya varduğunda hısımının birinden seksen guruş alub oltakdirde yirmi yedi guruş kalub imdi ol evi mühürlenan herifin کوندن به ستدن yirmi yedi guruş dahi bu fakire alıvirüb bu ma. kule haram zadenin malı alınagelmişdir Maadasın cümleden sen ahz - ü kabz idüb gelüb cevabın viresiz bundan Kadı efendiye dahi bir mikdar hizmet idesiz ves · selâm

El - fakir

İlyas Paşa

Vesika — 75

Budur ki sahib - i devlet izzetlû ve saadetlû vezir - i ruşen zamir İlyas Paşa yesserallahü mayeşa' hazretleri Medine - i Manisa'da Enarlıca (Narlıca) mahallesinde sakin Ridvan bin Abdullah nam kimesnenin ihzarı icün mübaşir tâyin olunan Mehmed Biğ ibn Ali meclis - i şer'e gelüb mezbur Ridvan ahidlenüb mübaşiri - i merkum ile sahib - i devlete alub giderken Menemen kazasında Taye ile nam karyeye [530] nâzil olub ahşama karib zamanmerkum Rıdvan atlarımız ile kendi atını suvarmak صوارمق (sulamak) içün konakdan baid bir kuyuyu işbu hazır - ı bil - meclis olan Ömer bin Veli ve Herdem bin Ömer nam kimesneler ile alub gidüb kuyudan atları suvardıklardan sonra merkum Rıdvan ata binüb firar iylemiş mezburu alub gilmek mümkün olmuşdur (olmamışdır) hakikat - ı hâl mezburandan istihbar olunub ihbarları vukuu üzre tahrir olunması matlubumdur dedikde gibb - el istihar mezburan Ömer ve Herdem'den vaki - i hâl istihbar - olundukda fil - vaki merkum Rıdvan zikrolunan kuyudan atları suvardıktan sonra atına binüb firar eyledi kuyu konakdan baid olmağla bir haber verince akşam olub de getürmiye mecal olmadı deyu haber verme-

[530] — Manisanın bu namda bir köyü yoktur.

gin mahüvel vaki bit - taleb ketbolundu Tahriren fi gurre - i Rebiyyülevvel Sene 1041 [531].

Sühud - ül hâl

Hüseyin Beşe İbni Ali
Şaban bin Receb
Mustafa bin Hasan
Mustafa bin [532] *Osman*
Abdülgaffar bin Sefer
ve gayrülhüm

Vesika — 76

Bilfiil Anadolu Beylerbeyisi olan Emir - il - ümera - il - kiram Ahmed Paşa hazretleri tarafından kal'ai Manisa mustahfızlarının teftişine me'mur olan Mehmed Ağa bin kırk bir senesi Şaban - ül - muazzamının evayilinde Medine - i mezbureye gelüb kal'a-i mezbure mustahfızlarını teftiş ettiklerinde kal'a kethüdası Mehmed Biğ ibn Mustafa'dan maada cümle neferler mevcut olub merkum Mehmed Biğ na mevcud olub tarih - i kitabdan bilâ izin İstanbul'a gidüb tarik - i kal'a olduğu bit - taleb ketbolundu Tahriren fi evayil-i Şaban - ül - muazzam sene-te ihda ve erbaine ve elf [533]

Sühud - ül - hal

Mustafa bin Osman
Veli bin Elhaç İsa
Halil bin İbrahim
Abdülgaffar Bin Sefer
Mustafa bin Hasan
ve gayrühüm min-el-hazirin

---

[531] — 27 Eylül 1631

[532] — Bu kararın sol yanında şunlar yazılıdır: «Hüseyin Beşe ibn Ali nam Racilin zevcesi Rabia nam hatunun Rıdvan bin Abdullah nam çabi ile menzile müteallik davası olmağla mezbur Rıdvanın sahib-devlet huzuruna.»

[533] — 1632 Şubat sonları

Vesika — 77

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzü vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Sabıka... Beylerbeyisi olub hâliyâ berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan İbrahim dame ikbalühu ve mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - il - fazaili vel - kelâm Livayı mezburede vaki olan kadılar zide fazlühum ve mefahir - el - sikatı vel - mustahfızin Livayı mezburede vaki kılâ' Dizdarları ve neferatı zide hafezehüm Tevki - i refi-i Hümayun vasıl olıcak matûm ola ki hâliyâ İlyas Paşa dedikleri âsinin avni Hakla hakkından gelünüb haddi mıkdarını bildirmek mühimmatı dinü devletden olmağla Vüzerayı izamdan Düsturu mükerrem Müşiri müfahiham nizam - ül - âlem Müdebbiri umur - ül - cümhur bil - fikr - is - sakib Mütemmimi meham - ül - enam bir - rey' - is - saib Mümehhidü bünyan - üd - devleti vel - ikbal Müşeyyidü erkân - is - saadeti vel - iclâl Elmahful bisunufu avatıf - il - melik - âlâ Vezirim... Paşa edamallahü Teâla iclâlühu Umumen Anadolu ve Karaman Eyaletlerinde vaki Ümera ve tariki asker ve Dersaadet'imde mevcut bulunan cünudü zafereser ile varub haini mezburun hakkından gelmek üzre Serdar nasb ve tâyin olunub muaccelâ sancağınız askeriyle âmade ve hâzır varub Kütahya'ya (Kütahya'da) müşarünileyhe müterakkib ve muntazir olmak babında hattı Hümayun (ve) emri şerifim gönderilüb Lâkin şakii mezburun şürurundan Elviye ve Bergama semtleri hıfzı hiraset olunmak lâzım ve mühim olmağla zikrolunan mahalleri müşarünileyh Serdarım varıncıya değin sancağın askeriyle ve yarar âdemlerin ile muhkem muhafaza etmeniz emrim olmuşdur Buyrdmu ki vusul buldukda tehir ve tevakkuf etmeyüb Livayı mezburun gedüklüden gayrı umuma müteferrika ve Çauuş ve kâtib ve Zuama ve erbabı timarı yarar âdemlerin ile kalkub varub zikrolunanlar ve Bergama semtleri ve ol canibde olan kal'aları mahfuz ve muhasara olunan mahalleri müşarünileyh Serdarım ol canibe varınca (ya degin) muhkem muhafazası (muhafaza) ve şürurundan sıyanet ve

himayet edüb ihmal ve iğfalden begayet hazer eyliyesiz Söyle bi'esiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evalii Şaban - il - muazzam li - sene - ti ihda ve erbaine ve elf [534]

1632

Bi - makam - ı Kostantaniyye El - mahrusa [535]

Vesika — 78

Emir-il - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül-kadri vel-ihtiram Sahib - ül - izzü vel - ihtişam El-muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ sabıka... Beylerbeyisi olub berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan İbrahim dame ikbalühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki mukaddema Anadolu Beylerbeyisi olan İlyas nam sipas evamiri aliyyeme ademi itaat ve şâdır olan fermanı hümayunuma muhalefet üzre olduğundan gayri Karesi sancağında ve ol havalide mütemekkin olan Kapukullarının vesair vedayi - i Halik - ül - küberaya olan reaya taifesinin ehlü evladlarına ve emvalü erzaklarına desti musallatı düraz ve ebvabı isyanı küşadebaz edüb nice müslünları bigünah katl ve emval ve eşyalarını nehbü garet etmek bifadlillâhi Tealâ def'ü izalesi ehemmi mühimatdan ve üzerine cem'olan eşkiyayı perakende ye perişan etdirilüb ve ol vilâyet fukarası şakii mezburun taaddi ve tecavüzünden istihlâs olunmak elzemi lâzımatdan olmağla hususu mezbure düsturu mükerrem Müşiri Müfahham Nizam - ül - âlem Vezirim Mehmed paşa edamallahü Tealâ iclâlühu Serdar ve umuma Anadolu ve Karaman eyaletlerinde vaki olan Sancakbeyleri sancaklarında olan gedüklerden maada Zeamet ve Timar tasarruf eden Dergâhı Muallâm müteferrikaları ve Çavuşları ve divanı hümayunum Defterhan ve Maliye kâtibleri ve cümlenin oğulları ve

---

[534] — 1632 Yılı Şubat sonları ile Mart iptidaları.

[535] — Saruhan sancağı mutassarıfı İbrahim Paşaya; 1041 yılı Şaban evailinde gönderilen hükûmde; Saruhan sancağında ibka edildiği yazılıdır. Keza, aynı yıl Recep evailinde de Kınalıoğlu adında Aydın taraflarında eşkiyanın türediği, tedibi için sancağı askeriyle, Anadolu Beylerbeyi Ahmed paşanın yanına gitmesı için, bir ferman daha vardır.

Zuama ve erbabı timar ve Çeribaşı ve Çeri sürücüler ve bilcümle birden bine ve binden yüzbine varınca dirlik tasarruf eden kullarım ve zeamet ve timardan mazul Vali ve emirlû müşarünileyh Vezirim ile memurlar olub her biri berveçhi istical ve müsellâh ve yarar âdemleri ile mütevali meşruh üzre sancağında olan asker (leri)nle kalkub Kütahya'ya varub müşarünileyh Serdara varub dahil oluncaya degin dernek ve cem'iyyet üzre olmaları babında hatlı hümayunu saadeti makrunum ile fermanı âlişanım sâdır olmağın Sen dahi berveçhi isticall kalkub Kütahya'ya mükemmel kapun ve sancağın askeriyle mahalli mezbure varub dernek ve cemiyyet üzre olmaları emrim olmuşdur Buyurdum ki... Vusul bulduk-da bu babda hatlı Hümayunumla sâdır olan fermanı celil - il - kadrim üz-re amel edüb dahi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf etmeyüb mükem-mel kapun ile veçhi meşruh üzre sancağında (ki) asker halki ile Kütah-ya'ya varub dernek ve cemiyyet üzre olasın ki bifadlüllahü Tealâ müşarü-nileyh Serdarım Asitane'i saadetimden varub mahalli mezbura vasıl olduk-dan sonra cem'iyyeti tam ile kalkub şaki - i muzburun üzerine varub bi-avnillâhi taala def'ü izalesinde merdane hareket ve ırzı namusu saltanatıma enfa' olan veçhüzere dilirane vaz'u hareket eyliye velhasıl hususu mez-bure ziyade ihtimam lâzımdır Emri şerifim sana varub vasıl olduğu gibi cüda tehir göstermeyüb sancağın askerini üzerine cem'edüb kemali sür'-at ve istical ile kalkub kütahya'ya varub dernek ve cemiyyet üzre olasız Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili Şaban - il - muazzam Li - sene - ti ihda ve arbaine ve elf 1041 [536]

1632

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 79

Emir - il - ümera - il - kiram Kebir - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet - il - melikil-âlâ Anadolu Beylerbeyisi olan Ahmed dame ikbalühu Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Sabıka Anadolu Beylerbeyisi olan

[536] — 1632 Şubat sonları ile Mart iptidaları.

İlyas emri şerifime imtisal etmeyüb ademi itaat ve inkiyad ve reaya ve berayaya ve sair ahali - i Vilâyete ilâ gayrünnihaye zulüm ve taaddi etmekle bundan akdem izalesi için sana ve Eyaletinde olan Ümeraya vesaire emri şerif gönderilüb mezburun del'- ü izalesi ve vücudu habaselâlûdunun sahife - i arzdan fek konulması emri mühimmi dinü devletden ve lâzımai mülki milletden olmağın hâliyâ Vüzerayı izamımdan Düsturü mükerrem Müşiri mufahham Nizam ül-âlem Vezirim Mehmed Paşa edamallâhü Tealâ iclâlühuyu anınla mamur olan askeri islâma Serdar tâyin edüb irsal olunmuşdur İmdi müşarünileyh Mehmed Paşa ol canibe erişmeden cibilliyetinde mezkûr olan gafuru hamiyyet ve şecaatin ve tedbirü tedarük ile mezbur zâilimi ahsen veçh üzere ele getürüb hakkından gelinme dairе - i imkânda ise dinü devletime ve ırzı namusu saltanatımıa hidmet etmiş olub envaı inayatı aliyyeme mazhar olursun Eğer minvali meşruh üzre mezburun ele girmesi emri asir olub Serdarı müşarünileyh gelüb erişmeden olveçnile hareket olunmalu ile [?] mucibi harbü kıtalleri ve mabeyinde nice reaya ve beraya vesair ahali - i Vilâyet zayi ve telef olmak iktiza iderse nihayet mertebe müşarünileyh Serdarımın ol canibe gelüb erişmesine müterakkib olub memur olduğun üzre Eyaletin askeriyle dernek ve cem'iyyetde, muhkem tedarik üzre olmak babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur... Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb ve Eyaletinde olan Sancakbeyleri vesair il ve Vilâyet askeri ile hüsnü tedbir ve tedarik ile ve gönül birliği ile mezbur zalimi ele getürmek mümkün olursa bu babda var kuvveti sarfı kudret eyliyesiz Eğer ele girmesi emri asir olub mucibi kilal ve fesad ve mabeyinlerinde nice reaya ve beraya vesair mazlûman zayi ve telef olmak iktiza ederse eyaletin askeriyle memur olduğun üzre dernek ve cem'iyyet ve gereği gibi tedarik üzre müşarünileyh Serdarıma muntazır ve müterakkib olub inşaallahül melik - il - müteal hini mülâkide lâyık olan veçh üzre zalimi mezburun vücudu mazarratâlûdun fek ve izale ve ol Vilâyeti zulüm ve fesadından pâk ve tathir edüb reaya ve beraya vedayi - i Halik-ül - berayadır vesair ahali - i Vilâyet benim saye - i devletimde müreffeh - ül - bal ve geru meskenlerinde âsudehal üzre olalar Şöyle bilesiz Alâmeti

şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıtı şehri Şaban - il - muazzam Sene ihda ve erbaine ve elf 1041 [537].

1632

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 80

Hâlâ Şam Cennet meşam eyaletine mutasarrıf olan vezir - i mükerrem müşir - i müfahham İlyas Paşa hazretlerinin Sekban bölükbaşılarından fahr - ül - akran Mehmed Ağa ibn... tarafından husus - ı ati - yül - beyana vekil olub vekâleti Hasan bin Yusuf ve Balı bin Ebülkasım şehadetleri ile vekâleti sabite olan İsmail Ağa ibn Hüseyin Medine - i Manisa'da vaki Derviş Ağa mescidi şerifi mütevellisi olan Cafer bin Halil muvacehesinde ikrar - ı tam ve takrir - i kelâm idüb müekkilim merkum Mehmed Ağa mescid - i mezbura iki bin dört yüz akçe vakfedüb şöyle şart eylediki meblâğ - ı mezbur mütevelli - i merkum onun on bir buçuk hesabı üzre istirbah idüb ribhinden hasıl olan üç yüz altmış akçe yüz elli akçası mescid - i mezbur imamına yüz elli akçası şem'e ve otuz akçası mütevvelli - i mezbura ve otuz akçasını hasıra virmek üzre şart eyledi dedikde ma vaka' kayd - ı şüd Tahriren fi 18 Ramazan - ül - mübarek sene 1041 [538].

Şühud - ül - hâl

Oruc bin Yusuf
Şah Veli Bin Seydi

Halil bin İbrahim
diğer Halil bin İbrahim

Ahmed bin Mehmed
ve gayrühüm

Muhzır

---

[537] — 1632 Şubat sonları ve Mart iptidaları.
[538] — 9. 4. 1632

Vesika — 81

Ahmed Paşa Hazretlerinden eşkiya hakkında gelen mektub

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - fazaili vel - kelâm Mevlâna Saruhan sancağında vaki olan efendiler zide fazailihüm Düreri daavatı safiyyat ve gureri teslimatı vafiyyat ithafından sonra inha olunur ki def'ü izalesi ferman olunan İlyas nasipasın mukaddema ve hâlâ muhare be olundukdan sonra tevabii eşkiyalarından niceleri varub ol caniblerde mütehassın olub reaya ve berayaya bunca cevrü taaddileri varid ve haklarından gelinmelerine müşedded evamiri şerife varid olub etrafı eknafda olanların dahi ahz ve ihzarına âdemler gönderilmeğin Saruhan sancağına dahi ağalarımızdan kudvet - ül - emasili vel - akran Şamî Mehmed ağa zide kadrühu tâyin ve irsal olunmağın tahtı kazalarınızda dahi sakin ve mütehassın ve pinhan olan eşkiyalarının ahzü habs ve ihzarı ve emval ve erzaklarının yerlû yerinden teftiş ve tafahhus etdirilüb herkangınızın tahtı hükûmetlerinizde eleverdirüb minbaad himayet ve sıyanet etdirilmeyüb mal ve başların bu canibe mübaşiri merkum marifetiyle irsal ve ihzarı babında mecdü sai olub bezli makdur ve şakii mezkûrlardan Sipahi ve Yeniçeri ve Zaim ve Müteferrika yanına varub himayet ve sıyanet iderlerse minbaad etdirilmeyüb merkum Mehmed ağaya teslim etdiresiz ki mucibi ibret içün haklarından geline Hamî olub muhalefet edenler sonra mal ve başları telef olur Muhkem tenbih eyliyesiz ki ana göre basiret ve intibah üzre olub avkı tehirden ihtiraz eyliyesiz Tahriren fi evahiri Şevval Sene 1041 Baki hemişe ömrü devlet müstedambad [539]

1632

El - fakir Ahmed
Mirimiran - ı Anadolu
hâlâ

---

[539] — 1632 yılı Mayıs ortaları.

, Bundan akdem isyan ve tuğyaneden İlyas dalâlet istinasın tarafı saltanatı aliyyeden ref'ü izalesine memur olan emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham İzetlû ve saadetlû Ahmed Paşa hazretleri tarafından asii merkumun Livayı Saruhan'da vaki tevabii ve eşkiyasını teftiş ve emval ver erzak ve emlâkin miri içün ahzü kabz ve füruhta tâyin olunan fahr - ül - emasili vel - akran Şamlı Mehmed Ağa ibn Derviş meclisi şer'i hatiri lâzım - üt - tevkirde medinei Manisa'da Çarşı mahallesi sakinlerinden işbu hafıza - tül - kitab fahr - ül - muhadderat Rahime binti Ahmed nam hatun müvacehesinde ikrarı tam ve tabiri anilmeram edüb mezbure hatunun zevci olan Alaybeyi zade Mehmed asü merkumun tevabiinden olmağın memur olduğum üzre cümle emval ve erzak ve emlâkine vaz'iyedetdüğümden sonra mahallei mezburede vaki led - el - ceyran malûm - ül - hudud olub müteaddideyi müştemil evlerini ve Eğriköyde [540] vaki led - el - ahali hududu malûm olan çiftlik evlerini ve çiftliği mezkûrede adet ve evsafı beynimizde hükmü şer'i ile malûm nizaa مغني جهالتدن beratı mütehakkik koyun ve sığır vesair mevaşi ve devvabı ve Kurşebe nehrinde dair kezalik bir bab değirmenini ve medinei mezburede mevcud olan ve esâs heylden bisat ve gayri ve dahi müteaddid şimü raht ve kılıç ve gaddare vesairlerinden merkum Mehmed'in memlûkü olan akar ve menkulâtı صفقه vahid ile onbin kıt'a riyal guruşu kebire zevcesi mezbur hatun bana bey'edüb ol dahi iştira ve kabul etdikden sonra meblâğı merkum onbin guruşunu yedinden bittamam vel - kemal ahzü kabzettim dedikde mezbur Mehmed ağanın minvali meşruh üzre cari olan ikrarın el - mukirre leha el - merkume hatun vicaha tasdik etdikden sonra ma-

---

[540] — Manisa'nın merkez köylerinden.

hüvel vaki bit · taleb ketbolundu Tahriren fi evaili Zilkade · tüş · şerife Sene ihda ve erbaine ve elf 1041 [541]

1632

Şühud - ül - hâl

Fahr ül - ulema - il - kiram
Ali efendi

Fahr · ül - kuzat - ül - islâm
Müftizade efendi

Umdeti Kuzat · il - islâm
Sefer efendi

Kıdvet · ül · emasil Abdullah
ağazade Mehmed ağa

Zübdet - ül kuzat
Hüsam efendi

Vesika — 83

Meclisi şerifi şereffeza ve mahfili münifi ferahefzaları savbına tahiyyatı safiyyat ve teslimatı vafiyyat iblâğından sonra inha olunur ki Saruhan sancağında Manisa nahiyesinde Köseler [542] nam kariye ve gayriden beşbin akçe Timara mutasarrıf olan İsmail izalesi ferman olunan İlyas Paşa eşkiyasından olmağla Timarı mahlûl olmağın erbabı istihkakdan işbu darendei mektub Mehmed'e Sene ihda ve erbaine ve elf Şevvalinin evvelinden tevcih olunub zabtı içün tahvil mektubu verilmişdir Şereti vusulünde memuldür ki Timarı mezburu tarihi mezkûrdan merkuma zabt ve tasarruf etdürdüb tezkiresin berat edinciye değin ahardan bir ferdidahlü taarruz etdirmemeğe tekayyüd oluna ve dahlolunub tahvil tarihine düşen mahsulünden kimesne nesnesin almış ise baad - es - sübut hükmedüb geru bikusur alıveresiz Baki hemişe izzü fazilet derseccadei şeriat müstedam [bâd]. [543]

Buyurt - ı Sahrayı
Akhisar [544]

---

[541] — 1632 yılı Mayıs sonları.

[542] — Eşme'nin merkez köylerinden.

[543] — Saruhan sancağında bulunan Timarlılarla, bazı reaya da İlyas Paşa ile birleşmişlerdir. 1041 yılı sicillerinde, kimlerin tecziye edildiği, kimlerin elinden timarlarının alındığı yazılıdır.

[544] — 1632 yılı Nisan sonları ve Mayıs iptidaları.

Vesika — 84

Mahmud Biğ'in kal'a Ağalığı mektubudur

Meclisi şerifi şerial ve mahfili münifi hakikat disarları savbına düreri daavatı safiyyat ve gureri teslimatı vafiyyat ithafından sonra inha olunur ki Saruhan sancağında tahtı kazayı adaletşiarlarında vaki Köseler nam kariye ve gayriden dörtbin dokuzyüz doksandokuz akçe Timar ile Manisa kal'ası Dizdarı olan İbrahim isyan ve tuğyanedüb def'ü izalesi ferman olunan İlyas nasipas ile yekdil ve yekcihet olub kal'ai mezburu düşman eline vermekle emri âli üzre hakkından gelünüb Gedüğü hâlî ve Timarı mezbur mahlûl olmağın bilfiil istihkakdan olub bilfiil kal'ai mezbure Kethudası olan Mahmud içün yarar ve müstakim ve dindar ve her veçhile hidmeti mezburenin hakkından gelür olduğuna haliya berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan izzetlû ibrahim Paşa hazretleri arzetmeğin Timarı mezburu Dizdarlığı merkume ile mezbur Mahmud'a işbu senele ihda ve erbaine ve elf Şevvalinin onbeşinci gününden [545] tevcih olunub berat ihrac edinciye değin tarafımızdan zabtı içün tahvil mektubu verilmişdir Vusulünde memuldur ki mutadı kadim üzre Timarı mezburu Dizdarlık ile merkum Mahmud'a tarihi mezburdan zabtü tasarruf ve vaki olan mahsulün ahzü kabzetdirüb mademki hidmeti Dizdarlığı eda etdikce Timar Gedüğüne bir ferdi dahlü taarruz etdirilmiye ve dahlolunub tahvil tarihine düşen mahsulünden nesnesin almış olurlarsa giru alıverüb tarafı âlhardan müdahele etdirilmemesi babında bezli himmetlerinde masruf ve bidiriğ buyurula Tahriren fit - tarih - il - mezbur Baki hemişe hemvarı ömrü devlet bad

1632

Sahra-yı
Bergama

Vesika — 85

Süleyman ve Elhac Osman bin Hasan ve Elhac Ahmed bin Musa ve Elhac İbrahim bin Veli ve Elhac Mustafa bin Mirza ve Torak bin Bali ve Ali bin Hasan ve Receb bin Elhac Hüseyin ve Elhac Receb bin Resul ve Hacı A'i bin Hacı Hüseyin ve sayiri hazirun olub bundan akdem yaya nam kariyeden Divane Yusuf Biğ Akhisar'lı Mahı Karıoğlu tarafından mektub ile gelüb beni ve oğlu Hüseyin Ağayı ellerimiz ardına bend idüb yüzelli... bir kemha tozluk ve on vukye kahve ve yirmi vukye duhan ve üç çift don ve küçük ve bir cedid ve bir müsta'mel mitili dülbend ve bir kılıc ve sayir esbabım alub vaki - i hal istihbar olundukda fil · vaki' mezbur Yusuf gelüb veçh - i meşruh üzre almışdır deyu haber vermeyin

Badehu Zati Biğ ibn İlyas ve Mustafa Biğ ibn Kurd bizim yanımızda almuşdur deyu şehadetleri kayd - ı şüd [26 Muharrem 1042] [546]

1632

Şühud - ül - hâl

Mustafa ağa	*Ahmed ağa*	*Hüddam - ı*
El - serda		*mahkeme*

Vesika — 86

Kasaba - i Turgudlu'da orta mahallesinde sakin zümre - i sipahiyandan Ali Biğ ibn Elhac Veli mahfili şer'e gelüb bast - ı meram edüb bundan akdem Bağdad seferinden evime geldüğümde yaya nam kariyeden Divane Yusuf bin Elhac Arslan nam sipahi İlyas paşa tevabiinden olmağla bizim efendimiz Ahmed paşa üzerine varacakdır elbet bile gidelüm deyu beni davet idüb ben dahi razı olmayub tabi' olmamağla Akhisar'lı Hasan Ağaya varub beni gamz edüb beni katil kasdına andan Kürd solak Biği tâyin itdirüb seksan nefer atlı ile evim basdıklarında ben dahi firar edüb halâs olduğumda evimde mevcud olan cümle esbab ve erzakım ve emvalim yağma ve garet itdirüb külli hayfeylemişdir Vaki - i hâl mahallemiz ahalisinden istihbar olunnb vukuu üzre ketb ü tahrir olunması matluboumdur dedikde mahalle - i mezbureden Mehmed efendi ibn Ali ve İbrahim bin Hüseyin ve Ramazan bin pir Ali Hüseyin bin Hasan ve Hızır bin Yusuf

[546] — 14 - 8 - 1632.

ve Abdülkadir bin Mehmed ve sayir cemm-i gafır li-ecl-il-ihbar meclis-i şer'e hazırun olunub istihbar olundukda fil-vaki mezkûr Yusûf Biğ bunu Hasan Ağa [ya] gamz edüb üzerine Kürd Solak Biği seksan atlı ile tâyin itdirüb seksan nefer atlunun önlerine düşüb katil kasdile merkum Ali Biğin evin basub merkumu ele getürmeyüb firar etdikde evinde mevcud olan cümle emval ve erzakın ve esbab ve iki katır ve bir bargirin [beygir] nehb-ü garet itdiler Merkum Ali Biğ ele girmiş olaydı katletmeleri mukarrer idi deyu ihbar itdiklerinde mahtûvel vaki kayd-ı şüd Tahriren gurre-i safer sene: 1042 [547]

!63!

Şühud-ül-hâl

Hüddâm ı mahkeme

Vesika — 87

Budur ki Körhane mahallesinden Abdi Biğ ibn Abdi mahfil-i kazada Hüseyin Beşe ibn Abdullah ve Hızır bin Abdullah nam kimesneler mahzarında takrir-i dava edüb bundan akdem İlyas paşa müstevli olduktan sonra emval ve erzakını yağma itdiler sual olunsun dedikde gibb-es-sual cevablarında Horos nam kariye [de] iken birkaç zorba gelüb cebra ve kahra elbette bize Abdi Biğ evi [ni] göster deyu sürdüler سوزدلر biz dahi varub gösterdik emval ve erzakından bir şey almaduk dedükleri kaydolundu [8 Safer 1042] [548]

1632

Şühud-ül-hâl

Mehmed Biğ ibn Mustafa el toğanı

Hüddam-ı mahkeme

---

[547] — 18-S-1632.
[548] — 25-S-1632.

Vesika — 88

Budur ki kal'a - i Manisa Ağası olan Mustafa Ağa mahfil - i şer'i şerife gelüb kal'a - mezburenin yedi · aded topların Celâli İlyas paşa medine - i Manisa'ya gelüb kal'a - i ve şehri yağma itdikde zikrolunan topları alub gidüb münhezim oldukda zikrolunan toplar Alaşehir'de kalmak ile hâlâ âsitane - i saadetden topları yine kal'aya getürüb irsale emr - i şerif verildi deyu irad edüb kadîmden topcu olanlar getüre gelmiş dedikde kal'a - i mezbur mustahfızları cemian gelüb bu hidmet topcularındır nihayet topcu olan gayibdir timarı mahsulûnden harç olunub Kaymakamı olan Mahmud Biğ ibn Mustafa hidmet eylesin dedikleri kayd - ı şüd [4 Rebiyyülevvel sene 1042] [549]

1632

Şühud - ül - hâl

Elhac Hüseyin bin Mehmed Biğ

Elhac Mehmed bin Ali

Safer bin Hasan

Ahmed Beşe ibn Mahmud

Mehmed Beşe bin Muslı Beşe

Mustafa Beşe bin Süleyman

Rahmetullah Beşe bin Piri ağa

Musa Beşe bin Behram

Hasan Beşe bin Yusuf

Mehmed Beşe ibn Mehmed

[549] — 30 - 9 - 1632.

Vesika — 89

Budur ki Köse Hasan Ağanın cümle emval ve erzakın ve emlâkin Celâlî İlyas Paşa Manisa'ya geldikde nehb - ü garet eyledi deyu zeyl - i sicilde mastur - ül - esami olan müslimin ihbar itdükleri kayd - ı şüd (4 Rebiülevvel sene 1042) [550]

Şühud - ül - hâl

Veli Ağa bin Mehmed	*Ahmed Biğ ibn Mustafa*	*Mehmed Biğ ibn Hamza*
Rıdvan Biğ bin Abdullah	*Mehmed Biğ bin Abdullah*	*Mehmed Biğ bin Ebubekir*
Ahmed Biğ bin Mehmed	*Mehmed Biğ bin Elhac Abdullah*	*Mustafa Ağa*
Yusuf Biğ ibn İbrahim	*Halil Biğ bin İbrahim Ağa*	*Ali Biğ bin İbrahim*
Handan Biğ ibn Yahya	*Mehmed Biğ bin Abdullah*	*Ahmed Beşe ibn Mehmed*
Hasan Beşe bin Abdullah	*Turmuş ibn Bali El - serdar*	*Mustafa Ağa bin Mehmed El - serdar*
İbrahim Beşe bin Ali	*ve gayrühün*	

Bakı kulu Seyyid Mustafa Biğ ibn Seyyid Ali ve Mehmed Biğ ibn Abdullah mahzarında Köse Hasan Biğ ibn Ahmed ibraz itdüğü hüccetin mazmunu Ahmed Biğ ibn Mustafa ve Turmuş Beşe ibn Bali ve Mehmed Biğ ibn Hamza şehadet itdükleri kayd - ı şüd.

Es - sabıkun

Vesika — 90

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhlas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ sabıka... Beylerbeyisi olub hâlâ berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan Ahmed dame ikbalühu ve akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Maadin - il - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin el - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zide fazailühu, Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki darendei fermanı Hümayun Hacı Receb nam kimesne süddei saadetime arzuhal sunub bundan akdem şekavet üzre olan İlyas Paşa Manisa üzerine müstevli oldukda ahalinin cümle emval ve erzakların yağma ve garet edüb badehu bezestanı tahlis içün şakii mezbura varılub bezestana taarruz olunmamak üzre beşbin beşyüz guruş vermek üzre kat'olunub meblâğı mezburu marifeti şer'ile bezestanda olan nukuddan tahlis ve baad - el - tahlis ahalisinden cem ve eshabına teslim olunmak üzere nice müslimanlar ile şakii mezbur âdemlerini bezestane gönderüb mezkûrların sandukların açub zikrolunan beşbin beşyüz yetmiş guruşu ahzü kabzedüb hususu mezbur sicil ve huccet olunmuş iken hâlâ malsahibleri sen kefilsin deyu şakii mezburun âdemleri aldıkları emval ve erzakı bundan talebedüb rencide ve remide etmekden halî olmayub bu makule ahval Divanı Hümayunumda görülmesi babında emri şerifim rica eylediği ecilden hususu mezbur içün dava eden kimesne zuhur ederse ahir yerde görülmeyüb maan gelüb şer'le Divanı Hümayunumda görülmek emrim olmuşdur Buyurdum ki... hükmü şerifimle vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi hususu mezbur için dâva eden kimesne zuhur iderse minbaad âhar yerde istima' eylemeyüb Asitane'i saadetime gönderesin ki maan gelüb Divanı Hümayunumda Vüzerayı İzamım ve Kadıaskerlerim huzurunda şer'le görülüb icrayı hakkolunub fasloluna Bu emri şerifimden sonra giru kanaat etmeyüb ol canibde gördürmek içün emrimiz vardır deyu dahlü taaddi iderlerse men'ü def' edüb asla bu emri

şerifimin hilâfına rıza ve cevaz göstermiyesin Söyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Rebiyyülâhir Li-sene-ti isna ve erbaine ve elf 1042 [551]

1632

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 91

Budur ki Medire-i Manisa sakinlerinden Hasan Big ibn Ahmed meclis-i şer'i şerifde Hasan nam Kariyeden Arslan veled-i Mihal nam zimmi mahzarında dava idüb işbu hazır-ı bilmeclis siyah kancık katır mülk-i müşteran olub tarih-i kitabdan sekiz ay mukaddem İlyas Paşa eşkiyası [tarafından] gasbolunmuş idi. Hâlâ mezburun yedinde bulundum taleb iderim. deyu gıbb-es-sual merkum Aslan zimmi cevabında zikrolunan kancık katır bir yağız doru kısrağımdan tevellüt iyleyüb on yaşındadır dedikde Mehmed bin Hacı Veli ve İbrahim bin Hasan veçh-i meşruh üzre edayi şehadet ettiklerinden kaydi sicil fi 14 Cemaziyelulâ Sene 1042 [552].

Vesika — 92

Arablar mahallesinden Mustafa Big ibn بداق Budak Big İlyas paşa tevabiinden Mehmed bin Mustafa nam şaki muvacehesinde takrir-i da-vaedüb İlyas paşa Manis (ya) müstevli olub dahil-i sur oldukdan sonra emvali müslimin-i nehb-ü garet eyledikden sonra Sulbi oğlum müteveffa oğlu ile kuşluk nam kariyede [553] Elhac Mustafa'nın menziline varub ihtifa eylediğümüzde gelüb emvalimi yağma ettikden sonra oğlum müte-

[551] — 1632 yılı Sonteşrin ortaları.

[552] — 27. 11. 1632. 1042 yılının Receb ayının ikisinde yapılan diğer bir duruşmada da: «... tarih-i kitabdan on ay mukaddem İlyas Paşa Manisa'ya geldikde...» denilmekdedir.

[553] — Gördes köylerindendir.

tevaffa - yı mezbure cebra livata eyledikden sonra katl ile tahvil itmegin havfinden vefat eyledi sual olunub ihkak olunmak matlubumdur dedikde gibb - es - sual filvaki merkum Mustafa'nın oğlu mütevaffayı mezburu yanıma almış idum yine teslim eyledim dediği bit - taleb kaydolundu Tahriren fi 17 Cemaziyyelevvel sene 1042 [554].

Vesika — 93

Budu ki Kara Yunus mahallesinden Rahime binti Satı mahfil - i şer'de karye - i Sinirlu'dan [555] Hüseyin bin Hüdaverdi mahzarında bast - ı kelâm edüb İlyas paşa Manisa'da iken mezbur Hüseyin'in karındaşı bölükbaşı olmağla mezbur Hasan beni cebra İlyas Paşa bunda nikâh eyledi ben ol nikâhı kabul itmezin feshettim ben kimesneyi vekil etmedim ve rıza dahi vermedim dedikde mahalle - i mezbureden Elhac Nasuh bin Ali nam kimesne meclis - i şer'e hazır olub İlyas paşa bunda iken bana sekban gelüb alub cebren vekâlete nikâh eyledim fil - vaki kerhile nikâh oldu deyu şehadet ettiği kayd - ı şud

Şühud - ül - hâl

Hüddam - ı mahkeme

Badehu Burhan bin Ömer fil - vaki Hüseyn'in karındaşı İlyas paşanın bölükbaşısı olmağla İlyas paşa Manisa'da iken merkum Hüseyin cebrâ ve kerha nikâh ettirüb mezbur Rahime kerhile rıza virdi deyu şehadet ittiği kayd - ı şüd Tahriren fi 22 cemadelulâ sene 1042. [556]

1632

Vesika — 94

Budur ki Saz mahallesinde sakine Sayime binti Keyvan nam hatun vech - i ati - yül - beyan üzre istihbar - ı şer'i sudurundan sonra Nışancı mahallesinden Ahmed bin İbrahim ve Ahmed bin Elhac Ali nam kimesneler li - ecl - ül - ihbar mahfil - i şer'e hazıran olub gibb - el - istihbar

[554] — 30. 11. 1632.
[555] — Manisa'nın merkez köylerindendir.
[556] — 5 - 12 - 1632.

bundan akdem kır iki muharrem - ül - haramının sekizinci [günü] Ahmed paşa Bergama'da iken ticaret edüb Bergama'dan gelürken Yurt dağında Eğri nam kariye [557] kurbunda mezbur Satu'nun zevci Bostan Çelebi ibn İsmail Bergama'dan gelürken ol mahalde maktul olub mezburun yevm - i mezburda meyyitini gördük deyu ihbar itmegin mahüvelvaki' kaydolundu fi cemadelulâ sene 1042 [558]

1632

Şühud - ül hâl

Halib bin İbrahim — *Abdulgaffar bin Sefer* — *ve bali bin İsa*

Mustafa bin Osman — *ve gayrühüm*

Vesika — 95

Düstüru Mükerrem Müşiri Müfahham Nizam - ül - âlem Müdebbirü ümur - ül - cümhur Bil - fikr - is - sakib Mütemmimü meham - ül - enam Bir - rey' - is - saib Mümehhidü bünyan - üd - devleti vel - ikbal Müşeyyidü erkân - is - saadeti vel - iclâl El-mahfuf bisunufu avatıf - il - melik - il - âlâ Saruhan sancağına mutasarrıf olan Vezirim Mustafa Paşa edamallahü Tealâ iclâlühu ye akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - ül - muvahhidin Maadin - il - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fazailühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl alıcak malûm ola ki kazayı mezburda Sinan Bey medresesinde Müderris olan darendei fermanı Hümayun Kudvet - ül - Müderrisin Mevlâna Ali Dergâhı muallâma âdem gönderüb arzuhal eyledi ki bundan akdem katlonan İlyas Paşa Manisa'yı garet eylediğinde âdemlerinden Konakçıbaşısı Mansur nam şaki Mevlânayı mezburun evin basub kendusu firar edüb bir yük akçe mıkdarı esbab ve erzakın nehbü garet ediib ziyade zulüm ve taaddi eyledğün ve bundan akdem biriki def'a emri şerif varid olub itaati şer'i şerif etmeyüb firar etmekle icrayı şer' ve ihkakı hak ol-

[557] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

[558] — 6 - 12 - 1632.

maduğun bildirüb şer'le görülüb hilâfı şer' garet olunan emval ve erzakın mezkûr Mansur'dan alıvermek babında emri şerifim reca etmeğin buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkda ihzarı husema kılıb bu husus mukaddema bir def'a şer'le görülüb faslolunmayıb ve bilâ özrü şer'i on beş yıl mürur etmiş değil ise onat veçhile hak üzre teftiş ve tafahhus edüb göresin Kaziye ilâm olunduğu üzre ise ol babda muktazayı şer'i kavimle amel edüb baad - es - sübut hilâfı şer' garet olunan esbab ve erzakın hükmedüb bikusur alıveresiz Hilâfı şer'i şerif kimesneye inad ve muhalefet etdirmiyesiz Hak üzre olub tezvir ve telbisden ve şuhudu zordan hazer edüb ve kaziyede medhali olmayanı dahletdirmiyesiz Mütemerridi sekedüb سكدوب inad ve muhalefet idenleri yazub bildiresiz Bu husus içün tekrar şikâyet etdirmiyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Şaban - il - muazzam sene - te hamse ve erbaine ve elf 1045 [559]

1636

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 96

Budur ki Medine - i Manisa'da sakin Hasan veledi... nam yahudiden istişhad - ı şer'i sudurundan sonra Medine - i mezburede Çengi zade mahallesinde sakin Osman Beşe ibn Ali ibn Mehmed ve Hacı Yahya mahallesinde sakin Ali bin Receb bin Hızır eda - i şehadet idüb hâlâ mahmiye-i Kostantaniyye'de... olan Ali bin Abdullah nan kimesne bnndan akdem İlyas dalâlet istinas ile medine-i mezbureye dahil olub emval-i müslimini eşkiyası ile yağma eylediklerinde merkum Ali dahi maa gelüb mezbur Harun'un menziline nüzul idüb on sekiz gün müft ve meccana yem ve yemeğin ekl - ü bel' nice zulm ve cevreyledi deyüb mezbur Harun babası mezkûr... davaya vekil eyledüğü kayd-ı şüd Tahriren fi 3 Zilka'de-t üş - şe - rife sene 1042 [560]

1633

[559] — 1636 yılı Şubat iptidaları.
[560] — 12. 5. 1633

Vesika — 97

Budur ki Kâfirboz nam kariyeden Murad Beşe ibn Abdullah mahfil - i şer'de Bekdaş mahallesinden Hüseyin bin Abdurrahman mahzarında dava idüb mezbur Hüseyin bundan akdem İlyas paşa zamanında bana kul getürüb senin oğlun yola inüb adam çalub mecruh ileydi deyu İlyas paşa kuluna evim yağma etdirüb altmış guruşum aldırdı Sual olunsun dedikde gıbb - es - sual mezbur Hüseyin cevabında Menemen yolunda levend basub benim oğlum Hasan ile refiki Ali çalınub badehu rifiki İlyas Paşaya varub kul getürüb karye - i mezburdan Çingâneyi ve Hüsrev beşei ahz etdirüb Çingâneyi salbettirdi Ben İlyas paşaya varmadım ve mektub göndermedim merkum Ali getürdü deyu inkârı kayd - ı şüd tahriren fi 9 Muharrem sene 1043 [561]

1633

Şühud - ül - hâl

Hüddam - ı mahkeme [562]

Vesika — 98

Kasaba - i Bergama sükkânından Nasuh ibn Ebubekir mahfil - i şer'i şerifde medine - i Manisa sakinlerinden Cafer bin Mehmed muvacehesinde ikrar ve itiraf edüb bundan akdem isyan iden İlyas paşaya münhezim oluh Bergama kal'asına dahil oldukda kasaba - i Bergama ahalisinden her biri havfından ehl - ü iyal ve esbabların kaldırmak ile ben dahi iyalim ile mevcut olan bir sandık kazzaz esbabımı kaldırub Güzelhisar kazasına tabi' koyuneri nam kariyeye [563] nüzul edüb baadehu âsi - i merkum üzerine Ahmed paşa hazretleri nefs - i Bergama'ya geldükde herkes yerlû yerine gelsun deyu nida ettirdüğün haber almağla zikrolunan esbabı kayınım Mehmed bin Hasan ile Bergama'ya gonderdüğümde merkum Cafer yanında olan refiki ile

---

[561] — 16 - 7 - 1633.

[562] — İlyas paşa adamlarının, bu şekilde sağa sola giderek: köyleri soydukları hakkında; birçok duruşma var. Biz bunlardan en tipik olanlarını örnek olsun diye aldık.

[563] — Bergama köylerindendir.

zikr olan esbabını ahz edüb baadehu müşarünileyh Ahmed paşa tarafından teftişe me'mur olan Şam'lı Mehmed Ağa medine-i mezburede iken gelüb andan بو اوڭ لوب mezbur Caferi' getürüb taleb itdiğimde sandığımda mevcut olan on beş kâğıt ابيك ve on beş kâğıt ibrişim ve kırk mıskal حرمه ve iki yüz ferace düğmemi dört kâğıt hurda düğme sandığum ile bana teslim eyledüğün isbat itmekle ben dahi mübaşirine ve sayir hususa harcım oldu deyu niza' etdiğünde musluhun vasıtesiyle merkum Cafer yedinden bin akça alub sulh oldum min baad husus-ı mezbure müteallik dava ve nizaum kalmamışdır dedikde mukır-ı mezbure Nasuh'un minval-i meşruh üzre cari olan ikrarı-li-mukirre lehül merkum Cafer vicahen tasdik etdikden mahüvelvaki bit-taleb ketbolundu Tahriren fi evahir-i muharrem-ül-haram li-sene-ti selâse ve erbaine ve elf [564].

1633

Şühud-ül-hâl

Muslı Biğ ibn İbrahim	*Mehmed bin İsmail*
Rıdvan Biğ bin Balı	*Durmuş Beşe bin Abdullah*

Vesika — 99

Medine-i Manisa mahallâtından danişmend Halil mahallesi sakinlerinden Receb Çelebi bin Mehmed nam kimesne meclis-i şer'i hatir-i lâzım-üt-tevkirde Medine-i mezbure sükkânından iftihar-ül-emasil-i vel-akran Mustafa Biğ ibn-ül-merhum Elhac Mehmed paşa muvacehesinde ıkrar-ı tam ve takrir-i anil-meram idüb bundan akdem Medine-i mezbureye müstevli olan İlyas Paşa eşkiyası emval-i müslimini nehb-ü garet etdiklerinde mumaileyh Mustafa Biğ âdemleri ile gelüb bezzaz dükkânımda adedi ve vasfı ve cinsi ilm-i şer'i ile malûm olan nukudu ve esbab ve erzakımı yağma ve garet eyledi Deyu dava ve taleb ettüğümde hâlâ beynimize muslihun tavassut edüb iki yüz otuz guruş üzerin inşa-i akd-ı sulh etdiklerinde ben dahi sulh-mezkûri kabul ve

[564] — 1633 yılı ağustos iptidaları.

bedel - i sulhdan merkum iki yüz otuz guruşu mumaileyh Biğ yedinden bit - tamam ahz - u kabz idüb husus - ı mezbura müteallik davadan zimmetin ibrar - ı âm kat - el - niza' ile ibra ve iska etdim Baad - el - yevm husus - ı salif - ül - beyana müteallik benden asaleten veya vekâleten dava dahi sudur ider ise led - el - hükkâm - il - kiram mesmua ve makbule olmasun dedikde mukırr - i mezbur Receb Çelebinin minval - i mukarrer üzre câri olan ıkrarın el - mukırre leh - ül - merkum Mustafa Biğ vıcaha tasdik ve şifaha tahkik etdikden sonra mumaileyh Mustafa Biğ dahi ikrar ve takrir i - kelâm idüb mezbur Receb Çelebi'ye bedel - i sulh namına verdüğüm iki yüz otuz guruşdan dava ve nizaım yokdur Baad - el - yevm benden veya vekilimden dava sudur iderse mesmua olmasun dedikde gıbb-et - tasdik bu vesika ma huve el - hakika li - ecl - it - temessük ketb - ü terkim ve yedi talibe vaz'u teslim olundu ki Led - el - hace mezkûr macera ola Tahriren fi evayil - i Cemadelulâ li - sene-ti hamse ve erbaine ve elf [565]

1635

Sühud - ül - hâl

Emir - ül - umera - il - kiram
Musa Paşa

Mefhar ül - müderrsinin - il kiram Ali Efendi

İtihar - ül - müderrisin
Hamza Efendi

umdet - kuzat - il - is - lâm Esseyyid Hüseyin Efendi

Nifli zade Ahmed
Efendi el - müderris

Zübdet - ül kuzat - il - enam
Müfti zade Mehmed efendi

Fahr - ül - kuzat
Şaban Efendi

Abdullah Çelebi
bin Hacı Rıdvan

Ahmed Çelebi
bin Abdurrahman

Osman Efendi
bin Mustafa

Abdülgaffar bin
Sefer

ve gayrühüm

[565] — 1695 İlkteşrin ortaları.

Budur ki medinei Manisa sakinlerinden olub Dergâhı âli Çavuşlarından kudvet - ül - emasili vel - akran Mehmed Çavuş ibn Hasan ağa meclisi şer'i hatiri lâzım - üt - tevkirde Halil Biğ ibni Hızır nam kimesne müvacehesinde üzerine dava ve takriri kelâm edüb bundan akdem mezbur Halil Biğ İlyas Paşa eşkiyası ile medinei mezbureye müstevli olub şehrin içine dahil olduklarında merkum Halil tevabii ile benim menzilime kondukda onsekiz gün kararedüb onbeş bin akçe kıymetli Rıdvan nam gulâmımı ve üçbin akçe kıymetli bir tülü bargirimi ve onar guruş kıymetli beş adet tüfenklerimi ve ambarımda Manisa mudu ile mevcudolan on mud buğdayımı ve altı mud arpamı vesair esbab ve erzak ve evlerimin bisatını nehbü garet etdüğünden gayri hanemin içini kazub medfun olan bin adet florimi ahzedüb külli hayfeylemişdir Sual olunub icrayı hakkolunmak matlûbumdur dedikde gıb - es - sual merkum Halil Biğ cevabında İlyas Paşa ile maa medinei Manisa'ya gelüb içeriye dahil olduğumuzda mumaileyh Mehmed Çavuşun hanesine nüzul edüb onsekiz gün durub on kil mıkdarı buğday ve arpasın yedirdim lâkin gayrı birşeye taarruzetmedim ve almadım deyucek mumaileyh Çavuşdan sıdkı makaline beyyine taleb olundukda udulü müsliminden Halil ibn - ül - hac Ahmed ve Budak bin Ahmed ve Ömer bin Ali nam kimesneleri li - ecl - iş - şehade meclisi şer'e hazurun olub gıb - el - istişhad - iş - şer'i filvaki merkum Halil Biğ İlyas Paşa eşkiyası ile medinei mezbureye geldiklerinde yanında olan tevabii ile mumaileyh Çavuşun hanesine konub onbeş bin akçe kıymetli Rıdvan nam gulâmı ve üçbin akçe kıymetli bir kır bargiri [beygir] ahzittüğünden gayri anbarında mevcud olan cümle buğday ve arpasın vesair mevcud olan emval ve erzak ve evlerinin bisatların nehbü garet etdiler Biz bu hususa minvali muharrer üzre şahidleriz Şeha (det) dahi ideriz didiklerinde gıbbe riayete şerayit - il - kabul şehadetleri makbul

oldukdan sonra ma hüvel vaki bit - taleb ketholundu Tahriren fi gurrei Muharrem - ül - haram Li - sene - te sitte erbaine ve elf 1046 [566]

1636

Şühud - ül - hâl

Ahmed Çavuş ibn İbrahim

Elhac İbrahim bin Hasan

Mehmed efendi i bn Ali

Elhac Piri ibn Abdüllah

Ramazan Çelebi ibn Hüseyin

Hasan bin Elhac Sefer

Veli efendi ibn Ali

Elhac Hızır Beşe bin Ahmed

Mustafa Biğ ibn Mehmed

ve gayrühüm

Vesika — 101

Hâlâ liva - i Saruhan'a mutasarrıf olan emir - ül - ümera - il - kiram Kebirül - Kübera - il - fiham Zül - kadr - i vel - ihtiram Malkoc Beyin liva - i mezburda bil - fiil mütesellimi olan iftihar - ül - emacid - i vel - ekârim Sefer Ağa tarafından vech - i ali üzre vekili olub hasm - ı şer'i Cahid mazharında Mehmed bin Mustafa ve Ahmed Biğ ibn Süleyman nam kimesneler şehadetleri ile vekâleti sabite olan kethüdaları Himmet Ağa ibn Abdülmennan meclis - i şer'i hatir - i lâzım - üt - tevkirde medine - i Manisa'ya tabi' Ermenas nam kariyeden [567] bais - ül - kitab Hacı Veli Biğ ibn - ül - hac Ahmed mahzarında takrir - i kelâm edüb liva - i mezbur hassından olub Horos nam kariye mukataası پرکن عالیشان وزیر اصف نشان دستور معدلت شعار مشیر فریدون وقار Mustafa paşa hazretlerinin liva - i mezbur arpalığı iken bundan akdem liva - i mezbur mütesellimi olan zuhr - ül - âyan Mahmud Ağa bin kırk yedi senesinde vaki Mart iptidasından sene temamına degin yetmiş bin akçaya hasıl olan mahsulünü ahz - ü kabz içün mezbur Veli Biği âlâ tarik - el - iltizam der'uhde edüb mu-

[566] — 5. 6. 1636.

[567] — Bu gün Manisa'nın bu adda köyü yoktur.

kataa - i mezburun mahsulâtından olub kariye - i mezburede sakin olan kefere ve medine - mezburede sakin olan Ermeni taifelerinin resm - i hamirleri kadim - ül - eyyamdan الى يومنا هذا her sene ruz - ı kasımda gün görüldükden sonra alına gelmiş iken mezbur Veli Biğ resm - i hamr alınmak yaş üzümün ibtida zuhuru gününden itibar olunur ve iltizamıma dahildir deyub ma'haza resm - i hamr bizim tahvilimiz tarihine düşmüş iken ahz-ü kabza mani' olub vaz'ı kadıme muhalif kefere ve Ermeni taifesinden resm-i hamir talab ider sual olunub vaki-i hale vukuf ve şuuru olan bî garaz kimesnelerden istihbar ve haberleri ketb - ü tahrir olunması matlûbndur dedikde gibb - es - sual mezbur Elhac Veli Biğ ecvabında taht - ı iltizamımda olan mukataa - i mazburun mahsulâtından resm - i hamr alınmak medine - i mezburede ibtida yaş üzümün zuhuru gününden itibar olunub resmi hamr benim iltizamıma dahildir Kadimden bu ana gelince her sene kasımda tahsil oluna geldüğü malûmum değildir deyucek medine -i mezbure sükkânından Mehmed Ağa ibn Abdülmennan ve satılmış Biğ ibn Ali nam kimesneler li - eclil - ihbar meclis - i şer'e hazıran olub gıbb - el - istihbar fil - vaki liva - i mezbur hassından olan Horos kariyesi mukataası mahsulâtından Kefere ve Ermeni taifelerinden resm - i hamr الى هذا الان her sene gün vaz' olundukdan sonra ruz - ı kasımda alına gelmişdir deyu her biri ihbar eylediklerinde ma vak'a bit - taleb ketbolundu Tahriren fi 25 Cemaziyelahâre sene 1048 [568]

1638

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - kuzat Yusuf Efendi ibn Elhac Hasan

Mustafa bin Ahmed

Mustafa bin Hasan

Ali Efendi El - kadı

Hasan bin Abdullah

ve gayrühüm

[568] — 6 - 11 - 1638.

Vesika — 102

Hisar Ağası Mustafa Ağanın Emri Suretidir

Emirül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - âlâ Anadolu Beylerbeyisi dame ikbalühu ve akza kurat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Maadin - ül - fazlü vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fazailühu Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki kudvet - üs - sikatı vel - müstahfızin Manisa kal'ası Dizdarı darendei ferman vacib - ül - iz'an Kudvet - ül - emesili vel - âyan mütekaid Mustafa İsa zide kadrühu süddei saadetime gelüb Saruhan sancağında Manisa nahiyesinde Köseler nam kariye ve gayriden dörtbin dokuzyüz doksandokuz akçe Timar ile hundan akdem kal'ai mezbure Dizdarı olan İbrahim isyan üzere olan İlyas Paşaya dört beş pare top ve kal'ai mezbure anahtarlarını verdiğinden maada nice ihanet ve hiyaneti zâhir olmağın zikrolunan Dizdarlık Ulûfesi hazineye kalmak üzre kenduya tevcih olunub berat etdirüb hidmeti ile mecdü sâi olub bir veçhile azli icabeder hâli yoğiken ebnayi Sipahiyandan Rıdvan nam kimesne hilâfı vaki inha ile dizdar olub kenduya berat etdirüb gadreyledüğün bildirüb elinde olan beratı mucibince kenduya zabtettirilmek babında inayet rica etmeğin ibka ve mukarrer kılınmak emredüb buyurdum ki emrim üzre zikrolunan Dizdarlığı mezkûr Mustafa'nın elinde olan beratı mucibince ibka ve mukarrer kemakân zabtü tasarruf etdirile Mezbur (e) ol veçhile dahleden mezbur Rıdvanı ve ahardan bir ferdi dahlü taarruz etdirmiyesiz ve dahledüb kenduya aid olan mahsulünden nesnesin almış ise baad - es - sübut hükmedüb ve bikusur alıveresin Şöyle ki mezbur Rıdvan bundan sonra kanaat eylemeyüb bir tarik ile temessükât ibrazetmekle müdahale etmek isterse asla dahletdirmeyüb Timarı mezkûrla zikrolunan Dizdarlığı buna zabt ve vaki olan mahsulâtın ahzü kabzetdiresiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız

Tahriren fi evaili şehri Şevval - il - mükerrem Li - sene - ti lisa ve erbaine ve elf 1049 [569]

1640

Bi - makam - ı Kostantaniyye El - mahrusa

Vesika — 103

Hâlâ liva - i Saruhan mütesellimi olan Kudvet - ül - emacid - i vel - ekârim Mehmed Ağanın kethüdası fahr - ül - akran Derviş Ağa ibn Mehmed Cundi Güzelhisar kazasına tâbi' Koyuneri nam kariye sükkânından Elhac Abdürrahman ibn Mirza nam kimesneyi meclis - i şer'e ihzar ve mahzarında takrir - i kelâm edüb bundan akdem haramî eşkıyasından olub katlolunan Kızıl Halil nam reis - i eşkiya ve hâlâ Medine - Manisa muzafatından Yurtdağı nahiyesine tâbi Balabanlar [570] nam kariyede sakin Şaban bin Mehmed ve چردكليدن Mustafa ibn Kara İlyas nam şakile ve sayir eşkiya taifesi mezbur Abdürrahman'ın hanesine gelüb gittiklerinden maada daima hanesi me'va - yı fusus ve eşkiya yatağı imiş kenduya sual olunub ve Karyesi ahalisinden mezburun keyfiyet - i ahvali teftiş ve tafahhus olunsun dedikde gıbbes - es - sual vel - inkâr mezburun kariyesi ahalisinden oiub işbu hazır - ı bil - meclis olan Kadri bin Hasan ve Elhac Hasan ibn Abdürrezak ve Elhac Halil bin mustafa ve İsmail bin Ali ve Bayezid ibn - ül hac Ahmed ve diğer Elhac Halil bin İbrahim ve Hüseyin bin Osman ve Mehmed bin Mustafa ve diğer İsmail bin Mehmed ve Hızır bin Mustafa ve Ömer ibn - ül - hac Mehmed ve Selman bin Muslı ve Abdürrezak ibn Osman ve Mustafa ibn - ül - hac Ahmed ve Ali bin Mehmed nam kimesnelerden mezbur Abdurrahman'ın keyfiyet - i ahvali istihbar olundukda fil - hakika mezbur Abdürrahman'ın hanesine harami eşkiyasından olub bundan akdem katlonan Kızıl Halil nam reis-i eşkiya ve hâlâ Yurtdağı nahiyesine tâbi Balabanlar nam kariyede sakin

---

[569] — 1640 yılı İkincikânun sonları ile Şubat iptidaları.

[570] — Bu gün Manisa'nın bu namda bir köy yok. Manisa ve Bergama'ya bağlı Balabanlı köyleri var.

Şaban bin Mehmed ve karye - i جردکلید sakin Mustafa ibn Kara İlyas nam şakiler ve sair harami taifesi mezbur Abdurrahman'ın hanesine gelüb me'va - yı fusus ve harami yatağıdır kendusu sai - i bil - fesaddır deyu her biri alâ tarik-üş - şehade haber verdikleriinden sonra vekaa bit - taleb katlolundu Tahriren fi 29 Muharrem - ül - haram sene 1050 [571]

1640

Şühud - ül - hâl

Carullah bin Nurullah — *Hüseyin bin Mehmed* — *Elhac Mustafa ibn Mehmed*

Es - seyyid Mahmud Çelebi ibn - üs - seyyid Hüseyin — *İbrahim bin Hasan*

Mehmed Beşe ibn - ül - hac Ebibekir ابی بکر — *Osman bin Ali ve gayrühüm*

Vesika — 104

fi 15 Safer - ül - hayr - li - sene - ti 1050 [572]

İlica kazasına tabi' Karaidlû [573] nam kariye ahalisinden mir - i miranan - ı Anadolu adamlarının zulmen ahzettüğü meblağın sahiblerinin esamileridir

Uzun Ali an kariye - i mezbur — *Abdurrahman bin İlyas an kariye - i mezbur*

Ahmed bin Muharrem an kariye - i mezbur — *Hasan dede ibn Ebibekir an kariye - i mezbur*

Süleyman bin Sun'ullah — ve *Ramazan bin Safi*

İbrahim Efendi ibn - ül - hac Mehmed — *Musa Halife ibn Abdunnebi*

---

[571] — 21. 5. 1640

[572] — 7 - 6 - 1640.

573] — Bugün Manisa'nın bu adda bir köyü yok.

Ali bin Rıdvan

Mehmed Halife ibn Osman

Mehmed ibn piri

Elhac Veli bin Eymir

Abdal Mehmed bin Mustaka

Divane Hacı bin İsmail

İvaz bin Yakub

ve hasta olan Ömer bin Hasan ve Hasan Arap Selim nam kimesneler tarafından Ahmed bin İsa nam kimesne tescil olduğuna Ali bin İsmail ve Ahmed bin Mehmed nam kimesneler kayd-ı şüd

Balâda esamileri mastur olan kimesneler maktul olan Kadı Mustafa Efendinin ağlu Ali Çelebi mübaşir-i mezburları getürdükde mübaşir-i mezbur kimesnei hilâf-ı şer'-i şerif rencide itme deyu kariyemiz ahalisinden bir kac yüz guruş cem'idüb husama-yı huzur-ı hakimde mürafaa edüb şer' ile lâzım gelânı icra oluna deyu dedüğümüzde mezbur Yusuf Ağa şer'e [adem-i] itaat on sekiz nefer kimesnei ahzü haps etdikde bin yüz aded riyal guruşumuz alız eyledi dedikde mezburlar [dan] beyyine taleb olundukda kasaba-ı اولغلو dan, Mustafa Biğ ibn Mehmed ve Manisa kazasına tabi' İsmailce nam kariyeden [574] Musıı Beşe ibn Abdullah nam kimesneler hazıran olub mezbur Yusuf Ağa Musa Halife ibn Abdunnebi ve Ahmed bin Muharrem nam kimesneler yedlerinden işbu sene hamsine ve elf mah-i muharrem-ül-haraminin on sekizinci günü bin yüz aded riyal guruş hesabı üzre guruşları ahzü kabz eyledi deyu şehadatleri kayd-ı şüd

Şühud-ül-hâl

Abdurrahman ağa bin Abdi

Sadık Efendi ibn Mehmed Efendi El-müderris

Muzaffer bin Nesimi

Sinan Beşe Çukadar

574] — Manisa'nın merkez köylerinden.

Haydar bin Mehmed an
Kariye - i mezbur

Yusuf bin Ali an
kariye - i mezbur

Ali bin Seydi Ali

Hasan bin Mustafa

Osman Beşe ibn
Mustafa Biğ

Baaadehu mezbur Yusuf Ağa ahali - i kariyeden öşrü diyet ve na'l beha namına mir - i miran içün akçe aldım deyu kariye - i mezbure ahalilerine temessük verdüğü kayd - ı şüd

Vesika — 105

Hâlâ liva - i Saruhan mütesellimi olan iftihar - ül - emacidi vel - ekârim Mahmud Ağanın veçhi - i âti üzre vekili olan fahr - ül - akran Derviş Ağa ibn Mehmed nam kimesne medine - i Manisa muzafatından Belen nahiyesine [575] tab'i yeni beylü [576] nam kariyede sakin harami eşkiyasından پشه‌بالی Peşe Bali bin Abdulkerim nam kimesneyi meclis - i şer'e ihzar ve mahzarında tahrir - i kelâm idüb mezbur Peşe Balı kasaba - i Turgutlu'dan Mustafa ve Kura Yunus ve چوجق ولی Çocuk Veli ve Elhac Veli ve Turan طوران ve Köroğlu nam altı nefer rüfekasıyla Bundan akdem Ilıca Kadısı olan Mustafa efendiyi kaza - i mezbureye tabi' Kara İdlû nam kariyede gice ile basub merkum Mustafa efendiyi kendusun katledüb ve oğlu Ali Çelebiyi mecruh ettiklerinden gayrı yanında mevcut olan bir kise akçesin ve bir kılıç raht ve bir çuka feraçesin nehb - ü garet eylemişler sual olunsun dedikde gıbb - es - sual mezbur Peşe Balı ikrar idüb fil - hakika Ilıca - i Saruhan Kadısı olan mezbur Mustafa efendi balâda zikrolunan Mustafa ve Kara Yunus ve Çocuk Veli ve Turan ve Köroğlu ve Hacı Veli nam refiklerimiz ile kaza - i mezbure tabi Kara İdlû nam kariyede gice ile basub kenduyu katl ve oğlu Ali Çelebi'yi mecruh eyledüğümüzden gayri yanında mevcut olan bir kise akcasın ve bir kılıc raht ve bir çuka feracesin ahz idüb mezbur Hacı Veli cümlemizin reisi olmağla cümlesini kabz edüb baadehu benim hissem içün bana yirmi guruş verdi deyu tav'a ikrar ve itiraf itmeğin mavekaa bit -

[575] — Manisa'nın merkez köylerinden.

[576] — Bu gün Manisa'nın. bu adda bir köyü yoktur.

taleb ketbolundu Tahriren fi evasıt - ı şehr - i muharrem - ül - haram li-sene - ti Hamsine ve elf [577]

1640

Sühud - ül - hal

Receb bin Hüseyin

İslâm bin Mustafa

İbrahim bin Mustafa

Elhac Nasuh ibn Abdurrahman

Mehmed ibn - ül - hac Ebibekir ابی بکر

ve hüddam

ve gayrühüm

Vesika — 106

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Mâdin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulüm - ül - enbiyai vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Bursa ve Manisa ve Balıkesri kadıları zide fazailühum ve mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - il - fazaili vel - kelâm Aydın ve... kadıları zide fazlühum tevki'-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Konya Alaybeyisi olan darendei fermanı vacib - 'ül - iz'an Kudvet - ül - emasili vel - akran Hüseyin zide kadrühu süddei saadetime arzıhaledüb beratı şerife ile mutasarrıf olduğu Zeameti kariyelerinin defteri cedidi Hâkanide mukayyed raiyyet oğullarının ekseri çift ve çubuğun bozub dağıdub kadim yerlerinden kalkub varub tahtı kazanızda vaki kasabat ve kura ve mezari' ve çiftliklerde sakin olub mahsulüne külli noksan müterettib olduğun bildirüb kanun üzre çift bozan [578] resimleri alıverilmek babında emri şerifim rica etmeğin buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkda bu babda dergâhı muallâmdan ihracolunmuş mühürlû sahih sureti defteri cedidi Hâkaniyi taleb edüb göresiz ol göçüb giden reaya mumaileyhin defterde

[577] — 1640 yılı Mayıs sonları.

[578] — Çift ve çubuğunu bozub, arazisini ekmeyüp, başka işlerle uğraşanlardan alınan resimdir. Bir kimse, üstüste üç sene arazisini boş bırakırsa, arazı elinden alınırdı. Eğer, çiftini terkettiği arazi, bütün çift ise, üçyüz; yarım çift ise, yüzelli ve daha az ise, kanunname mucibince, yetmişbeş akçe cerime alınırdı.

mukayyed Raiyyeti oğullarından olub çift ve çubuğun dağıdub tahtı kazanızda sakin olub ahare raiyyet yazılmış değil ise bütün çift olanlardan üçyüz akçe ve nim çift olanlardan yüzelli akçe ve daha akal olanlardan yetmişbeş akçe çiftbozan resimlerin hükmedüb güzeştesiyle alıverüb minbaad şer'i şerife ve kanunu deftere ve emri Hümayunuma muhalif iş itdirmiyesin İnad ve muhalefet üzre olanı yazub bildirüb hususu mezbur içün tekrar şikâyet olunub bir dahi emrim varımlu eylemiyesin Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Zilhicce li-sene-ti hamsine ve elf 1050 [579]

1641

Bi-makam-ı
Kostantaniyye

Vesika — 107

Emir-ül-ümera-il-kiram Kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadr-i velihtiram sahib-ül-izzü vel-ihtişam El-muhtas bi-mezid-i inayet-il-melik-il-âl sabıka Beylerbeyisi olub hâtiya Saruhan sancağına mutasarrıf olan... dame: İkbalühu ve Akza Kuzat-il-müslimin Evlâ vülat-il-muvahhidin ma'din-ül-fadlı vel-yakin hüccet-ül-hakk-ı alel-halkı ecmain varis-û ulûm-ül-enbiya-i vel-mürselin El-muhtas bi-mezid-i inayet-il-melik-il-muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fezayıluhü Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki darende-ı ferman-ı hümayun Hacı İbrahim ve Muslı ve Kara Süleyman ve Musa ve Yusuf ve Hüsam ve Hacı Hüseyin ve Elhac Abdülkerim ve Hacı İbrahim ve Hacı Muslı nam kimesneler dergâh-ı muallâma arzı hâl edüb bundan akdem bunlar Hamid sancağında Burdur nahiyesinde Karakaya nam kariyeden [580] Celâli istilâsı zamanında kalkub kat'i alâka edüb... senedenberu Manisa'da sakinler olub kariye-i mezbure toprağında tasarruflarında çiftbozan resmi icab ider yirleri yoğiken karye-i mezbure sipahisi bunların üzerlerine varub ehl-ü iyalleriyle sakin oldukları evleri üzerlerine konub müft ve meccana yem ve yemek ve arpa ve saman ve bal ve tavuk ve koyun ve kuzu ve odun اوطن ve otluk اوتلوق vesayir bunun emsali zahirelerin

[579] — 1641 yılı Mart sonları.

[580] — Bugün Burdur'un bu adda bir köyü yok.

alduğundan gayri resm-i Bennak namına üçer dörder yüz akçe ve çift bozan namına dahi üçer yüz ve dörder yüz akçe alub ve kaldırmak bahane edüb hilâf - ı şer' ve kanun rencide etmekden hâli olmadıkların bildirüb men'ü def'olunmak babında emr'i şerifim reca eyledikleri ecilden Buyurdum ki emr - i şerifimle vardıklarında bunda olveçhile dahleden sipahilerden dergâh - ı muallâmdan ihraç olunmuş mühürlü sahih suret - i defter - i cedid-i hakanî taleb idüb göresin bunlar kariye - i mezbureden kalkub tasarruflarında ol canibde yerleri olmıyub kat'i alâka edüb ol mikdar zamandanberu mahrusa - i Manisa'da sakinler iken hâlâ kariye - i mezbure sipahisi olveçhile rencide ider ise bunlar ol sipahinin defterde mukayyed reaiyyet ve raaiyyeti oğullarından olub sonradan ahâra raiyyet yazılmış değiller ise kanunu defter mucibince resm - i bennaklerin verüb eda eyledikden sonra min baad çiftbozan resmi taleb ettirmeyüb ve kaldırmak dahi teklif ettirmiyesin Ve ehl - ü iyalleriyle sakin evlerine konmayub bir münasib olan mahalle konub müft ve meccana yem ve yemek ve arpa ve saman ve yağı ve bal ve tavuk vesayir zahirlerin aldırmayub ve kenduların hidmetlerine istihdam ettirmeyüb men'ü def' eyliyesin Hilâf - ı şer'i şerif ve defter ve mugayri - i emr - i hümayun kimesneye iş ettirmiyesin hak üzre olub islemiyeni yazub arzeyliyesin bu husus içün tekrar şikâyet olunub emr - i ahâr varumlu iylemiyesin şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evahir - i şehr - i Rebiyyülevvel Li - sene - ti ihda ve hamsine ve elf [581]

1641

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

[581] — 1641 yılı Temmuz ortalarında

Vesika — 108

Manisa'ya tabi' olub mir - i liva havassından yaylalı [582] dimekle ma'ruf olan kuradan İsmailcali ve اجلر ve Baba [583] ve urgnalı [584] ve yaylalı nam kura ahalisinden işbu hamil - ül - kitab Elhac Abdulkerim ibn - ül - hac Süleyman ve Elhac İsa ibn Ahmed ve Mehmed bin Ali ve siyah dede ibn Osman ve Elhac Hasan ibn Ali ve Ramazan bin Ali ve Ali bin Elhac Ahmed ve Nurullah bin Hamza ve Ali bin Mahmud ve Mehmed bin Süleyman ve Süleyman bin Mehmed ve Hasan bin Nurullah ve Elhac Ahmed bin torbalı ve Hasan bin Kalender ve İbrahim bin Mustafa ve Hüseyin bin Musa ve Halil bin Özge اوزكه ve Cafer bin Mehmed ve Osman bin Musa ve Hüseyin bin Elhac Mehmed nam kimesneler ve sair reaya ve beraya sene - i mezburede havass - ı mezbure voyvodası olan Osman Ağa ibn... nam kimesneyi bilfiil Saruhan sancağına ber veçh - i arpalık mutasarrıfı olan emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - fiham Mehmed Paşa hazretleri tarafından mübaşir tâyin olunan fahr - ül - akran Mehmed Ağa mübaşeretiyle meclis - i şer'e ihzar ve mahzarında takrir - i dava idüb mezbur Osman Ağa sene - i mezburede bizim voyvodamız olmağın cebra ve kahra Yaylalı ve Bostancı [585] ve اجلر ve urganlı nam kuradan olanlarımızdan hilâf - ı şer'i şerif ve hilâf - ı kanun - ı münif kadimden viregeldiğimizden ziyade ikişer buçuk guruş ve İsmailce ve Baba köyünden olanlarımızdan ikişer guruş yirmi beşer akçemizi Mart mahsnlü resm - i bennak ve resm - i duhan deyu Mart dahil olmazdan iki üç ay mukaddem bizden cem - ü tahsil eyledikdensonra ma'zul olub ahar voyvoda geldikde meblag - ı mezbur zimmetinde kalmışidi Elhaletu hazihi bizden hilâf - ı şer'i şerif ve mugayir - i kanun - i münif bi - veçh alduğu akcamız sual olunub alıverilmesin taleb ideriz dediklerinde gıbb - es - sual mezbur Osman Ağa cevabında fil - vaki sene - i mezburede havass - ı mezbure voyvadası iken reaya - yı mezbureden veçh - i muharrer üzre Mart dahil olmazdan kırk beş gün mukaddem resm - i bennak ve resm - duhan deyu her birinden ikişer guruş cem'ü tahsil eyleyüb lâkin ikişer guruşdan ziyade almadım deyu ziyade bi mün-

---

[582] — Yaylalı adında Manisa'nın bir köyü yok. Yunddağında Yayla köyü var.
[583] — Bu gün Manisa'nın bu adda bir köyü yok.
[584] — Turgutlu köylerindendir.
[585] — Kırkağaç köylerindendir.

kir oldukda reaya-yı mezbureden veçh-i muharrer üzre eda eyledikle-rine beyyine taleb olundukda Ali Halife ibn Ramanzan el-halib ve Ra-mazan bin Mustafa ve Elhac Ramazan bin Mehmed ve Mehmed bin Hasan ve Ali bin Sadık ve Ramazan bin Ali ve Abdurrazak bin Ali ve Mustafa bin Mehmed ve Elhac Mehmed bin Ahmed ve İbrahim ibn Mustafa ve Elhac Sefer ibn Osman ve Hasan bin Nasuh nam kimesne-ler li-ecl-iş-şehade meclis-i şer'e hazırun olub gıbb-el-istişhad-iş-şer'i eda-i şehadet-i şer'iye edüb fil-vaki Yaylalı ve Bostancı ve ادهل ve Urganlı nam dört kıta kura ahalisinden merkum Osman Ağa sene-i mezburede Mart mahsulünden resm-i bennak ve resm-i duhan deyu bizim huzurumuzda ikişer buçuk guruş ve İsmailceli ve Baba köyü aha-lisinden ikişer guruş yirmi beşer akçe cem'ü tahsil eyledi Bu hususa biz şahidleriz şehadet dahi ederiz deyu eda-i şehadet-i şer'iye eyledik-lerinde Baadehu riayete şerayit-il-kabul şehadetleri hayyızı kabulde va-kıa oldukdan sonra mezbur Osman Ağanın meblağ-ı mezburı reayadan cem'ü tahsili hilâf-ı şer ve hilâf-kanun olduğundan maada kabl-el-is-tihkak cem'ü tahsil eyledüğü ecilden baad-el-hesab cem'a bin yüz on yedi guruş zuhur etmeğin meblağ-ı mezburun cem'ü tahsili için müba-şir-i mezbnre kıbel-i şer'den tenbih olunub işbu huruf بر سبيل temes-sük ketbolundu fil-yevm-ür-rabi' vel-işrin min Rebiülevvel fi-sene-el-mezbure (1053) [586] 1643

Şühud-ül-hâl

Mehmed efendi
El-müderris

İlyas efendi
ibn Yusuf

Mehmed Ağa ibn
Abdullah el-zaim

Ali Beşe
El-Racil

Elhac Yusuf
bağca üstadı

Bayram bin
Hasan

ve gayrühüm

[586] — 13 Haziran 1643.

Vesika — 109

Emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - filham Zül - kadir i - vel-ihtiram sahib - ül - izzü vel - ihtişam El muhtas bi - mezid - inayet - il - melik - il - âlâ Anadolu Beylerbeyisi Osman dame ikbaluhü ve mefahir-ül-ümera - il - kiram Anadolu eyaletinde olan beyler ve mefahir - ül - emasil-i vel-akran Dergâh-ı muallâm sipahileri kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları ve alay beyleri ve Zuama ve erbab-ı timar ve cümle ahali - i vilâyetsiz Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki mir - i miran - ı müşarünileyhisin Osman dame ikbaluhusun cümle Yeniçeri ve sipah ve zuama ve erbab - ı Timarı yanına cem'idüb ve cümleniz müşarünileyhin yanına cem'olub Nasuh paşa oğlu [587] şaki Üsküdar'a gelmiş iken bozulub firar ve ve dört mezheb de halâl öldürenler gazi ve ölenler şehid olub nefir - i âm ile katlolunmaların şeyh - ül - islâmdan fetva - yı şerife ve sana bizzat tenbih - i hümayunum olmuşdur ana göre ihtimam ve şaki - i mezburu nefir - i âm idüb ele getürüb hakkından gelmede bezl - i makdur eylemen babında hattı hümayun - ı saadet makrun ile ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda fermanı celil - ül kadrin üzre amel edüb dahi cümle eyalet askeri ve kapukulları ve beyler ve zuama ve erbab - ı timarı yanına cem'idüb fetva - i şerife ile katli halâl olduğun vec huruc - ı ales - sultan itmekle firar iyleyüb şaki - i mezburu ve eşkiyasın ele getürmede cümlesi emrine ram olub ve teb'iyet ideler ve cümlenüz müşarünileyhin Osman dame ikbaluhunun [emrine] teb'iyet iyliyesiz şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimat kılasız Tahriren fi evayil - i şehr - i Rebiyyülevvel li - sene - ti selâse ve hamsine ve elf [588]

1643

Bi - makam - ı Kostantaniyye El-mahrusa

---

[587] — Hüseyin Paşanın sadrazam Mustafa Paşa ile arası iyi değildi. Aynı zamanda, tuğra hususunda, hükûmetin emrinide dinlememişti Hüseyin Paşa Erzurum'dan Haleb'e tâyin olundu; kısa bir müddet.sonra, Haleb başkasına verildi, bunun üzerine Hüseiyn Paşa, İstanbul üzerine yürüdü, İznik civarında Osman Paşa ve Kaytas ağayı yendi, Üsküdar'da tuzağa düşmekden korkarak kaçtı. İşte bu ferman o. zaman yazılmıştır. Hüseyin Paşa, Karadeniz sahilinden bir kayıkla Rumili yakasına geçti fakat Rscuk'da Eski Edirne Bostancıbaşısı Sinan ağa tarafından yakalanarek, kafası kesildi. Naima tarihi: cilt, 4, Sf. 17 - 28.

[588] — 1643 yılı Mayıs sonları

Vesika — 110

Sadrazam Paşa Hazretlerinin metktubudur Sene 1053

İzzet medar rif'at karar paşa hazretlerinin huzurlarına ve siz ki Anadolu eyaletinde olan sancak beyleri ve kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları Vilâyet kadılarısız Nasuh paşa oğlu Hüseyin Üsküdardan firar edüb kendunun ve eşkiyasının kıtalleri halâl olduğuna şeyh - ül - islâmdan fetva - yı şerife varid olmuşdur başları padişahın ve malları sizindir siz ki Osman paşa hazretlerisiz emr-i şerif mucîbince cümle beyleri yanına cem' idüb ferman olunduğu üzre şaki - i mezburun hakkından gelmiye sa'yi ikdam iyliyesiz ve siz ki sancakbeylerisiz müşarünileyh Osman paşa hazretlerinin emrine ram olub muhalefetinden ihtiraz iyliyesiz hakkınızda her ne arz iderse makbuldür bilmiş olasız ves - selâm

1643

Kayde fi 27 Rebiyyülevvel sene 1053

Vesika — 111

Budur ki kaza - i Manisa'da Yurd dağı nahiyesinde iki bin akça yorga[589]nam kariyede berat - ı hümayun ile mutasarrıf olan Hızır Biğ ibn İsa Biğ mahfil - i kazada nahiye - i mezburede [590] Mamaklı nam kariyede Veli bin Hızır ve Mehmed bin Satı ve Mustafa bin كوندك ve Mahmud bin Cihan ve Hasan bin Şahin ve Elhac Hızır bin Balı ve İsmail bin Bayram ve Ahmed bin Cihan ve Şükrullah bin Mustafa ve Ramazan bin Abdullah nam kimesneler muvacehesinde takrir - i dava idüb mezburlar evvel baharda kışlakları olan kariye - i mezbureden kalkub benim timarim toprağında ziraat ve hiraset etdikleri ekinleri ve bağları üzerine ehl-ü iyaller ve koyun ve sığırlarıyla yaylayub hayvanları gök ekinlerime zarar idüb ve çiğnedüb benim mahasulüme küllî gadrleri olmağla ekinlerin kaldırdıkdan sonra gelâler deyu âsitane - i saadetden yedime emir verilmişdir mucibiyle amel olunub men' ve tenbih olunmak matlûbumdur deyu emr - i şerif ibraz idüb bil - muvacehe kıraat olundukda mazmun - ı şerifde mezburan kadimden hayvanlar ile sipahinin timarı toprağında ziraat etdikleri ekinleri ve bağları üzerine göçe gelmiş değil ise men' ideriz. Kadimî

---

[589] — Bu gün bu adda Manisa'nın bir köyü yoktur.

[590] — Manisa köylerindendir.

göçe gelmişler ise ekinlerin kaldıkdan sonra gelâler deyu buyrulmağın sâdır olan emr - i şerif mucibince amel olunması içün reayaya Kible - i şer'den tenbih olmağın ma huvel vaka' bit - taleb ketbolundu Tahriren fil - yevm - ül - hamis vel - işrin min safer - iil - hayr Li - sene - ti selâse ve hamsine ve elf [591]

1643

Şühud - ül - hâl

Elhac Mustafa bin Osman ser muhziran

Elhac Veli bin Elhac İsa

Muzaffer bin Nesimi

Mustafa bin Hasan

Hasan bin Mustafa

ve gayrühüm

Vesika — 112

Akza kuzat - il - müslimin evlâ vülât - il - muvahhidin ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel halk - ı ecmain varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezayilühu ve kudvet - ül - emacid - i vel - ekârim cami - ül - mehamid - i vel - mekârim el - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - mennan Saruhan sencağı mütesellimi Ken'an zide mecduhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki darendegân - ı ferman - ı hümayun kaza - i Adala ahalisi dergâh - ı muallâma adem gönderüb hâliya kadıları olan Süleyman nam kadı kadîmden kadıları olura geldüğü mahkeme de olurmayub naib ve kethüda ve ademleri ile il üzerine devre çıkub kariye be-kariye fukaranın ehl-ü iyalleri ile sakin oldukları evlerine konub müft ve meccana yem ve yemek ve arpa ve saman ve bal ve yağ ve koyun ve kuzu ve tavuk ve odun ve otluk ve sayir zahirelerin aldıkdan gayri emr - i şerifimle ferman olunan tekâlifi emr - i

[591] — 10 Haziran 1643.

şerifimde tâyin olunmadan ziyade salub ziyadesin kenduları ekl - ü bel' idüb ve bi - namaz teftişi namına her kariyeden ziyade akçaların alub ve içlerinde biri fevt oldukda veresesinden sağir ve sağire ve gayib ve gayibe olmayub cümlesi hazır ve kibar olub kısmet taleb itmezler iken cebra kısmet idüb resm - i kısmet ziyade almak içün müteveffa metrukâtın ziyade pahaya dutub ve vucuh hayiratıyçun vaziyet eyledikleri akçanın sülüs ve humsun bizimdir deyu almak isteyüb ve akd - i nikâh ve hucec-ı şer'iye ve nakl - i şehadet ve arz ve itakname ve imza ve sicil ve müraseleden kanundan ziyade akçaları alub bunun emsali zulm - ü taaddilerin nihayeti olmaduğun bildirüb hilâf - i şer' ve kanun nesneleri alınmayub men'ü def' olunmak babında emr - i şerifim recâ eyledikleri ecilden buyurdum ki hükm - i şerifimle vardıklarında göresiz arz olunduğu üzre ise reaya ve berayaya bir veçhile zulûm ve taaddi olunduğuna rıza - yı şerifim yokdur Bunların kadıların muhkem tenbih ve te'kid eyleyeriz ki Adala kadısı ve naibi olanlar kadimden ne mahalde otura gelmişler ise yine o mahalde oturub davet olunmadan il üzerine devre çıkmayub müft ve meccana yem ve eşya ve nesnelerin almayub her ne lâzim olursa narh - ı cari üzre akçasıyla alub ve emr - i şerifimle ferman olunan tekâlifi emr - i şer'ide tâyin olunandan ziyade nesnelerin almıyub ve bi - namaz teftişi namına bigayr - ı hak akçaların aldırmayub ve içlerinde biri fevt oldukda veresesine sağir ve sağire ve gaib ve gaibe olmayub cümle verese hazır ve kibar olub kısmet taleb itmezler iken cebra kısmet etdirmeyüb anın gibi sağir ve sağire ve gaib ve gaibe olub beyn - el - verese kısmet lâzım oldukda resm - i kısmet ziyade almak içün müteveffa metrukâtın ziyade bahaya tutmayub ve deyni olan müteveffanın deyni ihrac olundukdan soura müteveffa malından resm - i kısmet binden on beş akça reşm - i kısmet aldırub ziyade aldırmayub ve vücuh - ı hayrat içün vasiyet eyledikleri akçenin sülüs ve humsun bizimdir deyu aldırmayub ve resm - i akd - i nikâh eğer bakir ise yirmi üç akçe ve hademe - i mahkeme içün beş akçe ki cem'a yirmi beş akçe olur Erbabından alınub ve hüccei şer'iye ve nakl - i şehadet sayir arzlar içün resm - i kitabeti kadıya yirmi akçe ve hademe - i mahkeme içün beş akça ki cem'a yirmi beş akçe olur ve itaknamelerden altmış altı akçe alınur eliisi kadının onu naibine altısı emin ile kâtibine ve sicillata sebt olunan kaziyeden sicil sekiz akçe ve imzadan on iki akçedir ve mürasele içün altı akçe alınur Minbaad hilâf - ı kanun ziyade aldırmayub men'ü

def' iyliyesin baad - el - tenbih eslemeyüb veçh - i meşruh üzre taaddi iderler ise yazub arz iyliyesin hilâf - ı şer' ve kanun kimesneye iş etdiriyesin Şöyle bilesin ve baad - el - nazar hükm - i hümayunu bunların ellerinde ibka edüb alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıt - ı şehr - i Rebiyyülevvel sene 1054 [592]

1644

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 113

Budur ki Medine - i Manisa muzafatından Belen Nahiyesine tâbi' Ali beyli nam kariye [593] ahalisinden Mustafa Çavuş ibn Veli ve Elhac Hamza bin Emrullah ve Ahmed bin piri ve Elhac Ahmed bin - ül - hac Sultan şah ve Halil bin piri ve Mestan bin Abdullah ve Memi bin İbrahim ve Elhac Bekdaş bin İbrahim ve Durmuş bin Ali ve Hızır bin - ül - hac Bayram bin Şaban ve İbrahim bin Halil ve Himmet bin Osman ve Receb bin Murad ve Ahmed bin - ül - hac İbrahim ve Ramazan bin kulı اولى ve sayir cem' - i gafir ve cem' - i kesir meclis - i şer'i hatir - i lâzım - üt - tevkire gelüb takrir - i meram idüb bizim kariyemizde Türkman taifesinden bir ferd yoğiken perakende - i Türkman Voyvodası olan Kazzaz Ahmed nam kimesne tarih - i kitabdan üç gün mukaddem elli neferden ziyade atlu ile biz evde yoğiken ehl - ü evlâdım [ız] üzerine bi vakt cebren konub her birine hilaf - ı şer' nice söz söylediklerinden maada bir kaçını mecruh ve nicesini darb - ı şedid ile darb idüb şarab ve kebab teklif itmekle anlar dahi feryat ve istimdat etdiklerinde biz dahi feryatlarına vardığumuzda bizim dahi din ve imanımıza ve ehl - i iyalimize cima' lâfzıyla şetm idüb enva - ı zulm - i taaddi eylemişdir ve işbu mahalde hazır olan Narenci نارنجى ve Turfanda تورفنده nam Hatünları dahi hançer kabzası ile mecruh eylemişlerdir Mezburtanın eser - i cerahatleri keşf - i tahrir olundukdan sonra mezbur Ahmed Ağa davet - i

[592] — 1644 Yılı Mayıs sonları.

[593] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

şer' olunub ahvalimiz şer' ile görülmesi matlubumuzdur dediklerinde fil-vaki mezbure Turfanda Hatunun sağ gözü tarafında ve merkume Narenci Hatunun sağ ayağında eser-i cerahatleri mukarrer olmağın mezbur Ahmed Ağaya canib-i şer'den çukadar irsal olunub davet-i şer' olundukda mezbur Ahmed Ağa kariye-i mezbure ahalisi ile gelüb murafaa-i şer' olmadan gice ile firar itmegin ma vak'a bit-taleb kelbolundu Tahriren fil-yevm-el-hadi-i aşer min Muharrem-ül-haram Li-sene-ti hamse ve hamsine ve elf [594]

1645

Şühud-ül-hâl

Mehmed Ağa ibn Mehmed Biğ	*Elhac Nuh Efendi ibn Murad Efendi*
Elhac Veli bin Ali	*Elhac Mehmed bin Hasan*
Elhac Şaban bin Hasan	*Elhac Mahmud bin Hasan*
Es-seyyid Mahmud Çelebi ibn-üs-seyyid Hasan	*Hızır Biğ bin Abdullah*

Vesika — 114

Budur ki Bursa'da medfun merhum ve mağfurun leh Sultan Murad Han aleyhirrahmeti vel-gufran- hazretleri evkafının Defter-i hakanîde mukayyed Yürükân reayasından Ramazan bin halil ve Musa bin Nasuh ve Hamza bin Hamza bin Mustafa bin Saruhan ve Osman ibn-ül-hac Hamza ve Hüseyin bin Veli ve Elhac Halil ibn Hızır ve Elhac Ali bin Halil ve Mehmed ibn-ül-hac İbrahim ve Hüseyin bin Timur ve Elhac İvaz bin Abdullah nam kimesneler ve sayirleri meclis-i şer'i hatir-i lâzım-üt-tevkirde bil-fiil liva-i Saruhan'da bedel-i nüzul cem'ine mem'mur olan fahr-ül- akran Yusuf Ağanın adamlarından işbu sahib-

[594] — 3 Mart 1645.

ül - kitab Mehmed Ağa ibn Mehmed nam kimesne mahzarında her biri ikrar - ı tam ve takrir - i kelâm edüb biz vakf - ı mezburun defterlu yürukân reayasından olub üzerimizde hane - i âvarız olmayub ve âvarız ve tekâlif - ı icab ider emlâk ve araziye dahi mutasarrıf olmamağla avarız ve nüzul alınmak icab eylemedüğüne yedimizde mütaaddit ve müekkid evamir-i şerife ve şeyh - ül - islâm hazretlerinden fetva - yi münife var iken liva - i mezburede vaki Güzelcehisar kazasına tâbi' Temaşalık nam mevzi'de obalarımız ile konub devvab ve mevaşiyi ra'y için birkaç ay sakin olmağla mezbur Ömer Ağa bizi ahzedüb yedimizde olan evamir - şerife ve fetva - yı şerifeye muhalif bizden bedel - i nüzul namına hah na - hah yüz yirmi guruşumuz almış idi hâlâ biz dahi mezbur Ömer Ağanın hilâf-ı şer'i kanun bizden alduğu yüz yirmi guruşu yedimizde olan evamir - i şerife ve fetva - yı münife mucibince mezburdan taleb ve dava eylediğimizde ol dahi bit - tamam vel - kemal meblâğ-ı mezbur - ı bize eda ve teslim eyledi min baad zikrolunan yüz yirmi guruşdan merkum Ömer Ağanın zimmetinde bir akçe ve bir habbe alacağınız kalmadı dediklerinde gıbb - et - tasdik - üş - şer'i mavaka' bit - taleb ketbolunub yed-i talibe defolundu ecra zalike ve hurrie fil - yem - il - hâmisi aşer min Safer - ül - hayr Li - sene - ti hamse ve hamsin ve elf [595]

1645

Şühud -ül - hâl

Lûtfullah Çelebi ibn Ahmed efendi

Elhac Mustafa bin Osman

Mustafa bin Hasan

Mahmud bin Nasuh

Bayram bin Hüseyin

İsmail bin Derviş

Derviş Beşe çukadar bin Mehmed

ve gayrühüm

---

[595] — 13 Nisan 1645

Vesika — 115

Liva - i Saruhanda berat - ı şerif ile havass - ı hümayun nazırı olan fahr - ül - emasil - i vel - akran Mustafa Aga ibni Süleyman Aga yediyle der - i devlet medardan bu fakire hitaben emr - i şerif - i cihanmüta' varid olub mazmun - ı izzet makrununda Aydın ve Saruhan sancaklarında muhassıl - ı emval olan Ahmed'in adamlarından Osman ve üzümcü bölükbaşı nam kimesneler bunu basub bi - gayr - ı hak cebren bazı eşyaların nehbü garet ettikleri husus - i şer'ile görülüb icra - yı hak oluna deyu buyurulmağın imtisalen lil-emr-i âli emr-i şerif - i celil - ül - kadrde husus - i mezbure mübaşir tâyin olunan kudvet - ül - emasil - i vel - akran Ahmed Ağa mübaşereti ile merkum Osman Biğ ibn Mahmud ihzar olundukda mumaileyh Mustafa Ağa meclisi - i şer'i hatır - ı lâzım - üt - tevkırde mezbur Osman Biğ muvacehesinde üzerine dava ve takrir - i kelâm idüb tarih - i kitabdan üç buçuk ay mukaddem tahsil ettiğim havass - ı hümayun malından dört bin guruş addedüb dört kiseye bin guruş vaz'idüb âsitane - i saadete teslim - i hazine içün alub gider iken Selendi kazasında [596] Yassı Yurt [597] nam kariyede merkum Osman Biğ otuz nefer atlu ve Sekban ile basub zikrolunan dört bin guruşu ahzedüb ve yanımda mevcud olan esvab ve erzak ve rehtlarını Sekbanları yağma itdiklerinden maada merkum Osman Biğ eminim olan Ali Biğin tahsil edüb bana isal ve teslim içün getürdüğü dört yüz elli guruşumu dahi ahz'ü kabz idüb bana küllî zulüm ve taaddi eylemişdir sual olunub icra - yı hakk olunmak matlubumdur dedikde gıbb - es - sual merkum Osman Biğ husus - ı mezburı bil - külliye inkâr idüb müddei - i mezbur Mustafa Ağadan takririne muvafık beyyine taleb olundukda udul - i müsliminden olub Emre nam kariyeden [598] olub Mustafa Çelebi ibn Hüsam Çelebi ve diğer Mustafa Çelebi ibn Ali nam kimesneler li - ecl - ış - şehade meclis - i şer'e hazıran olub istişhad olundukda fil - vaki merkum Osman Biğ otuz nefer atlu

---

[596] — Birisi Kula'nın diğeri de Akhisar'ın: birisi nahiye, diğeri köy; olmak üzre iki tane vardır.

[597] — Bu adda bir köy yok. Demirci'nin Yassı eynehan adında köyü vardır.

[598] — Kula köylerindendir.

ve Sekban ile kariye-i mezbure de mezbur Mustafa Ağayı basub iki heybelerinden dört kise guruş çıkarub ahz'ü kabzedüb ve baadehu emin-i merkum Ali Bigin Mustafa Ağaya gelürdüğü dört yüz guruşu dahi bu benim ücret-i kadimemdir deyu kabzedüb ve yanında olan eşyasın Sekbanları yağma etdiler Biz bu hususa minval-i meşruh üzre şahidleriz sonra şehadet dahi ederiz deyu her biri eda-i şehadet-i şer'iye itdiklerinde baad-et-ta'dil vet-tezkiye şehadetleri makbule oldukdan sonra ma vakaa bit-taleb ketbolundu Tahriren fi 8 Rebiyyülevvel sene 1057 [599]
1647

Şühud-ül-hâl

Fahr-ül-emasil-i vel-akran
Saruhan-ı Mütesellimi
Mustafa Ağa

Zübdet-ül-kuzat Ağa zade
Mustafa efendi

Receb Ağa ibn Mahmud Big
El-kabucu

Muhzır Başı Hacı Mustafa
ibn Osman

Halil Ağa ibn İbrahim
El-Mustahfiz

Muhzır Hacı Veli bin
İsa

Muhzır Ömer bin
Veli

Receb Ağa bin
İbrahim

ve gayrühüm
min-el-huzzar

[599] — 13 Nisan 1647

Vesike — 116

İftihar - ül - ulema - il - muhakkıkın Muhtar - ül fudelâ - il - müdekkikin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - mulu Manisa müftisi ve Muradiye medresesi müderrisi zide fazluhuma ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran (Saruhan) sancağı mütesellimi.. kadruhu Tevki - i refi - i hüyun vasıl olıcak malûm ola ki Manisa ahalisi südde - i saadetime arzı hal sunub bil - fiil Manisa (kadısı) olan Handan [600] nam kadı Kürekçi akçesi emr - i şerifimle hane başına yedişer guruş yazılmış iken on dörder guruş cem'eyleyüb kendi için üç binden ziyade guruş alub ve nahiyeleri yüzer ve ikişer yüz guruşa naibere kesüb naiber dahi her ay devre çıkub kariye başına sekizer ve onar guruş ve bir hüccete otuz kırk guruş alduklarından maada ve Hacı Şaban nam kimesneyi harami eşkiyası evinde katletmekle mezbur kadı... akçaların alınmış iken kanaat itmeyüb tekrar kırk yedi nefer kimesneyi subaşıya ahzettirüb işkence itdirmekle üç fakir âdem işkenceden helâk olub bunun emsali zulm - i taaddi ve tecavüzünün nihayeti olmaduğum bildirüb hükm-i hümayunum reca eyledikleri ecilden husus - ı mezbur mahallinden sen ki mütesellim - i mezbursun ma'riftinle görülüb sihhati ve vuku üzre Asitane - i saadetime arz - ı ilâm olunmak babında ferman - âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince âmel edüb dahi husus - ı mezburu mahallinde hakk - u adl üzre teftiş ve tafahhus ettikden sonra vaki - i hâli vuku ve sihhati üzre Asitane - i saadetime arz ve ilâm eyliyesiz ki badehu emr - i şerifim ne veçhile sâdır olursa mucibiyle âmel oluna amma hak üzre min baad şer'i şerife ve emr - i hümayuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesiz şöyle bilesiz alâmet - şerife itimad kılasız Tahriren fi evayil - i şehr - i Rebiyyülâhir fi - sene - te seb'a ve hamsine ve elf [601]

1647

Bi - makam - ı Kostantaniyye El - mahrusa

---

[600] — Handan efendi, Manisa kadısı Osman zade Mehmed efendi yerine 1056 de kadı olmuş idi.

[601] — 1647 yılı Mayıs ortaları.

Vesika — 117

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Maadin - ül - fazl - i vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel - halkı cemain Varisü ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailühu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki bundan akdem sahte emir ile olcaniblerde duhan teftiş eden defterdar oğlu Mustafa nam şaki firar edüb cümle emval ve erzakı marifet - i şer'ile defter ve defteriyle bezazistana vaz'olunduğu arz ve ilâm olunmağla İmdi mezburun bil - cümle emval ve erzakı ve sandukda olan evrak - ı perişan ve defterleri ve ol sahte emirleri vefir ve kesir her ne ise ma'rifet - i şer'ile tahrir ve defter olunub bir habbesin zayi' ve telef iylememek üzre defterleriyle asitane - i saadetime irsal ve isâl eylemen babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim üzre amel edeb dahi mezbur defterdar oğlu Mustafa'nın Bezazistan'da emanet vaz'olunan emval ve evrakı perişan ve sayir eşyasını marifet - i şer'ile ihrac ve içinden bir nesnesin zayı' ve telef eylemeyüb ve eğer esbab ve eğer akçe ve eğer evrak - ı perişan ve defterleri ve ol sahte emirleri ayni ile asitane - i saadetime irsal eyliyesin Şöyle ki şaki - i mezburun esbab ve eskalinden bir dane ve bir habbe zayi' ve telef olursa mes'ul ve muateb olman mukarrerdir Şöyle bilesin alâmet - i şerifime itimad kılasın Tahriren fi evahir - i şehr - i Rebiyyülevvel li - sene - ti seb'a ve hamsine ve elf [602]

1647

Bi - makam - ı
Kostantaniyya
El-mahrusa

[602] — 1647 Nisan sonları ile Mart ibtidaları.

Vesika — 118

Buyruldı - i Şaban Paşa

Mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm maadin - ül - fezayil - i vel - kelâm Karahisara varınca yol üzerinde vaki olan kaldılar zide fazluhum baat - et - tahiyye el - safiyye inha olunur ki bundan akdem ağırlığımız Karahisar'a gönderilmekle etraf - ü eknafdan mürur ve ubur iyliyan bazı sekban ve atlu ve eşkiya olanlar bizim namımız ile gezüb konub göçdükleri yerlerde reaya ve berayaya zulm eyledikleri mesmuum olmağın olbabda buyruldı tahrir ve irsal [603] olunmuşdur İmdi gerekdir ki ol makule elinde tarafımdan buyruldı yahut temessük olmayub bizim namımız ile gezüb fukaraya zulüm ve taaddi iyliyen kimesneleri her kangı kazada vaki olursa âyan ve zabitler ma'rifetleriyle ol makule zulüm eyliyan eşkiya - i ahzü habs idüb zulüm eyledikleri yerlerde ma'rifet - i şer'le ne veçhile lâzım gelürse icra - yı hak eylemekde dakika fevt etmiyesiz reaya ve fukaraya kat'a zulüm olduğuna rızamız yokdur ana göre takayyüd eyleyüb veçh - i meşruh üzre ademlerimiz olduklarına yedlerinde buyruldı ve temessükü olmayub fukaraya taaddi eyliyenlere dikkat edüb hilâf - ı şer' reayaya zulüm ve taaddi etdirmiyesiz fi 12 C 1057 [604]

1647

---

[603] — Şaban paşa Sakız muhafızı tayin edilince, kapusu ve ağırlığı Manisa yolu ile Sakız'a gitti giderken de, buralar halkına yerli yersiz zulüm yaptılar halkın şikâyeti üzerine paşa böyle bir buyruldı göndermiye mecbur olmuş ise de, Sakız'lılara yaptığı fena muameleden dolayı öldürüldü.

Şaban paşanın, Manisa'daki Yeniçerilerden bir sürü yolsuz para aldığı, sicillerden anlaşılıyor. Yeniçeriler ölen paşanın matracı başısını yakalıyarak, paşa için, kendilerinden zorla aldıkları parayı geri istemişlerdir. Bu hususta, Yeniçeriler ile Matracı başı arasında, muhtelif duruşmalar olmuş ve paşanının. bu parayı aldığı tesbit edilmiştir.

[604] — 15 Haziran 1647.

Husus - ali - yül - beyâna mütesellim - i liva tarafından mübaşir tâyin olan Veli Ağa meclis - i şer'i şerifde eşkiya zümresinden olub Marmara kazasına tâbi' گوبز Göbez nam kariyede [605] Kısrakçı dimekle meşhur Köle oğlu Ahmed ve Bergama kazasına tâbi' جندر nam kariyeden Bayram bin İbrahim nam şakiler muvacehelerinde takrir - kelâm ve bast - ı meram edüb mezburan Ahmed ve Bayram on nefer levendat ile evler basub müslimanların esvab ve erzakın nehb - ü garet ve kat'i tarikden hâli olmamağla etraf ve eknafda olan ahali - i kura zuhur eden eşkiyayı ele getürüb ahzetmeğe talâka ahidleri olmağın Karaçam nam mevzi'de içtima' etdikleri haber alındıkda üzerlerine varılub on nefer eşkiyadan mezburan ahzolunub maadası firar edüb ahze imkân olmamış hakikat - ı hâl sual olunub takrir olunsun dedikde gıbb - es - sual mezburan Ahmed ve Bayram cevablarında Bakır ovasından maksud ve Musa ve kocalar nam kariyeden [606] Süleyman ve kariye - i Selendi'den قوه Kova Yusuf ve Mehmed ve kasaba - ı Akhisar'dan uzun İvaz nam kimesneler ile zikrolunan mevzi'de bizi basdıklarında kasaba - i Akhisar'dan Sun'ullah Çelebi'nin gulâmi Mercan Arab ve Hasan Beşenin gulâmı Yusuf ile bizi ahzettiler ve sayiri firar idüb ahzolunmadan dediklerinde mezburan Ahmed ve Beyram'ın keyfiyet - i ahvalleri ahali - i kuradan teftiş ve tafahhus olundukda kasaba - i Akhisar'a tâbi' Durasıl nam kariyeden [607] Sefer bin Veli ve Palâmud Nahiyesinde Dere nam kariyeden [608] Hasan Halife ibn - ül - hac Ahmed ve Perviz bin Abdullah ve elhac Mehmed bin Veli ve İli pare • بارچه ایلی nam kariyeden İbrahim Biğ ibn Balı ve sâyir cemm - i gafir meclis - i şer'e hazirun olub mezburan Ahmed ve Bayram kendi hallerinde olmıyub zikrolunan Levandat ile evler basub müslümanların emval ve erzakın nehb - ü garet idüb bunun emsali nice fesad ve kat'i tarikden hâli olmıyub veçh - i arzdan izalesi lâzım sai - i bil - fesaddır deyu âlâ tarik - üş - şehade ihbar etliklerinden sonra mezbur Mercan Arab ve Köle Yusuf ihzar olunub hakikat - ı hâl sual olundukda cevablarında

---

| 605 | — Bu adda, Manisa'nın bir köyü yoktur.

| 606 | — Manisanın merkez köylerinden olan, Koca köydür.

| 607 | — Akhisar köylerindendir.

| 608 | — Akhisar köylerindendir.

firar eden Levendat bizi ayırdub bu tarafta mazinna - i ملك olan Yazıcılı [609] Hüseyi Ağanın kulesin ve baadehu gelen kârbanı basub sizi doyum etdikden sonra Kazdığına gidelim anda sizi birer yere yalıştıralım demeleri ile biz dahi tâbi' olduk deyu itiraf itdikleri bil - taleb kelbolundu fil - yevm - ül - hâmis Ramazan - ül - mübarek li - sene - ti seb'a ve hamsine ve elf [610]

1647

Şühud - ül hâl

Mefhar - ül - kuzat Nüfti zade Mehmed efendi	*Umdet - ül - kuzat ağa zade Mustafa efendi*	*Kudvet - ül - kuzat Nakşi Mehmed efendi*
Zübdet - ül - cuyuş Mehmed Çavuş ibn Ahmed	*Ayn - ül - âyan Ahmed ağa ibn Mehmed efemdi*	*Hasan Çelebi ibn Mustafa*
Kazdağlı oğlu Mehmed Çelebi	*Abdullah Çelebi ibn - ül - hac Mehmed*	*vegayrühüm min - el - huzzar*

Vesika — 120

Düstur - ı mükürrem Müşir - i mufahhan Nizam - ül - âlem Müdebbir - ül - umur - ül - cumhur bil - fikr - is - sakib Mütemmim - ül - enam bir rey' - is - saib Mümehhid - ü bünyan - üd - devlet - i vel - ikbal Müşeyyid - ü avatif - il - melik - il - âlâ Anadolu eyaletine mutasarrıf olan vezir İbrahim Paşa edamallahu iclâlühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâliyâ Karaman eyaletine mutasarrıf olan düstur - ı mükerrem Müşir - i mufahham nizam - ül - âlem vezirim İbşir Mustafa Paşa edamallahü iclâlühuya emr - i şerifim gönderilüb Anadolu ve Karaman eyaletlerinde zuhur eyleyüb izalesi din'ü devlete lâzım olan Karahaydaroğlu nam şakinin üzerine varub bi - fadlillâhi taalâ vucudu صد ve sahife - i rüzgârdan hâkk - i nâbud iylemek babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur İmdi ol emrim üzre ol emrim alâ makâm mukarrer olub ve bu hususun hayr

[609] — Bu adda Manisa'nın bir köyü yok.

[610] — 4. İlkteşrin 1647

ile husulüne sa'yü ihtiman ve ehemmiyet ve elzem cümle-i mühimmat için sen dahi vezir-i müşarünileyh ile maa ve Anadolu eyaletinde hâliya sefer-i hümayunumda olmayub evlerinde mevcut bulunan zuama ve erbab-ı timar ve Yeniçeri ve altı bölük halkı ve sayir dirlikli ve dirliksiz âyan-ı vilâyet ve ahali-i memleket ile bu hususa memur olub tevaif-i mezbure ile ve yarar adamların ile kalkub vezir-i müşarünileyh seni ne mahalle davet ider ise muaccelâ ol mahalle varub veçh-i münasib görüğü [üzre] cemiyet-i tam ile şaki-i mezburun üzerine varub bi-avnillâhi taalâ def'ü izalesi babında var kuvveti bazu-yi himmete getürüb مستوجب الترتيب derun-i dilden kemâl-i ittifak ve ittihad ile ced ve cehd ile itmam-ı ikdam ve ihtimam eylemen babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdumki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-ül-kadrim üzre amel idüb dahi müşarünileyh Seraskerim İbşir Mustafa Paşa edamallahü taalâ iclâlühu tarafından kâğıt varub tevaif-i mezbure ile husus-ı mezbur için yanına davet eyledikde bir an ve bir saat te'hir ve tevakkuf itmeyüb kemal-i sür'at ve şitab ile tevaif-i merkumenin cümlesi ile ve zabitleri ve Kethüdayerleri ve Serdarları ile müşarünileyh yanına varub gönül birliğiyle ve kemal-i ittifak ve ittihad idüb cemiyet-i tam ile şaki-i mezburun üzerine varub bi-avnillâhi taalâ her ne veçhile ve her ne tarik ile mümkün olub ve ne yüzden iktiza ve icab ider ise ele getirüb hakkından gelinmekde var kuvveti bazu-yi himmete getürüb bi-fadlillâhi taalâ şaki-i mezburun izalesi aksa-yı murad-ı hümayunumdur bu hususa bir veçhile özür ve bahane ve taallül ve imhal olduğuna kat'a rıza-yı gayre iktiza-yı hüsravanem yokdur Ve asla özür ve cevab huzur-ı hümayunumda mesmu' olur değildir Heman emrim üzre varub cümle tevaif-i mezbure ve kendu yarar adamların ile vezir-i müşarünileyhle mülâki olub ma'rifetiyle bu hususu hayır ile itmame himmet eyleyesiz Şöyle bilesiz alâmet-i şerife itimad kılasız Tahriren fi evahir-i şehr-i Zilkade sene-te seb'a ve Hamsine ve elf [611]

1648

طق اصله المطاع حرره الفقير الله تعالى
سيد محمد بن محمد العاصي بمدينة كوتاهيه
عفى عنهما

[611] — 1648 yılı Sonkânun sonları.

Mahmiyye - i Manisa sükkânından yazıcı Mehmed Big ve Mehmed bin İsmail ve Mehmed Çelebi ve Elhac Mustafa bin Hamza ve sayirleri meclis - i şer'i hatirde İzmir'de temaşalık mahallesi sakinlerinden Abdulkerim bin Hamza ve Ahmed bin Mehmed nam kimesneler muvacehelerinde takrir - i dava edüb mezburana Abdulkerim ve Ahmed on beş mikdarı refikleri ile Menemen yolunda köprü kurbunda tüfenk ve sayir alât - ı harb ile üzerimize gelüb emval ve erzakımızı nehb - ü garet ve bizim ile mukatele ve muharebe eylediklerinde cümlemizden... nam katırcıyı katledüb ve Siyaviş bin Abdullah nam kimesneyi tüfenk ile mecruh eylemişlerdir Sual olunub şer'ile haklarından gelinmek muradımızdır dedediklerinde gıbb - es - sual mezburan Abdulkerim ve Ahmed mahall - i mezburde üzerlerine varub muharebe ve mukatele edenlerin reisleri Hüseyin dayı طاپی nam şakiler olub refikleri ile cümle on beş kimesneler idiler Gerci biz mezburana karışmışdık lâkin nehbü garet ve harbü kıtalde alâkamız yokdur deyu kaziyenin bazisini ikrar bazisini inkâr eylediklerinde merkumundan sıdk - ı mekallerime beyyine taleb olundukda udul - ı müsliminden olub kaziyeye müşahidleri olan İsmail ve Ridvan bin Abdullah istişhad olundukda mezburan Abdulkerim ve Ahmed taife - i mezbureden olub vaki' olan nehbü garet ve harbü kıtalde müdahale ve müşareketleri [ne] şahid olduğundan maada mezburan Abdulkerim ve Ahmed kutta' - ı tarikden olub her veçhile vücudları veçh - i arzdan izale olmak lâzımdır deyu eda - i şehadet - i şer'iye etdikleri zeyl - i kitab - da mastur - ül - esami olan müslimini dahi meclis - i şer'e hazırun olub mezburan haklarında bil - ittifak mezburanı zümre - i eşkiyadan olub töhmet - i sabıkları sebebi ile birkaç defa' ahiz ve küreğe konuldukların beyan vel - hasıl kutta' - i tarikden oldukların ayan beyan eyledikleri ecilden bu vesika alâ ma hüvel hakika ketbolundu Tahriren fil - yevm -

üs - salis min şehr - i Zilhicce - tüş - şerife li - sene - ti seb'a ve hamsine ve elf [612]

1648

Şühud - ül - hâl

Osman bin Yunus

Himmet bin Mehmed

Elhac Halib bin Mustafa

Hasan bin Yusuf

İvaz bin Mustafa

Abdunnebi bin Hamza

Ali bin Mehmed

Mustafa bin Nasuh

Ahmed bin Ali Bğ

Ömer bin Veli El - muhzır

Elhac Veli El - muhzır

ve gayrühüm

Vesika — 122

Şehri Recebin onsekizinci günü [613] tâyin olundu Yevm - üs - sebtdir Abdülkaadir efendi zamanında gelen Muhassıl Paşa hazretlerine âyanı Vilâyet marifetiyle beher yevm verilen zehairi beyan ider

Pirinç fi yevm kil 5	Revganı sade fi yevm vukye 20	Asel fi yevm vukye 20
Lâhm fi yevm vukye 20	Hubz fi yevm meblâğ 40	Şeker fi yevm vukye 2

[612] — 1 Sonkânun 1648.

[613] — 9. 8. 1648.

Kahve fi yevm vukye 3	Şair fi yemv keyli İstanbuli 60	Saman fi yevm Huml 30
Hatab fi yevm Huml 20	Fülfülü esved fi yevm dirhem 200	Mumu asel fi yevm [614] vukye 1

Tamam şüd

Vesika — 123

Bihuzur - il - mevali - il - mükerremun بحضور الوالی المکرمون

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - il - fazaili velkelâm Saruhan sancağında vaki olan kuzat efendiler zide fazluhüm Baad - et - tahiyye - tüs - safiyye ınha ve ilâm olunan oldur ki hâlâkutt'a'ı tarik ve sereşkiya olub katlü nüfus ve garatı emval iden Kara Haydaroğlu nam şaki ve tevabii eşkiyaları elegetürülüb haklarından gelünüb izaleleri babında fermanı cihanmuta' varid olmağın Anadolu Eyaletinde Livayı mezburede vaki tahtı kazalarda olan müteferrika ve Çavuş ve Divanı Hümayun ve Defterhane kâtibleri ve erbabı Timar tâyin ve ferman olunmağla bermucibi fermanı âli taifei mezburların muaccelâ bu caniblere ihzarları ve mahalli memurlarında mevcud bulunmaları lâzım ve mühim olmağla varid olan emri celil - ül - kadr sureti ile tarafımızdan mektub tahrirolunub bilfiil Kapucubaşılarımızdan kudvet - ül - emacidi vel - ekârim Musullı İbrahim Ağa zide mecdühu tâyin ve irsalolunmuşdur Vusulünde gerekdir ki kazalarınızda olan müteferrika ve Çavuş ve Divanı Hümayun ve Defterhane kâtibleri ve seferi Hümayunumda olmayub kibar defterlûsu olub evlerinde bulunan Zuama ve erbabı Timari Mübaşiri mumaileyh marifetiyle bir an ve bir saat evlerinde âram ve tevakkuf etdirmeyüb edavatı darbü kital ve âlâtı cengü cidalleri ile kaldırub serian ve acilen bu canibe irsalolunub ve vaktü zamaniyle mahalli memurda mevcud bulunub bu babda varid olan fermanı âli mücibince şakii mezburun üzerine varılub izaleleri babında dikkatü ihtimam temamı ehemmi dindir İmdi hususu mezburda tâyin olunan tevaifi mezburların birisi şöyle ki mahalli mez-

[614] — 9. 8. 1648.

burda mükemmel ve müsellâh mevcud bulunmıyalar ademi itaatleri sebebiyle dirlikleri ahare tevcih ve arzolunmağla dahi konulmayub eliyazen-billâh العیاذ بالله bilâtereddüd haklarından gelünüb saire mucibi ibret ve sebebi nasihat olunması mukarrer ve mülâhaza oluna Bu babda bir veçhile özür ve bahane makbul ve mesmu, olunmayub varid olan emri şerif ve mektubumuz mucibiyle âmil olalar Baki ves-selâm Tahriren fi evaili şehri Ramazan-il-mübarek Li-sene-ti semane ve hamsine ve elf 1058 [615]

1648

Bi-makam-ı
Kütahya
El-mahrusa

Mehmed Paşa

Vesika — 124

Emir-ül ümera-il-kiram Kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadri vel-ihtiram Sahib-ül-izzi vel-ihtişam El-muhtas bi-mezidi inayet-il-melik-il-âlâ Bilfiil Anadolu Beylerbeyisi olan Mehmed dame ikbalühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ Anadolu ve Karaman eyaletlerinde kutta'ı tarik olub katli nüfus ve gareti emval etmekle izalesi lâzımolan Kara Haydaroğlu nam şakinin ve kendu ile maa hemrah ve saii bil-fesad olan eşkiyanın elegetürülüb hakkından gelinmek lüzumu umuru saltanatımdan olmağın senin kapun mükemmel olub rey'i tedbirine ve rüşdü necabetine itimadı Hümayunum olmağın bilfiil Karaman Beylerbeyisi olan emir-ül-ümara-il-kiram Mehmed dame ikbalühu ve Anadolu ve Karaman eyaletlerinde Girid seferinde olmıyan Sancakbeyleri ve Girid seferinde olan sancak Beylerinin Müsellimleri cümle âdemleriyle esbabı cengü cidal ve edavatı darbü kıtal ile mükemmel ve müretteb ve anlardan maada seferi şerifden ekâbir defteri ile kalan Zuama ve erbabı timarın ve Bolu sancağının Karadeniz

[615] — 1648 yılı Eylül sonları.

yalıları mukataasına memur olan Zuama ve erbabı timarın zikrolunan eyaletlerde evlerinde olan umuma altu bölük halkın ve Yeniçeri ve Korucu ve Cebeci [616] ve arabacı ve mazul emirli Vali ve bilcümle harbü darba kaadir olanlarının üzerine Baş ve Buğ Serasker tâyin eyleyüb kalkub Asitane'i saadetimden şakii mezburun olduğu ve gezdüğü ve mütehassın olduğu mahalle teveccüh eyleyüb varduğun merahil ve menazilde sağ ve solda olan kasabat ve kuraya ademler ve mektublar gönderüb tevaifi mezbureden bir ferdi evlerinde alıkomayub sana koşulub maa gönderilen Sipah ve Yeniçeri zabitlerinin mübaşeretiyle cümlesin yanına getürüb cem'iyyeti tâm ile şakii mezburu ne veçhile ve ne tarikle ve ne keyfiyyet ile elegetürüb haklarından gelmen babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki vusul buldkuda bu babda sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim üzre amel edüb dahi Karaman beylerbeyisi olan Mirimiranı müşarünileyh ve umuma Anadolu ve Karaman eyaletlerinde Girid seferinde olan sancakbeylerinin Müsellimleri cümle âdemleriyle esbabü cidal ve edevatü harbü kıtal ile mükemmel ve anlardan maada seferi mezburdan ekâbir defteriyle kalan Zuama ve erbabı timar ve Bolu sancaklarının Karadeniz yalılarında muhafazasına memur olan Zuama ve erbabı timarı ve zikrolunan iki eyalette evlerinde olan umuma altı bölük halkı ve Yeniçeri ve Korucu [617] ve Cebeci ve Oturak [618] ve Topçu ve Arabacı ve mazul olan emirlû ve bilcümle darbü harbe kaadir ilerleri ile kalkub Asitane'i saadetimden şakii mezburun olduğu ve gezdüğü ve tahassun eylediği mahallere teveccüh eyleyüb vardığın menazil ve merahilde sağ ve solda ve kasabat ve kurada âdemler ve mektublar gönderüb tevaifi mezbureden bir ferdi evlerinde komayub ve koşulub gönderülüb Sipah ve Yeniçeri zabitleri mübaşeretleriyle yanına getürüb cemi'yyeti tâm ile varub şakii mezburun ne veçhile ve ne tarikle ve ne keyfiyyet ile elegetürüb hakkından gelmek devleti aliyyeme ne lâyık ise ol veçhile elegetürüb cem'iyyetin dağıtub ve kendunun ve kendu ile saii bil - fesd olan eşkiyanın haklarından gelmekde bezli makdur ve say'i

---

[616] — Kapukulu ocaklarının yaya kısmından idi. Yeniçerilere verilen silâhları korumak, dağıtmak, top ve silâhları tamir etmek başlıca ödevleri idi.

[617] — Bir eyaletin Zuama ve Timarlıları harp ve sefere gittiklerinde, hem memleketi korumak, hem dirliklerin işini görmek üzre, onda bir nisbetinde, aralarından seçilerek, bırakılanlara verilen isimdi.

[618] — Mütekait, askerlere verilen isimdir.

na mahsur eyliyesin ve hususu mezbur aksayı muradı Hümayunumdur Bu babda seninle hidmete memur olan eğer Beylerbeyiler ve eğer Sancakbeyleri ve Müsellimleri ve saire tavaifi askeriyye haklarında şükür ve şikâyetin müsmir ve müessirdir ve bu hidmetin itmamına ihtimama sana istiklâl verilmişdir Ana göre herbirini lâyıkı dinü devlet ve muvafıkı ırzı namusu saltnat olan veçh üzre elc getürüb şakii mezburun izalesi hususunda istihdam eyliyesin ve bilcümle eyaleti mezburlardan defterle kalan Zuama ve erbabı timardan gayrısın Asitane'i saadette sakin olandan maada taşrada sakin olub Zeamet ve Timarları olan dergâhı muallâm müteferrikaları ve çavuşları ve Divanı hümayunum kâtibleri ve cümle seninle memur olanlardan maa getürüb uguru hümayunumda hıdmette bulunmağa say'ü himmet ve bezli dikkat eyliyesiz şakii mezburun başı benim ve malı katleyliylerindir ve her kim başını getirir ise ana bir alâ Zeamet verilmek fermanım olmuşdur ve şakii mezburun izalesi içün edna ve alâ reaya berayayı tergib ve tahrid eyliyesiz ve bu hidmette yanında gelüb bulunmıyanları her kim ise cezasın viresiz ve hidmeti hümayunumun tekmiline ihtimam eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi gurrei Ramazan - il - mübarek Li - sene - ti semane ve hamsine ve elf 1058 [619]

1648

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

طبق اصل السلطانی نمه‌الفقر
عبدالله العاصی تدسه کوناعه المحبیه

Vesika — 125

Haydaroğlu nam Şaki Hakkında

İzzetmedar ve rif'at karar paşa hazretlerinin huzurlarına daavatı vefireden sonra inha olunan oldur ki mektublar gelüb vasıl olub mazmu-

[619] — 19 - 9 - 1648.

nunda tuğyan üzre olan Haydaroğlu nam şaki mahı Receb - ül - mürec-cebin dokuzuncu günü [620] Livayı Saruhan'a tabi Mendehorya [621]nam kazaya dört yüz nefer atlu ile vasıl olub ve maiyyetinden dört nefer âdemlerin ahzü habsile gönderüb hâliyâ Livayı mezburda Adala nam kazaya dahil olmak üzre olduğunu kazayı mezbur ahalisi yazub göndertib mektubu bu canibe irsal eylemişsiz Mansıbın sana gerek ise ve kadim-den olan gayzımızı def' murad edüb zamanımızda iyilik görmek istersen şakii mezburu hüsnü tedbir ve tedarik ile ele getürmeğe say' edüb varı makdurunu sarf edesin ve illâ müsamaha üzre hareket edüb geru ol ta-raflarda karar ve elegetürülmiye evvelden dahi sana talimimiz vardır Elegetürülmesze iyilik müşahede etmezsin Ana göre şakii mezburun ahzü ref' ve izalesinde bezli ikdam ve sarfı ihtimam eyliyesiz ves - selâm

1648

Mehmed Paşa

Vesika — 126

Budur ki Medine - i Manisa'da liva - i Saruhan'a mutasarrıf olan Meh-med Paşa tarafından bil - fiil kethüdaları Ahmed ağa ve Yeniçeriler serdarı Mehmed Beşe ve kethüda yeri kayımmakamı Mehmed Biğ meclis - i şer'e hazırun olub zeyl - i kitabda mastur - ül - esami olan ulema ve suleha efendiler huzur - ı şeriflerinde ba - serehüm ikrar ve itiraf edüb Medine-i mezburede gice vaktında bazı eşkiya hareket edüb fitne ve fesaddan bel-de-i mezbure hâlî kalmayub nice dürlü fesad olmağın her birleri taahhüd edüb baad - el - işa yedinde fanus olmayub eşkiya hey'etinde olan her kim ise ahzolunub hakkından gelinmesin der'uhde iyledikleri işaret olundu (20 Rebiyyülevvel 1059) [622]

1649

Şuhüd - ül - hâl

A'lem - ül - ulema
Mufüti efendi

A'le - ül - ulema
Ali efendi

[620] — 10 - 8 - 1648.
[621] — Alaşehir'e tabi Kemaliye köyünün eski adıdır.
[622] — 4 Nisan 1649.

Mefhar - ül - Kuzat
Sani Mehmed efendi

Mefhar - ül - Kuzat
Es - seyyid - Mahmud

Mefhar - ül - kuzat
Mustafa efendi

Mefhar - ül - Kuzat
Mahmud efendi

Mefhar - ül - Kuzat
Àli efendi

Mefhar - ül - kuzat
Es - seyyid Mehmed

Vesika — 127

Mahmiyye - i Manisad'a Bölicek mahallesinde sakin Dergâh - ı âli Yeniçerilerinden Dağlı zade Mehmed Beşe nam racil meclis - i şer'i hatır - i lâzım - üt - tevkirde bil - fiil Saruhan sancağına mutasarrıf olan Mehmed paşa hazretlerinin mütesellimi olan Ahmed ağa ibn Musa mahzarında takrir - i dava idüb [623] işbu tarih - i kitab gicesi vakt - ı işadan sonra bilâ izn - i şer'i kırkdan mütecaviz sekban ile bilâ sebeb sakin olduğum menzilimi basub dahil - i beytime zikrolunan taife ile kendusu havlum içinde at üzerinde durub odamda mevcud olan eşyamdan iki aded Yeniçeri Keçesi dört aded sim kılıç ve bir sim gaddare ve iki raht maa ibrişim ve üç aded çakmaklı tüfenk iki aded büyük tüfenk ve iki çift Haleb özengisi ve yüz yetmiş bin akçe ve dört dıne Bursa yasduğu ve bir cuka aba (bir kelime okunamadı) Firengî kemha merdane kaftan ve bir sim bıcak ve bir balık işi kabzalı hançer ve beşyüz mikdarı kendu yanımda mevcud olan akçem ve bir en'am - ı şerif ve bir hamayil ve bir şem'dan ve bir meşreba ve bir el ibriği ve bir leğeni ve bir çift çizmemi ve Ali Beşe nam yoldaşımın iki bıcak ve bir sim hançerini ve beş bin üçyüz akçesini ve Kurd Beşe nam Yoldaşımın yirmi beş aded riyali guruşumu ve bir beylik çukasını (isim okunmıycr) ve musa nam hidmetkârının yirmi aded riyali guruşumu ve bil - cümle bu zikrolunan eşyayı yağma ve garet eyledüğünden maada ricalden beni ve iki nefer yoldaşımı ve nisvandan dört nefer avretlerimi mecruh eyleyub hayf - ü gader eyledi sual olunub ihkakk - ı hakkolunması matlubumdur Dedikde gıbb - es - sual merkum Ahmed Ağa cevabında merkum Meh-

[623] — Diğer bir duruşmada da Dağlı zadenin evine gidilerek, dediklerinin doğru olduğu tesbit edilmiş ve sicile kaydolunmuşdur.

med Beşenin bil - külliye sakin olduğu menziline girmedim Deyu inkâr iylemeğin müddei - i mezbur Mehmed Beşeden takririne muvafık beyyine taleb olundukda udu l - i müsliminden fahr - ül - müderrisin Mehmed efendi ibn Şaban efendi ve Veli bin Ahmed ve Ramazan bin Sefer ve Osman Çelebi ibn Ebubekir ve Mustafa bin Abdullah ve Süleyman Çelebi ibn Dede Bali ve Abdüsselâm bin Abdullah nam kimesneler li - ecl· iş·· şehade meclis - i şer'e hazırun olub gıbb - el - istişhad fil - vaki tarihi - i kitab gicesi merkum Ahmed ağa kendu ma'rifetiyle ve merkum Mehmed Beşenin sakin olduğu havlısı içinde vakt - i işadan sonra at üzerinde durub yanında olan taife dahil - i harem olduklarına şahidleriz şehadet dahi ideriz deyu eda - i şehadet - i şer'iye eylediklerinde gibbe şerayit - il· kabul şehadetleri makbule oldukdan sonra mahuvel vaki bit - taleb ketbolundu Tahriren fil-yevm - er - rabi' vel - işrin min Rebiyyülevvel li - sene-ti tis'a ve hamsine ve elf [624] 1649

Şuhû - ül - hâl

Es - sabıkun

Vesika — 128

[12 Şevval Sene 1059] [625]

Bu mes'ele _____ beyan ider

Bir kariyede sakine olan Hindkarı Zeyneb = Bekir ile menzillerinden çıkub kurbunda olan kasabada sakine olub hasta olan âhâr kızı Hatice-nin ibadesine giderler iken esna - i tarikde kariye - i mezbure ahalisi yolarına inüb Zeyneb'i cebren ahzedüb içlerinden zeyd çobanın eline virüb bir gece Hatiçe ile halvet iderlerse mezbure şer'a ne lâzını olur Beyan buyurulub müsab ve me'cur olalar

Allah - ı Taalâ a'lem

Elcevab

zeyde ve muinleri olan eşkiya tazir - i şedid ve habs - i medid lâzım olur

Ketebehu el - fakir
Âbdullah
Âfa anh عفى عنه

[624] — 8 Nisan 1649
[625] — 19 İlktesrin 1649

Suret - i mezburede Zeynebi rızası yoğiken zeyde akd - i nikâh ettirseler akd - ı mezbur şer'an sahih ve nakil olur mu beyan buyurilub müsab ve me'cur oluna

Elcevab — Allahu Taalâ a'lem
olmaz .

Ketebehu el - fakir
Abdullah
Afa anhu عفى عنه

Suret - i mezburede ol Zeyneb'in yoluna inen eşkiyadan bazı akd - ı mezbur Zeyneb'in rızası oldu deyu şehadet eyleseler şehadetleri şer'a makbule olur (mu)

Elcevab —
olmaz

Ketebehu el - fakir
el - mezbur

1649

Vesika — 129

Der - i devlet mekine arz - ı dai - i kemine budur ki [626] liva-i Saruhan'da Adala kazasına tabi' Bozhavlı nam kariyede [627] sakin olub dergâh - ı âli Yeniçerilerinden on beşinci cemaatten Veli Beş ibn Süleyman kutta' - i tarikden olduğu bi - hasb - iş - şer'i sabit olub ve hazreti allaha ve nebi aleyhisselâm hazretlerine cima' lafzıyla hâşâ sümme hâşâ şetm - i galiz iyledüğü isbat olundukdan sonra hüccet - i şer'iyesiyle merkum Veli'nin hasb - i hâli der - i devlet masire arzolundu Baki ierman der - i adlindir

[626] — Bundan evvelki duruşmada Veli Beşe'den şikâyet eden Mustafa onun hakkında şunları söyliyor: «...Merkum Veli Beşe tarih-i kitabdan otuz gün mukaddem kutta' - i tarikden olub bi - veçh ebna - i sebili katl ve emval ve erzaklarını nehb'ü garat adet - i müstemirreleri olan Kara Piri ve Kaşıkçıoğlu dimekle ma'ruf reis - i eşkiya ile merkum Veli Beşe âlâ meleinnas vakt - ı zuhurda beni katl kasdiyle iki defa' kariye - i mezburede evimi basub yedlerinden bir tarik ile halâs oldum...» Bu duruşmada Veli'nin de eşkiyalık ettiğini, adam öldürdüğünü, isbat ederek, katlolunmasını istiyor.

[627] — Bu adda Manisa'nın bir köyü yok.

Tahriren fil - yevm - üs - samini aşer min şaban - ül - muazzam li - sene - ti tis'a ve hamsine ve elf [628]

Liva - i Saruhan'da vaki Adala kazasına tabi' Bozhavlı nam kariye sükkânından Mustafa bin Süleyman meclis - i şer'i hatir - i lâzım - üt - tevkirde kariye - i mezbureden Veli Beşe ibn Süleyman mahzarında üzerine dava ve takrir - kelâm ve ta'bir - i an - il - meram idüb tarih - i kitabdan yirmi gün mukaddem merkum Veli Beşe'ye Âlâ tarik - el - nush niçin bir alay kutta' - i tarikle refik olursun Allahdan korkub ve Peygamberden utanmazmısın dedüğümde cevabında cenab - ı Allaha ve Peygambere ve validesine hâşâ sümme hâşâ sümme hâşâ cima' lafzıyla şetmeyledi sual olunub mucibi icra olunmak matlubumdur dedikde gıbb - es - sual vel - inkâr udul - i müsliminden olub kariye - i mezbure ahalisinden İvaz bin Abdullah ve Mehmed bin Elhaç Ali nam kimesneler li - ecl - iş - şehade meclis - i şer'e hazıran olub istişhad olundukla-rında il - vaki merkum Veli Beşe'ye mezbur Mustafa Alâ tarik - ül - nush niçin bir alay kutta' - i tarikle refik olursun Allahdan korkub ve Peygamberden utanmazmısın dedikde merkum Veli Beşe bizim huzurumuzda cenab - ı Allaha ve Peygambere ve validesine hâşâ sümme hâşâ sümme hâşâ cima' lafzıyla şetmeyledi biz bu hususa şahidleriz şehadet dahi ideriz deyu eda - i şehadet - i şer'iye eylediklerinde gibbe riayete şerayit - il - kabul şehadetleri makbul oldukdan sonra mucibine hüküm birle ma hüvel vaki bit - taleb ketbolundu Tahriren fil - yevm - üs - -sadis - i aşer min Şaban - ül - muazzam li - sene - ti tis'a ve hamsine ve elf [629]

1649 [630]

---

[628] — 22 Ağustos 1640

[629] — 25 Ağustosa 1649.

[630] — 1059 evayil-i Ramazan tarihli diğer bir fermanda Veli Beşe'yi yakalamaya, dergâh-i âli gediklülerinden Mumcu Şaban Mübaşir olarak gönderiliyor. Kara Piri ise 1060 yılında Hasan Paşanın Saruhan'a hakim olduğu sıralarda yakalandı: «... Kara Piri nam şaki on beş yirmi senedenberi kutta' - üt - tarik ve bağı ve veçh - arzda fesada sai âyende ve revende ve ehl - i ticaretin emval ve erzaklarını ahz'ü nehb'ü garat fesad ve şenaat...» eylediği sabit olduğundan öldürüldü.

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - okran Ali Ağa
mütesellim - i liva - i mezbur

Fahr - ül - emasil Mehmed Ağa
Serdar - ı Yeniçeriyander
Manisa

İbrahim bin
Abdullah

Hamza Beşe ibn
Hüseyin

Fahr - ül - iştibah Mustafa Ağa
ibn Şahin Ağa

Ahmed Beşe bin
Ahmed

Ömer bin
Mehmed

Elhac Mehmed bin
Nasuh

Mustafa bin
Sadık

ve gayrühüm
min-el-huzzar

Vesika — 130

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadr - i vel - ihtiram Sahib - ül - izzü vel - ihtişam El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - âlâ berveçh - i arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan... dame ikbalühu ve akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Huccet - el - hakkı alel - halk - ı ecmain varis - i ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il melik - il - muin mevlâna Manisa Kadısı zidet fezayiluhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki nefs - i Manisa ordu ihracından ve sayir tekâlif - i şakkanın mecmuundan muaf ve müsellem olub muafiyetleri defter - i atik ve cedidde mastur ve ecdad - ı izamım zamanlarında ma'mulünbih muafnameleri olmağla bu ana değin bir teklif ile dahl oluna gelmişler değiller iken hâlâ ordu-yı hümayunum taleb olunmağla ellerinde olan muafnamelerine mugayir [631] dahl olunduğunu bildirüb men'olunmak

| 631 | — Bilhassa 1050 - 1060 yılları arasında me'murların, asker ve eminlerin yolsuzlukları çok artmıştır. Ortada bir kanun var iken bu kanun iyi tatbik edilememiş, bu meyanda birçok su-i istimaller yapılmıştır. Manisa'lılar, bunu önliyebilmek için bu hucceti ve Üçüncü Murad'ın fermanını göstermiş iseler de, maalesef yolsuzluğa mani' olamadılar. Bu çeşit duruşmalar ve haksızlığı gösteren bir sürü vesikalar var. Biz bunlardan ancak bir kısmını aldık; diğerleri de muhteva itibariyle neşrettiklerimizin aynıdır.

recasında sudde - i saadetime arz - ı hal eyledikleri ecilden muafiyetlerine müdahale olunmayub ecdad - ı âli nejadım zamanlarında olan muafiyetleri mukarrer olmak içün emr - i şerifim reca etmeleriyle veçh - i meşruh üzre amel olunmak fermanım olmuşdur Buyurdum ki... hükm - i şerifimle vardıklarında mahrusa - i mezbure ahalisi kadim - ül - eyyamdan cemi' tekâlifden muaf ve müsellem olduklarına ellerinde müteaddid muafnameleri olmağla min baad ecdad - ı izamım zaman - ı şeriflerinde verilân muafnamelerine mugayir tekâlif - i örfiyye ve şakka tekâlifi ile rencide etdirmiyesiz İşbu emr - i hümayunum dahi ellerinde ibka edesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fil - yevm - el - isneyn min şehr - i Zilhicce sene - te sittine ve elf [632]

1650

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 131

Akza kuzat - ül - müslimin Evlâ vülât - ül - müvahhidin Mâdin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselın Elmuhtas bi - mezid - i inayet - ül - il - melik - muin Sabıka.. kadisı olub berveçhi arpalık Menemen kazasına mutasarrıf olan Mevlâna... zidet fazailühu Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki kazayı mezbure tâbi Uzunhasanlar [633] ve İnesideresi [634] ve Toy [635] ve Belen nam kariyeler ahalisi Dersaatime arzıhal edüb bizim bazılarımız Havası Hümayun Ellici reayası ve bazılarımız mukataa reayasından olub Elliciyanda olan evlû olanlarımızdan resmi bennak otuz üçer akçe ve mücerredlerimizden on altışar akçe ve mukataa reayasından olanlarımızdan evlûlardan on ikişer akçe mücerredlerimizden Defteri cedidi Hakanide kaydolunub ve âdeti ağnanımımızı dahi kanunu defter

[632] — 26 Sonteşrin 1650.
[633] — Uzunhasanlı namiyle Meneme'nin Ali ağa nahiyesine bağlı köydür.
[634] — Manisa'nın, bugün, bu adda bir köy yoktur.
[635] — « « « «

mucibince vermiye razı iken zabitlerimiz kanaat etmeyüb bennak içün ikişer guruş alub taaddi etmekle ahvalimiz bundan akdem arzolundukda kanunu defter mucibince veçhi meşhru üzre alınub ziyade alınmamak babında emri şerif verildüğün bildirüb tecdid olunmasın rica eyledikleri ecilden mukaddema verilen emri şerif mucibince amel olunmak emrim olmuşdur Buyurdum ki hükmü şerifimle vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi şer'i şerife ve kanunu münife ve mukaddema verilen emr-i şerife muhalif bir akçe ve bir habbelerin almıyalar ve aldırmıyasız Şöyle bilesiz Alâmeli şerife itimad kılasız Tahriren fi-yem-üs-samin min şehri Cemaziyelevvel senete ihda ve sitline ve elf 1061 [636]

1651

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-Mahrusa

Vesika — 132

Vezir-i ruşen zamir davetli Mehmed paşa hazretlerinin haslarından Menteşe sancağında vaki Horzombarze ve güne barze haslarının [637] voyvodası olan fahr-ül-akran Küçük hısım lâkabiyle mülekkab Mehmed Ağa

[636] — 19 Mayıs, 1651

[637] — Bundan birkaç yıl önce yapılan duruşmada, bunların Menteşe'den Manisa'ya, Kalenderoğlu zamanında geldikleri isbat edilmiştir. Horzombarze ve güne barze reayası Manisa içinde Narlıca, Akmescit ve Arabalanı ile Hacı Halil mahallesinde oturuyorlardı.

Bunlar birçok vergilerden, evkaf reayası oluğundan muaf oldukları halde, her zabit tarafından sıkıştırılıyor, bazan da para alınıyordu. Bu hususa ait, evvelki yıllar sicillerinde bir sürü kayıtlar vardır.

Yalnız bu evkaf reayası değil, aynı zamda sultanlara, ait. Temurtaş paşanın oğlu Ali paşanın evkafına ait reaya da aynen bu vaziyette idi, her yıl, bunlara ait. birçok duruşmalardan, emek ve para sarfından sonra, bu vaziyetten reaya kurtarılabiliyordu.

Çok zaman hükûmetin verdiği emirlerde de tenakus oluyordu. Meselâ, hem Saruhan sancağı mutasarrıfı Vezir Derviş paşayı, hem de Aydın ve Saruhan sancakları Muhasılı Yakup Paşaya, bu hassın kendilerine ait olduğu, binaenaleyh birbirinin işine karışmaması da işaret ediliyordu. Bu suretle reaya bazen birisine, bazan da ikisine vergi veriyor, tekrar hakkını alıncaya kadar, akla karayı seçiyordu.

Bu hususta en çok müşkülâtla karşılaşan da Elvani Beyin oğlu Sinan Beyin Geyve'deki, evkına bağlı olan ve Ayazmend'de kışlıyan otamışlar اوتامشلى reayası idi

ibn عبدالجلب nam kimesne meclis-i şer'i şerifde Medine-i Manisa'da Elhac Halil mescidi mahallesi sükkânından Elhac Veli bin Mehmed biraderleri Ali ve Abdunnebi mahzarlarında üzerlerine dava ve takrl-i kelâm edüb bu sene-i mübarekede zabiti olduğum hass-ı mezburu merkumun perakende reayasından olub medine-i mezbureye gelüb tavatattun iylemeleriyle hâlâ üzerlerine edası lâzım gelân resm-i raiyyetlerini mezburlardan taleb eylediğimde taallül ve inad iderler sual olunsun dedikde gıbb-es-sual mezburun Elhac Veli ve Abdunnebi cevablarında fil-vaki bizim ecdadımız Menteşe diyarından gelüb bu diyarda mütemekkin olmuşlar iken biz ve eba ecdadımız hass-i mezbur olmamağla bundan akdem hass-ı mezbur voyvodası olan Abdi Ağa tarafından vekili olan Ali Biğ bizden rüsum-ı raiyyet taleb edüb murafaa-i şer' olduğumuzda mühürlü ve nişanlı sahih suret-i defter-i hakan-î ibrazına ve ikamet-i beyyineye kadir olmayub istihlâf itmegin alâ el-infirad bize yemin verildikten sonra muarazadan men' olmuş idi deyu sene-le isneyn ve hamsine ve elf muharreminin sekizinci günü [688] tarihiyle [bir kelime okunmıyor] ve tarih-i mezburda bab mahkemesinde naib-üş-şer'i şerif Mehmed Efendi imzasiyle mümzat ve hatmi ile mahtume hüccet-i şer'iye ibraz edüb fethü kıraet olundukda mazmun-ı mezburların takrirlerine muvafık bulunub hakikat-ı hal merkum Mehmed Ağadan istintak olundukda yedinde mühürlü sahih suret-i defter-i hakanî olmayub beyyineye dahi kaadir olmaduğum [639] ve mazmun-ı hücceti ıkrar ve itiraf itmegin ma vak'aabit-taleb ketbolundu Tahriren fil-yevm-es-sadisi vel-işrin min şevval el-mükerrem li-sene-ti ihda ve sittine ve elf [640]
1651

Şühud-ül-hâl

Fahr-ül-kuzat sadık Efendi ibn Mehmed Efendi

Mahmud Ffendi El-imam

Hasan Efendi El-iman

Ömer bin Veli

Halil bin İbrahim

ve gayrühüm

---

[638] — 8 Nisan 1642.

[639] — Bu şekilde diğer mahallelerde oturanlarla da duruşma yapılmış ve aynı netice alınmıştır.

[640] — 12 İlk Kânun 1651

Vesika — 133

Abaza Hasan Ağa üzerine sefer olmak içün gelen emri şerifdir

Kudvet-ül-emasili vel-akran Saruhan sancağı Mütesellimi zide kadrühu Tevki i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliya sipahi namında olan Abaza Hasan ve Konyalı Hadım karındaşı Hasan ve Kurd Mehmed ve Cündi Yusuf ve Kulaksız Şahin nam şakiler havalarına tâbi eşkiya cem'edüb ve önlerine gelen mali miri vesair ümmeti Muhammed'in malin ahzü kabezedüb ve Sipah ve Yeniçeri dimeyüb katlü nüfus ve gareti emval eylemeleri ile bilâ te'hir katlü izaleleri lâzım olduğuna kütübü şer'iyyeden fetvayı şerife verilüb ve mezburların ve ana tâbi eşkiyanın esameleri çalınub kullukdan ihracolunub bilâ tevakkuf haklarından gelünüb cem'iyyetleri bi-inayetillahi Tealâ icalet i-vakt dağılub ümmeti Muhammed ve âmme-i fukara ve raiyyetin üzerlerinden şürı' şürurları def'ü ref' olunmak ehemmi mühimmatı emvali ezman-il-el zamanı fitne-i cümhurdan olub devleti aliyyemin abdi sadakat güzarı olmağla senden külli hidmet ve bu maslahatta ziyade say'ü dikkat memulü Hümayunum olmağın imdi cümle Anadolu yakasında olan Vüzera ve Mirimiran ve Ümera ve mütesellimler sancakları askeriyle tâyin olunduğundan gayri kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarlarına ve Ocak ağalarına kendu ağaları tarafından mektublar gidüb Kuzat taifesine dahi evamiri şerifim gönderilmişdir Ana göre vâkıf olub bir an ve bir saat bir yerde karar etmeyüb sen dahi kendi âdemlerin ve hükûmetinde olan Dergâhı muallâm müteferrika ve çavuşları ve altı bölü halkı ve Yeniçeri ve Acemioğlanı ve Oturak ve korucu bilcümle asakir makulesin nefiri âm tarikiyle darbü harbe kaadir ilerleri ve mükemmel kapun ile te'cil alet-tacil iki konağı bir iderek sen dahi üzerlerine varub Sereşkiya ve menbaı fesad olan mezburları katl ve cezaların verüb cem'iyyetlerin dağıdub haklarından gelmekde var kuvvetin sarfeylemek babında hattı Hümayunu saadet makrunumla fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda hattı Hümayunu saadet makrunumla sâdır olan fermanı celil-ül-kadrim mucibince ameledüb dahi işbu emri şerifim sana vardığı gün dernek ve cem'iyyet edeyim ve asker yokdur deyu taallül ve bahane etmeyüb herne tarik ile kaabil ise hemen ol gün bieyyi veçhegân kalkub yarar ve güzide âdemlerin ve mükemmel kapun ve hükûmetinde olan tavaifi mezburenin cümlesini maan kaldırub iki ve üç konağı bir iderek elbet ve el-

befte zikrolunan eşkiyanın üzerlerine varub mebdei fesad olan mezburların haklarından gelüb yoldaşlarından dahi cengü harbe mübaşeret eylemek istiyenlere dahi âman verilmeyüb haklarında verilen fetvayı şerife mucibince haklarından gelünüb ve izalelerin ve cem'iyyetlerin dağıdub fesadlarını memaliki mahrusam fukarasının ref'i can ve gönül (iki kelime okunamadı) bezli makdur eyliyesin Bu husus sairlere kıyas olunmayub bir veçhile tevakkuf eylemen caiz değildir Ana göre (damen - i) dermayan edüb emri şerifimin mazmunü münifi ile âmil olasın ki enva riayeti aliyyeme mazhar olursuz Şöyle ki ihmalin müşahede olunub bundan sonra giden âdem sizi yerinizde bula mansıbınız ahare verilüb hakkından gelinür Vebalin boynuna bilmedim demiyesin ve hâliyâ hususu mezbur içün cümleye Sivas eyaletine mutasarrıf olan Düsturu Mükerrem Müşiri Mufahham nizam - ül - âlem İbşir Mustafa Paşa edamallahü Tealâ iclâlühu Serdar ve Serasker tâyin olunmuşdur Ana göre vaakıf olub emri şerifim sabah varur ise akşama kalmayub bieyyi veçhegân tavaifi mezbure ile ta'cil alet - ta'cil Serdarı müşarünileyhin yanına varub zikrolunan eşkiyanın def'ü ref'inden ve katlü izalelerine veçhi münasib görüb emreylediği üzre bezli makdur eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Receb - ül - mürücceb Sene - te ihda ve sittine ve elf 1061 [641]

1651

Bi - Medine - i
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 134

Kudvet - ül - emasili vel - akran Saruhan sancağı Mütesellimi Kaimmakamı olan... zide Kadrühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem livayı mezburun cüz'i ve külli askeri makulesiyle ve ilerleri ve yarar âdemlerinle berveçhi ta'cil varub Abaza Hasan nam şakilerin cem'iyyetlerin dağıdub kendunun haklarından gelinmiye bezli makdur eylemen emrim olmuş idi İmdi ol emrim alâmakân mukarrer olmağla bir veçhile tehir ve tevakkuf etmeyüb bieyyi veçhegân herne mahalde

[641] — 1651 yılı Temmuz ortaları.

bulunursan elbet ve elbet varub zikrolunan eşkiyanın haklarından gelmekde varkuvvetin sarfetmek babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb dahi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf etmeyüb her ne mahalde bulunursan hemen kalkub sancağın askeriyle yarar kendu âdemlerinle mukaddema ferman olunduğu üzre zikrolunan eşkiyanın haklarından gelüb cem'iyyetlerin perakende ve perişan eylemekde bezli makdur ve say'i namahsur eyliyesin Şöyle ki bundan sonra tehir ve tevakkufun müşahede oluna mansıbın ahare verlimekle kalınmayub eşed hakaretle hakkından gelinür Vebalin boynuna Bilmiş olasın ve bilcümle Bağdad eyaleti Düsturu mükerrem Müşiri müfahham Vezirim İbşir Mustafa Paşa edamallahü Tealâ iclâlühuya ihsanım olmağla kalkub Bağdad'a gitmiye memur olmuşdur ve zikrolunan eşkiyanın haklarından gelmiye emir - ül - ümera - il - kiram Karaman Beylerbeyisi olan Mehmed dame ikbalühu ile Sivas Beylerbeyisi Mehmed dame ikbalühu tâyin olunmağın imdi başın ve canın sana lâzım ise emri şerifim vasıl (olduğu) saat bir yerde karar ve âram etmeyüb bulunduğun mahalden kalkub iki konağı bir edüb ve varub müşarünileyhanın yanında bulunub memur olduğu hidmeti Hümayunu edaya say'i mevfur eyliyesin Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimat kılasın Tahriren fi evaili şehri Ramazan - il - mübarek Sene-te ihda ve sittine ve elf 1061 [642]

1651

Bi-makam - ı
Kostantaniyye
El - mahruśa

Vesika — 135

İzzetlû ve faziletlû efendiler hazretlerinin meclisi şeflerine envaı izzet ve ikram ile daavatı safiyyat ve teslimatı vafiyyat ithafiyle maruzu muhibbi muhlisleri budur ki saadetlû ve şevketlû Padişahı Âlempenah hazretlerinin celili Hümayunları ve Evkafı şerifleri Haslarından tarafı saltanatı aliyyeden bu kullarına deruhde ve ihsan olunan yeni İl ve Türkmanı Haleb hâslarının Türkman taifesi birkaç senedenberu varub Adana ve Tarsus

[642] — 1651 yılı Temmuz sonları.

ve Rum ve Karaman ve 'Anadolu ve Aydın ve Saruhan Vilâyetlerinde perakende olmağla bin altmış iki senesine mahsub olmak üzere zimmetlerine edası lâzımgelen âdeti ağnamları ve resmi شاه‌المرعی bennak ve resmi mücerredat [643] vesair olugelen harçları ve hukuk ve rusumları tahsil içün sureti defterle canbimizden işbu râfii verakai Vedad Ali Ağa zide kadrühu Subaşı tâyin olunub gönderilmişdir Şerefi vusulünde lûtuflarından rica olunur ki havassı mezbureden tahtı kazanızda bulunan Türkman taifesinin bilıas-iş-şer' vel-kanun zimmetlerine edası lâzımgelen âdeti ağnamları ve resmi شاه‌المرعی bennak ve resmi mücerredat vesair olugelen hukuk ve rusumları mumaileyh Subaşımıza defter mucibince ve olıgeldüğü üzre alıverilmek babında muaveneti şerifleri mebzul ve masruf buyurula Baki hemişe izzet ve fazilet daimbad [644]

1652

Muhibbi muhlis Hasan ve
Yürükâni Yeniil ve Türkmanı
Haleb hâlâ

Vesika — 136

Yevm-el-cum'a fi 19 min şehr-i Rebiülâhir li-sene-ti 1062 [645]

Yevm-i cüm'ada kıbel-i cüm'ada izzetlû ve şevketlû muhassıl-ı emval Mustafa Paşa Manisa'ya dahil olmuşdur.

Budur ki izzetlû muhassıl-ı emval Mustafa Paşa hazretlerinin arpa emini Halil Ağa talebiyle nefs-i Manisa ahalisinden kil-i کیل İstanbul-i ile yüz elli kil şair lâzım geldikde Sun'ullah Çelebi'den narh-ı ruz-i üzre iştira olunub şehir kethüdası üstad Hüseyin Biğ yediyle mezbur emine teslim olunmuştur

Sühud-ül-hâl

Fahr-ül-müderrisin Ali Efendi ibn İbadullah

Müderrisinden Muharrem Çelebi ibn Mustafa

El-kâtibum ve gayrühüm

---

[643] — Bekârlık vergisi.
[644] — 1652.
[645] — 30 Mart 1652.

Veçh-i tahrir-i huruf budur ki muhassıl-ı emval izzetlû ve saadütlû Mustafa Paşa hazretleri geldüğü saat görülen masraflardır Bakkallar reisi İbrahim Bey yedile görülmüşdur:

Pirinç an yed-i saraydar İbrahim
kil
2
fi ——
100

Bir kile mahkemede çukadaran bir kile bazarbaşı yediyle alınmışdır

Asel an yed-i saraydar İbrahim
kıyye
10
fi ——
80

Siyahüzün an yed-i saraydar İbrahim
kıyye
10
fi ——
40

Limon
fi ——
50

Etmek [ekmek]
fi ——
50

بيرده [yumurta]
fi ——
20

Badem an yed-i Hacı Hüseyin
kıyye
1
fi ——
28

Soğan Elhac Ali'den
vukye
10
fi ——
20

Def'a Hacı Ali'den alınan Nohut
kıyye
5
fi ——
15

Nişa'
kıyye
5
fi ——
15

Tuz an yed-i Mustafa Çelebi el-bakkal
kıyye
2
fi ——
4

Un an yed-i çukadar
kıyye
5
fi ——
14

Yoğurt
Şehir kethüdası yanından vermişdir
fi ——
20

Tavuk an yed-i bazara giden Mustafa Beşe
4
fi ——
52

Kuzu
1
fi ——
135

Odun
haml
3
fi ——
30

Sade yağ kıyye 20 fi 480 — Asel kıyye 8 fi 62 — Mum fi 100 — Şem'i asel dirhem 300 fi 75 — Pirinç kil 4 fi 200 — Lahm - i ganem kıyye 5 fi 450

Kuzu 3 — Tavuk adet 8 fi 80 — Etmek 100 — اجزای خانه fi 76 alınmışdır

Yevm - üs - sebt 20 min Rebiyyülahar [646]

Baadehu muhassıl-ı müşarünileyhin ikinci günü ki yevm - üs - sebtdir Bazarbaşı saraydar İbrahim yediyle verilen zehayirdir. Sah

Bakkal Abdullah'dan alınan sadeyağ kıyye 5 fi 120

Hasan bakkaldan alınan revgan sade kıyye 5 fi 130

بوز تقوش Mustafa Çelebiden revgan sade kıyye 5 fi 120

Tuz an yed - i Mustafa kıyye 5 fi 10

Bakkal Yakub'dan alınan sadeyağ kıyye 5 fi 120

Badem an yed - i Hacı Hüsam kıyye 12 fi 42

Zerdalû an yed - i Hacı Hüsam kıyye 2 fi 16

Nişa' an yed-i Bakkal Ahmed kıyye 3 fi 24

Asel an yed - i Hacı Mustafa kıyye 8 fi 64

Soğan an yed - i Hacı Ali kıyye 10 fi 20

[646] — 1 Nisan 1652.

يرده [yumurta] an yed - i Hacı Ali fi 5	Odun an yed - i Elhac Ali haml 4 fi 48	Siyah üzüm an yed - i Hacı Ali kıyye 6 fi 24	Def'a üzüm an yed - i saraydar kıyye 4 fi 6
Def'a rezakı üzüm an yed-i saraydar kiyye 2 fi 12	Pirinç an yed - i Pirinççiyan kile 4 fi 100	Şem'i asel an yed-i Hacı Mustafa dirhem 300 fi 75	Mum an yed - i يوز يقوس kıyye 5 fi 15

Barut kıyye 8 fi 60 yedinde kundakcı

Baadehu muhassıl - ı müşarünileyhin üçüncü günü yevm - el - ahaddır [647] Bazarbaşı saraydar İbrahim yedile verilen zehayirdir

Ravgan sade an yed - i Durmuş vukye 4 fi 96	Def' revgan sade an yed-i saraydar İbrahim vukye 11 fi 264	Def'a revgan sade an yed - i Elhac Ali vukye 10 fi 20

Yumurta an Hacı Ali Akçe 5	Dut an yed - i Turmuş Beşe vukye 5 fi 10	Badem an yed - i Hacı Hüsam vukye 12 fi 42	Siyah üzüm an yed - i Elhac Hüsam 10 fi 40
Erik an yed - i Hüsam vukye 2 fi 12	Üzüm rezaki an yed - i o vukye 2 fi 12	Nohud an yed - i Elhac Hüsam vukye 5 fi 15	Şem'i asel yed - i Hacı Mustafa dirhem 300 fi 100

[647] — 2 Nisan 1652.

Turunç an yed-i Ahmed Akca
5

Asel an yed - i Ahmed vukye
4
fi 32

بوز asel vukye
4
fi 32

Nişasta an yed-i Ahmet kıyye
3
fi 24

Mum an yed - i saraydar İbrahim Akça
100

Pirinç an yed - i Pirinççiyan vukye
4
fi 200

Medine - i Manisa'da hakim - üş - şer' olan izzetlû ve faziletlû Ahmed Efendi hazretlerinin muhassıl - ı emval izzetlû ve saadetlû Mustafa Paşaya irsal eyledüğü zehayirdir

Koyun
1
fi 180

Kuzu
1
fi 135

Pirinç kil
2
fi 100

Etmek
100

Odun haml
2
fi 24

Asel kıyye
2
fi 32

Süd
20

İsfenah [İspanak]
fi 10

Kahve kıyye
5
fi 425

Şeker
fi 400

Şem'i asel
fi 200

Muhassıl - ı müşarünileyhin Efendi hazretlerine... eylediği şair ölçek
173
fi 2600

Yevm - i cum'ada izzetlû Muhassıl Mustafa Paşa Medine'i Manisa'ya dahil oldukda şehir kethüdası Hasan Bey yediyle verilân masariftir

Lâhim vukye 50 fi 450

Lâhm-i Kuzu vukye 36 fi 438

Def'a Kuzu vukye 12 fi 144

Odun haml 11 fi 132

Süd fi 36

Etmek fi 100

Bahar fi 76

Yoğurt fi 24

Maydanos fi 2

Tavuk 8 120

Un vukye 5 fi 60

Def'a saman haml 7 fi 105

Def'a lâhm-i kuzu 12 fi 144

Muhassılı müşarünileyh hazretlerine dört güne deyin cemian masarıf beyanındadır fi 32623

Yevm - el - sebt

Lahm-i koyun 50 fi 450

Lahm-i kuzu 36 fi 432

Odun haml 9 fi 139 maakira

Saman haml 12 fi 144

Süd fi 40

Darcın (tarçın) fi 40

Un vukye 5 fi 14

Yoğurt fi 24

Etmek fi 150

Tavuk fi 120

Def'a saman haml 5 fi 50

Yevm - el - ahed

Lahm-i koyun vukye 50 fi 450

Lahm-i Kuzu vukye 36 fi 432

Odun haml 12 fi 144

Süd fi 40

Bahar
fi ——
40

Yoğurt
fi ——
20

Etmek
fi ——
150

Saman haml
9
fi ——
90

Un vukye
5
fi ——
27

Kuzu lahm
vukye
30
fi ——
?

yevm - el - isneyn ——————

Lahm - i koyun
vukye
25

Cem'a şair 397
an yed - i
Mustafa Ağa

Def'a şair
ölçek
44

Lahm - i koyun
vukye
——
30
fi ——
270

Süd
fi ——
40

Yoğurt
fi ——
24

Tavuk
8
fi ——
100

Bahar
fi ——
40

Odun haml
10
fi ——
125

Zafran
fi ——
10

Arpacı Hacı Halilden
şair ölçek
fi ——
?

Arpacı kaleden saman
haml
30
fi ——
?

Etmek an İsmail
fi ——
445

Def'a Etmek an yed-i
ceyib جيب
fi ——
213

Arpa an yed - i
Sunullah Çelebi
ölçek
——
142

Süd
fi ——
10

Nane
fi ——
3

Arapa eminine verilen
akçe
500

verilen
akçe
440

Kapucu başıya teslim
şair fi ——
20 320

Vesika — 137

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Maadin - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisü ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailühu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki kaza - i mezbure tabi' Yaylalı nam kariyede Hacı Hasan nam kimesne südde - i saadetime arz - ı hâl edüb karye - i mezburdan Hacı Mustafa oğlu Seyyid Hasan nam kimesne şaki ve ehli fesad ve Kutta'i tarik olmağla daima kârı ebnayi sebilin emval ve erzakını garet eylemek olduğundan maada her sene hacc - ı şerife müteveccih olan hüccac - i zevi - il - ibtihace kâfir olmağa giderler ve kâfir gelürler dedikde bu dahi niçün böyle elfaz - ı mühmile söylersin Allahdan korkub Peygamberden utanmaz mısın dedikde merkum Seyyid Hasan nam şaki gayz ile Cenab - ı Allah ve Hazreti Peygambere haşa sümme haşa cima' lâfzı ile şetm - i galiz ve vaiz olan Şeyh İlyas'a dahi itale - i lisan [648] eyleyüb merkum şakinin veçh - i meşruh üzre itdüğü fesad ve şekavet meclis - i şer'i şerifde sabit olub hüccet - i şer'iye virilüb ve husus - ı mezbur istifsar olundukda bu makule şetm ve sebt eyliyenin bila' tehir şer' ile katli lâzım olduğuna fetva - yı şerife verildüğün bildirüb mucibince hükm - i hümayunum reca eyledüğü ecilden hüccet - i şer'iyenin mazmunu alâ veçh - el - hasım sabit ve zahir olmağın fetva - yı şerife mucibince bila' tehir hakkından gelinmek babına ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifimle vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb dahi husus - ı mezbure mukayyed ve bu babda verilan hüccet - i şer'iyeye ve fetvaya nazar idüb göresin Fil - vaki merkum şakinin veçh - i meşruh üzre itdüğü fesad ve şekavet şer'a üzerine sabit olub hüccet - i şer'iye verilmiş ise mazmunı alâ veçh - el hasım sabit ve zahir olan hüccet - i şer'iye ve fetvayı şerife mucibince bila' te'hir hakkından gelüb min baad şer'i şerife ve fetva - yı münife ve hüccet - i şer'iyeye ve emr - i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesin Şöyle bilesin Alâmet - i şerirfe

---

[548] — Bu söyledikleri ve isnad edilen şeyler ayrı ayrı duruşmalar ile isbat edildi.

itimad kılasın Tahriren fi evahir-i şehr-i Rebiülâhir li-sene-li isneyne ve siltine ve elf [649]

1652

Bi-makam-ı Kostantaniyye El-mahrusa

Vesika — 138

بحضور الموالی المکرمون العالون الحاکمون eyalet-i Anadolu'nun sağ kolunda vaki olan Kuzat efendiler zidet fezayilühüm الی یوم الوعد والجواب ithaf ve inha kılındıkdan sonra ve درر تحیات صافیات وغرر تسلیمات وافیات ilâm-ı muhibbane oldur ki işbu sene-i mübarekede donanmay-ı hümayun ile sefere ferman-ı âlişan sâdır olmağla asker sürmeğe ocakdan ağa tâyin olunub irsal olunmuş idi Vakt-i zamanı karib olub bu ana gelince Yeniçeri ve topcu ve cebeci tayifesinden gelüb mevcud bulunmayub ihmal ve müsamaha olunmağla isticalen Asitaneye sürüb bulmak içün işbu mektub tahrir ve Yeniçeri çavuşlarından kudvet-ül-emasil-i vel-akran yirmi dördüncü bölükden Hüseyin çavuş zide kadrühu nasb ve tâyin olunub gönderilmişdir vüsulunde gerekdir ki sefere me'mur olub sefere gitmeyüb vilâyette sakin olanların ve serhadde me'mur olub mahall-i me'mura varmiyanları sürüb herkesi mahall-i memura isal ettirüb bir ferde himayet olunmıya ve taife-i mezbure namında ve şeklinde gezüb fukaraya taaddi ve zulm idenleri mumaileyh ahz ve marifet-i şer' ile haklarından geldirdesiz ki sayire mucib-i ibret ve sebeb-i vaki ola ve taife-i merkumeden fevt olub mirîye aid ve raci' olan metrukâtları merkuma ahiz ve Yeniçeri serdarlarının makbuzları olan muhallefatı kabz ve mazınna-i beyt-ül-mal olan mahalleri mumaileyhe teftiş ve tafahhus ittirüb zuhura gelân mevaddı kalil ve kesir ahiz ve marifet-i şer'ile suk-i sultanîde füruht ettirüb hasıl olan nukudu müfredat defteriyle mumza ve mahtum bu canibe irsal etdiresiz ve lâkin hilâf-ı şer'i şerif ve mugayır-ı kanun-i münif bir ferde rencide ve remide ildirmiyesiz Baki hemişe

[549] — 1652 Nisan iptidaları.

der seccade-i şeriat müstedam bad Tahriren fil-yevm-el-sabi'min Cemaziyelulâ li-sene-ti selâse ve sitine ve elf. [650]

1653

Mustafa paşa
Ağa-yı Yeuiçeri-
yan-ı dergâh-ı Âli

Vesika — 139

Muhassıl-ı Emval Mustafa Ağanın ikba emri

İzzetlû ve fazileflû... efendi... hazretlerinin meclis-i şeriflerine dürer-i daavat-ı safiyat-ı muhabbet âyat inha olunur ve şera'yi' maab Saruhan sancağında vaki olan Kuzat efendiler zide fadlûhüm İnha olunan budur ki hâlâ Saruhan sancağı bundan akdem mukataatiyle Kudvet-ül-emacid-i vel-ekârim muhassıl-ı emval Mustafa Ağa zide mecdihu uhdesinde ve zabtü tasarrufunda iken ihtilâl vaki olmağla [651] mal-ı mirî tahsili asir olduğu mesmu-ı hümayunum-ı şehriyarı olmağın İmdi zikrolunan Saruhan sancağı mukataatiyle ve muhassıllığı ile el'an mumaileyh Musfafa Ağa zide mecdihunun uhdesinde olmağla elinde olan berat-ı şerif-i âlişan mucibince kemakân 'ibka ve mukarrer kılınduğu üzre zabtu tasarruf ettirilmek babında emr-i âlişan sadır olmağın mucibince mektub tahrir ve irsal olunmuşdur vusulünde me'muldür ki sene-i sabıkda olıgelen adet ve kanun üzre mumaileyhe ahzü kabz etdirilüb mal-ı mirîye kesr ve zarar müreteb eylemekden her biriniz ihtiraz eyliyesiz Elhasıl muhassıl-ı mumaileyhin hakkınızda olan şükrü şikâyeti makbul ve mesmu'ı hümayun-ı padişahidir ana göre mukayyede olub mal-ı mirî şer'a ve kanuna teveccüh edenlerden tahsil itdirmekde muavenet ve muzaheret idüb bir ferdi himayet ve bir şahsı himayet eylemiyesiz

---

[650] — 2 Şubat 1653

[651] — Mütesellimlerin yaptıklarını incelerken,bu baltacı Mahmud Ağadan da bahsetmiştim. Mustafa Ağa ile Saruhan mütesellimi Baltacı Mahmut, birleşerek. memleketi, istedikleri gibi idareye başlamişlar, bunun üzerine, müfti, Kadı ve Halk ilâm ve mahzarlarla vaziyeti yukarıya arzetmiye mecbur olmuşlardı. Ne yazık ki, haksızlık açık ve şikâyet çok yerinde iken. yukarısı, Mustafa Ağayı, Muhasılıkta bu emirle bırakıyordu !.

ve siz ki muhassıl - ı emval ve mukataatiyle liva - i mezbure mutasarrıf olan Mustafa Ağasız sen dahi sadakat ve istikametin zuhura getirüb liva - i mezburdan vafir ve müstevfi akçe tahsil ve mütevaliya âsitane - i saadete irsal ve isal ve dahil - i hazine - i âmire etdirüb sene - i ahârdan şart - ı iltizamına cevab vermekde mecdü sai olub hilâf - ı şer' ve kanun zulmü taaddi ve tecavüzden be - gayet ihtiraz üzre olasın ferman olunduğu üzre mal - i mirî tahsilinde ikdam ve ihtimam üzre olasın Baki hemişe ilmü fazilet der seccade - i şeriat bad فيدق [652] 16 Cemaziyelevvel sene 1063

1653

Min - el - muhib - ül - muhlis
Mustafa
El - defterdar

Vesika — 140

Tarhala kazasına [653] tabi' اجز nam karyeden Ali Biğ bin Cafer mahfil - i kazada Yürük tayifesinden Ayılar آيلر cemaatinden Hacı Süleyman bin Hacı Hüseyin ve Ramazan bin Şehbaz nam kismesneler mahzarlarında dava idüb mezburlar bundan akdem karyemizi basüb iki tüfenk iki kilim bir kalıca ve leğen maa ibrik ve bir çift özengi 'almışlar ve bu hıdmetkârım Armağan'ı dahi çaldılar sual olunsun dedikde gıbb - es - sual vel - inkâr udulden İlyas Dede ve Mehmed bin Bayram nam kimesneler on beş gün mukaddem badd - el - işa mezburun evinden eşya-i mezburu ahzeylediler ve Armağan nam hidmetkârını kılıc ile çalub mecruh eylediler mezbure küllî hayf ve gadreylediler deyu şehadet - i şer'iye etdikleri kayd - ı sicil olundu (17 Safer 1064) [654]

1654

Şühud - ül - hâl

Hasan bin Carullah — *Süleyman bin Mustafa* — *Satı bin Abdi* — *Receb Biğ ibn Mustafa*

Hacı İbrahim bin Mehmed

---

[652] — 15 Nisan 1653.

[653] — Soma köylerindendir

[654] — 8 İkinci Kânun 1654

Vesika — 141

يا فتاح يا رزاق yevm - el - isneyn fi 12 cemaziyelulâ sene 1064 [655]

Hâlâ medine - i Manisa'da sakin âyan ve eşraf ve sayirleri meclis - i şer'de Türkman taifesinden Şahin Biğ ve sayirleri mahzarlarında herbiri dava edüb mezbur Şahin ağa tevabiiyle dört ve beş yüz mikdarı cemaatiyle Adala kazasına tabi' bindepe [656] nam mevzie konub etraf - u eknafa devvab ve mevaşilerini zabt itmemekle küllî zarar isabetine sebeb olmuşlardır Canib - i şer'den ol mahalden kalkub kadîmden yaylak ve kışlaklarına gitmeleri matlubumuzdur dediklerinde gıbb - es - sual mezbur Şahin Biğ cevabında fil - vaki kadîmden yaylak ve kışlamız değildir ol mahalden kalkub gidelim dediklerinde canib - i şer'den tenbihbirle mavaka' kayd - ı sicil olundu

1654

Şühud - ül - hâl

Umdet - ül - müderrisin Mehmed efendi hazretleri

Fahr ül-akran Kethüda yeri Hasan Ağa

Zuhr - ül - müderrisin Abdullah efendi Hazretleri

Umdet - ül - Kuzat Mehmed Sani Efendi ibn Hoca Murad

Mefhar - ül - Kuzat Şinasi Ahmed efendi

Fahr - al - cuyuş Mehmed Çavuş ibn Ahmed Çavuş

Fahr - ül - akran Serdar Mehmed Beşe

Fahr - ül - akran Ahmed ağa ibn Mehmed efendi

Zuhr - ül - emsal kâtib Sadık Efendi

Ahmed efendi ibn Hacı Mahmud al-kâtib

Baadehu zikrolunan türkman cemaati kalkmak üzre cümle ittiafakiyle meclis - i şer'e kefil taleb olundukda tayife - i mezburdan Bekir Biğ nam Türkman canib - i şer'den serdar Mehmed Beşeye alâ veçh - el - âman teslim birle mavakaa kayd - ı sicil olundu

Şühud - ül - hâl

El - sabıkun

---

[655] — 1 Nisan 1654.

[656] — Sart'dadır. Etin kıraallarının mezarları olduğu yerlere, verilen isim.

Vesika — 142

يافتاح *Yem - el - sebt fi Şaban Sene 1064 [657]* يارزاق

Kasaba - i Yengi sükkânından Abdunnebi Efendi ibn Hasan ve Ali Efendi ibn Hasan al - müderris ve Hacı Ali Balibin Vaslı Çelebi ve Abdurrahman Çelebi ibn Hacı piri fakıh ve Elhac Şenlik شنلك Ağa ibn Mehmed - el - cündî ve Mustafa Çelebi ibn... ve Hacı Mehmed bin Hüseyin ve Ayni bin Musa ve Elhac Hasan bin Nasuh ve Ahmed Beşe ibn Ömer ve Eş - şeyh Hüseyin Efendi ibn Mahmud ve Nasuh dede ve umdet - ül - kuzat Yusuf Efendi ibn - ül - hac Nasuh ba cemihüm meclis-i şer'e gelüb her birisi takrir - i kelâm idüb bundan akdem âsitane - i saadete ihzar olunmak ferman olunan kasaba - i mezbure serdarı medine - i mezbureye mübaşir geldiklû Ahmed yediyle ihzar ve âsitene - i saadete irsal olunmak sadedinde iken mezbur Nasuh Beşe Mekke - i mükerremeye azimet idüb istiğfar ve tevbe itmegin affolunmuş idi Hâlâ Kâ'be - i mükerremeye gitmeyüb yoldan Katırcı zade izzatlû Mehmed Paşaya varub kasaba-i mezbureye niyet - i fasidesi olduğunu istima' iyledik Baad - el - yevm mezbur Nasuh Beşenin hakkından gelinmez ise her birimiz cilây - i vatan etmemiz mukarrerdir kasaba - i merkumeye varmayuz zira mezbur Nasuh Beşe müfsid ve yaramızdır baad - el - yevm bize rahat virmez dediklerinde vaki - i hâl hafazan lil - müteal bit - taleb ketbolundu.

1654

Şühud - ül - hâl

Elhac Abdulkerim Çelebi bin Mustafa El - müezzin

Dağlı zade Mehmed Beşe El - Serdar

Halil Ağa zade Mehmed Çavuş

Hamza zade Mehmed Ağa

Halil Ağa bin İbrahim Ağa

Satı Ağa zade İbrahim Ağa

ve gayrühüm

[657] — 1654 Haziran.

Vesika — 143

(7 Cemadelulâ 1065) [658]

Geri nam Karyede [659] sakin Siyavuş Ağa nam kimesne yedinden Kartalcı قرتلجی nam kimesne yediyüz mikdarı atlû ile gelüb yüz doksan guruşun alduğu mezbur Sıyavuş Ağa ve Cum'a oğlu ve Ali Beşe haber verdikleri kayd - ı şüd

---

Baadehu yenice nam [660] karyeden Beylerbeyi atlusu namında olan Kartalcı doksan beş guruş alduğu kayd - ı şüd

---

Badehu Halilbeylû [661] kariyesinden yüz yirmi guruş ve Hoca Ali kariysiinden yüz otuz guruş alınduğu kayd - ı şüd.

Badehu köşkbaşında yağcı Bedir cemaatindan mezbur Kartalcı üçyüz guruş aldığı kayd - ı şüd.

Baadehu Kemaloğu kariyesinden [662] kırk beş guruş Hacı Selim yedinden merkum Kartalcının kabzeyledüğü kayd - ı şüd.

Çalışlar kariyesinden [663] mezbur Kartalcı Hasan ve Süleyman ve Mehmed ve Himmeti habsile alıb gitmiştir deyu Receb Çelebi ve Dervişin haberleri kayd - ı şüd.

Baadehu mezkûr kariyelerden bin iki yüz mikdarı atlû gelüb Biz beylerbeyi tarafından geldik deyu Kartalcı nam biveçh balâda zikrolunduğu [üzre] herbirinden zulma kariyelerin esamileridir. [?]

Şühud - ül - hâl

نوریان محمد افندی الامام	*Eskici zade Hacı Mehmed*	*Nasreddin zade Osman Çelebi*	*Hüsrev ağa camii imamı Mehmed efendi*

---

[658] — 15 Mart 1655
[659] — Manisa'nın merkez köylerindendir.
[660] — Akhisara bağlıdır.
[661] — Bu adda, Manisa'nın, bu gün. bir köyü yok.
[662] — « « « «
[663] — « « « «

Merhum sultan Murad Han mütevellisi canibinden nefer : 5

Kethüda yeri Hasan Ağa tarafından ve serdar Ağa nefer : 10

Sultan vakfı tarafından nefer : 5

Halil Ağa ve Beşir Ağadan Nefer : 5

Nefs-i Manisa ahalisi tarafından otuz nefer kimesne dahi cem'an elli beş nefer kimesneler asitane-i saadete led-el-def'i zulüm revane ve müteveccih oldukları kayd-ı şüd.

Baadehu Medine-i Manisa'da hâlâ Sultan Murad han medresesinde müderris olan a'lem-ül-ulemâ hazret-i hoca Mehmed efendi ve Hâlâ merhume Hafsa sultan medresesinde bil-fiil müderris olan efdal-ül-fudalâ hazret-i Abdullah ve umdet-ül müderrisin-ül-kiram Mehmed Sanî efendi ve umdet-ül-kuzat Ahmed Şinasi efendi ve zübdet-ül-kuzat Şaban efendi ve Akhisarî fahr-ül-kuzat Yusuf efendi ibn Sinan Çavuş ve zübdet-ül-kuzat Abdürrazak zade Abdülâtif efendi ve mefhar-ül-emsal Mehmemed Çavuş ve zuhr-ül-akran kethüda yeri Hasan Ağa ve Elhac Musa ibn Hacı Yahşi ve Çağırkan zade Mustafa Biğ ve Hacı Osman Beşe ibn Mehmed ve Kuru Hüseyin Beşe ibn Memi ve Ali Beşe ibn Abdullah ve Hacı Mahmud Ağa ve Ali Beşe ibn Ebibekir nam kimesneler ve sayirleri ba cem'ihim meclis-i şer'e gelüb takrir-i kelâm deüb Hâlâ Anadolu Beylerbeyisi tarafından Kartalcı قرتلجی nam bir şahıs [664] binden mütecaviz eşkiya ve attû ile kariye be-kariye gezüb balâda zikrolunan mikdarı malûm guruşlarını alduğundan maada kaza-i Manisa'nın ve civarında olan kazaların kariyelerinin ahalisine cevr-ü zulm ve taaddi ve guruşa kat' ve ahz iderek hâlâ kaza-i Manisa'ya dahil ve hadden ziyade zülm ve taaddi ve guruşlarını almışlardır Hâlâ hâlimiz diğer gûn olmışdur. Asitane-i saadete ahvalimiz ve bu zikrolunan Kartalcı nam şahsın ahvali dahi ilâm olunması matlûbumuz-

[664] — Bu Kartalcı, herhalde Ibşir Mustafa paşa sadrazam olduğu sıralarda, Anadolu beylerbeyi tayin ettiği Seydi Ahmed paşanın adamlarından olsa gerek. Gerçi Seydi Ahmed paşa, valilikten, yaptığı zulümden dolayı azl edilmiş ise de, kendinin ve adamlarının, zülmünü, bu vesika göstermesi itibarile şayan-ı dikkattir.

dur dediklerinde hâl minval - i meşruh üzre olduğu mukarrer olmağın vaki - i hâl bu mahalle kaydolundu

Şühud - ül - hâl

Umdet - ül - müderrisin Ahmed Efendi bin Hacı Mahmud

Hızır Beşe Bin Abduallah

Bayram Çelebi ibn Hüseyin

Hacı Mahmud Biğ El - Cündi

İbrahim bin Ebibekir El - muhzir

Baadehu mütesellim - i İliva tarafından kethüdası Elhac Hüseyin Ağa meclis - i şer'e ihzar olunub Çalışlar nam kariyeden olan Kartalcı tevabiinden on iki nefer kimesneyi ahz ve meclis - i şer'i şerife ihzara tenbih olunub mavakaa kayd - ı sicil olundı

1655

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - Kuzat Mehmed Nakşi efendi

Ken'an Biğ ibn Abdullah

Çağırkan zade Mustafa ağa

ve gayrühüm

Vesika — 144

8 Cemadelulâ 1065 [665]

Beylerbeyi adamlarından olub Kartalcı namiyla binden mütecaviz atlu kariye be - kariye gezüb kaza be - kaza guruşa kat'idüb müslümanlara hayf ve zulm ve hatunlarına tasarruf iden eşkiyadan Derviş bin Ramazan ve Şahin bin Receb ve Ali bin Hasan ve Bayram bin Abdullah ve Mehmed bin Mustafa ve Yusuf bin Abdullah ve Mehmed bin Mustafa nam kimesnelerin yanlarında mevcud olan esbablardır ki zikrolunur

1655

Şühud - ül hâl

Fahr - ül - kuzat Mustafa Efendi ibn Hacı Ali

Zuhr - ül - kuzat Akhisarı Yusuf Efendi

[665] — 16 Mart 1655.

Abdullah Efendi
El - kadı

Elhac Sun'ullah Efendi
El - kadı

Lûtfullah Çelebi ibn
Ahmed Efendi

Fahr - ül - akran Mehmed
Çavuş ibn Ahmed Çavuş

Fahr - ül - akran Kethüdayeri
Hasan Ağa

Kabil Efendi
El - kadı

Muslihiddin Efendi
El - iman

Köse Mahmud Beşe
ibn Sinan

Mahmud Çelebi ibn
Mustafa

Ali Beşe Çukadar

Serdar Mehmed
Beşe

Halil Ağa zade Mehmed
Çavuş

Kurı Hasan Beşe ibn
Memi

Kırtık'lı oğlu Mustafa
Beşe

Musa Efendi El - kadı *ve gayrühüm*

Doru tülü bargir re's maa bisat 1	Alnı sakar bargir siyah 1	Def'a doru tülü bargir maa eğer 1	Def'a siyah alnı sakar re's maa eğer 1
Def'a tülü aygır bargir maa eğer 1	beyaz tülü kancık semerli katır 1	Köhne قرنوی جلغار aded 2	Liğen demür aded 1
Köhne gömlek 1	Tazı çulu 1	At çulu köhne 1	Torba köhne 1
Ağaç lûle 2	Köhne yamalı gömlek 1	Gömlek sarık 1	At kaşağı maa gebre 1
El ibriği 1	Alaca kise ve meblağ 7	Büber kâğıt içinde 2	Köhne kise içinde kav ve çakmak 2

Ağaç tesbih
1

Ustura
1

Heybe maa
Kahve kisesi
1

Kahve ibriği
1

Na'l kise içinde
1

Sapan
1

Cenber kolanı
1

Süpürge
1

Penbe bezi tob
3

Seccade köhne
1

Alaca makarama
köhne
1

Ustura ve bileği
2

Köhne dülbend
1

At torbası
1

Köhne makarama
1

Köhnedon
1

El ibriği
1

Kazık demirden
1

Makras [makas]
1

Kılıc kemeri sim
1

Tazı çulu
1

Kaşağı maa
torba
2

Kahve kisesi
1

Fincan kutusu
maa iznik fincanı
3

Iznik fincanı
1

Penbe bezi tob
1

Kaşık
1

Alaca kise içinde
iğne meblağ
1

Ketan bezi
gömlek
1

Def'a heybe
Alaca
1

Cam tas
1

Kurşun kebcesi
1

Alaca bez boğça
2

[illegible] maa sade yağ
1

At yuları
1

Külah maa fes
3

Boğası beyaz
1

Mai boğası tob
1

Taş bileği مشهدی
2

Köhne penbe
bezi ton [don]
1

Penbe bezi
çarşaf
1

Köhne peştemal
1

Boncukdan
tesbih
1

Siyah heybe
köhne
1

At yuları
müsta'mel
2

Şal köhne
1

Sabun kalıb
7

At na'lı kise
içinde
7

Kırmızı velense
köhne
1

Makarama
köhne
2

Köhne kırmızı
diz çakşırı
1

Torba 1	Duhan mai kise içinde demed 3	Yorgan yemeni 1	Balta 2
Kazıl tob 5	Def'a beyaz tob 1	Köhne çarşaf 1	Balta küçük 1
Bağ desteresi 1	Demur zincir 1	Eğer demürü 1	Makras 1
	Kınsız bıcak 3		

Zikrolunan eşya balâda mastur - ül - esami olan yedi nefer kimesneler zulmen bazı kariyeler ahalisinden gasbedüb alduğudur ki zikrolunur 1655

Şühud - ül - hâl

Es - sabikun

Vesike — 145

Çobansa [Çobanisa] nam kariyeden Mustafa Halife ibn Hacı Ali ve Ali bin Musa ve Hüseyin bin Mah Eğlence ماه الكلنجه ve sayirleri meclis-i şer'e gelüb iki gün mukaddem liva-i Saruhan'a mutasarrıf olan Zeynelâbidin Paşa [667] tarafından altı yüz mikdarı dahi ziyade atlu ili üzerimize konub küllî cevr ve zulumden maada me'kûlât ve meşrubat ve mahzeyledüğü konakcı Akcası namiyle kabzeyledüğü meblağ ve zahayir defteridir.

Evvelâ konakcı akcası namiyla aldığı guruş adet 35	Lahm kıyye 50 fi —— 550	Şair ölçek adet 253 fi —— 4554	Tavuk adet 120 fi —— 1440
Pirinç kil 15 fi —— 820	Sade yağ vukye 50 fi —— 1600	Soğan ölçek 10 fi —— 180	Biber fi —— 50

[667] — Duruşmanın tarihi 26 Mart 1655.

	Baha - i şem' fi —— 200	Zuytün ölçek 4 fi —— 100	Üzüm ölçek 4 fi —— 200
Kaftanın yekan ettirdüğü	kimesne hane sahibine tazmin meblağ 170	[Meş'aleciye] mebla' 100	Mehmed'in hanesinden balta 1 don 1 ve bir gömlek 1 ve babuç 1

Cemia 15.514 [20 Cemaziyelevvel sene 1065 [668]

Vesika — 146

Budur ki liva - i Saruha'a berveçh - i maktu' mutasarrif olan Zeynelâbidin paşa kariye be kariye beş yüzden mütecaviz atlu ve Sarıca ile Toyyusufli kariyesine konub konakcı namiyle otuz guruşlarını alduğundan maada yetmiş kil şair ve on adèd kuzu ve iki yüz aded tavuk alub bumun emsali etrafda olan kura ahalisine kezalik zulm ve tàaddi ettüğünü band - el - sihha vel - ihbar kayd - ı sicil olundu (25 Cemaziyelulâ 1065) [669]

1655

Şühud - ül - hâl

Umdet - ül - müderrisin Mehmed Sani efendi ibn Hoca Mnrad

Umdet - ül - kuzat Ahmed Şinasi efendi

Mefhar - ül - kuzat Şaban Efendi ibn Yusuf

Fahr - üs - sadât Es - seyyid Mehmed efendi

Fahr - ül - akran Abdürrahim ağa

---

[668] — 28 Mart 1655.

[669] — 6 Nisan 1655

Vesika — 147

fi 26 Cemadelulâ sene 1065 [670]

Budur ki Kartalcı namiyle ve sayir ehl-i örf canibinden ziyade zülm ve taaddi olmağla kura ahalisi bil-külliye perakende ve perişan olmağın ve hâlâ medine-i Manisa ahalisi üzerine min baad konak konmıya deyu müceddeda emr-i âlişan sâdır olub sicill-i mahfuza kaydolunub âsitaneye gidilmek herveçhile iktiza edüb harc-ü sarf olunmak lâzım olmağın zeyl-i kitabda mastur-ül-esami âyan ve eşraf ittifakiyle tevzi olunan mebla' beyanında 1655

evvelâ cemaat-ı zimmiyan
meblağ
4000 yalnız dört bin

Cemaat-ı
Ermeniyan yukarı
meblağ
4000 Dört bin

Cemaat-ı
Ermeniya aşağı
meblağ
4900 Dört bin

Cemaat-ı yahudiyan
4000 yalnız dört bin

Şühud-ül-hâl

Umdet-ül-müderrisin-ül-kiram
Mehmed Sani efendi
ibn Hoca Murad

Zuhr-ül-kuzat
Şinasi Ahmed
Efendi

Zuhr-ül-kuzat Şaban
Efendi ibn Yusuf

Es-seyyid Mehmed
Efendi El-kadi

Nedanî ندائی zade
Mustafa efendi
El-kadi

Sun'ullah efendi

Elhac Hüseyin

Fahr-ül-emasil
Abdürrahim ağa

ve gayrühüm

Muhzır başı
Bayram Biğ

[670] — 7 Nisan 1655

Vesika — 148

Kasaba - i Marmara i'malinden olub ecnebiye cemaatından Karayahşili obasından Bakdaş oğulları dimekde ma'ruf بغاجق nam mevzi'de mecruha maktullar olan [671] Ahmed Beşe ve Mehmed nam kimesnelerden evvelâ mezbur Ahmed Beşenin varisi validesi Cemile bint sefer şah ve sulhiye Kebire kızı Cennet ve Sulbiye sağire kızları Mihriban ve دونه ve li - ebeveyn er karındaşları ارضان ve Mahmud ve li - ebeveyn kız karındaşları Meryem ve Hanifeye münhasıra ve mezbur Mehmed'in veraseti zevce - i metrûkesi Elif binti Elhac Hüseyin'e ve validesi merkume Cemileye ve sulbiye sağire kızı Fatma'ya ve li - ebeveyn er karındaşları merkuman ارضان ve Mahmud'a ve li - ebeyn kız karındaşları Meryem ve Hanifeye münhasır olduğu şer'a zahir ve mütehakkik oldukdan sonra mezbure Cemile bil - esale ve merkum ارضان bil - esale ve mezbure Cennet kendu tarafından bil - esale ve sağiran - ı merkuman Mihriban ve دونه ve Fatma taraflarından bil - vesaya meclis - i şer'i şerifde Bergama'vî dimekle ma'ruf yeni odalarda on dokuzuncu Ağa bölüğünden geçinen Hızır Beşe ibn Mehmed muvacehesinde her biri üzerine dava ve takri - i kelâm edüb mezbur Hızır Beşe tarih - i kitabdan dört gün mukaddem altı nefer refikleri ile ellerinde alet - i harb ile obamıza gelüb hakkınızda emr - i şerif vardır deyu bizi ve merkuman Ahmed Beşe ve Mehmed'i ahiz ve ellerini ardına bend idüb biz dahi imtisal idüb nedir cürmümüz dediğimizde mezbur Hızır Beşe ibtida elinde olan mızrak ile murisimiz mezbur Ahmed Beşeyi arkasından bir yirde urub ve refiklerine dahi ne durusuz bire urun dimek ile ânlar dahi tekrar mezbur Ahmed Beşe ve biraderi merkum Mehmed'i mızrak ile sağ küreği üzerinden göbeğine varınca bir kaç yerde bu yeçh üzre katleylediler Hakikat - ı hâl mezbur Hızır Beşeden sual ve muçibi icra oluması matlubumuzdur dediklerinde gibb - es - sual mezbur Hızır Beşe cevabında bundan akdem Saruhan sancağına bil - fiil mutasarrıf olan Mustafa Bey tarafından mektub ile kaza - i Manisa'ya tabi' Ali beyli kariyesinden Yolcu oğlu Mustafa ve

---

[671] — Hızır Beşenin yakalanması için sefer çavuş mübaşir olarak Manisa'ya gelmiş fakat halkın recası üzerine, Bekdaş ailesine 705 riyalı guruş dem - i diyet verilerek, serbest bırakılmışdır. 2 Cemadelulâ. 1066,

Ilıca - ı Bergama kazasına tabi' Kemer [672] nam kariyeden İbrahim ve Kara Hızır nam kuradan Mehmed ve kariye - i Işıklardan [673] İsa ve Kara Ali nam kariyeden Musa ve Mustafa nam kimesneler' refiklerim olmağın anlar ile mezburan Ahmed Beşe ve Mehmed'in obasına varub kavga eylediğimizde beni taş ile urub yıkmışlar ben mezburan Ahmed Beşe ve Mehmed'i katleylemedim deyu münkir olıcak müdde'iyun - ı mezburundan sıdk - ı mekallerine beyyine taleb olundukda udul - ı müslimiden Kara Hacı ibn sefer şah ve Ali bin İbrahim ve Himmet bin zati ve Abdurrahman ibn İbrahim nam kimesneler li - ecl - iş - şehade meclis-i şer'e hazırun olub gıbb - el - istişhad - iş - şer'i fil - hakika mezbur Hızır Beşe tarih - i kitabdan dört gün mukaddem gayibunu an - il meclis altı refikleri ile ellerinde alet - i harb cemaat - ı mezburenin obasına gelüb hakkınızda emr-i şerif vardır deyu merkumları ve mezburan Ahmed Beşe ve Mehmed'i ahiz ellerin ardına bend idüb anlar dahi imtisal idüb nedir cürmümüz dediklerinde mezbur Hızır Beşe ibtida elinde olan mızrak ile merkum Ahmed Beşeyi arkasından ve bir kaç yerde urub ve refiklerine dahi ne durursuz urun dimekle anlar dahi mezbur Ahmed Beşe ve biraderi Mehmed'i mızrak ile sağ küreği üzerinden göbeğine varınca bir kaç yerde huzurumuzda urub bu veçh üzre katleylediler biz bu hususa minval - i meşruh üzre şahidleriz ve şehadet dahi ederiz deyu her biri eda - i şehadet - i şer'iye itdiklerinde baad - et - ta'dil vet - tezkiye şehadetleri makbule olmağın mahuvel vaki bittaleb ketbolundu fil - yevm - üs - salisi aşer safer - ül - hayr li - sene - ti sitte ve sittine ve elf [674]

1655

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - cuyuş Mehmed Çavuş ibn Ahmed Çavuş

Fahr - ül - emsal serdar - ı Manisa Mehmed Beşe

Elhac Mehmed Beşe ibn Musa

Umdet - ül - müderrisin Lûtfullah Çelebi ibn Ahmed Efendi

Ali Çelebi ibn Hacı Mehmed

Ahmed Beşe ibn-ül-hac Ali

[672] — Manisa'da bu adda muhtelif köy var.
[673] — Kırkağaçsın köyüdür.
[674] — 15 İlkkânun 1655.

Şeyh - i imareti Sultan Murad han Mehmed Çelebi

Âli Beşe ibn Ebibekir

Hacı Musa Beşe ibn Yahşi

Kadri bin Hasan

Mehmed bin Ali Bali el. muhzir

Vesika — 149

Defter oldur ki Liva - i Saruhan Paşası Zeynelâbidin Paşanın taraf - ı saltanat - ı aliyyeden şakileri varub mahallinde teftiş ve tafahhus olunması için Kapucubaşı Mehmed Ağa yediyle emr - i şerif varid olmağın imtisaeln lil - emr - i âli mezburun oğlu ve vekili Osman Ağanın yerlû yerinden eğer mirî ve eğer gayridir baad - et - tafahhus tahrir olunan mablağdır: [25 Cemaziyelahâra 1066] [675]

1656

Vesika — 150

Çapraslar چپراسلر mahallesinde بلوطی Buluti nam zimmi meclis - i şer'de mütesellim Osman Ağa mahzarında üzerine dava edüb senin oğlun gaib olmuş deyu beni ahz'ü habs ve bend idüb zulma altmış yedi guruşumu aldı sual olunsun dedikde gıbb - es - sual mezbur Osman Ağa yirmi yedi guruşun alduğunu kethüdası Hüseyin Ağa yediyle ikrar maadası inkâr edüb baad - el - beyyine mezbur Osman Ağanın talebi ile kayd - ı şüd

Vesika — 151

Baadehu Kara yunus mahallesinden Es - seyyid Mehmed Efendi El - imam ve Sefer Ahmed Beşe ve Hacı Mahmud ve sayirleri mütesellim - i mezbur Osman Ağadan maktul Ekşi Mehmed'in öşr - i diyeti için dok-

[675] — 21 Nisan 1656.

sah üç guruşumuz aldı taleb ederiz dediklerinde gıbb-es-sual inkâr mezbur Osman Ağanın talebiyle kayd-ı şüd

Vesika — 152

Baadehu Bektaş mahallesinden Elhac İbrahim bin Mehmed mütesellimi mezbur Osman Ağa mahzarında dava edüb mezbur Osman Ağa bundan akdem evim açub firar eden Köroğlu nam kimesneye adem gönderüb Adala kazasından getirdüb yüz on guruşumu alub itlak eyledi sual olunsun dedikte gıbb-es-sual inkâr talebiyle beyyine..

Vesika — 153

Maktu'-ül-yed Şâhin nam kimesne meclis-i şer'i şerifde mütesellim mezbur Osman Ağa mahzarında dava edüb mezbur benim solelim' kat' ettirüb hilâf-ı şer'i şerif zulüm ve hayfeyleyüb bi-hasb-is-şer' diyetini taleb iderim dedikde mezbur Osman Ağa cevabında mezbur [un] hıyaneti zuhur itmeyin babam bir elini kat'eyledi dediği kayd-ı şüd. kısas olmak üzre ber-muceb-i fetva-yı şerife tenbih birle kayd-ı şüd

Vesika — 154

Otamış Yürüklerinden Ahmed bin.., mahfil-i kazada Ağılcı Beşir Ağa elli guruşumuz aldı dedikde mezbur Osman Ağa cevabında bunu kadimden olıgeldüğü üzre tâyin edüb mektub verdim lâkin mezbur Yürüklerden elli guruş alınduğu malûmum değildir

Vesika — 155

Yaylalı'dan Mestan bin Nasuh ve Mahmud bin Bekir ve Mehmed bin Ali ve Ali bin İbrahim ve Halil Efendi bin Hüseyin ve Osman bin Ali ve Süleyman bin Cafer ve Ahmed bin İlyas ve Ahmed bin Hüseyin ve Ramazan bin Abdullah nam kimesneler meclis-i şer'de takrir-i kelâm idüb on gündür hilâf-ı ser'i şerif liva-i Saruhan'a mukataatıyla mutasarrıf olan Zeynelâbidin Paşa bizi sakin olduğumuz Yaylalı kariyesinden ahiz ve hapis idüb on iki gündür haps idik ma'haza Derviş Ağaya yay-

lalı hassı dört bin yediyüz guruşa oğlum mütesellim Osman der'uhde itmişken her birinizi haps ve rencide etmiştir Bi - hamdilillâhi taalâ taraf - ı asitane - i saadetden teftiş ve tafahhus olunması için kapucubaşı izzetlû Mehmed Ağa yediyle bu gün emr - i şerif - i âlişan varid olmağın itlak olunduk dediklerinde Fil - vaki mütesellim ve oğlu Osman Ağa zikrolunan yayla hassını dört bin yediyüz guruşa Derviş Ağa nam kimesneye der'uhde eylediği mukarrer olub mezbur Paşanın sonradan talebi sekiz bin guruşdan reayadan men'olunub mavakaa kayd - ı sicil olundu,

1665

Şühüd - ül - hâl

Kasab Kara Ömer	*Mahmud Biğ ibn*	*Ali bin*
Beşe ibn Bali	*Mehmed - ül - haffaf*	*Musli*
İbrahim Çelebi bin	*Ali bin*	*Hüseyin Çelebi*
Hacı Mustafa el - kassar	*Hızı*	*ibn Pir Ali*
Mehmed bin	*Ma'den Çelebi*	*Osman Biğ ibn*
Mustafa	*bin İbrahim*	*Hüseyin [676]*

Vesika — 156

Medine - i Manisa'da Deveciler mahallesi sükkânından fahr - ül - akran Receb ağa ibn - ül - hac Abdi Beşe meclis - i şer'i şerifde Nifli zade mahallesinden olub Tatarnam kariyede çiftliği olan Yorgânî zade dimekle şehir Mehmed Çelebi [677] ve ortakcısı Esseyyid İbrahim ibn mahzarlarında üzerlerine dava ve takrir - i kelam mezbur Yargani oğlu Mehmed Çeleb bundan akdem huruc - ı al - el - sultan iden Gürci Abdunnebi ağa nam reis - i eşkıyanın tevabiinden şaki ve ehl - i fesad ve kutta'ı tarikden olub

[676] — Bu mes'eleye ait yüze yakın duruşma yapılmıştır. Diğer vesikalerde, muhteva itibariyle, aynı olduğundan diğerleri alınmadı.

[677] — Bundan başka birkaç duruşma var. Bu duruşmalarda Yorganî zadenin çobanı Yahya'nın, daima hayvan çalıp derilerini başkalarına sattığı isbat ediliyor. Eşkiyalığı, yol kestiği de iddia edilmektedir.

Yorganî zade daha sonraki tarihlerde birçok mukataaları iltizama aldı 1083 ve 1084 yıllarında, Aydı ve Saruhan sancakları muhassılı emvali idi. 1088 kayıtlarında ise Yorganî zade Mehmed Ağanın ; mirîye çok borcu olarak öldüğü; oğlu Süleyman'ın babasının kıymetli eşyasını İzmir'e götürüb, satmak recasında bulunduğu görülmektedir.

dayima kârî refikleri mezbur Esseyyid İbrahim ve gayıbun-ı an-il-meclis olan Sakallı Mehmed ve Esseyyid Ömer ve kurt Mehmed Çoban ve Yahya Çoban ve Receb bin Mustafa ile ebna-i sebilin emval ve erzakını nehb-ü garet iylemek olduğundan maada tarih-i kitabdan on beş gün mukaddem [678] دوكجيلر nam kariyede vaki çiftliğinde olan tokatımı basub def'atla on bir re's camus inek ve öklizlerimi ve bir reis yağız at ve bir re's siyah erkek katırım ve bir reis doru kısrak ve bir re's kır bargirim ahzedüb ve bazı cildi içün zebh ve bazını ahâr diyara irsal idüb külli gadr itmişlerdir hakikat-ı hâl mezburdan sual olundukdan sonra mezbur Yorganî oğlu Mehmed Çelebinin keyfiyet-i ahvali kariye-i mezbur ve kaza-i merkume ahalisinden istihbar ve tabahhus olunması muktezâsından olmağla bundan akdem müdde-i mezbur Receb ağanın bir re's camus ineğini refiklerim mezbur sakallı Mehmed ve Esseyyid Ömer ve Receb ile mer'ada iken ahz-ü zebhedüb cildini ahâra bey' ve akçasını kabzeyledik deyu bi-tav'ihi inkâr ve itiraf idüb ve merkum Yorganî zade Mehmed Çelebi inkâr idüb keyfiyet-i ahvali kariye-i mezbure ve medine-i merkume ahalisinden istihbar ve tafahhus olundukda Mustafa bin saat ve İbrahim bir Nurullah ve Abdurrahman bin Abdunnebi ve fahr-ül-kuzat Mehmed Nakşî efendi ibn Ali ve umdet-ül-kuzat Hüseyin efendi ibn Mahmud ve kudvet-ül-kuzat Elhac Sun'ullah efendi ve fahr-ül-akran Dağlı zade serdar-ı sabık Mehmed Beşe ve Mefhar-ül-emacid-i vel-ekârim Ahmed ağa ibn Mehmed-el-müteferrika ve mefhar-üs-sadât Esseyyid Mehmed ağa ibn Attar Ali Biğ ve Ömer Beşe ibn Bali El-kasab ve kurı Hüseyin Çelebi ibn Memi el-bezzaz ve Elhac Ali Beşe ibn Pir Mehmed-üd-debbağ ve Elhac Hüseyin Çelebi ibn-ül-hac Nasuh-el-tacir ve Elhac Mehmed ibn Veli El-haffaf ve elhac, Ramazan el-debbağ ve Sungur elhac Mehmed ibn Ebibekir ve sayir ehl-i hiref taifesi ba cem'ihim meclis-i şer'i şerife hazırun olub merkum Yorganî oğlu Mehmed Çelebi bundan akdem huruc-ı alâ-el-sultan iden Ötürcü Abdünnebi ağa nam reis-i eşkiyanın tevabiinden şaki ve ehl-i fesad ve kutta'i tarikden olub bundan akdem medine-i mezburede hakim-üş-şer' olan Hüseyin efendi mazûl ve paşa [679] nam kariyeye nazil oldukda şaki-i mezbur Yorganî Mehmed Çelebi

---

[678] — Bu adda Manisa'nın bir köyü yoktur.

[679] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

elbet bana iki yüz guruş virsun ve illâ anî basub cümle malini garet iderim deyu haber gönderib daima kârı refikleri mezburun Esseyyid İbrahim ve sakallı Mehmed ve Esseyyid Ömer ve Kurt Mehmed Çoban ve Yahya Çoban ve Receb bin Mustafa ile ebna - i sebilin emval ve erzakını nehb - ü garet itmektir vel - hasıl merkum Yorganî zade sai - i bil - fesad - ı fil - arddır veçh - i arzdan izalesi lâzımdır deyu herbiri su - i halini alâ tarik - iş - şehade haber verdiklerinden sonra ma hüvelvaki' bittaleb ketbolundu tahriren fi sitte ve sittine ve elf [680]

1656

Şühud - ül - hâl

Halil efend ibn Sefer — *Mehmed efendi ibn Ali el - müezzim* — *Mehmed çavuş ibn Mustafa Çavuş*

Solak Elhac İbrahim ibn el - bakkal — *Saka Mustafa ibn Abdi el - muhzir* — *İbrahim Beşe ibn Turmuş*

Ali Çelebi ibn Birgili Mehmed efendi — *Halil bin Karamanî Mustafa* — *Hasan bin Abdullah*

Veli bin Elhac Ahmed — *Nasuh bin Mehmed* — *Mehmed bin Abdürrahman Kuyumcu*

Mustafa Çelebi ibn Hamza Kethüdayı - i şehir — *Esseyyid Mehmed Çelebi ibn Ali el - haffaf*

İbrahim bin Abdülhalim el - kayyım — *Mehmet Çelebi ibn Musa dede ve gayrührühüm* — *Bayram Çelebi ibn Hüseyin ser muhzır*

Vesika — 157

Bozulus türkmanlarından olub buğday ile Manisa'ya gelân Hacı Mürşid bin Hüseyin ve Murad bin İbrahim nam kimesneler meclis - i şer'e gelüb yere giren nam kariye [681] kurbunda medine - i Manisa'ya deve-

[680] — 16 Mayıs 1656

[681] — Bugün bu köy mevcut değildir.

lerimiz ile gelür iken memlâha emini Yorgani oğlu Mehmed nam şaki rast gelüb bir kaç devecilerin İzzeddin oğullarından develerini ahiz murad iylemekle biz dahi imdad için varduğumuzda mezbur İzzeddin oğullarından iki kimesneyi tüfenk ile urub birinin oyluğunu ve birinin baldırını urub mecruh iylediklerinden gayri üç develerinden birinin boynunu tüfenk ile ve bir devenin درنی ve bir devenin küreğini tüfenk atub kurşun ile urub mecruh itmişlerdir dedikleri kayd-ı şüd [26 Zilhicce 1066] [682] 1656

Şühud - ül - hâl

Muhzırbası Bayram Beşe — *Muhzır Mehmed bin Mehmed* — *Muhzır Hasan bin Mustafa*

Mehmed bin Mustafa — *ve gayrühüm*

Vesika — 158

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Maadin - ül - fazlı vel - yakin Huccet - el - hakkı alel - halkı ecmain Varisi ulûm - ül - enbiyai vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fazailühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki darendegânı fermanı Hümayun Manisa kazası ahalisi süddei saadetime arzıhal edüb Mirimiran ve Miriliva ve Mütesellimler vesair ehli örf taifesi varub bunların ehlü iyalleri ile sakin oldukları evlerine konub müft ve meccana yem ve yemek ve arpa ve saman ve bal ve yağ ve koyun ve kuzu ve tavuk ve odun ve otluk vesair bunun emsali zahirelerin alub külli zulmü taadi eylediklerin bildirüb hilâfı şer' ve kanun nesneleri alınmayub men'ü def'olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden buyurdum ki hükmü şerifimle vardıklarında hususu mezbure mukayyed olub göresiz ve arzolunduğu üzre ise eyyamı adalet encamımda kimesneye zulmü taaddi olunduğuna kat'a rızayı şerifim yokdur Mirimiran ve Mirilliva ve Mütesellimlerine vesair ehli örf taifesine muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki bunların ehli iyalleri ile sakin oldukları evlerine konmayub ve müft ve meccana yem ve yemek ve vesair zahirele-

[682] — 15 İlkteşrin 1656.

rin alınıyalar ve aldırmayub ve bir veçhile zulüm ve taaddi ve tecavüz etmiyeler ve etdirmeyüb men'ü ref' eyliyesın Minbaad şer'i şerife kanunu münife ve emri hümayunuma muhalif kimesneye iş etdirmeyüb bu husus içün birdahi emrim varımlu eylemiyesin Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıtı şehri Cemaziyelâhire Li - sene - ti seb'a ve sitline ve elf 1067 [673]

1657

Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 159

Suret - i fetva - yi şerifdir ki ayniyle naklolunur

Bu _____ mes'ele babında eimme - i hanefiyeden cevab ne veçhiledir ki :

Padişah - ı islâm ve imam - ı kâffe - i enam olan halife - i ebbede halledallahu taalâ hilafetehu ve eyyede saltanatahu hazretleri küffar - ı hâksar duzah karar üzerine sefer - i hümayunları olmağla serdar - ı zefer şiar ile asakir - i nusret meessir irsal buyurduklarında kaza - i saltanat - ı aliyyeleri olan memalik - i islamiyeden bir memleket valisi olan amire sen dahi sefere me'mursun serdar - ı zafer şiarımla gelüb sefere gidesin deyu bir kaç def'a hatt - ı hümayun - ı saadet makrun irsal buyurduklarında amir me'mur olduğu vakitta gelmeyüb ve emr - i sultaniye itaat itmeyüb baadehu serhadd - i islâmı a'dadan muhafaza lâzım olmağla serhadd - i mezbureye muhafaza için kalkub alel - acele gidesin deyu bir kaç def'a hatt - ı hümayun - ı saadet makrun irsal olundukda yine itaat itmeyüb ahali - i kura ve kasabadan salgunlar salub bi - gayr - i hak akçelerin ve malların alub reayayı payimal ve perakende ve perişan itmişken serdar - ı zafer şiar asakir - i islâm ile dar - ül - harbe dahil olub muharebe ve mukateleye şuru' itdikleri vakıtta [iki kelime okunamadı] olub def'atla halife - i islâm hazretlerinin taraf - ı hilâflarında hava - yı nefisleri ve a'raz - ı fasideri için cemiyet ve ibadullaha envaı cevr'ü taaddi ve mazarratları ve bi - gayr - i hak katl - i nefs iden eşkiya ve eşirra ve sai - i bil - fesadları davet idüb yanına getürüb günden güne şer ve fesadların artırdıklarında halife - i islâm hazretleri mezburlara fitne ve fesad için

[673] — 1657 Yılı Nisan ortaları.

cemiyetten fariğ olun mansabı olanlar mansıblarına olmıyanlar vilâyetlerine gitsünler deyu emr veçh-i meşruh üzre cem'olundukda ve fitne ve fesaddan ve zulm'ü taaddiden mezburları men' idüb hatt-ı hümayun irsal buyurduklarında eşkiya-yı mezburun biz asla cemiyetimizi dağıtmazuz günden güne artırırız şimdiyedeğin müsliman idik şimdi kâfir olduk Bildiklerinden kalmasunlar padişaha Rumili yeter Biz Anadolu'yu zabt ederiz deyu halife-i islâma itaattan huruc edüb günden güne şer ve fesadların artırdıklarında asakir-i islâm dar-ül-harbde küffar ile mücadele ve mukatelede bulunmağla bunların üzerlerine gelüb mukatele ile bunları def'e mümkün olmayub halife-i islâm hazretleri emr-i hümayunları ile nefir-i âm olub cevanib-i erbaalarında olan ehl-i islâm gerek askerî ve gerek gayri mezburların fitne ve fesadlarını def' için üzerlerine gelüb muharebe ve mukatele itmek caiz olur mu

Elcevab ——— Allahu a'lem vacibdir mezburların cümlesi مازلردر kıtalleri lâzımdır Maktul olanları guslolunmaz Ve namazları kılınmaz Başları olan mel'un eşed azabla katlolunmak lâzımdır Mukatele eden ehl-i islâmdan kaatil olanlar gazi ve maktul olanlar şehiddir amme-i enam ve kâffe-i ehl-i islâm imam-ı hakka ianet vacibdir Kaadir olub tehavün eden اثم ve zalim olub dünya ve ukbada ukubat-ı azimeye müstehak olur

Ketebe-ül-fakir
Mustafa
Afa anhu عفى عنه

Bu suretle amr ve mezbur sipah ve yeniçeri ve sair askeri taifesinden nice kimesneleri evlerine ve nicesinin dahi me'mur oldukları sefer-i hümayuna gider iken üzerlerine bölük gönderüb yanına davet etdikde mezburlar amrin dimaında ifsad olduğunu hissedüb varmakdan imtina' ettiklerinde evlerini ve çiftliklerini ihrak ve mallarını yağma ve garet ideriz deyu tahvif edüb cebren ve kerhen mezburları dahi cemiyetlerine getürdüklerinde mezburlar kerha ol cemiyette bulunmağla amre vazife-i mezbureye lâzım olan mezburlara dahi lâzım olur mu

Elcevab ——— Allahu a'lem mezburlar fırsat buldukca ol taife-i bağıyenin içinden firar edüb Padişah-i islâm hazretlerinin ferman-ı hümayunlarına itaat ve asker-i islâ-

ma gelüb karışmak vacibdir Kaadir olurlar ise anlar ile nefislerini tahlis için muharebe ve mukatele etmek lâzımdır Böyle iderler ise affolunub buuz olunmamak gerektir Eğer fırsat bulub muharebe ve mukatele itmiyüb mezburlara iradet ve ihtiyarlariyla cemiyet ve ianet itmekde musır olurlar ise anlara lâzım olan bunlara dahi lâzım olur

Keteb - ül - fakir
Mustafa
Afa anhu

Vesika — 160

Abaza Hasan Paşa üzerine nefiri âm emri şerif suretidir

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - fazaili vel - kelâm Saruhan sancağında vaki olan kadılar ve Mefahir - ül - emasili vel - akran Livayı mezbur Mütesellimi ve Kethudayeri ve Yeniçeri Serdalrarı vesair işerleri zide kadrühnm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliya isyan ve tuğyan eden Abaza Hasan ve tevabii eşkiyası dinü devletime ihanet ve zarar kasdına olub ve bu makule saii bilfesad olanların izaleleri lâzım gelüb haklarından gelinmesi meşru' olduğunu umuma ulemayı izam bilfiil Şeyhüsislâm olan a'lem - ül - ulema - il - mütebahhirin efdal - ül - fudalâ - il - müteverriin Mevlâna Mustafa edamallahü Taalâ fazailehu cümlenin ittifakiyei fetva verüb nefiri âm olmak fermanım olub ol şakilerin def'ü izalelerine memur olan tavaifi askere düsturu mükerrem Müşiri müfahham Nizam - ül - âlem Vezirim Ken'an Paşa edamallahü Taalâ iclâlühu Baş ve Buğ tâyin olunub ve zikrolunan şakilerin def'ü ref'indet ekayyüd ve ihtimam olunmak lâzım olmağın imdi tahtı kazanızda sakin seferi Hümayunuma memur olmıyan Sipah ve Yeniçeri ve Korucu ve Oturak ve Topçu ve Cebeci ve Acemioğlanı vesair asker taifesin ve İşerlerin müretteb ve müsellâh kaldırub Veziri müşarünileyhin yanına götüresiz ki muaccelâ varub veçhi münasib gördüğü üzre ol şakilerin def'ü izalelerinde vesair dinü devletime lâyık ve ırzı ve namusu saltanatıma muvafık olan hususlarda bezli makdur edüb lhmal ve tekâsülden ihtiraz eylemeniz babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan fermanı kazaceryanım üzre amel edüb dahi emri şerifim vardığı saat tehir ve tevakkuf etmeyüb her biriniz tah-

tı kazanızda sakin tavaifi mezbureyi müretteb ve müsellâh kaldırub Veziri müşrünileyhin yanına götüresiz ki cümlesi muaccelâ varub veçhi münasib gördüğü üzre zikrolunan şakilerin def'ü izaleleri vesair dinü devletime ve ırz ve namusu saltanatıma muvafık olan hıdematı aliyyemde mevcud bulunub ihmal ve tekâsülden begayet ihtiraz eyliyesiz ve bilcümle hususu mezbur ehemmi umurü dindir Saire kıyas olunmaz Ana göre her biriniz emri şerifime itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Zilkade-tüş-şerife Li-sene-ti semane ve sittine ve elf 1068 [685]

1658

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 161

İzzetlû Mehmed Ağa hazretlerinin huzurlarına daavatı safiyyatı muhabbetayat ve teslimatı vafiyyatı meveddetgayat ithafiyle muhibbane inha olunur ki hâliyâ dinü devlete ihanet üzre olub isyan ve tuğyan eyliyen Abaza Hasan paşanın ve yanına cem'olub havasına mütavaat eyliyen şakilerin küffü dalâletlerine def'ü izalelerine ulemayı izam fetvayı şerife vermeğin nefiriâm olunmak içün bundan akdem Aydın ve Saruhan ve Hamid ve Menteşe ve Sığala ve ol etrafda olan sancakların Kadılarına ve mütesellimlerine ve Kethudayeri ve Yeniçeri Serdarlarına vesaire emr-i şerife yazılub göndermişdir ki seferi hümayunumda memur olmayub anda kalan Sipah ve Yeniçeri taifesinden kim var ise ve at ve silâha kadir kimesnelerden kim bulunur ise varub Bursa mahfazasına memur olan Veziri mükerrem Ken'an paşa hazretlerinin yanında muhafaza hidmetinde olalar deyu tenbih ve te'kid olunmuş idi Hâlâ zikrolunan tavaifin ihrac ve cem'i ve götürüb Bursa'yı muhafaza etmesi içün ulaşdırmasına emr-i şerif ile memur olmuşsız İnşaallehü Taalâ emr-i şerife vardığı gibi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb ve kalkub zikrolunan sancakların kadılarına ve mütesellimlerine âdemler gönderüb emr-i şerif mucibince her sancakda bulunan askeri taifesin vesair ata ve silâha yarar ve kaadir âdemleri nefiriâm olmak üzre ihrac edüb ve alub Bursa-

[685] — 1658 yılı Eylûl sonları. Aynı tarihli, bir de, Ken'an Paşanın, bu mealde bir mektubu da var.

ya götürüb müşarünileyh Paşa hazretlerinin yanında muhafaza etmesi icün mevcud etdirmiye mecdü sâi olasız Bu hidmet fermanı âli ile size tevfiz ve deruhde olunmuşdur Minbaad ihmal ve imhal ve tehir ve tekâsül eylemeyüb bir gün evvel bu tavaifi mezkûru cem'edüb Bursa'ya ulaşdırmıya ikdam ve ihtimam eyliyesiz Baki ves - selâm

1068 [686] 1658

Ali Paşa [687]

Vesika — 162

Veçhi tahriri huruf budur ki

İşbu senei mübarekede isyan ve tuğyan eden Abaza Hasan paşa üzerine livayı Saruhan'da vaki bilcümle askeri taifesini Serdar tâyin buyrulan Ken'an paşa hazretlerinin yanına kaldırmıya emri şerifle memur olduğunuz hasebiyle cümlesi kaldırılub velâkin Manisa sakinlerinden Dergâhı Âli müteferrikalarından iken beş bin akçe Timar ile tekaüd sadaka buyrulan Ahmed Ağa bir ve ihtiyar ve amelimanda olub harekete iktidarı olmamağın affolunub yedine tezkere verildi Minbaad sen dahi memursun deyu mezbur Ahmed Ağayı bir ferd rencide etmiyeler ves - selâm

El - fakir Mehmed
Muhafız

Vesika — 163

Adala kazasina tabi'Bozhavlı nam kariyede sakin olub Cezire - i Girid'de askeri - islâm üzerine serdar ve sipehsâlar olan saadetlû vezi - i ruşen

---

[686] — 1068 evaili Zilhicce tarihli, Saruhan'daki Kadılara, Kethudayeri, Yeniçeri Serdarı ve Âyanlarada bir ferman vardır. Bu fermanda, Hısım Mehmed Ağanın sürücü tâyin edildiği ve toplanan askerin, ona teslim edilmesi yazılıdır, Aynı tarihli, Hısım Mehmed Ağaya da Sürücü tâyin edildiğine dair, bir ferman daha vardır.

[687] — Bu yeni tâyin edilen Anabolu Beylerbeyi, Kona kçı Ali paşa'dır. Mehmed Ağa da, İzmir'deki Sancakburnu kalesini yaptırmıya ve muhafazaya memur olan Hısım Mehmed Ağadır.

zamır Hüseyin paşa hazretlerinin kethüdaları olan Fahr - ül - akran Torak Ağa ibn Ali meclis - i şer'i şerifde Kütahya kazasına tabi' اودين جنى nam kariyeden olub eşkiya ve kutta'i tarikden olan Kadri bin Abdi [688] mahzarında üzerine dava ve takrir - i kelâm edüb mezbur Kadri eşkiya ve kutta'i tarikden olmağla daima kârı ebna - i sebilin yollarına inüb emval ve erzakını nehb - ü garet ve reis - i eşkiyadan olan Kara İbrahim nam kutta'i tarikin refiki olduğundan maada tarih - i kitabdan elli gün mukaddem mezbur Kadri rüfekasından elli mikdarı eşkiya ve kutta'i tarik ile gelüb Kariye - i mezburede vaki' odamı basub ellerimi ardına bend ve mevcud olan cümle emval ve erzakımı nehb - ü garet etmişlerdir hâlâ garet olunan eşyamdan müşahede olunan bir sim kılıç ve bir kırmızı Londra çuka çakşırımı mezbur Kadri'nin yedinde buldum Sual olunub mucib - i şer'isi icra olunması matlûbumdur dedikde gıbb - es - sual mezbur Kadri cevabında filhakika tarih - i kitabdan elli gün mukaddem rüfekasından olduğum reis - i eşkiya ve kutta'i tarikden olan Kara İbrahim ve elli mikdarı eşkiya ve kutta'i tarik ile kariye - i mezburede vaki' Torak Ağanın odasını basub iki ellerini ardına bend ve mevcud olan cümle emval ve erzakın nehb - ü garet iyledik deyu bi - tarik - i ikrar ve itiraf iylediğinden sonra zeyle - i kitabda mastur - ül - esami olan kimesneler mezbur Kadri hakkında daima kârî kat'ı tarik ve ebna - i sebilin emval ve erzakını nehbü garettir vel - hasıl mezbur Kadri sai - i bil - fesadı - fil - arz olub veçh - i arzdan izalesi lâzım bir şakidir deyu her biri alâ tarik - iş - şehade haber verdiklerinden sonra ma huvelvaki bit - taleb ketbolundu Tahriren fil - yevm - el - âşir min - el - muharrem - ül - haram li - sene - ti semane ve sittine ve elf. [689]

1657

Şühüd - ül - hâl

Fahr - ül - kuzat Elhac Sun'ullah Efendi ibn Ahmed

Mefhar - ül - müderrisin Lûtfullah Çelebi

Kudvet - ül - akran Hüseyin Ağa ibn Abdullah

Zuhr - ül emsal Ahmed ağa

Bayram Biğ ibn Hızır

Halil bin İbrahim

Mehmed bin Ali Biğ

ve gayrühüm

[688] — 10 Muharrem 1068 tarihli; kadrı'nın, aynı mahalde; bir duruşması daha var.

689] — 8 ilkteşrin 1657

Vesika — 164

Hâlâ ordu - yı hümayun tarafından nefs - i Manisa ahalisine ferman olunan kırk nefer bildar [690] bedeli cem'ine me'mur olan fahr - ül - akran Mehmed Ağa ibn Abdulmennan meclis - i şer'i şerif - i lâzim - üt - teşrifde medine - i mezburede İbrahim Çelebi mahallesinde sakin aşçı Ahmed bin... nam kimesne mahzarında üzerine dava ve takrir - i kelâm idüb nefs - i medine - i mezburede sakin olan reaya taifesine muafiyetleri mukabelesinde kırk nefer bildar bedeli dört yük akca ferman olunmağla mahallatın tahammüllerine göre tevzi olundukda mezbur aşcı Ahmed bir Kaç yüz erazil ve eşkiya ile cemiyet idüb biz bildar bedelini vermeyüz deyu itaat - ı emr - i şerif itmeyüb isyan eylediklerinden maada cemiyet memnu'dur niçin baş ve buğ olub bais - i fesad olursun deyu nasihat iden kimesnelere itale - i lisan ve mahkemeyi basub reis - i cemiyet olmuş olur sual olub takriri tahrir ve şer'ile hakından gelinmesi matlobumdur dedikde gıbb - es - sual vel - inkâr ve talib - ül - beyyine min - el - adl Bayram ibn Hüseyin ve Mehmed bin Mehmed nam kimesneler li - cel - iş - şehade meclis - i şer'e hazıran olub gıbb - el - istişhad - iş - şer'i fil - vaki nefsi medine - i mezburude sakin olan reaya taifesine muafiyetleri mukabelesinde kırk nefer bildar bedeli dört yük akçe ferman olunmağla mahallâtın tahammüllerine göre tevzi' olukdukda mezbur aşcı Ahmed bir kaç yüz erazil ve eşkiya ile cemiyet idüb biz bildar bedelini vermeyüz deyu itaat - ı emr - i şerif itmeyüb isyan iyledıklerinden maada cemiyet memnu'dur niçin baş ve buğ olub bais - i fesad olursun deyu nasihat iden kimesnelere itale - i lisan ve mahkemei basub reis - i cemiyet olmuşdur Mezburun daima kârı budur her veçhile hakkından gelinmesi lâzımdır Biz bu hususa şahidleriz şehadet dahi ideriz deyu eda - i şehadet - i şer'iye. iyledıklerinde gıbb - et - ta'dil vet - teykiye şehadetleri makbule

---

[690] — İsyana teşvik eden diğer elebaşılarının da duruşmaları yapılmıştır. Muhteva itibariyle aynı olduğundan, yalnız başbuğ olan, aşcı Ahmed'in duruşması alındı.

Bildar bedelinin toplanması hususunda, Manisa kadısına 14 Cemaziyelahâra 1068 tarihli ferman olduğu gibi, kethüdayeri ve Yeniçeri serdarına da, sadrazam Köprülü Mehmed Paşa ile defterdar İbrahim'in birer mektubları da vardır.

Bildar bedeli 3 Şabanda Manisa mahallelerine tevzi edilmiştir.

olundukdan sonra mezbur aşçı Ahmed medine - i mezburede vaki sultan camii imareti hidmetinde olmağla mütevelli - i vakt fahr - ül - akran Yahya Ağaya teslim ve islah - ı nefsidince sefineye vermek üzre tenbih olunub mavaka' bit - taleb ketbolundu fil - yevm - el - hadii aşer min şaban - ül - muazzam li - sene - ti semane ve sittine ve elf [691]

1658

Şuhüd - ül - hâl

Çukadar - ı sabık Ali Beşe	*Elhac Mustafa bin ?*	*Ferhad Beşe bin Abdullah*
Osman Biğ bin Mehmed	*Elhac Mehmad bin ?*	*Mehmed bin Ali Bali*

Vesika — 165

Akza Kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - müvahhidin Ma'din - ül - fazl-ı vel - yakin Hüccet - ül - hakk - ı alel hakk - ı, ecmain Varis - i ulûm - ül - enbiya-i vel - mürselin Elmuhtas bi - mezid - i inayet - melik - il - muin Berveçh - i arpalık Güzelhisar kazasına mutasarrıf olan Mevlâna... zidet fezayılühü ve mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm maadin - ül - fezayil - i vel - kelâm köşk [692] ve Sultanhisarı [693] ve Arpaz [694] ve Nazlı [695] ve Balyanbolulu [696] ve Keles [697] kadıları zide fadluhüm ve mefahir - ül - emasili vel - akran Kula kazasında sakin Dünya ve kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları zide kadruhüm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Güzelhisar kazasının ulemâ ve süleha ve eimme ve huteba ve sayir fukara ve zuafası dergâh - ı muallâma mahzar gönderüb zikro-

---

[691] — 14 Mayıs 1658.
[692] — Aydın'ın nahiyelerindendir.
[693] — Nazilli'nin nahiyesidir
[694] — Nazilli köylerindendir
[695] — Nazilli "
[696] — Geçen asra kadar Aydın'ın kazasıdır
[697] — " " " " "

lunan kazalarda sakin olub reis-i eşkiya ve kutta'i tarikden olan Kara Mehmed ve Osman oğlu ve Abdurrahman oğlu ve Sivri bölükbaşı ve Arabbölük başı ve Baba Kerim ve Karga nan şakiler ve tevabi'lerinin haklarından gelinmek içün sen ki Dünya'sın bundan akdem emr-i şerifimle mübaşir tâyin olunmağla merkumun Babakerim ve Karga ve tevabi'lerinden bazısı ele getirilüb sayirleri ahâr sancaklara firar eyleyüb bir iki ay âyan-ı vilâyet ve ahali-i memleket şerrü fesatlarından emin olub âsude hâl olmuşlar iken bir zaman baid olunmamağla mezbur şakiler giru kel-evvel içtima' ve her biri yanlarına kırkar ellişer adem cem'idüb ağniya ve mütemevvil olanları احد ve mallarını gasb iylediklerinden maada Sultanhisar kazasına tabi' Salvatlı [698] nam kariyeden İlyas nam kimesneyi iki âdemi ile katl itmekle Köşk kadısı ve âyan-ı memleket şerr-ü fesadlarından firar ve Güzelhisar kazası kal'asine tahassun edüb Şöyle ki husus-ı mezbure ihmal ve tekâsül oluna şakavetleri yevmen fe yevmen ezdiyat bulub def'ü ref'lerinde küllî gayret çekilmesi muhakkak olduğun bildirüb ol makule şakiler her kande bulunurlar ise behmihâl ele getirilüb haklarından gelinüb şer ve fesatları def'ü ref'olunmak babında hükm-i hümayunum ricasın ilâm eyledikleri ecilden sen ki Dünya'sın bu babda kemakân mübaşir olub ittifak ve ittihad ile eşkiya-ı merkumunun üzerlerine vasıl bi-eyyi veçhekân ele getürüb fesad ve şakavetlerin ahali-i vilâyet üzerlerinden def'ü ref' iylemekle gereği gibi takayyüd ve ihtimam eylemeniz babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki hükm-i şerifimle vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-ül-kadrim mucibince âmel idüb dahi merkumun şakiler her kande bulunurlar ise ittifak ve ittihad ile üzerlerine varub bi-eyyi-veçhekân ele getirüb şer ve fesadların ahali-i vilâyet üzerlerinden def'ı ref' iylemekde herbiriniz gereği gibi takayyüd ve ihtimam iyliyesiz ve bil-cümle o makule zuhur iyliyan eşkiya alâ eyyi hâl ele getirilüb şer ve fesadlarından ol diyar pâk ve tathir olunması ehem ve elzemdir Ana göre husus-ı mezbure cümleniz ced ve cehd iyleyüb avk-u te'hir ve ihmal ve müsaheleden be-gayet ihtiraz eyliyesiz Amma mukayyed olasız ki bu bahane ile ahiz ve celb olmayub ve kendu halinde olanlara hilâf-ı şer'i şerif zulm ve taaddi olmak ihtimali olmıya. Şöyle ki kimesneden Akçe alınub ve bir veçhile zulüm ve taaddi ola mes'ul olmanız mukar-

— Nazilli köylerindendir

rer bilesiz şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasız tahriren fi evasıt-ı şeşhr - i Zilka'de - tüş - şerife Li - sene - ti semane ve sitte ve elf [699]

1658

Vesika. — 166

Kaza - i Manisa'ya [700] tabi' Dönmezler [701] nam kariye sükkânından Mustafa Beşe ibn Mehmed nam kimesne meclis - i şer'i şerifde takriri kelâm ve tabir - i an - il - meram idüb bundan akdem kaza - i mezburede sakin yeniçeri taifesinden oturak ve korucu ve acemi oğlanı ve Cebeci ve sayir askeri tayifesi mahrusa - i İzmir kurbunda sancak burnu nam mahalde vaki' müceddeda bina olunan kal'a muhafazasına me'mur olmağla امتثالا للامر الاعلى Kal'a - i mezbure muhafazasına gidüb cümlemiz anda hidmette iken hâlâ liva - i Saruhan mütesellimleri olan İbrahim Ağa ve Ali teftişe me'murlar değiller iken kariye - i mezbureye Sarıca eşkiyası gönderüb anlar dahi Yeniçeri teftişi bahanesiyle kariye - i mezbureye gelüb sakin olduğum menzile konduklarında zevcem ve menkûham olan Ayşe ve Fatma nam hatunların ellerini ardına bend ve sabaha değin ahzü habs ve tasarruf iylediklerini mezkûrtan hatunlar bana haber verdiler husus - ı merkuma vukufu olan bî - garaz müslimanlardan istihbar olunub tahrir olunması matlubumdur dedikde kariye - i mezbureden Bali bin Turmuş ve Ahmed bin Mehmed ve Hasan bin Mehmed nam kimesneler li - ecl - iş - şehade meclis - i şer'e hazırun olub fil - vaki bundan akdem kariye - i mezburede sakin Mustafa Beşe me'mur olduğu kal'a - i mezbure muhafazasına gitmekle zikrolunan mütesellimler teftişe me'mur değiller iken kariye - i mezbureye Sarıca eşkiyası gönderüb anlar dahi yeniçeri teftişi bahanesiyle kariye - i mezbureye gelüb merkum Mustafa Beşenin sakin olduğu menzile konduklarında mezbur Mustafa Beşenin mezkûrtan Ayşe ve Fatma nam hatunları bend ve ahiz ve haps ve sabaha değin salıvirmediler ve taarruz iylediler deyu her biri alâ tarik - iş - şehade haber virdiklerinden sonra vaki - i hâl hafezan lil - müteal ketbo-

[699] — 1659 Eylûl ortaları

[700] — Aynı zamanda bu Sarıcalar, Kethüda yeri Hasan Ağanın çobanını yaralıyorlar ve 37 keçinin kaybolmasına sebep oluyorlar.

[701] — Bu adda bu gün Manisa'nın bir köyü yok.

lundu Tahriren fil - yevm - is - salis' min zilhicce - tüş - şerif li - sene - ti semane ve sittine ve elf [702] 1658

Şühud - ül - hâl

A'lem - ül - ulâma - il - muhakkıkın Hazreti Hoca Mehmed Efendi

Efda - ül - fuda - il - mütebahhirin Hazreti Abdullah Efendi el - müfti

Fahr - ül - müderrisin - ül - kiram Mehmed Sani Efend

Umdet - üs - sadat Esseyyid Mahmud Efendi el - Nakib

Fahr - ül akran Karamanî zade Ahmed Ağa

Kudvet - ül - müderrin Elhac Sun'ullah Çelebi

Bayram Çelebi bin Hüseyin

Kadri bin Hasan

Mahmud bin Ali Bali

ve gayrühüm

Vesika — 167

İftihar - ül - emacidi vel - ekârim Cami'- ül - mehamidi vel - mefahim El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - üs - samed Dergâhı Muallâm Kapucubaşılarından olub Saruhan sancağında Bursa muhafazasına tâyinolunan tavaifi askeri sürmiye memur olan... dame mecdühu ve kudvet - ül - emasilü vel - akran Saruhan sancağı Mütesellimi... Zide kadrühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki biavnillahil melikil müteal Erdel Vilâyetinde olan Yanova kal'ası fethü teshir olub kabzai tasarrufu Hüsrevaneme getürülüb umuma asakiri fevzi müessirim avdet eylediklerinden maada bilfiil Anadolu Beylerbeyisi olan emir - ül - ümara - il - kiram Ali dame ikbalühu Serdar nasbü tâyin olunub hâliya Çardak [703]

[702] — 2 Eylûl 1658.

[703] — Bu adda, Türkiyemizde, birçok köy vardır. Bu köyün, Uşak'ın Ulubey nahiyesine tabi olan köy ile Gelibolu cihetlerinde olan, köylerden birisi olması çok muhtemel. Gerek bu asırda ve gerek bunu takibeden yüzyıllarda, Anadolu Beylerbeyisi, sefer veya bir hizmete memur olduğunda, umumiyetle askerler, burada toplanırlar.

nam mahalde olub zikrolunan tavaifi askerin Bursa muhafazasına gitmeleri iktiza etmeyüb Mirimiranı müşarünileyhin yanına varub mülâki olub veçh ve münasib gördüğü üzre hidmeti Hümayunumda mevcut bulunmaları fermanım olub mumaileyh Kapucubaşısın memur olduğun üzre livayı mezburede zikrolunan tevaifi askeri ve at ve don ve cengü harbe kaadir İlerleri umuma müretteb ve müsellâh kaldırub ta'cil alet-ta'cil sürüb Çardak nam mahalle getürüb Serdarı müşarünileyhin yanında mevcud ve hidematı Hümayunumun itmamında gereği gibi tekayyüd ve ihtimam eyleyüb ihmal ve tekâsülden ihtiraz eylemen babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan fermanı celil-ül-kadrim mucibince ameledüb dahi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf eylemeyüb Sen ki Kapucubaşısın memur olduğun üzre livayı mezburda zikrolunan tevaifi askeri ve at ve don ve cengü harbe kaadir İlerlerini müretteb ve müsellâh kaldırub sürüb ta'cil alet-ta'cil Çardak nam mahalle götürüb Serdarı müşarünileyhin yanında mevcud eyliyesin ki veçh münasib gördüğü üzre hidematı Hümayunum edasında bezlü ikdam eyliyeler ve bilcümle hususu mezbur umuru mühimmenin ehemmindendir Saire kıyas olunmaz Anagöre tekayyüd ve ihtimamda dakika fevteylemeyüb emri Hümayunumun icrasında mecdü sâi olasız Şöyle ki nev'a ihmal ve tekâsül üzre olmağla tevaifi mezburu acilâ mahalli memura gelüb mevcud bulunmıyanlar muhkem hakkınızdan gelünür bilmiş olasız Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evahiri şehri Zilhicce-tüş-şerife Li-sene-ti semane ve sittine ve elf
1068 [704] 1658

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 168

Düsturu mükerrem Müşiri müfehham Nizam-ül-âlem Müdebbirü umur-ül-cümhur Bil-fikr-is-sakib Mütemmimü meham-ül-enam Bir-rey'-is-saib Mümehhidü bünyan-üd-devleti vel-ikbal Müşeyyidü

[704] — 1658 yılı Eylûl sonları.

erkân - is - saadeti vel - iclâl Elmahfuf bisunufu avatıf - il - melik - il - âlâ Diyarıbekir eyaletine mutasarrıf olub Serdarı namdarım olan Vezirim Murtaza Paşa edamallahü Taalâ iclâlühu Tevki - i refi - i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ memaliki mahrusamı istilâ eden Abaza Hasan menûvvü menhuse dairei itaatden hurucedüb memaliki bilâdı islâmiyyeye âzim ve cazim olmaları ile katilleri şer'a helâl ve kaatilleri Gazi ve bu tasallûtunda maktul olanlar şehidi hakiki olduğuna fetvayı şerife verilüb memaliki mahrusamın üzerinden vücudu habeset alûdlarından tathirleri emri mühim olmağın bundan akdem Serdar ve Serasker tâyin ve memur olan asakiri nusratşiarım ile üzerlerine vardıkda taifei Türkman ve gayriden şakii mezburun sırran canibdarı olanlardan nev'a bozgunluk vaki olub asakiri zafermakrunumdan perişanlık ârız olduğu sem'i Hümayunuma vasıl olmakla geru kemakân Serdar ve Serasker tâyin ve asakiri encamşümarımla üzerlerine varub cem'iyetlerini dağıdüb haklarından gelinmek babında hattı Hümayunu saadet makrunumla fermanı âlişanım sâdır olmuşdur İmdi ol emrim kemakân mukarrerdir Buyurdum ki hükmü Hümayun vasıl oldukda bu babda hattı Hümayunu saadet makrunumla sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim üzre amel edüb dahi nev'a hezimet vaki oldu deyu tekâsül ve tereddüd ve vakti şita dahil oldu diye tehir ve tevakkuf eylemeyüb bundan akdem maa memur olan Erzurum ve Musul ve Şam ve Trablus ve Haleb ve Maraş ve Sivas ve Karaman ve Adana ve Trabzon ve Anadolu eyaletlerinde olan Vüzera ve beylerbeyiler ve zikrolunan eyaletlerde vaki sancaklarda olan Mirimiran ve Ümera ve Müteselimler ve Dergâhı Âli Müteferrikaları ve Zuama ve erbabı Timar ve Altıbölük halkı ve Yeniçeri taifesi ve Topçu ve Cebeci ve Acemioğlanları ve birden bine ve binden yüzbine dirlik tasarruf edenler ve ahali - i vilâyetden ata ve dona ve cengü harbe kadir olanlar nefirıâm veçhi üzre bilcümle yanına getürdüb cem'iyyeti tâm ve tedariki tamam ile mütevekkilen alellah üzerlerine biinayetillahi Taalâ cem'iyyetlerin dağıdüb bieyyi veçhegân haklarından gelmiye ikdam ve ihtimam edesin Fethü nusrat hazreti Kibriyanın olub mukadderatı aliyyei ilâhi zuhurunda kimesnenin medhali ve alâkası olmamağla imdi mukaddema vaki olan sureti hizmet icabı kaza ve kadere hamledüb baad - el - yevm merdane ve dilirane hareket ve cibilliyetinde merkûz olan gayret ve hamiyyet ve muktaza - ı üzre var kuvveti pazuya getürüb şiddeti şita ve kış ve kar ve yağmur cem'iyyeti tâm ile üzerlerine varub bir gün mukaddem memaliki mahrusayı vücudu habaset alûdlarından pâk ve

tathire ikdam ve vücudu mezelletalûdların dağıdub haklarından gelmiye dikkat ve ihtimam edesin velhasıl senin sadakat ve istikamet ve gayret ve hamiyet ve himmet valânühüftün huzuru Hümayunu faiz-in-nurü Husrevanemde (iki kelime okunamadı) umuma Üsküdar'dan Bağdad ve Mısır'a varınca cünudu mes'udu zafer mev'udumun umuru cümhuru zimmeti hizmetine tevfiz ve havale olunub bilcümle senden sorulur ana göre basiret ve intibah üzre olub hertarafa canibinden âdemler gönderüb isticalı tâm ile asakiri fevzü meessirimi bieyyi veçhegân yanına getürdüb bir gün mukaddem ikdam ve tekayyüd edesin ve cengü harbden inhiraf uduleden taifenin menkûhaları mütallâka ve kendileri kâfir olduklarına dahi fetvayı şerife verilmekle imdi baad-el-yevm memur olan tavaifi askerden hazır bulunmıyanların manasıb ve dirilikleri hidmetde bulunan müstehakkına tevcih ve kenduların her kimler olursa olsun aman ve zaman vermeyüb eşed hakaret ile haklarından gelesin ve hidmetde bulunan müstahakkına istihaklarına göre menasıb tevcihedüb arz ve ilâm edesin ki ilticayı huzurü Hümayunu faiz-in-nurumda makbul ve şikâyetin müsmir ve mefâzdır Ana göre cümlesin habir ve agâh edüb ittifakı ârâ ve emri ثوب ile itmamı hidmette dikkat ve ihtimam edesin İnşaallahü Taalâ vaki olan hidmetin huzurü Hümayunumda meşkûr olub mazharı dünya hayrı icabet eserim olduğundan gayri envai iltifatı aliyye ile ser efraz olmanız mukarrerdir Şöyle bilesin alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Rebiyyülevvel Li-sene-ti tis'a ve sittine ve elf 1069 [705]

1659

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 169

Bi-huzur-il-mevali-il mükerremun بحضور الموالى المكرمون
Mefahir-ül-kuzatı vel-hükkâm maadin-fül-fazaili vel-kelâm Aydın ve Saruhan sancaklarında vaki izzetlû efendiler huzurlarına daavati safiy-

[705] — 1659 yılı Birincikânun ortaları. Evahiri Rebiyyülâhir 1069 tarihli diğer bir fermanda, Abaza üzerine baharda sefer olacağından, Vilâyet askerinin ruzı hızırdan yirmi gün evvel Üsküdar'a gelmeleri emredilmektedir.

yat ithafiyle inhia olunur ki devletlû ve saadetlû Veziri ruşenzamir Serdarı ekrem Murtaza Paşa hazretlerine Asitane - i devletten emri şerifi âlişan varid olub mazmunü Hümayununda seferi Hümayun ferman olunub Mirimiran ve Ümera ve Miriliva ve Dergâhı âli müteferrikaları ve Altıbölük halkı ve sancak müsellimleri ve Yeniçeri ve Topçu ve Cebeci ve Acemioğlanları ve Zuama ve erbabı Timar ve birden bine ve binden yüz bine varına dirlik tasarruf edenler ve ahali - i vilâyetten ata ve dona ve cengü harbe kaadir olanlar bilcümle varub veçhi meşruh üzre devletlû saadetlû serdarı müşarünileyh hazretlerinin yanına varub hidematı padişahide mevcud bulunmaları ferman buyurulub bu tarafı bedenlerine irsal buyurulan emri şerifi âlişan suretibirle mektub tahrir olunub Kudvet - ül - emasili vel - akran... ağa zide kadruhü ile gönderilmişdir Vusulünde gerekdir ki veçhi meşruh üzre sâdır olan emri şerifi âlişanı kıraat etdürüb mecmaı nâs olan yerlerde nida etdürüb bermucibi emri âli zikrolunan tarafı askeri yerlû yerinden berveçhi ta'cil kaldırılub müşarian ve âcilen varub devletlû ve saadetlû Veziri ruşenzamir Serdarı müşarünileyh hazretlerinin yanına varub hidematı Hümayunu şehriyaride mevcud olalar ve bu zaman saire kıyas olunmayub ihmal ve müsaheleden begayet ihtiraz üzre olasız ki sonra cevab vermek müşküldür Şöyle malûm ola Ves-selâm Tahriren fi evaili şehri Rebiyyülâhir Li-sene-ti tis'a ve siltine ve elf 1069 [706]

1659

Ali Kaimmakam - ı
Muhafız - ı Anadolu
Hâlâ

Vesika — 170

Mefahir - ül - emasili vel - akran Asitane'i saadetden Haleb'e varınca sağ kolda vaki olan Kethudayerleri zide kadrühüm Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki inşaallahü Taalâ evvelbaharı hucesteâsarda Anadolu yakasında Celâli olan Abaza Hasan nam şakinin üzerine seferi zaferrehberim ve bizzat şevketlü iclâli hareketi Hümayunu meymenet makrunum mukarrer ve muhakkak olub Umuma Rumeli ve Anadolu'da olan Vüzerayı izam ve Mirimiran ve Ümerayı zevilihtiram ve Yeniçeri Ağası

[706] — 1659 yılı Ilkânun iptidaları.

ve Altıbölük ağaları Kapum kulları ile bu seferi Hümayuna memur olmaları ile Kethudayerlerinizde sakin olan Altıbölük halkı kullarım dahi bu fermanı âlişanımı ilân ve işaret ve inşaallahü Taalâ vaktü zamaniyle orduyu Hümayunuma mülâki olub Ağaları kapularında mevcud bulunmaları için tenbih eylemeniz babında Sipahi ve Silâhdar Çavuşlarından kudvet - ül - emasili vel - akran Abdülbaki çavuş ve Mehmed çavuş tâyin olunmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim ve gönderilen mühürlü mektub mucibince ameledüb ihmal ve müsaheleden begayet ihtiraz ve ihtiyat üzre olub hilâfına rıza ve cevaz göstermiyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili şehri Cemaziyelevvel Li - sene - ti tis'a ve sittine ve elf 1069 [707] 1659

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 171

Düsturu Mükerem Müşiri Müfahham Nizam - ül - âlem Müdebbirü umur - ül - cümhur, Bilfikr - is - sakib Mütemmimü meham - il - eman Birrey'- is - saib Müessisi bünyan - üd - devleti vel - ikbal Müşeyyidü erkân - is - saadeti vel - iclâl Elmahfuf bisunufü avatıf - il - melik - il - âlâ Vüzerayı izamdan İsmail Paşa edamallahü Tealâ iclâlühu Tevkii refii Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem Vilâyeti Anadolu'da birkaç senede bir def'a bir veziri namdar ihracolunub Yayakalemine tâbi olan Dergâhı muallâm Yeniçerileri ve Cebecilerinden maada Saruca ve Sekban elinde bulunan Tüfenk teftiş ve tefahhus olunub ve bieyyi veçhegân cem'olunmak kanunu kadim iken birkaç senedenberu bu kanun icra olunmayub müsamaha olunmağla herkes tüfenk sahibi olub ve giltikçe vefret ve kesret tahsil eylemeleri ile Celâli zuhuruna bais ve badi olmağın ol kanunu mukarrer üzre hâliyâ sen hidmeti mezbureye biinayetillâhi taalâ cezayı sezası verilen Abaza Hasan'ın ve yanında olan â'van ve ansarının tevabi ve levahikinden olanlar ve tevabiinden olmayub bu def'a tahribi

[707] — 1659 yılı İkincikânun sonları ve Şubat başları... Aynı tarihli, Kethudayeri ve Yeniçeri Serdarlarına da Ocakağalarının mektubu vardır.

memleket ve tâğribi il ve raiyyet etmekle atebei aliyyei Husravaneme isyanı zamanında kendu ile maa şekavetinde bulunanlardan gerek Vezir ve Mirimiran ve Mirilivadır ve gerek molla ve kadı ve müderris ve Yeniçeri ve Sipahi ve Müteferrika ve Çavuş ve zaimdir aslâ tehir etmeyüb bilâtevakkuf her kande bulursan ve ne mahalde haber alursan önüne gelene âman vermeyüb ve baid yerde haber alduğunu bölük gönderüb getürdüb tâyin olunan Sipah ve Yeniçeri ocakları tarafından zabitleri marifetiyle ve mukaddema haklarında mecmu' ulemayı izamımın imzaları ile verilen fetvayı şerife mucibince haklarından gelüb aman ve zaman vermiyesin Akçe ve pul ve himaye ve rica ve şefaat ve gayri tarikle halâs edersen Muhammed - ül - Mustafa sallallahü Taalâ aleyhi vessellem hazretlerinin ruhu şerifleri hakkı içün sana bir tarikle aman varmeyüb ben senin hakkından gelürüm Anagöre bu babda var kuvvetin bazuyü himmete gelürüb memur olduğun Anadolu ve Karaman ve Adana ve Maraş eyaletlerinde gezdüğün yerlerde ahalii vilâyet ve sükkânı memleket ve bilcümle fukara ve raiyyetden bir kimesne sana gelüb şikâyet ederse Mübaşir gönderüb beherhal elegetürüb huzurunda mürafaai şer'edüb üzerine sübut buldukdan sonra mazlumun hakkında zalimden halâs ve kenduya teslim edüb şer'le hakkında lâzımgeleni icra eyliyesin ve her uğradığın kazanın kadısı nevahisinde vaki olan deavii şer'iyyeyi görmek için sınur ve hududuna değin maa götürüb icrayı ahkâmı şer'iye etdiresin ve her vardığın kasabat ve kuranın ve şehir ve bazar vesair mecmaı nâs olan mahallerde dört tarafını muhkem teftiş ve tafahhus edüb zikrolunan iki taifeden gayri atlu ve piyade ve saruca ve sekban ve reaya ve sair yerlerin ellerinde bulunan tüfenk makulesin bieyyi veçhegân ellerinden alub vermekde taallül edenleri bilââman salbü siyaset edüb ve cümlesin cem'etdikçe evvelbeevvel deri devletmedarıma mutadı kadim üzre Cebehanei âmireme gönderüb eline verilen hattı Hümayunu saadetmakrunumda olan fermanı Hümayunumu yerine getürmeğe bezli makdur eyliyesin deyu fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb dahi veçhi meşruh üzre memur olduğun Anadolu ve Karaman ve Adana ve Mer'aş eyaletlerinde Celâli tevabilerinden ve â'van ve ansarından herkim bulunur ise önüne gelene aman vermeyüb ahzedüb ve baid yerde halıcı aldığını bölük gönderüb getürdüb tâyin olunan Yeniçeri ve Sipahi zabitleri marifetiyle aman ve zaman vermeyüb mec'mu ümerayı izam

imzasiyle verilen fetvayı şerife mucibince haklarından gelüb akçe ve pul ve tama' ile ve rica ve şefaat ve himayet ile eşkiyayı helâkedüb işini ve dinini zayi, eylemekden ihtirazeyliyesin ve iki taifeden gayri atlu ve piyade herkimde tüfenk bulunursa anlardan alunub cem'etdikçe evvelbeevvel Cebehanei âmireme gönderüb teslim eyliyesin ve vermekde taallül edenleri bilââman salbü siyaset eyliyesin ve her vardığın kazanın kadısın hududundan çıkıncıya (deyin) maa götürüb zalemeden gelen şakilerin de hasımların huzuruna ihzar ve mürafaai şer'edüb mazlumun hakkını alıverdikden sonra şer'ile lâzım geleni icra eyliyesin ve bilcümle eline verilen hattı Hümayunu şevket makruum olan fermanı celil - ül - kadrimi yerine getürüb dini mübini devleti aliyyeme ve hidematı cemile vücuda getirmeğe sa'yü ikdam ve bezli ihtimam eyliyesin Şöyle bilesin Alâmeti şerife itimad kılasın Tahriren fi evahiri şehri Zilkade - tüş - şerife Li - sene - ti tis'a ve sitline ve elf 1069 [708] 1659

Bi - makam - ı
Bursa
El - mahrusa

Vesika — 172

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin ma'din - ül - fazlı ve - yakin Hûccet el - hakkı alel - halkı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Manisa Kadısı ve sabıka Manisa Kadısı olub hâlâ Muradiye medresesinin müderrisi olan Mevlâna... Zidet fazailühüma Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki darendegân - ı ferman - ı hümayun sinirli [709] ve Paşaköy ve Yurtdağı kariyeler ahalisi dergâh - ı muallâma arzıhâl idüb memalik - i mahrusamda devr memnu' iken Saruhan sancağına mutasarrıf olan mirimiran ve miri liva subaşıları her üç ayda bir devir namiyle ziyade atlu ile çıkub kariye be - kariye gezüb fukaranın ehlü iyalleri ile sakin oldukları evleri üzerine konub ve müft ve meccanayem arpa ve saman ve koyun ve kuzu ve tavuk ve yağ ve bal ve odun ve otluk

[708] — 1659 yılı Ağustos ortaları.
[709] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

ve bunun emsali zahirelerin alduklarından gayri hak ve bilâ emr - i şerif kenduları içün devr akçesi ve selâmiyye ve düzenlik ve karşuluk ve nal'baha ve kaftan baha ve konak ve göçek ve hidmetkâr akçesi namında her bir kariyeden altmış ve yetmişer guruşların alub bi - gayr - i hak darb ve let edüb bunun emsali zulüm ve taaddinin nihayeti olmaduğun bildirüb hilâfü şer' ve kanun nesneleri alınmayub ol veçhile rencide ve remide ettirilmeyüb men'ü def' olunmak babında emr - i şerifim reca eyledikleri ecilden buyurdum ki hükm - i şerifimle varduklarında göresiz Arzolundu- üzerine eyyam - i adalet encamımda reaya ve berayaya bir veçhile zulüm ve taadi olunduğuna kat'a rıza - yi şerifim yokdur mirimiran ve miriliva subaşılarına muhkem tenbih ve te'kid eyliyesiz ki devr namiyle reaya üzerine çıkmayub kariye be - kariye gezmeyüb anın gibi lâzım olub davet olunub vardıklarında ehlü iyalleriyle sakin oldukları evleri üzerine konmayub bir münasib olan mahalle konub müft ve meccanayem ve yemek ve sair nesnelerin almıyub her ne lâzım olur ise ihtiyarları ile satanlardan narh - ı cari üzre akçalariyla alub ve bi - gayrı hak ve bilâ emr - i şerif kenduları için devr akçası ve selâmiye ve düzenlik ve karşuluk ve nal'baha ve konak ve göçek ve hidmetkâr akçası namına bir akça ve bir habbelerin almıyalar ve aldırmayub men'ü def' iyliyesiz Baad - et - tenbih eslemeyüb veçh - i meşruh üzre zulm ve taaddi iderler ise isim ve resimleriyle yazub âsitane - i saadetime arz eylersiz Hilâfı şer' ve kanun ve mugayir - i emr - i hümayun kimesneye iş ettirmiyesiz Bu husus için tekrar şikâyet olunub bir emr - i şerifim dahi varımlu iylemiyesiz şöyle bilesiziz alâmet - i şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıt - ı şehr - i rebiyülahâr sene - te tis'a ve sittine ve elf [710] 1658

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 173

Gördos Kadısı Abdullah Efendi ve Cafer Efendi ibn Hızır Çelebi ve Muslı Efendi ibn Halil Efendi ve İvaz Efendi ibn İlyas ve Seyyid Efendi ibn Abdullah Efendi ve Mahmud Efendi ibn Ahmed Efendi ve Ahi baba

[710] — 1658 yılı İkinciteşrin ibtidaları ve sonları.

Ömer bin Hüseyin ve Elhac Bayram bin Mustafa ve sayirleri mahfil - i[711] şer'i şerifde her biri takrir - i kelâm edüb liva - i Saruhan mütesellimi Ali Ağa tarafından Subaşı... olan şakiler ziyade atlu ile üzerimize gelüb müft ve meccana yem ve yemeklik alub kariye be - kariye gezüb altmış ve yetmiş guruş alduğundan maada delil [712] nam kariyeden Mustafa bin Mehmed nam emredi bi - veçh ahiz ve bir mikdar akçasını ve Sarıca habsine virüb... Ali bin Yusuf nam emredi dahi fuzula ahiz ve Sarıca habsine virüb mezbur Ali'ye tasarruf idüb bunun emsali fesadatının nihayeti yokdur meclis - i şer'e ihzar olunsun dedikde fil - vaki' müteselim mezbur Aii Ağa bir kaç def'a ihzar olundukda kayd - ı sicil olundu [fi 8 Cemadiyelulâ 1069 [713] 1659

Sühud - ûl - hal

Mefhar - ül - kuzat Abdllâtif Efendi ibn Abdurrazak

Umdet - ül - kuzat Ali Efendi bin Abdunnebi

Zuhr - ül - kuzat? Efendi bin Mahmud

Ahmed Efendi bin Hacı Bayram Çelebi

ve gayrühüm

Badehu zikrolunan Gördos'dan Ali bin Yusuf nam emred meclis - i şer'de Ali Ağa nam mütesellim ademisi beni... ahiz ve Seydi Selendi kariyesinde gice ile elim bağlı iken tasarruf idüb badehu bir dahi tasarruf eyledi dediği kayd - ı şüd 1659

Şühud - ül - hâl

Es - sabikun

Badehu kaza - i mezbureden Hacı Mnstafa bin Ahmed meclis - i şer' de mütesellim - i mezbur tarafından Sarıca gelüb maznuna fevt olan Ha-

[711] — Bu Ali Ağa, İzmir muhafızı ve Manisa mutasarrıfı küçük Mehmed paşanın mütesellimidir.

[712] — Bugün bu adda bir köy yok. Gördos'un Deliçeçoban adında köyü var.

[713] — 2 Şubat 1659

lil... hilâf - ı şer'i şerif otuz yedi buçuk guruşum aldığından maada evimi 'garet eyledüğü hafezan lil - müteal bit - taleb kayd - ı sicil olundu

Sühud - ül - hâl

Es - sabikun

Badehu kaza - i mezbureden Hasan 'bin Mehmed nam kimesne dahi Kara itli yanında Mütesellim atlusundan Sarıca hilâ - fı 'şer' ahiz ve yirmi iki guruşumu aldı diyu takarir - i kayd - ı şüd [714]

Şühud - ül - hâl

Es - sabikun

Vesika — 174

Mefahir - ül - kuzatı vel - hükkâm Maadin - ül - fezaili vel - kelâm Aydın sancağında vaki olan Kadılar zide fazluhüm ve mefahir - ül - emasili vel - akran Kethudayerleri ve Yeniçeri Serdarları ve Âyanı Vilâyet ve sair işerleri zide kadrühüm Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliyâ Donanmacıoğlu ve Sivribölükbaşı nam şakiler ol etrafda zuhur ve yanlarına bir mıkdar eşkiya cem'edüb fesad ve şekavet üzre olduk-ları mesmuu Hümayunum olmağla cümleniz mes'ul ve muateb olmuşsuz-dur Bundan sonra canınız ve evlâdü iyal ve mal ve menaliniz size ge-rek ise cümleniz umuma reaya ve beraya ve ahalii memleket ile gönül-birliği edüb bieyyi veçhegân ol şakileri ve yanlarında olan eşkiyayı ele-getürüb şekavet ve fesadlarını def'idesiz Şöyle ki bundan sonra müsa-maha edüb elegetürmiyesiz katliâm olunmanıza izin ve ruhsat verilüb ve müstakil âdem tâyin olunub cümleniz reaya ve beraya ile maa kılıcdan geçirülüb emval ve erzakınız miriye kabzolunmak mukarrerdir Vebaliniz kendu boynunuza Sonra bilmedik demeyüb Fermanı Hümayunumu ye-rine getirmekde herbiriniz bezli makdur ve sa'yi namalisur eylemeniz babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda

---

[714] — Bu hususa dair daha bir çok duruşma var; fakat diğerleri de aynı maalde olduğu için alınmadı.

sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb dahi bu hususda cümleniz gönülbirliği edüb ittifak ve ittihad ile zikrolunan eşkiyayı bieyyi veçhegân elegetürmekde bezlü ihtimam eyliyesiz Şöyle ki bundan sonra müsamaha eyliyesiz bir veçhile özür ve cavabınız mesmu ve makbulü Hümayunum olmayub ve size aman ve zaman verilmeyüb reaya ve berayanız ile yedi yaşınızdan yukarısı kılıcdan geçirilüb emval ve erzakınız miriye kabzolunmak mukarrerdir vebaliniz kendu boynunuza Onagöre malûmunuz olub canınızı ve evlâdü iyal ve malü menaliniz halâseylemeğe sa'yü dikkat eyliyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fi evaili şehri Cemaziyelevvel Li - sene - ti seb'ine ve elf
1070 [715] 1660

طغی اصله الخط نفعه الفقیر الیه سبحانه وتعالی
محمد المولی حلافته تدینه ترکی عفی عنه

Bi - makam - ı
Edirne

Vesika — 175

Düstur-ı mükerrem müşir - i müfahham Nizam - ül - âlem müdebbir - ü umur - il - cümhur bil - fikir - is - sakib mütemmim - ü meham - il - enam - ı bir - rey' - is - saib mümehhidü bünyan - üd - devlet - i vel - ikbal müşeyyid - ü erkân - is - saadet - i vel - iclâl bi - sunuf avatif - il - melik - âlâ bâ fermanı âli Anadolu vilâyetinde sağ kolda teftiş ve mahayif umuruna me'mur olan saadetlû ve devletlû vezir - i ruşen zamir İsmail paşa edam allahu Taala iclâluhu hazretlerinin akdeylediği divan - ı âlide huzur - ı نیکولنده hâlâ Hudavendigâr sancağına tâbi' nefs - i Bergama sükkânından olub tarih - i kitabdan otuz gün tamamınadak istimhal ile Tarhala kazasından çalık Mehmed ve İlıca - ı Bergama kazasından Donanmacı Mehmed ve Hasan nam eşkiyanın ihzarlarına kendi tevabiinden olmağla taahhüd iden Paşa zâde İbrahim Paşanın otuz günedek neferine ve hin - i mutalebede ihzarına tarafından icab ve kabulü havi kefalette Manisa'da Dere mahallesinde sakin Elhac Ali Beşe ibn Pir Mehmed ve Mehmed Beşe ibn Yusuf efendi nam kimesnele kefil - i bin - nefs olduklarını husus - ı mezburun

[715] — 1660 yılı İkincikânun sonları.

mahallinde ketb - ü tahriri için irsal olunan fahr - ül - müderrisin Ahmed efendi ibn - ül - hac Mehmed ve zeyl - i kitababda mastur - ül - esami olan işhad huzurlarında ketb - ü tahrir edüb baadehu meclis - i şer'e gelüb inha ve takrir itmeyin mahuvel vaki bit - taleb ketbolundu fi sani el - muharrem - il - haram li - sene - ti seb'ine ve elf [716] 1659

Şühüd - ül - hâl

Elhac İbrahim ibn -ül - hac Sefer el-tacir

Kasabbaşı Elhac Osman Beşe ibn -ül-hac?

Elhac Yusuf Beşe ibn. -ül - hac İbrahim

Elhac Mehmed bin elhac İbrahin

Elhac Ali Ağa ibn - ül - hac Mustafa tab'ii sahib - i devlet hazretleri

İshak Biğ ibn Hasan tabi'i hazret-i sahib-i devlet

Ahmet Ağa ibn Zülfikâr

ve gayrühüm

Vesika — 176

Hâlâ liva - i Saruhan mütesellimi olan fahr - ül - akran İbrahim Ağa tarafından husus - ı ati - yül - beyana mübaşir tâyin olunan Mahmud Biğ medine - i Manisa muzafatından olub Yurtdağı nahiyesine tabi' [717] İncili nam kariyeden Sefer bin Uhud nam kimesneyi meclis - i şerife ihzar sefer'in sulbi Kebiroğlu gayib - i an - il - meclis Uhud nam kimesne içün hâlâ isyan ve tuğyan iden Aydın'ı Sivri dimekle ma'ruf şâkinin sekbanlarından idiği istima' olunub vaki - i hâl merkum sefer'den sual olundukdan sonra kariye - i mezbure ahalisinden dahi istihbar olunması matlubumdur dedikde gıbb - es - sual mezbur Sefer benim oğlum mezbur Uhud bu ana gelince sekban olmamışdır ve şaki - i merkum ile min baad alâkası yokdur deyucek mezbur uhud'un keyfiyet - i hali tafahhus olundukda kariye - i mezbureden Ali bin Mehmed ve Ramazan ibn Abdulkerim ve Elhac İbrahim bin Hüseyin ve Ali bin Şahbalı ve Meh-

[716] — 19 Eylûl 1659

[717] — Bu gün Manisa'nın, bu adda bir köyü yokdur.

med bin Ali nam kimesneler ve sayiri mezbur Uhud hakkında bu ana gelince su - i haline vakıf olmadık kendu halindedir ve şaki - i merkum tevabiinden dedikleri iftira - yı mahzdır deyu her biri merkumun hüsn - i halinden alâ - tarik - iş - şehade haber verdiklerinden sonra mübaşir - i mezbur Mahmud Biğ taarrzdan men' olunub mahuvel vaki' bit - taleb ketbolundu fil - yevm - üs - sani min cemaziyelahâre li - sene - ti 1070 [718]

1660

Şühud - ül - hâl

Şehir kethüdası Ömer Çelebi ibn Elhac Mustafa — *Hasan ibn - ül - hac Mustafa*

Ali bin Musa el - muhzır

Mehmed bin Mehmed

Vesika — 177

İzzetlû... Paşa... hazretlerinin huzur - ı şeriflerine daavat - ı safiyat ve teslimat - ı vafiyat ithafından sonra inha olunan budur ki hâlâ mektubunuz ile irsâl olunan başlar ve haram zadeler gelüb cezaları verilmişdir ve me'mur olduğunuz hidemat - ı hümayunda mecdüsai olduğunnz rikâb - ı hümayun - ı şehriyariye arz olundukda hidmetiniz meşkûr olub hakkınızda mezid inayet - i aliyye - i şahaneleri zuhura gelüb hassı خلعه fahire - i mülûkanelerinden size bir sevb hil'at - ı müris - ül - behcet - sultanilerin inayet ve ihsan buyurmuşlardır İnşaallahü Taal vardukda me'muldir ki şerait-i ta'zim ve tekerim ile istikbal ile müeddi kılunub ve irsal ve ihsan buyurulan hil'at - ı fahireyi geyüb izhar - ı mübahattan sonra me'mur olduğunuz üzre hidemat - ı padişahide dikkat - ı tam ile sai olub Sivribölük başı dedikleri me'lunu dahi inşaallahü taalâ ele getümeğe ced ve cehd ve der - i devlet medar - ı padişahiye irsale say' ve himmet iyliyesiz Fima baad mevcud bulan hidmetimizden meşkûr olub mazhar - ı inayet - i şehriyari olmak mukarerdir Ana göre sa'y ve ikdamda kusur itmeyüb her

[718] — 14 Şubat 1660,

veçhile ikdam - ı tam ve ihtimam - ı malâ kadîm üzre olasız sizden küllî hidmet mem'ul olunur Baki İzzet daim baad

Kayde fi 23 Muharrem 1073 [719] 1662

Min - el muhibb - i
Muhlis Ahmed

Vesika — 178

Düsturu mükerrem Müşiri Müfahham Nizam - ül âlem müdebbiri umur - ül - cümhur Bilfikir - is - sakib mütemmimü meham - ül - enam Bir-re'y - is - saib mümehhidü bünyan - üd - devleti vel - ikbal Müşeyyidü er-kân - il - yakini vel - iclâl bisunuf avatıf - il - melik - il - âlâ berveçhi arpalık Saruhan sancağına mutasarrıf olan Vezirim Mustafa paşa edamallahü Tealâ iclalühu ve Akza kuzat - il - müslimin evlâ vülât - il - muvahhidin ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel halk - ı ecmain varisi ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - me-lik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezailühu Tevki - i refi - i hü-mayun vasıl olıcak malûm ola ki Foça'i atikde gümrük emini olan Meh-med süddei saadetime arzıhal edüb Yini Foça sakinlerinden Abdullah nam kimesne kendi halinde olmayub eşrriradan olduğundan maada çift-liginde ve mandıralarında bazı haramzade eşkiyasını saklayub garazı olan kazayı Koça sakinlerinden dört beş nefer kimesneyi katletdirdiğinden gayri Foça kal'ası dizdarı olan... nam kimesne mezburun şerrinden üç aydanberi firar etmekle kal'ai mezbure hâli kalub bunun emsali taaddi ve fesadının nihayeti olmadığını bildirüb mahallinde teftiş ve tafahhus olunmak babında emri şerifim rica etmeğin mezbur Abdullah'ı elegetürüb ve keyfiyyeti halin şer'le teftiş ve tafahhus eyledikden sonra kendusu-nu kal'ada habs ve sicil ve hücceti asitane - i saadetime gönderilmek ba-bında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... hükmü şerifimle vusul buldukda ferman olan celil - il - kadrim üzre amel edüb dahi mez-bur Abdullah'ı elegetürüb keyfiyyetf halin şer'le teftiş ve tafahhus eyledik-den sonra kendusunun kal'ada hapis ve üzerine sübut bulan mevaddı sicil ve hücceti Asitane'i saadetime gönderesiz Alâmeti şerife itimad kı-

719] — 8 Eylûl 1662

lasız Tahriren fi evasıtı şehri Ramazan - il - mübarek Sene-le selâse ve seb'ine ve elf 1073 [720]
1663

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahruşa

Vesika — 179

Mefahir - il - emasili vel - akran Kütahya ve Saruhan ve Aydın ve Menteşe ve Karesi ve Hamid ve Biga ve Siğala sancakları müteselliml eri zide kadrühum inha olunur ki hâliyâ elviyei mezburede eşkiya ve hırsuz ve haramzade zuhur edüb kat'ı tarik ve gareti emval ve ebnai sebilin mal ve canlarına zarar ve (Bir kelime okunamadı) nice fesad ve şenaat eyledikleri mesmuu hümayunum olmağla ol makule eşkiyayı bieyyi veçhegân elegetürmek babında fermanı âlişanım sâdır olmağın Kapucubaşılarımızdan kudvet - ül - emasilü vel - akran Mustafa Ağa zide kadrühu tâyin ve irsal olunmağla mektub tahrir olunmuşdur İmdi herkangınızın toprağında eşkiya ve hırsuz ve kutta'ı tarik zuhur edüb haber aldığınızda asla tevakkuf ve âram etmeyüb müstevfi âdemlerinizle ve kemali ittifak ve ittihad ile kalkub mübaşiri müşarünileyh ile üzerlerine ve elegetürmekde sa'yü ihtimam eyleyüb her ne tarik ile mümkün ise elegetüresiz Şöyle ki sancaklarınız toprağında olan eşkiya ve haramzadeyi elegetürmekde tekâsül ve mübaşiri mumaileyhe imdadda teami ve tekâsül eyliyesiz Her veçhile özrünüz ve cevabınız mesmu olmayub âman ve zaman verilmeyüb saire mucibi ibret ve sebebi nasihat olmak içün eşeddi ukubet ve envaı hakaret ile muhkem hakkınızdan gelünür Ana göre kendünüze habı rahati haram edüb eşkiyayı elegetürmekde sa'yü ikdam eyliyesiz Amma bu bahane ile akçe alınmakdan ve hilâfı şer'i şerif bir ferde hiç zulüm olmakdan ziyade ihtiraz ve içtinab eyliyesiz Yohsa bir veçhile cevaba kaadir olamazsınız Vesselâm Evaili Cemaziyülevvel 1074 [721]
1663

Mustafa Paşa

---

[720] — 1663 yılı Nisan Ortaları.

[721] — 1663 yılı Birincikânun ortaları. Aynı mealde ve aynı tarihte, Manisa mütesellimine bir mektub daha vardır. 1074 yılı evasıtı Rebiyyülvvel tarihli Mustafa paşanın aynı mealde bir mektubu daha vardır.

Vesika — 180

İşbu sahib - ül - kitab medine - i Manisa Mahallâtından Elhac İlyas sağir mahallesinden Emine ibnete Elhac Mehmed tarafından vekil ve nefsinden asil olan Mahmud Çelelebi ibn Abdulbaki ve Çengi zade mahallesinde sakin Elhac Mustafa ibn - ül - hac Mehmed ve Göktaşlı mahallesinden Elhac Mehmed bin Muslı nam husama talebleriyle serdar - ı racilin çavuş yediyle meclis - i şer'i hatir - i lâzım - üt - tevkire ihzar olunan Sinirlioğlu dimekle şehir Ali bin Mehmed nam şakinin hin-i mutalebede ihzarına ve zarar - ı maliye ve nefsiyede zimmetine lâzım gelan hukuk - ı şer'iyeyi edaya tarafından icab ve kabulu havi kefalet - i nefse - muaccele ve muvakkate kezalik maliye - i معجزه ve muaccele ile Abdi bin İsa ve Mahmud bin Mehmed nam kimesneler kefil olduklarından sora Kefilân - ı mezburan Abdi ve Mahmud'un hin - i mutalebe [de] ihzarlarına mustafa ibn - ül - hac İbrahim ve Elhac Mustafa bin Hızır nam kimesneler dahi kefiller olmağın bit - taleb vel - iltimas ketbolundu fil - sani - i vel - işrin min cemaziyelahâre sene - te selâse ve seb'ine ve elf [722] 1663

Şühud - ül - hâl

Ali Beşe bin Elhac Halil	*Sinan bin Veli*	*İvaz bin Yusuf*	*Ali Beşe ibn Halil Ağa*
Elhac Musa bin Elhac Halil	*İvaz bin Abdullah*	*Musa bin Mehmed*	*Mehmed bin Ali Bali*
	Mehmed bin Mehmed	*ve gayrühüm*	

Vesika — 181

Mefahir - kuzat - ı velhükkâm Maadin-ül - fezail - i vel - kelâm İzmir'den âsitane - i saadetine gelince yol üzerinde vaki olan kadılar zide fadluhüm ve Mefahir - ül - emasil - i vel - akran zikrolunan kazalarda olan kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları ve sayir işerleri zide kadrühüm Tev-

[722] — 12 Şubat 1663.

ki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâliya İzmir'de ahzolunan hırsız ve kutta'i tarik [in] âsitane-i saadetime gelmesi fermanım olmağla her kangınızın taht - ı kazasına varub dahil olursa bir mahfuz olan mahalle koydurub muhkem hıfzedüb ve giceleri de bekciler tâyin edüb bekledüb ve gider olduklarında yanına yarar adamlar koşub âsitane - i saadetime isal eylemeniz babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi mezbur her kangınızın taht - ı kazasına varub dahil olursa bir mahfuz olan mahalle kondurub muhkem hıfzedüb vs giceleri de bekciler tâyin idüb bekledüb ve gittiklerinde yanına yarar adamlar koşub emin ve salim birbirlerinize irsal ve berveçh - i ta'cil âsitane - i saadetime isâl idüb avk u te'hirden ihmal ve müsaheleden be - gayet ihtiraz eyliyesiz şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimat kılasız Tahriren fi evasıt - ı şehr - i Zilhicce - tüş-şerife li - sene - ti selâse ve seb'ine ve elf [723] 1663

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 182

Kudvet - ül - emasil - i vel - akran Saruhan sancağı mütesellimi... zide kadruhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâliyâ oltaraflarda bazı haramzade ve kutta'ı tarik yollara inüb katl - i nüfus ve garet-i emval idüb envâ - ı fesad iyledikleri istima' olunmağın bu ahval senin adem-i takayyüdünden bilinüb bu babda eşed hakarete müstahak olmuşsundur İmdi başın sana gerek ise bir an ve bir saat te'hir ve tevakkuf it meyüb zuhur iden eşkiyayı bi-eyyi veçhegân ele getürüb kayd-ı bend ile gönderüb zarar ve fesadların ümmeti Muhammed üzerlerinden ref'eyliyesin şöyle ki bundan sonra ol makule eşkiyayı ele getirmeyüb ol taraflar âsude hâl olmıyüb ebna - i sebil refah - ı hâl ile mürur itmiye asla âman ve zaman verilmeyüb hakkından gelinmek mukarrerdir Ana göre basiret üzre olasın ve gelecek hazinenin yanlarına âdemler koşub emin ve salim ulaşdırılmıya ikdam eylemen babında ferman - ı âlişanım sâdır ol-

[723] — 1663 yılı Temmuz sonları

muşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil-ül-kadrim üzre amel idüb dahi sen ki mütesellim -i mezbursun başın sana gerek ise bir an ve bir saat te'hir ve tevekkuf itmeyüb zuhur eden eşkiyayı bi - eyyi veçhegân ele getirüb kayd ü bend ile gönderüb ve fesadların ümmet - i Muhemmed üzrlerinden ref' iyliyesin şöyle ki bundan sonra ele getirmiyüb ve ol taraflar âsude hâl üzre olmayub ebna - i sebil refah - i hâl ile mürur ve ubur itmiye aslâ aman ve zaman virilmeyüb hakkından gelinmek mukarrerdir Ana göre basiret üzre olasın ve gelecek hazinenin yanlarına adamlar koşub emin ve salim ulaştırılmıya ikdam - ı tam ve ihtimam - ı malâ kelâm iyleyüb ihmal ve tekâsülden be - gayet ihtiraz eyliyesin şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıt - ı şehr - ı Rebiyyülevvel li - senet - ti erbaa ve seb'ine ve elf [724]

1663

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 183

Kudved - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Ma'din - ül - fazl - ı vel - kelâm Gördos ve Borlu kadıları zide fadluhüma Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Gördos kazasına tabi' darendegân - ı ferman - ı hümayun [725] اسدلر آراسی Esedler arası ve tevabii ve Borlu kazasına [726] tabi' Esed [727] ve tevabii kariyeler ahalisi dergâh - ı muallâma arzıhâl idüb bunlar kariyelerinin toprağında hasıl olan terekelerinden öşür ile salariyelerini sekizde bir ve resm - i raiyetlerin kanun ve defter mucibince virmeğe raziler iken timar - ı mezburda alâkası olmayub ahar kariye sipahisi olan Sarı Mehmed dimekle ma'ruf kimesne bunların sipahisi yanına varub tahrik ve idlâl idüb sipahinin Ağalık ve توزلق ve yemlik ve residiye ve hidmetkar akçesi verin deyu kaziyede alâkası yoğiken bunları veç - i

[724] — 1663 yılı ilkteşrin ortaları
[725] — Bu gün bu namda bir köy yok.
[726] — Gördes köylerindendir.
[727] — Bu gün Manisa'nın bu adda bir köyü yoktur. Varolan Halen Gördesin (Esed) köyü vardır.

meşruh üzre rencide idüb ve oşür ve resimlerin dahi şer' ve kanun ve defterden ziyade aldırub ve mücerred ta'ciz ve alız ve celb için bunlar sipahilerine muti' olmazlar deyu ehl-i örf tarafından ademler gelirdüb bunların bi-gayri hak akçeleri alınmağa bais olub bunun emsali zulüm ve taaddisinin nihayeti olmaduğun bildirüb hilâf'ü şer' ve kanun ve defter nesneleri alınmayub veçh-i meşruh üzre rencide ve remide ildirilmeyüb men'ü def' olunmak babında emr-i şerifim reca eyledikleri ecilden Buyurdum ki hükm-i şerifimle vardıklarında bu babda tamam mukayyed olub göresin arz olunduğu üzre ise reaya ve berayaya bir veçhile zülm ve taaddi olunduğuna kat'a riza-yı şerifim yokdur Bunların sipahilerine tenbih ve te'kid iyleyesiz ki kariyeleri toprağında hasıl olan terekelerinden öşür ile salâriyelerin sekizde bir olub ziyade almıyub ve Ağalık ve yemlik ve توزلق ve residiye ve hidmetkâr akcası namına bi-gayri-i hak bir akçe ve bir habbelerin almayub ve defter-i cedid-i hakanîda olan raiyyet ve raiyyeti oğullarından resm-i bennak ve müstakil kâr'ü kisbe kaadir mücerred oğullarından resm-i mücerredlerin kanun-ı defter mucibince alub ziyade almıyub ve kâr-i kisbe kaadir olmıyan sağir oğullarından resm-i mücerred taleb itmeyüb zülm-ü taaddi itmiye ve itdirmeyüb men'ü def' eyledikden sonra mezbur Sarı Mehmed'e dahi muhkem tenbih ve te'kid iyleyesiz ki min baad bunların sipahisi yanına varmayub ve sipahilerin idlâl ve tahrik itmeyüb ve asla ve kat'a alakası olmaduğu sipahileri ile reayasının umuruna karışmıyub ve ehl-i örf tarafından adem getürüb bi-gayri hak akçeleri alınmağa bais olmıyub kendu halinde ola Baad-et-tenbih eslemeyüb veçh-i meşruh üzre taaddi ve tecavüz ider ise isim ve resimleriyle vukuu üzre yazub dergâh-i muallâma arz eyliyesiz ki itaat-ı emr-i şerif itmediği için baadehu hakkında ferman-ı hümayunum ne veçhile sâdır olur ise mucibiyle ameloluna Hilâf-ı şer'i mutahhar ve mugayir-i emr'ü kanun ve dafter kimesneye iş ettirmiyesiz veçh ve kaziyede medhali olmıyanları dahlettirmeyüb bu husus içün tekrar şikâyet olunmalu eylemiyesin Şöyle bilesin alâmet-i şerife itimad kılasın ve Baad-el-nazar hükm-i hümayunumu bunların ellerinde ibka idüb alâmet-i şerife itimat kılasın Tahriren fi evayil-i şehr-i Şaban-il mükerrem li-sene-ti erbaa ve seb'ine ve elf [728] 1664

Bi-makam-ı
Edirne
El-mahmiyye

[728] — 1664 yılı Mart ortaları.

Vesika — 184

Defter oldur ki işbu mah - i zilka'denin sekizinci günü azametlû ve şevketlû Padişah - ı alempenah hazretlerinin şehzade - i civanbahtları zuhura geldikde memalik - i osmaniyeye bir donanma ferman olunmağın imtisalen lil - emr - i âli donanma oldukda olan harc - ı sarfdır :

Evvelâ müjdegâniye için Ömer Ağaya teslim olunan meblağ 30.000

Harc - ı Barut berayı yevm 7 Beher vukye 10 fi 7000

Harc - ı sayire bera - yı mahkeme - i şerife meblağ 7000

Harc - ı güzeşte an yedi Ömer Çelebi Kethüda - i şehir hâlâ guruş 30 Bihesab meblağ 3800

Kahve Balıa meblağ 3000

Sabıka kefer harcı Meblağ 1400

Cemian 52972

Beher haneye seksan ikişer akça olmak üzre cümle âyan eşraf ve sair ahali - i vilâyet ittifakiyle karar etmiştir

Sah [fi 19 Zilka'de 1074] [729] 1664

Vesika — 185

Kudvet - ül - emasili vel - akran Saruhan sancağı Mütesellimi... zide kadrühu Tevki-i refi-i Hümayun vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem ol taraflarda haramzade ve kutta' - üt - tarik zuhuredüb âyende ve revendenin yollarına inüb katli nüfus ve gareti emvali müslimin olub nice fesad olunduğu ilâm olunmağla eşkiyayı bieyyi vechegân elegetürülüb marifeti şer'le haklarından gelünüb fesadları def'ü ref'olunub

[729] — 14 Haziran 1664.

ve ol taraflarda bazı Levend taifesi kapusuz ve bilâtemessük gezüb reaya ve berayayı rencide edenler dahi alızolunub keyfiyyeti halleri arzolunub şöyle ki eşkiyayı elegetürmeyüb ol taraflarda bir ferdin mal ve canlarına zarar isabet olursa bir veçhile cevaba kaadir olmayub zararları tazmin etdirilür ve gazabı Hümayunuma mazhar olmanız mukarrer deyu mukaddema emri şerifim gönderilmişdi Ademi takayyüdün sebebiyle bazı yerlerde eşkiya zuhureylediği mesmuu Hümayunum olmağla mes'ul ve muateb olmuşsundur Hâlâ Saruhan sancağında Sivri nam şaki zuhuredüb nice fesad ve şekaveti zâhirolduğu Asitane'i saadetime ilâm olunmağla emir - ül - ümera - il - kiram Ali dame ikbalühu şakii mezburun elegetürülmesi içün tâyin olunmağla sen dahi Mirimiranı mumaileyh ile maa memur olmuşsundur İmdi sen dahi yarar âdemlerin ile hâzır ve âmade olub Mirimiranı mumaileyh tarafından sana adam geldüğü gibi bir an ve bir saat tehir ve tevakkuf etmeyüb kalkub Mirimiranı mumaileyhin yanına varub veçhi münasib gördüğü üzre şakii mezburları elegetürmekde bezli makdur eylemen babında fermanı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan fermanı celil - ül - kadrim üzre amel edüb dahi şakii mezburun vesair eşkiyanın elegetürelmesi içün sen dahi memur olmuşsundur Emri şerifim vardığı saat hâzır ve âmede olub Mirimirani mumaileyh (den) sana âdem geldüğü gibi asla tehir ve tevakkuf etmeyüb kalkub Mirimiranı mumaileyhin yanına varub veçhi münasib gördüğü üzre şakii mezburları elegetürmekde hidmette bulunub şöyle ki şakii mezburları elegetürmek içün gitmeklikde tekâsül ve ihmal ve müsamaha eyliyesin bir veçhile özür ve cevabın mesmu olmayub hakkından gelinmek mukarrerdir Bundan sonra eyaleti Anadolu'da kutta' - üt - tarik haramzade ve eşkiya zuhuredüb fesad eyledikleri ve bir ferdin mal ve canlarına zarar isabet eyledüğü mesmuu Hümayunum ola zararları sana tazmin etdürdükden sonra gazabı Hümayunuma mazhar olman mukarrerdir ve Levend taifesinden bilatemessük ve kapusuz gezüb fukarayı rencide edenleri ahzedüb keyfiyyeti halleri marifeti şer'le vukuu üzre Asitanei saadetime arzü ilâmeyleyüb sonradan ne veçhile haklarında emri şerifim sâdır olursa mucibiyle amel oluna Amma bu bahane ile umumu teftiş namiyle kariye be bekariye gezüb fukaranın müft ve meccana yem ve yemeklerin yedürüb ahzü celb sebebiyle kendü hallerinde olanlara hilâfı şer'i şerif zulüm ve taaddi olunmakdan begayet ihtiraz eyliyesin Şöyle bilesin Alâmeti şerife

itimad kılasın Tahriren fi evaili Safer - il - hayr Li - sene - ti hamse ve
seb'ine ve elf 1075 [730] 1664

Bi - makam-ı
Kostantaniyya
El-mahrusa

Vesika — 186

Mefahir-ül-kuzat-ı vel - hükkâm maadin - ül - fazl-ı vel - kelâm Aydın ve Saruhan ve Menteşe ve Sığacık ve Hamid ve Teke ve Alaiye sancaklarında vaki' olan kadılar ve Kuşadası naibi zide fazluhüm ve mefahir - ül emasil-i vel - akran zikrolunan sancaklar mütesellimi zide kadruhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki iftihar - ül - havass - ı vel - mukarribin mu'temed - ül - mülûk - i ves - selâtin bil - fiil dar - ı saadetim Ağası olan Muslı dame uluvvühu Hâlâ mahrusa - i Edirne'de dersaadetime arzedüb Üsküdar'da vaki' merhume ve mağfurunleha atik Valide sultan tabe serahin evkafından olub defterde mastur ve mukayyed kadîmden rusum - ı raiyyetleri evkaf - ı mezbure tarafına alınugelen Yeniil ve Türkman - ı Haleb hasları reayalarından bazileri kadimî yaylayub kışladıkları yerlerinden firar idüb zikrolunan kadılıklara perakende olub ve yine havass - ı mezbure tabi' defterde mastur üzre kürt mihmadlû مهمادلو cemaatı varub Kuşadasında evler ve odalar ihdas edüb ferman - ı âlişan mucibince tahrire gelmeyüb [731] ve zabitlerine serfuru itmediklerinden gayri üç senenin mal - i maktu'ları üzerlerinde baki kalub ferman olunan sursat koyunu ve iştira devesin dahi virmeyüb biz yüzdeci Kürt مهمادلو yüz deyu taallül itmeleri ile budan akdem Defteri hakaniye nazar olundukda cemat-ı mezbur yeni'il defterlerinde mastur olduklarından rusum - ı raiyetleri ve mal - i maktu'ları havass - ı mezbur tarafından ahzü kabz oluna deyu kat'i hükm - i şerif verilüb Voyvodaları varub mal - i mirileri taleb iyledikde emr - i şerife inkiyad etmeyüb cümlesi gıybet iden reayayı mezbur

---

[730] — 1664 yılı Eylûl iptidaları.

[731] — Fevkalâde Müfettiş; vezir İlmail paşa; bir taraftan eşkiyaları temizledi, diğer taraftan da nüfus sayımı ile, perakendeleri, şehir, köy ve mahallelere yerleştirdi bu hususa dair 1070 sicrılerinde muhtelif kayitlar vardır

yeniil reayası olduğu mahallinde şer'ile isbat ve hüccet - i şer'iye olunmağın Defter - i hakani ve hüccet - i şer'iye mucibince amel olunub reaya yı mezburdan bir nefer kimesne komayub cümlesini voyvodalarına teslim eyleyüb şer' ve kanun üzerine üç senelik mal - i maktuların tahsil etdirdikden sonra kadim yayladıkları yerde iskân etdirilüb sonradan Kuşadasında ihdas eyledikleri evleri ve odaları ma'rifet - i şer'ile bey' ettirilmek recasına ilâm eylemeğin veçh - i meşruh üzre amel olunmak fermanım olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifimle vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb zikrolunan Kürt بهادلو cemaatının ve sayir yeniil Türkman - ı Haleb reayasının üç senedenberu defter mucibince eda ylemedikleri mal - ı mirilerin mukaddema virilân emr - i şerifim mucibince ma'rifet - i şer'ile tahsil ve giru kadimi yaylâklarına kaldırub Kuşadasın'da ihdas eyledikleri evleri ma'rifet - i şer'ile furuht itdirdüb veçh - i meşruh üzre olan emrimi yerine getüresiz şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimad kılasız Tahrîren fil - yevm - üs - sani vel - işrin min Cemadelâhire li - sene - ti hamse ve seb'ine ve elf [732] 1665

Bi - makam - ı
Edirne [733]

Vesika — 187

Kudvet - ül - emacid - i vel - âyân Bil - fiil Saruhan sancağı mütesellimi zide kadrühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki hâlâ Manisa Kadısını kayd - ı bende ile âsitane - i saadetime ihzar olunması ferman - ı hümayunum olmagla mezburu işbu emr - i şerifimle tâyin olunan dergâh - ı muallâm çavuşlarından kudvet - ül - emasili - i vel - akran... Çavuş zide kadrühu ya teslim ve kayd - ı bend ile âsitane - i saadetime ihzar ittirilmek emrim olmuşdur Buyurdum ki dergâh - ı muallâm çavuş-

---

[732] — 11 İkincikâuun 1665

[733] — Ayrıca, aynı malde bir hükûm daha var. 1074 ve 107 seneleri, Manisa'da büyük karışıklıklar göze çarpıyor. Halk kımıldanma halindedir, me'murlar, geniş mikyasta, su-i istimal yapıyorlar; asker sefere gitmemek için kılık, kıyafet değiştirmekte ve hattâ sakal bırakmaktadır, Bilhassa Demirci Borlu kadısı ile Gördes kadısının yolsuzlukları ve aldıkları paradan uzun boylu şikâyetler yapılmıştır.

larından Kudvet - ül - emasil - i vel - akran Hüseyin zide kadrühu hükm - i şerifimle vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı kaza cereyanım mucebince alel acele amel idüb veçh - i meşruh üzre Manisa Kadısı merkumu aslâ te'hir ve tevakkuf itmiyüb ve yanına yarar ve mutemed adamlar koşub kayd - ı bend ile alel acele âsitane - i saadetime ihzar ittirüb avku te'hirden ihmal ve müsaheleden begayet ihtiraz idesin fi evahir - i Şababan sene 1076 [734] 1666

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa

Vesika — 188

Bu mektub - ı lâtif faziletli Şeyh - ül - islâm Sellemehüsselâm Hazretlerinin Müderris Hoca Mehmed Efendi hazretlerine irsal eylediği mektubdur

İzzet maab Manisa'da müderris Mehmed Efendi

Selâmdan sonra... inha olunur ki ol tarafta iftaya me'zun olan efendi adamlarını zabta müsamaha itmekle ademleri bazı fesad iderler idüğü mesmu' oldu vaki'midir Siz ol dıyrın sair âyanı ilâm eylesünler ki hakikikat-ı hâl malûmumuz ola ki bir kaç adem teşekki itdi cümleden musil - el - verak dahi azim şikâyet ve su - i hâllerin hikâyet itdi kavl - i mücerred ile amel güç vaki - i nice ise ilâm idesiz ki ana göre hareket ola benim faziyletlû efendim ol canibde olan müderris efendiler ve sair âyan mahzar itmekle mi olur yohsa hatmlerini mutazammın mektublar ile mi olur ve bil - cümle on beş yirmi kimesneden hakikat - ı hâl beyan gerekdir ves - selâm

Min - el - muhlis
Yahya el - fakir
Afa anhu عفى عنه

Vesika — 189

Hâlâ Kaimmakam - ı liva - i Saruhan olan iftihar - ül - emacid - i vel - ekârim Elhac Mustafa Biğ tarafından husus - ı âtiy - ül - beyana vekil

[734] — 1666 yılı şubat sonları ve Mart ibtidaları.

olub bima hüve nech - el - sübüt şer'a vekâleti sabite olan fahr - ül - akran Osman Ağa meclis - i şer'i şerifde vilâyet - i Rumilinde Has nam kariyeden olub kutta'i tarikden Köse Mehmed bin Nasuh nam mecruh ve Şahin ve Bulgari استيان veled - i Mihal ihzar ve mahzarlarında takrir - i kelâm ve bast - ı an - il - meram idüb merkumun Köse Mehmed ve Şahin ve استيان on beş nefer eşkiya rüfekasıyla daima kendu hallerinde olmayub leylü nehar müslimanların yolların ve evlerin basub kat'l tarik ve katl - i nüfusdan ve emval ve erzakların sirka ve yağma ve garetden hâli olmayub bundan akdem kaza - i Manisa'ya tabi' Yurtdağı nahiyesinde Karlidere nam mahalde vaki' Dere nam kariyeden [735] Ramazan nam kimesneyi katl ve Elhac Ali Beşe nam kimesneyi dahi katl ve yanlarında mevcut olan cümle eşyasını garet eylediklerinden maada tarih - i kitabdan on gün mukaddem merkumunu ve bu on gün mukaddem merkumun ve on beş nefer kutta'ı tarik cemiyet ile kasaba - i Mihalıc'da Receb Biğ oğlu Mehmed Ağa nam kimesnenin evin basub yedlerinde bulunan işbu zencefli bir kırmızı Atlas zıbın kaftan ve iki sim kılıc ve bir İstanbul bezi cedid gömlek ve bir sırmalı mai şerid ve iki sim rehit ve bir mikdar sim parça ve sekiz sim reht yaftası ve bir sim döğme ve bir sim balta... ve bir mikdar Yeniçeri بوكلى parçası ve on iki aded بوى ve çakmaklı tüfenk ve iki re's doru tülü at ve bir re's kır tülü at cem'a iki bin guruş kıymete müsavi eşyamı ve sair inas beytini sirka ve garet iyleyüb firar iylediklerinden sonra merkum Ağa dahi Agâh ve etrafında olan kura ahalisinden istimadad ve istiane iylediklerinde merkumun mukatele ve muharebede altı nefer kutta'ı tariki ol hinde ahiz ve katl ve üç neferimi alıiz ve bend ve maada firar ve gıybet itmişler idi Hâlâ merkumun mecruh Köse Ahmed ve Şahin ve استيان ve refikleri hazıran - ı bil - meclis Petro zimmi ve Ramazan nam haramilefi kaza - i Manisa'ya tabi' Palamud nam kariye etrafında vaki Tuzkuyusu nam mahalde eşya - i mezbure ile ahiz ve bend eyledim Hakikat - ı hâl merkumlardan sual ve takrirleri tahrir ve meclis - i şer'isi icra olunmak matlubumdur dedikde gibb - es - sual merkumun Köse Ahmed ve Şahin ve استياني cevablarında fil - vaki' biz daima kendi halimizde olmayub bundan akdem on beş nefer kutta'i tarik refikimiz ile leylü nehar müslümanların yolların ve evlerin basub kat'ı tarik ve katl - i nüfus ve garet - i emval ve erzak-

[735] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

dan hâli olmayub hatta kaza - i Manisa'ya tabi' Yurtdağı nahiyesinde Karlıdere nam mahalde vaki' Ramazan nam kimesneyi alet - i cariha ile katl ve yine Elhac Ali Beşe'yi dahi katl ve yanlarında mevcut cümle eşyalarını sirka ve garet eylediğimizden maada tarih - i kitabdan on gün mukaddem on beş nefer kutta'i tarik rüfekamız ile kasaba - ı Mihalıc'de Receb Biğ oğlu Mehmed Ağa nam kimesnenin evin basub işbu meclis - i şer'de mevcud mai zencefili kırmızı zıbın atlas kaftan ve iki sim kılıc ve bir İstanbul bezi cedid gömlek ve bir sırmalı mai şerid ve iki reht ve bir mikdar sim parça ve sekiz sim reht yaftası ve bir sim düğme ve bir sim balta... ve bir mikdar Yeniçeri يوكلى parçası ve on iki adet Boy ve çakmaklı tüfenk ve iki re's doru tülü at ve kır tülü cemia iki bin guruş kıymete müsavi eşyasını ve sayir inas beytini sırka ve garet idüb firar eylediğimizde mezbur Ağa agâh olub etraf kura ahalisinden istimdad ve iane itmekle üzerimize gelüb muharebe ve mukatele eylediğimizde altı nefer refiklerimizi ol hinde ahzü katl ve üç neferini ahzü bend ve maadamız Ayazmend tarafına firar ve merkuman Petro zimmi ve Ramazan refik oldukdan sonra Dündarlı zadenin sekiz re's bargirini sirka ve ahiz edüb baadehu zikrolunan Tuzkuyusu nam mahalde merkum Osman Ağaya rast gelüb bizi ahzü bend iyledi deyu tav'a her biri ikrar ve itiraf iyledikden sonra والامام ان يقتل السارق سياسته نسعه بالسعاد fil - arz mazmunu üzre merkumun Köse Ahmed ve Şahin ve استيان zimminin siyaseten haklarından gelinmek üzre kaimmakam - ı mezbure teslim ve tenbih olunub mahüvel vakı bit - taleb ketbolundu fil - yem - el - hadi - i aşer min zilkade li - sene - ti sitte ve seb'ine ve elf [736] 1666

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - kuzat Es - seyyid ibn - üs - seyyid Mehmed

Ömer Çelebi ibn - ül - hac Mustafa Kethüda - i şehir

Bostanı Cafer Biğ

Hacı Âli kasaba'dan

İbrahim Çelebi ibn - ül - hac Mustafa el - kasab

Elhac Mustafa bin Mehmed

Fahr - ül - kuzat Mahmud Efendi

Çukadar Muslı Beşe

ve gayrühüm min - el - huzzar

[736] — 15 Mayıs 1666.

Vesika — 190

Mahmud Paşa hazretlerine hediye

Veçhi tahriri huruf oldur ki

İzzetlû ve mürüvvetlû Veziri ekrem Düsturu mükerrem Mahmud Paşa hazretlerine Manisa ahalisi tarafından ihda olunan hediyyelerden bizim at akçesi ikiyüz guruşu mahmiyyei mezburede Kethuda Ömer Çelebi yedinden ahzü kabzedüb zimmetini ibra ve iskad ettiğine binaen bu temessük tahrir olundu 1077 [737]

1667

Şühud - ül - hâl

Kametî Mustafa efendi

Ebubekir Ağa ibn Mehmed Ağa

Sanîzade İbrahim Çelebi

Mütesellim Ağa

Osman Ağa an kariyei Yaya

Veli Biğ tabi' Ağa

Hazinedar Mustafa Ağa

El-fakir Ahmed Kethudayı derlivayı Saruhan

Vesika — 191

Hâlâ medine - i Manisa'da sakin âyan ve eşrafdan mefhar - ül - emasil-i vel - akran Elhac Mustafa Biğ ve umdet - ül - kuzat Abdullah Efendi ve zuhr - ül - emsal Mehmed Efendi ve zuhr - ül - müderrisin Elhac Ahmed ve fahr - üs - saadet Esseyyid İbrahim Efendi ve fahr - ül - akran Ahmed Ağa ve fahr-ül - müderrisin Halil Efendi ve sayir cemm - i gafir ve cemm - i kesir meclis - i şer'de takrir - i kelâm edüb bir kaç senedenberu Rumeli çobanları taifesi liva - i Saruhan'a ve alelhusus kazayı Manisa'ya gelüb Çoban olalıdanberu ekserimizin koyunu ve sayir devvab (bir kelime okunamadı) sırka olunduğundan ekseri kutta'ı tarik olub vel - hasıl serfiraz - ı dâl defatla töhmetleri sabit olmağla baad - el - yevm kaza - i mezburdan ihrac olunması her veçhile münasıb ve evlâdır yirmi güne-

[737] — 1667 yılı.

degin kaza - i mezburdan ihraçları matlûubmuzdur dediklerinde bu veçl üzre kayd - ı sicil oluna (fi 16 Rebiyülevvel sene) 1079 [738] 1668

Şühud - ül - hâl

Hüddam

Vesika — 192

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Ma'din-ül-fazl-ı vel - yakin Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin Hüccet - el - hakk - ı alel halk - ı ecmain El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fezailühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâlâ cezire - i Girid'de ordu - yu hümayunuma nefs - i Manisa âyanı ve işerleri ve nevahisinin bazı reayası şer'i şerife gelüb nefs - i Manisa ve Manisa'ya tabi' Turgudlu ve Belen ve Palamud ve Yurtdağı ve Emlâk beş nahiyenin hane - i âvarızına mukayyed olan reayasından bazıları perakende ve perişan ve bazıları tenzil olunmağla müstekil bir nahiyenin kesri umum üzre cem'i nevahinin âvarız hanesine zam ve ilhak olunursa bazı nahiye kurasına gadr ve zarar isabet idüb ahalisi perakende vė perişan olması mukarrerdir Her nahiyenin kesri kendu mevcudlarına zam olunub bir nahiyenin kesri ahâr nahiyenin mevcuduna tahmil olunmamak babında emr - i şerifim rıca eylediklerin ilâm eylediğin ecilden hazine - i âmiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazar olundukda nefs - i Manisa Mahallâtının altı yüz kırk altı hane ve Turgudlu nahiyesinin kasabasiyle maa iki yüz yirmi yedi ve rubu' hane ve Belen nahiyesinin yüz yetmiş beş hane ve Yurtdağı nahiyesinin yüz yirmi iki buçuk hane ve Emlâk nahiyesinin yüz elli dokuz buçuk hane ki cemian bin dört yüz seksen dokuz âvarız haneleri olduğu mastur ve mukayyed olunmağın imdi defter mucebince amel olunmak fermanım olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifim vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb nefs - i Manisa ve zikrolunan nahiyeler ahalisi defterde üzerlerine kaydolunan hanelerinin âvarızın her biri deftere kes'rü noksan gelmemek üzre virdikden sonra tahrir defterine muhalif ziyade talebiyle ta'ciz ve rencide etdirmiyesin şöyle bilesin alâ-

[738] — 24 Ağustos 1668

met - i şerife itimad kılalar Tahriren fil - yevm - üs - sani - i aşer şehr - i ramazan - il - mübarek li - sene - ti semanine ve elf [739] 1670

Bi - meşta - yı kal'a - i
Kandiye

Vesika — 193

Faziletlû İzmir ve Manisa Efendileri zide fazluhüm ve fazail şiar kula ve Demirci ve Uşak kadıları zide fazluhüm Malûm ola ki bunandan akdem Güre kazası ahalileri umum üzre perakende ve perişan olub her birleri yine kadimî yerlerine iskân olunmaları babında ahalileri ve civarında olan kazalar tarafınıza ilâm eyledikde mezburlardan taht - ı kazalarınız da sakin olanları kadimî yerlerine nakletdirmek babında buyurıldı birle Ağalarımızdan Abdullah Ağa zide kadruhü mübaşir tâyin olundukda bazıları taallül idüb gelmediklerin (den) yine tekrar ahalileri tarafınıza arzı hâl idüb mezkûrlar gelmezler ise cümlemüz dağıluruz hanelerin çekmiye kâdir değülüz deyu izharı tazallum itmeleriyle Buyurıldı ısdar ve mukaddema mübaşir tâyin olunan Abdullah Ağa zide kadruhü irsâl olunmuşdur vusulunda gerektir ki kaza - i mezburda Âvarız hanesine tahrir olunan reayalardan taht - ı hükûmetinizde sakin olub müceddeden sakin oldukları yirlerde hane - i âvarıza tahrir olunmıyanları mübaşiri - i merkum ma'rifetiyle kadimî kariyelerine nakl ve iskân itdirüb mürur - ı zaman olmuşdur deyu taallûl iderler ise ve yahut kalkmalarına mani' olurlar ise taallül edenleri ve mani olanları mübaşire teslim idüb tarafımıza irsal iyleyesiz ki huzurumuzda murafaa olunalar bu bahane ile hilâf - ı şer'i şerif bir ferde zülüm ve taadiden ve bir kimesnenin akçesine aldırmadan ve emval ve erzakın garet itdirmeden be - gayet ihtiraz üzre olub mucib buyurıldı birle âmil olasın fi 19 ? sene 1082 [740] 1670

Vesika — 194

Medine - i Manisa'da İlyassağır mahallesi sükkânından fahr - ül - eimme ibn - ül - hac Mehmed - ül - imam ve meclis - i şer'i şerifde takrir - i

---

[739] — 4 Şubat 1670.
[740] — 1670

kelâm ve tabir - i an - il - meram idüb mahalle - i merkumede sakin: gaiban - ı an - il - meclis Değirmenci Mehmed ile Veli nam kimesneler. Cebeci ve Yeniçeri geçinüb üzerlerine edası lâzımgelen âvarız ve nüzul salyanelerini eda itmeyüb hâlâ taraf - ı saltanat - ı aliyyeden emr - i âli ve Yeniçeriler ağası olan iftihar - ül - ümera - i vel - ekâbir Abdürrahman Ağa tarafından Yeniçeriler teftişine me'mur olub on altı bölüğün çavuşu olan Behram çavuş huzurunda [741] teftiş için mezburan Değirmenci Mehmed ve Mehter Veli'yi meclis - i şer'i şerife davet eylediklerinde biz varmazuz deyu itaat - ı şer'i şerif ve emr - i münif eylemediklerinden maada tekrar da'vet - i şer'i şerif olunduklarında yine itaat itmeyüb bir veçhile ihzarları mümkün olmayub mezburların askerlikde alâkaları olmaduğu zahir ve nümayan olmuşdur dediklerinde fil - vaki' merkumların ihzarları mümkün olmamağın baad - el - yevm vaki' olan salyaneler mezburlardan alızetmek üzre merkumuna tenbih birle mahüvel vaki bit - taleb ketbulundu fil - yevm - el - sadisi vel - işrin min Şaban - ül - muazzam li - sene - ti ihda ve semanin ve elf [742] 1671

Şühūd - ül - hâl

Fahr - ül - müderrisin Ahmed	*Sani Zade Abdullah*
Efendi ibn - ül - hac Mahmud	*Çelebi*
Abdürrahman Çelebi	*Kadri*
ibn Mahmud efendi	*El - muhzır*

[741] — 1081 evail - i şaban tarihinde Manisa Kadısı ve Yeniçeri serdarına yazılan fermandan : «... Medine - i Manisa ve kurasında sakin bazı kimesneler askeri taifesinden değiller iken Yeniçeri geçinüb ve Yeniçeri libasında olmalariyle mahallinde sual olunub sahih Yeniçeri olmıyanlar her kimin reayası ise zabitlerine teslim ve rusum - ı raiyetlerin alıvirüb ve serhadli olan neferatı dahi me'mur oldukları serhadlerine gönderüb...«

1081 evahir - i safer tarihinde Manisa Kadısı ve Yeniçeri serdarına yazılan diğer bir fermanda : «... Taht - ı kazanızda sakin âyende ve revende ve ticaret üzre olan ehl - i sefer nefer ve serhadli olan Yeniçeri taifesinden her kim olursa olsun adları serhadli olanları serhadlerine âsitaneli olanlar âsitane - i saadetime ve seferli olanları sefer - i hümayunuma gönderüb...»

Mübaşir Behram Çavuş, Manisa'da ve Yeniçerilerin mevcut olduğu yerlerde, birçok uydurma yeniçeri bulmuş, fakat hiç birisini, mahkemeye getirememiştir.

[742] — 9 İkincikânun 1671.

Vesika — 195

Akza kuza - il - müsliminin Evlâ vülât - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl - ı vel - yakın Huccet - el - hakkı alel - halkı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il [muin] Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezailühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki kaza - i mezbur muzafatından Yengi nahiyesine tabi' Turgudlu kasabasında sakin ulema ve suleha ve fukarası ordu - yı hümayunuma mahzar gönderüb kasaba - i mezburede şeyh ve [743] Hatib olan Mustafa nam kimesne kasaba - i mezbure ahalisin ehl - i örfe gamz ve ta'zir ve mürettib fesad bunun emsali taaddi ve fesadinin nihayeti olmadugğun bildirüb mezbur Mustafa Turgudlu kasabasında sakin olmayub vatan - ı aslısı olan Alaşehir'de sakin olub asla umura müdahale itmeyüb inziva üzre olmak babında emr - i şerifim verilmek recasına bil - fiil şeyh - ül - islâm ومفتی الانام اعلم العلما المتبحرین افضل الفضلاء المتورعین مولانا یحیی ادام الله تعالی فضائله işaret itmekle veaçh - i meşruh üzre amel olunmak emrim olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifim vusul buldukda bu bababda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi mezbur Mustafa Turgud kasabasında sakin olmayub vatan - ı aslısı olan Alaşehir'de sakin olub asla umura müdahale etmeyüb inziva üzre olmak içün muhkem tenbih eyliyesin Şöyle bilesin Âlemet - i şerife istimad kılasın Tahriren fi evail - i şehr - i safer - ül - hayr li - sene - ti isneyne ve semanine ve elf [444]

1671

Buyurd - ı *Sahra - yı* بناق

---

[743] — Bunun gibi. Manisa'lı sun'ullah da ehl - örfle birleştiğinden, aynı hale ducar olmuş. Mütesellim Abdullatif Ağadan da; halk, çok şikâyet ettiği için kaldırılarak, musahip Mustafa Paşa, tarafından Süleyman Ağa, Saruhan'ı zabte, mütesellim olarak gönderilmiştir.

[744] — 1671 yılı Haziran ortaları.

Vesika — 196

Masarıf

Der-i devletten ehl-i vilâyetin hususuna emr-i âli ile gelân müteferrika İbrahim Ağanın masarıfıdır fi yevm-el-isneyn 18 min şehr-i rebiülahâr sene 1082 [745] 1671

Kahve
Kıyye
15
15 def'a
30
fi 260
7800

Şeker
1
6 def'a
7
fi
260
1820

Badem
56
fi
1120

Üzüm
yevmiye
kiyye
10
450

Peştemal
1
fi
60

Şair
fi
110 fi 50
5500

Sade yağ
Kıyye
12
72

Asel
Kıyye
10
fi
200

Lahm
Kıyye
5
fi
200

Baha-i
nan
50

Pirinç
Kıyye
5
90

Odun
hamil
20
fi
375

Şem'
100

Fincan
3
3 guruş

Duhan ve Fülful
kıyye ve lûle
3 çubuğu
8
600 180

Hacı Hüseyinden alınan odonluk boğası
22
fi
2,5 gruş
55

[745] — 24 Ağustos 1671.

Darçın	Del'a fülful kıyye	Sabun Kıyye	Desti
fi 80	2	9	fi 16
	fi 80	fi 52	

Karanfil	Davud Yahudiden çuka donluk	Berf yani kar hami	Asel Kıyye
fi 40	fi 4	7	?
	'Zira' 20	fi 700	20
	80 Riyal guruş		

Abdest makraması	Su'nulla Çelebiden alınub verilmiştir. Mübaşir İbrahim Ağaya	Hüseyin Ağadan alınub verilmiştir. guruş
20		65
fi 260		

Yekûn meblağ	Yekûn Escedî
20745	4800

Vesika — 197

Akza Kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhiddin ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin [745] Hüccet - el - hakk - ı alel - hakk - ı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il melik - il muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fezaülü-

[746] — Manisa'da Ermeniler, bilhassa çok şarab ve rakı satıyorlardı. Hepsi hiristiyanlar tarafından işletilmek üzre yirmiye yakın meyhane vardı. Bunlar Sadrazam Fazıl Ahmed Paşanın. şiddetli emri neticesinde kapatıldı. İçki de satılmaz bir hale geldi ise de. yine şarab satılıyor, içenler yakalanub. ağzı koklanıyor, serhoşluğu sabit oldukdan sonra, ceza veriliyordu.

hu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki kaza - i mezbur ahalisi ordu - yı hümayunuma arz - ı hâl idüb mezburlar hamr bey'etmeyüb ve üzerlerine şühud - i udul ile şer'a bir nesne sabit ve zahir olmuş değil iken zabitleri olanlar bilâ emr-i şerif ve hilâf-ı şer'e ve kanun hamr akçesi deyu senede beşer yüz guruşların alub ziyade zulm ve taaddi eyledüğün bildirüb men'ü def' olunmak babında emr - i şerifim reca itmeğin bu makule hilâf - ı şer'i şerif rencide olunmamak emrim olmuşdur. Buyurdum ki hükm - i şerifimle vüsul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre husus - ı mezbure mukayyed olub göresin arz olunduğu üzre ise fukaraya bir veçhile zulm'ü taaddi olunduğuna kat'a rıza - yı şerifim yoktur zabitleri mezbure muhkem tenbih ve te'kid eyliyesin ki bilâ emr-i şerif ve hilâf - ı şer' ve kanun ol veçhile akçe talebiyle rencide ve remide itmiye ve ettirmeyüb men'ü def' eyleyesin şer'i şerife ve emr - i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmeyüb husus - ı mezbur için tekrar emrim varımlu eylemiyesin şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evayil - i şehr - i Rebiülahâr li - sene - ti isna ve semanine ve elf [745] 1671

Buyurd - ı yaylak

دستوی

Vesika — 198

Akza Kuzat - il müslimin Evlâ vülat - il - müvahhidin Ma'din - ül fazl - ı vel - yakın Hüccet - ül - hakk - ı alel - hakk - ı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olicak malûm olaki kaza - i mezbur sükkânından olub sipahi mütekaidi olan Kuyumcu zade demekle ma'ruf Halil ve Beyli Muslihiddin nam imam mahrusa-i mezburede olan dükkânların kapanmasına ve camilerde ezan okunmamasına bais ve Sekbanbaşı oğlu demekle ma'ruf İbrahim ve Zaim Murtaza ve Veli Ağa oğlu dimekle ma'ruf Ali ile Kuzzattan Haddadî zade Mehmed ve Köle zade sadık ve müderrisinden Beyli Mehmed nam kimesneler dahi mezburlara şerik olub arz ve mahzar ve mahallâttan akçe cem'etmesine bais ve bâdi ve fitne ve fesad üzre

[747] — 1671 yılı Ağustos ortaları.

oldukları ilâm olunmağın imdi Mastur - ül - esami olan sekiz nefer iclâl olunmaları babında ferma - ı âlişanım sâdır olumuşdur Buyurdum ki.. vüsul buldukda sâdır olan emrim üzre mastur - ül - esami sekiz neferi iclâl eyleyüb sâdır olan emr - i şerifimin mazmun - ı münifi ile amel eyliyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evahir - i şehr - i Receb - ül - müreccb sene - te isneyn ve semanine ve elf [748]

1671

Bi - makam - ı

Edirne

El - mahrusa

Vesika — 199

Medine - i Manisa muzafatından olub Tekeli nam kariye [749] ahalisinden bais - ül - kitab Boşnak Mustafa bin Muslı nam kimesne nam meclis - i şer'i hatir - i lâzım - üt - tevkirde medine - i merkumede sakin Türkman taifesinden Mehmed bin İsmail ve Ahmed ibn İsmail ve Osman bin طوردیخان muvacehelerinde üzerlerine dava ve takrir - i kelâm edüb merkum Mehmed ve Ahmed ve Osman tarih - i kitabdan üç sene mukaddem benim Tekeliler kariyesi etrafında mezru kırk dönüm buğday tarlama bir mikdarı ra'y iyledikleri koyunları sevk ve idhal edüb ben dahi niçin bu tarlaya koyunları idhal edersiz dediğimde merkumun Türkmanlar ellerinde olan çoban âsası ile başımı urub mecruh ve sayir azamı bere etmişler idi hakikat - ı hâl mezburlardan sual ve takrirleri tahrir ve mucibi icra olunması mutlubumdur dedikde gıbb - es - sual merkumlar husus - ı mezburı inkâr idüb müdei - i mezbur Boşnak Mustafa'dan takririne muvafık beyyine taleb olundukda udul - i müsliminden Hamza bin Receb ve Hasan bin Mustafa nam kimesneler li - ecl - iş - şehade meclis - şer'e hazıran olub gıbb - es - istişhad - iş - şer'i fil - vaki' tarih - i kitabdan üç sene mukaddem merkum Boşnak Mustafa'nın Tekeliler kariyesi etrafında mezru' buğday tarlasına merkum Ahmed ra'y eylediği koyunları ıdhal itmekle merkum Mustafa dahi bu tarlaya niçin koyunları idhal edersiz dedikde ancak mezbur Ahmed dahi elinde olan çoban âsası ile mersum Mustafa'nın başını urub mecruh ve bere eyledi bu hususa

[748] — 1671 yıl İkinciteşrin sonları ile Birincikânun iptidaları

[749] — Demirci'nin batılı Tekelen köyü vardır

minval - i muharrer üzre şahidleriz şehadet dahi ederiz deyu her biri eda - i şehadet - i şer'iye eylediklerinde gibbe riayete şerait - il - kabul şehadetleri makbule oldukdan sonra mahuval vaki bit - taleb ketbolundu fi gerre - i zilhicce - tüş - şerife li - sene - ti isneyn ve semanin ve elf [750] 1672

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - akran Ahmed Biğ ibn ? — *Mehmed Çelebi ibn Abdulloh* — *Ahmed Beşe ibn Mehmed*

Ebubekir bin Mehmed el - mahzır

Vesika — 200

Kudvet - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Ma'din - ül - fazl - ı vel - kelâm Mevlâna [751] Turgudlu kadısı zide fazluhum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Turgudlu kasabası ahalisi dergâh - ı muallâma arz - ı hal edüb mukaddema kaza - i mezbur sakinlerinden yeniçeri geçinen Nasuh ve Aşıkoğlu Mustafa bu anadeğin vaki olan seferlere gitmedüğünden maada haramzadeye muallâk ve reaya fukarasının hanelerin basdırub ve malların aldırub ve bazıların ehl - i örfe gamz ve müsvedde virüb mukaddema mezburlar emr - i şerifimle nefy olmuşiken yine gelüb veçh - i meşruh üzre taaddi ve fesad itmeleriyle hükm - i hümayunum reca eyledikleri ecilden mezburlar kasaba - i merkumeden külliyet ile kat'i alaka eylemesi emrim olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifimle vusul bulduk-da bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi mezburlar kasaba - i merkumeden külliyet ile kat'i alaka eyleyüb emr - i şerifime muhalif ki-

---

[750] — 30 Mart 1672.

[651] — Aynı tarihli bir ferman ile de: «... Kasaba-ı mezbure ahalisi dergâh - ı muallâma mektub gönderüb kaza - i mezbur sakinlerinden olan Şeyh Mustafa kendu halide olmayub fukara şerrinden متضجر olmalariyla mezbur mukadema emr - i şerifimle vatan - ı aslisine nefyolunub evi kasaba - i mezburede olmağla evi tarafı dahi kalmak üzre emr - i şerifim reca eyledikleri ecilden...» Şehirden uzaklaştırılması.

mesneye iş ettirmiyesin Şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıt - ı şehr - i şevval - il - mükerrem li - sene - ti selâse ve semanine ve elf [752]
1673

Bi - makam - ı
Edirne
El - mahrusa

Vesika — 201

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - el - hakk - ı alel - hakk - ı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - ilmuin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezailühu ve Kudvet - ül - emasil - i vel - akran Saruhan sancağı müteselliimi Ahmed zide kadruhüm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki kudvet - ün - nüvvab - il - müteşerrin Timurci تیمورجی kazasında naib - üş - şer' olan Mevlâna Ahmed zide ilmühu dergâh - ı muallâma mektub gönderüb Timurcı kazasına tabi' şehir nahiyesi [753] ve ortapare [754] ve Karataş nahiyeleri [755] ahalilerinin cemiyetleri sebebi ile havalarına tabi' nevahi - i mezburun eşkiyalardan sekiz yüz neferden mütecaviz eşkiya alet - i harb ve kıtal ile cem' ve kasaba - i Timurci'e ales - sabah duhul ve baad - el - gurub kasaba - i mezburda sakin nakib kayımmakam - ı olan Seyyid Şeyh Ali Efendi dimekle ma'ruf Pir natuvanın alena hanesin basub kapuların kırub haremine dahil ve emval ve erzakın nehb'ü garet iylediklerinden sonra ellerinde olan alet - i harb ile darb ve mecruh ahali - i kasabanın eşkiya - yı mezburun ile mukavemete iktidarları olmamağla kasaba - i mezburda vaki Namazgâha varınca darb ve cerh iderek mezbur şeyh Ali'yi hezar cevr ile katl ve fesad itmeleriyle o gice eşkiya - i mezburdan birkaçı ahiz ve habis olunmağla tekrar ales - sebah nevahi-i mezburundan fesad iden eşkiyalara bin kadar eşkiya dahi mülhak ve havali - i mezbure Namazgâha tüfenkler ile biriküb kasaba - i mezbureyi muhasara idüb eğer mahbus-

---

[752] — 1673 yılı Şubat ibtidaları.
[753] — Demirci'd bu adda nahiye ve köy yok
[754] — « « « « «
[755] — « « «

ları virmezlerse cümle şehre yürürüz deyu haber gönderüb ve mahbusları dahi olub şirret ve şekavetleri hadden mütecaviz olduğun ihbarlariyla vaki - i hâl - i arz ve ilâm iyledüğü ecilden mahallinde mezburları şer' ile tafahhus eyleyüb arzolunduğu üzere şirret ve şekavetleri zahir ve sabit olur ise alızü habs eyleyüb sübut bulan mevaddı hüccet ve divan - i Edirne'ye arz iylemek babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda sâdır olan celil - ül - kadrim mucibince amel idüb dahi mahallinde mezburları şer' ile tafahhus olunduğu üzre şekavet ve şenaatları zahir ve sabit olur ise ahzü habs eyleyüb sübut bulan mevaddı hüccet ve divan - ı Edirneye arz iyleyüb sâdır (olan) emr - i şerifimin mazmun-ı münifi ile âmil olasız şöyle bilesiz alâmet- i şerife itimad kılasız Tahriren fi evahir - i şeh'ri Zilkade - tüş - şerife li-sene - ti selâse ve semanine ve elf [756] 1673

Bi - makam - ı
Edirne
El - mahrusa

Vesika — 202

Taraf - ı saltanat - ı aliyyeden livay - i Saruhan'a tabi' Timurcı تیمورجی kasabasında sakin tarih kitab senesi şevvalinin on dokuzuncu günü [757] vakt - i gurubda namazgâh nam mevzi'de alet - i cariha ve mübaşeret - i cumhur ile mazluma ve mecruha katlolunan kaimmakam-ı nakib - ül - eşraf Es - seyyid Eş - şeyh Ali Efendi ibn Yusuf Efendi nam kadının katli hususi mahallinde şer'ile görülmek babında bu dai - i Devlet - i aliyye ile liva - i mezbur Mütesellimi iftihar - ül - emacid - i vel - efehim Ahmed Ağa kullarına hitaba emr - i âlişan varid olmağın imtisalen lil - emr - ül - âli mütesellim - i mumaileyh ile kasaba - i mezkûreye varılub zeyl - i kitabda mastur - ül - esami olan müslimin ile beyn - el - hısam akd - i meclis - i şer'i şerif olundukda kaatil - i mezburun bil - inhisar varisleri olan ashabı - ı haza - el - kitab zevci metrûkesi Ayşe ibnete El - hac Yakub ile Sulbiye Kebire kızları Emine nam bikr - i baliğa ve li - ebeveyn ammisi Esseyyid Şuayyıb Efendinin sulbi kebir oğulları olub min cihet -

[756] — 1673 yılı mart ortaları

[757] — 8 Şubat 1673.

el - usuba varisleri olan Es - seyyid Mehmed Efendi ve Es - seyyid Ahmed Çelebi ve Es - seyyid Hasan Çelebi nam kimesneler mütesellim - i mumaileyh mübaşeretiyle mübaşirin - i katl olunanlardan meclis - i mezbur - ı ma'kuda ihzar olunan Karataş nahiyesine tabi' كونجلر [758] kariyesinden Kara Veli bin İlyas ve بيكارلر Pınarlar [759] kariyesinden Elhac Mustafa bin... ve depe eyne han [760] kariyesinden Hüseyin Halife bin... ve Karapınar kariyesinden Elhac İbrahim bin ve biraderi oğuz Elhac Yunus ve umurlar kariyesinden İbrahim bin Musa ve Boyacık kariyesinden [761] Ahmed bin Elhac Halil ve Çağalar [762] kariyesinden Elhac Kadri bin... ve Halil imam ibn... ve Abdurrahim bin Şaban ve كونجه [763] kariyesinden Mustafa ibn Cebeci Mahmud ve Depeler [764] kariyesinden Deli kara Ali bin... ve Kozayir قوزايلر [765] kariyesinden İbrahim Çoban ibn... ve Danişmendler [767] kariyesinden Deli Ramazan bin... ve Mezidler [768] kariyesinden İbrahim imam ibn... ve Abdurrahman bin Beyt - ul - allah ve Yağbasan Işıklar kariyesinden [766] Keçecioğlu Veli ve Putluca [769] kariyesinden Kara Ali bin... ve Karacahisar kariyesinden Elhac İbrahim bin... ve orta pare nahiyesine labi' [770] كويلجه Köylice kariyesinden Elhaç Hüseyin bin Nurullah nam kimesneler mahzarlarında üzerlerine her biri dava - i şer'iye edüb mezburlar cemiyet başılar ile nevahi ahalisinden tahminen sekizyüz nefer müsellâh reaya ile ittifakan kasaba - i mezbureye gelüb kendulara mukavemete kimesne kaadir olamamağla murisimiz mezbur Es - seyyid Şeyh Ali Efendinin vakt - ı asırda alenen menzilini basub ahiz ve enva'ı hakaret ve alet - i cariha ile darb ve cerhederek kasaba - i mezbure namazgâhına götürüb bazı kimesneler ittifaklariyla maan katleylemişlerdir Hâlâ sual olunub takrirleri tahrir ve mucibi icra

---

[758] — Bu okunamadı.
[759] — Demirci köylerindendir..
[760] — Demirci köylerindendir.
[761] — Demirci köylerindendir.
[762] — Bu adda. bugün, bir köy yok.
[763] — Bu adda, bugün, bir köy yok.
[764] — Demirci'nin Tepelik adında köyü vardır.
[765] — Kozayir Emceler Demirci köylerindendir.
[766] — Demirci köylerindendir.
[767] — Demirci köylerindendir.
[768] — Bu adda muhtelif köyler var.
[769] — Demirci köylerindendir.

olunması matlubumuzdur dediklerinde gıbb - es - sual mezburlar cevablarında kaatil - i mezburun katline mübaşeretlerini her birisi inkâr itmeğin müddeiyun - ı mezburundan sıdk - ı mekallerine beyyine taleb olundukda kasaba - i mezbure sükkânından udul - i ahrar - ı müsliminden Şeyh Mehmed Efendi ibn Mustafa ve Ahmed Efendi bin Şeyh Mustafa ve Salih Efendi ibn İbrahim ve Mahmud Efendi ibn Hamza ve Es - seyyid Mustafa Çelebi bin Mehmed ve Ramazan Efendi bin Mürüvvet ve Hasan Efendi bin Ahmed ve Hasan Çelebi ibn Mustafa ve Elhac Osman Efendi ibn Hüseyin ve Abdulvehhab bin Yusuf ve Ahmed bin Hüseyin ve Ali bin Nasuh ve Hüseyin bin Mustafa ve Mustafa Çelebi bin Ahmed ve Hüseyin Çelebi ibn Süleyman ve Es - seyyid Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa ve Elhac Mehmed Çelebi bin Piri Çelebi ve Es - seyyid İbrahim Çelebi ve Es - seyyid Süleyman Çelebi ibn Abdulgani ve Mehmed bin Receb ve Elhac Receb bin Ma'den ve Elhac Hasan ibn - ül - hac Nasuh nam kimesneler li - ecl - iş - şehade meclis - i ma'kud - ı mezbure hazırun olub istişhad olunduklarında filvaki mezburlar istişhad olunduklarında fil - vaki mezburlar cemiyet başılar ile nevahi ahalisinden tahminen sekizyüz nefer müsellâh reaya ile ittifak kasaba - i mezbureye gelüb kendulara kimesne mukavemete kaadir olmamağla mezbur Es - seyyid Şeyh Ali Efendinin vakt - ı asırda alenen menzilin basub mezbur Es - seyyid Şeyh Ali Efendiyi ahiz ve enva - ı hakaret ve alet - i cariha ile darb ve cerh iderek kaza - i mezbure namazgâhına götürüb, bazı kimesneler ittifaklariyla vakt - i gurubda maa- katleylediklerin alena müşahede eyledik biz cümlemiz mezburların maiyetiyle katleylediklerine şahidleriz şehadet dahi ideriz deyu her biri eda - i şehadet - i şer'iye eylediklerinden gıbbe riayete şerait - il - kabul ve eser - et - tezkiye عن الفحول şahadetleri makbule olmağın mavaka' bit - taleb ketbolundu fis - sadis - i vel - işrin min zilhicce - tüş - şerife li - sene - ti selâse ve semanine ve elf [771]

1773

Şühud - ül - hâl

Fahr - el - cuyuş Mehmed Çavuş ibn Hamza el - mübaşir

Fahr - ül - akran Süleyman Ağa ibn İsa

Zühr - ül - emsal Ali Ağa bin Hızır

Fahr - ül - müderrisin Abdurrahim Çelebi ibn Mahmud Efendi

---

[771] — 15 Nisan 1673.

Seyyid - üs - sadat Es - seyyid Hızır Efendi ibn Şerif Efendi

Fahr - ül - kuzat İbrahim Efendi [isim okunamadı]

Es - seyyid Elhac Musa an Turgudlu

Fahr - ü! - iştibah Hasan Ağa bin Murad

Kudvet - ül - küttab İbrahim Efendi ibn Halil

Çukadar Ahmed Beşe bin Mehmed

Ahmed Çelebi bin Hüseyin Çelebi

Fahr - ül - iştibah Hatıpzade Mehmed Ağa

Mehmed Ağa bin Abdullah

Mehmed Çelebi bin Receb

Hüseyin Çelebin bin Receb

Mehmed Çelebi bin Abdullah

İbrahim Çelebi bin Süleyman [772]

Ali Çelebi bin Yiğitbaşı

ve Min - el - şahidin

Vesika — 203

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl vel - yakin Hüccet - el - hakkı alel - halkı ecmain' Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fezailühu ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran Saruhan sancağı mütesellimi zide kadrühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki kasaba - i Timurci'den تیمورجی olub bundan akdem mecruhan katlolunan Seyyid şeyh Ali bin şeyh Yusuf'un varisler' olan zevcesi Ayşe binti Hacı Yakub ve sulbi bekire kızı Emine li - ebeveyn ammisi oğulları Seyyid Mehmed ve Seyyid Ahmed ve Seyyid Turmuş nam kimesne dergâh - ı muallâma arz - ı hâl edüb bundan akdem Karataş nahiyesine tabi' کوپلر [773] nam kariyeden Demirci Ma'den bin... ve کوپول [774] nam kariyeden Deli Ali bin ve Arık Ali bin... ve Danişmendli nam kariyeden Koca Demirci Mehmed bin Emre ve Deli

[772] — Aynı maalde iki duruşma daha var.

[773] — Bugün, Demirci'nin bu adda bir köy yok.

بور Mustafa bin Mehmec ve کورجیلر [775] nam kariyeden Deli İbrahim bin... ve Muslı bin Osman ve چاکشه Çanşa [776] nam kariyeden Kel Demirci Mehmed bin Ali ve Kışlak [777] nam kariyeden Kara Osman bin... [bir köy adı okunamıyor] nam kariyeden imam Cafer bin Yusuf ve Çağalar nam kariyeden Receb bin... ve Küçükkıran [778] nam kariyeden Armağan ve Mezidler kariyesinden Hamza bin Veli ve Kavak [779] nam kariyeden Halil bin Mehmed ve şehir nahiyesine tabi' viran [780] nam kariyeden Hacı Hüseyin حوشتجه‌لر Haşçalar [781] nam kariyeden Mehmed imam nam kimesneler tahmina sekiz yüz mıkdarı müsellah cemiyet ile kasaba - i mezbureye gelüb mezkûr Seyyid Alinin evin basub kenduyu ahiz ve namazgâha götürüb mezburlar birbirinin ittifakiyle zulmen katleyledikleri şer'an sabit ve zahir ve sicil ve hüccet olundukdan sonra cümlesi kısasan öldürüle deyu bil-fiil Rumili kadıaskeri olan a'lem - ül - ulâma - il - mütebahhirin Efdal - ül - fudala - il - müteverririn Mevlâna Ali Edamallahu taalâ fazailuhu işaret itmekle kısasan yirmisini dahi mahallinde mecmaa - ı nas olan yerlerde katlolunmaları babında ferman - ı alişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babdr sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince amel idüb dahi mazmun - ı hüccet - i ulema veçh - el - hasım sabit oldukdan sonra kısasan yirmisin dahi mahallinde mecmaa - ı nas olan yirlerde katleyleyüb min baad şer'i şerife ve hüccet - i şer'iye ve emr - i hümayunuma muhalif kimesneye iş etttirmeyüb emr-i şerifim mazmun - ı münifiyle amel eyleyesin Şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimad kılasın tahriren fi evahir - i muharremn sen - te erbaa ve semanine ve elf [782] 1673

Bi - makam - ı
Edirne
El - Mahrusa

---

[775] — Demirci köylerindendir.
[776] — » »
[777] — » »
[778] — » »
[779] — Bugün, Demirci'nin bu adda köyü yok.
[780] — Demirci köylerindedir.
[781] — » »
[782] — 1673 yılı Mayıs ortaları.

Vesika — 204

Kaatili na ma'lûm maktul maddesinden elli güruşdan ziyade alınmıya

Kaatili zuhur iderse varisi talebi ile ve izn-i kadı ile icra-yı şer'i oluna

Bir mahalde Katili na ma'lûm bir maktul bulundukda bilâ isbat mazınna-i kaatili olan kimesneden ve yahud maktul bulunduğu toprak ahalisinden iki yüz guruşdan beşyüze varınca diyet namiyle akçe alınurmuş

Bu makule sıkt maddesi kat'a görülmeyüb şer'i davacısı olursa şer'ile lâzım gelâne ta'ziri icra olunub bir akçe alınmıya

Sıkt-ı emin vaki' oldukda yani bir hatun ve yahud bir cariye evlâdını düşürdükde diyet namiyle elli guruşdan iki yüz guruşa varınca alınur imiş

Bu madde dahi kat'a istima' olunmıya şer' üzre davacısı zuhur iderse icra-yi hükm-i şer' olunub bir akçe alınmıya.

Eshab-ı a'raz ve gammaz ilkasıyla bazı kimesnelere kızının veya cariyenin قيزيكك ويا جاريه‌كك bikri izale olunmuş deyu müfsid ilkasiyle elli gurşdan yüz elli guruşa varınca alınur imiş

Bu zikrolunan veçhile dahi bir akçe alınmıya

Mütesellimler devre çıkdıklarında konakcı akçesi ve vekilharç akçesi ve arpa emini akçesi namiyle kırk guruşdan altmış guruşa varınca her kazadan mahalline göre akçe alınur imiş

Bu makule maddesi dahi kat'a mübaşeret olunmayub

Mütesellim - i âtik zamanında vaki' olub görülmiyen bazı hususı sefim zamanında görülmemiş ben görürüm deyu şer'i davacısı yoğıken bazı kimesneleri müfsid sözü ile ahzedüb bazı mertebe cerayim alınur imiş

Bu zikrolunan yemeklik akçesi ve ağalık ve tezkere akçesi dahi baad - el - yevm alınmıya

Her kazanın olıgelân devir ve zahire bahası tahsili için mütesellimler tarafından mübaşir tâyin olunan ağaya yemeklik namiyle elli guruşdan yüz guruşa varınca verilür imiş ve mu'tad olan devir ve bahalarını virdikden sonra ağalık ve tezkere akçesi namiyla üç guruşdan on guruşa varınca alınur imiş

Mütesellimler hizmetinde bulunduğu kethüda avayidi almak üzre dahi akçe alınmıya

Sancağın Rusum-ı muayyenesi ve sayir baadiheva makulesi alındıkda kethüda avayidi namiyle dahi tahammülüne göre akça alınur imiş

Kayde fi 20 min Şevval - el - mükerrem li sene - ti [783] 1084

El - fakir - ül - hakir Mustafa Paşa

Bu husus devletlû vezi - i ruşen zamir musahib - i şehriyari Mustafa paşa hazretlerinin taraf - ı şeriflerinden varid olmuşdur 1674
sah

Vesika — 205

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisü ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailühu ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran Saruhan sancağı mütesellimi... Zide kadrühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Acem tacirlerinden مىناص veled - i Allah virdi nam tacir dergâh - ı muallâma arz - ı hâl sunub Ekrad taife-

[783] — 28 İkincikânun 1674

sinden İsmail bin Hasan ve Kara Mustafa bin Ahmed ve Çerkes Osman bin İlyas ve Ali bin Yakub ve Haydar biu Hasan ve Musa bin İsa ve Abdulhalim bin برزده ve Aydın bin Yakub nam şakiler kendu hallerinde olmayub daima kârları ebna-i sebilin yoluna inüb kenduların ahiz ve kaydu bend ve emval ve erzakını yağma ve garet eylediklerinden sonra tacir-i mezburun refikleri Elhca Mehmed ve sekban Ahmed ile Manisa'ya gelürler iken Ballıca [784] kariyesiyle Palamud [785] kariyesi mabeynine geldiklerinde bunların dahi yollarına inüb yanında mevcud olan dört yüz guruş kıymetlû Acem esvabını ve bir zi-kıymet şarabî renk yakut taşını ve bil-cümle eşyasını yağma ve garet eylediklerinden mada bindiği yağız toru seyishanesini dahi alub menzillerine götürdüklerin ikrar ve itiraf itmeleriyle merkumunun ikrarlarıyla haklarından gelinmek üzre hüccet-i şer'iye virüldüğün bildirüb hâlâ hüccet-i şer'iyesi اعلم العلما المتبحرين بالفعل روم ايلى قاضعسكرم olan Mevlâna Mehmed edamallahu Taalâ feza-iluhum tetebbu, eyledikde her birinin ahiz etdüğü mal nisab-ı sirkaya baliğ olur ise sağ elleriyle sol ayakları mafsallarından kat'olunur deyu işaret itmekle imdi hüccet-i şer'iyesi mucibince eşkiya-yı mezkûrun şer' ile haklarında lâzım gelân cezaları mevlâna-yı müşarünileyhin işaretleri üzerinde mahallinde icra olunmak emrim olmuşdur Buyurdum ki hükm-i şerifimle vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi hüccet-i şer'iyesi mucibince eşkiya-i mezkûrun şer' ile haklarında lâzım gelân cezaları mevlâna-yı müşarünileyhin işaretleri üzre mahallinde icra edüb min baad şer'i şerife ve hüccet-i şer'iyeye ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesin şöyle bilâsin alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evayil-i şehr-i zilhicce-tüş-şerife li-sene-ti erbaa ve semanine ve elf [786]

1674

Be-meşta-yı
Hacıoğlu bazarı

---

[784] — Akhisar'ın köylerindendir.
[885] — Akhisar'ın »
786] — 1674 yılı Mart ortaları.

Vesika — 206

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Ma'dın-ül-fazlı vel - yakin Hüccet - el - hakk - ı alel - hakk - ı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fezailühu ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran Manisa mütesellimi... zide kadruhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Simav kazası reayası ordu - yı hümayunuma arz - ı hâl edüb kadimden bizimle maa haneye tahrir olunan yürükân taifesinden Musalar ve Karayaycı cemaatı bu defa' yine Kütahya sancağı tahririne me'mur olan müceddeda tahrir eyledikden sonra varub Saruhan sancağında sakin olmalarıyla üzerlerine edası lâzım gelân âvarız ve sayir tekâlifden hıssalarına düşeni taleb eylediğimizde virmekde muhalefet idüb anların dahi tekâlifini bizden alub bize ziyade zulm ve taadi iderler deyu bildürüb mezburların kaydolundukları üzre bulundukları yerlerde üzerlerine edası lâzım gelân âvarızları maa eda itdirilmek babında emr - işerifim rica eyledikleri eçilden hazine - i âmiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazar olundukda Simav kazasında cemaat - ı Musalar nam kariyesinin yirmi iki nefer ve beş buçuk ve bir rubu' ve yine cemaat - ı Karayaycı nam kariye yirmi iki nefer ve beşbuçuk ve bir rubu' hane kayd olunduğu mastur ve mukayyed bulunmağın imdi kanun ve defter mucibince amel olunmak fermanım olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifimle vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi maa âvarız hanesine kayd ve tahrir olunan reaya bulundukları yerde üzerlerine edası lâzım gelân âvarız ve bedel - i nüzul ve sayir tekâliflerin kanun - ı defter mucibince maa eda itdirüb hilâf - ı kanun ve defter kimseneye muhalefet etitrmiyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fil - yavm - es - salis ve aşer şehr - i Rebiyülahâr li - sene - ti seb'a ve semanine ve elf [787] 1676

Buyurd - ı sahra - yı okmeydanı

---

[787] — 25 Nisan 1676.

Vesika — 207

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadr - i vel - ihtiram sahib - ül - izz - i vel - ihtişam El - muhtas bi - mezid - i inayet - il melik - il - alâ Sivas payesiyle berveçh - i arpalık Kayseri'ye ve Amasya sancaklarına mutasarrıf olan Seyyid Mehmed dame ikbalühu tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Anadolu ve Karaman ve Adana ve Sivas eyaletlerinde bazı mahallerde eşkiya ve haramzade ve kutta' - üt - tarik zuhur edüb ebna - i sebilin mal ve canlarına zarar ve [bir kelime okunmadı] itmeleriyle eşkiyayı teftiş ve tafahhus ve ahız edüb haklarından gelmeğe me'mur ve müfettiş olmuşsundur Zikrolunan eyaletlerde zuhur edüb eşkiyayı her ne mahalde haber alursan alâ eyyi hâl ele getürüb ve muktaza - i şer' - i şerif üzre bilâ âman hakkından gelüb amma bu bahane ile fukaraya taaddi vecelb - i maldan ve na - hak yire telef - i nefesden hazar idüb ve siz kizikrolunan eyaletlerde vaki mütesellimler ve Kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarı ve sayir işerlersiz Paşa - yı müşarünileyhe bu emirde muavenet üzre olub haber alduğu eşkiya - yı ele getürmek içün iktiza etdükde eyaletinizden çıkarıncaya-dek bi - nefsihi kendunuz atlanub eşkiyayı ele getürmekde cümlenüz gereği gibi muavenet ve muzaheret etmenız babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı cel - ül - kadrim mucibince amel edüb dahi sen ki mir - i miranı mumaileyhsin Anadolu ve Karaman ve Adana ve Sivas eyaletlerinde zuhur eden eşkiyayı her ne mahalde haber alursan alâ eyyi hâl ele getürüb ve mukteza - yı şer'i şerif üzre bilâ âman hakkından gelüb amma bu bahane ile fukaraya taaddi ve celb - i maldan na hak yire telef - i nefsden be - gayet ihtiraz eyliyesin ve şöyle ki me'mur olduğun yirlerden bir mahalde ebna - i sebilin üzerine kutta'i tarik inüb ve yahut levend taifesi bir yerde fukaraya zulm ve taaddi eyledüğü istima' olunursa ve sen dahi tama'ı hama düşüb bir yerde bir habbe celb - i mal ile fukaraya zulmün mesmu'ı hümayunum olur ise ecdad - ı izamım enar Allahu Taalâ berahiminin ervah - ı tayyibeleri içün gazab - ı ateşbar - ı hüsrevanemden halâs olmayub kat'a özür ve cevabın mesmu'ı hümayunum olmayub eşed ukubetle hakkından gelinür ve siz ki zikrolunan eyaletlerde vaki' müteselimler ve Kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları ve işerlerisiz Paşa - yı müşarünileyhe bu emirde mukarenet üzre olub haber alduğu eşkiyayı

ele getürmek içün iktiza etdükde eyaletinizden çıkarıncayadek bi - nefsihi keudunuz atlanub eşkiyayı ele getürüb cümlenüz gereği gibi muavenet ve muzaherel üzre olasız Ve hilaf - ı şer'i mutahhar bir ferde vaz'ı hareket ettirmeyüb sâdır olan emr - i şerifimin mazmun - ı münifi ile âmil olasiz Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evasıt - ı şehr - i zilhicce li - sene - ti seb'a ve semanine ve elf [788] 1667

Bi - makam - ı
Edirne
El - mahrusa [789]

Vesika — 208

Me•ahir - ül - ümera - il - kiram Meraci' ül - kübera - il - fiham Zül-kadr-i vel - ihtiram El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - allâm Anadolu'nun sağ kolunda vaki' sancakbeyleri dame izzuhüm ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran zikrolunan sancaklarda vaki mütesellimler ve kethüdayerleri ve Yeniçeri - serdarları ve âyan - ı vilâyet ve sayir işerleri zide kadruhum tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâliyâ ol mahallerde bazı kutta'i tarik ve haramzade eşkiya zuhur edüb sizin ihmal ve tekâsülünüz sebebi ile ebna - i sebilin yollarına inüb kat - i nufus ve garet - i emval ve erzak eyledikleri mesmu'i hümayunum olmağla siz

---

[788] — 1677 yılı Şubat ortaları.

[789] — Yeniçeri Ağası, Mustafa Ağanında şu maalde bir mektubu vardır : «Kudvet - ül - akran otuz yedi bölükden Mehmed Çavuş zide kadrühu inha olunan budur ki memalik - i Anadolu'nun teftişine me'mur ve tâyin olunan teftişçi Paşa hazretlerine ocak tarafından dahi bermuceb - i ferman - ı alişan tâyin itmişlerdir İmdi gerektir ki tâyin olunduğu üzre ferman - ı âli mucibince mumaileyh Paşa hazretleri her ne mahalle teveccüh iderler ise sen dahi maa gidüb dahil olduğu mahallerin kasaba ve kuralarında sakin olan nefer Yeniçeri ve korucu ve oturak ve Acemi oğlanı olduğu yerlerinde tarafınızdan izin mektubu olanlara ve âsitane - i saadet muhafazasında sekban başı Ağa tarafından yerlerinde izin mektubu olan topçu ve cebeciler sahib çıkub ve bunlardan şaki ve ehl - i fesad üzre olanlar var ise ma'rifet - i şer'ile ve şer'i şerife ihzar eyliyesin şaki ve fesaeları şer'a zahir ve sabit olanlar hüccet - i şer'iye olundukdan sonra haklarında şer'a lâzım gelâna mucbi- i şer'ilerini icra idesin...

itab ve ikab - ı hüsrevaneme müstahak olmuşsuzdur Bundan sonra her kangımızın taht - ı hükümet ve nevahi ve kurasında ol - makule kutta'i tarik bir ferdi katl ve eşyasın garet iyledüğü istima' olunur ise bilâ âman hakkınızdan gelinmek mukarrerdir İmdi ol makule eşkiyayı bi - eyyi veçhekân ele getürüb şer'ile haklarında lâzım gelânı icra ve mazarrat - ı eşkiyayı def'ü ref' eyliyeslz siz ki beyler ve mütesellimler ve kethüdayerleri ve Yeniçeri serdarları ve âyan - ı vilâyet ve sayir işerlerisiz eşkiyayı haber alub ele getürmek içün çıkdüğunuzda sür'at ve ılgar ile varub tecessüs edüb ve yine acilen yerinize avdet edüb eşkiyayı tefliş sebebi ile il üzerlerine menzil be - menzil durağınızdan ve sancağınızdan harice çıkmazdan ve bu bahane ile müft ve meccana zad'ü zevade almakdan ve kendu halinde olanlara ahiz ve celb içün taaddi ve tecavüzden be - gayet ihtiraz eylemeniz babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince amel idüb dahi ol makule eşkiyayı bi - eyyi veçhekân ele getürüb şer'ile haklarında lâzım gelâni icra ve mazarratı eşkiyayı def'ü ref eyleyesizki beyler ve mütesellimler ve kethüdayerleri ve yeniçeri serdarları ve âyan - ı vilâyet ve sayir işerlerisiz eşkiyayı haber alub elegetürmek içün çıkduğunuzda kemal - i sür'at ve ılgar ile varub tecessüs edüb ve yine acila yerinize avdet idüb eşkiyayı teftiş sebebi ile il üzerlerine menzil be - menzil devr eylemekden ve sancağınızdan harice çıkmakdan ve bu bahane ile müft ve meccana zadü zevadı almakdan ve kendu halinde olanlara ahz'ü celb içün taaddi ve tecavüzden ve eşkiyayı himayeden begayet ihtiraz eyliyesiz Şöyle ki bundan sonra her kangınızın taht - ı hükûmetinde ve nevahi ve kurasında ol makule kutta' - ut - tarik bir ferdi katl ve eşyasın garet eyledüğü istima' olunur ise bilâ âman hakkınızdan gelinmek mukarrerdir Ana göre basiret üzre olub emr - i şerif - i vacib - ül - ittibaımın icrasında dakika fevt itmeyüb hilâfın irtikâb itmekden hazer iyliyesiz şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tah-

riren fi evahir - i şehr - i şevval - el - mükerrem li - sene - ti seb'a ve semanine ve elf [790] 1676

Bi - makam - ı
Edirne
El - mahrusa [791]

[790] — 1676 birincikânun sonları ile 1677 Sonkânun ibtidaları.

[791] — 1095 tarihli bir ferman daha var buna göre Anadoludaki eşkiya üzerine Seyyid Mehmed Paşa müfettiş tâyin edilir o da Manisa''daki eşkiyayı yakalamıya Ahmed Ağayı me'mur eder.

Aynı mealde 1095 evail - i şabanda yazılan bir ferman daha var, Anadolu'daki eşkiyanın te'dibine: Rumeli payesile Karahisarı şarki sancağı mutasarrıfı Ali Paşa; memur edilir. 1096 yılı Zilkade'nin beşinde de. Anadolu müfettişi, İstanköy muhafızı Ömer Paşa olur.

1097 evayil - i safer tarihinde Anadolu'da eşkiya müfettişliğine; berveçh - i arpalık Canik sancağı mutasarrıfı olan; Cafer Paşa tâyin edildi.

1097 Zilkade'sinde Ankara'da bulunan Halil'e; Karaman Payesi verilerek, berveçhi arpalık kastamonu sancağı da uhdesine verilüb Anadolu, müfettişi tâyin olundu.

1098 evahir - i Cemadelahârede, Anadolu müfettişi Halil Paşanın, Boğaz muhafızlığına tâyini üzerine, onun yerine; Bağdad valisi Vezir Ahmed Yaşa; Anadolu müfettişi ve sefere me'mur askerleri sürmeğe me'mur oldu.

1099 evahir - i Zilhicce tarihinde, eşkiya müfettişliğine Mar'aş valisi Hasan Paşa tâyin edildi.

1103 Muharrem ortalarında, bütün Anadolu'ya eşkiye müfettişi Genç Mehmed Paşa, tâyin edildi.

1107 yılında sşkiya Müfettişi Yusuf Paşa idi,

1108 evayil - i Rebiyülevvelinde, sadaret kayimmakamı Vezir Osman Paşa. kürt, türkmen ve yürüklerin iskânı ile, Anadolu'daki eşkiyayı teftişe me'mur edildi.

1108 Zilka'da hükümlerinde sürücü ve eşkiya müfettişi Seyyid Ahmed Paşa görünüyor.

1109 yılı kayıtlarında müfettiş ve sürücü İbşir Hasan Paşadır. İbşir Hasan Paşanın müsaadesiyle, Anadolu'nun sağ kolundaki eşkiya teftişi, 1109 yılı Zilka'de ortasında; Seyyid Ahmed Paşaya verildi.

Vesika — 209

Kaza - i Manisa'da sakin olub Türkman - ı Bozulus'a tabi' Tabanlı cemaatından Bali Biğ ibn Piri ve Piri bin Ridvan ve Hasan bin سموز Semüz ve Ali bin Pir Ahmed ve yazıcı Yusuf bin İsmail ve Osman bin Çerkes ve Ömer bin Mustafa ve Kaçar Amed bin Ali ve biraderi Ahmed ve Ali bin Hasan ve Mustafa bin تاريحق nam kimesneler ve sayiri meclis - i şer'i şerifde cemaat - ı merkumenin kethüdaları olan sahib - ül - kitab Osman Biğ ibn Aydın ve diğer Osman Ağa ibn شديد şedid ile ba - ferman - ı âli mübaşirleri olan fahr - ül - akran Mehmed ağa ibn - ül - hac Ahmed mahzarlarında her biri ikrar - ı tam ve ta'bir - i tam ve takri - i kelâm idüb bundan akdem merkumlar yediyle Ankara ile Karaman mabeyninde tahrir olunduğu mahalde herbirimiz iskân için hâlâ emr - i şerif - i vacib - ül-imtisal varid ve sâdır olmuş idi Elhaletü hazihi baad - el - feth vel - kıraat cümlemiz سمعا وطاعه deyüb obamız ve cemaatımız ile mahall - i merkume revane olmağa razı ve hin - i mutalebede ihzara her birimiz ahârın nefsine kefil olub ve eğer izinsiz mahall - i mezburdan kalkub ahâr sancağa gidersek canib - i mirîye herbirimizin üçer yüz guruş nezrimiz olsun dediklerinde gibb - et - tasdik - iş - şer'i ma - hüvel vaki' bit - taleb kelbolundu fil - yevm - el - hadi - i aşer min şehr - i Rebiyyülevvel li - sene - ti 'samane ve semanine ve elf [792] 1677

Şühud - ül - hâl

Fahr - ül - müderrisin Ahmed efendi ibn Elhac Mahmud

Haydar zade Mustafa ibn Veli

Kadri bin Hasan

Abdurrahman efendi ibn Abdülcelil

Kethüda - i şehir Mustafa Biğ ibn Abdullah

İbrahim bin Halil

Sani zade Abdullah efendi

[792] — 14 Mayıs 1677.

Vesika — 210

Mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm Anadolu eyaletinde Bolu ve Kângırı [Çankırı] sancaklarından maada vaki' olan kadılar zide fazluhüm Mefahir-ül-emasil - i vel - akran zikrolunan elviyeden gayri vaki' sancakların mütesellimleri ve kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları zide kadruhüm Tevki - i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki hâliyâ ol semtlerde vaki' olan yolların hıfzu hiraseti ve zuhur eden kutta' - tarik eşkiyasının ele getürülmesi bil - fiil Eskişehir sancağı beyi olan kudvet - ül - emasilü vel - akran Hüseyin dame izzuhuya tefviz ve sipariş olunmağla bad - el - yevm her kangı sancakda haramzade zuhur iderse bi - eyyi veçhekân ele getürmekde cümleniz ittifak ve ittihad idüb bu babda mir - i mumaliyeh re'yinden hariç vaz' itmeyüb tarafından her kangınıza haber varırsa bilâ te'hir zuhur eden eşkiyayı bi - inayettullahı taalâ ele getürmekde ittfak ve ittihad ile gereği gibi bezl - i makdur eyliyesin Şöyle ki bu hususda mir - i mumaileyhin sözünden zerre mikdarı muhafetiniz ve tarafından haber gönderildikde az ve çok müsamaha ve tekasülümüz ola veyahud baad - el - yevm huccac - ı müsliminden veya tüccar ve sayir ebna - i sebilden bir ferde her kangınızın hududunda zarar isabeti istima' oluna bir veçhile özrünüz müfid ve makbul - i hümayunum olmayub eşed siyasetle bilâ âman katlonursunuz ana göre basiret ve hareket eylemeniz babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim üzre amel idüb dahi baad - el - yevm her kanagı sancakda haramzade zuhur iderse bi - eyyi veçhekân ele getürmede cümleniz ittifak ve ittihad idüb bu babda mir - i mumaileyhin re'yinden hariç vaz' itmeyüb tarafından her kangınıza haber varirsa bila te'hir atlanub zuhur iden eşkiyayi bi - inayetullahı taalâ ele getürmekde muin ve ittifak ile gereği gibi bezl - i makdur eyliyesiz Şöyle ki bu hususda mir - i mumaileyhin sözüne zerre mikdarı muhalefetiniz ve tarafından haber gönderdikde az ve çok müsamaha ve tekâsülünüz ola veyahut huccac - ı müsliminden ve tüccar ve ebna - i sebilden bir ferde her kangınızın sancağı hududunda zarar isabeti mesmu'ı hümayunum ola bir veçhile özür ve cevabınız müfid ve makbul - i hümayunum olmayub eşed siyaset ile bilâ âman katlolursunuz Ana göre basiret ve intibah üzre işbu sâdir olan ferman - ı hümayunumun mazmun - ı münifi ile âmil olub hilâf irtikâbından be gayet

ihtiraz üzre olasın Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe itimad kılasız Tahriren fi evayil-i Cemedelahâre li-sene-ti tis'ine ve elf [793] 1679

Bi-Medine-i
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 211

Efazıl-ı disar şerayi'i şiar Anadolu'nun sağ kolunda vaki olan mevali-i izam dame izzühu ve Kuzzat efendiler zide fazlühum ve Yeniçeri serdaları ilâm olunan oldur ki işbu sene-i mübarekede küffar-ı hâkisarın hareketlerile bu mertebede iken sefer-i hümayunuma gitmeyüb şehirlerinizde ve kasaba ve kuralarınızda meks ve üzerlerine lâzım gelân hidmet-i padişahiyî terk edüb ve bazısı şekavet ve fesad üzre olub askeri olmıyan reaya raifesine dahi sahib çıkub hilâf yire askerilik iddiasını itdikleri istima' olunmağla ol makule kimesneleri teftiş ve tafahhus edüb sefer-i hümayuna me'mur olmaları sefere irsal ve serhadlû olanları dahi serahatlerine gönderüb ve me'mur oldukları sefer-i hümayuna ve serhadlerine gitmeyüb şekavet üzre olanları kal'a bend edüb cezaları tertib olunmak içün bn tarafa arz ve ilâm olunmak babında emr-i şerif-i âlişan ile kudvet-ül-emasilü vel-akran on sekizinci bölüğün şaban Çavuş tâyin olunub ol tarafa irsal olunmuşnur İnşaallahürrahman her kangınızın taht-ı hükûmetinize vasıl olur ise emr-i şerif-i âlişânim mefhumunu üzre şehirlerinizde ve kasaba ve kuralarınızda mukim ve müsafir Yeniçeri ve topçu ve Cebeci zümresinden olub me'mur oldukları sefer-i hümayuna ve serhadlû olanlar serhadlerine gitmeyüb ol tarafta meks iden kimesneler çavuş-ı merkum ma'rifetiyle teftiş ve tafahhus itdirüb me'mur oldukları mahalle isâl ve şekavet üzre olub me'mur olduğu mahalle gitmeyüb ve bazı askeri olmayub reaya taifesine sahib çıkub askerlik iddiasini idenleri kal'a bend edüb cezaları tertib olunmak içün bu tarafa arz ve ilâm idesiz ve sen ki Şaban Çavuş ve serdarlarsiz şöyle ki tavaif-i mezbureden bir ferde himaye ve müsamaha idüb ol taraflarda alıkoyacak olursanuz bir veçhile özürünüz makbul olma-

[793] — 1679 temmuz ortaları

yub itab ve ikabe mustahak olmanuz mukarrerdir Ana göre basiret üzre olub muceb-i mektub ile âmil olasız Tahriren fi gurre-i Ramazan sene-te 1095 [794]

1684

El-fakir Zülfikar Ağa-yı
Yeniçeriyan-ı dergâh-ı
Âli hâlâ [795]

Vesika — 212

Bil-fiil medine-i Manisa'da icra-yı ahkâm-ı şeriat-ı garra iden faziletlû efendi zidet fezailühu ve mefahir-ül-emasil-i vel-akran müteselim ve kethüdayeri ve serdar vekilleri zide kadruhu vesair âyan-ı vilâyetin işerleri ve kura ahalileri siz inha olunan oldur ki kaza-i mezbure tabi' Yurtdağı nahiyesinde Dere nam kariyeden Elhac İbrahim oğlu Elhac Süleyman elli kadar eşkiya ile ve Güzelhisar kazasında Kilise nam kariyeden [796] Küçük Hatib ve Münevveroğlu ve Bayrakdar İmam nam (şakiler) onar nefer şakiler ile Musa nam ağamızın zincir ile kutta'-ut-tarik hapisleri ve getüren adamlarının öününe inüb eşyaların garet ve yağma ve iki nefer ademini mecruh ve zincirde olan hapisler ile bir ademisin ahzeyledikleri huzuruma bi-eyyi veçhekân ahiz ve ele getürülmeleri babında buyurıldı tahrir olunub ağalarımızdan kudvet-ül-emasil-i vel-akran zide kadruhu mübaşeretiyle irsal ve cevanib-i erbaada olan kaza

---

[794] — 12 Ağustos 1684.

[795] — Manisa'da Yeniçeri serdarı menzilci Mehmed Beşe, sefere gitmediği gibi, diğer eşkiyaları da korumuş ve onlara yataklık yapmıştır. Yapılan şikâyet üzerine, habsedilerek, hakkından gelinmiye karar verilmiştir.

Bu yıllarda askeri, sefere çağıran birçok emirler vardır. Askeri sürmeğe Hüseyin Paşa sürücü tâyin edilmiştir. Gerek kayıdlardan ve gerekse emirlerden, askere fazla ihtiyaç olduğundan bir taraftan serdengeçti kaydına, öbür taraffan da çalıkların dahi, sefere gönderilmeleri, sefere iştirak eden çalıkların, çalık kaydlarının silineceği, ocağa kaydolunacakları hakkında da muhtelif emirler var!

[796] — Bu adda bugün, bir köy yok.

ahalilerine dahi minval - i [797] meşruh üzre buyurıldı isâl olunmuşdur Gerektir ki mübaşir - i merkum ma'rifetiyle ata ve dona kaadir ve tüfenek endazlıkda bahadır olan ahali - i vilâyetler birle ittifakan eşkiya - i mezkûr teessüs ve tafahhus idüb her ne mahalde bulunurlar ise üzerlerine varub bi - eyyi veçhekân ahiz ve ele getürmeğe sa'yü dikkat ve sarf - ı kudret eyleyüb bil - cümle refikleri ile ele getürmeğe ihtimam - ı tam edüb muhalefetten begayet ihtiraz iyleyüb mucib buyurıldı ile âmil olasız deyu fi 13 min R. sene 1096 [798] 1685

Vesika — 213

Bu sene - i mübarekede Anadolu müfettişi olan Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Devletlû Ömer paşa hazretleri kaza - i Manisa'ya teveccüh eyledikde def'i içün cümle âyan ve eşraf ittifakiyle verilân hedıyedir ki alel - hesab ancak nefs - i şehir mahallesinden beher haneye dörder guruş ile [bir kelime yırtık] efrenci iktiza etmeğin tahrir olunub mübaşir fahr - ül - akran Şahin Ağa yedine defter verildi Tahriren fil-yevm - üs - sabi' min muharrem - ül - haram seb'a ve tis'ine ve elf [799]
1685

Mahalle - i Danişmend	Mahalle - i Hacı	Mahalle - i Çaprastlar'
Halil	İlyas sağır	Kebir
Hane	Hane	Hane
10	5	10,5 sah

[797] — Sefer emriyle beraber eşkiyaların çoğaldığı, Yeniçerilerin, çok şiddetli emirler verilmesine ra'men seferlere gitmedikleri ve eşkiyalık ettikleri, bin netice halktan yem ve yemeklik, para alındığı, 1095 ve 1096 yılları sicillerinde, nazar - ı dikkati bilhassa çekiyor.

1096 yılında hazine - nakline me'mur Seyyid İbrahimi Yurtdağı eşkiyaları; «... Güzelcehisar ile Kilise nam kariye kurbunda Zeytunlu beli nam mahalde yoluna inüb bil - cümle emval ve erzakın nehb - ü garet iyledüklerin...» den başka daima soygunculuk yaptıklarından yakalanub, şer'ile haklarından gelinmesi emredilmektedir.

[798] — 19 Mart 1685.

[799] — 4 İlkkânun 1685

Mahalle - i Seydi Hoca
Hane
2,5

Mahalle - i Elhac İvaz paşa
Hane
8,5

Mahalle - i Dere
Hane
8

Mahalle - i Saz
Hane
8,5

Mahalle - i Karayunus
Hane
10,5

Mahalle - i Niflizade
Hane
6,5

Mahalle - i Inarlıca
Hane
6

Mahall - i Nasırlı
Hane
3

Mahalle - i Karahisar
Hane
3

Mahalle - i Bölicek Atik
Hane
7,5

Mahalle - i Yarhasanlar
Hane
37

Mahalle - i Dilşikâr
Hane
14

Mahalle - i Arab Alanı Maa Davut Fakih
Hane
12

Mahalle - i Alaybeyi
Hane
27

Mahalle - i İbrahim Çelebi
Hane
8,5

Mahalle - i Camiikebir
Hane
6 sah

Mahalle - i Husrev Ağa
Hane
9 sah

Mahalle - i Nışancı paşa
Hane
3,5

Mahalle - i Kasımpaşa
Nısıf hane

Mahalle - i Recai
Hane
?

Mahalle - i Körhane
Hane
8

Mahalle - i Elhac Yahya
Hane
7

Mahalle - i Tekye
Hane
?

Mahalle - i Babakuyusu
Hane
8

Mahalle - i Ebe
Hane
4

Mahalle - i Elhac İlyas
Kebir
Hane
7

Mahalle - i Attar Ece
Hane
8 sah

Mahalle - i Huccaclar
Hane
2

Mahalle - i İmad
Hane
5,5

Mahalle - i Eskihisar
Hane rubu'

Mahalle - i Çengizade
-Hane
2,5

Mahalle - i Göktaşlı
Hane
5,5

Mahalle - i Deveciler
Hane
6

Mahalle - i Bektaş Kebir
Hane
10

Mahalle - i Bektaş sağır
Hane
12,5

Mahalle - i Çarşu
Hane
3,5

Mahalle - i Çaprastlar
sağır
Hane
8 sah

Mahalle - i Aynı Ali
Hane
13

Mahalle - i Bölicek
cedid
Hane
5

Mahalle - i Derviş Ağa
Hane
8

Mahalle - i Serabâd
Hane
10

Mahalle - i Yaviler
Hane
7

Mahalle - i Sakalar
Hane
2,5

Mahalle - i Hakibaba
Hane
11,5

Mahalle - i İsa Fakih
Hane
3

Mahalle - i Akmescid
Hane
4

Mahalle - i Sultaniye
Hane
Nısıf

Mahalle - i Ali Ağa
Hane
Sekiz buçuk

Mahalle - i Ermeniyan bâlâ Hane 11

Mahalle - i Ermeniyan süflâ Hane 12

Mahalle - i Rumiyan Hane 12

Mahalle - i Yahudiyan Hane 10

Cem'an yekûn Hane Rubu' 427

Vesika — 214

İşbu sene - i mübarekede askeri sürmeğe me'mur olan saadetlû Ahmed paşa hazretlerine hediye ve vaki' olan masariftir zikrolunur [800]

Guruş	عن	
116	11	Şehir kethüdasının paşa - yı müşarünileyh içün kavl - i mücerredi ile vaki' olan defteri hesabının mecmuudur guruş
46		Defterdar zadenin hanesine nazil olan paşa ağasının dört günlük masrafı bi - kavl - i kethüda - yı şehir guruş
162		
8		Şehir kethüdası Ahmed Ağa mahallesi için verdiği şıra
29		bahası Harkacı حارقجی damadı Hüseyin Ağanın defteri mucibince masraf guruş
20		Mahaile - i Rumiyan masrafı guruş
18		« yahudiyan masrafları
25		« yarhasanlar guruş
262		
15		Mahalle - i Haki baba
15		« Elhac İlyas Kebir
18		« Bölicek âtik
8		« « cedid
5		« Ermeniyan balâ
323		

[800] — 1097 Yılında Manisa'ya müfettiş Cafer paşa da geldi ve ona 8426,5 guruş « paşa harcından maada » masraf yapıldı. »

Guruş		
323	Mahalle-i	
12	«	Baktaş sağır
6	«	Arabalanı
6	«	Ermeniyan Süflâ
15	«	Mahalle-i Bektaş Kebir
4	«	Nifi Zade
4	«	İmad ve Sakalar
2	«	Camii Kebir ve Eskihisar
2	«	Çengi Zade
2	«	Çarşı
3,5	«	Elhac İvaz Paşa
3	«	Recayi masrafı
382,5		
6	«	Çapastalar
7	«	Husrev Ağa
2,5	«	Narlıca
2		Mahalle-i Elhac Yahya
14	«	Deveciler guruş
7	«	Çarprastlar Sağır
2	«	Körhane
423		
4	«	Danişmend Halil
1,5	«	Tekeye guruş
4	«	Elhac İyas sağır
2	«	İbrahim Çelebi maa Sultan
6,5	«	Serabâd guruş
3,5	«	Attarece «
1,5	«	Dere «
446		
1	«	Ebe kuyusu
3	«	Aynı Ali
5	«	Derviş Ağa
18	«	Alay beyi
473		

Guruş		
473	Mahalle-i	
10	«	Dil şikâr
5	«	Nişancı
2,5	«	Nasırlı
70	Kuyumcu zade Halil ağanın masrafıdır	
10	Hacı Ahmed zade el-hac Halil efendi an baha-i lâhim	
10	Muslihiddin efendinin mahallesiyçun	
580,5		
	Zahire Baba ——— virilan arpalardır	
Kil———		
125	Mir ahor ağaya geldiği gece verilân arpa	
298,5	Paşa geldiği gün arpa emini ağaya ba tezkere	
330	İkinci günü arpa emini ağaya verildi ba tezkerei kethüda	
270	Üçüncü gün arpa emini ağaya verilen ba tezkerei kethüda	
1023,5		
120	Bu mecmuunun kilebaşı arpa kile?	
11,5	def'a on bir buçuk kile arpa dahi verildi bi-kavli Elhac Ömer	
1155		
	Şehirlisinden Elhac Ömer'in aldığı arpalardır	
Ölçek		
200	Hasan Çelebiden arpa	

Ölçek
350 def'a Hasan Çelebiden alınan şair
415 Çingâne Hasan Beşe oğlu (ndan) alınan şair
238 Elhac Ali'den alınan şair
440 « Ömer'in kendinden alınan, şair
500 Deveoğlundan alınan şair
140 Ahmed Beşe'den alınan şair
23 def'a Hasan Çelebilden alınan şair

2306

fi— Akçe 57

عند
guruş
1096

Saadetlû vezir-i mükerrem Ahmed Paşa hazretlerine verilân hedayadir ki zikrolunur

55 Saadetlû paşa hazretlerine elvan renk çuka zira' beher zira' fi 2
5 Kethüda Bey için verilen çuka zira'
5 Fazlı efendiye çuka zira'
4,5 Kapucular kethüdasına çuka zira'
4,5 Divan efendisine çuka zira'
4,5 Arpa emini ağaya « «
4 Konakcı ağaya « «
4 Zahireci « « «
10 Defterdar zadelerin evine konan paşa ağasına çuka zira'

96,5

fi— ثمن
Guruş 2
2

an
Guruş ثمن
209

60 Saadetlû paşa hazretleri için atlas zira' yirmi zira'a كوزدر on altışar guruşadır.
9 Kethüda ağaya atlas zira'
9 Fazlı efendiye atlas «

78

fi— Rubu'
Guruş 1
1

An. Guruş 104,5

20 Saadetlû paşa hazretlerine harc tonluk zira' 4
5 Sonra gelen ağaya verilen mai harc zira' 5

25

Beher tonlük
fi— Guruş 7,5
Cem'a Guruş 37,5

Paşa hazretlerine ve etbaına çem'a verilen çuka zira' 96,5 beher zira'

fi— guruş 2 ثمن 2
Guruş
209 ثمن Paşa hazretlerine ve etbaına atlas zira' 87
20 zira'ı on altışar guruşdur

fi Guruş 1 Rubu'

104,5	Paşa ve etbaına harc 25 zira' 7,5 tonluk	
		87,5
5	Kethüda beye bir seccade verildi	
356		
1096	an baha - i şair cümle guruş	
580,5	harc - ı mahallat-ı mansia guruş	
2032,5		
100	Menzil için Esedî	
150	harc Kürt Ali ağa	
20,5	tahsil idene Sene 1098 [801]	1686/1687
2352		

Vesika — 215

Kutta' - i tarik'in garet ittiği eşyayı mütesellim tazmin ide deyu varid olan emirdir [802]

Mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm Saruhan sancağında vaki olan kadılar zide fazluhum ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki birkaç senedenberu seferler mütemadi olub vali - i vilâyet vüzera - ı izam ve mirimiran ve ümera - i eyalet sancaklarında olmayub herbiri me'mur oldukları sefer ve muhafazalarda bulunub mütesellimlerinin dahi adem - i takayyüdlerinden naşi memalik - i Anadolu'da bazı mahallerde Levendat ve hırsuz ve kutta'i tarik eşkiyası zuhur edüb ebna - i sebilin yollarına inüb nicelerin katl ve bil - cümle emval ve erzaklarin nehb'ü garet ve hilâf - ı şer'i şerif fesad ve şekavetleri günden güne ezdiyat bulmağla ol - makule zuhur iden eşkiya ve haramzadeyi ahiz ve şer'ile haklarından lâzım geleni icra ve fesad ve şekavetleri ibadullah üzerinden def'ü ref' içün müfettişler tâyin olunmuş idi Lâkin anlar dahi bu bahane ile tama' hame düşüb eşkiya teftişi namıyla bir iki bin levendi yanına cem' ve kasaba ve kurada gezüb müft ve meccana yem ve yemek aldıklarından maada teftiş akçesi ve sair bahane ile küllî akça alub ahali - i memlekete ve reaya fukarasına hilâf - ı şer'i şerif hadden ziyade zulüm ve

---

[801] — 1686/1687

[802] — Ayni maalde evasıt - ı safer 1099 tarihli bir ferman daha var.

taaddı ve tecavüz üzre oldukları sem'i hümayunuma ilka olunmağla baad-el-yevm Anadolu'da müfettişler ref' olunub reaya ve beraya ve sükkân-ı memleket âsude hâl ve müreffeh-ül-hâl (iki kelime okunamadı) olmaları aksa-yı murad-ı hümayunumdur İmdi sizki kadılar ve mütesellim ve âyan-ı vilâyet ve işerlerisiniz taht-ı kazanızda vaki' derbend ve mahuf ve muhatara olan mahalleri hırsuz ve harami eşkiyasından gereği gibi hıfz ve ebna-i sebilin emn-ü rahat ve kemal-i itmi'nan-i kalb ile gelüb gitmelerine bezl-i dikkat eyleyüb bundan sonra taht-ı kazanızda bir mahalde hırsuz ve kutta'ı tarik eşkiya zuhur edüb katl-i nüfus garet-i emval iyledikleri istima' olunursa sizin adem-i takayyüd ve ve müsamahanızdan bilinüb kat'a özür ve illet ve bahaneniz mesmu' olmayub garet olunan emval ve erzak sizden tazmin ve tahsil etdirilür ana göre her biriniz ziyade takayyüd ve ihtimam eyleyüb zuhur eden kutta'i tarik eşkiyasın ahiz ve elegetürüb amma bu bahane ile kasaba ve kura gezüb bunda hırsuz var imiş veyahud adem katlolunmuş deyu teftiş namiyle reaya fukarasından müft ve meccanen zahire ve hilâf-i şer'i şerif akçe almakdan ve sair zaleme taifesine ruhsat virmekle taaddi ve tecavüz olunmakdan hilâf-ı rıza-yı hümayunum olur vaz'u halet irtikâbından begayet ihtiraz ve içtinab eylemeniz babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-ül-kadrim üzre amel edüb dahi sizki kadı ve mütesellim ve âyan-ı vilâyet ve işerlerisiz baad-el-yevm müfettişler ref' olunmağla taht-ı kazanızda derbend ve mahuf ve muhatara olan mahalleri hırsuz ve haramı eşkiyasından gereği gibi hifz ve ebna-i sebilin emn'ü rahat ve kemal itmi'nan-ı kalb ile gelüb gitmelerin bezl'ü dikkat eyleyüb bundan sonra taht-ı kazanızda bir mahalde hırsuz ve kutta'-ı tarik eşkiyası zuhur edüb katl-i nüfus ve garet-i emval eyledikleri istima' olunur ise sizin adem-i tekayyüd ve müsamahanızdan bilinüb kat'a özür [ve] ecvabiniz mesmu' olmayub garet olunan emval ve erzak sizden tazmin ve tahsil etdirildtkden sonra hakkınızdan gelinür bilmiş olub ana göre her biriniz ziyade takayyüd ve ihtimam ile kutta'-ut-tarik eşkiyasın ahiz ve elegetürmeğe bezl-i sa'y ve ihtimam eyliyesiz Amma bu bahane ile kasaba ve kura'gezüb bunda hırsuz var imiş veyahud adem katlolunmuş deyu teftiş namiyle reaya fukarasından müft ve meccanen zahire ve hilâf-ı şer'i şerif akça almakdan ve sair zaleme taifesine ruhsat verilmekle taaddi ve tecavüz olunmakdan veyahud ehl-i fesad olanları elegetürmekde tekâsül ve müsamaha ile hilâf-ı rıza-yı hümayunum olur vaz'ü ha-

let olur halet irtikâbından begayet ihtiraz edesiz Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimad kılâsız Tahriren fi evayil-i şehr-i Ramazan-il-mübarek li-sene-ti semane ve tis'ine ve elf [803] 1687

Bi-makam-ı Kostantaniyye El-mahrusa

Vesika — 216

Akza-kuzat-il-müslimin Evlâ vülât-il-muvahhidin ma'din-ül-fazl-ı vel-yakin Hüccet-el-hakkı alel-halk-ı ecmain Varis ulûm-ül enbiya-i vel-mürselin El-muhtas bi-mezid-i inayet-el-melik-il-muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fezailühu ve Mefahir-ül-kuzat-ı vel-hükkâm, Maadin-ül-fezail-i vel-kelâm Saruhan sancağında vaki olan kadılar zide fazlühüm ve kudvet-ül-emasil-i vel-akran Saruhan sancağı müteşellimi zide kadrühu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki vilâyet-i Anadolu'da vaki' eyalet ve elviye müteşellimleri kapularında Sarıca ve sekban taifesi سوده veya bir hidmet bahanesi ile bayrakları ve bölükbaşıları ile kariye be-kariye gezüb müft ve meccana yeyüb ve içüb ve hilâf-ı şer'i şerif emval ve erzak-ı müslimini cebra gasb ve garet ve bazı mahallerde kat'ı tarik ve katl-i nüfus ve şekavete cesaret ve bu hal üzre gûna taaddi ve hasaret ve vufur ve fesadat ve şenaat üzre ol mallarıyla fukara ve zuafa payimal-i cevr ve eziyyet-i zulmoldukları mesam'i aliyyem-i husrevname vasıl olnağın İmdi eyyam-ı saadet encamımda reaya fukarasına ve ahâra bir veçhile zulüm ve taaddi olunduğuna kat'a rıza-yı hümayunm olmamağla fima-baad eyalet ve elviye müteşellimleri ve voyvodalar ve ehl-i hidmet namında olmalardan bir ferd yanında Sarıca ve Sekban saklanmyub ve beslemeyüb ve min baad liva-i mezburda bölük namiyle ve ahâr tarikile Sekban Sarıca bayrakları ile gezmemek gezdirmemek babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-üş-şanim mucebince senki mütesellimi mezbursun emr-i şerifim varduğu saat yanında olan Sarıca ve Sekban taifesin bilâ tevak-

[803] — 1687 yılı Temmuz ortaları.

kuf dağıdub min baad Sarıca ve Sekban saklamayub ve beslemeyesin ki Sarıca ve Sekban ve bölükbaşı namıyla kapunda adam olduğu istima' olunur ise eşed ukubat ile cezan verilüb katlolursun Ve siz ki kadılarsız mütesellimi mezbur emr-i şerifime mugayir yanında Sarıca ve Sekban taifesin red itmekden imtina' iderse yahud dağılub geru alur ise vaki-i hâli âsitane-i saadetime arz eyliyesin ki emr-i şerifime imtisal itmedüğü içün evvel cezası verile şöyle ki bundan sonra liva-i mezburda bölük namiyle kariye be-kariye Sekban ve Sarıca bayrakları gezmek ihtimali oldukda husus-ı mezbur-ı arzetmeyüb mikdar-ı zerre tekâsüle cevaz gösterirseniz dahi mazhar-ı itab olursunuz Bilmiş olub muceb-i emr-i şerifimle âmil olasın şöyle bilesin alâmet-i şerifime itimad kılasın Tahriren fi evasıt-ı şehr-i Ramazan-il-mübarek li-sene-ti semane ve tis'ine ve elf [804] 1687

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 217

Emir-ül-ümera-il-kiram kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadr-i vel-ihtiram sahib-ül-izzi vel-ihtişam El-muhtas bi-mezid-i inayet-il-melik-il-aiâ Kütahya ve Karaman ve Kayseriye ve Aydın ve Saruhan ve Sığacık ve Balıkesri Beylerbeyiler dame ikbalühum ve mefahir-ül-emasil-i vel-akran zikrolunan sancaklar mütesellimleri ve voyvodaları ve Yeniçeri serdarları ve sayir âyan-ı vilâyetin işerleri zide kadrühüm Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Bozulus Türkmanı reayası perakende ve perişan olmağla hallerine merhameten mallarından yedi bin guruş tenzil ve baad-el-yevm cemaatları içine iskân ve müceddeda tahrir olunub ahvallerine nizam verilmek fermanım olmağla kadimî Bozulus reayası olub varub ahâr diyarda bazı zî-kudret kimesnelerin çiftliklerinde ve kasaba ve kurada ve gayri aşiretler arasında tavattun edüb kadimî ata ve dedelerinin ismi Bozulus reayasının raiyyet ve raiyyeti oğullarından bazıları sonradan mirîye gadr eylediklerin muharriri

[804] — 1687 Yılı Temmuz sonları.

ilâm etmekle ol makule kadimî Bozulus reayası her kanginizin taht-ı hükûmetinde bulunur ise ma'rifet-i şer'ile kaldırub cemaatları içine iskân ve alel-esami koyunları ve develeri ve binekleri ile deftere kaydettirdüb mal-ı mukataaya kesr'ü noksan götürmiyesiz Deyu fermanım olmuşdur Buyurdum ki hükm-i şerifimle... vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi Bozulus reayası her kanginizin taht-i hükûmetlerinde bulunurlar ise gerek kasaba ve kura ve çiftlik ve gayri aşiretler arasında olsun taife-i mezburenin mal-ı kadiminden yedi bin guruş tenzil olunub müceddeda taharri ve ahvallerine nizam verilmek fermanım olmağla ma'rifet-i şer'ile kaldırub kadimî cemaatları içine götürüb nakl-ü iskân itdüresiz Dirlikde alaka yoğiken bazıları biz sonradan sipah ve sekban olduk deyu ve sayir bahane ile avk ettirmeyüb muhalefet üzre olanları arz edüb bil-cümle koyunları ve develerin ve binekleri ile taharri ettirdüb ahvellerine nizam verdüresiz Amma bu bahane ile Bozulus reayası olmıyan ahârın defterlü reayasına müdahale olunmakdan be-gayet ihtiraz eyleyesiz Şöyle bilesiz alâmet-i şerife itimad kılasız Tahriren fi evayil-i şehr-i Rebiülevvel li-sene-ti tis'a ve tis'ine ve elf [805]

1688

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 218

Akza kuzat-il-müslimin Evlâ vülat-il-muvahhidin Ma'din-ül-fazl-ı vel-yakin Hüccet-el-hakk-ı alel-hakk-ı ecmain Varis ûlûm-ül-ebiya-i vel-mürselin El-muhtas bi-mezid-i inayet-el-melik-il-muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailuhu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki kaza-i mezbur muzafatından darendegân-ı ferman-ı hümayun Turgudlu nahiyesi ahalisi südde-i saadetime arz-ı hâl edüb nahiye-i mezburde şiddet-i şitada bazı [806] kimesneler dağda soukda donub fevt olsa ve ağaçdan düşüb helâk yahut mecruhan maktul bulunsa veyahud cami ve mescid köşelerinde ve handa kendü sun'i

---

[805] — 1688 Yılı ikincikânun iptidaları ve ortaları.

[806] — Turgutlu ahalisinin, daha bir çok şikâyetleri vardır. Dışarıdan gelen şeylerden Voyvoda ihtisab ihzariyesi namına, yük başına yüz iki akçe alırken, şimdi okka başına fazla paralarını aldıklarından men'ini rece

ile fevt olsa bu asıl vefat idenlerden voyvodalarımız ve Beylerbeyi ve sair ehl-i örf taraflarından gelüb kariyenizde vefat olmuşdur öşr-i diyet bizim hakkımızdır deyu üzerimize konub müft ve meccana yem ve yemek ve yağ ve bal ve koyun ve kuzu ve arpa ve saman ve odun ve otluk ve sayir zahirelerin alınduğundan gayri kasabada yüz elli ve ikiyüz guruş ve kuralarından bin guruş öşr-i diyet alub bu makule zulüm ve taaddiden hâli olmaduğun bildirdiler İmdi Beylerbeyiler ve sancak beyi ve voyvoda defterlerde ve kanunname-i hümayunda öşr-i diyet namına mahsul tâyin ve takdir olunmamışdır ol veçhile fukaradan alınan guruş ve me'kûlat hilâf-ı kanun olub her gelen voyvodalar ve Beylerbeyiler ve sair ehl-i örf taifesi veçh-i meşruh üzre fukaraya zulm ve taaddi eylemekle ekseri perakende olmağla bin on sekiz recebinin gurresinde paye-i serir-i alâya arz olundukda memalik-i mahrusamda bu makule ağaçdan düşüb ve soukdan helâk ve cami ve mescid köşelerinde ve hanlarda kendu vaz'ı ile vefât ve kaatili malûm olmıyanlardan öşr-i diyet alınmak ref' olunmuşdur Buyurdum ki hükm-i şerifimle vardıklarında husus-ı mezbura hak üzre mukayyed olub göresin arz olunduğu üzre fukaraya zulüm ve taaddi olunduğuna rıza-yı şerifim yokdur Men'ü def' edüb minbaad voyvodalarına ve beylerbeyilere ve sair ehl-i örf taifesine bunlardan hilâf-ı şer' ve kanun öşr-i diyet namına bir akçe ve bir habbelerin almiyalar ve aldırmıyasın min baad şer'i şerife ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesin Eslemiyeyanı isim ve resimleriyle vukuu üzre yazub arz edüb husus-ı mezbur için dahi emrim varımlu eylemiyesiz Şöyle bilesin ve baad-el-nazar bu hükm-i hümayunumu yedlerinde ibka ve mukarrer kılub alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evayil-i şehr-i Rebiülahâr li-sene-ti tis'a ve tis'ine ve elf [807]

1688

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

---

ediyorlar. Ayni zamanda. Voyvodaları senede halktan dörder beşer yüz kuruşlarını alıyorlarmış 97 ve 98 yıllarında fazla âvarız toplamış. keza aynı Voyvoda Mustafa, baharda halk, atlarını ve diğer hayvanlarını çayıra götürünce « kazık ve at bekçisi ve otluk » namile her sene dörder beşer yüz guruşlarını alırmış. Bir de hariçten gelenlerden resm-i duhan deye bir şey almak, kanunî değil iken, mezkûr Voyvoda Mustafa aldığından, haklarının geri alınmasını reca ediyorlar.

[807] — 1688 Şubat ibtidaları ve ortaları.

Vesika — 219

Medine - i Manisa'da sakin kuzat - ı müslimin ve mücahidin - i din-den olan zümre - i racileynin ihtiyarlarından Mahmud Beşe bin Ali ve Hızır Ağa ve Ahmed Beşe ve Kara Mehmed Beşe ve diğer Mehmed Beşe ve İbrahim Beşe ve Hasan Beşe ve Ömer Ağa ve Abdurrahman ve Kâmuran oğlu İbrahim Beşe ve sayiri ba - serehüm meclis - i şer'i şe-rifde her biri takrir - i kelâm ve tabir - i an - il - meram edüb medine - i mezbure serdarlığı içün izzetli ve devletli Ağa hazretlerinden hilâf - ı inha ile mektub alub gelüb ve sicill - i mahfuza kayd ve zabt üzre olub Acem bölükbaşı dimekle ma'ruf Mehmed nam kimesne dört ay mukad-dem Sarıca bölükbaşısı iken yola inüb geçüp giden yolcuların bargirlerin ve yanında mevcud akçaların aldığı muvacehesinde şühud - ı udulle sa-bit olduğundan maada bundan akdem müfettiş Ahmed paşanın Sarıca bölükbaşısı Kasım Bölükbası ile Alaşehir nam kasabaya verub kadısı işbu hazır - ı bil - meclis umdet - i kuzat - ı islâm Mehmed efendinin mahkemesini bayrağı altında eşen nefraiiyla basub ve emval ve erzakını ve kariye be - kariye gezüb müft ve meccanayem yemek alub ahalisinin ehlü iyallerine taarruz edüb mallarını yağma ve garet edüb bu makule fesadatın nihayeti yoğiken zabitlerimize itaata içimizden birisi zabtına mani' olmamıştır Hâlâ vaki - i halî medine - i merkumenin âyan ve eşraf-dan [eşrafından] olub hazırun - ı bil - meclis olan medine - i mezburenin bazısı fahr - ül - müderris - il - kiram Mehmed Efendi ve umdet - ül - mü-derisin - ül - izam Mahmud Efendi ve zuhr - ül - kuzat Mehmed Efendi ve umdet - ül - kuzat Abdurrahman Ffendi ve Mefhar - üs - sadât - ül - kiram Nakib Es - seyyid Ahmed Efendi ve اسود üs - saadet Esseyyid Mehmed ve fahr - ül - huteba Es - seyyid İbrahim Efendi ve zuhrul emsal Halil Ağa ve kudvet - ül - akran Rodosî Ali Ağa ve sayir ahalii vilâ-yetten istihbar olunmak matlubumuzdur dediklerinde gibb - el - istihbar fil - vaki merkum Mehmed bundan akdem Sarıca Bölükbaşısı olmağla Acem bölükbaşı dimekle ma'rufuf olub Kasım Bölükbaşı ile Alaşehir Kadısı işbu hazır - ı bil - meclis Mehmed Efendinin mahkemesini bayrak-ları altında eşen neferatıyla basub esbabab ve erzakını kariye be - kariye gezüb müft ve meccanayem ve yemek ve akçaların alub ahalisinin ehlü iyallerine taarruz edüb mallarını yağma ve garet idüb defaatla ebna - i

sebilin yoluna inüb geçüb gidenin malların ve akçaların almak muladıdır Hatta iki def'a veçh - i muharrer üzre ahzi huzur - ı hakim - üş - şer'de şühud - ı udulle sabit oldu Her biri mezbur Mehmed'in su - i halini alâ tarik-üş şehade haber verdiklerini baad - et - tahrir yed-i talibe vaz'olundu Tahrira fil - yevm - el - işrin min Rebiülahâre li - sene - ti tis'a ve tis'ine ve elf [808] 1688

Şühud - ül - hâl

Ganç Mehmed Ağa

Fahr - ül - âyan - ül - iştibah mütesellim - i Saruhan Ali Ağa

Fahr - ül müderrisin-ül - kiram Ahmed Efendi bin - ül - hac Mahmud

Zübdet - üs - sadât Es - seyyid Ahmed Efendi ibn Mehmed Efendi

zübdet - ül - müderrisin Abdullah Efendi

Vesika — 220

Efazıl - ı disar şerayi' şiar umuma Anadolu'da olan mevali - i izam dame izzühum ve kuzzat Efendileri zide fazluhum ve zikrolunan kazalarda vaki' yeniçeri serdarları ve sayir işerleri zide kadruhum ilâm olunan oldur ki taht - ı kazalarınızda sakin olan yeniçeri ve cebeci ve topçu ve sair dirlik iddia idenlerden bazıları kendu hallerinde olmayub daima fesad ve şekavet ve ümmet - i Muhammedin evlerin basub emval ve erzakların nehbü garet ve iyallerine taaddi ve şenaat ve alâ meleinnas fisk'u fucur ve hetk - i ırz ve nicelerin bi - veçh katl - i nüfus itmeleriyle siz ki serdarsız ol makuleleri kazalarınızda teftiş ve tafahhus ve şer' ile lâzım gelânı icra etdirilmek babında ferman - ı âlişan varid olmağla dergâh - ı âli yeniçeri ocağı ağalarından umdet - ül - emacid - i vel - âyan Haseki Muharrem Ağa zide mecduhu tâyin olunmağla işbu mektub tahrir ve irsal kılınmışdır Her birinize varub dahil oldukda mumaileyh Haseki Ağanın re'y - i tertibleri üzere âyan - ı vilâyetin ianeti ve bil - cümle serdarların muaveneti ile ol makule fesad ve şekavet idenleri bi - eyyi

[808] — 23 Şubat 1688.

veçhekân ele getürüb eyledikleri fesad ve şakavetleri hüccet ve sicil etdirildikden sonra her neki iktiza ederse ber muktazayı şer'i şerif bilâ tehir icra ve haklarından gelesiz sayirlere dahi mucib-i ibret ve sebeb-i nasihat ola siz ki Haseki Ağa ve bil-cümle serdarlarsız bu babda her biriniz gereği gibi takayyüd ve ferman olunduğu üzre zikrolunan şakilerin haklarından gelinmesine ve icrayi şer' olunmasına bezl-i makdur eyliyesiz Şöyle ki şaki-i mezburundan bir ferdı gıybet ve ihtifa ve yahud tama'-ı ham sebebiyle müsamaha edecek olursanız bir veçhile cevaba kaadir olamayub muateb olunmalarunuz mukarrerdir Ana göre agâh olub ferman-ı âli vaz'u hareketten be-gayet ihtiraz ve içtinab eyliyesiz Şöyle bilüb muceb-ı mektub ile âmil olasız Tahriren fi evahir-i şehr-i cemadelevvel li-sene-ti tis'a ve tis'ine ve elf [809] 1688

El-fakir Hasan Ağa-yı
Yeniçeriyan-ı dergâh-ı
âli hâlâ [810]

Vesika — 221

Medine-i Manisa mahallâtından Bölicek atik mahallesinden olub sabıka serdar-ı racilin olan Mehmed çavuş ibn Kara Ali nam racil mahfil-i kazada medine-i mezburede sabıka müfti olan fahr-ül-müderrisin-ül-kiram sahib-i haza el-kitab Mehmed efendi mahzarında tav'a ikrar ve itiraf idüb tarih-i kitabdan üç sene mukaddem Anadolu müfettişi olan Ömer paşa hazretlerine mucibi katil olan bazı eşya isnad ve iftirasiyla beni ahiz ve tecrim sadedında olmağla kendimi tahlis içün paşa-yı mumaileyhe dört yüz guruş cerime ve rüşvet vermiş iken ığva-yı şeytin ile beni tahlis için paşa-yı mumaileyhe verdiğim meblağ-ı mezburu sana dört yüz guruş rüşvet verdüm deyü işbu müfti efendiden taleb ve dava ol dahi inkâr itmekle ikamet-ı beyyine etmiş idim [811] hâlâ

---

[809] — 1688 Mart sonları.

[810] — Ayni şekilde ve tarihde bütün Anadolu'ya bir ferman daha var. aynı maalde Aynı yıl, Cemadelevvelin iptidasında bütün Anadolu'ya yazılan bir ferman daha var.

[811] — Müfti Mehmed Efendi, bazı mer'a ve araziyi zabt eylemiş, bu yüzden halkın şikâyetini mucib olmış, ve müftilikten atılmıştır. Duruşma yapılacağı esnasındada İstanbula kaçmıştır.

işbu müfti Mehmed efendi üzerinde eylediğim dava-yı meşruhanın aslı yokdur İşbu müfti Mehmed efendi kıbelinden veçhen min-el-vücuh ve sebeb-i min-el esbab benim içün bir akça ve bir habbe hak ve alâka yokdur dava idersem led-el-hükkâm-il-kiram mesmu'a ve makule olmasun dedikde gıbb-et-tasdik-iş-şer'i mavaka' bit-taleb kelbolundu Tahriren fil-yevm-el-hâmis min Receb-ül-müreccb li-sene-ti tis'a ve tis'ine ve elf [812] 1688

Şühud-ül-hâl

Iftihar-ül-emacid-i-vel-ekârim Genc Mehmed Ağa

Zuhr-ül-müderrisin Mehmed efendi an sakin-i Adala

Pirincci zade Hasan efendi

Abdullah Beşe bin Mehmed

Mustafa Beşe bin Mehmed

Elhac Mehmed bin Hasan

Hüseyin ağa bin Murad

Ebubekir bin Abdullah

Osman Beşe bin hacı Mustafa

ve gayrühüm

Vesika — 222

Medine-i Manisa muzafatından Palamud nahiyesine tabi' Dere nam kariyeden Mustafa Çelebi ve Mehmed Çelebi ve Elhac Halil[813] ve yaya nam [814] kariyeden Osman Ağa ve İsmail Ağa ve Yusuf Ağa ve Gökçe [815] nam kariyeden İmamoğlu Mehmed ve Abdi [okunamadı] kariyeden Es-seyyid Süleyman Çelebi ve Es-seyyid Ahmed Çelebi ve sair nahiye-i mezbure tabi' kura ahalileri ve Belen nahiyesine tabi' tatar [816] nam kariyeden Ahmed Ağa ve Ahmed Beşe ve Es-seyyid Elhac İvaz ve Elhac Mehmed ve Saruhanlı [817] nam kariyeden Es-seyyid Mehmed Çelebi [okunamadı] nam kariyeden Halil Beşe ve nefs-i Belen'den Mehmed bin Hüseyin ve Ahmed ve Mehmed ve sair kura ahalileri ba-

[812] — 6 Mayıs 1688
[813] — Manisa, köylerindendir.
[814] — Akhisar'ın nahiyesidir.
[815] — Manisa köylerindendir.
[816] — Bu gün adı Yılmaz'dır. Manisa köylerindendir.
[817] — Manisa'nın merkez köylerindendir.

cem'ihüm meclis - i şar'i şerife hazırun olub şöyle takrir - i kelâm eyledilerki Marmara kazasına tabi' Yarcı [818] nam kariyeden Boşnak İsmail ve Mehmed ve Osman ve Türkman taifesinden Firuz nam Bölükbaşılar yetmiş seksen mikdarı atlu cem'idüb bayrak açüb kura be - kura konub müft meccana yem ve yemek aldıklarından maada herbir kariyeden kırkar ellişer guruş alub mürur ve ubur iden yolcuların yolları kapanub baad - el - yevm mezburunun haklarından gelinmez ise cümle kura perakende ve perişan olmak mukarrerdir işbu bin yüz muharrem - il - haramının evasıtı tarihiyle müverrahı Dergâh - ı âli kapucıbaşılarından iftihar - rül - emacid - i vel - ekârim Ali Ağa yediyle varid olan ferman - ı âli mucibince üzerlerine varılmak matlubumuzdur dediklerinde sâdır buyurulan ferman - ı âli merkumunun takrirlerine mutabık bulunmağın imtisalen lil - emr - il - âli mezburuna taraf - ı şer'den üç def'a tenbih olundukda musır olduklarına binaen savb - ı şer'i enverden Mevlâna İbrahim Efendi ile Dergâh - ı âli kapucıbaşılarından iftihar - ül - emacidi - i vel - ekârım Genç Mehmed Ağa ve hâlâ Saruhan mütesellimi Ali Ağa ve medine - i Manisa'da kethüdayeri olan Halil ve serdar olan Ömer Ağa ve âyandan Hüseyin Ağa ve Es - seyyid Mehmed Ağa ve Abdurrahman Efendi ve sairleri irsal olunub anlar dahi mezburun Boşnak İsmail ve Mehmed ve Osman ve Firuz nam Bölükbaşıların cemiyetleri olan كويكى صوبر nam mevzi'de üzerlerine vardıkda mezburun bunların üzerlerine tüfenk atub üç saat mikdarı cenk'olunub bi - hamdililah cemiyetlerin bozub içlerinden türkman taifesinden İbrahim bin Bektaş ve Musa bin Ahmed ve Hasan bin Veli ve Mehmed bin Tahir ve Ahmed bin Hüseyin nam şakileri ahiz ve maadası firar eylediklerinden hâlâ Akhisar kadısı Mevlâna Abdulgani Efendi ve marmara Naibi Elhac Ali Efendi ve mezbur İbrahim Efendi akd - i meclis - i şer'i hatir - i şerif eylediklerinde yürükân taifesinden olub Karayaycı cemaatından Elhac Veli bin Ramazan ve Elhac Halil bin Süleyman ve Elhac Ali bin Bali ve Elhac Süleyman bin Elhac Mustafa ve Musalar cemaatından Elhac Halil bin Abdullah ve Ali bin Ahmed ve sairleri meclis - i ma'kud - ı mezburda mezburun İbrahim ve Musa ve Hasan ve Mehmed ve Ahmed mahzarlarında üzerlerine takrir - i dava edüb tarih - i kitabdan on beş gün mukaddem mezburun İbrahim ve Musa ve Mehmed ve Hasan ve Ahmed gaib - i an - il - meclis Boşnak İsmail ve Mehmed ve Osman ve Firuz nam Bölükbaşılar ile yekdil ve yek-

[818] — Manisa'nın, bu gün, bu adda, bir köy yok.

cihet olub yetmiş seksen mikdarı atlu cem'edüb bayrak açub evlerimiz üzerlerine gelüb emval ve erzakımız nehbü garet eyledükden maada yüz on guruşumuz dahi cebren ahiz eylediler mezburun İbrahim ve Musa ve Mehmed ve Hasan ve Ahmed'in keyfiyet - i ahvalleri kendulardan ve yuku' tahsil eden müsliminden sual olunub icra - ı hak olunmuak matlubumuzdur Dediklerinde gıbb - es - sual mezburun İbrahim ve Musa ve Mehmed ve Hasan ve Ahmed cevablarında fil - hakika tarih - i mezbur-dan on beş gün mukaddem gaib - i an - il - meclis mezburun Boşnak İsmail ve Mehmed ve Osman ve Firuz nam Bölükbaşılar ile mezburun yürükân taifesinden Hacı Halil ve Hacı Veli ve Hacı Ali ve Hacı Süleyman ve Hacı Halil ve ahârın evleri üzerlerine varub emval ve erzakların nehbü garet eylediklerin ikrar ve itiraf eylediklerinden gayri zeyl - i vesikada mastur - ül - esami olan müsliminden mezburunun keyfiyet - i ahvalleri istifsar olundukda fil - vaki' mezburun İbrahim ve Musa ve Mehmed ve Hasan ve Ahmed gaib - i mezbur Boşnak İsmail ve Mehmed ve Osman ve Firuz nam Bölükbaşılar ile yekdil ve yekcihet olub yetmiş seksen mikdarı atlu cem'edüb bayrak açub mürur ve ubur eden yolcuların yolların kapayub ahali - i vilâyet emnü âman ve âsayiş mürtefi' olub mezburun tenbih ile mütenebbih olmayub fesad ve şekavetleri ve zulmü taaddileri günden güne ziyade olub veçh - i muharrer üzre kura be - kura konub müft ve meccanen yem ve yemek ve kırkar ellişer guruşların alub nice ümmet - i Muhammed'in evlerin basub mallarını yağma ve hayvanatların sürüb ve nice bunun emsali şakavetleri zahir olub mezburunun baad - el - yevm haklarından gelinmez ise cümle kura ahalileri perakende ve perişan olması mukarrerdir Vel - hasıl mezburun İbrahim ve Musa ve Mehmed ve Hasan ve Ahmed veçh - i arzdan izalesi lâzımdır deyu her biri alâ tarik - iş - şehade haber verdiklerin mevlâna - yı mezbur mahallinde tahrir ve baadehu maan tâyin olan kethüda Osman Ağa ile meclis - i şer'e gelüb alâ vukui - hi inha ve takrir itmeğin mucebince mavaka' bit - taleb ketbolundu fi evayil - i safer - ül - hayr li - sene - ti ve mie ve elf [819]

1688

[819] — 1688 Yılı İlkteşrin sonları ve İkinciteşrin iptidaları.

Şühud - ül - hâl

Fahr - ul - akrau Halil Ağa ibn Mahmud bi - Manisa	*Hüseyin Ağa bin Hasan Çavuş bi - Manisa*
Abdurrahman Efendi bi - Manisa	*Es - seyyid Mehmed Ağa bi - Manisa*
Hüseyin Ağa an Manisa	*İsmail Ağa [820] bi - karye - i yaya*
Osman Ağa bi - karye - i yaya [821]	*Ahmed Ağa bi - karye - i Tatar şekerzade*
Abdullah Efendi bin Yûsuf an Akhisar	*Erik zade Mehmed Çelebi an Akhisar*
Âhmed Ağa kethüdayeri an Akhisar	*Elhac İbrahim serdar - ı Akhisar*
الورد *Hasan Ağa bi - marmara*	*Veli Biğ Marmara*
Hasan Âğa bin Hasan bi - karye - i Belen	*Mehmed Ağa Serdar - ı Marmara*

Vesika — 223

Mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm Anadolu'nun sağ kolunda vaki olan Kadılar zide fezluhüm ve Mefahir - ül - emasil - i vel - akran zikrolunan kazalarda vaki eyalet ve evliye müte-sellimleri ve Kethüda yerleri ve Yeniçeri serdarları ve sair âyan - ı vilâyet ve işerleri zide kadrühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Anadolu'da vaki kasabat ve kurada bazı kapusuz ve bacasız levendat taifesi ve Türkman ve Kürd ve sair haramzade ve kutla'ı tarik eşkiyası zuhur edüb huccaa - ı müsliminin ve sair ebna - i sebilin yollarına inüb katl - i nüfus ve garet - i emval tahrib - i bilâd ve ta'zir - i ibad edüb ümmet - i Muhammedin yolları kapanub ahali - i vilâyet ve sükkâ-

[820] — Kara Osman Ağanın kardeşi.
[821] — Kara Osman Ağa.

n - ı memlekette emnü âman ve asayiş ve itmi'nan mürtefi' ve ba - husus bu zaman amme - i mü'minin ve kâffe - i muvahhidin üzerlerine cihat farz - i ayın ve cümlesi sefer - i hümayunuma me'mur olmuşlar iken zikrolunan eşkiya bu makule fesad ve şekavet ve ümmet - i Muhammed - i iştigal ve iskat farize - i gazaya mümanaat ve küffar - ı hakisara imdad ve ianet ve bunun emsali zulüm ve bega tuğyan ve udvanlarının nihayeti olmaduğu defaat ve kerrat ile sem'i hümayunuma ilka olunmağın عرضيت الشيار mülukâneme mazhar olmuşlardır mezburların ümmet - i Muhammed üzerlerinden def'i mazarratları ehemm - i mühimmat - ı diniyeden olmağla İmdi siz ki kadıları ve naibleri ve müsellimler ve Kethüdayerleri ve Yeniçerisiz zikrolunan eşkiyanın bi - lûtfullahı taalâ izaleleri cümle ümmet - i Muhammed üzerlerine dahi elzem olmağın her biriniz taht - ı kazanızda vaki' gerek asker ve gerek reaya ve süvari ve piyadesiyle ittifak ile bu asil şakavet üzre olan levendatı ve sayirleri her ne mahalde bulunur ise üzerlerine varılub bi - eyyi hal ele getirülüb cenk ve harbe mübaşeret edenlerin siyaseten malları katl edenlerin ve başları deri devlet medarıma gönderilmek üzre bilâ âman ve el kaldırmıyanları ahiz ve şer'ile haklarında lâzım gelâni icra ve haklarından gelüb fesad ve şekavet ve şerü şurları bilâd ve ibâd üzerlerinden def'ü ref'e bezl - i kudret eyliyesiz Karin ve baid her birbiriniz ile haberleşüb bu gaile - i def'e ikdam ve ihtimam eyleyüb lâkin bu bahane ile celb - i mal ve garaz - ı nefs ve kendu hallerinde olanlara gadr ve cevr ve eziyet ve cefadan ve hilâf - ı şer'i şerif bir ferde taarruz ve taaddiden ihtiraz eylemeniz babında hatt - ı hümayun - ı saadet makrunumla ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda hatt - ı hümayun - i saadet makrunumla sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucebince amel edüb dahi siz ki mumaileyhim siz emr - i şerifim her kangınızın taht - ı kazasına varub dahil olur ise sicillata sebt ve mecmaa - i nas olan mahallerde ilân ve işaet ve karib ve baid birbirleriniz ile haberleşüb ol - makule eşkiya her ne mahalde haber alursanız ittihat ve ittifak ve hüsn - i tedbir ve Ittifak üzre hareket ve inşallahu taalâ üzerlerine yürüyüb bi - eyyi halin ele getürülüb cenk ve harbe mübaşeret edenlerin malları katledenlerin ve başları deri devlet medarıma gönderilmek üzre bilâ âman katl ve el kaldırmıyanları ahiz ve şer'ile haklarından lâzım gelâni icra ve fesad ve şekavet ve şeri şurlarından bilâd ve ibad üzerlerinden def'ü ref'inde her biriniz bezl - i kudret eylersiz Amma bu bahane ile hilâf - ı şer'i şerif celb - i

mal ve garaz - ı nefs ve kendu hallerinde olanlara bi - veçh - i şer'i gadr ve cevr ve taadiden be - gayet ihtiraz eyleyüb sâdır olan ferman - ı vacib - ül - ittibaımın mazmun - ı münifi ile âmil olub hilâfından ihtiraz eyleliyesiz Şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimad kılasız Tahriren fi evayil - i şehr - i Sefer - ül - hayr li - sene - ti mie ve elf [822] 1688

Edirne

El - mahrusa [823]

[822] — 1688 Yılı İlkteşin sonları ile İkinciteşrin ibtidaları.

[823] — Birisi Aydın ve Saruhan sancağı muhassılı olan Mehmed paşaya, evasıt - ı Zillhicce 1100 tarihli diğeri de bütün Anadolu'ya Edirne sahrasından 1100 yılının evasıt - ı Muharremi tarihli, aynı maalde iki ferman daha var. Mehmed paşa'ya muhassılığındaki eşkiyayı temizlemesi yazılmaktadır.

1099 evahir - i Zilhhicce tarihinde türkman - ı Haleb Voyvodası ve Mar'aş valisi Hasan paşa'ya yazılan fermanda memleketin durumu şöyle anlatılıyor : « . . . Vilâyet - i Anadolu'da kapusuz şakiler ve kntt'ı tarik bazı mahallerde hasarat ve ebna - i sebilden emn - i tarik bil - külliye muzmahil olduğundan maada Türkman taifesi da ekseri tuğyan üzre olub askeri taifesi ve reaya fukarası sakin ve mütemekkin oldukları mahallerden eşkiyanın taaddı ve tecavuzlerinden rahat olmayub mülk ve emlâk ve eşya ve ehl - i iyallerinden emin olmayub ve hâlâ tüccar taifesinden bazıları... nam mahalde heza taab ve harf üzre vasıl olub eşkiyanın şeri şurlarından bir tarafa harekete kudretleri olmayub مکر üzre oldukları mesmu'ı hümayunuma ilka olunub tab' ve kariha - ı hümayunumda def'i mazarrat - ı eşkiya olmağla eyyam - ı saadet encamımda memalki mahrusamda gerek tüccar taifesine ve gerek fukara reayasına hilâf-ı şeri şerif taaddi olunub kapusuz havalarına tabi' şakilerin ve kütta'ı tarikin ol makule hasaretlerine kat'a rıza - yı hümayunum yokdur İmdi sen ki vezir - i müşarünileyhsin... Üsküdardan Bağdad kapusuna varınca memalik - i mahrusam dahilinde olan mahallerde kapusuz havalarına tabi' şakilere ve kutta'ı tarika ebna-i sebilden tüccar taifesi ve sairi... remide ettirmeyüb ol-makule edenlerin hakkından gelüb..«

Vesika — 224

Bil - fiil Manisa'da seccade nişin - i şeriat garra olan Efendi zidet fazailühu ve mefahir - ül - emasil vel - akran liva - i mezbur müteselli-mi ve Kethüdayeri ve Yeniçeri serdarı ve âyân - ı vilâyetin işerleri zide karülhum inha olunur ki Hâliyâ kutta'ı tarik ve رودی türedi eşkiyasından Çomar Bölükbaşı Bozulus Ağasından ayrulub varub mütesellimin hizme-tinde olduğu mütehakkik olmağla Buyuruldı Tahrir olunub Kudvet - ül - emasil - i vef - akran... zide kadrühu tâyin ve isal olunmuşdur Vusulünde gerekdir ki mübaşir - i merkum ma'rifetile cümleniz yekdil ve yekcihet olub şaki - i mezbur Çomar bölükbaşı ve nefarati ve eşkiyasını bieyyi veçhegân hakkından gelüb başların tarafımıza könderesiz Malları sizin ve başları bizimdir Husus - ı mezburu bir veçhile ihmal ltmiyesiz zikro-lunan eşkiyaların hakkından gelmek lâzım - ı din - i devletdir Eğer zikro-lunan eşkiyayıbiriniz himaye edüb sıyanet ederseniz cümleniz nedamet çekmek mukarrerdir Ana göre basiret ve intibah üzre olub muceb buy-ruldı ile amel olunmak deyu fi 27 R sene 1100 [824] 1689

Vesika — 225

دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفکر الثاقب متمم مهام الانام برالرای الصائب ممهد بنیان الدولة [و] الاقبال مشید ارکان السعادة والاجلال المخوف عواطف تمکن الاعالی Anadolu'da eşkiya teftişine me'mur olan vezirim Hüseyin paşa edamallahü Taala iclâluhü Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Anadolu'da kutta' - ut - tarik eşkiyası miraren cemiyet olmak üzre Saruca ve Sekban bayrakların açub daima fesad ve şekavet-den hâli olmayub def'u mazarratı eşkiya içün memalik - i mahrusamdan min baad Sarıca ve Sskban namı olmayub bayrakları devşirilmesi babın-da hatt - ı hümayun - ı şevket makrunum ile ferman - ı âlişanım sâdır olub baad - el - yevm ferman - ı şerifime mugayir ol veçhile Levend bayra-ğı açanların Kapulu ve gerek kapusuz katlolunmaları içün sonra bundan akdem tenbih - i hümayunum olmuşiken Sivas Beylerbeyisi olub[825] begi ve

---

[*824] — 19 Şubat 1689.

[825] — Gedik Meamed paşadır

tuğyan itmekle verilen fetva - yı şerife mucibince men' içün ferman - ı vacib - ül - imtisal - i sâdr olan gerek havasına tabi' başına bir mikdar eşkiya cem'ine ve rıza - yı hümayunuma muhalefet Sarıca ve Sekban bayrakları alub sefere gideriz namiyla fesad ve şakavet ederek Üsküdar'a doğru azimet ve şaki - i merkumun def'ü izalesi içün sen üzerine me'mur olub ve lâkin husus - ı merkum içün ne tedbir alub ve bu vakte değin te'hirine sebebi ne olduğu malûm - ı hümayunum olmamağla iftihar - ül - emacid - i vel - ekârim dergâh - ı muallâm kapucıbaşılarından Elhac Mustafa dame mecduhu tâyin ve irsal olmuşdur İmdi sen ki vezir - i müşarünileyhsin husus - ı merkum uhdene havale olmağla emr - i şerifin sana ne mahalde varub vasıl olursa bir an te'hir ve tevakkuf itmeyüb yanında olan nefir - i âm askeri ile ilgar idüb yolun üzerinde olan ahali - i memleketi de kaldırub önüne katub inşaallahu taalâ sür'at ve isti'cal ile şaki - i merkumun üzerine varub bir veçhile cürmü affolunmak ihtimali muhal olub alâ eyyi hâl def'ü izalesi iktiza-yı murad - ı hümayunum olmağla min baad özür ve cevabın ehven iyleme-yüb verilen fetva - yı şerife mucibince ele getürüb vücud - ı habset âlûd-ların ruy - ı arzdan izale edince kenduna hab - u rahatı haram ve bu babda rıza - yı hümayunum üzre merdane ve dilirane ikdam ve ihtimam eylemen babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vu-sul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb sen ki vezir - i müşarünileyhsin emr - i şerifim sana nemahalde varub vasîl olursa biran te'hir ve tevakkuf itmeyüb yanında olan nefir - i âm askeri ile ilgar edüb ve yolun üzerinde olan ahali - i memleketi de kaldırub önüne katub inşaallahü Taalâ sür'at ve isti'cal ile şaki - i mer-kumun üzerine varub bir veçhile cürmünün af olunmak ihtimali muhal olub alâ eyyi halin def'ü izalesi iktiza - yı murad - ı hümayunum olunmağla min baad özür ve cevabını ıska eylemiyüb verilân fetvayı şerife mucibin-ce ala eyyi' hâlin ele getürüb vücud - ı habaset âlûdların ruy - ı arzdan izale edince kenduna hab u rahatı haram ve bu babda rıza - yı hüma-yunum üzre merdane ve dilirane ikdam ve ihtimam eyleyüb ve sen ki mübaşir - i mumaileyhsin husus-ı merkum bertaraf olıcak vezir - i müşa-rünileyhin yanından ayrılmayub ferman - ı şerifimim mazmun - ı münifin icrada dakika fevt eyliyemesin hilâf - ı ferman - ı hümayunum vaz'-ı hare-ketten bu babda ihtiraz ve içtinab edesin şöyle bilesin alâmet - i şerife

itimad kılasın Tahriren evasıt - ı Cemadelevvel sene - te mie ve elf [826]

[1689]

Edirne

El-mahrusa [827]

Vesika — 226

Emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - fiham zül - kadr - i vel - ihtişam El - muhtas bi - mezid - î inayet - il - melik - il - âlâ berveçh - i arpalık Hamid sancağına mutasarrıf olan Ali dame ikbalühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Aydın ve Saruhan muhassıllığına tabi' olan elviye ve kazalarında zuhur eden eşkiya ve haramzadenin ele getürürülmesi hususı emir - ül - ümera - il - kiram muhassıl Ahmed dame ikbaluhuya sipariş olunmuş iken bilâ - emr - i şerif tarafından zikrolunan mahallere taarruz ve mal - ı mirî tahsiline mümanaat olunduğu ilâm olunmağın İmdi sen ki mir - i mirman - ı mumaileyhsin madem ki bir madde - i muayyene içün emr - i şerifimle me'mur olmadıkça muhassıllığ - ı merkuma tabi' olan mahallere tarafından taarruz ve mal - ı mirî tahsiline mümanaat olunmamak babında ferman - ı âlişanım sâdır

---

[826] — 1689 Mart iptidaları

[827] — 1099 evasıt - ı Şaban tarihli. Anadolu'nun sağ kolunda olan vali, sancakbeyi ve kadılara yazılan fermandan : »... Bundan akdem Anadolu'da vaki' Saruca ve sekban namında olub şakavet üzre olanlarının zubur eden şakavetleri zahir ve nümayan olanlarının cezaları tertib ve ol makulelere aman verilmeyüb haklarından gelinmesi babında ferman - ı hümayunum sâdır olmuş idi Lâkin ol bahane ile Saruca ve Sekban namında olub kendu hallerinde olanlara taaddi ve tecavüz ve bî - günah katlolunmalarına rıza - yı hümayunum yoğiken kasabat ve kurada bazı ashab - i a'raz ığvasiyle üzerlerine şer'a bir töhmet sabit ve zahir olub katle müstahak olmıyanları bilâ cürüm niceleri katl ve bundan maada tevaif - i mezbur bu makule ashab - ı a'raz ığvasiyla ta'ciz olunmağla havflerinden naşi bir araya cem'olub ve ahali-i vilâyetin ve eşrafı ve reaya ve berayası mezburların haklarında hüsn - i hallerine şehadet tarikiyle arz ve mazhar ile ilâm ve bu makule bilâ töhmet cürüm ve iftira olanların cürümleri affolunub rencide olunmamaları babında hükm - i hümayunum verilmek recasında iltimas eyledikleri ecilden...»

olmuşdur Buyruldum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan fermn - ı celil - ül - kadrim mucebince amel edüb dahi sen ki miri miran - ı mumaileyhsin madem ki bir madde - i muayyene içün hassatan emr - i şerifimle me'mur olmadıkça muhassıllığı merkuma tabi' olan mahallere bir veçhile dahlü taarruz ve emval - i mirî tahsiline - mani' olmayub sâdır olan ferman - ı vacib - ül - ittiba'ımın mazmun - ı münifi ile âmil olub hilâfından be - gayet ihtiraz vc içtinab eyliyesiz Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren min evahir - i zilhicce - tüş - şerife sene - te mie ve elf [829]

1689

Buyurd - ı
Sahra - yı Sofya

Vesika — 227

Şerayi' şiar Kütahya ve Hüdavendigâr ve Aydın ve Saruhan ve karası sancaklarında vaki olan kadılar zide fazluhum ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran elviye - i mezburede vaki mütesellimler ve voyvodalar ve kethüdayeri kayimmakamları ve serdar vekilleri ve kura zabitleri zide kadruhum ve sair âyan - ı vilâyet ve ahali ve işerlerisiz inha olunur ki hâliyâ me'muru olduğunuz bakiyet - üs - süyuf eşkiyasından olub türkman eşirrasından olan Veli Biğoğlu ve Topal Yusuf nam şakiler henüz fesad va şakavet üzre olub itaat - ı ferman - ı padişahi itmeyüb bir mikdar havasına tabi' eşkiya ile ol taraflara firar eylediği mukarrer olub demleri heder olmağla Buyuruldı tahrir olunub ağalarımızdan kudvet - ül - emasil - i vel - akran... zide kadruhu mübaşeretiyle irsal olunmuşdur gerektir ki her kangınızın taht - ı kazasına dahil olur ise sicill - i mahfuza kayd ve yedinde ibka eyledikden sonra taht - ı kazanızda ceng - ü harbe kaadir ve ata ve dona bahadır olan ahali - i vilâyet ile hazır ve amade olub ve birbiriniz ile haberleşüb eşkiya - i mezbur her ne taraftan varid olur ise mürur ve ubur eyliyecekleri derbend ve boğazları bağlayub her kangınızın kazasına varid ve nazil olurlarsa bilâ tevekkuf ahiz ve elegetürmek babında sa'y ve takayyüd ve ihtimam edüb elegirenlerin kendusunu ve mürur olanların seri maktuunu ahiz ve huzuruma ihzar eyle-

[828] — 1689 yılı İlkteşrin ibtidaları ve ortaları.

mekle sarf'ı makdur edüb avk'u müsamaha etmekden ve eşkiyaya muavenet ve himayeden be-gayet ihtiraz eyleyüb muceb buyurıldıyla âmil olasız deyu Buyurıldı fi 15 M sene 1101 [829] 1689

Vesika — 228

Akza Kuzat-il; müslimin Evlâ vülât-il-müvahhidin Ma'din-ül-fazl-ı vel-yakin Hüccet-ül-hakk-ı alel halk-ı ecmain Varis-i ulûm-ül-enbiya-i vel-mürselin Elmuhtas bi-mezid-i inayet-melik-il-muin Mevlâna Manisa Kadıları zidet fazailühüma ve mefahir-ül-emasil-i vel-akran Kütahya ve Aydın ve Saruhan mütesellimleri ve yüzde pare Türkman voyvodası zide kadrühum Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Türkman taifesinden Danişmendlu cemaatından Hüseyin ve İbrahim nam kimesneler südde-i saadetime arz-ı hâl edüb, bunların yine konar ve göçer Türkman eşkiyası taifesinden Koca Ahmed ve uzun Mehmed ve Durmuş oğlu Hüseyin ve صدق oğlu Mustafa ve Pir Ahmed oğlu Mehmed ve İlyas oğlu Himmet ve Şaban ارجان Süleyman ve İvaz ve جور Ali ve karındaşı kara ve diğer Ali nam şakiler hilâf-ı şer'i şerif bir elin mecruh ve sağ belinden çalub ve iki re's kısrak ve bir at ve birer re's bargir helâk ve emval ve erzakın garet edüb ziyade gadr ve taaddi ve fesad eyledüğünden maada varid olan emr-i şerife tâyin olunan mübaşir ile maan vardıkda itaat-ı emr-i şer' eylemeyüb gadr üzre olduğu ve bu baoda fetvay-ı şerifeleri olduğun bildirüb mucebince amel olunub icra-yı hak olunmak babında hükm-i hümayunum reca eyledikleri ecilden mezburun yedinde olan fetva-i şerifesi mucebince şer' ile görülmek emrim olmuşdur Buyurdum ki dergâh-ı muallâm çavuşlarından Kudvet-ül-emasil-i vel-akran Hasan Çavuş zide kadrühu hükm-i şerifimle vusul buldukda sâdır olan emrim üzere amel dahi her kangınızın taht-ı kaza-i hükûmetlerinizde bulunurlar ise müstekila meclis-i şer'e ihzar merkumunlar ile beraberedüb mukaddema bir def'a şer' ile görülüb fasl olmayub on beş sene mürur انجماق hususun tamam hakk-u adl üzra kayd ve fetva-i şerifeye nazar edüb göresin البنوره şer' ile icra-yı hakk eyledikden sonra üzerine subut bulan مداولری su-

[829] — 29 İlkteşrin 1689

ret - i sicilleriyle vukuu üzre yazub arz eyleyesin ki baadehu haklarında ferman - ı şerifim ne veçhile sâdır olunur ise mucebiyle amel olunan [oluna] min baad şer'i şerife ve fetva - yı münife ve emr -i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettimiyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasız Tahriren fi evayil - i şehr - i rebiülevvel - sene - te isneyn mie ve elf [830]

1690

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa.

Vesika — 229

Emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - fiham Zul - kadr - i vel - ihtiram Sahib - ül - izzi vel - ihtişam El - muhlas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - âlâ Anadolu byelerbeyisi Ebubekir dame ikbalühu ve mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm maadin - ül - fazl - ı vel - kelâm Aydın ve Saruhan ve sığla sancakları [nda] vaki' Kadılar zide fazalühum ve mefahir - ül - emasil - ü vel - akran Aydın ve Saruhan sancakları mütesellimleri ve zikrolunan kazalar [da] vaki' âyan - ı vilâyet ve işerleri zide fazalühum Tevki - i refi - i hümayum vasıl olıcak malûm ola ki bundan akdem memaliki - i mahrusadan Sarıca [ve] sekban taifesi hatt - ı hümayun - ı saadet makrunumla men'ü def' olunmuş iken hâliyâ birkaç nefer Bölükbaşı zuhur ve her biri nice hazelé ile Aydın ve Saruhan sancaklarında gezüb fukaranın müft ve meccanen zad ve zahire ve akçaların alub fesade sai olub o makule eşkiya her kande ise bi - eyyi veçhegân ele getirilüb nehb - ü garet eyledikleri emval şer' ile ashabına red ve mezburların taaddileri men' olunmak içün emr - i şerifim sâdır olmuş iken yine mezburun bölükbaşıları ve yanlarında olan eşkiya kel - evvel şakavete sai oldukları ilâm olunmağla mezburların ele getürülmesi senden matlub olmağla imdi sen ki miri miran - ı mumaileyhimsiz emr - i şerifim varduğu gibi kudvet - ül - emasil - i vel - akran Turgudlu voyvodası Altıparmakoğlu Hüseyin zide kadrühu mübaşeretiyle zikrolunan şakiler her kande ise, bi - eyyi veçhegân ele getirilüb nehbü garet eyledikleri eşya

ne ise alıverildikden sonra haklarından şer' ile lâzım gelen cezaları verilüb mazarratların ol havaliden def' idüb [bir satır okunamadı] şekavette alâkası olmıyanları taarruz olunmakdan ve mürur ve ubur eylediğiniz mahallerde reaya fukarasının müft ve meccana me'külâtların alınmakdan ve ahâr veçhile zulüm ve taaddiden be-gayet ihtiraz ve husus-ı merkumda ziyade takayyüd ve ihtimam edüb sıhhati üzre deri devletime arz olunmak babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi sen ki miriman-ı mumaileyhimsiz emri şerifim vardığı gibi kudvet-ül-emasil-ü vel-akran Turgutlu voyvodası Altıparmakoğlu Hüseyin zide kadrühu mübaşeretiyle zikrolunan şakiler her kande ise bi-eyyi veçhegân ele getürüb nehbü garet eyledikleri her ne ise ashabına alıverdikden sonra haklarında şer' ile lâzım gelân cezaları verüb mazarratların ol havaliden def' edüb [dört kelime okunmadı] şekavetle alâkası olmıyanların taarruz olunmakdan ve mürur ve ubur eylediğimiz mahallerde reaya fukarasının müft ve meccanen me'kûlatların alub ahâr veçhile zulüm ve taaddiden be-gayet ihtiraz edüb husus-ı mezbure ziyade takayyüd ve ihtimam edüb sihhati üzre der-i devlet medarıma arz ve ilâm eyleyesiz sâdır olan emr-i şerifin mazmun-ı mümifi ile âmil olasın Alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evail-i cemadelevvel sene 1102 [331] 1691

Bi-makam-ı
Kostantaniyye
El-mahrusa

Vesika — 230

Emir-ül-ümera-il-kiram kebir-ül-kübera-il-fiham Zül-kadr vel-ihtiram sahib-ül-izzü vel-ihtişam El-muhtas bi-mezid-i inayet-il-melik-il-alâ ber-veçh-i arpalık Menteşe sancağına mutasarrıf olan İbrahim dame ikbaluhu Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Liva-i Aydın kazalarında Balyanbolu kazasında Sünger Bölükbaşısı ve Hacı İsaoğlu ve Keles Kazasında Koca Mehmed ve Kestel kazasında [832]

[831] — 1691 Şubai ibtidaları

[832] — Nazilli köylerindendir

İncelûoğlu ve Bozdoğan kazasında [833] Osmanoğlu ve Eyüboğlu ve Sultanhisar kazasında Ebubekir ve Solakoğlu Süleyman ve Köşk kazasında Veli ve Güzelhisardan Abaza naman şakî bölükbaşılar olub her biri ikişer üçer yüz sarıca ve sekban eşkiyasın başlarına cem'edüb ahali ve vilâyette nice kimesnelerin evlerin basub emval ve erzakın nehbü garet ve nice kimesleri bi-gayri hak katledüb gün be-gün fesad ve şakavetleri ziyade olduğun kadılar arz edüb mezkûr şakilerin istisalleri ehemmi umurdan olmağın emir-ül-ümera-il-kiram Teke sancağına mutasarrıf olan Mevlûd Mehmed dame ikbaluhu ve mafahir-ül-emasil-i vel-akran Aydın يكند sakin mir aşiret altı parmak زاياده zade ve Aydın [ve] Saruhan sancakları mütesellimleri ve Aydın sancağında harbü darbe kaadir askeri taifesi tâyin olmağla sen dahi me'mur olmuşsundur İmdi sen ki mirimiranı mumaileyhsin emr-i şerifim varduğu gibi mezburlar ile haberleşüb inşaallahü taalâ mukayyed ittifak ile eşkiya-ı mezkûrenin üzerlerine varub her ne tarikle mümkün olur ise cemiyetlerin perişan ve istisalleri hususunda fevkalade dikkat ve ihtimam edüb vakt-ı ahara kalmamak üzre bu def'a cezaları verilmekle ibadullah üzerlerinden şer'u mazarratların def' itmeğe bezl-i iktidar eylemen babında ferman-ı âlişanım sâdir olmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-ül-kadrim mucibince amel edüb dahi sen ki mir-i miran-ı mumaileyhsin emr-i şerifim varduğu gibi mezburanla haberleşüb inşaallahu taalâ ittifak ile eşkiya-ı mezburenin üzerlerine varüb her ne tarikle mümkün olur ise cemiyetlerin perişan ve istisalleri hususunda fevkel-gaye ve ihtimam idüb vakt-ı ahara kalmamak üzre bu def'a cezaları verilmekle ibadullah üzerlerinden şer'ü mazarratların def' itmeğe bezl-i iktidar edüb sâdır olan emr-i şerifimin mazmun-ı münifi ile âmil olasın Şöyle bilesin alâmet-i şerife itimad kılasın Tahriren fi evahir-ı cemaziyelahâr sene 1102 [834]

1691

---

[833] — Aydın'ın kazasıdır

Vesika — 231

Şeriat şiar ve hakikat disar Manisa kadısı Efendi zidet fazailuhu ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran Mütesellim... Ağa zide kadruhu ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran Manisa'da vaki kethüdayeri ve yeniçeri serdarı ve âyan - ı vilâyet ve işerleri zide kadruhum İnha olunur ki hâlâ Aydın ilinde şakavet ile meşhur on adet Bölükbaşılar her biri ikişer üçer yüz sarıca ve sekban eşkiyasıyla ahali - i vilâyetten nice kimesnelerin evlerin basub emval [ve] erzakların nehb - ü garet ve nice kimesneleri bi - gayr - ı hak katledüb gün be - gün fesad ve şakavetleri ziyade olmağın üzerlerine varub bi - avn - illahi taalâ cezası verilüb şerrü mazarratları def' olunmak babında ferman - ı celil - iş - şani hakanı sâdır olmuşdur Suret - i emr - i âli mucibince buyuruldı ve Ağalarımızdan kudvet - ül - emasil - i vel - akran... Zide kadruhu irsal olunmuşdur Vusulünde gerektir ki feth'ü kıraat olunub ber muceb - i emr - i âli darb - ü harbe kaadir askeri taifesin bir gün mukaddem ihrac ve mumaileyh mütesellim... Ağa zide kadruhu sendahi mükemmel kapu askerin ile teveccüh bir saat mukaddem hareket ve bi - lutfullahı taalâ قولى ارقس kazasında tarafımıza mülâki olmağa bezl-i makdur edüb avk'u te'hirden ihtiraz üzre olub ber muceb - i buyuruldduyla âmil olasız Deyu buyuruldı fi 18 [Receb] sene 1102 [835] 1691

Vesika — 232

Mefahir - ül - emasil - i vel - akran Saruhan sancağında nefs - i Manisa sakinlerinden Karamanî zade Ahmed [836] ve Kuyumcu zade Halil [837] ve Osman [838] ve biraderi İsmail [839] ve Arıkoğlu Mahmud [840] ve Sultanhisarı kazasında (bir isim silik) Hacı zade Seyyid Ahmed ve Na-

---

[835] — 16 Mayıs 1691

[836] — Manisa'nını en köklü ailesinden olub, dergâh - ı âli müteferrikalarındandır.

[837] — Sipahi mütekaidi. Dergâh - ı âli müteferrikasıdır.

[838] — Kara Osman Ağa

[839] — « « nın kardeşi

[840] — Bu ailenin, Saruhan oğulları zamanından beri mevcud olduğu vesikalardan anlaşılıyor. Saruhanoğulları adlı eserimizde bu aileye aid bir çok vesikalar vardır. Gerek babası ve gerekse bu zat bu devirde Manisa'nın en zenginlerinden idi.

zilli'den Ali efendi zade Seyyid Mehmed zide kadruhüm Tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Aydın sancağında vakı' Balyanbolu kazasında Süngerbölükbaşı ve Hacı İsaoğlu ve Keles kazasında Koca Mehmed ve Kestel kazasında İnelioğlu Ahmed ve Bozdoğan kazasında Osmanoğlu ve Eyuboğlu ve Sultanhisarı kazasında Ebubekir ve Solak oğlu Süleyman ve Köşk kazasında Veli ve Güzelhisar'da Abaza nam on nefer eşkiyalar herbiri yanlarına başlarına ikişer yüzer ve üçer yüz hazeleyi cem'idüb ahali-i vilâyette nice kimesnelerin evlerin basub emval ve erzakın nehb-ü garet ve nice kimesneleri dahi bi-gayri hak katledüb ve şakavetleri ziyade olduğun kadılar arz itmeğin bundan akdem mezburların cezaları verilmek üzre iki def'a emr-i şerifim sâdir olmağın bir kaçı ahiz ve salb olunub maadası firar ve bazı Cibal-i şaha ملاهه iltica eyledikleri mes'mu' hümayunum olub bi-eyyi hâl ele getirilüb muktazayı şer' üzre ceza-i su-i a'malleri tertib ve şer-i fesadları fukara ve zuafa ve ahali-i memleket üzerinden def'ü ref' olunmak muktazı olmağın dergâh-ı muallâm kapucıbaşılarından iftihar-ül-emasil-ü vel-akran cami'-ul-mehamid-i vel-hükkâm... Mehmed dame mecduhu mübaşir tâyin olunmağın siz dahi husus-ı mezbur içün me'mur olmuşsuzdur İmdi siz ki mumaileyhsiz emr-i şerifim varduğu gibi mübaşir-i (muma) ileyh ile cümlenüz haberleşüb zikrolunan eşkiya her ne mahalde olursa ittifak ve ittihadları اتدهادلری ile üzerlerine varub alâ eyyi halin ele getürüb şakavetleri mütebeyyin ve müteayyin olanları bilâ âman katleyleyüb (iki kelime okunamıyor) olanların ahvalleri bî-garaz müslümanlardan tafahhus olunub bi-hasb-iş-şer'-işerif müstahak oldukları ukubat-ı meşru' olan katli iktiza edenleri katl ve habs iktiza edenleri habs وحدود و ve ibadullah üzerlerinden mazarratların def'ü ref'eyleyesin husus-ı merkum senin uhdene havale olunmuşdur zikrolunan eşkiyanın def'ü mazarratlarına kemayenbağı ihtimam ve bu babda tehavün ve taksirden be-gayet ittikâ eylemeniz babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyuruum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-ül-kadrim mucibince amel edüb dahi siz ki mumaileyhimsiz emr-i şerifim varduğu gibi mübaşir-i mumaileyh ile cümleniz haberleşüb zikrolunan eşkiya her ne mahalde olur ise ittifak ve ittihad ile üzerlerine varub alâ eyyi hâlin ele getürüb şakavetleri mütebeyyin ve müteayyin olanları bilâ âman katleyleyüb emri مثينه olanların ahvalleri bi-garaz müslümanlardan tafahhus olub bi-hasb-iş-şer'-iş-şerif müstahak oldukları

ukubat - ı meşrudan iktiza edenleri katl ve habs iktiza edenleri habs وحدود اوامر الٰهیه اقامت vc ibadullah üzerlerinden mazarratların def'ü ref' eyliyesin ki mübaşir - i mümaileysin husus - ı merkum senin uhdene havale olmuşdur zikrolunan eşkiyanın def'ü mazarratları kema yenbağı ihtimam eyleyüb bu babda tehavün ve taksirden be - gayet ittika eyleyüb emr - i şerifimin maznun - i icrasında dakika fevt eylemiyesiz şöyle bilesiz Alâmet - i şerife itimad kılasız Tahriren fi evasıt - ı Şaban li - sene - ti isneyn ve mie ve elf [841] 1691

Buyurd - ı sâhra - yı
Davud [842]

---

[841] — 1691 Nisan ortaları

[842] — Genç Mehmed Ağa. uzun müddet Manisa'da bulundu. 1096 senesinde, Saruhan, baş defterdar, vezir Mehmed paşaya, berveçh - i arpalık tevcih edilince, ilk müteselimi Genç Mehmed ağa idi daha sonra da muhassıl - ı emval oldu.

Mehmed ağanın; evayili Şevval tarihli bir mektubu var, bu mektublarda Saruhan'dan yardım istiyor.

1102 evasıt - i Zilka'de tarihinde yazılan fermanda, Aydın, Saruhan, Menteşe ve Sığla sancaklarında harbe kaadir olanların, mübaşir Genç Mehmed ağa yanına gitmeleri yazılıdır.

1103 evasıt muharreminde, Genç Mehmed ağaya, Anadolu beylerbeyisi, payesi tevcih edildi.

1103 evasıt - ı muharrem tarihli gönderilen iki fermandan birisine nazaran Genç Mehmed paşaya : «...Aydın Sığla ve Menteşe sancaklarından maada Kütahya eyaletinde vaki sancakların dahi umum eşkiya ve haramzadelerinin teftişi,..» verilir. Diğerinde ise bütün Anadolu'da eşkiya müfettişi olduğu yazılıdır,

1103 evahiri safer tarihinde, Anadolu'da ki, mütesellim, Yeniçeri serdarları ve kethüda yerlerine yazılan fermanda, eşkiya takibi içün gönderdiği vekilleri nereye giderlerse, yardım edilmesi yazılıdır

Vesika — 233

دستورون مکرمون مشیرون مفخمون نظام العالم مدبر وامور الجمهور بالفکر الثاقب متمم مهام الانام بالرای الصائب ممهد امان (بنیان) الدولة والاقبال مشید ارکان السعادة والاجلال المخفوف بصنوف عواطف الملك الاعلی آناطولینك صاغ قولنده واقع اولان وزرای عظام ادام‌الله تعالی اجلالهم واعاظم الامراء الکرام اعاظم الکبراء الفخام ذوالقدر والاختزام اصحاب العز والا [حتشام] المختصو [ن] بتزید عنایةالملك الاعلی ذکر اولنان محلرده واقع بکلربکیلر دام اقبالهم ومفاخر الامراءالکرام مراجع الکبراء الفخام ذوالقدر والاحترام المختصون بتزید عنایةالملك العلام سنجاق بکلری دام عزهم [عزهم] ومفاخرالقضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ذکر اولنان قضالرده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الامائل والاقران متسلملر وکتخدا یرلری ویکیچری سرداولری وسائر اعیان ولایتك ایش أرلری زید قدرهم ve siz ki bil-cümle reaya taifesi Tevki-i refi-i hümayuna vasıl olıcak malûm olaki Anadolu yakasında kapusuz bacasız باجاسز gezen Levend makulesi ve mukaddema ferman olunan Ekrad ve türkman taifesinden bazıları fukara ve zuafa ve sükkân-ı memlekete cevr ve taaddi ve ebna-i sebile taarrruz ve katl-i nüfus ve garet-i emval ve erzak ibad eyledikleri istima' olunmağla ol makule kapusuz gezen Levendat ve kürt ve türkman taifesinden ferman olunan mahalde ikamet itmeyüb gezüb fesad ve şakavet eyleyenleri bulundukları yerde ahiz ve şer'a müstahak oldukları cezaları tertib olunmak lâzım ve mühim olmağın imdi işbu ferman-ı vacib-ül-ittibaım her kangi kazaya varub dahil olur ise sicillâta sebt ve mecma'ı nas olan mahallerde mazmun-ı münifin ilân ve işaat edüb eşkiya-yı mezkûre her ne semtde zuhur eder ise ahali-i memleketden harb'ü darbe ve haml-i silâha kaadir olanları semtlû semtlerinde içtima' ve vüzara-yı izamım ve mir-i miran ve miriliva ve mütesellimlerden ve ol semtlerde bulunanlar dahi iktizasına göre ianet edüb ittifak ve ittihad üzre eşkiya-i mezkûrenin üzerine varub bi-eyyi veçhegân elegetürüb ma'rifet-i şer'ile şer'a lâzım gelân cezaları tertib ve ibadullah üzerlerinden şer'ü fesadları def'ü ref' ve iskânı ferman olunan mahallerde tavattun etmiyan türkman ve ekrad taifesine dahi me'mur oldukları arazide ikamet etmeleriyçün tenbih ve te'kid ve mütenebbih olmazlar ise alâ eyyi hâlin iskân te'min ve taraf ve mesalike her birinüz cedd'ü ikdam eylemeniz babında ferman-ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman-ı celil-

ül - kadrim mucibince amel edüb dahi işbu ferman - ı vacib - ül - ittibaim her kangi kazaya varub dahil olur ise sicillata sebt ve mecma' - i nas olan mahallerde mazmun - ı münifi ilân ve işaat edüb eşkiya - yı mezkûre her ne semtde zuhur ider ise ahali - i memleketden darb'ü harbe ve haml - ı silâha kaadir olanları semtlû semtlerinde içtima' ve vüzera - yı izam ve mirimiran ve miriliva ve mütesellimlerden ol semtlerde bulunanlar dahi iktizasına göre ianet edüb ittifak ve ittihad üzre eşkiya - yı mezkûrenin üzerlerine varub bi - eyyi veçhekân elegetürülüb ma'rifet - i şer'ile şer'a lâzım gelan cezaları tertib ve ibadullah üzerinden şerrü fesadları def'ü ref' ve iskânı ferman olunan mahallerde tavattun itmiyan türkman ve Ekrad taifesine dahi me'mur oldukları arazide ikameţ eylemeleriyçün tenbih ve te'kid ve mütenebbih olmazlar ise âlâ eyyi halin iskân ve te'min taraf ve mesalike her biriniz ced'ü جد ikdam eyliyesiz bu makule eşkiyadan ma'rifet - i şer'ile katlolunanlar içün bir zaman ehl - i örf taifesinden ahali - i vilâyete bir veçhile taarruz olunmak ihtimali yokdur Ana göre mülâhaza olunub ferman - ı şerifimin mazmun - ı münifini tenfiz ve icrada ihtimam eyliyesiz Şöyle bilesiz alâmet - i şerife itimad kılasız tahriren fi evahir - i şehr - i rebiyülevvel sene - te selâse ve mie ve elf [843] 1691

---

[843] — 1691 yılı Eylûl sonları ve Birinciteşrin iptidaları.

Aynı maalde. evahihiri - i Zilka'de 1104 tarihinde, Hüdavendigâr, Saruhan. Aydın. Kütaya. Sancaklarına yazılan fermanlarda. buralarda eşkiya olduğu, öldürülmelerine şeyh - ül - islâm fetva verdiğinden öldürülmeleri, emrediliyor.

Anadolu Beylerbeyi İbrahim paşaya evahir - i Rebiyülâhâr tarinde yazılan hükümde, eyaletinde yürüyen eşkiyanın temizlenmesi, emredilir.

1105 evail - i Ramazanında, Anadolu'nun sağ koluna yazılan bir hükümde; Anadolu'da Saruca, Sekban ve levend yürüdüğü, iskân edilmesi istenen kürt ve türkmenlerle beraber eşkiyalık yaptıkları anlaşıldığından, verilen fetva mucibince haklarından gelinmesi, aşiretlerinde iskân edilmesi ; yazılıdır.

Evahir Ramazan 1105 tarihli fermanla, sabıka Sıvas Beylerbeyi olan Genç Mehmed paşa, Anadolu'nun sağkolu üzerine Sürücü ve aynı zamanda eşkiya ile kürt ve türkmenlerin te'dib ve iskânına me'mur oldu.

Genç Mehmed paşa : Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe sancaklarına gönderdiği buyruldı da şöyledeyor : «... Bundan akdem

Vesika — 234

Emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kubera - il - fiham Zül - kadri vel - ihtiram El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - âlâ Aydın muhassılı Seyyid Alımed dame ikbaluhu ve mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm muhassıllığa tabı' Saruhan ve Sığla ve Menteşe ve Hamid ve Kütahya ve Teke ve tevabii sancaklarında vaki olan kadılar zide fazluhüm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki sen ki mirimiran - ı müşarünileyhsin tahsiline me'mur olduğun elviyelerin bazı kazalarında tarafından tahsildarlar tahsil edüb ve tahsil eyledikleri mal - ı mirîyi hazineye bağlayub mahalline gelürler iken Aydın ve Saruhan ve Menteşe ve Hamid ve Kütahya ve Teke ve tevabii sancaklarında vaki' kazalarda zuhur edüb tuğyan eden eşkiya bölükbaşıları ve neferatları ebna - i sebilin mürur - ı uburuna mani' ve bi - gayr - i hak nice kimesneleri katl ve emvallerin garet eylediklerinden maada eşkiya - i mezburların bazı kaza reayası ve âyan - ı vilâyet itaat - ı emr - i şerif etmeyüb kazalarına nüzul ve avarız tahsili için varıldıkda cümhur ve cemiyet edüb mal - ı mirinin tahsiline mani' oldukları ilâm olunmağın İmdi sen ki mir - i miran - ı mumaileyh ve mevlânayı mumaileyhsiz ol - makule şakavetleri şer'ile zahir olan kimesnelerin ukubat-ı [844]

---

memalik - i mahrusadan Saruca ve Sekban men' ve kapulu ve kapusuz fesad ve şekavet üzre olan eşkiya her nerede bulunurlar ise bilâ aman katlolunmalarıyçün hatt - ı hümayun - ı şevketmakrunum ve evamir - i şerife ile taraf taraf tenbih ve te'kid olunmuş iken hâlâ taht - ı kazalarınızda bazı Saruca ve Sekban ve bazı ehl - i fesad Kutta'ı tarik eşkiyası zuhur ve mukaddema iskânları ferman olunan ekrad ve türkman taifesi dahi me'mur oldukları mahalle varmayub,.. fırsat buldukça ebna - i sebilin yollarına inüb Kutta - ı tarik ve katl - ı nüfus ve neh-b - ü garet . i emval ve tahrib- i bilâd edüb fesad ve şakavetleri günden güne ziyade olmağla ol makule eşkıyayı katleden gazi ve muharebelerinde bulunan şehid olur...» diye fetva olduğundan, haklarından gelinmesi

[844] — Evasıtı Muharrem 1104 tarihinde, Sahra - yı Belgrad'dan gönderilen buyurıldı'da şöyle deniyor : »... kazalarınızda eşkiya ve Bölükbaşıları neferatları kırkar ellişer cem' olub ahali - i vilâyetten nice kimesnelerin evlerin basub emvallerin nehb - ü garet ve nice kimesneleri dahi bî - gayr - i hak katledüb fesad ve şekavetleri ziyade olduğu mesmu'ı hümayunum olub fesad ve şakavet üzre olub ve ehl - i fesada muin ve

meşruadan müstahak oldukları cezaları verilmek emrim olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucebince amel edüb dahi sen ki mirimiranı mumaileyh ve mevlânayı mumaileyhimsiz zikrolunan kazalarda şakavetleri şer'ile zahir olan kimesnelerin ukubat - ı meşruadan mustahak oldukları cezaların viresin Amma bu bahane ile eşkiyaya himaye ve kendu halinde olanlara taaddiden be-gayet ihtiraz eyleyüb sâdır olan emr - i şerifimin mazmun - ı münifi ile âmil olasız Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evayil - i Zilka'de sene - te selâse ve mic ve elf [845] 1692

Buyurd - ı
Sahray - ı
Niş

Vesika — 235

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin ma'din - ül - fezail - i vel - yakin رافع الاعلام الشريعة والدين varis - ül - ulûm - ül - enbiva - i vel - mürselin Ei - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zide fezailuhu ve mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm ma' [din] - ül - fazl - ı vel - kelâm Menteşe ve Akhisar ve Marmara ve تيوجق [Kuyucak] ve yeni il.. Kadıları zide fezilühum ve kuvet - ün - nüvvab - ı vel - müteşerriin tire ... kadısı naibi Mevlâna zide ilmuhu ve mefahir - ül - emasilü vel - akran zikrolunan yerlerin mütesellimleri ve Yeniil voyvodası zide kadrühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki Türkman taifesinden cemaat - ı Tonkar طونقار reayası divan - ı hümayunuma arz - ı hal edüb Yeniil Türkmanından bazı Türkman taifesi varub Danişmend bölümünde طانيشمند بولغده ve Menteşe sancağında ve bazıları dahi Akhisar ve Mramara ve Manisa ue Tire ve تيرجق vesair kadılıklarda تقاطل [tavattun] itmeleriyle lâzım gelân mal - ı mirîlerin voyvodamız olanlar

---

yatak olanları ve ebna - i sebili rencide eden kutt'a -it - tarik olanları bi - eyyi hâl ele getürüb muktaza - i ser' ve fesadları fukara ve zuafa ve ahali - i memleket üzerinden def'olunmak üzre emir - ül - ümera - il - kiram kebir - ül - kübera - il - ifham Saruhan muhassılı Ahmed dame ikbaluhu mübaşir tâyin olunmuşdur...»

[845] — 1692 yılı Ağustus ortaları ve sonları

bizden alub gadr olmağın bulundukları yerlerdan ma'rifet - i şer' ile kaldırılub kadîmi cemaatları içinde iskân etdirülüb üzerlerine edası lâzım gelân mâ-l - ı maktu'ları مق‌طفلری mevcudunuz ile maan eda etdirilmek ba - emr - i şerif verilmek reca etdirürüz ایتدرورز deyu bildirdikleri ecilden İmdi kadîmi mahallarine iskân içün oldukları yerlerden şer' ile kaldırılub cemaatları ile maan iskân etdirülüb üzerlerine edası lâzım gelân mal - ı mirîleri cemaatları taifesiyle maan eda eyliyeler deyu ferman - ı âlişan sâdır olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifim vardıkda bu babda sâdır olan emrim üzre amel edüb dahi cemaat - ı mezbure reayası zikrolunan mamahallerde bulundukları yerlerden ma'rifet - i şer'ile kaldırub kadimî cemaatları içine iskân ve üzerlerine edası lâzım gelân mal - ı mirîleri cemaatları ile maa eda etdirdüb hilâf - ı şer' ve kanun muhalefet ve ferman - ı âlişana mugayir kimesneye taallül ve muhalefet bir veçhile gadr ve bu bahane ile zulm etdirmiyesin. Söyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahrira fil - yevmüs - sabi'i vel - işrin min şehr - i Ramazan - il - mübarek sene 1105 [846] 1694

Vesika — 236

Bil - fiil Manisa kazasında [847] seccade - i şeriat nişin - i garra olan izzetlû faziletlû Efendi hazretleri baad - et - tahiyye واتسلیم ve şeriat şiar Sındırgı kadısı zide fazluhu ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran liva - i mezbur mütesellimi ve havas voyvodası ve evkaf ve kura zabitleri ve

---

[846] — 22 Mayıs 1694.

[847] — Evasit - i Şaban 1107 tarihinde sabika Aydın muhassılı olub hâlâ kapucubaşılık rütbesiyle Saruhan mütesellimi olan Mehmed'e ve Aydın, Saruhan ve Menteşe ve Sığla ve Teke ve Hamid sancaklarındaki kadılara ferman : «... zikrolunan sancaklar de Kutta' - ut - tarik eşkiyası zuhur edüb yollarda ve billerde gezüb katl - i nüfus ve garet - i emval ile sükkân - ı vilâyet ve ebna - i sebile isâl - i mazarrat adet - i müstemireleri olub bunun emsali fesad ve şakavetlerinin nihayeti olmadığı istima' olunub şerr'ü mazarratlarından ibadullahı tahlis ve ol havaliyi te'min kitmek ehemm - i devlet - i hümayunumdan olmağla sen ki Saruhan mütesellimi mumaileyhsin yarar ve mu'temedün aleyh ve ehl - i ırz ademlerin ve etba'ın اشیاعک ve zikroluan sancaklarda vaki' bil - cümle darb ü harbe ve haml - i silâh kaadir olanlar ile bu husus için tâyin olunmuşsundur...»

âyan - ı vilâyet ve işerleri zide kadruhum inha olunur ki Manisa kazasında Palamud nahiyesinde Arabacı Bozköy [848] kurbunda sakin Yürük ve Derviş nam şaki ve bunun refiklerinden Sındırgı kazasında sakin Deli İvaz nam şakiler ve bunların havalarına tabi' eşkiyalarıyla ol taraflarda gezüb nice müslümanların nefsine ve malına ve ırzına zararları isabet eylemeden hâli olmayub muzir - al - nas oldukları tarafımıza arz ve ilâm olunmağın Buyuruldı tahrir ve Ağalarımızdan kudvet - ül - emasil - i vel - akran Elhac Musa Ağa zide kadruhu tâyin ve irsal olunmuşdur vusulünde gerektir ki zikrolunan şakiler her nerede bulunur ve haber alunursa bi - eyyi hâlin elegetürüb giybet iderler ise şer'ile buldurasız lâzım gelânlara buldurub şakavetleri şer'a sabit oldukda icab iden cezaları verilüb itaat - ı şer' itmeyüb muharebe sadedinde olurlar ise verilân fetva - yı şerife ile demleri heder ve bilâ - âman haklarından gelinüb ümmet - i Muhammedi şer ve mazaratlarından emin edesiz Şöyleki bundan sonra müsamahanız sebebi ile şaki - i mezburlar elegirmeyüb firar iderler ise sizlerin tekâsül ve adem - i takayyüdünüzden naşi sâdır olan hatt - ı hümayun ve fetva - yı şerife ile مخزون evamir - i aliyyemin hilâfına hareket etmiş olursuz sonra bir veçhile cevaba kaadir olmayub an karib varıldıkda hakkınızdan gelinür vebali boynunuza sonra bilmedik ve Agâh olmadık dimek faide kılmaz ana göre mülâhaza edüb bu vaktı saire kıyas [s] itmeyüb kemal mertebe ihtimam ve muceb buyuruldıyla âmil olasız deyu Buyurıldı fi gerre - i? sene-te 1106 kayde fi 19 min Muharrem sene 1107 [849]
1695

Vesika — 237

Şerayi' şiar fezail disar Manisa kadısı efendi hazretleri zide fazluhu ve kethüdayeri ve Yeniçeri serdarı ve âyan - ı vilâyetin işerleri zide kadruhum inha ve ilâm olunan oldur ki memâlik - i mahrusada Levendat taifesi reaya ve beraya ve gerek ebna - i sebile cevr ve eziyet ve erzakların nehbü garet eyledikleri sem'i hümayunuma ilga olunmağla bil - cümle Levendat taifesi ref' olunub bundan sonra vüzere - yı izam ve mirimiran kapularında deli ve gönüllü ve mütefirrika ve vacib - ür - riaya piyade askeri yazılub mukaddem olan Levendat taifesinin min küllül vücuh bay-

[848] — Akhisar'ın köylerindendir
[849] — 10 Eylül 1695

rakları açılmayub vilâyet - i Anadolu'da teftiş ve tafahhus olunub bulundukları yerlerde bilâ âman katleylemeniz babında tarafımıza hitaben hatt - ı hümayun - ı şevketmakrun sâdır olmağla mucebince buyuruldı tahrir olunub kudvet - ül - emasil - i vel - akran... zide kadruhu tâyin ve irsal olunmuşdur vusulünde gerektir ki ber muceb - i hatt - ı hümayun - ı şevketmakrun ile amel olunub bu makule şakavet üzre olanları ahiz ve elegetirilüb inşaallahü taalâ taht - ı kazaniza vasıl olduğumuzda lâzım gelân cezaları tertib olunur ola ki bundan sonra taht - ı kazanızda şakavet ile ma'ruf kimesneye himaye ve siyanet ider olur ise bir veçhile cevaba kadır olmayub sayire mucib - i ibret olması emr - i mukarrerdir İmdi cümleniz habir ve agâh olub ol misüllû eşkiyaları ahiz ve elegetirilüb hazır ve müheyya eyliyesiz İnşaallahü taalâ taht - ı kazanıza varduğumuzda haklarından gelinüb lâzım gelân cezaları virilür Ana göre vaz'u hareket olunub ve hilâf - ı şer'i şerif bir ferde zulm ve taaddi olunmayub muceb buyurıldı ile âmil olub hilâfından begayet ihtiraz ve ictinab eyleyesiz deyu buyuruldı fi gurre - Ca ḥ sene 1107 [850] 1695

---

[850] — 8 İlkkânun 1695

Evail - i Şevval 1106 tarihinde Anadolu'nun sağ koluna yazılan fermanda: «... memalik - i mahrusada Saruca ve Sekban ref' olunub ve kapulu ve kapusuz fesad ve şakavet üzre olan eşkiya her nerede bulunur ise bilâ âman katlolunmalarıyçün hatt - ı hümayun - ı şevket makrun ve evamir - i aliyye ile her tarafa tenbih ve te'kid olunub ve geçen senede dahi Anadolu yakasında bazı levendat makulesi gaza ve cihaddan firar ve bahşiş bahanesiyle ve bu misillû nice özür ve illet ile paşalarından ayrılub paşalı kıyafetlerinde gezüb ebna - i sebilin yollarına inüb kat'ı tarik ve nehb ü garet - i emval itmeleriyle ol - makule tahrib - i bilâd ve ta'zib - i ibad edüb fesad ve şakavet adet - i müstemiresi olanın demi heder olduğuna Şeyh - ül - islâmdan fetva - yı şerife veri'mekle ol makuleler ele getirilüb cezaları virilmek için taraf taraf hatt - ı hümayun - ı şevket makrun ile emr - i şerife itaat... Hâlâ yine bazı eşhas ve erazil peyda olub paşalı kıyafetinde levend olmak üzre veçh - i meşruh üzre ref'i râyat - ı şekavet idüb ve bazı müteselliml'er ve voyvodalar kapularında olan levendat dahi kezalik fesad üzre olub...» muhakkak haklarından gelinmesi yazılıdır.

Vesika — 238

Mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm... ve... kadıları ve Manisa kazası naibi zide fazluhüm Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki senki Manisa kazası naibi mevlâna - yı mumaileyhsin südde - i saadetime mektub gönderüb reaya fukarasından hilâf - ı şer' ve kanun ve bilâ emr - i hümayun bir nesne talebiyle taaddi olunmıya ve bundan akdem hatt - ı hümayun - ı şevketmakrunum mucebince emri şerifim sâdır olmuşiken sabıka Anadolu'da eşkiya def'ine me' mur olan genç Mehmed Paşa beşbin mikdarı adamlariyle Manisa kazası muzafatından Turgutlu kasabasına varub beş gün meks ve müft ve meccana onbeş bin kiselik mikdarı zehayirlerin alduğundan gayri Manisa'ya konarım deyu bin yüz altı senesinde Manisa kazasından bin beş yüz guruş kendusüvçün ve bin beşyüzden mütecaviz mübaşir için ve bir def'a dahi mübaşir gelân Musa ve Ali nam kimesneler her bir kariyeden bir dürlü bahane ile hilâf - ı şer' ve kanun otuzar ve kırkar guruşların aldıklarından maada hâlâ Anadolu valisi olan Mustafa Paşa dahi ben müfettişim deyu nefs - i Manisa'dan iki bin ve iki nahiyesinden bin beşeryüz ve yine Manisa kazasına tabi' Ermenas nam kariyeden yediyüz ve kasaba - i Turgutlu'dan iki def'a bin altı yüz guruşların alub bunun emsali zulûm ve taaddilerinin nihayeti olmaduğun bildirüb ol babda hükm - i hümayunum virilmek recasına ilhablarıyla arz itmeğin mukaddema ferman - ı hümayun - ı şevketmakrunum mucebince emr - i şerifim verilmişken taaddi eyledikleri vaki' ise bit - tamam aldukların ashabına red olunub ve bundan sonra devr namiyle ve kaftan baha ve sair bahana ile hilâf - ı şer' ve bilâ ferman fukaraya taaddi olunmakdan be - gayet ihtiraz olunub mütenebbih olumazlar ise vukuu üzre der - i devletmedarıma ilâm olunmak emrim olmuşdur Buyurdum ki... vusul buldukda bu babda sâdır olan emrim üzre amel dahi mukaddema bir def'a şer'ile görülüb fasl olunmıyan hususu husama muvacehesinde tamam hak üzre tafahhus edüb göresin ilâm olunduğu üzre ise ol babda muktaza - i şer'ı kavimle amel edüb dahi veçh - i meşruh üzre fukaradan aldıkları her ne ise baad - es - sübut hükmedüb ashabına bit - tamam alıvirüb fima baad devir namiyle ve kaftanbaha ve sair bahane ile hilâf - ı ser'i şerif ve bilâ emr - i münif fukaraya taaddi olunmakdan be - gayet ihtiraz eyliyesin Şöyle ki mütenebbih olmazlar ise vukuu üzre deri devletmedarıma ilâm

edüb şer'i şerife ve emr - i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın Tahriren fi evail - i şehr - i Receb sene - te seb'a ve mie ve elf [851] 1696

Bi - makam - ı
Kostantaniyye
El - mahrusa [852]

Vesika — 239

Kudvet - ül - ümera - il - kiram umdet - ül - kübera - il - fiham Zülkadr - i vel - ihtiram El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - âllâm Akşehir sancağı beyi Şatir Mehmed dame İzzuhu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Saruhan sancağı ahalileri divan - ı hümayunuma arz-ı hal edüb Sığla, ve Bolavadin ve sayir mahallere iskân olunan Türkman taifesinden bazıları me'mur oldukları yerlere gitmeyüb vilâyetler içinde kariye be - kariye konub ve göcüb emval ve erzakların ve nice mevaşi ve hayvanların gasb ve hasaret etdiklerinden gayri kanun ve defter mucebince resm - i otlak namına eshab - ı arza rüsumlarından [vermedüklerinden] maad mezruat ve mahrusatların çiğnedüb ve itlâf ve idaat idüb

---

[851] — 1196 Şubat iptidaları ve ortaları

[852] — Manisa'da Paşalara yapılan masraf defterleri vardır. Bu defterlere nazan genç Mehmed paşa, Anadolu valisi Mustafa paşa, Saruhan mutasarrıfı İbrahim paşa ve Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı Abdülbaki Paşanın Saruhan'ı beraber teftiş ettikleri döküm ve masraf dağıtımı defterlerinden anlaşılmaktadır. Bu defterlere nazaran paşalara yapılan masrafın tutarı 9340 kuruştur.

Gurre - i Şaban 1107 tarihli. Manisa kadısına yazıla ferman'da : «... Sabıka Karaman eyaletine mutasarrif iken maktulen fevt olan genç Mehmed paşanın Manisa kazasında olan شرمت çiftliğinde olan üç yüz kırk üç re's koyun ve on iki mehar deve ve üç nefer cariye ve iki nefer Arab gulâm ve Köskdere kazasında دولیه çiftliğinde olan dokuz mehar sütüran ma'rifet - i şer' ile furuht olunub sairi eytamına teslim olunmak üzre ahzolundukda ..» satılması emredildiğinden çiftlik ve içindekiler satılmıştır. Bunlara ait defterler ve duruşmalar sicillerde yazılıdır.

ve bunun emsali zulüm ve taaddilerinin nihayeti olmaduğunu bildürüb me'mur oldukları mahallere iskân etdirilüb hilâf - ı şer' aldıkları mevaşi ve eşyaları şer'ile giru alıvirilmek babında emr - i şerifim reca eyledükleri ecilden hazine - i âmiremde mahfuz olan baş muhasebe defterlerine nazar olundukda Danişmendlû türkmanından yirmi iki cemaat Hamid ve Karahisar sancaklarında bila sahib hâli ve harebe olan kuraya iskân etdirile Uşaklı Hüseyin zide kadruhu ve müfettiş paşaya emr - i şerif ve iskân olunan türkmanların defterin irsâl eyleyeler deyu emr - i şerif verilüb ve Bozulus Türkmanından Aydın sakinlerinden [illegible] cemaatların Akşehir Beyi Mehmed'in iltimasıyla Bolavadın ve İnönü nam mahallerde iskân itdirile deyu emr - i şerif verildüğü der - kenar olunub arz olundukda İmdi derkenarı mucebince amel olunmak ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki bu babda sâdir olan emrim üzre amel edüb dahi senki miri miran - ı mumaileyhsin mezburların hilâf - ı şer'i şerif aldıkları mevaşi ve eşyayı baad - es - sübut ve ma'rifet - i şer'ile ashabına alıvirüb hilâf - ı şer'i şerif bir dürlü inad ve muhalefet etdirmiyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın fi 2 Şaban 1107 [853] 1696

---

[853] — 7 Mart 1696.

Tarihsiz; faka sicile kayıt tarihi 24 Şaban 1107 olan; bir fermanda, isimleri yazılı olmıyan, Şam, Halep, Van, Erzurum, Sivas, Anadolu valilerine; Trablusşam, Kars, Aydın, Saruhan ve Silifke beylerine, ve buralardaki kadılara deniyor ki bab - ı saadet ağası elhac Ali; «... Divan - ı hümayunuma arz - ı hâl gönderüb merhum ve mağfurun leha atik Valide - i Sultan tabe [illegible] cami - i şerif ve imaret - i âmire ve darüşşifa - i ma'mureleri evkafından yeniil haslarına tâbi' konar ve göçer Türkman aşiretleri reayalarının bazıları Şam - ı şerife ve Trablus ve Haleb ve Mer'aş ve Adana ve Sivas ve Erzurum ve Saruhan ve silifke sancaklarında tahassun eylediklerinden maada herbiri bir zi - kudret kimesnelere istinad ile şer' ve kanun - ı defter mucibince üzerlerine edası lâzımgelân hukuk ve rüsumları virmeyüb hilâf - ı defter gadr ve bahane eylemeleriyle...» men'lerine.

1108 evahir - i Rebiülevvelinde; İstanbul Kaymakamı vezir Osman paşa ve Rumeli beylerbeyi payesi ile Raka beylerbeyi olan Yusuf paşaya; yazılan fermanda Yusuf paşanın eşkiya def'ine me'mur iken Rakayarleşdirllecek Kürd ve Türkmen'lerinin iskân işine memur edilmesinden, istikbalinin arttığı, bu itibarla Yusuf paşa iskân işine Osman paşada

Vesika — 240

Kudvet - ün - nüvab - ı vel - müteşerriin Manisa kazasında naib - üş - şer' olan Efendi zide ilmuhu ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran kaza - i mezburede vaki' ayan - ı vilâyet ve bilcümle işerleri inha olunub ol tarafların eşkiyası ziyade tuğyan bulub ibadullah ellerinden mutazarrır ve müşteki olub şakavetleri sem'i hümayuna ilka olunmağın şevketlü padişahımız fukaraya cevr ve eziyet olduğuna riza - yı hümayunları olmaduğu ecilden eşkiya - yı mezburenin haklarından gelinmek üzre tarafınıza hitaben hatt - ı hümayuna ve fetva - yı şerif ile معنون evamir - i aliyye sâdır olmağın ana binaen buyuruldı tahrir ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran... tâyin ve irsal olunmuşdur İmdi vusulünde gerektir ki sizler dahi cümleniz ittifak ve ittihad edüb sefer - i hümayuna gitmiyanı askerimizi fesad ve şekavet üzre olan yaramazlarınızı ve sair ibadullahın عبداللهك ırzına ve malına ve canına zarar kasd iden yaramazları ve Ekrad ve Türkman ve Yürükân eşkiyasını ve kapusuz levendat makulesini ve şer'i şerife itaat itmiyanları her kimler olur ise olsun mübaşir - i merkum ma'rifetiyle

---

eşkiyayı tenkile memur ediliyer ve Osman paşuya levendlerden hiçbir suretle istifade etmiyeceğini çünki onların da eşkiya olduğu bu itibarla:

«... Aşiret recaline muhtaç olmağın bundan akdem mir - i miran - ı mumaileyh ile eşkiya def'ine Ankara ve Kângırı (Çankırı) ve Kırşehri topraklarında sakin Pürtek پورتك Beyleri ve zikrolunan sancaklarda iskân olunmağla yazlayub kışlıyan tavayif - i ekrad ve türkman ve Kırşehri ve Aksaray'da sakin Danişmendlû türkmanından Rumevi ve Ankara'da sakin bozulus türkmanın beyleri ve kethüda yerleri ve sair kendulara tabi' olan aşair ve kabayil ahalisinden maada bu def'a Aydınevinde sakin Danişmendlûdan Altıbarmak oğlu Yakub yüz elli nefer süvari ve Karamanevinde sakin yine Danişmendlû'dan Piri oğlu Ebubekir ve Deli Hızır yüz nefer süvari ve Aydın evinde sakin Bozulus cemaatinin كيرماغ ve كنرلو ve sayir oymaklarında Koç bey yüz elli nefer süvari ve Karamanevinde ايوندد sakin Tabanlû cemaatında Vahaboğlu Ömer yüz elli nefer süvari ve Ankara'da sakin Tabanlu cemaatinde Hüseyinoğlu Mehmed yüz elli nefe süvari ve Sivas İlbaylı cemaatında kethüdaları... Kethüda ile iki yüz nefer süvari ve Zile reayasında Çepni ve Çunkarı چونقرى reayası dahi memurlar olub...» Kendisinin İstanbul'da kalması. kethüdasının. bunları yanına alarak, eşkiyanın hakkıngelmesi yazılmaktadır.

ve marifeti şer'ile bir hoş tefti̇ş ve tafahhus edüb [illegible] olmamak üzre ahiz ve kayd - ı bend ile mübaşir - i merkuma teslim ve tarafımıza göndéresiz ki şer'ile haklarında lâzım gelân cezaların icra edüb esna - i muahazada muharebe sadedinde olurlar ise siz dahi bilâ - âman haklarından gelesiz Şoyle ki bu hususda ihmal ve tekâüslünüz vaki' olub zikrolunan eşkiya ve yaramazlara ve askeri olub sefere gitmiyanlardan birisi içerlerinizde bulunub sizler dahi ahiz edüb varan mübaşire teslim edüb tarafımıza göndermede ve yahud şer'a haklarından gelinmede birimizin ihmal ve tekâsülü vaki' olur ise şevketlû ve azametlû padişahımızın aziz ve şerif başıyçün an - karib ol tararafa vardıkda anların yerine sizin hakkınızdan gelinur vebali boyunlarınıza ana göre mülâhaza edüb sonra? ve çekeceğinizi hatıra getirüb sâdır olan hatt - ı hümayun ve fetva - yı şerife ile [illegible] ma'nun evamir - i aliyyemin hilâfından be - gayet ihtiraz ve muceb buyrudı ile âmil olasız deyu buyruldu fi 27 Ra sene 1107 [854] 1695

---

[854] — 6 İkinciteşrin 1695.

1109 Rebiülevvel'in beşinde. Saruhan sancağı: Receb paşa zade Kasım paşa'ya: 200 kişiyle. Engürus seferine gelmek şartıyla berveçh-i arpalık tevcih edilmişti. Fakat evayil-i Rebiülahâr 1109 tarihli, paşaya gönderilen fermanda, sancağına gitmesi, oradaki eşkiyaları temizlemesi yazılıdır: «... Mansıbın hududunda eşkiya kesret ve vefret üzre ceng ü harbe olub Kapun halkıyla müdafası mümkün olmaz ise ahali - i vilâyetin kaadirler ihrac ve yanına alub izale ve istisallerini kemayenbegi Takayyüd ve ihtimam eyliyesin...»

Kasım paşanın kadiya yazdığı buyuruldıdan, sancağa gelir gelmez eşkiya takibine başladığı anlaşılıyor: «... ber - veçh - i arpalık Saruhan sancağının hükmi müntehi olduğu mahallerde kutta'ı tarik eşkiyasının tathiri için bize ferman - ı âli sâdır olmağın bermucib - i ferman - ı şerif üzre mezburlar ne tarafta zuhur ederlerse üzerlerine varmak üzre azimet ve hareket eylediğimiz ecilden sizler dahi hazır ve âmade olmanız babında buyuruldı tahrir olunur...»

1111 evaili - i Receb tarihinde Manisa mutasarrıfı Şehsüvar oğlu Mehmed paşaya yazılan fermanda sancağında dolaşan eşkiyanın hakkından gelinmesi yazılı.

1112 evail - i zilhiccesinde Anadolu'nun sağ koluna yazılan fermanda ise: «... hâlâ yine Anadolu yakasında bazı eşkiya gezüb mezburların bil - külliye» izalesi lâzım geldiğinden izalesi emredilir.

1111 yılı evasıt - ı Zilka'de tarihinde Anadolu beylerbeyi Eyyub

Vesika — 241

Emir - ül - ümera - il - kiram Kebir - ül - kübera - il - fiham Zül - kadr - i vel - ihtiram sahib - ül - izz - i vel - ihtişam El - muhtas bi - mezid - i inayet - il melik - il - alâ Anadolu Beylerbeyliği payesi olub Anadolu'nun sağ kolunda eşkiya def'ine me'mur olan Seyyid Ahmed dame ikbalühu Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki Düstur - i mükerrem müşir - i mufahham nizam - ül âlem Anadolu valisi vezirim İbrahim paşa edamallahu taalâ iclâlûhunu Anadolu'da kapusunda Iki bin mikdarı levendat var iken me'mur olduğu sefer - i hümayunuma teveccüh eyledikde kendusu ile beru yakaya anck beş altıyüz mikdarı gecüb maadası mücerred Anadolu'da fesad ve şekavet niyeti ile kapusundan ayrılub kaldıkları istima' olunmağla sen ki mirimiran - ı muma ileyhsin vezir - i müşarünileyhin Levendatından ol makule kapusundan ayrılan Levendata haber gönderüb muhkem tenbih ve tekid eyliyesin ki minabaad içlerinden bir ferd Anadolu'da kalmaynb kalkub [beru] yakaya geçüb vezir - i müşarünileyhin yanına gelüb gazve - i hümayunumda vücud bulunalar ve kezalik sefer - i hümayunuma me'mur olub Anadolu'nun sağ kolundan gelüb mirimiran ve mir - i liva dahi haber ve agâh iylisin ki kapularında olan Levendattan bir ferdin kalmasına ruhsat ve مساعت [müsaade] göstermeyüb ve eğer kapularından ayrılmış dahi var ise kalkub kâdimî hidmet itdikleri kapularına gelüb irişeler deyu tenbih ve te'kid oluna Şöyle ki baad - et - tenbih mütenebbih olmayub fesad ve şekavete israr Anadolu'da kalan Levendat gerek vezir - i müşarünileyhin kapusundan gerek sair mirimiran ve mir - i liva kapularından ayrılmış olsun emr - i şerifime imtisal iylemedikleri icün kapunuz halkı ve etrafdan tecemmu' ile üzerlerine varub alâ eyyi halim ele getürüb emr - ı şerifime itaat iylemeyüb ve gazve - i hümayunuma gelmedikleriyçün ukubat - ı meşruadan haklarında lâzım gelân cezaların verüb fesad ve şekavetlerinden ibadullahı tahlis ve sükkân - ı vilâyet ve fukara - yı raiyyeti te'min ve tatmin eyle-

---

paşa ya yazılan fermada ise ; «... Eyaletinde vaki' kutta' - ut - tarik eşkiyasının def'i ref'i mukaddema sana emr - i şerifim gönderilüb tenbih - i hümayunum olmuş idi. Hâliya Anadolu eyaletinde bazı mahallerde haram zade zuhur edüb ebna - i sebil ve ahali - i vilâyete taaddi ve tecavüzleri mes'mu'ı hümayunum olmağın...» emri alır almaz eyaletinin neresinde eşkiya varsa gidib hakkından gel. deniyor.

meğe gereği gibi tekayyüd ve ihtimam eylemen babına ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda veçh - i meşruh - ı şerifyafta - i sudur olan ferman - ı vacib - ül - ittiba' ve lâzım - ül - imtisalimin mazmun - ı itaat makruniyle âmil olub hilâfından be - gayet ihtiraz eyliyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimada kılasın Tahriren fi evayil - i zilka'de sene - te semane mie ve elf [855] 1697

Sahra - yı
Edirne

Vesika — 242

Oldur ki bundan akdem ba - hatt - ı hümayun âsitane - i saadetde baş Bostaniyan olan umdet - ül - emacid - i vel - âyan Mustafa Ağa'nın Aydın ve Saruhan ve Menteşe sancaklarının kaza ve kurasından ve reaya fukarasından bi - gayr - ı hak her ne deglû akçe almış ise hilâf - ı defterolmamak üzre vukufu olanlardan ve yerlû yerinden sahih defteriyle ilâm eyliysiz deyu devletlû mnhassıl - ı emvel - i şehriyârî İsmail paşa hazretlerine hitaba ferman - ı âli varid olmağla imtisalen lil - emr - ül - âli müşarünileyh Bostancı başı Ağa medine - i Manisa'ya geldikde ne mertebe harcu sarfolundu ve ne mikdar hediye alındı deyu ahali - i vilâyetten sual olunub itibarları veçh - i âti üzre müfredatıyla zikrolunur fil - yevm - el - hâmis min muharrem - ül - haram li - sene - ti tis'a ve mie ve elf [856] 1697

Lâhm	Pirinç	Revgan sade	Biber
Kiyye	Kiyye	Kıyye	Kıyye
42,5	480	150	3
Kıymet	Kıymet	Kıymet	Kıymet
2940 Pare	2880 pare	3000 pare	150 pare

[855] — 1697 Haziran sonları.
[856] — 24 Temmuz 1697.

Soğan	Etmek [Ekmek]	Tuz	Mum
Kıyye	450 pare	Kıyye	Kıyye
120	450 def'a	30	30
Kıymet		Kıymet	Kıymet
240 pare		30	420 pare

	bi - hesab	Yekûn
	guruş	1760 pare
	211	

İşbu hesab olunan zehayir altı günlüktür

Müşarünileyh Bostancıbaşı Ağaya verilen bedava odun ve saman ve sair masrafdır ki zikr olunur :

Kumaş bahası	Def'a kumaş	Saman	Odun yük 120
guruş	ve çuka bahası	yük 90	guruş
40	guruş	guruş	30
	276	40	

Yedekçilere	Meşalecisine	Kapu bekçisine	Arpa Eminine ve
guruş	guruş	guruş	vekil harcına
8	3	6	guruş
			10

	Masraf - ı kâtibi-	Altı günde ve-
	ye شنکیه	rilân şair ölçek
	guruş	1042 Kıymet
	5	160,5 guruş
		dörtyüz ölçek-
		ten maadası-
		dır zikrolunan
		kıymet

Min hays - al - mecmu' guruş 794,5 [857]

[857] — Bununyanında bir defter deha var. üzerinde aynı şeyler yazılı ve

Vesika — 243

Hâliya Kütahya ve Bursa ve Aydın ve Saruhan'da olan sekban yoldaşlara ve bayrak açmış Bölükbaşılar ve bayrak çekmiş âlemdarlara ve ocak çavuşlarına ve odabaşılarına ve ocak aşcılarına Baad - es - selâm inha olunur ki elhamdülillâhi taalâ şevketlû ve mehabetlû ve kudretlû Padişah - ı alempenah hazretleri suçunuz affedüb şer'i şerif mucebince ve tarikatımız ve hakikatimiz ve ma'rifetimiz üzre din'ü devlete ve vüzara - yı izama mukaddama sadakat üzre hidmet idegelmişiken mabeynimize cenas karışmakla rağbet olunmayub hâliya ocağımız yeniden ihya olunub şol şartlaki tarikimizin baş ve buğları olan Bölükbaşılar ve ihtiyarlar ve sairlerinin bilcümle ma'lûmlarıyladır ki sekban ocağı zaman - ı kadîmden Dergâh - ı âli yeniçerileri sekbanlarından ifraz ve mu'temed ve müeddi kul taifesindeniz deyu sadakat ve istikamet ile hidmet eylemek üzre taşra hakimlerinin yanlarına virilüb eğer vaki olan gazevattan cengü harb esnalarında ve eğer hükkâmın mansıblarında iktiza eden hizmetlerde can ve başıyla bezl - i kudret iderler iken mürur - ı eyyamla içimize edeb erkân bilmez ecnebiler karışub ba husus ekrad ve türkman eşkiyasının dahi ekseri sarıca ve sekbanız deyu iddia itmeleriyle Anadolu yakasında taraf be - taraf içtima' ve kat'i tarik ve garet - i emval ve tahrib-i bilâd gibi nice fesad ve şekavetleri zuhur itmekle bil - cümle vükâlâ - yı devlet efendilerimizin منصور ve ma'sumları olduğunuzdan umuma sekban taifesinin ref'iyçün bir kaç senedenberu hatt - ı hümayun - ı معنون evamir-i aliyye sâdır olmuşdur Elhaletü hazihi bu tarafta bulunan ihtiyarlarımızdan Şişman Bölükbaşı ve Pehlivan Bölükbaşı ve Kürt Yusuf Bölükbaşı ve Ebubekir Bölükbaşı ve Sivas'lı Biğ Bölükbaşı ve Abaza Bölükbaşı ve Hacı Mehmed Bölükbaşı ve Solak Bölükbaşı ve Sekban oğlu Ahmed Bölükbaşı ve Sefer Bölükbaşı ve Abdurrahman Bölükbaşı ve Arnavud

---

ahiz olunan «Parmaksız Hasan Bölükbaşılarının nukud ve eşyasıdırki zikrolunur» denmektedir. Bunlar içinde birkaç at, katır, kumaş var ve bu eşyadan sonra tam orta'da: «mezburun etbaından olub meyyiten ahiz ve katlolunan nukud ve eşyasıdır ki zikrolunur» yazılıdır. Bunlar arasında : 67 guruş. bir gümüş hançer, bir gümüş pıçak. 9 tabanca. 9 kara kılıç, bir kara hançerile hayvan malzemesi vardır.

Kara Ali Bölükbaşı cümlemiz bir yire gelüb sekban taifesi fil-asıl yeniçeri ocağından ifraz olunmağla suçumuz af yine yeniçeri ocağı vesile ittihaz olunmak münasib görülmekle varub ocağa düşüb üzerimize serçeşme nasb ve tâyin olunub bayraklarımız açılsun Baad-el-yevm hidmet-i aliyyede ve vaki' olan seferlerde can ve başıyla sadakat üzre hidmed idelim şol şartlakı sefer-i hümayuna azimet olundukda on ikişer guruş bahşiş ve altışar aylık ulûfelerimiz berveçhi peşin ve tayinlarımız dört üzerine ve yemlerimiz beş üzerine verilüb yem ve yemek bulunmadığı mahallerde beher nefere ancak beşer pare verilüb paşalar kapularında dutarı mansıblarının tahammüllerine göre alub ve seferden bazılarına avdetlerinde bir ferdin harcın kesmeyüb ve bayrakları kapanmayub mansıbını bile götüre buna razı olmayub itibar itmiyan Levendatın kadimi üzre serçeşme ve Bölükbaşılarımız ma'rifeti ile ferman-ı âli ile haklarından geline ve paşalar mansıblarında Levendi çok sıklamayub sefere me'mur ve deryayı ubur murad eyledikleiinde nısfının harcın kat' itmeleriyle kapusuz kalan Levenddattan şekavet-i mezkûr olanları kendu hallerinde durmamağla bais olmağın? eğer deryayı ubur esnasında ve eğer mansıblarında paraların kesmiyüb bu vaid üzerine riayet olundukdan sonra eğer paşalar yanından dağılub ve bir mahalde müçtemi' ve izhar-ı şekavet ider olur ise avn-ı hakla serçeşmemiz ve kapularda olan Bölükbaşılarımız ittifak ve ittihad edüb zuhur eden eşkiyanın bi-eyyi halin haklarından gelüb şer'i maktu'ların der-i devletmedarıma gönderüb ve Anadolu ve Rumilinde olan vüzera-yı izam ve Beylerbeyi kapularında Baş Bölükbaşı ve serçeşme tarafından ferman-ı âli ile nasb olunur ki cümlemiz baad-el-yevm Anadolu'da eşkiya zuhur etmemek üzre müteahhid oluruz deyu reca ve niyaz eyledüğümüzde onlar dahi merhamet buyurub ve recamızı kabul ve bu veçh üzre arz ve rikâb-ı hümayuna dahi telhis olunub hâliyâ elhamdilillâhi taalâ sümme elhamdilillâhi taalâ şevketlû ve mehabetlû ve kudretlû padişahımızın ve inayetlû ve mürüvvetlû ve merharhametlû sahib-i devlet ve kesir-ül-mürevvet efendimiz hazretlerinin merhamet ve inayetleri olub şürut-ı mezkûra kema yenbağı riayet olunub baad-el-yevm Anadolu'da eşkiya peyda olmayub zuhur ider ise dahi taahhüd olunduğu üzre cümlemiz ittihad ve ittifak ile bi-eyyi halin ahiz ve haklarından gelmek üzre ceraim-i kesiremiz af ve hatt-ı hümayun-ı şevketmakrunla bu hakire serçeşmelik inayet ve ihsan buyurulmağla İmdi cümleniz gayret idüb taahhüd olunduğu üzre

baad - el - yevm bir yerden ol makule edeb ve erkân bilmiyenlerdan ve Ekrad ve Türkman ve sair ehlât - ı nasdan şekavet iden olur ise cümleniz ittifak ve ittihad ile bi - eyyi halin ahiz ve elegetirüb ve musammem olan sefer - i hümayunda dahi avn - ı hakla eski suçlarımızı unutturacak mertebe sıtk - ı derun ile hidmet iylemek üzre cümlemiz niyet - i halise ile tedarik ve devam - ı ömr'ü devlet - i şehriyariye duada olasız ve ruhsat - ı hümayun ancak Ancak sekban ocağınadır sarıcaya yoktur Hâliyâ ocağımız ihtiyarlarından Türkman Ali Bölükbaşı ve İbşir Bölükbaşıyı tarafımızdan vekil ve başbuğ nasb ve tâyin eylemişizdir İnşaallahü taalâ her kangınızın yanına vasıl oldukda âyin - i kadim üzre kenduların her ne yüzden muradları olur ise makbulümüzdür cümle ma'rifetiyle ma'kul ve münasib görülüb taraflarınızdan [taraflarımızdan] gönderilmişdir Bizleri utandırmayub ocağımızın irzin siyanet himayet ve istikamet ve sadakat ile hizmete ihtimam üzre olub elhasıl gayret kemerin belinize kuşadub cümle ocak yoldaşlarımız ile mesrur olavuz ve bundan maada ma takaddümden tarıkımızdan eli bağliya kılıç cekmeyüb ve ebna - i sebilin yoluna inmeyüb ve reaya fukarasından kurban ve çavuş akçası namıyla akçe almak ve sair bu misillû iş itmek olmamışdır yine padişah - ı alempenah hazretlerine kadime müteessir iş itmeyüb ve itdirmiyesiz deyu sâdır olan hatt - ı hümayunumla tasrih ve tenbih olunmuşdur ana göre ihtiraz eyliyesiz ve bundan böyle mürur ve ubur eylediğiniz yollarda ve geldiğiniz mahallerde bu misilllû iş itmiyesiz ve eğer Ekrad ve Türkman ve sair ehlât - ı nasdan birisi minval - i meşruh üzre ider olur ise cümleniz ittifak edüb bi - eyyi halin elegetirüb ve şer'i maktu'ların getirüb ve [kayd - ı bend ile] geleceğin kayd - ı bend ile getirüb minbaad mürur ve ubur eyledüğünüz mahallerde bu misillû işleri kimesneye ettirmiyesiz ki eyu namınız haberi gele ve eğer hilâf zuhur eder ise bir dürlü cevaba kaadir olamazsız ve sonra istima' olunur ise tüfenkci توفنكجى kanun üzre تورغونشه konmanuz emr - i mukarrerdir Ana göre basiret üzre olub kanun - ı kadime ve vekillerimizin işlerine mugayir bir kimesneye iş itmeyüb ve itdirmiyesiz ve mahzara amel eyliyesiz

El - fakir Pehlivan Bölükbaşı [858]

El - fakir Yarcı Ahmed Bölükbaşı

El - fakir Solak Ali Bölükbaşı

---

[858] — 1110 yılı evahir - i Cemadelahâre tarihinde : Anadolunun sağ ko'unu

El - fakir Receb Boz Bey serçeşme - ı dergâh - ı âli hâlâ

El - fakir Hüseyin Bölükbaşı

El - fakir Eşber Bölükbaşı

El - fakir Kürt Yusuf Bölükbaşı

El - fakir Sivasî Bey Bölükbaşı

El - fakir Abaza Mehmed Bölükbaşı

El - fakir Kara Ahmed Bölükbaşı

El - fakir Serbölükbaşıyan sadr - ı âli hâlâ

Kayde fi Receb sene 1109 [859]

---

varıncaya kadar yerlerde olan vezirler, valiler, sancak beyleri ve kadılara... deniyor ki evvelce Saruca ve sekbanın kaldırıldığı emredilmişti: «... Gerek kapulu ve gerek kapusuz fesad ve şakavet üzre olan eşkiya her nerede bulunur ise haklarından gelinmek üzre defaala evamir - i aliyyem sâdır olmuş iken Sekban taifesi sevabık - ı ezmanda dergâh - ı muallam Yeniçerilerden ifraz ve kapularda Levend tahrir üzerlerine serçeşme nasb olunub vaki' olan gaza ve cihadda istihdam olunmak üzre mevzu' olmağla salıkda yeniçeri ocağına olan irtibatları takribiyle tavaif - i mezburenin kadiminden sadakat ile hidemat - i aliyyemde bulunan bazı ihtiyarları Yeniçeri ocağına düşüb aff - i hümayunum ricasına iltica itmeleriyle dergâh - ı muallâm Yeniçerileri ağası ve sekbanbaşı ve Zağracılarbaşı ve başçavuş arzlarıyla bundan akdem cerayim - i güzeştleri af ve baad - el - yevm memalik - i mahrusamda kapusuz ve bacasız levend gezmeyüb bir türlü şakavetleri zuhur eylememek üzre hatt - ı hümayun - ı şevketmakrunum ile kudvet - ül - ümera - il - kiram Amasya sancağı beği Boz Receb dame izzihu üzerine ser çavuş nasbolunmuş iken hâliya Anadolu yakasında kapusuz bazı levendat gezüb kariye be - kariye konub göcüb müft ve meccana yem ve yemek ve kurban akcası namiyla fukaraya tasaddi ve âdet - i kadime - i haliseleri üzre tahrib - i bilâd ve ızrar - ı ibade mutasaddi oldukları istima' olunub eşkiyanın ibadullah üzerinden izalesi...» lâzımgeldiğinden, varid görülürse, haklarından elbirliği ve şer'ile, gelinmesi yazılıdır.

[859] — 1698 İkincikânun ve Mart.

Vesika — 244

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazlı vel - yakin Hüccet - el - hakkı alel - halkı ecmain Varis ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadısı zidet fazailühu ve mefahir - ül - emasil - i vel - akran âyan - i yilâyetin işerleri zide kadrühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm olaki kaza - i mezbur ahalileri üzerlerinde bin üç yüz altı buçuk rubu' âvarız haneleri olub birkaç seneden mukaddem mahallat ve kuranın ahalisi perakende ve perişan olub ve geçen senedenberu eşkiyanın istilâsında perakende ve perişan olduklarından ol mikdar hanelerin edaya iktidarları olmayub inayet recesına Manisa Kadısı ve Aydın ve Saruhan [ve] mahassılı paşa arz ve ilâm itmekle hazine - i âmiremde mahfuz olan mevkufat defterlerine nazar olundukda Manisa kazasının nefsi Manisa ve Belen ve Turgud [Turgudlu] ve Palamud ve Yurtdağı ve emlâk hasları vezir İsmail paşa tahriri mucebince bin beş yüz yirmi altı ve rubu' âvarız haneleri olub ve bin doksan yedi senesinde iki yüz yirmi haneler [i] toptan tenzil olunub ve baki kalan bin üç yüz altı ve buçuk rubu' âvarızhaneleri kalub bu def'adahi üç yüz altı ve buçuk rubu' haneleri dahi reaya fukarasının hallerine merhameten tenzil olunmak babında ferman - ı âlişanım sâdır olub hâliyâ kaza - i mezburun bin âvarız hanesi kalmağin sen ki kadı ve âyan - ı vilâyetsiz kaza - i mezburun bakı kalan bin haneleri kaza - i mezburda zikrolunan nevahisine mahallat ve kuranın mevcud olanlarına tahammüllerine göre tevzi' ve bir kura ahalisine himaye ve siyanet olmamak üzre defter eyleyüb ve hazine - i âmiremde mahfuz olunmak için müfredat defteri mühürleyüb ve imzalayub dersaadetime irsal eyliyesiz deyu fermanım olmuşdur Buyurdum ki bu babda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi sen ki kadı ve âyan - ı vilâyetsiz kaza - i mezburun baki kalan bin haneleri kaza - i mezburda zikrolunan nevahide mahallat ve kuranın mevcud olanlarına tahammüllerine göre tevzi'ine bir kura ahalisine himaye ve siyanet olunmamak üzre defter eyleyüb ve hazine - i âmiremde hıfzolunmak içün müfredat defteri mühürleyüb ve imzalayub dersaadetime irsal eyliyesiz ol bahane ile celb - i mâl içün kimesneye himaye ve gadrolunmakdan ihtiraz edüb cadde - i hakdam-ı udul ve inhiraf eylemiyesin ve bu bahane ile harc na-

miyle ve sair behane ile bir habbe alınmıya ve aldırmayub celb - i mal olunmakdan ziyade ihtiraz eyliyesiz Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimad kılasız Tahriren fil - yevm - el - âşir min zilhicce - tüş - şerife li - sene - ti tis'a ve mie ve elf [860] 1698

Bi-makam-ı
Edirne
El - mahrusa

Vesika — 245

Akza kuzat - il - müslimin Evlâ vülat - il - muvahhidin Ma'din - ül - fazl - ı vel - yakin Hüccet - ül - hakkı alel - halkı ecmain Varisü ulûm - ül - enbiya - i vel - mürselin El - muhtas bi - mezid - i inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa kadısı zidet fazailühu ve mefahir - ül - kuzat - ı vel - hükkâm Maadin - ül - fezail - i vel - kelâm Saruhan sancağında yaki' olan kadılar zide fazlühum ve kudet - ül - emasil - i vel - akran sabıka Saruhan sancağı mütesellimi Ahmed ve hâliyâ mütesellimi.. ile zikrolunan kazalarda vaki' âyân - ı vilâyet ve işerleri zide kadrühum Tevki - i refi - i hümayun vasıl olıcak malûm ola ki sen ki mevlâna - ı mumaileysin ordu - yı hümayunuma mektub gönderüb işbu sene - i mübarekede Levend taifesi sefer - i hümayunuma gitdiklerinde kutta' - ut - tarik eşkiyasından Türkman Kara Süleyman nam şaki altmış nefer eşkiyayı başına cem' ve ebna - i sebilin önlerine inüb kat'ı tarik ve garet - i emal - i müslimin ve katl - i nufus iderek bin yüz dokuz senesi zilhiccesinden [861] Manisa kazası nevahisinden Belen ve Palamut nahiyelerinde kariye be - kariye gezüb fukarasının müft ve meccana yem ve yemeklerin aldıklarından maada her bir kariyeden yirmişer ve otuzar guruşların alduğundan maada medine - i mezbure ahailsi taşra çıkmayub şerrü mazarratları ibadullah üzerinden def'ü ref'olunmak içün sen ki sabıka mütesellimi mumaileyh Ahmed zide kadrühum [sün] bil - cümle âyan - ı vilâyet ve eşraf ve ahali ma'rifetiyle taraf - ı şer'den tâyin olduğunda Palamud nahiyesine tabı' Dere nam kariyede şaki - i mezbur Türkman Kara Süleyman ve ya-

[860] — 19 Haziran 1698.
[861] — 1698 Haziran.

nında mevcud olan eşkiyaları dava - i şer' olundukda itaat - ı şer'i şerif eylemediklerinden gayri muhabere edüb Elhac Hüseyin nam kimesne ile mütesellim - i mumaileyhin Abdullah nam bir âdemın ve Ahmed nam kimesneyi mızrakla urub katledüb ve bir kaç âdemi dahi mecruh olmuş iken bi - avnillahi taalâ mütesellimi - i mezkûr eşkiya - i mezburundan yedi neferi mecruh ve katl ve dokuz neferi ahiz olunub maadası firar etmeleriyle ahzolunan mezburlar kutta'ı tarik eşkiyasından olub sai - i bil - fesad oldukları muvacehelerinde cem'i gafir alâ tarik - üş - şehade haber verdiklerinden sonra anların dahi bi - hasb - iş - şer'i şerif cezaları verilüb ser - i maktu'ları rikâb - ı hümayunuma irsal olundukda şaki - i mezkûr Kara Süleyman halâs olmağla tekrar başına eşkiya cem'ine mübaşeret edüb liva - i mezburda vaki' kazalar ahalisi ianetleriyle mütesellimi mumaileyh Ahmed şerrü mazarratların def'ine kaadir ve ahali - i vilâyet dahi kendudan razılar olub terfih - i ibad içün emr - i şerifim verilmek ricasına ilhahlarıyla arz itmegin sabıka liva - i mezbur mütesellimi mezbur Ahmed ve hâlâ mütesellim olan ile liva - i mezburda vaki' kazaların âyan - ı vilâyet ve işerleriyle mayyet ittifak edüb mezbur Kara Süleyman'ı bi - eyyi veçhegân ele getürüb mazarratından ibadullahi hâlâs ve şer' ile müstahak olduğu cezsı verilüb amma bu bahane ile reaya fukarasına hilâf - ı şer' bir dürlü cevr ve eziyet ve taaddi ve tecavüz olunmakdan be - gayet ihtiraz eylemeniz babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki... hükm - i şerifimle vusul buldukda veçh - i meşruh üzre şerefyafta - i sudur olan ferman - ı vacib - ül - ittiba' ve lâzım - ül - ittıba' ve lâzım - ül - imtisalimin mazmun - ı itaat makrunıyla âmil olub hilâfından be - gayet ihtiraz eyliyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimad kılasın tahriren fi evasıt - ı muharrem sene - te aşere ve mie ve elf [862] 1698

Sahra - yı Edirne [863]

---

[862] — 1698 Temmuz sonları.

1109 yılı Zilhiccenin 23 ünde yapılan duruşmada, mütesellim Ahmed ağanın, türkman Kara Süleyman'ın arkadaşlarından yakaladıklarının şunlar olduğu anlaşılıyor : «... Ali bin Mahmud ve Hasan bin Şaban ve Mehmed bin Ali ve Rüstem bin Abdullah ve Mustafa bin Şaban ve İvaz bin Abdullah ve Hasan bin Ali ve diğer Kara Mustafa bin Mehmed...».

Vesika — 246

Manisa Moallâsı izzetlû ve faziletlû efendi hazretleri baad - et - tahiyye inha olunur ki bundan akdem İzmir kârbanının yoluna inüb fesad ve tuğyan eden eşkiyalardan Susırlığı صوصفرلی derbendinde ahiz ve Balıkesir'de cezası verilen Hüseyin Bölükbaşının karındaşı ve refiklerinden Rüstem nam şakiler ve ondan maada husus - ı mezbur için tarafımızdan buyuruldı ile gönderilen ademimiz ma'rifetiyle ahiz olunan iki nefer şakiler ma'rifet - i şer'ile kal'abend etdirüldiğü tarafımıza ilâm olunmağın mübaşir ma'rifetiyle ihzarları lâzımgeldüğüne buyuruldı ısdar ve kudvet - ül - emasil - i vel - akran... zide kadruhu tâyin ve irsal olunmuşdur vusulünde gerektir ki siz ki Mevlâna - yı mumaileyhimsiz zikrolunan dört nefer eşkiyaları kal'adan ihrac ve muhkem kayd - ı bend ile tâyin olunan mübaşir-i merkume koşub acaleten tarafımıza ihzar ve irsal ve muceb buyuruldı ile amel eyliyesiz deyu fi 11 M sene 1113 [863] 1701

Vesika — 247

Kütahya Valisi طنجی Tanacı Mehmet Paşaya

Ma'ruz - ı abd - i dai - i devlet - i aliyyedir ki

Bu esna-yi yümn-i ihtivada [864] karargâh-ı âsafaneleri olan Medine - i Kütahy'ya teşrif ve azimetlerinde medine - i Mağnisa'ya teşrif buyurulacağı tasmim olunmağla daire - i aliyyelerine iktiza eden ecnas - ı zehayir ve mehar - i bargiran - ı ve konak ber muceb - i defter tedarik ve âmade olunmak babında bu fakire ve hâlâ Saruhan sancağı mütesellimi kullarına ve saire hitaben şerefyafta - i sâdır olan buyuruld - ı emr - i üslubları tâyin

---

Bunlar mahkeme huzurunda: «... fi - vaki' mezbur Kara Süleyman'ın başına cem'olub anın emriyle mezburlardan yirmişer guruşu ve sair kariyelerden dahi on beşer yirmişer guruşların aldık...» deye itiraf itmişlerdir. Halk, bunların katil, yol kesici olduğunu isbat etdikden sonra, Manisa müftisi Mehmed efendi tarafından katillerine fetva verilmiş, başları kesilerek İstanbul'a gönderilmiştir.

[863] — 18 Haziran 1701.

[864] — Muradiye kütüphanesinin Gazi okulundaki deposunda bulunan isimsiz ve nümarasız münşeat mecmuasından

buyurulan mübaşir kullarıyla medine-i Manisa mahkemesine vusul bulmağın imtisalen leh sicill-i mahfuza kayd ve cümle ulemâ ve suleha ve müderrisin-i kiram ve eimme ve huteba ve sair fukara ve zuafa kulları baserehüm huzur-ı şer'e davet ve muvacehelerinde kıraat ve mazmun-ı münifi tefhim olundukda bil-cümle sem'an ve taa merasimini baad-el-eda şöyle takrir-i kelâm ve tazallüm ve istirham ederler ki bi-kaza-illahi taalâ beş on senedenberu kazamız derununda olan cümle mezruat gâh kesret-i cerad gâh kıllet-i imardan külliyen telef ve zayi' ve mesaib-i saireye duçar ve giriftar ve mustarib-ül-ahval mahall-i merhamet-i şayeste-i imad olduklarımıza bina' ahval-i diğer gûnlarımıza merhameten ve kazamız hâlâ şeyh-ül-islâm selleme-hüs-selâm inayetli hazret-i veliyün-niam efendimiz hazretlerinin arpalıkları ve silâhdar-ı hazret-i şehriyarî saadetlû Ağa senaverlerinin malikâneleri olmağla hatır-ı şeriflerine riayeten salif-üz-zikr Kütahya'ya mürür iden vüzera-yi izam-ı eslâf hazaratı sancağımıza dahi vürud ve duhul etmeyüb semt-i ahâra atf-ı zimam-i azimet buyurmaları ile hal-i fukaraya merhameten ve müşarinileyhima hazaratının hatır-ı enverlerine riayeten af ve inayetleri niyazına takrir ve ilticamızı ilâm ve ifade ediver deyu niyazları ol ki vaki-ül-haldir hasbeten lillâh-il-müteal paye-i seri-i âlâya arz ve ilâm olundu Baki emr hazret-i men leh-ül-emrindir. 1780

fi 12 Receb sene 1194 [865]

17. Yüzyılda Saruhan'ı idare eden Sancakbeyleri ve Muhassıllar [866]

Hacı Mehmet Bey(Hacı paşa): Ferhad Paşanın oğludur. 1596 - 1005 hicrî yılları kayıtlarında Manisa mutasarrıfı olarak görülmektedir. Ne zaman tâyin edildiği, tesbit edilemedi.

Mehmet paşa (Üveys paşa oğlu): 1598 / 1599 - 1007 yılında, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı; sabıka Temşvar Beylerbeyi olan; Mehmet paşa idi.

Hüseyin paşa (Balıkesir'li, Dişlenk): 3. 12. 1602 - 1011 Cemaziyelâheresinin onsekizinde, İçel sancağı Beyi Hüseyin paşanın, zuhur eden Celâli eşkiyasına karşı, Anadolu muhafazasında, büyük yardımları görüldüğünden, Vezir Ahmet paşa tarafından, Manisa, berveçhi arpalık tevcih edildi.

Mehmet paşa: Aydın ve Saruhan Muhassılı Mehmet paşanın; Anadolu Beylerbeyiliğine tâyin edilmesiyle, Aydın ve Saruhan sancakları muhassıllığı, Defterdarlıktan mütekait; Karasi sancağı Muhassılı, Mehmet paşaya; 29. 12. 1602 - 1011 yılı Recebinin onbeşinde tevcih edildi.

Hacı Mehmet Bey: 21. 1. 1603 - 1011 yılı Şabanının sekizinde, Macaristan seferinde bulunan Hacı Mehmet Bey, kendisinin seferde bulunmasından istifade edilerek, sancağının başka birisine verildiğini ileri sürmüş ve sancağın kendisin tevcihini rica ettiğinden, ricası kabul edilerek, aynı tarihte, ikinci defa Saruhan sancağı Beyi oldu.

Hüseyin paşa: 1602 yılı İkincikânun sonları - 1011 yılı Şaban ortasında, Saruhan sancağı, ikinci defa, İçel sancağı Mutasarrıfı Hüseyin paşaya tevcih edilmiştir. Hüseyin paşa, Hacı Mehmet Beyin, tekrar Manisa sancağına Mutasarrıf olduğunu duyunca, yukarıya mü-

[866] — Bütün bu tâyinler, Manisa mahkeme-i şer'iyye sicillerinden çıkarılmıştır.

racaat etmiş, eşkiya, Karahisar'ı aldığında, asker toplamıya gittiğini, bu esnada, sancağının Hacı Mehmet Beye tevcih edildiğini, kendisine yazık olduğunu, binaenaleyh sancağın, tekrar tevcih edilmesini rica ettiğinden, Hacı Mehmet Bey, azledilerck Hüseyin paşa mutasarrıf oldu. Aynı zamanda, Hüseyin paşaya, eşkiyayı takibeden Haleb Beylerbeyisi Hasan paşa yanına gitmesi emredildi. Bir az sonra Hüseyin paşa Karası muhassılı oldu.

Hacı Mehmet Bey : Macarlarla yapılan savaşlarda, büyük gayretleri görüldüğünden 1. 3. 1603 - 1011 Şevvali gurresinde, Saruhan sancağı, üçüncü defa Hacı Mehmet Beye tevcih edildi.

Mehmet paşa (Üveys paşaoğlu : 1604 - 1013 yılında, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı, Üveys paşa oğlu Mehmet paşa idi. Kayıtlarda, sabıka Anadolu Beylerbeyisi olup hâlâ Aydın, Saruhan ve Menteşe sancakları Muhassılı Üveys paşa zade Mehmet paşa, denmektedir.

Ahmet paşa (Kurd) : 1605 / 1606 - 1014 yılında Saruhan sancağı Mutasarrıfı, sabıka Van Beylerbeyisi olan; Kurd Ahmet paşa idi.

Yusuf paşa : Mehmet paşanın 1606 - 1014 yılında ölmesi üzerine Kethudası Yusuf Ağaya vezirlik rütbesi verilerek 13. Şubat 1606 - 1014 Şevvalinin dördünde Saruhan ve Aydın sancakları Muhassıllığı tevcih edildi. Yusuf paşa, eşkiya tenkiline memur edildiği halde gitmemiş, bilâkis Celâliler arasına karışmıştır. 1016 yılı kayıtlarında, muhassıllıktan uzaklaştırıldığı yazılıdır. 1609 - 1018 yılında Kuyucu Murat paşa tarafından Üsküdar'da öldürüldü.

Ahmet paşa : 1606 Haziran sonları - 1015 yılı Safer ortasında Belgrad muhafazasında olan, sabık Van Beylerbeyisi olup; hâlâ Saruhan sancağı Mutasarrıfı; Kurd Ahmet paşadan sancağı alınıp Hacı paşaya verildiğinden, azlini mucip bir hali bulunmadığın-

dan, aynı tarihte, Saruhan sancağı ikinci defa Kurd Ahmet paşaya tevcih edildi.

Hacı Mehmet Bey: 10. 7. 1606 - 1015 Rebiyyülevvelinin dördünde, Hacı Mehmet Beye, dördüncü defa, Saruhan sancağı tevcih edildi.

1609 - 1018 yılında eşkiya takibinde gösterdiği büyük yararlıklardan dolayı, Anadolu Beylerbeyilği payesi tevcih edildi.

Şemsi paşa: Yusuf paşanın azlinden sonra Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı oldu.

Muslı Kethuda: Şem-i paşanın azli üzerine, 1611 İkincikânun-1019 Zilkadesinde, Saruhan, Menteşe ve Sığla sancakları Muhassıllığı, Muslı kethüdaya verildi.

Mehmet paşa: 1612 yılı Eylûlünde - 1021 Receb evailinde, Saruhan sancağı Mutasarrıflığı, Adana Beylerbeyi, Mehmet paşaya verildi. Ayni sene içinde, Muhassılı emval oldu.

Hacı paşa: 26. 12. 1612 - 1021 senesi Zilkaidesinin üçünde, Mehmed paşanın Muhassılı emval olması üzerine, Saruhan sancağı, beşinci defa, Hacı paşaya verildi.

Musa paşa: 15. 1. 1614 - 1022 Zilhiccesinin dördünde, Manisa, Vezir Ahmed paşanın kardeşi Musa paşaya tevcihedildi.

Hacı paşa: 1617 - 1026 yılında, Hacı paşa, tekrar, Manisa Mutasarrıfı olarak görülmektedir. Maalesef ne zaman tâyin edildiğini, tesbit edemedim. Hacı paşanın, bu, altıncı defa, Saruhan sancağı Mutasarrıflığıdır.

Osman paşa: 13. 8. 1621 - 1030 H. yılı Şevvalinin onbeşinde, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancakları muhassıllığına, sabıka Sipahoğlanları kâtibi olan Osman paşa tâyin edildi. Bundan evvel, sabıka Mar'aş Beylerbeyisi Üveys paşa oğlu Mustafa paşa, buraların, muhassılı emvali idi.

Şemsi paşa: Şemsi paşa, Osman paşadan sonra bu sancakların muhassılıydı; ne zaman ayrıldığı tesbit edilemedi.

Süleyman paşa : 5. 10. 1622 - 1031 Zilkadesinin yirmi dokuzunda, Saruhan, berveçhi arpalık, Miralıuruevvel Süleyman'a, Anadolu Beylerbeyiliği payesile, tevcih olundu.

Hacı paşa: 10. 7. 1622 - 1031 Ramazan gurresinde, Leh seferinde gösterdiği gayretlerden dolayı, Hacı paşaya, yedinci defa, Saruhan şancağı, mutasarrıflığı verildi.

Ahmet paşa: 17. 8. 1622 - 1031 yılı Şevvalin dokuzunda, sabıka Karman Beylerbeyisi olub ora Defterdarlığından mütekaid, Ahmed paşa, Şemsi paşanın yerine, Aydın, Saruhan, Menteşe ve Sığla sancakları muhassılı oldu.

Mehmet paşa: 7. 6. 1623 - 1032 yılı Recebinin yirmi altısında, Manisa, berveçhi arpalık, sabıka Şam Beylerbeyisi olan Mehmed paşaya tevcihedildi.

Hacı paşa: 1623 - 1032 Şabanda, Mehmed paşa yerine, Hacı paşa, sekizinci defa, Saruhan sancağı mutasarrıfı oldu.

Ahmet paşa (Seydi): 2. 3. 1625 - 1035 Cemaziyelâharesinin beşinde, Hacı Mehmed paşa yerine sabıka Karahisarı Şarkî sancağı mutasarrıfı, Seydi Ahmed paşaya, Manisa berveçhi arpalık, tevcih edildi.

İbrahim paşa (Bıçakçı): 1625 - 1035 yılı Zilhiccesinde, Anadolu'daki muhassılların hepsi azledilerek, 1035 yılı Zilhiccesinde, Anadolu muhafızlığına ve muhassıl - ı emvalliğine, sabıka Cezayir beylerbeyi olan, İbrahim paşa tâyin edildi. Berveçh - i arpalıkta Hudavendigâr sancağı tevcih edildi ve aynı yıl saruhan mutasarrıfı oldu.

Hasan paşa : 1035 yılı Cemaziyelahârenin 27 de, Saruhan sancağı, berveçh - i arpalık; sabıka Karaman beylerbeyi olan Hasan paşaya,; Bağdat seferinde, gösterdiği yararlıklardan dolayı tevcih edildi.

Hasan paşa, sancağı zabtetmek üzere evvelâ İbrahim Beyi; sonrada, dergâh - ı âli sipahi- lerinde; Karaman mütesellim, Hasan kethüdayı gönderdi.

Şemsi paşa: İbrahim paşadan sonra Aydın ve Saruhan sancakları muhasılı oldu.

Osman paşa: 25. 3. 1627 - 1036 yılı Recebinin altısında, Ohri sancağı, ahare verildiğinden, Manisa sancağı mutasarrıflığına tâyin edildi. *I'anisa'yı* zaptetmek üzre, Memi Ağayı Mütesellim olarak gönderdi.

Hacı paşa: 1628 - 1037 yılı Rebiyyülâhirinde, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, dokuzuncu defa, Hacı paşaya tevcih edildi. 1627 - 1037 de, Hacı Paşanın, Sivasta, Sadrazam Hüsrev paşa tarafından öldürülmesi üzerine, Saruhan, ikinci defa, Pıcakcı ibrahim paşaya verildi.

İbrahim paşa: 1627 / 1628 - 1037 yıllarında, Manisa mutasarrıfı tâyin edildi.

Ahmet paşa: 1632 - 1042 de, sabıka Karaman Beylerbeyisi olan Ahmed paşaya, Manisa sancağı, bervech arpalık tevcih edildi.

Ahmet Ağa: 1531 - 1041 yılında, Şemsi paşa yerine, Dergâhı âli kapıcıbaşılarından Ahmed ağa, Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı oldu.

Şaban paşa: Ahmed ağadan sonra, sabıka Aydın sancağı beyi olan Şaban paşa, Aydın, Saruhan ve Menteşe sancakları Muhassıllığına tâyin edildi. 1633/1634-1043.

Mustafa paşa: (İbşir) 19. 8. 1635 - 1045 yılı Rebiyülevvelinin beşinde, Saruhan sancağı, Karahisarı Şarkî mutasarrıfı, İbşir Mustafa paşaya verildi.

Mustafa paşa: 1635 İlkteşrin ibtidaları - 1045 yılı Rebiyyülahâresinde, İbşir Mustafa paşa yerine, Revan fethinde ve Tebriz yağmasında, büyük yararlıkları görülen Vezirisanî Mustafa paşaya, Sarhan sancağı berveçhi arpalık tevcih edildi. Sancağı zaptetmek üzre, mütesellim Ali ağayı, gönderildi.

Hasan paşa (Tutuci): 1045 yılında Manisa Mutasarrıfı idi.

Mehmet paşa (Moldovanî): Karasi Sancağı Mutasarrıfı iken, 1635 - 1045 yılında, Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığla ve tevabii sancakları Muhassılı tâyin olundu.

Malkoç paşa: Zülfikar paşanın oğludur. Sabıka Balis sancağı Mutasarrıfı iken, 19. 9. 1638 - 1048 yılı Rebiyyülâharesinin yirmiyedisinde Saruhan sancağı, Malkoç paşaya tevcih edildi.

Mehmet paşa: 2. 8. 1640 - 1050 yılı Cemaziyelevvelinin ondördünde, sabıka Anadolu Beylerbeyi olup, Tuğrayı Şerif hizmetinde olan Mehmet paşa, Aydın, Saruhan, Menteşe, Sığla, Teke, Hamid, Karahisar, Hudavendigâr, Karasi, Kütahya sancakları Muhassılı Emvalliğine tayin edildi.

Mustafa paşa: 24. 12 1640 - 1050 yılı Recebinin yirmi altısında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabıka Rumeli Beylerbeyi olan Mustafa paşaya tevcih edildi.

Mustafa paşa (Bıyıklı): 9. 4. 1641 - 1050 yılı Zilhiccesinin yirmialtısında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabıka Anadolu Beylerbeyi olan Mustafa paşaya tevcih olundu.

Ali paşa: 1641 İlkkânun - 1051 yılı Şabanında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabık Rumeli Beylerleryi, Ali paşaya verildi.

Mustafa paşa: 1641 - 1051 senesinde, Ali paşadan birkaç ay sonra, ikinci defa, Saruhan sancağı Mutasarrıflığına, sabık Anadolu Beylerbeyi Mustafa paşa tayin edildi.

Mehmet paşa: 1643 - 1053 yılında, Mustafa paşa yerine, sabıka Bosna Beylerbeyi olan, Mehmet paşa, Saruhan sancağı Mutasarrıfı oldu,

Yusuf paşa (Silâhdar): 10. 3. 1644 - 1054 yılı Muharremi gurresinde, Saruhan sancağı, İkinci Vezir ve Kapudanıderya Silâhdar Yusuf paşaya, berveçhi arpalık, tevcih olundu. Sancağı zeptetmek üzere, Ken'an Ağayı, Müteselim olarak gönderdi.

İshak paşa: 1645 Nisan - 1055 yılı Saferinde, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassıllığına, Ergani sancağı Beyi ve Diyarıbekir tarafları Defterdarı, İshak paşa tâyin olundu.

Ahmet paşa: 1645 - 1055 yılında, İshak paşadan sonra, sabıka Teke sancağı Mutasarrıfı olan Ahmet paşa, Karahisarı Sahib, Hudavendigâr, Kütahya, Teke, Hamid, Alâiyye, Karasi, Ankara, Sultanönü, Biga, Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe sancakları Muhassılı Emvali tâyin edildi.

İshak paşa: İkinci defa olarak 21. 3. 1647 - 1057 Saferinin ondördünde, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı oldu.

Ahmet paşa: Şemşi paşanın oğludur. 2. 7. 1647 - 1057 yılı Cemaziyelâhiresinin yirmidokuzunda, Divriği sancağı Beyi, Şemsi paşa oğlu Ahmet paşa, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı tâyin edildi.

Mehmet paşa: 20. 7. 1648 - 1058 Recebinin yirmidokuzunda. Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabıka Habeş Beylerbeyi olan Demircili Mehmet paşaya tevcih olundu. Ağalarından Hasan Ağayı, Mütesellim olarak gönderdi.

Mustafa paşa كتەغاج: 6. 6. 1649 - 1059 Cemaziyelevvelinin yirmibeşinde, Mehmet paşa yerine, Saruhan sancağı, Kars Beylerbeyi olane Ketegac Mustafa paşaya tevcih edildi.

İshak paşa: 12. 6. 1649 - 1059 yılı Cemaziyelâharenin gurresinde, Ketegac Mustafa paşa yerine, sabıka Anadolu Beylerbeyi olan İshak paşa, Saruhan sancağı Mutasarrıfı tâyin edildi. Bu vazifeye ilâveten, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassıllığı da uhdesine verildi.

Ahmet paşa: Sadrazam Murat paşanın kardeşidir. Dergâhıâli Müteferrikalarındandı. 15. 1. 1650 - 1060 yılı Muharreminin onikisinde, Ahmet Ağaya, Anadolu Beylerbeyiliği pâyesi verilerek, Saruhan sancağı Muta-

sarrıfı tâyin edildi. Birkaç ay sonra, Saruhan sancağı Mutasarrıfı iken, öldü.

Hasan paşa: Sadrazam Murat paşanın kardeşidir. Ölen kardeşi Ahmet paşanın yerine, 27. 3. 1650 - 1060 yılı Rebiyyülevvelinin yirmidördünde, Saruhan sancağı Mutasarrıfı tâyin edildi; fakat Hasan paşa da, aynı senenin ya Receb sonlarında, yahut da Şaban iptidalarında öldü.

Mehmet paşa (Demirciili): Sabıka Habeş Beylerbeyi olan Mehmet paşa, ikinci defa, 15. 8. 1650 - 1060 yılı Şabanının onaltısında, berveçhi arpalık, Manisa sancağına, Mutasarrıf oldu.

Ahmet paşa (Seydi): 4. 2. 1650 - 1060 Muharreminin onbirinde, sabıka Ohri sancağı Mutasarrıfı olan Ahmet paşaya, Girit seferine gitmek şartiyle, Manisa sancağı tevcih olundu. sancağını zaptetmek üzere, Mütesellim Mehmet Ağayı gönderdi.

Mehmet paşa: (Derviş) 11. 11. 1651 - 1061 yılı Zi'kaidesinin yirmialtısında, Vezaretle, Anadolu Beylerbeyi olan, Derviş Mehmed paşaya, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, tevcih olundu.

Yakup paşa: 1061 yılında Aydın ve Saruhan sancakları muhasılı idi.

Mustafa paşa: 11. 2. 1651 - 1062 yılı Saferinin yirmi dokuzunda, sabık Rumeli Beylerbeyi Mustafa paşa, Anadolu, Karaman ve Sivas eyaletletlerine muhassıl; Aydın ve Saruhan sancakları mahayif müfettişliği ile tâyin o'undu.

Süleyman paşa: 29. 2. 1652 - 1026 yılı Rebiyüyyülevvelinin on dokuzunda, sabıka Rumeli Beylerbeyi olan ve Girit muharebesinde bulunan Süleyman paşaya, Manisa sancağı, berveçhi arpalık, tevcih edildi. Mehmed ağa ibn Abdülmennan ismindeki ağasını, Manisa mütesellimi olarak gönderildi.

Mustafa Ağa: Saruhan sancağı Muhassılı 1653 - 1063 yılında, Manisalı Hasan ağa zade Mustafa ağa idi.

Siyaşvü Ağa: 1065 yılında Saruhan sancağı mutasarrıfı Siyavuş ağa idi.

Zeynelâbidin paşa: 1655 - 1065 yılında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, Kıbrıs Beylerbeyi, Zeynelâbidin paşaya verildi. Aynı zamanda, Aydın ve Saruhan sancakları muhassılığını da yaptı.

Mustafa paşa: Hacı paşanın damadıdır. Zeynelâbidin paşa yerine, 1656 - 1066 tarihinde, Saruhan sancağı mutasarrıfı tâyin edildi ise de, sancağı zaptetmeden öldü.

Mustafa Biğ: Zeynelabidin paşa yerine, Saruhan mutasarrıflığına Hasan ağa zade Mastafa Bey, tâyin edildi.

Hüseyin paşa: 24. 10. 1656 - 1067 yılı Muharreminin beşinde, sabık Mısır beylerbeyi ve hâlâ Sakız muhafızı olan Hüseyin paşaya, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, tevcih edildi. Mütesellim olarak Ali ağayı gönderdi.

Şehbaz paşa: 28. 12. 1657 - 1068 yılı Rebiyülevvelinin yirmi ikisinde, sabık Rumeli Beylerbeyif, Şehbaz paşaya, kapusunu tamamlamak, seferlerde gayret göstermek ve Sakız'ı muhafaza etmek şartiyle, bervehi arpalık, Manisa sancağı tevcih edildi. Mütesellimi Ali Ağa idi.

Mehmet paşa (Küçük): Seferlerde büyük yararlıkları görüldüğünden, Şehbaz paşanın da aksine, ağırlığından, şikâyet edildiğinden, azledilerek 9. 6. 1658 - 1066 Şevvalinin sekizinde, Manisa sancağı, berveçhi arpalık, Küçük Mehmed paşaya tevcih olundu. O da, mütesellim olarak, Ali ağayı gönderdi.

Şaban paşa: 1660 Ağustos iptidası - 1070 yılı evahiri Zilkaidesinde, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, Şaban paşaya tevcih edildi. Mütesellim olarak, Yusuf ağayı gönderdi. Aydın ve Saruhan taraflarını soyan Sivri Bölükbaşının tedibinde, batî hareket ettiğinden 1661 - 1072 tarihinde katlolundu.

Ahmet paşa: 1661 - 1072 Cemaziyelevvelinin on sekizinde, Manisa. berveçhi arpalık, Ahmet paşaya tevciholundu.

Mehmet paşa: 1661 - 1072 yılı Cemaziyelevvelinin yirmi ikisinde, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabıka Karaman Beylerbeyi, olan Mehmet paşaya verildi.

Mustafa paşa (Kaplan): 13. 6. 166 - 1072 yılı Şevvalinin yirmi dördünde, Saruhan sancağı, Mehmed paşa yerine, berveçhi arpalık, Trablusşam beylerbeyi olan, Kaplan Mustafa paşaya tevcih ofundu. O da, Kapucular kethüdası Arslan ağayı, mütesellim olarak yolladı.

Mehmet paşa: 3. 1. 1665 - 1075 Cemaziyelâhirinin on dördünde, Manisa sancağı, Seydi Ahmed paşa zade, Mehmed paşaya tevcih olundu.

Mustafa paşa (Musahib): 19. 7. 1665 - 1076 yılı Muharreminin altısında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, musahib Mustafa paşaya verildi. Müteselllmi Muslı ağa idi.

Mustafa paşa: 26. 11. 1683 - 1094 yılı Zilhiccesinin altısında, Pojega sancağına mutasarrif Emirülümera Mustafa paşaya, Saruhan sancağı, ilâveten, tevcih olundu.

Halıl paşa: 15. 6. 1684 - 1059 yılı Recebinin ikisinde, Vezirlikten mütekait Halil paşaya, tekrar rütbesi verilerek, Sakızı muhafaza etmek şartiyle, berveçhi arpalık, Saruhan sancağı, tevcih olundu.

Sivayüş paşa: 28. 7. 1658 - 1096 Şabanının yirmi altısında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabık Mora sancağı mutasarrıfı, Siyavuş paşaya, tevcih olundu.

Mehmet paşa: 20. 8. 1685 - 1096 Ramazanının yirmisinde, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, sabıka Başdefterdar olan ikinci Vezir Mehmet paşaya tevcih olundu. Mütesellimleri Genç Mehmet ve Mustafa Ağalardı.

Ömer paşa: 3. 10 1685 - 1096 Zilkadesinin beşinci günü, Saruhan sancağı, İstanköy Muhafızı Ömer paşaya tevcih edildi.

Mehmet Ağa (Genç): 1685 / 1686 - 1097 yılında, Aydın, Saruhan ve tavabii sancakları Muhassılı idi. Genç Mehmet Ağa, Dergâhımuallâ Kapucubaşılarından olub Hüseyin paşanın oğludur. 10. 10. 1688 - 1099 yılı Zilhiccesinin ondördünde, Paşı oldu. Muhassıllıkta ipka edildi.

Dilâver paşa: 15. 1. 1687 - 1098 Rebiyyülevvelinin gurresinde, beşyüz neferle Macaristan seferine gelmek şartiyle, Saruhan sancağı, sabıka Musul Beylerbeyisi olan Dilâver paşaya tevcih olundı.

Şuccaeddin paşa: 10. 11. 1687 - 1099 yılı Muharreminin dördünde, Manisa sancağı, berveçhi arpalık, Sultanönü sancağı Mutasarrıfı Şüccaeddin paşaya tevcih olundu. Kapucılar Kethudası Elhac İsmail Ağayı, Mütesellim olarak gönderdi.

Ahmet paşa (Boşnak): 1688 / 1689 - 1000 yılında, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı, Boşnak Ahmet paşa idi. 1690 - 1101 yılında, Kıbrıs Valisi oldu.

Mustafa Bey: 23. 2. 1690 - 1101 yılı Cemaziyülâhiresinin ondördünde, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, Bosna Mutasarrıfı Vezir Hüseyin paşanın oğlu Mustafa Beye tevcih edildi. Şüccaeddin paşa, Akova ve Taşlıca kışlasının muhafazasına memur iken, yapılan savaşlarda, öldüğünden, Mustafa Bey tayin olunmuştur.

Asaf paşa: 14. 2. 1691 - 1102 yılı Cemaziyülevvelinin onbeşinde, sabıka Cebeliaclûna Mutasarrır Asaf paşaya, Saruhan sancağı tevcih edildi.

Abdülbaki paşa 16. 12. 1691 - 1103 yılı Rebiyyülevvelinin yirmibeşinde, Alâiyye Mutasarrıfı Şemsi paşa zade Abdülbaki paşa, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı oldu.

İbrahim paşa: (Deli) 7. 1. 1692 - 1103 yılı Rebiyyülâhirini onaltısında, Silâhdarağası İbrahim Ağaya, Anadolu Beylerbeyi-

liği pâyesi tevcih olunarak, sefere gitmek şartiyle, berveçhi arpalık, Manisa sancağı verildi.

Ali paşa (Moralı): 1694 Nisan - 1105 Şabanında, Saruhan sancağı, berveçhi arpalık, Halil paşa ile, Mora tarafını muhafaza etmek şartiyle, Vezir Ali paşaya verildi.

İbrahim paşa: 1696 İlkteşrin - 1108 yılı Rebiyyülevvelinde, sabıka Özi eyaleti Mutasarrıfı olan Vezir İbrahim paşa, Manisa Mutasarrıfı tayin olundu.

İsmail paşa (Kirli): 1697 Şubat - 1108 Recebinde, İstanköy'ü muhafaza etmek şartiyle, Saruhan ve Aydın sancakları Muhassılı oldu. Temmuz 1698 - 1110 yılı Muharreminde, Turgutlu'da öldü.

Kasım paşa: 11. 9. 1698 - 1110 Rebiyyülevvelinin beşinde, Saruhan sancağı, Macar seferine gelmek şartiyle, berveçhi arpalık, Receb paşa zade, Kasım paşaya verildi.

Ahmet paşa (Esseyyid-Müfettiş): 1699 - 1110 da, ölen İsmail paşa yerine, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı oldu. 1699 - 1110 yılında, Alâiyye sancağı Mutasarrıfı olarak ayrıldı.

Mehmet paşa: 11. 12. 1699 - 1110 yılı Cemaziyülâhiresinin yedisinde, sabıka, Kırşehir Mutasarrıfı olan Şehsüvaroğlu Mehmet paşaya, Saruhan cancağı, berveçhi arpalık, verildi.

Nasuh paşa (Osmanoğlu): 1699 - 1110 Mart iptidasında, Karaman Beylerbeyiliği pâyesi tevcih edilerek, Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı tâyin olundu. 1708 - 1120 de, Şam Valisi olarak ayrıldı.

İNDEKS

Kişi, Cemaat ve Millet adları

A

Abaza Bölükbaşı (Güzelhisarlı - Eşkıya), 87, 445, 447,
Abaza Bölükbaşı, 464
Abaza Bölükbaşı (eşkiya) 37
Abaza Hasan Ağa (Paşa), 53, 54, 57, 79, 104, 105, 106, 144, 320, 321, 322, 323, 352, 353, 354, 355, 356, 364, 365, 366, 367, 368
Abaza Mehmed pş [867], 31, 32, 38, 48, 94, 144, 219, 220, 221, 222,
Abdi Ağa (Voyvoda) 319,
Abdi Aga (Poyraz zadeye bak.),
Abdi Big ibn Abdi, 266
Abdülbaki Ç.Ş. [868], 373,
Abdülbaki P.ş. (Aydin ve Saruhan sancakları muhassılı), 108 457, 458
Abdülcelil Ef [869] (kuzattan) 205, 207
Abdüllahalim (Kürd - eşkiya), 73, 407,
Abdülgani Ef (Akhisar kadısı), 433.
Abdülkerim (İzmir'li - eşkiya), 61, 305
Abdülkerim Çelebi bin mustafa El-müezzin, 335.
Abdülkerim Çelebi ibn Mustafa (Esseyyid - Demircili), 402,
Abdullah (Mevlâna - Balıkesir kadısı), 30,
Abdullah Ağa (mübaşir), 391,
Abdullah Beşe (eşkiya), 74,
Abdullah bin Veli (Eseyyid - tabak), 253,
Abdullah Bölükbaşı (Sultanhisar'lı eşkiya), 84,
Abdullah ÇŞ. (Dergâh - ı âli çavuşlarından), 15,
Abdullah Çelebi bin Hacı Ridvan, 276,
Abdullah Çelebi ibn - ül - hac Mehmed, 303
Abdullah Ef (Kuzzattan), 70, 334, 389,
Abdullah Ef (Sanizadeye bak)
Abdullah Ef (Sultaniye medresesi müderrisi), 337,
Abdullah Ef (Kadı), 339,
Abdullah Ef (Mufti), 362,
Abdullah Ef (Gördes kadısı), 370,
Abdulla Ef (Menemen'li - müderris) 207, 208,
Abdullah Ef bin Yusuf (Akhisar'dan) 435,
Abdüllâtif ağa (Manisa mütesellimi), 71, 393,

[867] — Paşanın kısaltması olarak kullanıyoruz.
[868] — Çavuşun kısaltması olarak kullanıyoruz.
[869] — Efen'dinin kısaltması olarak kullanıyoruz.

Abdüllâtif Ef. (Abdürrezak zadeye bak).
Abdurrahman (Foçalı - eşkiya), 376,
Abdurrahman (Nazır), 114
Abdurrahman ağa, 342,
Abdurrahman ağa, (Yeniçeri ağası), 342,
Abdurrahman ağa bin Abdi 283, 343,
Abdurrahman Beşe (Yeniçeri) 82, 429,
Abdurrahman bölükbaşı 464,
Abdurrahma ÇŞ (mübaşir) 239,
Abdurrahman Çelebi; bin Mahmud, 402,
Abdurrahman Ef, 86, 429, 433, 435,
Abdurrahman Ef ibn Abdulcelil, 413,
Abdurrahman Ef ibn Memi, 253,
Abdurrahman oğlu Bölükbaşı (eşkiya), 79, 360
Abdurrezak zade Abdullâtif Ef (Kuzzattan) 337, 371,
Abdusselâm (müderris), 251,
Acem Bölükbaşı Mehmed (Manisa Yeniçeri serdarı - eşkiya) 85, 86, 420, 421, 422, 429, 430,
Acem Halil (eşkiya), 70,
Adana'lılar 140,
Ağa zade (Mustafa ağay bak).
Ahmed. I (padişah), 20, 142, 143,
Ahmed (talebe), 26,
Ahmed (İlyas paşanın Hazinedarı)49,
Ahmed (İzmir'li - eşkiya), 61, 305,
Ahmed (sipahi - eşkiya), 244,
Ahmed ağa (mübaşir), 61
Ahmed ağa, 71, 334, 389,
Ahmed ağa (Manisa mutasarrıfı kethüdası, mütesellimi), 61, 62, 118, 311, 312, 313,
Ahmed ağa (Manisa mütesellimi). 70, 73, 399, 400, 469.
Ahmed ağa (Manisa Mütesellimi), 74, 94, 95, 470,
Ahmed Ağa (zabit), 242,
Ahmed Ağa (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 297,
Ahmed Ağa (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 477,
Ahmed Ağa (Karamanî Zadeye bak),
Ahmed Ağa (mübaşir), 412,
Ahmed Ağa (şehir kethüdası), 420,
Ahmed Ağa (Şeker zadeye bak).
Ahmed Ağa ibn Mahmud, 303,
Ahmed Ağa ibn Mehmed, (müteferrika), 349, 356
Ahmed Beşe (Karayahşi'den), 344, 345,
Ahmed Beşe ibn Mehmed (Çukadar), 267, 268, 403,
Ahmed Beşe ibn - ül - hac Ali, 345,
Ahmed Biğ (Nal'band zadeye bak).
Ahmed Biğ bn Mehmed 268,
Ahme bin Sefer (yiğitbaşı), 180,
Ahmed bin - ül - hac Halil (Demirci'nin Boyacık köyünden) 401,
Ahmet Bölükbaşı (Marmara'lı - eşkiya) 86
Ahmed Çavuş ibn Abdurrahman, 244,
Ahmed Çavuş ibn İbrahim, 278,
Ahmed Çelebi (Esseyyid - Demirci'li), 400, 403
Ahmed Çelebi bin Hüseyin Çelebi, 403,

Ahmed Ef (Vildan zade - Ankara kadısı), 17,
Ahmed Ef (Demirci Naibi). 73, 399,
Ahmed Ef (Nifli zadeye bak),
Ahmed Ef (Manisa kadısı), 327,
Ahmed Ef ibn Hacı Bayram Ef, 371,
Ahmed Ef ibn Hacı Mahmud el - kâtib, 334, 338, 413.
Ahmed Ef ibn Mehmed Ef (Es - seyyid - Nakib - ül - eşref) 429, 430,
Ahmed Ef ibn Şeyh Mustafa (Demirci'li), 402,
Ahmed Ef ibn - ül - hac Mahmud (Elhac - Müderris), 71, 389, 392, 430,
Ahmed ibn · ül - hac - Mehmed (Müderris), 374,
Ahmed Pş (Hafiza bak),
Ahmed Pş (Kurd'a bak).
Ahmed Pş (Kara Kaş'a bak)
Ahmed Pş (Sadrazam), 51,
Ahmed Pş (Küçük'e bak)
Ahmed Pş (Küçük Çş - Anadolu Beylerbeyi), 51, 52, 53,
Ahmed Pş (Melek'e bak),
Ahmed Pş (Şemsi Pş' zade - Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı), 61, 479,
Ahmed Pş (Sarıhan Mutasarrıfı), 82, 482,
Ahmed Pş (Eşkiya Müfettişi), 85, 187,
Ahmed Pş (Seyyide bak),
Ahmed Pş (Anado Beylerbeyi), 113,
Ahmed Pş (Saruhan Mutasarrıfı), 479, 480,
Ahmed Pş (Fazıl'a bak),
Ahmed Pş (Anadolu Beylerbeyi), 14, 15, 192, 193, 194, 475,
Ahmed Pş (Aydın ve Saruhan Muhassılı), 476,
Ahmed Pş (Saruhan Mutasarrıfı) 269, 477,
Ahmed Pş (Boşnak Aydın ve Saruhan sancakları Muhassılı), 440,
Ahmed Şinasi Ef (Şinasi Ahmed'e bak),
Ağaçtan Piri (Eşkiya), 11, 18,
Akhisar'lılar, 141,
Akyakalıoğlu Bekir (Eşkiya), 51, 53, 54,
Alay Beyzade Mehmed Ağa (Müteferrika)
Ali (Eşkiya), 68,
Ali (İlyas Pş eşkiyasından), 273,
Ali (Türkman eşkiyasından), 442,
Ali (Genç Mehmed Pş mübaşiri), 456,
Ali Ağa (Silâhdar Ağası - Mahayif Müfettişi), 26, 183,
Ali Ağa (Küçük Ahmed Paşanın mübaşiri, 47, 481,
Ali Ağa (Saruhan Müteselimi), 86, 430, 433,
Ali Ağa (Saruhan Müteselimi), 117, 130,
Ali Ağa (Abaza Hasan Ağanın subaşısı), 323,
Ali Ağa (Saruhan Müteselimi), 316,
Ali Ağa (Kürd - Müfettiş Ahmed Pş Ağalarından), 423,
Ali Ağa (Rodoslı - Müteferrika), 429,
Ali Ağa ibn Hızır, 402,

Ali Ağa ibn Mehmed (Mütesellim), 126, 127, 131, 371, 372,
Ali Ağa ibn - ül - hac Ahmed (Saruhan Mütesellimi), 83,
Ali Beşe (Yeniçeri), 289, 312, 337,
Ali Beşe (Çukadar), 339, 359,
Ali Beşe bin - ül - hac Halil, 378,
Ali Beşe ibn Ebibekir 337, 346,
Ali Beşe ibn Pir Mehmed (Elhac - Tabak), 349, 379,
Ali Biğ (Havass - ı Hümayun nazırı), 297, 298,
Ali Biğ bin İbrahim, 268,
Ali Biğ ibn - ül - hac Veli (Sipahi), 265, 267,
Ali bin Hasan (Eşkiya), 338,
Ali bin Mehmed (Arpacı), 204,
Ali bin Mustafa (Eşkiya), 63,
Ali bin Mehmed (Sinirlioğlu), 378,
Ali bin Süleyman (şehir zahirecisi), 35,
Ali bin برزده (Manisa Mütesellimi), 73, 481,
Ali bin - ül - hac Mehmed (Tabak ustası), 253,
Ali bin Yakub (Kürd - eşkiya), 73, 407,
Ali bin Veli (İzmir'li - eşkiya), 66,
Ali Çavuş (Dergâh - ı âli çavuşlarından), 13,
Ali Çavuş (Elhac - Manisa Yeniçeri serdarı), 72,
Ali Çavuş, 155,
Ali Çavuş ibn Ahmed, 252,
Ali Çelebi (Ilıca - i Saruhan kadısının oğlu), 60, 283, 274,
Ali Çelebi, 65,
Ali Çelebi ibn Hacı Mehmed, 345,
Ali Çelebi ibn Birgi'li Mehmed Efendi, 350,
Ali Ef (Mevlâna - müderris), 272, 276, 323.
Ali Ef (ulemadan), 263, 311.
Alt Ef (Kadı), 279, 313,
Ali Ef (Rumili Kadıaskeri), 404,
Ali Ef (Marmara kazası Naibi), 433,
Ali Ef ibn Abdunnebi (Kuzzattan), 331,
Ali Ef ibn Yusuf (Seyyid - Şeyh - Demirci nakib - ül - eşrafı), 72, 73, 399, 400, 401, 402, 404
Ali Pş (Geç dehan Ali Pş bak).
Ali Pş (Canbulad oğlu), 11, 17, 18, 19,
Ali Pş (Morali'ya bak),
Ali Pş (Sultanönü mutasarrıfı), 83, 383,
Ali Pş (eski Rumili Beylerbeyi - Manisa mutasarrıfı), 478,
Ali Pş (Vardar'a bak),
Ali Pş (Konakçı'ya bak),
Ali Pş (Eşkiya Müfettişi)
Ali Pş (Hamid sancağı Mutasarrıfı, 440, 441,
Altı parmakoğlu Hüseyin (Turgut-voyvodası), 87, 88, 442, 444, 445,
Altı Parmakoğlu Yakub (Aydın evinde sakin Danişmendlû türkmanından), 459,
Amasya halkı, 140,
Armağan (Demirci'nin Küçükkıran köyünden - eşkiya) 404,
Arab bölükbaşı (Sultan Hisarlı - eşkiya), 84, 360

Arab bölükbaşı (Köşk kazasından- eşkiya) 84, 360,
Arık Ali (Demirci'li - Eşkiya) 403,
Arık oğlu Mahmud 88, 446,
Arnavud Hüseyin (eşkiya) 13,
Arslan Ağa ibn Abdülmennan (Saruhan mütesellimi) 83,
Arslan Veled - i Mihal, 270,
Asaf Ps (Saruhan mutasarrıfı) 483,
Aşçı (Karası köyünden - eşkiya) 47,
Aşçı (Çunkara köyünden - eşkiya) 47,
Aşçı Ahmed (Sultan imareti aşcısı 67, 358, 359,
Aşiret, Aşiretler, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 148, 150, 427, 458, 459,
Âşıkoğlu Mustafa (uyduama yeniçeri) 128, 398,
Aydın bin Yakub (Eşkiya), 73, 407.
Ayılar yürükleri, 92, 232,

B

Baba Kerim Bölükbaşı, 79, 360,
Baldırlı Mehmed bin İbrahim [Manisa'lı - eşkiya), 75,
Baltacı Mahmud Ağa (Saruhan mütesellimi) 111, 118, 121, 330,
Bayrakdar İmam (Güzelhisar'ın kilise köyünden - eşkiya),75, 350, 351
Bayram Biğ ibn Hüseyin Beşe (Muhzır başı) 343, 350, 351,
Bayram Biğ ibn Hızır, 357,
Bayram bin Abdullah (Eşkiya), 338,
Bayram bin İbrahim (Bergama'lı - Eşkiya), 61, 302,
Bayram Çelebi ibn Hüseyin, 338, 362,
Beyli Zade Mehmed (müderris), 24, 71,
Behram Çş, 128, 392,
Bekdaş, Ağa, 58,
Bekdaş oğulları (Kara Yahşili) yürüklerinden), 64, 65, 125. 344, 345,
Bergama ahalisi, 47, 141, 274,
Beşir Ağa (Ağılcı), 347
Beşir Ağa, 337,
Bıçakcı İbrahim Ps (Saruhan sancağı Mutasarrıfı), 39, 40, 41, 47, 246, 247, 256. 257, 264, 476, 477,
Biğ zade Osman Ağa (sipahi), 245,
Bodur Mehmed bin Halil (Eşkiya). 62,
Bostan Çelebi ibn İsmail, 272,
Boşnak Ahmed Ps (Muhassıl), 483,
Boşnak İsmail Bölükbaşı (Yarcı köyünden - Eşkiya) 86, 433, 434,
Bozoğlu Ahmed (Eşkiya), 70,
Buzulus (Türkmanı). 94, 118, 350, 413, 426, 427, 438, 458, 459,
Bulutî (zimmi), 346,
Bursa'lılar, 142,

C

Cafer Ağa (Kapucubaşı - Mübaşir) 189, 190,
Cafer Biğ (Bostani), 388
Cafer bin Haşan (Manisa'lı - eşkiya), 76,

Cafer bin Yusuf (imam - Demirci'li - eşkiya), 404,
Cafer Ef ibn Hızır Çelebi (Gördes'li), 370,
Cafer Pş (Adana Valisi), 54,
Cafer Pş (eşkiya müfettişi), 412, 420,
Cağala kardeşlerin kethüdaları, 32, 33,
Cağala zadeler, 32, 224,
Cağala zade Sinan Pş. 11,
Canbulad oğulları, 11, 12, 26, 200,
Canikli Osman Pş (Sivas Beylerbeyi), 19,
Celâset Ağa (İlyas paşanın kapucıbaşılarından), 40,
Cemaat - ı Ermeniyan, 343,
Cemaat - ı Yahudiyan, 343,
Cemaat - ı Zimmiyan, 343,
Cemşid (eşkiya), 11, 17, 144,
Cennetkarı oğlu (Cennetoğluna bak),
Cennetoğlu (eşkiya), 31, 32, 33, 34, 35. 36, 59, 104, 141, 142, 143, 144, 148, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 247.

Ç

Çağırkan zade Mustafa Biğ, 337, 338,
Çalık (eşkiya), 76,
Çalık Mehmen (eşkiya). 373,
Çatma Şabad (eşkiya), 32, 225,
Çelebi Mustafa (Ocak ağalarından), 56,
Çelik Mehmed Pş (eşkiya), 79,
Çerkez Osman (eşkiya), 73,
Çepn eemaatı (Zile'de), 459,
Çingen Mustafa (Doğanhisar'ından- eşkiya), 47,
Çocuk Veli (Turgudlu'dan - eşkiya), 60, 284,
Çomar Bölükbaşı (İzorlu Kürt'lerinden), 55,
Çomar Bölükbaşı (eşkiya), 87, 438,
Çunkara cemaatı (Yeni il türkmanından), 92,
Çunkarı cemaatı (Zile'de), 459,

D

Dadaylı oğlu (eşkiva), 51,
Dağlar delisi (eşkiya), 144,
Dağlı zade Mehmed Beşe (Memlâha emini - Yeniçeri serdarı), 61, 62, 312, 313, 335, 334, 345,
Dalkılıç mimar Ahmed Pş, 18,
Danişmendlû türkmanı, 93, 94, 442, 458, 459,
Dasni Mirza Pş (kürd), 57, 58,
Davas'lılar (Tavas), 143,
Davud Pş (Anadolu Beylerbey), 12, 14,
Dayı (eşkiya), 51,
Dayı Hüseyin (eşkiya), 61, 305,
Dede zade Mehmed Çelebi (kuzzattan), 184.
Defterdar zade Mustafa Ağa, 108, 300,
Deli Derviş (eşkiya), 13,
Deli Hasan (eşkiya), 141, 142, 143, 144,

Deli Hızır (Karaman evi Danişmendlû türkmanından), 459,
Deli İbrahim (Demirci'li - eşkiya), 404,
Deli İlâhi (eşkiya), 144,
Deli İvaz (Sındırgı'lı - eşkiya), 94, 454,
Deli Kara Ali (Demirci'nin depeköyünden), 401, 403,
Deli Mustafa ibn Mehmed (uydurma yeniçeri), 128,
Deli Ramazan (Demirci'nin Danişmendler köyünden - eşkiya), 401,
Demirci'liler, 73,
Demirci oğlu Elhac (Naz lli'den - eşkiya), 84,
Demirci oğlu Halit (Karahıdırlıdan - eşkiya), 60,
Demirci Mehmed (Demirci'den - eşkiya), 403,
Demürhan (onbaşı), 181,
Derviş (eşkiya), 94, 454,
Derviş Ağa ibn Mehmed (müteselim ketküdası), 281, 284, 348,
Derviş bin Ramazan (eşkiya), 338,
Derviş Mehmed Pş (Saruhan mutasarrıfı), 318, 319, 480,
Deveci Ali (eşkiya), 62, 63 66,
Deveci Süleyman (eşkiye), 65,
Dilâver Ağa (Niksar voyvodası), 55,
Dilâver Pş (Karaman Beylerbeyi), 45,
Dilâver Pş (Saruhan mutasarrıfı), 483,
Dimo (eşkiya), 68,
Dişlenk Hüseyin Pş (Balıkesir'li), 14, 15, 31, 33, 34, 35, 104, 182, 183, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 473, 474,
Divane Ali (eşkiya), 68,
Divane Mahmud (Bekdaş oğullarından - eşkiya), 65,
Divane Yusuf bin - ül - hac Arslan (İlyas Pş adamlarından), 265, 266,
Donanmacı oğlu Mehmed (eşkiya), 79, 80, 81, 372, 373,
Durmuş Beşe bin Abdullah, 275,
Duruca Beşe ibn Halil (Yeniçeri - eşkiya), 126,
Dünya Ağa (Bezirgânlı köyünden - mübaşir), 66, 79, 80, 359, 360,
Duducu Hasan Pş (Manisa mutasarrıfı), 60, 315, 477,

E

Ebubekir (Poyraz oğlu), 138, 139,
Ebubekir (Mevlâna - Tire kadısı), 169,
Ebubekir Ağa ibn Mehmed ÇŞ, 389,
Ebubeki bin Abdullah (eşkiya), 62,
Ebubekir Bölükbaşı (Sultanhisar'lı - eşkiya), 87, 445, 447, 464,
Ebubekir PŞ (Anadolu Beylerbeyi), 443, 444.
Ekrad (Kürd'e bak).
Elhac Hızır oğulları, 40, 284,
Elhac oğlunun oğlu (eşkiya), 76,
Elhac Veled (Turgudlu'dan - eşkiya), 60, 284,
Emine (Demirci'li) 400, 403,
ارضان (Bekdaş oğullarından), 65, 344,
Ermeni taifesi, 278. 279, 395,

Erik Zade Mehmed Çelebi (Akhisarlı), 336,
Eskici Zade Hacı Mehmed, 336,
Esseyyid İbrahim (Hırsız), 64, 348, 349, 350,
Eşber bölükbaşı, 467,
Evliya Çelebi, 42. 50, 51, 52, 53, 55, 56, 105, 140, 141, 142, 143
Eyyub oğlu Bölükbaşı (Kestelli - eşkiya), 87, 445, 447,
Eyyüb PŞ (Anadolu Beylerbeyi), 460, 461,

F

Fahreddin (Maanoğl - Dürzi Emiri), 17,
Fazıl Ahmed PŞ, 116, 595,
Ferhad (Sipahi), 138, 139,
Ferhad PŞ, 473,
Firuz Bölükbaşı (Marmara'nın Yarcı köyünden - eşkiya), 86, 93, 433, 434,

G

Gani (Talebe), 26,
Geçdihan Ali PŞ (Anadolu beylerbeyi), 12,
Gedus'lı (eşkiya), 13,
Genç Mehmed Ağa, PŞ, 86, 88, 108, 412, 430, 432, 433, 447, 448, 456, 457, 482,
Genç Mehmed PŞ (Aydın ve Saruhan muhassılı) 483,
Genç Osman (padişah), 54,
Gökçe Himmed (Manisa'lı-eşkiya),69,
Gördük ahalisi, 119,
Gürcü Abdünnebi, 54, 55, 56, 64, 144, 348, 349, 390,
Gürcü Mehmed PŞ 45, 257, 259,
Güzelhisar'lılar, 21, 141,

H

Hacı Abdullah (Karahıdırlı'dan - eşkiya), 60,
Hacı Ali Çelebi, 70,
Hacı Bölükbaşı, 132, 464,
Hacı Ebubekir (Kuzu Hacı oğlu kethüdası - eşkiya) 84,
Hacı İbrahim (Ali Beyli'den - eşkiya), 60
Hacı İsaoğlu Bölükbaşı (Balyanbolu'lu), 60, 444, 447,
Hacı kethüda, 243,
Hacı Mustafa Biğ (Âyandan), 70,
Hacı Mustafa oğlu Ali, 246,
Hacı oğlu (eşkiya), 70,
Hacı PŞ (Saruhan Beyi), 14, 15, 16, 21, 22, 28, 29, 59, 100, 119, 177, 184, 197, 198, 200. 202, 473, 474, 475, 476, 47,
Hacı Seyfullah (eşkiya), 247,
Hacı Süleyman (Dere köylü - eşkiya), 75,
Haddadi zade Mahmed Efendi (Kuzzattan), 71, 396,
Hafız Ahmed PŞ, 37, 38, 43, 44,
Hafız Mehmed (sipahi - mübaşir), 185, 186,
Hafız Mehmed Ef (Manisa kadısı), 139,
Halil (Karahıdırlı'dan - eşkiya), 60,
Halil (Muhassıl arpa emini). 323,
Halil Ağa (Küçük Mehmed Pş. adamlarından), 67,

Halil Ağa (Kuyumcu Zadeye bak).
Halil Ağa (Manisa kethüdayeri), 86, 429, 434, 435,
Halil Ağa (Muharrir - Uşak'lı), 92,
Halil Ağa, 337,
Halil Ağa ibn İbrahim (Paşa zadeye bak).
Halil Ağa zade Mehmed Çş, 335, 337, 339,
Halil bin Karamanî Mustafa, 350,
Halil Ef (Müderris), 389,
Halil Ef ibn Safer Ef (Kuzzattan), 251, 350,
Halil İmam (Demirci'nin Çağalar köyünden - eşkiya), 401,
Halil Pş (Mora muhafızı), 75, 482,
Halil Pş (eşkiya müfettişi), 110, 412,
Hallacoğlu (Karasi köyünden - eşkiya), 47,
Hammer, 35, 50, 51,
Hamza (Gelenbe köyünden - eşkiya), 47,
Hamza Beşe ibn Hüşeyin, 316,
Hamza bin Veli, 404,
Hamza Elf (Müderris), 276,
Hamza zade Mehmed Ağa, 335,
Handan Ağa (sipahi), 245,
Handan Ağa (İlyas Pş Ağalarından), 251, 252, 253,
Handan Biğ ibn Yahya, 268,
Handan Elf (Manisa kadısı), 16,
Handan Elf (» »), 137, 299,
Hanefi Halife (Serkeş), 58,
Hasan (Tücccar), 60,
Hasan (Manisa'lı - eşkiya), 75.
Hasan (Deli Hasan'a bak),
Hasan (şehir kethüdası), 203, 323.
Hasan (Konya'lı Hadım oğlu - eşkiya), 320,
Hasan Ağa (Mahi Hatun oğluna bak).
Hasan Ağa (Manisa mütesellimi), 71,
Hasan Ağa (Turgudlu voyvodası), 237. 238, 239,
Hasan Ağa (Köse), 268,
Hasan Ağa (Kethüdayeri) 334, 337, 339, 361,
Hasan Ağa (Veniceri Ağası), 431,
Hasan Ağa (Pirinççi zadeye bak),
Hasan Ağa (Marmara'lı), 435,
Hasan Ağa bin Hasan (Belen'li), 435,
Hasan Ağa ibn Murad, 403,
Hasan Beşe (Manisa yeniçerilerinden), 85, 429,
Hasan Beşe bin Abdullah, 268,
Hasan Beşe bin Yusuf, 267,
Hasan Beşe ibn Memi, 339,
Hasan Biğ ibn Ahmed, 270,
Hasan Biğ ibn Mustafa (Sipahi), 66,
Hasan bin Veli (Türkman - eşkiya), 86, 433, 434,
Hasan Çş (Mübaşir), 442,
Hasan Çş ibn Mehmed, 243,
Hasan Çelebi (Es - seyyid - Demirci'li), 400, 403,
Hasan Çelebi bin Mustafa (Demirci'li), 402,
Hasan Çelebi ibn Mustafa, 303,
Hasan Halife (Yeniçeri Ağası), 43,
Hasan Kethüda (Saruhan Mütesellimi), 74, 76,
Hasan Pş (Duducuya bak),
Hasan Pş (Saruhan mutasarrıfı), 480,

Hasan Pş (Haleb valisi), 183, 201, 474,
Hasan Pş (Saruhan mutasarrıfı), 476,
Hasan Pş (eşkiya müfettişi); 412, 437,
Hasan Pş (Tiryaki'ye bak),
Hatib zadc Mehmed Ağa, 403,
Haydar bin Hasan (eşkiya), 73, 407,
Haydar oğlu Mehmed, 246,
Haydar zade mustafa Ef ibn Veli, 413,
Hazinedar Mehmed Pş, 106,
Himmet (İlyas oğlu Türkmen eşkiyaşı) 442,
Himmet Ağa ibn Abdulmennan (Manisa Mütesellimi), 278,
Hısım Mehmed Ağa, Paşa (Sancak burnu muhafızlı) 355,356, 362, 363,
Hızır (Canbuladoğlu), 11,
Hızır Ağa (Yeniçeri mütekaidi), 429,
Hızır Beşe (Bergama'lı - eşkiya), 65, 125, 344, 345,
Hızır Beşe bin Ahmed, 378,
Hızır Biğ (Yorga köyü timarı sipahisi), 91, 292,
Hizır Biğ ibn Abdullah, 295, 338,
Hızır Ef ibn şerif (Es - seyyid), 403,
Hayrani (Hâzır), 206, 207,
Hürrem Çş, 205,
Hüsam Ef (Kuzattan) 205,
Hüseyin (Altı parmak oğluna bak),
Hüseyin (Sipahi), 124,
Hüseyin (Konya alabeyi), 280,
Hüseyin (Hacı - Demirci'nin Hoşçalar köyünden - eşkiya), 404,
Hüseyin (Uşaklı), 458,
Hüseyin (Durmuşoğlu - Türkman eşkiyasından), 442,
Hüseyin Ağa (Saruhan Alaybeyi), 42,
Hüseyin Ağa (mübaşir), 77,
Hüseyin Ağa (Mütesellim Kâhyası), 130, 338 346,
Hüseyin Ağa bin Hasan Çş (Manisa Âyanından), 86, 433, 435,
Hüseyin Ağa ibn Abdullah, 357,
Hüseyin Ağa ibn Mehmed (Mübaşir), 82,
Hüseyin Ağa ibn Sinan Ağa 224,
Hüseyin Beşe ibn Memi, 337,
Hüseyin Biğ (Şehir Kethüdası) 15,
Hüseyin Biğ (üstad - şehir kethühüdası), 323,
Hüseyin bin Abdullah (Bergama'lı-eşkiya), 73,
Hüseyin bin Abdullah (Manisa'lı-eşkiya), 76,
Hüseyin bin Ali (Elhaac - Tabak ustası), 235,
Hüseyin bin Mehmed (Baba kuyu-mahallesi yiğitbaşısı), 180,
Hüseyin bin Yakub (Yiğitbaşı), 181,
Hüseyin Bölükbaşı, 467, 471,
Hüseyin Çş (mübaşir), 385, 386,
Hüseyin Çş (Yeniçeri çavuşu) 331,
Hüseyin Çelebi ihn Memi (Bezci), 349,
Hüseyin Çelebi ibn Süleyman (Demici'li), 402,
Hüseyin Çelebi ibn - ül - hac Nasuh (tüccar), 349,
Hüseyin E (Elhac - Müderris), 71,

Hüseyin Ef (Es - seyyid - Kuzzattan), 276,
Hüseyin Ef (kadı), 349.
Hüseyin Ef ibn Mahmud (kuzzattan), 349,
Hüseyin Halife (Demirci'li - eşkiya), 401,
Hüseyin oğlu Mehmed (Ankara tabanîû cemaatından), 459,
Hüseyin Ps (Canbulad oğlu), 11,
Hüseyin Ps (Dişlenk Hüseyin Ps bak),
Hüseyin Ps (Haleb Beylerbeyi), 19,
Hüseyin Ps (Anadolu Beylerbeyi), 30,
Hüseyin Ps (Girid serdarı), 66, 457, 481,
Hüseyin Ps (eşkiya müfettişi), 110, 414, 416, 438, 439,
Hüseyin Ps (Nasuh Ps oğlu), 290, 291,
Hüsrev Ps (Boşnak - sadrazam), 37, 38, 43, 44,

İ

İbrahim (Manisa kal'ası dizdarı), 41, 264,
İbrahim (Padişah), 50, 54, 55,
İbrahim (Ilıca'nın Kemer köyündan - eşkiya), 65, 125, 345,
İbrahim (Sekbanbaşı oğlu), 71, 396,
İbrahim (kuzzattan), 86, 434,
İbrahim (müteferrika - mübaşir), 107, 394, 395,
İbrahim (Elhac - Demirci'nin Karapınardan - eşkiya), 401,
İbrahim Ağa (Manisa mütesellimi), 68, 130, 361, 374,
İbrahim Ağa (Dergâh - ı âli müteferrikası), 202,
İbrahim Ağa (Satı zadeye bak),
İbrahim Ağa (Elhac - Akhisar serdarı), 435,
İbrahim Beşe (Kâmuran oğlu - Manisa yeniçerilerinden), 85, 86, 429,
İbrahim Beşe Bin Ali, 268,
İbrahim Beşe ibn Bayram, 243,
İbrahim Beşe ibn Temürtaş, 350,
İbrahim Bey (saraydar - pazarbaşı), 324, 326, 327,
İbrahim Bey (Manisa mütesellimi), 476,
İbrahim Bey (Karaman oğlu), 142,
İbrahim Biğ bin Mehmed, 244,
İbrahim bin Abdulhalim (müezzin), 350,
İbrahim bin Bali (yiğitbaşı), 181,
İbrahim bin Bekdaş (türkman - eşkiya), 86, 433, 434,
İbrahim bin Hacı Mehmed (onbaşi), 181,
İbrahim Çavuş ibn Mustafa, 224,
İbrahim Çelebi (Kasab zadeye bak),
İbrahim Çelebi (Esseyyid - Demirci'li), 402,
İbrahim Çelebi (Sani zadeye bak),
İbrahim Çelebi bin Hoca Mustafa) (Boyacı), 348, 388,
İbrahim Çoban (Demirci'nin Kıran köyünden - eşkiya), 401,
İbrahim Ef (Esseyyid) 389,
İbrahim Ef ibn Halil (kâtib), 403,

İbrahim imam (Demirci'nin Mezidler köyünden - eşkiya), 401,
İbrahim Pş, 80, 8[illegible], 373, 374,
İbrahim Pş (Anadolu Beylerbeyi), 51, 303, 304, 483, 484,
İbrahim Pş (Saruhan mutasarrıfı), 484,
İbrahim Pş (Menteşe mutasarrıfı), 88, 444, 445,
İbrahim Pş (Anadolu Beylerbeyi), 132, 450, 457, 461,
İbrahim Pş (Bıçakcıya bak),
İbşir Bölükbaşı, 466,
İbşir Mustafa Pş, 51, 55, 57, 60, 129, 303, 304, 321, 322, 337, 477,
İnal (İlyas Pş karısı), 42,
İncelû oğlu Bölükbaşı (Kestel'li - eşkiya), 87, 445, 447,
İnegöllü (eşkiya), 14, 199,
İlyas (Şeyh), 330,
İlyas (eşkiya), 247,
İlyas Pş (Hacı, Elhac), 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 59, 141, 144, 148, 246, 247, 248, 249, 250, 253, 254, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 277, 280,
İsa (Kemer'den - eşkiya), 345,
İsa Ağa (Zaim - Çay kasabasından), 57,
İsa Beşe (eşkiya), 72,
İshak Pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 56, 105, 479, 480,
İsmail (sipahi - eşkiya), 263,
İsmail Ağa (Karaosman'ın kardeşiyaya köyden), 88, 432, 435, 446,
İsmail bin Hasan (kürd - eşkiya), 7, 407,
İsmail Pş (vezir - müfettiş), 80, 81, 92, 104, 105, 106, 107, 367, 368, 369, 373, 374, 384, 468,
İsmail Pş (kirli - Aydın ve Şaruhan sancakları muhassılı), 462,
İstoyan ستوين veled - i Mihal (Bulgar - eşkiya), 170, 387, 388,
İvaz (türkman - eşkiya), 442,
İvaz Ef ibn İlyas (Gördes'li), 370,

K

Kabil Ef (kadı), 339,
Kadri bin Abdi (Kütahya'lı - eşkiya, 66, 67, 357,
Kadıoğlu Bölükbaşı (Nazilli'li - eşkiya), 84,
Kadri (Elhac - Demirci'nin Çağalar köyünden - eşkiya), 401,
Kalender (Yenibeylu - Karaağacın Kızılhisar köyünden - eşkiya), 36,243,
Kalenderoğlu, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 26, 36, 37, 38, 104, 141, 142, 143, 144, 148, 153, 154, 216, 318,
Kametî Mustafa Ef, 389,
Kancık eşekli oğlu Musa Beşe (eşkiya), 76,
Kanlı Mehmed Ağa (Pş), 33, 34,
Kanunî Sultan Süleyman, 23, 164,

Kaplan Mustafa Pş (Saruha mutasarrıfı), 68, 82, 83, 376, 377, 482,
Kara (Türkman - eşkiya), 442,
Kara Ahmed (eşkiya), 76,
Kara Ahmed Bölükbaşı 467,
Kara Ahmed bin Hüseyin (eşkiya) 66,
Kara Ali (Demirci'nin Putluca köyünden - eşkiya), 401,
Kara Ali Bölükbaşı (Arnavud), 132, 464,
Kara Bayram bin Derviş (eşkiya), 74,
Kara Cafer (Bergama'nın Kemer -köyünden - eşkiya), 125,
Kara Çş, 58,
Kara Halil (eşkiya), 66,
Kara Haydar (eşkiya), 50,
Kara Haydar oğlu Mehmed (eşkiya), 50, 51, 52, 53, 54, 144, 303, 304, 307, 308, 310, 311,
Kara İbrabim, 357
Kara İlyas (eşkiya), 282,
Karakaş Ahmed Pş (Malatya sancağı beyi), 19,
Karakaş veled - i Nikola, 206,
Karamanî zade Ahmed ağa, 362, 446
Karamanî zade Mehmed Ef (Kuzzattan), 205,
Karamanlı Alaeddin (Softa - müderris), 27,
Kara Mehmed Beşe (eşkiya), 71, 72,
Kara Mehmed Bölükbaşı (eşkiya), 79, 360,
Kara Memi (eşkiya), 51, 53,
Kara Mustafa (sipahi), 245,
Kara Mustafa bin Ahmed (Kürd - eşkiya), 73, 407,
Kara Mustafa Pş (sadrazam), 50, 110, 290,

Köle oğlu Ahmed(Kısrakcı),61, 302,
Köle oğulları (Keles'li - eşkiya), 85,
Köle zade Sadık (Kuzattan), 71,
Köprülü Mehmed Pş, 81, 358,
Kör Hacı (Kara Hıdırlı'dan - eşkiya) 60,
Köroğlu (Turgulu'dan - eşkiya), 60, 284,
Köse Ahmed (Rumilinde Hasköy-den - eşkiya), 60, 70, 387. 388,
Köse Hamza (eşkiya), 13,
Köse Mehmed Ağa (Yeniçeri Ağası) 44,
Kulaksız oğlu Halil (Bergama'lı - eşkiya) 73, 74,
Kulhalife (eşkiya) 23, 225,
Kumkapulu (eşkiya), 13,
Kurd Ağa (İlyas Pş ağalarından), 247,
Kurd Ahmed Pş (Saruhan sancağı beyi) 14, 198, 474, 475,
Kurd Balioğlu Ahmed (Köşk ka - zasından - eşkiya), 84,
Kurd Beşe (Yeniçeri), 312,
Kurd Mehmed Çoban (hırsız) 6, 4 349, 350,
Kuyucu Murad Pş, 17, 18, 19, 22, 27, 28, 104, 141, 142, 143, 215, 474,
Kuyumcu zade Halil Ağa (sipahi) 71, 88, 396, 421, 446,
Küçük Ahmed Pş (Anadolu Beyler-beyi), 42, 45, 46, 47, 48, 255, 257, 258, 259, 261, 262, 265, 272, 274,

Küçük Halil (eşkiya), 13,
Küçük Hatib (Güzelhisar'ın kilise köyünden - eskiya), 75, 416,
Küçük Mehmed Pş (Saruhan Mutasarrıfı ve İzmir muhafızı). 67, 68, 82, 117, 374, 484,
Künbetli oğlu Mehmed (Bergama'nın Karahıdırlı köyünden-eskiya), 65,
Kürd, Kürdler : 90, 94, 100, 122, 412, 435, 450. 451, 452, 458, 459, 464, 466,
Kürd Solak Biğ (İlyas Pş adamlarından), 265, 266,
Kürd Mehmed (eşkiya), 320,
Kürd Yusuuf Bölükbaşı, 464, 467,

L

Lâçin Ağa (İlyas paşa ağalarındna), 45,
Lûtfullah Çelebi ibn Ahmed Ef (müderris), 339, 345, 357,

M

Mahi Hatun (Akhisar'lı), 42,
Mahi Hatun oğlu Hasan Ağa (Kethüdayeri - eşkiya) 42, 45, 245, 265, 266,
Mahmud (Es-sseyid - Kuzzattan),312,
Mahmud Ağa (İlyas paşa Ağalarından). 246,
Mahmud Ağa (Manisa kal'ası ağası) 264, 337,

Mehmed (Çungaralı - eşkiya), 47,
Mehmed (Akhisar'lı - eşkiya), 61, 302,
Mehmed (Haddadi zadeye bak),
Mehmed (Beyli zadeye bak),
Mehmed (eşkiya), 76,
Mehmed (Karatepeli - eşkiya), 84,
Mehmed (Marmara'nın yarcı kövünden Bölükbaşı - eşkiya), 86, 433, 434,
Mehmed (Arıkoğluna bak),
Mehmed (Anadolu kadıaskeri), 169,
Mehmed (Saruhan Beyi kaymakamı), 244,
Mehmed (Eskici zadeye bak),
Mehmed (Foça - i âtik gümrük emini), 376,
Mehmed (değirmenci), 392,
Mehmed (Pir Ali oğlu - türkmen - eşkiya), 442,
Mehmed III (padişah), 141, 142,
Mehmed IV (padişah), 50, 54,
Mehmed Ağa (Alay bey zadeye bak),
Mehmed Ağa (Mübaşir), 67, 358,
Mehmed Ağa (Elhac - mütesellim vekili), 73,
Mehmed Ağa (Aydın muhassılı ve Manisa mütesellimi), 77, 453, 454,
Mehmed Ağa (mübaşir), 127, 410,
Mehmed Ağa (Es - seyyid), 86, 433,
Mehmed Ağa (kapucıbaşı - mübaşir), 112, 346, 348,
Mehmed Ağa (müteferrika - kethüda), 202, 251,
Mehmed Ağa (Hocali - sipahi) 245,
Mehmed Ağa (sipahi), 245,
Mehmed Ağa (Küçük Ahmed paşa mübaşiri), 255,
Mehmed Ağa (İlyas paşanın sekban Bölükbaşılarından), 260,
Mehmed Ağa (Saruhan mütesellimi), 288,
Mehmed Ağa (Manisa yeniçeri serdarı), 316,
Mehmed Ağa (voyvoda), 318, 319,
Mehmed Ağa (Hamza zadeye bak),
Mehmed Ağa (Hısım'a bak),
Mehmed Ağa (Hatıp zadeye bak),
Mehmed Ağa (Kanlı'ya bak),
Mehmed Ağa (Marmara serdarı), 435,
Mehmed Ağa (Es - seyyid), 435,
Mehmed Ağa ibn Abdullah (zaim), 289, 299,
Mehmed Ağa ibn Ali Biğ (Esseyyid), 349,
Mehmed Ağa ibn Mehmed Biğ (Esseyyid), 349,
Mehmed Bey (Hacı Pş bak),
Mehmed Beşe (Dağlı zadeye bak),
Mehmed Beşe (Kara - Manisa yeniçerilerinden), 85, 429,
Mehmeh Beşe (yeniçeri - eşkiya), 126, 127,
Mehmed Beşe (Kara yahşili'den), 344, 345,
Mehmed Beşe (Çukadar) 244,
Mehmed Beşe (menzilci - yeniçeri serdarı), 416,
Mehmed Beşe bin Muslı Beşe, 267,
Mehmed Beşe ibn Mehmed, 276, 316,
Mehmed Beşe ibn Musa, 345,

Mehmed Beşe ibn Yusuf, 373,
Mehmeh Biğ (Manisa kethüdayeri kaymakamı), 61,
Mehmed Biğ ibn Ebubekir, 268, 288,
Mehmed Biğ ibn Abdullah, 253, 263, 268,
Mehmed Biğ ibn Ali (İlyas Paşa Ağalarından), 254,
Mehmed Biğ ibn Hamza, 268,
Mehmed Biğ ibn Hasan (sipahi), 252,
Mehmed Biğ ibn Mahmud (sipahi), 252,
Mehmed Biğ ibn Mustafa (Manisa kal'ası kethüdası), 254, 255,
Mehmed Biğ ibn Mustafa (Doğanî zadeye bak),
Mehmed bin Abdurrahman (kuyumcu), 350,
Mehmed bin Abdullah (eşkiye), 64,
Mehmed bin Hasan (eşkiya), 66,
Mehmed bin Mehmed (türkmen - eşkiya), 86, 433, 434,
Mehmed bin Mecid (Kütahya kadısı - seyyid), 304,
Mehmed bin Mustafa (eşkiya), 270,
Mehmed bin Mustafa (eşkiya), 338,
Medmed bin Tahir (türkmen - eşkiya), 86, 433, 434,
Mehmed bin Veli (haffaf), 349,
Mehmed Çş (Müteferrik), 292,
Mehmed Çş, 367,
Mehmed Çş (Halil Ağa zadeye bak).
Mehmed Çş ibn Hamza (mübaşir), 402,
Mehmed Çş ibn Hasan Ağa (Karaosmanın babası), 227,
Mehmed Çş ibn Mustafa Çş, 350,
Mehmed Çelebi (İlyas pş adamlarından), 46,
Mehmed Çelebi (Yorgani zadeye bak).
Mehmed Celebi (Kazdağlı), 303,
Mehmed Çelebi (Muradiye imareti şeyhi), 329,
Mehmed Çelebi (Erik zadeye bak).
Mehmed Çelebi bin Piri Çelebi (Elhac - Demirci'li), 402,
Mehmed Çelebi ibn Ali (kavaf), 350,
Mehmed Çelebi ibn Musa dede (Dede zadeye bak).
Mehmed Çeşmi Ef (Talebe müfettişi, 24, 30,
Mehmed Ef (kuzattan), 70, 393, 406,
Mehmed Ef (Alaşehir kadısı), 85, 429,
Mehmed Ef (Hafıza bak).
Mehmed Ef (Kuzattan), 184, 208,
Mehmed Ef (Mevlâna), 184,
Mehmed Ef (Nifli zadeye bak).
Mehmed Ef (Karamanî zadeye bak).
Mehmed Ef (Akhisar kadısı), 208,
Mehmed Ef (Bayındır kadısı), 225,
Mehmed Ef (Müfti zadeye bak).
Mehmed Ef (müderris), 289,
Mehmed Ef (Husrev ağa camii unvanı), 336,
Mehmed Ef (Hoca - Muradiye medresesi müderrisi) 337, 362, 386,
Mehmed Ef (Seyyid - Kuzattan), 343, 429,

Mehmed Pş (Saruhan mutasarrıfı) 53, 311, 479, 480,
Mehmed Pş (Defterdar zade), 56,
Mehmed Pş (Moldovanî - Saruhan sancağı mutasarrıfı), 60, 478,
Mehmed Pş (Aydın ve tevabii sancakları muhassılı), 478,
Mehmed pş (Saruhan sancağı mutasarrıfı), 63, 478,
Mehmed pş (Derviş pş bak).
Mehmed pş (küçük Mehmed pş bak).
Mehmed pş (Şehsüvar oğlu'na bak).
Mahmed pş (Köprülüye bak).
Mehmed pş (sabık Karaman beylerbeyi - Saruhan mutasarrıfı) 82, 482,
Mehmed pş (Seyyid - Anadolu müfettişi), 84, 409, 410, 412,
Mehmed pş (Genc'e bak).
Mehmed pş (Sakız ve Çeşme muhafızı), 106,
Mehmed Pş (Tanacı'ya bak).
Mehmed Pş (Karası mutasarrıfı ve muhassıl - ı emvali), 157, 158, 475,
Mehmed Pş (satırcı'ya bak),
Mehmed Pş (Anadolu Beylerbeyi) 219, 221,
Mehmed Pş (Saruhan mutasarrıfı), 272,
Mehmed Pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 437,
Mehmed pş (Seydi Ahmed pş oğlu Saruhan mutasarrıfı), 482,
Mehmed Pş (İkinci vezir - Saruhan mutasarrıfı), 448, 382,
Mehmed pş (Saruhan mutasarrıfı), 476,
Mehmed şah oğlu Ahmed (Sakallı'dan - eşkiya), 47,

Mehmed Zaman Ağa (eşkiya), 45,
Melek Ahmed Pş (Sadrazam),57, 58,
Mevlûd Mehmed Pş (Teke mutasarrıfı), 88, 445,
Midilli'ler, 36,
Mihmadlû (Bozulus Türkmanından-Kürd), 92, 94, 384, 385, 458, 459,
ميناص Veledi Allah virdi (Acem tüccarı), 73, 406,
Mitol (Papas), 206,
Morali Ali pş (Saruhan mutasarrıfı), 75, 484,
Muharrem Ağa (Ocak Ağalarından-Mübaşir), 128, 430, 431,
Muharrem Çelebi ibn Muslafa (Müderris), 323,
Mumcu Musa (eşkiya) 32, 225, 227,
Mumcu Musa Şaban (Gedikli - mübaşir), 62, 315,
Murad (eşkiya), 59,
Murad III. (Padişah), 154, 316,
Murad IV, (Padişah), 32, 38, 43,44, 47, 48, 53, 55, 139,
Murad Ağa (Şemsi Pş oğlu), 46,
Murad Beşe ibn Abdullah (İlyas Pş eşkiyasından), 274,
Murad Bölükbaşı (Güzelhisar'lı - eşkiya), 84,
Murad Pş (Kuyucı'ya bak),
Murad Pş (Kara'ya bak),
Murtaza (Zaim), 71, 369,
Murtaza Pş (Diyarbekir Beylerbeyi), 44, 55, 93, 223,
Murtaza Pş (Haleb Beylerbeyi - serdar), 364, 365, 366,
Musa (Bakır ovasından - eşkiya), 60, 302,

Mustafa (Turgutlu voyvodası), 116, 428,
Mustafa (Şeyh - ül - islâm), 354, 355,
Mustafa (Turgutlu'da şeyh ve Hatib) 393, 398,
Mustafa (Elhac - Demirci'nin pınarlar köyünden - eşkiya), 401,
Mustafa, 26,
Mustafa Ağa (Havassı - ı hümayun nazırı), 60, 61, 297, 298,
Mustafa Ağa (İlyas Pş ağalaarındanmübaşir), 68,
Mustafa Ağa (Manisa mütesellimi), 74. 76,
Mustafa Ağa (Bostancıbaşı - mübaşir), 77, 108, 462, 463,
Mustafa Ağa (Defterdar zadeye bak),
Mustafa Ağa (Paşazadeye bak),
Mustafa Ağa (Doğanî zadeye bak),
Mustafa Ağa (Ağa zadeye bak),
Mustafa Ağa (Saruhan mütesellimi), 377,
Mustafa (Saruhan mütesellimi), 298,
Mustafa Ağa (Hazinedar), 389,
Mustafa Ağa (Boşnak), 397,
Mustafa Ağa (Yeniçeri Ağası), 410,
Mustafa Ağa (Manisa kal'ası dizdarı), 267, 280,
Mustafa Ağa ibn Mehmed, 251, 252, 268,
Mustafa Ağa ibn Şahin Ağa, 316,
Mustafa Beşe (yeniçeri), 130, 361,
Mustafa Beşe bin Süleyman, 267,
Mustafa Bey, Ağa (Hasan Ağa zade - Manisa mütesellimi ve muhassılı emvali) 64, 65, 66, 111, 112, 332, 333, 344, 345, 386, 389, 481,
Mustafa Bey (muhassıl), 481,
Mastafa Bey (mütesellim vekili - mübaşir), 74,
Mustafa bin Cebeci Mehmed (Demirci'den - eşkiya), 401,
Mustafa bin Süleyman (onbaşı), 181,
Mustafa bin Veli (Haydar zadeye bak),
Mustafa Biğ (Hacı paşanın oğlu), 275, 276,
Mustafa Biğ (Çağırkan zadeye bak),
Mustafa Biğ bin Osman (Elhac - muhzırbaşı), 292,
Mustafa Biğ ibn Ahdullah (şehir kethüdası), 413,
Mustafa Çş (yeniçeri çavuşlarından), 33, 191, 192, 211, 225,
Mustafa Çş (Dergâh - ı âl - i çavuşlarından), 163,
Mustafa Çş (mübaşir), 439,
Mustafa Çelebi bin Ahmed (Demirci'li), 402,
Mustafa bin Mehmed (Es - seyyid - Demirci'li), 402,
Mustafa Çelebi ibn Hamza (şehir ketküdasi), 350,
Mustafa Çelebi ibn Hüsam Çelebi (Emre köylü), 297,
Mustafa Ef (Ilıca - ı Saruhan kadısı), 60, 111, 139, 283, 284,
Mustafa Ef (Aydın'lı - Ahmed 1. hocası), 20,
Mustafa Ef (müderris), 184,
Mustafa Ef (Manisa müftüsü), 184,
Mustafa Ef (kuzzattan), 298, 312, 338,
Mustafa Ef (Kadı zadeye bak),

Mustafa Ef (Nedani zadeye bak).
Mustafa Halife (Balabanlı köyünden İmam - eşkiya), 74,
Mustafa ibn Ali (Emre köyünden), 297,
Mustafa Pş (Dişlenk Hüseyin Pş oğlu - Zülkadriye Beylerbeyi), 34, 230,
Mustafa Pş (mahayıf müfettişi), 36, 243,
Mustafa Pş (Kara Mustafa Pş bak),
Mustafa Pş (ikinci vezir - Saruhan mutasarrıfı), 60, 65, 272, 278, 279, 477.
Mustafa Pş (Bıyıklı - Anadolu Beylerbeyi - Saruhan mutasarrıfı), 478,
Mustafa Pş (eski Rumili Beylerbeyi - Manisa mutasarrıfı), 480,
Mustafa Pş (Saruhan mutasarrıfı), 48,
Mustafa Pş (Saruhan mutasarrıfı), 482,
Mustafa Pş (Kaplan Mustafa Pş bak)
Mustafa Pş (Musahib'e bak),
Mustafa Pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 106, 306, 324, 325, 326, 327, 328, 329,
Mustafa Pş (Anadolu Beylerbeyi), 108, 456, 458,
Mustafa Pş (Yeniçeri Ağası), 332,
Mustafa Pş (Defterdar), 334,
Mustafa Pş (Şemsi paşa oğlu - Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 475,

Nuh Beşe ibn Mehmed Yeniçeri, 252,
Nuh Ef ibn Murad Ef (Elhac), 295,

O

Orhan Bey (Sultan), 171,
Osman (Elhac - tabak ustası), 253,
Osman Ağa (İyas Pş ağalarından), 59, 250
Osman Ağa (Bey - Saruhan Müte-sellimi - Zeynelâbidin Pş oğlu), 62, 112, 118, 130, 346, 347, 348,
Osman Ağa (Kuyucu Murad Pş ağalarından - mübaşir), 215,
Osman Ağa (Aydın sancağı Kaymakamı), 225,
Osman Ağa (mahayif müfettişi mübaşiri), 243,
Osman Ağa (Biğ zadeye bak).
Osman Ağa (mütesellim vekili), 387. 388, 434,
Osman Ağa (Voyvoda), 111, 288, 289,
Osman Ağa (Karaosman'a bak).
Osman Ağa bin şedid (Tabanlı Cemaatı kethüdası), 413,
Osman Beşe (Hacı - kasabbaşı), 374
Osman Beşe ibn Ali ibn Mehmed 273,
Osman Beşe ibn Mehmed, 337, 359,
Osman Beşe ibn Mustafa Biğ, 284,
Osman Biğ ibn Aydın (Tabanlı cemaatı kethüdası), 413,
Osman Biğ ibn Mahmud (Bölük başı), 61, 297,
Osman bin İlyas (Çerkes - eşkiya), 407,
Osman Çelebi (Nasreddin zade), 313,
Osman Çelebi ibn Ebubekir, 313,
Osman Bölükbaşı (Marmara'nın Yarcı köyünden - eşkiya), 86, 433, 434,
Osman Ef bin Mustafa, 276,
Osman Ef ibn Hüseyin (Elhac - Demirci'li), 402,
Osman oğlu Bölükbaşi (Kestel'li - eşkiya), 87, 260, 445, 447
Osman Pş (Canikli'ye bak).
Osman Pş, 243,
Osman Pş (Anadolu Beylerbeyi), 290, 291,
Osman Pş (Eskiohri mutasarrıfı - Manisa mutasarrıfı), 477,
Osman Pş (Vezir - eşkiya müfettişi) 412, 458, 459,
Osman Pş (Aydın ve Saruhan muhassılı), 475,
Otamışlar Yürükleri, 120, 318, 319, 347,
Oynağanlı oğlu (eşkiya), 51, 53,

Ö

Ömer (Kapıcıbaşı), 220,
Ömer (Es - seyyid - hırsız), 349, 350,
Ömer Ağa (Manisa Yeniçerilerinden), 85, 429,
Ömer Ağa (Manisa Yeniçeri serdarı), 86,
Ömer Ağa (Nüzulemini adamlarından), 313,

Ömer Beşe ibn Baki (Kara-kasab), 348, 349,
Ömer bin Hüseyi (Ahibaba - Gördes'li), 370, 371,
Ömer Bölükbaşı (Nazilli'li-eşkiya), 84,
Ömer Çş (Dergâh-ı Âli çavuşlarından) 202,
Ömer Çelebi ibn-ül-hac Mustafa (şehir kethüdası), 375, 382, 338, 389,
Ömer Ef (Muradiye medresesi müderrisi), 184,
Ömer Pş (Deli-eşkiya müfettişi), 107, 108, 109, 412, 417, 431, 482

P

Paşa zade Halil Ağa ibn İbrahim (sipahı), 245, 268, 279. 335,
Paşa zade Mustafa Ağa (mahayif müfettişi), 173, 174, 175, 176, 177,
Pehlivan Bölükbaşı, 132, 464, 466,
Peşe Bali bin Abdulkerim (Yeni bey'lûdan - eşkiya) 60,284,
Petro (eşkiya), 70, 387, 388,
Peyman oğlu (eşkiya), 74,
Piri oğlu Ebubekir (Karamanevi danişmendlû Türkmanından), 459,
Pirinççi zade Hasan Ağa, 431,
Pir Mehmed, 152,
Piyale Çş ibn Abdulvahhab (Dergâh-ı Âli Çş), 202,
Poyraz zade Abdi Ağa (sipahi), 245,

S

Sadık (Köle zade'ye bak)
Sadık Ef (Kâtib), 334,
Sadık Ef ibn Mehmed (müderris), 283, 319,
Sani zade Abdullah Ef (kuzzattan), 74, 392, 413, 430,
Sani zade İbrahim Çelebi, 389,
Sani zade Mehmed Ef ibn Murad Hoca (kuzzattan), 312, 334, 337, 342, 343, 362,
Salih Ağa (Saruhan mütesellimi), 83,
Salih Ağa bin Hüseyin (Yaylalı - eşkiya) 62, 339,
Salih Ef ibn İbrahim (Demirci'li), 402,
Sarı Ali (eşkiya), 81, 82,
Sarı Mehmed (Sipahi), 116, 380, 381,
Saruhan Yürükleri, 119,
Satı Ağa (Dişlenk Hüseyin Pş ağalarından), 236,
Satırcı Mehmed Pş, 176,
Satı zade İbrahim Ağa, 335,
Sayime binti Keyvan, 271, 272,
Sefer (Ağa Saruhan mütesellimi), 278,
Sefer Ağa (Kuleli - eşkiya), 45,
Sefer Biğ (Sipahi), 245,
Sefer Bölükbaşı, 464,
Sefer Çş (Mübaşir), 364,
Sefer Ef (kuzzattan), 263,
Sekbanoğlu Ahmed Bölükbaşı, 132, 464,
Seydi Ahmed Pş (Saruhan mutasarrıfı), 476, 480,
Seyyid Ahmed Pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı- eşkiya müfettişi), 88, 142, 484,
Seyyid Ahmed Pş (Anadolu Beylerbeyi), 129, 143, 145, 337, 451, 452, 461,
Seyyid Ali (İzmir'li - eşkiya), 70,
Seyyid Ali oğlu Bölükbaşı (Gölcük'den - eşkiya), 84,
Seyyid İbrahim Ef (Sadattan), 71.
Seyyid Ef ibn Abdüllah Ef (Göldes'li), 370,
Seyyid Hasan (Yaylalı köyünden eşkiya), 62, 330,
Seyyid Muharrem (Akhisar kadısı) 138, 139,
Silâhdar Yuşuf Pş. (Saruhan mutasarrıfı), 478,
Sinan Ağa (Edirne Bostancıbaşısı). 290,
Sinan Bey (Elvan Beyoğlu), 318,
Sinan Beşe (Çukadar), 283,
Sinan Pş (Cağala zadeye bak).
Sinirlioğlu (Ali bin Mehmed'e bak).
Sivas'lı Bey Bölükbaşı, 132, 464, 467,
Sivri Bölükbaşı (eşkiya), 79, 80, 81, 82, 83, 84, 360, 372, 374, 375, 383,
Siyavüş Ağa (Manisa mutasarrıfı), 481, 482,
Siyavüş Ağa (Geri köylü), 129, 336.
Solak Bölükbaşı, 132, 464, 466,
Solak Mehmed Ağa (İlyas Pşaşanın babası), 97,

Solak Süleyman Bölükbaşı (Sultanhisar'lı - eşkiya), 87, 445, 447,
Sun'ullah (ehli - fesad), 393,
Sun'ullah Çelebi (müderris), 362,
Sun'ullah Çelebi ibn Dede Bali,313,
Sun'ullah Ef (Elhac - kadı), 339, 343, 357,
Süleyman (Kocalar köyünden), 61, 302,
Süleyman (Yorgani zade'nin oğlu), 348,
Süleyman (Elhac · Elhac İbrahim oğlu - eşkiya), 416,
Süleyman Ağa (müteferrika), 202,
Süleyman Ağa (Manisa mütesellimi), 393,
Süleymau Ağa ibn İsa, 402,
Süleyman Çş (Şabhane emini), 240,
Süleyman Çelebi ibn Abdulgani (Esseyid - Demirci'li), 402,
Süleyman Ef (Adala kadısı), 137, 292, 293,
Süleman Pş (Mirahor - ı evvel - Saruhan mutasarrıfı) 476,
Sünger Bölükbaşı (Balyanbolu'dan - eşkiya), 87, 88, 444, 447,

Ş

Şaban (Karalıdırlı'dan - eşkiya), 60, 281,
Şaban (Mumcu Şaban'a bak),
Şaban bin Kasım Beşe, 252,
Şaban Çş (on sekizinci Bölükten), 415,
Şaban Ef (Adala kadısı), 60,

Şuayyib Ef (Es - seyyid - Demirci'li), 400,
Şüccaeddin Pş (Saruhan mutasarrıfı), 483,

T

Tabanlı cemaatı, 413,
Tabanı yassı Mehmed Pş (sadrazam), 48,
Tanacı Mehmed Pş (Anadolu Beylerbeyi), 109, 471, 472,
Tavil Halil (eşkiya), 11, 12,
Tavukçu Pş, 56,
Taylesanî (Şeyh Necdi'ye bak),
Tekeli Mehmed Pş (Anadolu Beylerbeyi - Kastamoni mutasarrıfı), 16, 17, 19, 22, 26, 28, 29, 104, 202,
Tepesi tüylü (eşkiya), 13.
Timürlenk, 144,
Tiryaki Hasan Pş, 17,
Toğani zade Mehmed Biğ ibn Mustafa, 266,
Toğani zade Mustafa Ağa (kethüdayeri), 245, 265,
Torak Ağa ibn Ali (Manisa müteselimi), 66, 67, 357,
Torak Ef (kuzzattan), 184,
Topal Mehmed Pş (Adana valisi, İsparta mutasarrıfı), 57,
Topal Yusuf (türkman - eşkiya), 94, 441,
Turfanda Hanım (Ali Beyli'den), 294, 295,
Türkman Ali Bölükbaşı, 466,
Türkman, Türkmenler, 74, 90, 93, 94, 101, 118, 122, 131, 145, 294, 322, 323, 334, 364, 397, 412, 433, 434, 435, 437, 442, 449, 450, 451, 457 458, 459, 464, 466,
Turan (Turgutlu'dan - eşkiya), 60, 284,
Turmuş ibn Bali (Serdar), 268,
Tülü oğlu (Kalemli'den - eşkiya), 47,

U, Ü

Uludoğlu (Emirlû'dan - eşkiya), 47,
Uşak'lılar, 142,
Uzun Durmuş (Recebli'den - eşkiya), 47,
Uzun İvaz (eşkiya), 61, 302,
Uzun Mehmed (türkman - eşkiya), 442,
Üzümcü Bölükbaşı, 61, 97,
Üveys Paşa oğlu Mehmed Pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 13, 20, 21, 181, 185, 187, 190, 191, 192, 475, 476,

V

Vehhab oğlu Ömer (Karaman tabanlı cemaatinden), 459,
Veli (Keçeci oğlu - Demirci'nin yağbasanlar köyünden), 401,
Veli (mehter), 392,
Veli Ağa bin Mehmed, 268,
Veli Beşe (Bozhavlı'dan - eşkiya), 62, 314, 315,
Veli Bey (Marmara'dan), 435,
Veli Bey (Karaosman Ağa adamlarından), 389,
Veli Bey ibn - ül - haç Ahmed (Ha-

cı Ermanas'lı - voyvoda), 278, 279,
Veli Bey oğlu (türkman - eşkiya), 94, 441,
Veli Bölükbaşı (köşk'lü - eşkiya), 87, 445, 447,
Veli Ef (Manisa kadısı), 202,
Veli Ef (Borlu kadısı), 138,
Veli oğlu Ali, 71. 306,
Vildan zade Ahmed Ef (Ankara kadısı), 17,

Y

Yağcı Bedir cemaatı, 336,
Yahya Ağa (sultanlar evkafı mütevellisi), 67, 359,
Yahya bin Derviş (Anadolu kadıaskeri), 171,
Yahya çoban (hırsız), 60, 348, 349, 350,
Yahya Ef (şeyh - ül - islâm), 34, 37, 38, 43, 44, 233,
Yahya Ef (Minkarı zade - şeyh - ülislâm), 386. 393,
Yahya oğlu Bölükbaşı (Sultanhisar'lı- eşkiya), 84,
Yahya pş (Anadolu Beylerbeyi), 12, 14, 191,
Yahya pş (Aydın ve Saruhan sancakları muhassılı), 318, 480,
Yanko Veled - i Kayalı, 206,
Yarcı Ahmed Bölükbaşı, 466,
Yeğen Bey (Aydın'lı - sipahi), 57,
Yeğen Hasan (eşkiya), 50, 53,
Yengi'liler, 155,
Yeniil türkmanı, 92, 322, 323, 384, 385,
Yolcu Mustafa (Aliheyli'li - eşkiya), 65, 125, 344,
Yorgânî zade Mehmed Çelebi (memlaha emini), 64, 118, 348, 349, 350, 351,
Yorgı (eşkiya), 68,
Yorgi (eşkiya), 68,
Yorgi Veled - i Mitol, 206,
يور Mehmed (İzmir'den - eşkiya), 70,
Yirik Ebubekir (eşkiya), 50, 250, 25?,
Yirik Mustafa bin Abdullah (Sinirli'den eşkiya) 66,
Yusuf (sipahi - eşkiya), 320,
Yusuf (Molla), 339,
Yusuf Ağa (İlyas pş ağalarından), 45,
Yusuf Ağa (mübaşir), 111, 283, 284,
Yusuf Ağa (nüzul emini), 295,
Yusuf Ağa (Yaya köylü), 432,
Yusuf Ağa ibn İbrahim (sipahi), 252, 268,
Yusuf Ağa ibn Mustafa (Saruhan mütesellimi), 82, 481,
Yusuf bin Abdullah, 338,
Yusuf bin Hüseyin (tabak), 253,
Yusuf Bölükbaşı (kürd), 132,
Yusuf Ef (Akhisar'lı), 337, 338,
Yusuf Ef ibn - ül - haç Hasan Kuzzatan), 279
Yusuf oğlu Bölükbaşı (Kuyucak'lan- eşkiya), 85,
Yusuf pş (Aydın ve Saruhan sanları muhassılı), 11, 16, 20, 21, 22, 142, 189, 190, 201, 202, 203, 204, 205, 474, 475,

Yusuf pş, 18, 20, 194, 196,
Yusuf pş (Raka beylerbeyi), 458, 459
Yusuf pş (Anadolu Beylerbeyi), 222,
Yusuf pş (silâhdar'a bak).
Yürük, Yürüler, 54, 65, 74, 90, 91, 100, 122, 131, 206, 333, 412, 434,
Yürük (eşkiya), 94,
Yürük oğlu (Karalıdırlı'dan - eşkiya), 61, 297,

Z

Zati Ağa ibn Hamza Çş, 253,
Zat Biğ ibn İlyas, 265,
Zenci Arab (eşkiya), 83,
Zülfikar Ağa (Yeniçeri ağası), 416,
Zülfikar pş (Deli - Karaman beylerbeyi), 18,
Zeynelabidin pş (Saruhan mutasarrıfı), 64, 102, 112, 130, 341, 342, 346, 347, 348, 481,
Zülfikar Ağa (Yeniçeri ağası), 416,

ve Yer adları

144, 145, 147, 153, 163,
169, 170, 172, 175, 183,
191, 192, 208, 219, 221,
243, 256, 259, 290, 303,
304, 307, 308, 323, 353,
359, 360, 364, 368, 414,
415, 425, 430, 431, 435,
437, 438, 440, 449, 450,
451, 455, 456, 458, 459,
460, 461, 464, 467,
Anteb, 144,
Arabacı Boz (köy), 94, 454,
Arabalanı mahallesi, 270, 318,
Arabistan, 90,
Arpaz kazası 79, 80, 359,
Ayazmend, 318, 388,
Aydın sancağı, 11, 13, 16, 18, 20,
21, 22, 26, 31, 32, 35, 36,
53, 59, 76, 77, 79, 80, 81,
82, 83, 84, 87, 88, 92, 93,
94, 103, 108, 120, 127, 142,
144, 148, 173, 183, 223,
229, 231, 234, 244, 257,
323, 355, 259, 360, 384,
426, 427, 440, 441, 442,
443, 444, 455, 446, 447,
448. 450, 453, 458, 459,
462, 464,
Azabhane, 214,

B

Baba köy, 111, 288, 289,
Baba kuyusu mahallesi, 180,

Bağdad, 32. 36, 38, 43, 53, 219, 265. 322, 365, 437,
Bakırovası, 302.
Balabanlar köyü, 281.
Balıkesir, 33, 34, 38, 39, 41, 45, 82, 90, 144, 148 225, 228, 426,
Ballıca (köy), 73, 407,
Balyanbolu kazası, 79, 80, 85, 359,
Başgelenbe, 199,
Batı Anadolu, 11, 21,
Bayındır kazası, 244, 245,
Bazar köy, 201,
Bekdaş mahallesi, 274,
Bekdaş sağır mahallesi, 69, 112, 203, 347,
Belen kariyesi (Menemen'in), 317,
Belen nahiyesi, 86, 94, 128, 236, 284. 294, 390. 432, 468, 469,
Belgrad, 177, 451,
Bergama kal'ası, 46, 47, 48, 274,
Bergama kazası, 34, 42, 45, 46, 47, 48, 81, 82, 144, 228, 256, 272, 274,
Bergama sahrası, 264,
Beylân, 17,
Beyşehir, 52, 57. 144,
Bigadic, 30, 32, 227,
Bintepeler (Sarı'da) 91, 394,
Birgi Kal'ası, 141,
Birgi kazası, 35, 85,
Bınarbaşı (Marmara'nın), 63,
Bolu sancağı, 14, 144, 308, 309, 414,
Bolvadin, 457, 458,
Borlu kazası, 16, 380,
Bostancı (köy) 111, 288, 289,
Bozhavlı köyü (Adala'nın), 66, 356,
Bölicek cedid mahallesi, 69, 312, 313,
Buğdan yilâyeti, 195,
Bulgurlu (Üsküdar'da), 55, 56,
Burdur sancağı, 148. 286,
Bursa kal'ası, 144,
Bursa sancağı, 13, 16. 17, 18, 20, 21, 23, 28, 33, 142, 143, 144, 145, 159, 244, 295, 355, 363, 464,
Buruncuk (Köy - Memen'in), 239,

C, Ç

Cenubi Anadolu, 17,
Çalışlar köyü, 130, 336, 338,
Çankırı (Kângırı), 144, 173, 414, 459,
Çamlıca, 56,
Çaprsalar mahallesi, 346,
Çardak, 362, 363,
Çarşı mahallesi, 249, 262,
Çengi zade mahaliesi, 273, 278,
Çerkeş, 144,
Çobanisa (köy), 102, 141,
Çoban yurdu (Yunddağı'nda), 68,
Çorum, 144,
Çınar mevkii (Bergama'da), 82,
Çungara obası, 29,

D

Danismend Halil mahallesi, 215, 275,
Davas kal'ansı, 143,
Davudpaşa sahrası, 448,
Debbağhane, 253,
Dedeoğlu mevzii (Yunddağı'nda), 68,
Demirci kazası (Timurci), 72, 73,

191, 385, 397, 399, 400,
401, 402, 403, 404,
Demirciler köyü, 123,
Denizli sancağı, 35,
Dere köy (Yunddağı'nda), 69, 387,
388,
Dere köy (Palamud nahiyesinde),
94, 302, 432,
Dere köy (Güzelhisar'ın), 416,
Derviş Ağa mescidi, 260,
Deveciler mahalle i, 348,
Diyarbekir, 43, 45,
Doğancı'ar mahallesi (İzmir'de), 66,
Domanıç, 150,
Dönmezler köyü, 130, 361,

E

Edirne sancağı, 28, 83, 159, 373,
381, 384, 385, 397, 399,
400, 404, 410, 412, 437,
440, 469, 470,
Edirne sahrası, 462,
Edremit, 39, 144,
Eflani, 144,
Eğri köy, 262, 272,
Elhac Halil mahallesi, 318, 319, 378,
Elhac İbrahim köyü, 120,
Elhac İlyas mahallesi, 76,
Emlâk nahiyesi, 390, 468,
Emre köy, 297,
Erdel, 177,
Ermenas köyü, 124, 278, 279, 456,
Erzurum, 31, 90, 144, 145, 148, 157,
196, 219, 221, 222, 290,
364, 458,
Esedler (Borlu köylerinden), 116, 380,
Esedler arası (Gördes köylerinden),
116, 380,
Eskişehir sancağı, 50, 144,
Eşme kazası, 200, 263,

F

Fidanlı köyü (Soma'nın), 37,
Foça (âtik, yeni), 376,
Foça kal'ası, 376,

G

Gediz köprüsü, 16,
Gediz nehri, 150,
Gedus şabhanesi, 240,
Gelenbe kazası, 49,
Gelibolu, 12, 191,
Gerede, 144,
Geri köy, 336,
Geyve, 14, 144,
Gümüş Hacı köy, 144,
Güne barze hassı, 318,
Güre kazası, 391,
Gürle (köy), 16, 22,
Güzelhisar kal'ası (Aydın), 141, 358,
359,
Güzelhisar kal'ası (Menemen), 21, 80,
Güzelhisar kazası (Menemen), 72,
274, 296, 416, 417,
Güzelhisar (Aydın), 13, 21, 80, 188,
190, 359, 360,
Gökçe köy, 86, 432,
Göktaşlı mahallesi, 378,
Gördes kal'ası, 141, 191,
Gördes kazası, 116, 118, 141, 270,
370, 371, 372, 380,
Gördük kazası, 119, 121, 187, 188,

H

Hacılar (köy), 114,
Hacı oğlu pazarı, 407,
Hacı Yahya mahallesi, 273,
Haleb eyaleti, 12, 19, 56, 143, 145, 290, 364, 366, 458,
Haleb sahrası, 201,
Halil Beyli (köy), 129, 336,
Hamid sancağı, 16, 76, 92, 94, 103, 173, 184, 234, 243, 286, 355, 384, 440, 451, 458,
Hanya, 127,
Hasan (köy), 270,
Hasırcı timarı, 16, 22, 203,
Hatibler köyü, 123,
Hatuncuk ili köyü (Bergama'nın), 47,
Hatuniye imareti, 24,
Hersekdili, 58,
Hocalı (köy), 129, 205, 336,
Honas kal'ası (Denizli'de), 31, 143,
Horos köy, 181, 206, 266, 278, 279,
Hüdavendigâr sancağı, 451, 452,

İ

İbrahim Çelebi mahallesi, 70, 358,
İbrahim Çelebi medresesi, 23,
İçanadolu, 11, 96,
İçil sancağı, 11, 18, 144, 173,
İncili köyü, 374,
İnesideresi (Menemen'in), 317,
İnönü sancağı, 92, 94, 458,
İsa Fakih mahallesi, 126,
İshakiye medresesi, 23,
İsmailce(İsmailli - köy), 11, 114, 288, 289,
İstanbul, 18, 23, 24, 28, 29, 33, 35, 43, 44, 47, 53, 54, 55, 56, 57, 71, 73, 80, 82, 83, 88, 95, 104, 125, 130, 137, 139, 149, 190, 2 9, 290, 431,
istanköy, 127,
İstanos, 143,
İran, 19,
İzmi (İznikmid), 56, 144, 222, 224,
İzmir, 33, 34, 36, 39, 50, 80, 114, 144, 228, 244, 378, 379,
İzmir iskelesi, 127,
İzmir yolu, 65, 73, 113,

I

Ilgaz, 90,
Ilıca - ı Bergama, 79,
İsparta, 51, 53, 54, 144, 148,
Işıklı kasabası, 50,

K

Kadıköy, 113,
Kadılar, (Beylerbeyi hassı), 120,
Kâfir Boz (köy), 250, 251,
Kalemli (köy), 19, 47,
Karaca Foçalar, 177,
Kara çam mevzii, 302,
Karadenizyalıları, 308, 309,
Karahisar (Afyon'a bak),
Karaidlû (köy), 60, 282, 284, 372,
Karakaya (Burdur Köylerinden) 251,
Karaköy, 251,
Karamanî zade kahvehanesi, 251,
Karaman eyaleti, 18, 45, 51, 52, 140, 145, 256, 257, 303, 304, 308, 309, 323, 364, 368, 409, 413, 426,

Karapınar, 56,
Karasi sancağı, 37, 173, 257, 457,
Karataş (Adala'da), 46,
Karataş nahiyesi (Demirci'nin ; 70.
339,
Karayahşili obası; 125, 344, 345,
Karayunus mahallesi, 112, 271,
Karlıdere mevkii (Yunddağı'nda),
387, 388,
Kars, 458,
Kastamoni sancağı, 17, 90, 144,
173, 412,
Kayacık kazası, 60,
Kayseri sancağı, 144, 426,
Kazdağı, 23, 303,
Keçiliköy, 73, 74,
Keles kazası, 79, 80, 359,
Kemal oğlu köyü(Sancakbeyi hassı),
120, 129, 336,
Kilise köy, 75, 417,
Killik mevzii sabuncu belinde), 73, 74,
Kırkağaç, 187, 189,
Kırşehir sancağı, 52, 144, 459,
Kırtık (köy), 59, 181,
Kızılâşık (Köy), 123,
Kızılhisar Kal'ası, 140,
Kayalı zade kariyesi, 243,
Konya, 18, 143, 144,
Kostantaniyye, 169, 171, 174, 175,
177, 178; 180, 182, 190,
192, 194, 197, 214, 218.
220 222, 223, 227, 228,
229, 231, 232, 235, 240,
241, 245, 257, 258, 260,
270, 273, 281, 285, 286,
287, 290, 294, 299, 300,
310, 317, 318, 321, 322,

Manisa kal'ası, 35, 41, 127, 141, 241, 255, 264, 267, 280,
Manisa mahalleleri, 417, 418, 419, 420, 421,
Manyas, 18,
Mamaklı köyü, 90, 291,
Mar'aş, 145, 157, 364, 368, 458,
Marmara kazası, 27, 102, 103, 104, 105, 110, 173, 187, 188,
Mendehorya kazası, 53, 144, 311,
Menemen Boğazı, 115,
Menemen kazası, 23, 39, 61, 69, 144, 207,
Menemen yolu, 22, 61, 74, 249, 250, 274, 305,
Menteş baba mahallesi (Turgutlu'da), 237,
Menteşe sancağı, 26, 76, 77, 88, 92, 103, 108, 127, 148, 173, 183, 184, 194, 234, 318, 319, 355, 384, 448, 452, 453, 462,
Merzifon ovası, 19,
Midilli, 127,
Mihaliç, 18, 34, 81, 82, 144, 228,
Mısır eyaleti, 365,
Mora, 75,
Muarrifler (köy), 114,
Mudurnu, 57,
Muradiye medresesi, 23,
Muslı köyü, 66,
Musul, 145, 364,

N

Namazgâh, 206,
Namazgâh (Demirci'de), 73, 399, 400,
Narlıca mahallesi, 318,
Nazilli kazası (Nazlı), 80, 142, 359,
Nif kazası, 65' 114. 244,
Niili zade mahallesi, 348,
Niğde sancağı, 55, 144, 173,
Niş sahrası, 452,
Nışancı mahallesi, 271,

O, Ö

Oğlan Anası mevzii (İzmir yolunda), 66,
Okcular (köy), 144,
Ok meydanı sahrası, 408,
Oruc ovası kazası, 17,
Oriakcı, 16,
Orta pa:e nahiyesi (Demirci'nin), 72, 399,
Osmancık, 144,
Öküzler, 114,
Özlüce, 74,

P

Palamud nahiyesi, 47, 73, 86, 94, 235, 387, 390, 407, 454, 468, 469,
Palestin, 90,
Paşa köy, 121, 349, 369,
Paşalı köyü, 16,
Poyracık (köy - Bergama'nın), 47,
Poyraz köyü (Adala'nın), 201,

R

Rahmanlar, (Sançakbeyi haslarında), 120,

Recebli köyü, 47,
Revan, 477,
Rum eyaleti, 323,
Rumili, 56 90, 123, 216, 290, 368,

S

Sabuncu derbendi, beli, 39, 50, 59. 244,
Sakallı köyü 47,
Sakız, 127, 129, 301,
Salihli kazası, 200,
Sancakburnu kal'ası (İzmir'de), 130, 356,
Sandıklı sahrası, 42, 51, 52,
Sarayaltı, 206,
Sart kazası, 334,
Saruhan sancağı, 12, daha sonraları,
Saruhan memlâhası, 115,
Saruhanlı (köy), 86, 120, 432,
Saruhan oğlu imareti 24,
Savranlı kalası, 140,
Saz mahallesi, 271,
Selendi (köy), 27, 87,
Seydişehir, 52, 57' 144,
Silifke kazası, 140, 142, 458,
Simav kazası, 92, 408,
Sinan Bey medresesi, 23, 272,
Sinancık mahallesi (Turgudlu'da),237,
Sinirli (köy), 68, 112, 121, 271,
Sivas eyaleti, 19, 55. 144, 145, 148, 157, 321, 322, 364, 409, 412, 458,
Sığacık sancağı, 92, 127, 384, 426, 443, 448,
Sığla sancağı, 76, 103, 127, 355, 450, 452, 453, 457,
Sındırgı, 32, 144, 227, 453,
Sofya sahrası, 127, 441,
Soma kazası, 333,
Söğüddağı, 50, 51; 53, 57, 58,
Sultan Alâeddin camii, 143,
Sultanhisar kazası, 79, 80, 85, 359, 360,
Sul'aniye camii, 26, 183,
Sultaniye medresesi, 23, 26, 183,
Susendiraz yaylası (Manisadağında), 76,
Susırlık, 81, 82, 471,
Suriye, 90,

Ş

Şam eyaleti, 45, 48, 49, 145, 260, 364, 458,
Şarki Karahisar, kal'ası, 19, 144,
Şehir nahiyesi (Demirci'nin), 72, 399,
Şehrizor eyaleti, 57,
Şehzadeler türbesi, 206,

T

Tarsus, 323,
Tatar (Yılmaz - köy), 86, 128, 348, 432,
Ta hala, 79, 80, 93, 333,
Tavukçukuru, 74, 114,
Taye ili (Menemen'de - köy), 317,
Tebriz, 472,
Tekeli köy, 91, 397,
Teke çullusu, 205,
Teke sancağı, 76, 92, 103, 173, 184, 198, 384, 451, 454,
Temaşalık(Yunddağı'nda) 59, 60, 296,
Temaşalık mahallesi (İzmir'de), 305,

Temşvar, 473,
Tire kervanı, 65,
Tire sancağı, 32, 33, 34, 35, 39, 85, 92, 144, 228, 229, 244,
Tire yolu, 65, 244,
Tokat,
Toy yusufu (köy),
Trablus, 364, 458,
Trabzon, 195, 196,
Tuna yalısı, 195,
Turgudlu kazası, 35, 108, 116; 128 144, 178, 215, 237, 238, 264, 284, 390, 393, 398, 427, 428,
Tuz kuyusu (Palamud'da), 70, 387, 388,

U, Ü

Uhudlar köyü, 47,
Ulubey, 363,
Unduklar (köyü), 114,
Urfa, 144, 145,
Urganlı (köyü), 111, 288, 289,
Uşak kal'ası, 142.
Uşak kazası, 142, 362,
Uzunhasanlar köyü (Menemen'in), 317,
Üsküdar, 18, 19, 22, 55, 56, 82, 290, 291, 364, 384, 437, 439, 474,

V

Van, 90, 145, 458,
Veled Bey medresesi, 23,
Veli Baba tekyesi (Uluburlu'da), 50, 51,

Y

Yanova kal'ası, 362,
Yarcı (köy), 433,
Yassı yurt (Selendi köylerinden), 61, 297,
Yaya köy, 86, 235, 432,
Yaylalı (köy), 288, 289, 330, 347,
Yazıcılı köy, 303,
Yengi nahiyesi, 125, 205, 335, 393,
Yeni beyli (köy), 284,
Yeniçeriler mahalli, 128,
Yeni köy, 129, 336,
Yeregiren (köy), 351,
Yorga (köy), 91, 291,
Yunddağı, 47, 141, 272,
Yunddağı nahiyesi, 29, 47, 69, 74, 75, 119, 281, 291, 369, 374, 390, 417, 468,
Yurtdağı (Yunddağı'na bak),

Z

Zeytinli bel (Yunddağı'nda), 75,
Zile, 144,

İstılahlar

A

Acem elçisi, 29,
Acemi oğlan, 130, 320, 354, 361, 364, 366, 410,
Adala kadısı, 117, 292, 293,
Adala savaşı, 45, 46, 47,
Âdet - i 'Ağnam (resm - i ağnama bak),
Ağa bölüğü, 65, 78,
Ağalık akçesi, 111, 116, 120, 380, 381, 406,
Ağıl resmi, 118, 121
Akhisar kadısı, 121, 158,
Alay beyi, beyleri, 113, 139, 192, 219, 221, 290,
Alet - i harb, 26, 183, 305, 345, 399, 400,
Altıbölüğün çavuşları, halkı, 26, 183, 184, 304, 309, 320, 364, 366, 368,
Altmışlû çavuşlar, 219,
Âmil, 113, 117, 165, 166, 186,
Anadolu Beylerbeyi, 21, 28, 37, 102, 111, 114, 129, 142, 240, 257, 258, 280,
Anadolu Beylerbeyi mütesellimi, 226, 229,
Anadolu kadıaskeri, 136, 170, 171,
Anadolu kadıaskeri kassamları, 136, 137, 170, 171,
Anadolu'daki kadılar, 28, 104, 163,
Anadolu'daki mütesellimler, 22,
Anadolu'daki sancakbeyleri, 28, 30, 163, 169, 259, 290, 291,
Anbar akçası (kirası), 111, 120,
Arz - ı mirî, 152, 168,
Arpa baha, 38,
Arpa emini, 329,
Arpa Emini Ağa (müfettiş Ahmed paşanın), 422, 423,
Arpa emini akçası, 111, 405,
Âsitane - i saadet müteferrikaları, 168,
At bekçisi akcesi, 111, 116, 428,
Âvarız, 155, 156, 187, 188, 296, 398, 408,
Âvarızhane, 390, 391, 468,
Avusturya harbı, 11, 13, 26, 78, 103, 125, 131,
Aydın kadısı, 156, 173, 194, 208, 230, 231, 285, 365, 372, 443,
Aydın mütesellimi, 83, 88, 377,
Aydın sancağı beyi, 208, 443,
Aylık, 179.

B

Bakkallar reisi, 324,
Balıkesir kadısı, 285,
Barut, 35,
Başbuğ, (baş ve buğ), 55, 200, 225, 226, 227, 233, 234, 309, 358, 464, 467,
Başbölükbaşı, 78, 133, 465, 467,
Baş çş, 133, 467,
Bahşiş, 133,
Başmaklık kariye zabitleri, 165.

Bayrak açmak, kaldırmak, 131, 133, 173, 178, 179, 425, 426, 433, 434, 438, 464, 465, 466, 467,
Bayrak açmış bölükbaşılar, 467,
Bayrak çekmiş alemdarlar, 467,
Bedel - i nüzul, 29, 91, 186, 195, 295, 296,
Bedergâh, 127,
Bergama kadısı, 47,
Beylerbeyi, Beylerbeyiler, 14, 31, 78, 100, 102, 105, 110, 116, 119, 133, 157. 165, 192, 193, 195, 199, 209, 210, 214, 233, 310, 351, 364, 366, 368, 428, 440, 449, 450, 455, 467,
Beylerbeyi Ağası. 31, 232,
Beylerbeyi divanı, 168,
Beylerbeyi kethüdası, 31, 166, 232,
Beylerbeyi subaşısı, 31, 113, 119, 120, 121, 139, 166, 168, 178, 179, 180, 232, 234,
Beylerbeyi voyvodası, 113, 139, 165, 178, 234,
Biga sancağı mütesellimi, 30, 144, 377
Bildar bedeli, 67, 358,
Bilekçek, 118. 121,
Bolvadin savaşı, 12, 14, 94,
Borlu kadısı, 380, 385,
Bostancı, 49,
Boyunduruk akçası, 117,
Bazdoğan, 178,
Bozulus Ağası, 87, 438,
Bölük, 39, 121, 167, 353, 368, 425, 426,
Bölükbaşılar, 59, 68, 78, 79. 80, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 93, 101, 121, 131, 132, 133, 134, 148, 240, 271, 425, 426, 429, 430, 438, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450, 451, 464, 465, 466, 467,
Bölük halkı, 168, 209, 211, 219, 242,
Bölük zabitleri, 242,
Buğurciyan, 136, 171,
Buğurciyan reayası, 120,
Bukağı, 118, 121,
Bursa kadısı, 240, 285,
Bursa zorbaları, 14,

C

Cabi, 123, 136,
Caize, 217,
Canbaz, 136, 170, 171,
Casus, 244,
Cebeci, 130, 168, 178, 179, 309, 331, 354, 361, 364, 366, 367, 410, 415, 430,
Cebeci kisveti, 167,
Cebehaneciler, 136. 171,
Cebehane - i âmire, 235, 236, 368, 369,
Cebeler, 136,
Cebelû, 160,
Celâlî, Celâlîler, 13, 14. 15, 17, 20, 22, 31, 34, 41, 47, 56, 58, 140, 141, 142, 143, 183, 191, 199, 200, 203, 204, 216, 217, 223, 231, 267, 366, 367, 368, 473, 474, 475,
Celâlî âdemleri, 203,

Celâlî eşkiyası, 12, 145, 155, 183, 191, 193, 200, 217,
Celâlî istilâsı, 159, 268,
Celâlî muharebesi, 13,
Celâlî perişanlığı. 16, 22, 203, 204,
Celâlî seferi, 138,
Celâlî Tavil muharebesi, 12,
Celâlî vak'ası, 206,
Cer kçası, 24,
Cevaiz, 217,
Cizye, 164, 172,
Cizye defteri, 164, 172,

Ç

Çakmaklı tüfenk, 66, 387, 388,
Çalık, 128, 416,
Çanak akçası, 119,
Çavuş, 52, 118, 185, 219, 256, 307, 310, 368,
Çeltikçiler, 136,
Çeribaşı, 2 9, 221, 258,
Çeri sürücüleri, 219, 227, 258,
Çift, 150, 156, 164, 285, 286,
Çiftlik, 150, 164,
Çift Bozan Resmi (Resm - i çift bozan'a bak).
Çingene haracları, 113,
Çizmebaha, 38, 114,
Çubuk akçası, 111, 120,

D

Dağı ve bağı, 26, 315,
Defterhane kâtibleri, 52,
Demirci kadısı, 391,
Demirci reayası, 72, 73,
Derbendci, 240, 241,
Derbend reayası, 152,
Dergâh - âli kulları, 183, 184,
Dergâh - ı âli müteferrikaları, 192, 200,1257, 320, 364, 366, 368,
Dergâh - ı muallâ çavuşları, 168,192, 200, 257, 320,
Deve kirası, 11, 120,
Devir akçası, 100, 107, 108, 111, 120, 121, 369, 370,
Devre çıkmak, 102, 110, 136, 137, 138, 139, 166, 208, 209, 217, 292, 293, 369, 370, 406,
Devşirme, 167,
Dirlik, dirliksiz, 13, 38, 42, 84, 94, 101, 102, 122, 127, 140, 149, 150, 153, 154, 191, 193, 214, 227, 258, 304. 364, 365, 366, 427, 431,
Divan ağırlığı, 216, 218,
Divan Efendisi (Müfettiş Ahmed Paşanın), 437,
Divan - ı hümayun defter - i hakanî kâtibleri, 52, 192, 219, 221, 310,
Divan - ı hümayun defter - i hakanî şakirdleri, 192, 219,
Dizdar, Dizdarlık, 464, 480,
Doğancılık, 170,
Dörtbölük halkı ağaları, 219,
Duhan akçesi, 300,
Duhan teftişi, 108, 110, 300,
Düzenlik, 111, 121, 379,

E

Ehl - i fesad, 28, 29, 63, 173, 174, 177, 179, 186, 194, 209, 210, 211, 219, 227, 229, 230, 235, 239, 243, 245, 330, 348,

Ehl - i Hibre, 135,

Ehl - i örf, 62, 120, 128, 138, 148, 234, 351, 381, 393, 398, 428, 450,

Elliciler, 136, 171, 317,

Elliciyan - ı Yunddağı reayası 114,

Elliciyan - ı Yunddağı reayası zabitleri, 123,

Engürus seferi (Macar seferine bak),

Emin, 110-112, 115, 117, 135, 136, 165, 166, 186, 187, 31 6,

Emlâk zabitleri, 165,

Erbab - ı timar, 119, 139, 159, 176, 181, 182, 192, 200, 210, 219, 221, 256, 258, 290, 307 - 310, 364 - 374,

Erbab - timar reayası, 157,

Erzurum kadısı, 31,

Eşkiya, Eşkiyalar, 11, 14, 16 - 21, 33 - 36, 39 - 41, 45, 47, 49, 50, 51, 54, 56, 59, 62 - 67, 70 - 72, 74 - 88, 93 - 95, 100. 106, 118, 119, 122, 125, 128, 130, 128, 130, 131 - 134, 138, 139 - 153, 158, 167, 173, 174, 175, 177, 178 - 183, 185, 192 - 194, 199, 209, 219, 220, 223, 225, 226, 227, 229, 230, 232 - 243, 246, 257, 261, 262, 263, 270, 281, 290, 291, 299, 302, 305, 307, 309, 311 - 314, 320 - 322, 338, 348, 352, 354, 357, 372, 373, 376, 377. 379, 380-382, 384, 387, 388, 399, 407, 409, 411, 412, 414, 416, 417, 423, 424, 435, 451, 454, 455, 459 - 462, 465, 467, 470, 471, 474,

Eşkiya kıyafeti, 62,

Eşkiya muharebesi, 198,

Eşkiya seferi, 199, 200,

Eşkiya taifesi, 40, 194, 235, 236-281,

Eşkiya teftişi, 105, 106, 108, 409, 412, 423, 448,

Eşkiyalık, 27, 50, 51, 59, 62, 63, 71, 75, 84, 95, 104, 122, 125, 131, 132, 153,

Eşirra, 126, 352, 376,

Evkaf - ı kadîme reayası, 157,

Evkaf reayası, 113, 122, 123, 152, 295, 296, 318, 319,

Evkaf zabitleri, 120, 165, 453,

Eyalet askeri, 193,

F

Foça kadısı, 117,

Foça kal'ası dizdarı, 376,

G

Gaddare, 312,

Garib yiğitler, 127,

Gediklû, 256,

Girid harbi, 57, 78, 103, 125, 308,

Göksün savaşı, 19,

Gördes kadısı, 380, 385,
Gördük kadısı, 158,
Güzelhisar kadısı, (Menemen'in), 139, 359,

H

Haçova muharebesi, 11,
Hamid sancağı mütesellimi, 377,
Hamr akçası, 396,
Haraç, 19, 167, 172,
Haraççı, 135,
Harac defteri, 33,
Harc - ı baha, 217,
Harcı evamir, 217,
Harcı ferman, 217,
Harami, haramiler, 53, 55, 82, 387,
Harami eşkiyası, 281. 284, 424,
Haramilik, 150,
Haramzade, 28, 40, 378 , 379, 380, 382, 383, 393, 398, 410, 414, 423, 435, 442, 448, 461,
Haramıyan, 31,
Has, 102, 116, 150, 165, 219, 211, 217, 318, 319, 322,
Hatuniye evkafı reayası, 27,
Havass - ı hümayun, 209 - 211,
Havass - ı hümayun nazırı, 112. 157, 297, 298,
Havass - ı hümayun reayası, 112,
Havass - ı hümayun Ellici reayası, 317,
Havas voyvodası, 453,
Hazine - i âmire, 172, 176, 195, 196,
Hedye baha, 217,
Hisar erenleri, 176,
Hırsız, hırsızlık, 67, 72, 86, 132, 377, 379, 423 424,
Horzombarze hassı, 317,
Hüccet, 134 139, 170, 212, 221, 299, 316, 385,
Hüddam akçası, 111, 120, 121, 370,
Hüdavendigâr, mütesellimi, 30,
Hüdavendigâr sancağı beyi, 37, 440, 441, 450,
Hüdavendigâr sancağı kadıları, 216,

İ, I

İhtisab ihzariyesi âvarızhanesi, 116, 427,
İkta', 168,
İlbayli cemaatı kethüdaları 452,
İl - eri, 193, 194, 321,
İlyas Pş eşkiyası, 275, 277,
İlyas Pş kulu, 277,
İmeci 118, 179,
İş - erleri, 81, 372, 378, 409 411, 426, 430, 435, 438, 443, 446, 449, 454, 469, 469,
İştira devesi bedeli, 92, 384,
İran harbi, 11, 26,
İzmir kadısı, 215, 239, 240, 391,
Ilıca - ı Saruhan kadısı, 58,

K

Kadı, kadılar, 24, 25, 30, 34, 50, 81, 86, 92, 93, 94, 119, 134- 139, 154 - 157, 158, 163, 166, 168, 170 173, 180,

187, 196, 209, 211, 212, 114, 218, 229, 230, 231, 253, 290, 291, 301, 320, 331, 332, 351, 355, 356, 378, 414, 415, 426, 430, 435, 436, 440 - 442, 449 - 451.
Kadı adamları, 292, 293,
Kadı kethüdaları, 292, 293,
Kaftan baha, 108, 110, 111, 120, 121, 216, 217, 370,
Kahve baha, 382,
Kal'a ağası, 380,
Kalender oğlu istilâsı, 216,
Kallablar, 169,
Kaimmakam, 100, 166, 227,
Kancurmü, 208 - 210,
Kandiye kal'ası, 391,
Kapu (kapusz), 21, 38, 100 - 103, 128, 132, 133, 197, 220, 227, 258, 309, 320, 367, 383, 425, 426, 435 - 438, 453 - 455, 459, 461, 464 - 466,
Kapucu, kapucubaşılar, 168, 174, 178, 179, 203, 209, 211. 218, 223,
Kapuklu, 79, 119, 120, 167, 168, 173, 175, 257, 290, 309,
Kapukulu Kethüdası (müfettiş Ahmed paşanın), 421,
Karaman Beylerbeyi, 56 240, 257,
Karaman eyaleti sancakbeyleri, 257,
Karası mütesellimi, 30, 377,
Karasi sancağı suhtası 29, 36, 94,
Karavullar, 230,
Karşılık, 111, 121, 370,
Kâtib, 256, 292, 393,
Kayacık kadısı, 191,
Kazık akcesi, 111, 116,
كلجيلك , 120
Kemerbaşılar, 26, 183,
Kethüda avayidi, 406,
Kethüda Bey (müfettiş Ahmed paşanın), 421, 422,
Ketüdalık akcası, 111,
Kethüda yeri, 75, 80, 81, 94, 121, 290, 291, 304, 320, 355, 356, 359, 366, 367, 372 - 378, 409, 411, 414, 435 - 437, 448 - 450.
Kethüdayeri kaimmakamları, 441,
Kılıç 70, 72, 81, 251, 252, 312, 387, 388,
Konakcı Ağa, (müfettiş Ahmed panın), 422,
Konakçı akçası (konak ve göçek), 102, 111 - 1113, 117, 121, 139, 341, 342, 370, 405,
Konak konmak, 130, 343, 351,
Korucu, 130, 240, 320, 354, 361,
Köşk kadısı 360,
Kudumiye, 217,
Kul kethüdası, 58,
Kuloğlu oğlanları, 127,
Kul taifesi, 14, 151, 209, 211,
Kura zabilleri, 441, 453,
Kurban akçası, 466, 467,
Kurşun, 35, 54, 114,
Kuşadası naibi, 384,
Kutta'ı tarik (kutta' - üt - tarik), 63, 82, 84, 87, 126, 128, 305, 307, 309, 314, 315, 331, 348, 357, 379, 382. 383, 387 - 389, 409, 411, 423, 424, 435 - 438, 452, 453, 461, 469,
Kürekçi bedeli, 136, 299,
Kütahya kadısı, 240,

L

Levend, Levendat, 41, 86, 94, 121, 122, 128, 129, 131 - 134, 185, 274, 303, 383, 423, 424, 438, 438, 449, 450, 454, 455, 465 - 467,
Levend gemileri, 177,

M

Macar seferi, 12, 13, 77, 191, 192, 460, 474,
Mahayif müfettişi, 38, 104, 105. 107, 173, 174,
Mandalar Ağası, 245,
Manisa kadısı, 24, 26, 27, 47, 49, 84, 87, 92, 104, 108, 111, 114, 115, 124, 128, 130, 131, 136, 138, 155, 158, 178, 198, 215, 230, 231, 239, 240, 244, 248, 249, 269, 272, 280, 292, 300, 302, 316, 330, 358, 376, 385, 386, 390 - 396, 399, 407, 408, 416, 425, 427, 438, 452 - 454, 459, 468-471,
Manisa kal'ası dizdarı, 256, 267, 280,
Manisa kal'ası kethüdası, 255,
Manisa kethüdayeri, 86,
Manisa müftisi, 299,
Manisa mütesellimi, 61, 68, 70, 87, 92, 131, 438,
Manisa sancağı beyi, 49,
Manisa yeniçeri serdarı, 86,
Marmara kadısı, 158,
Matracıbaşı, 129, 301,
Mehter, 178, 179,
Memlâha emini (Saruhan memlâhası emini'ne bak),
Menemen kadısı, 115, 239, 317,
Menteşe kadısı, 208,
Menteşe mütesellimi, 377,
Menteşe sancağı beyi, 208,
Mevacib, 189,
Meyhaneler, 395,
Mirahor Ağa, (müfettiş Ahmed paşa'nın), 421,
Mirahor akçesi, 111,
Midilli vak'ası, 39,
Mirimiran (Beylerbeyine bak),
Mirimiran Çavuşları, 221
Mirimiran mütesellimleri, 234,
Mızrak, 344, 345,
Muharrir, 150,
Muhassıl (muhassıl-emval), 102, 105, 119, 189, 190, 323, 324,
Muhassıllık, 103, 189, 190,
Muhallefat, 136, 139, 190, 212, 331,
Mukataa, mukataat, 38, 240, 241, 243, 278, 279,
Mukataat reayası, 317,
Murad III. evkafı reayası, 91, 123,
Mut kal'ası, 142,
Muhziriyye, 139,
Mübaşir, mübaşirler, 36, 39, 41, 47, 75, 79, 80, 93, 103, 105, 109, 114, 125, 127, 128, 153, 157, 158, 190, 253, 254, 275, 283, 297, 302, 307, 335, 360, 374, 375, 377, 391, 400, 401, 406, 438, 456, 459,

Mübaşir - i emval, 165,
Müfettiş, müfettişler, 27, 102 - 105, 110, 173,
Müfettiş Pş, 75, 102, 107, 108, 458,
Müjdagâniyye, 382,
Mürasele, 135, 136, 212, 293,
Müsellim, 136, 170,
Müteferrika, 52, 209, 216, 219, 256, 307, 310,
Mütesellim, mütesellimler, 52, 75, 82, 94, 95, 100, 101, 110, 111, 118, 147, 227, 310, 332, 351, 355, 364, 366, 405, 406, 409, 410, 411, 423-426, 435-437, 441, 442, 456,

N

Nacak, 178,
Naib, naibler, 24, 30, 92, 134 - 139, 169, 180, 211, 214, 231, 292, 293 - 299, 436,
Nakl - i şer'i, 136,
Na'lbaha, 38, 110, 113, 119, 121, 139, 370,
Narh - ı ruzî (câri), 102, 117, 166, 190, 214, 218, 292, 293, 370,
Nazır, 112, 114, 136, 187,
Nefir - i âm, 290, 439,
Nif kadısı, 158,
Nif savaşı, 16, 21,
Nüvvab (Naib'e bak),
Nüvvabiye, 139,
Nüzul emini, 91,
Nüzzar (Nazır'a bak),

O

Ocak ağaları, 89, 121, 127, 132, 320,
Ocak aşcıları, 464,
Ocak çavuşları, 464,
Ocaklık, 150,
Ocak odbaşıları, 464,
Oda, 78,
Ok, 26, 183,
Onbaşı, 27, 181,
Osmanlı beyliği, 90,
Otlukcu akcası, 111, 116, 428,
Oturak, 130, 309, 320, 354, 361, 410,

P

Paşa bölükbaşıları, 100,
Paşalı kıyafeti, 455,
Paşa kapusu, 102, 103, 121, 122, 128, 132, 133,
Pazarbaşı, 324, 325,
Perakende - i türkman voyvodası, 118,
Pürtek Beyleri, 459,

R

Raiyyet, 123, 151, 152, 155, 164, 170, 286, 287, 281, 426,
Raiyyet oğulları, 155, 285, 286, 287, 381, 426,
Rakı, 395,
Reaya (ve beraya), 27, 30, 31, 72, 73, 81, 91, 109, 110, 112-114, 121, 123, 136, 137, 139, 142, 145, 146, 150-155, 158, 159, 163 - 166, 168, 170, 171 - 180, 185 - 188, 192, 194 - 196,

200, 209 - 215, 217, 226, 227, 230 - 235, 240 - 242, 257, 259, 261, 263, 284, 288, 289, 291, 301, 310, 318, 319, 359, 370, 373, 381, 385, 390, 392, 398 403, 415, 423 - 427, 436, 437, 440, 444, 447, 448, 453, 454 - 456, 466, 467, 470,
Reaya salyanesi, 138,
Reis - i eşkiya, 63, 66, 68, 70, 314, 349, 457, 460,
Resim, 67, 113, 114, 122, 123, 137-139, 149, 151, 154, 170, 171, 381, 457, 358, 459,
Resm - i ağnamcı, 135, 164,
Resm - i akd - i nikâh, 135 - 139, 170, 293,
Resm - i bannak, 111, 112, 164, 287, 288, 289, 317, 318, 323, 381,
Resm - i cinayet, 164,
Resm - i çift bozan, 150 -152, 155, 156, 164, 285- 287,
Resm - i duhan, 116, 288, 289, 428,
Resm - i hane, 172,
Resm - i kitabet, 135,
Resm - i kısmet 124, 134 - 137, 170, 171, 212, 293,
Resm - i mücerred, 323, 381,
Resm - i otlak, 92, 94, 457,
Resm - i zemin, 124,
Residiyye, 116, 380, 381,
Ribahur, 212, 213,
Ruba neva, 217,
Rumili Beylerbeyi, 37, 38, 465,
Rumili seferi, 182,
Rumili yayaları, 171,
Rüsum (resm'e bak),
Rüsum - ı ağnam, 117, 323,
Rusum - ı raiyyet, 286, 287, 426,
Rüsum - ı örfiyye, 114, 134, 164, 209, 318, 319, 384,

S

Sağ bölüklü, 14.
Sahib - i arz, 151,
Salâriyye, 116, 380, 381,
Salgın salmak, 13, 27, 31, 32, 53, 120, 173, 178 - 180, 209, 211, 217, 227, 252,
Saman akçası, 111,
Sancakbeyi, beyleri, 14, 27, 31, 34, 38, 39, 78, 100, 110, 119, 137, 165, 168, 194, 195, 209, 210, 211, 214, 216, 218, 227, 233, 310, 351, 364, 366, 368, 410, 428, 449, 450, 467,
Sancak beyi ağaları, 31, 113, 120, 121, 139, 165, 178, 179, 180, 216, 217, 218, 232, 234, 369,
Sancak beyi ketküdası, 31, 232,
Sancak beyi subaşısı, 31, 232,
Saraydar, 324,
Sarı bayrak, 169,
Sarıca, 27, 35, 38, 41, 42, 46, 78, 85, 85, 100, 102, 105, 122, 130, 131, 132, 133, 342, 367, 368, 371, 372, 425, 426, 427, 438, 440, 443, 445, 446, 450, 451, 455, 464, 465, 467,

Sarıca Bölükbaşısı, 86,
Sarıca eşkiyası, 122, 130,
Sarıca habsi, 371,
Saruhan sancağı beyi, 24, 26, 28, 117, 174, 175, 178, 208, 286, 308,
Saruhan'daki kadılar, 28, 84, 117, 156, 173, 175, 182, 198, 208, 256, 261, 354, 365, 425, 443, 446,
Saruhan kaimmakamı, 244,
Saruhan Kethüdayeri, 86, 117, 243, 354, 358, 438, 446,
Saruhan Memlâha nazırı, 113, 114,
Saruhan mütesellimi, 30, 32, 83, 84, 86, 114, 120, 121, 223, 227, 244, 299, 354, 363, 377, 379, 380, 382 - 384, 385, 407, 423, 443, 445,
Saruhan mütesellimi Kaimmakamı, 321,
Saruhan Yeniçeri Serdarı, 86, 354, 358, 438, 446,
Sekban, sekbanlar, 27, 35, 38, 42, 46, 55, 61, 78, 85, 86, 89, 104, 105, 122, 131 - 134, 186, 187, 235, 239, 301, 312, 367, 368. 374, 375, 425 - 427, 438, 440, 443, 446, 450, 451, 455, 465 - 467,
Sekban akçası, 32, 227,
Sekbanbaşı Ağa, 123, 410, 467,
Sekban Bölükbaşısı, 260,
Sekban ocağı, 464 - 467,
Selâmlık, 29, 111, 112, 113, 119, 120, 139, 179, 216, 217, 370,
Selâmetiyye (selâmlığa bak),
Selâmiyye (selâmlığa bak),
Serasker, 33, 34, 36, 42, 43, 45, 56, 228, 229, 231, 304, 309, 321, 364,
Serçeşme, 78, 133, 134, 465 - 467,
Serdar, 27 - 29, 45, 48, 51 - 55, 57, 83, 85, 86, 150, 178, 186, 191, 193, 212, 219 - 222, 227, 228, 240, 243, 256, 258, 259, 321, 364, 366,
Serdar vekilleri, 441,
Serdeste, 29,
Ser eşkiya, 320,
Sergerdeler, 43, 48,
Serhad kulu, 193,
Serrak, 128,
Silâhdar, 178,
Simav âvarızhanesi, 92' 408,
Sipahi, sipahiler, 13, 25, 38, 43, 46, 48, 54 - 56, 84, 118, 121 - 125, 149 - 155, 177 - 179, 186, 244, 287, 290, 320, 353 - 355, 380, 381, 427, 440,
Sipahi ağaları, 56,
Sipahi eşkiyası, 13, 55,
Sipahi oğlanı, 178,
Sipahi zabitleri, 309,
Sipahi zorbaları, 14, 38, 41, 48, 54, 55,
Sivas Beylerbeyi, 82,
Sığla kadısı, 208, 443,
Sığla sancağı beyi, 208, 234,
Sığla sancağı mütesellimi, 377,
Softa, softalar, 23 - 30, 37, 104, 142, 173, 178, 183, 184, 215, 218,

Subaşı, subaşılar, 110, 111, 113, 117, 119, 121, 137, 178, 299,
Sultanhisar kadısı, 78, 80,
Suhte (Softa'ya bak),
Suhte, suhtevat eşkiyası, 24, 27-30, 104, 142, 185,
Suhtelik, 27,
Suhte libası, 28, 29,
Suhte taifesi 24, 30, 173, 174,
Susam yağı Emini, 113,
Sürücü, sürücüler, 85, 103, 122, 256, 428,
Sürücü akçası, 111,
Sürgüncü, 159,
Sürsat, 195,
Sürsat koyun, 92, 348,

Ş

Şab, 123, 149, 240,
Şabhane Emini, 123, 240,
Şahinci 240, 241,
Şaki, şakiler, 26, 30, 36, 50, 63, 66-69, 75, 76, 81, 85, 126, 164, 166, 199, 219, 223, 225, 227, 331, 239, 243, 245, 247, 256, 263, 272, 290, 291, 307, 309, 310, 311, 320, 321, 330, 348, 354, 355, 360, 366, 371, 372, 374, 383, 410, 439, 444, 469,
Şarab, 25, 116, 118, 395, 396,
Şehir kethüdası, 195, 327, 420,
Şehzadeler, 23, 40, 100,
Şeka, 67,
Şekavet, 26, 32, 68, 74, 81, 85, 95, 100, 269, 330, 360, 400, 425, 431, 438, 439, 440-447, 454, 455, 459, 461, 466, 467,
Şeyh-ül-islâm, 455,
Şuhud-ı zar, 139,

T

Tahsildar, 451,
Talebe taifesi, 26,
Tatar, 136, 170,
Tavuk baha, 38, 311,
Tebşiriye-i mu'tade, 217,
Teftiş akçası, 107, 110,
Teftiş-i mehteran, 111,
Teftişçi Pş, 410,
Tekâlif-i divaniyye, 66, 154, 164,
Tekâlif-i örfiyye, 136, 164, 171,
Tekâlif-i şâkka, 120, 138, 165, 316, 317,
Tekye müderrisi, 248,
Temessük, 12, 24, 217, 280, 301, 383,
Tereke gemileri, 195,
Terakki, 199, 364,
Tezkere akçası, 406,
Timar, 12, 123, 136, 138, 150, 156, 164, 176-178, 181, 199, 211, 212, 220-222, 263, 280, 291,
Timarlılar, 11, 52, 100, 120,
Timarlı Sipahi, 31,
Tire kadısı, 230 231, 452,
Top, 55, 267, 280, 309,
Topcu, 167, 178, 179, 267, 309, 331, 354, 364 365, 410, 415, 430,

Topcu kisveli, 167,
Toprak Kadıları, 166, 175, 177,
Topraklı suvari, 193,
Turgutlu Kadısı, 398,
Tuzla Emini (Saruhan memlâhası Nazırına bak).
Tüfenk, 26, 68, 73, 104, 105, 183, 215, 235, 236, 367 - 369, 399,
Tüfenkendaz, 187, 188, 417,
Tüfenk teftişi, 104, 108, 109, 305, 367 - 369,
Türkman ağalığı, ağalıkları, 53, 58,
Türkman aşiretleri reayası, 458,
Türkman - ı Haleb reayası, 91, 322, 323, 384, 385,

U

Ulûfe, 133, 167,
Ulûfelû kul taifesi, 214,
Ummal (âmil'e bak),
Uşak kadısı, 391,

Ü

Ümena (Emin'e bak),
Ümera, 193,

V

Vali - i Anadolu (Anadolu Beylerbeyine bak),
Veba salgını, 15, 195,
Vekilharç akçası, 405,
Vilâyet erleri, 225,
Vilâyet serdarları, 185,
Vilâyet yiğitbaşıları, 185,
Voynuk, 136, 170, 171,
Voyvoda, voyvodalar, 92 - 95, 100, 110, 131, 136, 154, 209 - 212, 214, 217, 218, 288, 384, 385, 425 - 428, 441,
Vüzera hasları, 209 - 211,
Vüzera voyvodası, 165, 166,

Y

Yamak bırakmak, 178,
Yat ve yarağ, 25, 178, 185, 219, 220, 227,
Yay, 26, 183,
Yaya, 136, 170, 171,
Yedekçiler, 190,
Yemeklik akçası, 406,
Yemlik, 111, 116, 380, 381,
Yengi kadısı, 138,
Yeniçeri, yeniçeriler, 25, 38, 43, 48, 54, 56, 84, 118, 120 - 133, 168, 186, 209, 211, 214, 219, 290, 291, 301, 304, 309, 320, 331, 353 - 355, 361, 364, 366 - 368, 392, 410, 415, 417, 430, 436, 464, 467,
Yeniçeri ağası, 54, 56, 58, 228, 368, 467,
Yeniçeri börkü, 168,
Yeniçeri libası, 392,
Yeniçeri ocağı, 78, 101, 121, 133, 167, 465, 467,
Yeniçeri serdarı, serdarları, 75, 80, 81, 94, 121, 128, 228, 290, 291, 304, 320, 331, 335, 359, 368, 370, 378, 392, 409 - 416, 426, 429, 430, 431, 435, 436, 448,

Yeniçeri teftişi, 130, 361, 392,
Yeniçeri zabitleri, 309, 392,
Yeniil Kadıları, 452,
Yeniil reayası, 91, 395,
Yeniil yoyvodası, 54, 452,
Yeniil voyvodalığı, 54,
Yerlikulu, 120, 193,
Yiğit, yiğitler, 182, 220,
Yiğitbaşı, yiğitbaşılar, 27, 179, 180, 181, 185, 186,
Yurddağı eşkiyası, 417,
Yusuf pş eşkiyası, 207,
Yusuf pş perişanlığı, 205,
Yürük (asker), 136, 170,
Yürükân reayası, 295, 296,
Yüzde pare Türkman voyvodası,442,

Z

Zağracıbaşı Ağa, 133, 467,
Zahire akçası, 111,
Zahireci Ağa (Müfettiş Ahmed paşanın), 422,
Zaim, 100, 113, 118, 120, 122, 139, 159, 181, 182, 186, 191 - 193, 200, 219, 221, 256, 257, 290, 304, 307 - 310, 364, 366, 368,
Zabit, 84, 91 - 93, 95, 115, 121, 122, 147, 150, 153, 166, 214, 384, 392, 396,
Zeamet, 13, 52, 136, 156, 164, 181, 191, 211, 212, 220 - 222,
Zekât, 164,
Zekât akçası, 24,
Zorba, zorbalar, 38, 43, 44, 47, 48, 148, 185, 186, 192, 205, 240, 266, 318,
Zuama (zaime bak).
Zuama reayası, 157,

KAYNAKLAR:

(Kitaplar ve Siciller)

Abdurrahman Vefik, Tekâlif kavaidi, Sofya 1328.

Âşık paşa, Tevarih - i Âl - i Osman, İstanbnl 1332.

Bardakçı, Cemal, Anadolu isyanları, İstanbul 1940,

Cevdet paşa, Cevdet paşa Tarihi, C 4.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan, XVI. asırda Bursa, Bursa 1943.

Evliya Çelebi, Evliya Çelebi seyahatnamesi, C 1, 2, 3, 4 5 9, İstanbul 1306, 1314 1315, 1935.

Feridun bey, Münşaat - ı Feridun bey, C 1. 2, İstanbul 1265. 1274.

Gökbel, Asaf; Şölen, Hikmet, Aydın ili Tarihi. İstanbul 1936.

Graf Marsilli, M. Kaymakam Nazmi tercümesi, Osmanlı imparatorluğunun zuhur ve terakkisinden inhitatı zamanına kadar askerî vaziyeti, İstanbul 1940.

Hammer, Mehmet Ata tercümesi, Devlet-i Osmaniye Tarihi, C 7, 8, 9, 10, İstanbul 1332,1335,1337.

Hüseyin Hüsamettin, Amasya Tarihi, C, 3, 4, İstabul 1927, 1928.

Kanunname - i Âl - i Osman, Türk Tarih encümeni mecmuaları.

Kanunname - i Cedid, (yazma) 1153 senesinde, Manisa'lı Abdurrazak zade Ali Efendi'nin Kopyası, hususî kütüphanemde.

Kâtip Çelebi, Fezleke - i Kâtip Çelebi, İstanbul 1286.

Manisa Mahkeme - i Şer'iye sicilleri (990-1120).

Mecmua - i Münşaat ve Gazeliyat, yazma, Muradiye kütüphanesi No. 2756,

Mehmet Halife. Tarih - i Gılmanî. Tarih encümeni mecmuası, cüz 78 - 84, İstanbul 1340 - 1341.

Naima, Naima Tarihi kolleksiyonu.

Silâhdar Fındıklı Mehmet Ağa, Silâhdar Tarihi İstanbul 1928.

Solak zade, Tarih - i Solak zade, yazma, Nail - i Subfi kopyası, Muradiye kütüphanesi No. 5~6/1937.

Su, Kâmil, XVII. ve XVIII. ci yüz yıllarda Balıkesir şehir haayatı, İstanbul 1937.

» » Balıkesir ve civarında yürük ve Türkmenler, İstanbul 1938.

Uluçay, M. Çağatay, Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar, İstanbul 1940.

» » » Manisa'daki sâray - ı Âmire ve şehzadeler türbesi, İstanbul 1941.

» » » XVII. ci yüz yılda Manisa'da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı, İstanbul 1942.

Uzun Çarşılı, İsmail Hakkı, Karesi Meşahiri, İstanbul 1341.

» » » » Kütahya şehri, İstanbul 1932.

» » » » XV. ve XVI. ci asırlarda Anadolu beyliklerinde toprak ve halk idaresi, İstanbul 1937.

» » » » Osmanlı Devleti teşkilâtına Methal. İstanbul 1941.

» » » » Osmanlı Devlet teşkilâtında kapukulu ocakları, Ankara 1943.

Gazete ve Mecmualar

Barkan, Ömer Lütfi, Osmanlı imparatorluğunda çiftçi sınıflarının hukukî statüsü, Ülkü mecmuası sayı 49 - 59.

» » » Osmanlı imparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak vakıflar ve temlikler, vakıflar dergisi sayı 2, Ankara 1942.

» » » Toprak meselelerinin tarihî esasları, Ülkü mecmuası sayı 61.

Baysun, M. Çavit, Ahmet I. maddesi, İslâm Ansiklopedisi, sayı 3, İstanbul 1941.

Cl. Huart, Abaza maddesi, İslâm Ansiklopedisi, cüz 1. İstanbul 1940.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan, Isparta vesikaları, Ün mecmuası, sayı 87, 88, 89. Isparta 1941.

Kostantin İkonomos, İzmir hakkında tetkik adlı kitabından İzmir zelzelesi kısmını tercüme eden E. Özgen, Anadolu gazetesinin 9246 sayılı nüshaşı, İzmir 1943.

Unat, Faik Reşit, Kemankeş Karamustafa lâyihası, tarih vesikaları sayı 6, İstanbul 1942.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Hükümdarı Çelebi Mehmet tarafından verilmiş bir temlikhane, Sasabey ailesi, Belleten sayı 11-12 İstanbul 1939.

